

שבוע פרשת תצוה - זכור

(5 - 11 March 1977)

ד' - י"ג אדר תשנ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גִּיתָן
הַתוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֵךְ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתוֹרִשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלְתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תֵתֵן אֵת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְיֹמֶיכֶם וַיִּמֵּי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֵׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּךְ בְּמוֹדָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנֶנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, כן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נתן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית-תובות "לה'") בצירוף שםם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניתנם בהדרגה, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בהדרג על ידי מספר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יחלל:

א לא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לְמַה יֹּאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עֲשֵׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כִּסֵּף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פַּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזַנֵּימָה לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם
וְלֹא יִרְיִחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִתְלַכּוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח כַּמּוֹהֵם יִתְיוּ
עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֱהָרֹן בְּטַחוּ
בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יֵרְאִי יְהוָה בְּטַחוּ בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
יִבְרַךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת־בֵּית אֱהָרֹן: יג יִבְרַךְ יֵרְאִי יְהוָה הַקְּטַנִּים עַם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו כְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמַּתִּים יִהְלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יְרֵדֵי דוּמָה:
יח וְאַנְחָנוּ | נִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל המזכות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
הגמול שעשה עמו:

א אֶתְהַבְּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אֲזִנּוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
חֲבַל־מָוֶת וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצָּאוּנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אֲמָצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מִלְּטָה
נַפְשִׁי: ה חָנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֵלֵהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פֶּתָאִים יְהוָה דָּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי
מִדָּחִי: ט אֶתְהַלַּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
אֲמַרְתִּי בַחֲפוּי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִהֲאֲשִׁיב לַיהוָה כָּל־תְּגִמּוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא
וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמְּוֹתָהּ
לְחַסְדֵּי: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בֶּן־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זֶבַח
תּוֹרָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצְרוֹת | פִּתֵּי
יְהוָה בְּתוֹכֵי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שני עמ' א

8 גם את הסכום הקצוב שרגילים לתת, כיון שכשיש לעניים מעות
9 אין צורך לתת להם עוד.
10 הגמרא חוזרת לדון בדברי שמואל שאמר 'השותפין נעשים שומרי
11 שכר זה לזה': שנינו לעיל (בב) בדברי שמואל שאמר ונעשין שומרי
12 שקר זה לזה - שאם נגנב דבר שהם שותפים בו בשעה שהיה אצל
13 אחד מהם, הרי הוא כשומר שכר על זה וחייב לשלם על הגניבה.

1 אלא הכל לפי צורך העניים, וכל זמן שיש את המנה לא יתנו
2 הדיינים כלום משלהם, ולכך נוגעים הם בדבר ואינם יכולים
3 להעיד בנתינה של זה. ואי בעית אומא, לעולם דקיין להו - שיש
4 דבר קצוב לבני העיר כמה ליתן לצורך העניים בכל שנה ושנה,
5 וניקא להו - ואף על פי כן נוח להם שינתן לעניים המנה שאמר
6 אותו פלוני, משום דקיין דרווח לעניי העיר שיש להם מעות, הרי
7 רווח להם, כלומר, הרי יש להם מעות, וממילא יפטרו לתת לעניים

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין.....	ב) משניות – מסכת שבת
ב) מזמורי תהלים קטו, קטז.....	כ) ביאור קהתי.....
ג) מאמר ד"ה להבין ענין חושן ואפוד	כא) עין יעקב מסכת ראש השנה.....
ה) שבת פרשת תצוה, פרשת זכור, י"ג אדר, ה'תשכ"ו.....	כב) מסכת בבא בתרא עם בלאורים
ד) מאמר ד"ה ויבו בעיניו	כג) מדף מב עד דף מח.....
ה) פורים, ה'תשכ"ו.....	כד) מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ה) שיחת שבת פרשת תצוה,	כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
ה) פרשת זכור, י"ג אדר, ה'תשכ"ו.....	כד) אדמו"ר הזקן.....
ו) שיחת חג הפורים, ה'תשכ"ו.....	כז) שולחן ערוך הלכות פסח
ז) משיחת שבת פרשת תצוה,	כח) לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן.....
ה) פרשת זכור, ט' אדר ה'תשנ"א.....	כח) תורה אור
ח) לקוטי שיחות פורים כרך טז.....	כט) אדמו"ר הזקן.....
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל	כו) שערי תשובה
ו) ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....	כז) אדמו"ר האמצעי.....
י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תצוה.....	כז) מאמרי הצי"צ – מאמרי הצי"צ תרי"ד-תרט"ו
יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תצוה.....	כח) אדמו"ר ה"צמח צדק".....
יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה.....	כח) תורת שמואל תרל"ב
יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)	כט) אדמו"ר מוהר"ש.....
יד) לשבוע פרשת תצוה.....	כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
יז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצוה.....	ל) אדמו"ר מוהר"ש"ב.....
טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....	לא) ספר המאמרים קונטרסים חלק א
	לב) אדמו"ר מוהר"ש"ב.....
	לג) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
	לד) אדמו"ר מוהר"ש"ב.....
	לה) אגרות קודש
	לו) אדמו"ר מוהר"ש"ב.....
	לז) חומש לקריאה בציבור.....
	לח) קריאת התורה למנחת שבת קודש.....
	לט) לוח זמנים לשבת פרשת תצוה.....
	לך) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.....
	לם) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.....

שיעורי רמב"ם

טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצוה.....	קז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה.....
יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה.....	יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצוה.....
יט) נביאים וכתובים	
ישעיה פרק לח, איוב פרק יט.....	ריג).....

1 לְהֵבִין עֲנִין חֲשׁוֹן וְאֶפֶד, על-פי פנימיות הדברים שְׁגַבִּי הָאֶפֶד
2 כְּתִיב¹ וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לְפָנַי ה' עַל שְׁתֵּי כְּתִפָּיו
3 לְזָכְרוֹן, וְכֵן גַּבִּי הַחֲשׁוֹן כְּתִיב² וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי
4 יִשְׂרָאֵל גּוֹ' עַל לְבוֹ גּוֹ' לְזָכְרוֹן לְפָנַי ה' וּמִכֵּן שַׁעַם הַיּוֹתָם שֵׁנִי

5 בְּגוֹדֵם שׁוֹנִים, יֵשׁ לָהֶם מִכְּנֵה-מִשׁוֹתָף.
6 וְכִפִּי שְׁמִדִּיק כ"ק אֲדָמוּר
7 ה'צִמְחָ צֶדֶק³ (שְׁהִשְׁנָה שֵׁנֵת
8 תִּשְׁכִּי, בַּה נֶאֱמַר מֵאִמֵּר זֶה הָיָא
9 שְׁנֵת הַמָּאָה לְהִסְתַּלְקוֹת-
10 הַלּוּלָא שְׁלוֹ ב"ג נִיסָן תְּרִי"ו),
11 שְׁצָרִיף לְהֵבִין טַעַם הַחֲלוּק
12 הַהִבְדֵּל בֵּין הָאֶפֶד לַחֲוֹשֵׁן,
13 שְׁבָאֶפֶד הָיוּ שְׁמוֹת י"ב
14 הַשְּׁבָטִים רַק עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים,
15 כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁴ בַּתּוֹרָה בְּצִיּוּי עַל
16 שְׁעִיית הָאֶפֶד לְכַתּוּב שִׁשָּׁה
17 מְשֻׁמֹתָם שֶׁל שָׁנִים עֶשֶׂר הַשְּׁבָטִים
18 עַל הָאֲבֹן הָאֶחָד וְאֵת שְׁמוֹת
19 הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל הָאֲבֹן
20 הַשְּׁנֵי, וּבַחֲשׁוֹן הָיוּ שְׁמוֹת
21 י"ב הַשְּׁבָטִים כְּתוּבִים עַל י"ב
22 אֲבָנִים⁵ נִפְרָדוֹת. וְגַם, צָרִיף לְהֵבִין
23 גַּם אֶת הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִיִּת שֶׁל הַבְּדֵל
24 נוֹסֵף בֵּין הַחֲוֹשֵׁן וְהָאֶפֶד בַּחֲשׁוֹן הָיָה
25 לְכָל שְׁבָט מִיֵּן אֲבֹן אַחֵר,
26 לְרֵאוּבֵן אֲדָם וְכוּ', לְיוֹסֵף
27 שְׁהֵם וּלְבִנְיָמִין יִשְׁפָּה⁶, כִּךְ
28 שֶׁהֵשֵׁם שֶׁל כָּל שְׁבַט הָיָה כְּתוּב עַל
29 אֲבֹן-טוֹבָה מִסּוּג שׁוֹנֵה וּבָאֶפֶד הָיוּ
30 שְׁתֵּי הָאֲבָנִים מִמֵּין אֶחָד,
31 שְׁתֵּי אֲבָנֵי שְׁהֵם⁷ כִּךְ הַשְּׁמֹת
32 שֶׁל כָּל שָׁנִים עֶשֶׂר הַשְּׁבָטִים הָיוּ
33 כְּתוּבִים עַל אֲבָנִים מֵאוֹתוֹ סוּג. וְגַם
34 צָרִיף לְהֵבִין דְּבַר נוֹסֵף בַּתּוֹכֵן
35 הַפְּנִימִי שֶׁל הַחֲוֹשֵׁן וְהָאֶפֶד מֵהוּ
36 כְּפֹל הָעֲנָן דְּנִשְׂאֵת שְׁמוֹת
37 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי אֶהְרֹן
38 לְזָכְרוֹן, הֵן עַל קַתְפוֹ בָּאֶפֶד,
39 וְהֵן עַל לְבוֹ בַּחֲשׁוֹן שְׁבוּדָאֵי יֵשׁ
40 בְּכָל אֶחָד מֵהֶם עֲנִיין מִיּוֹדָה, שׁוֹנֵה
41 מַהֲשֵׁנִי, וְצָרִיף לְהֵבִין מֵהוּ.

בס"ד. שבת פרשת תצוה, פרשת זכור, י"ג אדר, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

1 לְהֵבִין עֲנִין חֲשׁוֹן וְאֶפֶד, שְׁגַבִּי הָאֶפֶד כְּתִיב¹
2 וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לְפָנַי ה' עַל
3 שְׁתֵּי כְּתִפָּיו לְזָכְרוֹן, וְכֵן גַּבִּי הַחֲשׁוֹן כְּתִיב² וְנָשָׂא
4 אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ' עַל לְבוֹ גּוֹ'
5 לְזָכְרוֹן לְפָנַי ה'. וְכִפִּי שְׁמִדִּיק כ"ק אֲדָמוּר
6 ה'צִמְחָ צֶדֶק³ (שְׁהִשְׁנָה הָיָא שְׁנֵת הַמָּאָה
7 לְהִסְתַּלְקוֹת-הַלּוּלָא שְׁלוּ), שְׁצָרִיף לְהֵבִין טַעַם
8 הַחֲלוּק בֵּין הָאֶפֶד לַחֲוֹשֵׁן, שְׁבָאֶפֶד הָיוּ שְׁמוֹת
9 י"ב הַשְּׁבָטִים רַק עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁴
10 שִׁשָּׁה מְשֻׁמֹתָם עַל הָאֲבֹן הָאֶחָד וְאֵת שְׁמוֹת
11 הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל הָאֲבֹן הַשְּׁנֵי, וּבַחֲשׁוֹן הָיוּ
12 שְׁמוֹת י"ב הַשְּׁבָטִים עַל י"ב אֲבָנִים⁵. וְגַם, בַּחֲשׁוֹן
13 הָיָה לְכָל שְׁבָט מִיֵּן אֲבֹן אַחֵר, לְרֵאוּבֵן אֲדָם וְכוּ',
14 לְיוֹסֵף שְׁהֵם וּלְבִנְיָמִין יִשְׁפָּה⁶, וּבָאֶפֶד הָיוּ שְׁתֵּי
15 הָאֲבָנִים מִמֵּין אֶחָד, שְׁתֵּי אֲבָנֵי שְׁהֵם⁷. וְגַם צָרִיף
16 לְהֵבִין מֵהוּ כְּפֹל הָעֲנָן דְּנִשְׂאֵת שְׁמוֹת בְּנֵי
17 יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי אֶהְרֹן לְזָכְרוֹן, הֵן עַל כְּתִפּוֹ
18 בָּאֶפֶד, וְהֵן עַל לְבוֹ בַּחֲשׁוֹן.

19 (ב) וְנִקְוֵת הָעֲנָן בְּזָה⁸, דְּהִנֵּה, כְּלָלוֹת הַחֲלוּק
20 בֵּין הָאֶפֶד לַחֲוֹשֵׁן הוּא, שְׁהָאֶפֶד
21 (שְׁהִיָּה אֶהְרֹן חוֹגֵר מֵאֲחוּרֵי) הוּא בְּחִינַת
22 אַחֲרוּרִים, וְהַחֲשׁוֹן (שְׁהִיָּה עַל לְבוֹ) הוּא בְּחִינַת
23 פְּנִים⁹. וְעֲנִינּוּ בְּעֵבֻדָּה, שְׁאֶפֶד¹⁰ מוֹרָה עַל
24 הָעֵבֻדָּה שְׁהִיא בְּבַחֲרֵת אַחֲרוּר, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב¹¹
25 אַחֲרֵי הַיָּוֵ' אֱלֹקֵיכֶם תִּלְכוּ, שְׁהִיא הָעֵבֻדָּה
בְּחִינַת "פְּנִים" הַנְּעִלִית יוֹתֵר) שְׁהִיא הָעֵבֻדָּה בְּבַחֲרֵת אַתְּפִינָא
1 פרשתנו כח, יב. (2 שם, כט. 3) ד"ה זה באוה"ת פרשתנו ע' אתרנו ואילך. בסה"מ תרל"ג ח"א ע' קנו ואילך. וש"נ.
4 שם, יו"ד. (5 שם, כא. 6) "כמ"ש הרמב"ם פ"ט מהל' כלי המקדש וברבות ס"פ תצוה ופ' במדבר פ"ב" (לקו"ת פ' ראה
כה, ד. 7) שם, ט. (8) בהבא לקמן — ראה אוה"ת שם ע' אתרסו ואילך. (9) ראה זח"ב רלא, ב — הובא ונתבאר באוה"ת
שם ע' אתרסו ואילך. וראה פנים יפות פרשתנו כח, ו. — הובא ונתבאר באוה"ת שם ס"ע אתרמב ואילך. (10) ראה גם
סה"מ תרל"ג ע' קסו בשוה"ג — מגוכי"ק. (11) פ' ראה יג, ה.

1 פרשתנו כח, יב. (2 שם, כט. 3) ד"ה זה באוה"ת פרשתנו ע' אתרנו ואילך. בסה"מ תרל"ג ח"א ע' קנו ואילך. וש"נ.
4 שם, יו"ד. (5 שם, כא. 6) "כמ"ש הרמב"ם פ"ט מהל' כלי המקדש וברבות ס"פ תצוה ופ' במדבר פ"ב" (לקו"ת פ' ראה
כה, ד. 7) שם, ט. (8) בהבא לקמן — ראה אוה"ת שם ע' אתרסו ואילך. (9) ראה זח"ב רלא, ב — הובא ונתבאר באוה"ת
שם ע' אתרסו ואילך. וראה פנים יפות פרשתנו כח, ו. — הובא ונתבאר באוה"ת שם ס"ע אתרמב ואילך. (10) ראה גם
סה"מ תרל"ג ע' קסו בשוה"ג — מגוכי"ק. (11) פ' ראה יג, ה.

להבין ענין חושן ואפור

ביאור בדרך אפשר

1 בלבד, כאשר האדם כופה את יצרו ומצליח להתגבר על תאוותיו הינו,
 2 שמעמדו ומצבו הרוחני הוא עדיין כזה שלא נהפך לבו מתאוות
 3 עולם הזה כו', והתאוות שלו הן בתוקף ועדיין אין לו חפץ
 4 ותשוקה לאלקות, ורק כופה ומכריח את עצמו כו' ולמעשה

5 אינו נגרד אחר התאוות, וכיון שזו
 6 דרגה נמוכה יחסית, היא נקראת בחינת
 7 "אחוריים" ונרמזת בענין האפור
 8 שהכהן הגדול לובש מאחוריו
 9 וחושן¹⁰ שהכהן הגדול לובש
 10 מלפניו מורה על העבודה
 11 הנעלית יותר שבבחינת
 12 אתהפכא, שנתהפכו המדות
 13 דנפש הבהמית כפי שהן מצד
 14 טבען והפכו להיות כפי מהות
 15 מדרגת נפש האלקית, ולא זו
 16 בלבד שהאדם כבר לא מתאוה תאוות
 17 אלא שכוחות הנפש הבהמית עצמה
 18 התהפכו לטוב כמו הנפש האלוקית
 19 שבבחינת זו היא בחינת פנים
 20 ונרמזת בענין החושן.

בבחינת אתפכיא בלבד, הינו, שלא נהפך לבו
 מתאוות עולם הזה כו', ועדיין אין לו חפץ
 ותשוקה לאלקות, ורק כופה ומכריח את עצמו
 כו', וחושן¹⁰ מורה על העבודה שבבחינת
 אתהפכא, שנתהפכו המדות דנפש הבהמית
 להיות כפי מהות מדרגת נפש האלקית,
 שבבחינת זו היא בחינת פנים. וענין נשיאת
 אהרן את שמות בני ישראל על האפור והחושן
 הוא הנתינת כח לבני ישראל על ב' אופני
 העבודה דאתפכיא ואתהפכא (ועל דרך ענין
 העלאת הנרות שעל ידי אהרן, אלא שפעלת
 העלאת הנרות היא בנוגע לנפש האלקית,
 ופעלת נשיאת האפור והחושן היא בנוגע לברור
 נפש הבהמית¹²). והינו, שלא מבעי שפאשר
 נמצאים בעבודה שבבחינת אחורים, בחינת
 אתפכיא, יש צורך בפעלת אהרן כו', כמו
 שכתוב ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי
 כתפיו לזכרון, אלא גם פאשר נמצאים בעבודה
 שבבחינת פנים, בחינת אתהפכא, כתיב ונשא
 אהרן את שמות בני ישראל גו' על לבו גו'
 לזכרון לפני ה', להעלותם לפני הו', למעלה¹³
 מעלה מבחינת שם הו'¹⁴.

21 וענין נשיאת אהרן את שמות
 22 בני ישראל על האפור
 23 והחושן ומעתה מובן למה השמות
 24 של בני ישראל נכתבו פעמיים, הן על
 25 החושן והן על האפור, כי העובדה
 26 שאהרן נושא את שמותם עליו הן
 27 מלפנים והן מאחור הוא הנתינת
 28 כח לבני ישראל על ב' אופני
 29 העבודה דאתפכיא ואתהפכא
 30 נשיאת השמות על האפור ונתינת כוח
 31 לעבודת ה' בבחינת "אתפכיא" ונשיאת
 32 השמות על החושן ונתינת כוח לעבודה
 33 ה' בבחינת "אתהפכא" (ועל דרך
 34 ענין העלאת הנרות של המנורה
 35 במשכן שעל ידי אהרן,
 36 שכמבואר בחסידות, העובדה שיש
 37 במנורה שבעה נרות וזמנת לכן שעל ידי אהרן יש נתינת כוח לעבודת ה'
 38 בשבע דרגות שונות שקיימות בבני ישראל אלא שיש הברל מהותי בין
 39 הנתינת כוח שעל ידי העלאת הנרות ונתינת כוח שעל ידי נשיאת השמות על
 40 החושן ועל האפור שפעלת העלאת הנרות היא נתינת כוח לבני
 41 ישראל בנוגע לנפש האלקית, היינו עבודת ה' שעל ידי הנפש האלוקית
 42 ופעלת נשיאת האפור והחושן היא נתינת כוח לבני ישראל בנוגע

ביאור בדרך אפשר

לברור נפש הבהמית¹² עבודת האדם לברור ולהפריד את הטוב שבה
 מן הרע שבה ולהעלותה לקדושה).

והינו, העובדה ששמות בני ישראל לא היו כתובים רק על האפור אלא גם
 על החושן מלמדת שלא מבעי אין צורך לומר שפאשר נמצאים
 עדיין בדרגה נמוכה בעבודת ה'
 ועוסקים בעבודה רוחנית
 שבבחינת אחורים, שהיא כאמור
 עבודת בחינת אתפכיא בלבד, יש
 צורך בפעלת אהרן כו', שהרי
 מי שמצבו הרוחני ירוד בוודאי זקוק
 לעזר וסיוע כדי שאכן יתגבר על
 התאוות שלו כמו שכתוב ונשא
 אהרן את שמותם לפני ה' על
 שתי כתפיו לזכרון, והרי
 הכתפיים הם בחינת אחוריים (כמצוטט
 לעיל מספר התניא שהשפעה מבחינת
 אחוריים היא "כאדם הנותן דבר
 לשונאו שמשליכו לו כלאחר כתפו")
 אלא גם פאשר נמצאים בדרגה
 גבוהה בעבודת ה' בעבודה
 שבבחינת פנים וקירוב לאלוקות,
 בחינת אתהפכא, כאשר הנפש
 הבהמית כבר הפכה לטוב כמו הנפש
 האלוקית כתיב ונשא אהרן את
 שמות בני ישראל גו' על לבו
 גו' היינו לפניו בבחינת "פנים"
 לזכרון לפני ה', ומוסיף ומבאר
 מה עניניה של נתינת כוח גם
 כשנמצאים בדרגה גבוהה כל כך
 בעבודת ה' שהיא להעלותם לפני
 הו', כדיוק לשון הכתוב לגבי
 נשיאת שמות בני ישראל על החושן
 "לזכרון לפני ה'" היינו נתינת כוח
 לתוספת התקרבות לאלוקות והתעלות
 עד לבחינת "לפני ה'" היינו
 למעלה¹³ מעלה הרבה יותר גבוה
 מבחינת שם הו'¹⁴.

ג) ועל פי זה יובן הטעם לכך שבניגוד לאפור בו היו שמות בני
 ישראל כתובים בשתי קבוצות של ששה שמות על כל אבן, הרי שפחשן
 היתה לכל שש אבן מיוחדת בפני עצמה, כך שהיו שתיים עשרה
 אבנים והיו האבנים חלוקות שונות ונבדלות זו מזו כפי שמפורש
 בתורה במינן בסוג האבן ובגונן בצבע האבן (לפי גון הדגלים¹⁵)

(12) לקו"ת שם. אוה"ת שם ע' א'תרנט. ע' א'תרסג"ח. שם (כרך ח') ע' ג'עה. סה"מ תרס"ח ע' קי. (13) לקו"ת שם.
 (14) ברשימה אחרת, שע"י העבודה בבחי' האפור באים לעבודה דבחי' החושן, שזהו מה שהחושן ה' מחובר ודבוק אל
 חשב האפור באופן שלא יזח החושן מעל האפור (פרשתנו שם, כח). (15) ראה פרש"י במדבר ב, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תפארת, נצח, הוד יסוד) זו בוז, ומקור העניין הוא ב'ספר יצירה' שם נקראות
 2 המידות 'קצוות' על שם ששת הקצוות (שבעולם ובכל דבר) שהם ארבעת
 3 הצדדים מזרח, מערב, צפון, דרום, מעלה ומטה (הנקראים ב'ספר יצירה'
 4 "רום" ו"תחת") המקבילים לששת המידות, והמפגש שלששה קצוות יוצר י"ב
 5 זוויות אלכסוניות, ונתבאר ב'לקוטי
 6 תורה' (פרשת מסעי, לגבי חלוקת
 7 הנחלה בארץ ישראל) ש"ב גבולי
 8 אלכסון קשורים ל"ב השבטים וכמו
 9 שגם עכשו בזמן הזה כשאינו לנו
 10 חושן ואפוד בבגדי כהונה יש י"ב
 11 שצירים שונים לעלית תפלת כל
 12 שבט בשער המיוחד אליו
 13 כו'19 [ובפרטיות יותר, הנה
 14 פשם ש"ב השבטים בעת
 15 מסעם במדבר נחלקו ל'ד' מחנות
 16 ובכל מחנה ג' שבטים,
 17 כמפורש בתורה בפרשת במדבר, קף
 18 גם אבני החשן נחלקו ל'ד'
 19 טורים, ובכל טור ג' אבנים
 20 היינו שמלכוד החלוקה הכללית לשנים
 21 עשר שבטים שלכל אחד מהם יש עניין
 22 מיוחד קיימת חלוקה נוספת לארבע
 23 מחנות של שלושה שבטים]. מה-
 24 שאינן כן באפוד, בחינת
 25 אהור, שמונה על העבודה
 26 דאתפניא בלבד, שהיא עבודה
 27 בדרגה יותר נמוכה מאשר העבודה
 28 בבחינת "אתהפכא" ובה אין הפיכת
 29 החושן לאור והתעלות גדולה לא
 30 שנה לא ייתכן שיהיה לכל שבט
 31 אבן מיוחדת שמונה על פירטי מדרגת נפש האלקית
 32 שבאותו השבט, כפי שהיה בחושן, שהרי האבן שהוא הנפש
 33 הבהמית לא נתהפכה עדן ליכלל ולהיות כפי מהות נפש
 34 האלקית ממש, ולעניין זה של העלייה והתחללות בקדושה יש הבדלים
 35 בין השבטים כי לכל אחד יש "מסילה" של עלייה מיוחדת לו (בהתאם לתוכן
 36 ולמהות המיוחדת של נפשו האלוקית, כמבואר לעיל) אבל כאשר הנפש
 37 הבהמית לא עולה ונכללת בנפש האלוקית יש כן רק נתינת פתח
 38 לעבודה דאתפניא, שהיא אצל פולם בשונה, כי אין בה הבדלים
 39 מצד האדם אלא היא עניין כללי של התגברות על היצר הרע ולכן באפוד
 40 היו כל י"ב השבטים על סוג אהד של אבנים²⁰.

1 צבע האבן של כל שבט היה בהתאם לצבע הדגל של אותו שבט בעת שבני
 2 ישראל היו במדבר, כפירוש רש"י בפרשת במדבר לגבי הדגלים: "כל דגל
 3 יהיה לו אות, מפה צבועה תלייה בו. צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע
 4 כל אחד כגון אבנו הקבועה בחושן"¹⁶), דְּכִיּוֹן שְׁעֵנֶיךָ הַחֹשֶׁן מוֹרָה
 5 עַל הָעֲבוּדָה דְּאֵתְהַפְּכָא, הפיכת
 6 הנפש הבהמית לקדושה שהוא ענין
 7 ברור כל פירטי כחות נפש
 8 הבהמית שנהפכים לאור,
 9 ההפיכה של חושן הנפש הבהמית
 10 לאור היא לא רק באופן כללי אלא כל
 11 פרט ופרט בכוחות ובתכונות שלה
 12 משתנה מן הקצה אל הקצה ומתהפך
 13 מחושן לאור וכך כל הפרטים שבה
 14 מתבררים, היינו שניכר ההבדל בין
 15 הטוב לרע והיא עולה לקדושה ומאחר
 16 שאינו דומה הביורו וההפיכה של כוח
 17 אחד לשני (שהרי יש לנפש כוחות
 18 שונים של שכל, רגש ועוד שלכל אחד
 19 מהם יש תכונה שונה ומיוחדת) לכן
 20 כל אהד ואהד מאבני החושן
 21 חלוק שונה ונבדל בגונו ותארו,
 22 בצבע שלו ובצורה שלו היינו לפי
 23 אפן מהותו ומדרגתו, של הכוח
 24 המסויים של הנפש הבהמית שנשיאת
 25 השם על אבן זו בפרט היא הנתינת
 26 הכוח המיוחדת לעבודה המיוחדת של
 27 ביורו והפיכת הכוח המסויים הזה מרע
 28 לטוב שבאפן קנה הרי הוא
 29 מתהפך לאור וטוב כו'¹⁶, כי
 30 לכל כוח יש אופן עבודה שבאמצעותו
 31 הוא מתהפך לטוב (ולמשל, אינו דומה אופן העבודה הנפשית הרוחנית הדרוש
 32 לביורו השכל של הנפש הבהמית והפיכתו מחושן לאור לאופן העבודה של
 33 ביורו והעלאת המידות) והינו, שעבודה זו עבודת ה"אתהפכא" של
 34 הנפש הבהמית מחושן לאור היא באפן שכל שבט ומסלתו
 35 יעלה¹⁷, כדברי חכמינו ז"ל שבקריעת ים-סוף הים נבקע לשנים עשר
 36 מעברים שונים (ככתוב "לגזור ים סוף לגזרים") כי כל שבט ושבת עלה
 37 במסילה המיוחדת לו, בהתאם לאופי המיוחד של עבודתו הרוחנית המיוחדת
 38 השונה משאר השבטים ולכן היו בחושן י"ב אבנים שונות זו מזו
 39 כנגד י"ב השבטים השונים זה מזה באופי עבודתם הרוחנית, שהם
 40 י"ב גבולי אלכסון¹⁸, היינו התכללות ששת המידות (חסד, גבורה,

(16) ראה גם סה"מ תרס"ח ע' קכ. (17) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 54. 18) אוה"ת שם ע' א'תרסד. ובכ"מ. 19) תו"ח פרשתנו שמה, ג. 20) ראה גם סה"מ תרס"ח ריש ע' קכא: "כמו בהעלאת הנרות דההמשכה מלמעלה הוא בחי' שמן למאור, והעלאת והתכללות הנרות הוא שבעה נרות.. כמו"כ בבירור נה"ב ההמשכה מלמעלה.. לסייע בהבירור הוא בחי' אור א', וההעלאה היא י"ב מדרי' כו'".

להבין ענין חושן ואפור

ביאור בדרך אפשר

1 **וְהַטַּעַם** הפנימי לכך **שְׂאֵבְנֵי הָאֵפוֹד** הָיוּ לא רק אבנים מאותו סוג
 2 לכל השבטים אלא בזה עצמו היו אלה **אַבְנֵי שְׁהֵם דְּוָקָא הוּא**, כיוון
 3 שיש קשר ושייכות פנימית בין ענינם של אבני השוהם לעבודה הרוחנית
 4 המרומזת בענין האפור **לְפִי שְׁהַכַּח** שניתן לכל יהודי מלמעלה **שְׁתּוּכַל**
 5 **לְהִיּוֹת** לוֹ **שְׁלִיטָה** ו**מְמַשְׁלָה** על
 6 יצרו ונפשו הבהמית **בְּאֵפֶן שֶׁל**
 7 **אֲתַכְפִּיא**, שאמנם זוהי עבודה
 8 בדרגה יותר נמוכה מהעבודה של
 9 אתהפכא, ובכל זאת זו עבודה גדולה
 10 ויש צורך בנתינת כוח מיוחדת על זה
 11 וכוח זה **צָרִיף לְהִיּוֹת נִמְשָׁף**
 12 **מִמָּקוֹם עֲלִיּוֹן בְּיֹתֵר**, ו**עֲנִנָן**
 13 **זֶה** מקור הנתינת כוח לעבודה של
 14 אתכפיא **מִרְמֵז בְּאַבְנֵי הַשׁוּהֵם**,
 15 **כִּי, 'שְׁהֵם' אוֹתִיּוֹת 'מִשְׁה'**,²¹
 16 **שְׁעַל-יְדוֹ** על ידי משה רבינו **דְּוָקָא**
 17 **נִמְשָׁף** ויורד מלמעלה ובה לאדם
 18 **הַכַּח לְעִבּוּדָה דְּאֲתַכְפִּיא**.
 19 **וְעוֹד זֹאת**, ויש גם ענין נוסף באבני
 20 השוהם שיש לו קשר ושייכות פנימית
 21 לעבודה של אתכפיא **שְׂאֵבְנֵי**
 22 **הַשׁוּהֵם (בְּאַבְנֵי הַחֹשֶׁן שְׁבו**
 23 הייתה לכל שבט אבן מיוחדת לו)
 24 **הִיא הָאָבֶן דְּיוֹסֶף**,²² **וְהָרִי**
 25 **מִדְּרַגַּת יוֹסֵף הִיא לְמַעְלָה**
 26 **מִמְּדְרַגַּת כָּל שאר הַשְּׂבָטִים**,
 27 **שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיא מִבְּחִינַת**
 28 **יְחוּדָא-עֵילָאָה דְּאַצִּילוֹת**
 29 באחדות ה' במובן זה שכל העולמות
 30 וכל הנבראים בטלים לפניו ואין להם
 31 כל ערך וכל חשיבות וכאילו אינם
 32 קיימים יש דרגות שונות, והביטול
 33 העמוק והמוחלט שבעולם האצילות (העולם העליון ביותר מבין ארבעת
 34 העולמות הכלליים אצילות, בריאה, יצירה, עשייה) נקרא "יחוד עליון", בשונה
 35 מהביטול בדרגה יותר נמוכה שנקרא "יחודא תתאה", יחוד תחתון. והמעלה
 36 המיוחדת של יוסף על שאר השבטים היא שמקור ושורש נשמתו הוא מדרגה
 37 זו, "יחודא עילאה" שבעולם האצילות (**מַה-שְׂאִינ-בְּן שְׂאָר הַשְּׂבָטִים**
 38 **הֵם מְעוֹלָם הַבְּרִיאָה** הנמוך בדרגתו מעולם האצילות, וכמבואר
 39 בחסידות שלכן היה בכוחו של יוסף להיות משנה למלך במצרים ולעסוק
 40 בהנהגת מצרים מבלי שכל זה יפריע לו להיות בטל ודבוק באלוקות, אבל כדי

ביאור בדרך אפשר

41 שהשבטים יוכלו להישאר בביטול ובדביקות שלהם הם היו צריכים להיות
 42 רועי צאן ולגור בארץ גושן ולא לבוא במגע קרוב עם ענייני העולם)²³,
 43 **וּמִשָּׁם** מ"יחודא עילאה" שבעולם האצילות, בחינת יוסף, **נִמְשָׁף הַכַּח**
 44 **לְעִבּוּדָה דְּאֲתַכְפִּיא**.
 45 **ד) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁעַל-דְּרָף-**
 46 **זֶה מְצִינּוּ גַם בְּעֲנִינֵן מְלַחְמַת**
 47 **עֲמֻלָּה, כְּמִבְּאָר בְּדְרוּשֵׁי מאמרי**
 48 החסידות של שבת **פְּרַשְׁת זְכוּר**²⁴
 49 **שְׁבָצָאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים**
 50 **הֵיְתָה אֲצֻלָּם** בהתחלה **הַעֲבוּדָה**
 51 **בְּבַחֲיַנַת אַחֲוָרִים, שְׁזוּהֵי**
 52 **הַעֲבוּדָה דְּאֲתַכְפִּיא** בלבד
 53 (**שְׁזוּהוּ מַה שְׁנֶאֱמַר**)²⁵ לגבי
 54 היציאה ממצרים **כִּי בְּרַח הָעַם**,
 55 "דלכאורה הוא תמוה למה הייתה
 56 כזאת וכי אילו אמרו לפרעה לשלחם
 57 חפשי לעולם לא מוכרח לשלחם?"
 58 (תניא פרק לא) ואם כן למה היו
 59 צריכים בני ישראל לברוח ממצרים?
 60 אלא סיבת הבריחה היא **מִפְּנֵי**
 61 **שְׁהִרַע שְׁבָנִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל**
 62 **עֲדִין הֵיְתָה בְּתַקְפּוֹ כו'**,²⁶ "כי
 63 לא פסקה זוהמתו עד מתן תורה, רק
 64 מגמתם וחפצם הייתה לצאת נפשם
 65 האלוקית מגלות הסטרא-אחרא היא
 66 טומאת מצרים ולדבקה בו יתברך"
 67 (תניא שם) וכל זמן שטומאת מצרים
 68 עדיין הייתה בהם היו צריכים "לברוח"
 69 מהרע **וְעִבּוּדָתָם הֵיְתָה בְּבַחֲיַנַת**
 70 **אֲתַכְפִּיא בְּלַבְד**, **שְׁלֶכְנ** בגלל
 71 שעדיין היה להם קשר לסטרא-אחרא
 72 **הֵיְתָה עֲמֻלָּה יְכוֹל לְנַגֵּד לָהֶם**
 73 **כו'** כי מי שכבר הפך את נפשו הבהמית מחושך לאור ועבורתו היא בבחינת
 74 "אתהפכא", הרי הקליפות והסטרא-אחרא לא יכולות לפגוע בו.
 75 **וְזוּהוּ הַטַּעַם** לכך **שְׁמִלְחַמַּת עֲמֻלָּה הֵיְתָה צָרִיכָה לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי**
 76 **אַנְשֵׁי מִשְׁה דְּוָקָא**,²⁷ כמסופר בתורה שכאשר עמלק בא להלחם עם
 77 ישראל, אמר משה ליהושע "בחר לנו אנשים" שהיו "אנשי משה" (וכפירוש
 78 רש"י: "גיבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן") **כְּאֵמּוֹר לְעִיל**
 79 **שְׁהַכַּח לְעִבּוּדָה דְּאֲתַכְפִּיא צָרִיף לְהִיּוֹת נִמְשָׁף מִמָּקוֹם עֲלִיּוֹן**
 80 **בְּיֹתֵר כו'** ממש רבנו ומיוסף הצדיק.

21) י"נ למא"א א' ס"ד — הובא באוה"ת פרשתנו ס"ע א'תרמו (ושם: "והמכוון י"ל כמ"ש ע"פ שאו את ראש כו' אתה ואהרן .. שכדי להעלות נשי"י .. הוא ע"י .. אתה ואהרן, שושבינא דמלכא ושושבינא דמטרוניתא .. והן שתי אבני השוהם, הגם שהם אותיות משה, הרי נאמר הוא משה ואהרן וכו'". — ולהעיר מהמבואר לקמן ס"ה). 22) ראה גם אוה"ת שבעה ערה הקודמת: "ונודע ע"פ מ"ש ויקח משה את עצמות יוסף עמו". 23) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' קצב ואילך. תו"ח ויחי רמב, ד ואילך. 24) ראה תו"א פרשתנו פד, ד. ובכ"מ. 25) בשלח יד, ה. 26) תניא פל"א (מ, ב). 27) ראה תו"א שם פג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ה) ויש לקשר ענין זה עם המאמר שזה-עתה בשנת תשכ"ו
 2 בעת אמירת המאמר יצא מגלות לגאולה, דבור-המתחיל הוא
 3 משה ואהרן²⁸ (וכנראה שהוא מה'צמח צדק', או שמסד
 4 על-כל-פנים על מאמר ה'צמח צדק', כיון שתכן הדברים
 5 שבמאמר זה נמצא במאמר של
 6 ה'צמח צדק' ב'אור
 7 התורה'²⁹), שבו מבאר מה
 8 שכתוב³⁰ בתורה בפרשת וארא
 9 הוא אהרן ומשה אשר אמר
 10 הו'י' להם הוציאו את בני
 11 ישראל מארץ מצרים גו' הם
 12 המדברים אל פרעה מלך
 13 מצרים להוציא את בני
 14 ישראל ממצרים הוא משה
 15 ואהרן, ובמאמר זה שואל את
 16 השאלה שצריך להבין הענין,
 17 שאצל להוציא את בני
 18 ישראל לענין השליחות להוציא את
 19 בני ישראל ממצרים כתיב 'הוא
 20 אהרן ומשה' (אהרן לפני
 21 משה), ואצל דבורם אל
 22 פרעה לענין תיאור הדיבור לפני
 23 פרעה בפועל כתיב 'הוא משה
 24 ואהרן' (משה קודם לאהרן)
 25 ויש להבין מה טעם השינוי?
 26 ונקודת הבאור בזה³¹, במאמר
 27 הנזכר, שכדי להוציא את בני
 28 ישראל מארץ מצרים, דהינו
 29 במשמעות הרחנית-הפנימית הוצאת
 30 ושחרור נפש האלקית מבחינת
 31 מצרים וגבולים שלא יהיו לה
 32 הפרעות והגבלות על רצונה ושאיפתה
 33 לדבוק באלוקות פנ"ל שביציאת
 34 מצרים כתיב פי ברח העם,
 35 מפני שהרע שבנפשות
 36 ישראל עדין היה בתקפו כו',
 37 רק מגמתם וחספם היתה
 38 לצאת נפשם האלקית מגלות
 39 הסטרא-אחרא כו'], נמצא
 40 שיציאת מצרים היא העבודה של
 41 אתכפיא בלבד, לפני הפיכת הרע
 42 לטוב, לזה די הנתינת-פח
 43 דאהרן להעלאה כמבואר

1 (ה) ויש לקשר ענין זה עם המאמר שזה-עתה
 2 יצא מגלות לגאולה, דבור-המתחיל
 3 הוא משה ואהרן²⁸ (וכנראה שהוא מה'צמח
 4 צדק', או שמסד על-כל-פנים על מאמר ה'צמח
 5 צדק', כיון שתכן הדברים נמצא במאמר של
 6 ה'צמח צדק' ב'אור התורה'²⁹), שבו מבאר מה
 7 שכתוב³⁰ הוא אהרן ומשה אשר אמר הו'י' להם
 8 הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים גו' הם
 9 המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני
 10 ישראל ממצרים הוא משה ואהרן, דצריך להבין
 11 הענין, שאצל להוציא את בני ישראל כתיב
 12 'הוא אהרן ומשה' (אהרן לפני משה), ואצל
 13 דבורם אל פרעה כתיב "הוא משה ואהרן"
 14 (משה קודם לאהרן). ונקודת הבאור בזה³¹,
 15 שכדי להוציא את בני ישראל מארץ מצרים,
 16 דהינו הוצאת נפש האלקית מבחינת מצרים
 17 וגבולים פנ"ל שביציאת מצרים כתיב פי ברח
 18 העם, מפני שהרע שבנפשות ישראל עדין היה
 19 בתקפו כו', רק מגמתם וחספם היתה לצאת
 20 נפשם האלקית מגלות הסטרא-אחרא כו'], לזה
 21 די הנתינת-פח דאהרן להעלאה פידוע שענינו
 22 של אהרן הוא לפעל שיהיה נראה ונגלה
 23 אלקות, שזהו שאהרן אותיות 'נראה' (פמבאר
 24 ב'לקוטי תורה' פרשת בהעלותך³²), וזהו
 25 הנתינת-פח לבני ישראל שיהיה אצלם ענין
 26 ההעלאה, ואחר-כך תהיה ההמשכה על-ידי
 27 משה, ולכן נאמר הוא אהרן ומשה אשר אמר
 28 הו'י' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים,
 29 אהרן תחלה ואחר-כך משה. אבל כדי להעלות
 30 גם את נפש הבהמית, לזה צריך מדרגה עליונה
 31 יותר, והינו, על-ידי משה דקא, ועל זה נאמר הם המדברים אל פרעה מלך
 32 מצרים גו' הוא משה ואהרן, שבנוגע לדבור לפרעה, שהוא ענין שבירת

(28) בבוכ 448 (קמב, א). נדפס לאח"כ באוה"ת וארא (כרך ח') ע' ב'תתצד ואילך. וראה גם ד"ה הם המדברים גו' — שם ע' ב'תתצט ואילך. (29) וארא ע' רכה-ט. (30) וארא ו, כו"ז. (31) שם ע' ב'תתצח ואילך. (32) ל, א. לא, א.

להבין ענין חושן ואפור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

11	דָּוָקָא, וְרַק לְאַחֲרֵי־זֶה לאחר שְׁמַשָּׁה פֶּעַל את עֵיקַר הַשְּׂבִירָה בָּאָה	1	הַגִּסּוֹת כּו', הִנֵּה הָעֶקֶר הוּא מִשֶּׁה דָּוָקָא, וְרַק
12	פְּעֻלַת אֶהְרֵן כּו'33.	2	לְאַחֲרֵי־זֶה בָּאָה פְּעֻלַת אֶהְרֵן כּו'33. וְעַנֵּן זֶה הוּא
13	וְעַנֵּן זֶה הוּא עַל־דֶּרֶךְ	3	עַל־דֶּרֶךְ הָאָמּוֹר לְעִיל בְּעַנֵּן הַחֲשָׁן
14	הָאָמּוֹר לְעִיל בְּעַנֵּן הַחֲשָׁן	4	שֶׁהוּא עַנֵּן בְּרוּר נִפְשׁ הַפְּהֻמִית (דָּלָא כְּמוֹ הַעֲלָאָת
15	וְהָאָפּוֹד שֶׁהוּא עַנֵּן בְּרוּר	5	הַנְּרוֹת שֶׁשִּׁיף לְנִפְשׁ הָאֱלֹקִית), שְׁבִשְׁבִיל הַעֲבוּדָה
16	נִפְשׁ הַפְּהֻמִית (דָּלָא כְּמוֹ	6	דָּאֲתַכְפִּיָא (עַנֵּן הָאָפּוֹד) יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּנִתְיַת־כַּחַ
17	הַעֲלָאָת הַנְּרוֹת שֶׁשִּׁיף לְנִפְשׁ	7	מִיְחַדָּת מִמִּשֶּׁה רַבְּנוּ ('שֵׁהִם' אוֹתִיּוֹת 'מִשֶּׁה')34.
18	הָאֱלֹקִית), שְׁבִשְׁבִיל הַעֲבוּדָה		
19	דָּאֲתַכְפִּיָא (עַנֵּן הָאָפּוֹד) יֵשׁ		
20	צוֹרֶךְ בְּנִתְיַת־כַּחַ מִיְחַדָּת		

(33) ראה גם אוה"ת שם ס"ע ב'תתק. (34) חסר סיום המאמר (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אד"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו, ובמענה לשאלותיו.

ע"פ המבואר בכמה ספרים, יש להזהר בנוסח שכותבים על מצבה (ובכלל במה שנוגע לנשמה הנמצאת כבר בעולם האמת) שלא להגזים וכו' ועאכו"כ בענין שאינו במציאות, כוונתי לכתוב ששייך לגזע פלוני באם אינו כן, שמזה מובן ג"כ שבאם יש ספק, הרי למה להכנס בספיקות כאלו.

לכתבו אודות הלימוד בישיבת תומכי תמימים - מובן שאין בזה נפק"מ באם הי' זה בליובאוויטש או במקום אחר, דהיינו הך, כן אין נפק"מ בנדו"ד אורך זמן הלימוד, באם שנה או יותר, וכמאמר חז"ל הידוע בר בי רב דחד יומא.

לכתבו אודות דברים וכיו"ב השייכים אלי, לפלא השאלה שהרי ע"פ כתובת שכותב אלי מכתבו, היא גם הכתובת לשאר הענינים.

מובן שמצער ביותר כתבו ע"ד הפסק בלימוד הדא"ח, שהרי אדרבה כשנוצר מצב מיוחד העושה רושם בלתי רצוי על מצב נפש האדם, פשוט שצריך להוסיף תומ"י בלימוד הדא"ח הנקרא ברע"מ אילנא דחיי, דלית תמן כל ענינים מהלעו"ז ח"ו, כ"א חיים וחיי החיים, ובודאי אין צורך לכל ביאור נוסף בהאמור.

לשאלתו בדבר הצדקה - כנראה כוונתו למה שנדר בעת החולי - ומחמת חולי -

ידוע מאמר חז"ל, אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ז. א. שאין לזה שייכות למה שהיורשים עושים לזכות ועילוי הנשמה או שמפרישים מהעזבון לעניני צדקה, ובמילא באם פונים אליהם משיבת ת"א בנוגע להעזבון והירושה, אין לזה שייכות להצדקה לנדר האמור, וק"ל.

לסיומו בהבקשה להנציח שמו של חותנו ע"ה - אשתדל בזה כמובן וגם פשוט.

ובהמצאנו בחדשי אדר, שנקודתם הימים עליהם נאמר, ונהפוך הוא יהי רצון שיהפכו כל הענינים הבלתי רצויים מן הקצה אל הקצה וכיתרון האור מן החשך יהי לכאו"א בתכ"י אורה ושמחה וששון ויקר כפשוטו וגם כמשמעו.

בברכה ובפ"ש כל המשפחה שליט"א.

43 אֲמַרְתִּי חֲשַׁבְתִּי, תִּכְנַנְתִּי לְהַשְׁמִידֶם כַּכֹּכָבִים וְלֹא יִכְלָתִי, 44 שְׁנֵאֲמַר⁴ בִּסְפַר תְּהִלִּים וַיֹּאמֶר ה' אִמֵּר, חֲשַׁב לְהַעֲנִישׁ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 45 (אַחֲרֵי חֲטָא הַעֲגָל) וְלְהַשְׁמִידֶם לִדְלִי מִשָּׁה בְּחִירוֹ עֲמַד בַּפָּרִץ 46 לְפָנָיו לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית, רַק שְׁלַמְעֵשָׁה הַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא לֹא 47 הַשְׁמִיד אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי מִשָּׁה רַבְּנוּ, 48 הָאִישׁ שָׁבוּ בַּחַר ה', עֲמַד לְפָנָי ה' 49 וְהַשִּׁיב אֶת חֲמָתוֹ וְכַעֲסוֹ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל 50 וְאַתָּה הֵמֶן הֲרַשְׁעָ אֲמַרְתָּ רַצִּית, 51 תִּכְנַנְתָּ לְהַשְׁמִיד לְהַרְוֹג וּלְאַבֵּד, 52 חֲתִיף רִישָׁף מִתּוֹרֵם חָלָף רִישִׁיהוֹן, 53 דְּאִינֹן לְשִׁיזְבָּא 54 וְאַתָּ לְצִלְיָבָא (וּפְירוּשׁ הַדְּבָרִים 55 מְבוּאָר בַּמְּפָרֵשׁ הַמְּדֻרָשׁ, רֵאשָׁף שֶׁל 56 הֵמֶן יוֹרֵם וְיוֹסֵר תַּחַת רֵאשָׁם 57 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 58 יִהְיוּ לְהַצְלָה וְאַתָּה הֵמֶן תַּהִיָּה 59 לְתַלְיָה⁵ וְכַפִּי שֶׁאֵכֵן יִהְיֶה בְּסוּפוֹ שֶׁל 60 דְּבַר).

61 וְצָרִיף לְהִבִּין, מַהוּ הַקָּשֶׁר 62 וְהַשִּׁיכוֹת הַפְּנִימִית בֵּין "וַיִּבְּזוּ עֲשׂוֹ 63 אֶת הַבְּכֹרָה" לְ"וַיִּבְּזוּ בְּעֵינָיו 64 שֶׁל הֵמֶן לְשַׁלַּח יָד בַּמְּרֻדְכִי 65 לְבָדוּ", דָּאָף שֶׁבְּשִׁנְיָהֶם גַּם 66 בַּעֲשׂוֹ וְגַם בַּהֲמֵן נֶאֱמַר לְשׁוֹן 67 "בְּזוּי", מִכָּל-מְקוֹם מִצַּד 68 תּוֹכָן הָעֲנִינִים אֵין קָשֶׁר 69 וְשִׁיכוֹת פְּנִימִית בֵּינֵיהֶם לְכַאֲרָה, 70 בֵּינֵן שְׁפָאן בַּעֲשׂוֹ מְדוּבָר 71 אֹדוֹת עֲנִין הַבְּכֹרָה, וְכָאן 72 בַּהֲמֵן מְדוּבָר אֹדוֹת הֵמֶן 73 וּמְרֻדְכִי.

74 גַּם צָרִיף לְהִבִּין בְּמִשְׁל 75 שֶׁהַמִּשְׁל הַמְּדֻרָשׁ אֶת מַעֲשֵׂיו שֶׁל הֵמֶן 76 לְעוֹף כּוֹ' (שְׁלֵהוֹתוֹ מִשְׁל 77 בַּתּוֹרָה, הֲרִי הוּא מְדוּבָר גַּם 78 בַּפְּרָטִי הָעֲנִינִים⁶ וְלִכְּנֵן יֵשׁ מְקוֹם 79 לְחִיָּק בַּפְּרָטִים וּלְמַצּוֹא אֶת הַדִּמְיוֹן 80 וְהַשִּׁיכוֹת בֵּין הַמִּשְׁל וְהַנִּמְשָׁל גַּם 81 בַּפְּרָטִי הַדְּבָרִים), שְׁמִסִּים הַמְּדֻרָשׁ 82 אֶת הַמִּשְׁל הָאִמּוֹר פֶּא חֲבָרוֹ שֶׁל 83 הָעוֹף וְעֲמַד לֹא עַל גְּבִיו וְאִמֵּר 84 לֹא כּוֹ', חֲבָרוֹ דִּיקָא, וְהַמְּדֻרָשׁ

1 וַיִּבְּזוּ בְּעֵינָיו הִיָּה זֶה בְּזוּי בְּעֵינָיו שֶׁל הֵמֶן לְשַׁלַּח יָד וּלְפַגּוֹעַ בַּמְּרֻדְכִי 2 שְׁהוּא לְבָרוֹ לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לְהֵמֶן אִף שְׁכּוֹלֵם כֵּן הִיוּ כּוֹרְעִים 3 וּמִשְׁתַּחֲוִים לוֹ לְבָדוּ¹ וְלִכְּנֵן רָצָה הֵמֶן לְפַגּוֹעַ בְּכָל הַיְּהוּדִים. וַאֲיָתָא מוּבָא 4 5 בַּמְּרֻדְשׁ² שֶׁהֵמֶן הִיָּה "בְּזוּי בֵּן 6 בְּזוּי", לְהִלָּן בְּפִרְשַׁת תּוֹלְדוֹת בִּסְפַר 7 בְּרַאשִׁית כְּתִיב³ וַיִּבְּזוּ עֲשׂוֹ אֶת 8 הַבְּכֹרָה שְׁנוּלָד בְּכוֹר לִיצְחָק וּרְבִקָּה 9 וּמִכֹּר אֶת הַבְּכוֹרָה לִיעֶקֶב, וְכָאן 10 בַּמְּגִילַת אֶסְתֵּר כְּתִיב עַל הֵמֶן שְׁהִיָּה 11 מְזוּרְעוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ וַיִּבְּזוּ בְּעֵינָיו בְּעֵינֵי 12 הֵמֶן לְשַׁלּוֹחַ יָד מְרֻכְרְכִי לְבָדוֹ וַיִּבְקָשׁ 13 הֵמֶן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל 14 הַיְּהוּדִים. וּמִסִּים בַּמְּרֻדְשׁ, 15 מִשְׁל דְּהֵמֶן רִישִׁיעָא שֶׁל הֵמֶן 16 הֲרַשְׁעָ לְמַה הוּא דוּמָה, לְעוֹף 17 שְׁעֵשָׂה לְעַצְמוֹ קָן לְגוֹר בַּתּוֹכּוֹ עַל 18 שְׁפַת הַיָּם וְשִׁטְף הַיָּם אֶת 19 קְנוֹ. אֲמַר הָעוֹף שְׁכַעֲס עַל הַיָּם 20 וְהַחֲלִיט לְבַטֵּל אֶת מִצִּיאוֹת הַיָּם, אִינִי 21 זֶז מִשָּׁם עַד שְׁנַעֲשָׂה יָם יִבְשָׂה 22 וַיִּבְשָׂה יָם. מַה עֲשָׂה אוֹתוֹ עוֹף 23 כִּדִּי לְבַצֵּעַ אֶת הַחֲלַטְתּוֹ, נוֹטָל מַעֲט 24 מֵאֵד מִיָּם מִן הַיָּם בְּפִיו וְשׁוֹפֵף 25 לְיַבְשָׂה וְנוֹטָל מַעֲט מֵאֵד עֲפָר 26 מִן הַיַּבְשָׂה וּמִשְׁלִיף לְיָם 27 וּמִשְׁלָה אֶת עַצְמוֹ שֶׁאֵם יַעֲשֶׂה כֵּךְ 28 פְּעִמִּים רַבּוֹת הַיָּם אֵכֵן יִהְפּוֹךְ לִיבִשָׁה 29 וְהַיַּבִּישָׁה תִּהְפּוֹךְ לַיָּם. פֶּא חֲבָרוֹ שֶׁל 30 הָעוֹף וְעֲמַד לֹא עַל גְּבִיו וְאִמֵּר 31 לוֹ, בִּישׁ גְּדָא וְטִמִּיעַ מְזָלָא, 32 בַּעַל מוֹל רַע וְחֹסֵר מוֹל, סוֹף סוֹף גַּם 33 אֵם תַּעֲשֶׂה אֶת הַפְּעוּלוֹת הַלָּלוּ פְּעִמִּים 34 רַבּוֹת מֵאֵד בְּמַה אֶת יָכִיל מַה 35 הַיְּכוּלַת שְׁלָךְ, וְהִרִי בּוֹרָאִי אֵינֶן מְסוּגֵל 36 בְּאִמַּת לְהַפּוֹךְ אֶת הַיָּם לִיבִשָׁה וְאֵת 37 הַיַּבִּישָׁה לַיָּם. כֶּף אֲמַר לוֹ 38 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהֵמֶן 39 הֲרַשְׁעָ כְּאִשֶׁר הֵמֶן בִּיקַשׁ לְפַגּוֹעַ לֹא 40 רַק בְּמֻרְדְכִי לְבָדוֹ אֲלֵא לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל 41 הַיְּהוּדִים חֲסִירוֹשׁוֹם, אִי שׁוֹטָה 42 שְׁבַעוֹלָם, אֲנִי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

בס"ד. פורים, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיִּבְּזוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בַּמְּרֻדְכִי לְבָדוּ¹. וַאֲיָתָא 2 בַּמְּרֻדְשׁ² "בְּזוּי בֵּן בְּזוּי", לְהִלָּן כְּתִיב³ 3 וַיִּבְּזוּ עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה, וְכָאן כְּתִיב וַיִּבְּזוּ בְּעֵינָיו 4 וַיִּבְקָשׁ הֵמֶן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים. וּמִסִּים 5 בַּמְּרֻדְשׁ, מִשְׁל דְּהֵמֶן רִישִׁיעָא לְמַה הוּא דוּמָה, 6 לְעוֹף שְׁעֵשָׂה קָן עַל שְׁפַת הַיָּם וְשִׁטְף הַיָּם אֶת 7 קְנוֹ. אֲמַר, אִינִי זֶז מִשָּׁם עַד שְׁנַעֲשָׂה יָם יִבְשָׂה 8 וַיִּבְשָׂה יָם. מַה עֲשָׂה, נוֹטָל מִיָּם מִן הַיָּם בְּפִיו 9 וְשׁוֹפֵף לְיַבְשָׂה וְנוֹטָל עֲפָר מִן הַיַּבְשָׂה וּמִשְׁלִיף 10 לַיָּם. פֶּא חֲבָרוֹ וְעֲמַד לוֹ עַל גְּבִיו וְאִמֵּר לוֹ, בִּישׁ 11 גְּדָא וְטִמִּיעַ מְזָלָא, סוֹף סוֹף בְּמַה אֶת יָכִיל. כֶּף 12 אֲמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהֵמֶן הֲרַשְׁעָ, אִי 13 שׁוֹטָה שְׁבַעוֹלָם, אֲנִי אֲמַרְתִּי לְהַשְׁמִידֶם כַּכֹּכָבִים 14 וְלֹא יִכְלָתִי, שְׁנֵאֲמַר⁴ וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֶם לִדְלִי 15 מִשָּׁה בְּחִירוֹ עֲמַד בַּפָּרִץ לְפָנָיו לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ 16 מִהַשְׁחִית, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ לְהַשְׁמִיד לְהַרְוֹג וּלְאַבֵּד, 17 חֲתִיף רִישָׁף מִתּוֹרֵם חָלָף רִישִׁיהוֹן, דְּאִינֹן 18 לְשִׁיזְבָּא וְאַתָּ לְצִלְיָבָא (רֵאשָׁף יוֹרֵם וְיוֹסֵר תַּחַת 19 רֵאשָׁם, שְׁהֵם יִהְיוּ לְהַצְלָה וְאַתָּה לְתַלְיָה⁵). וְצָרִיף 20 לְהִבִּין, מַהוּ הַקָּשֶׁר בֵּין "וַיִּבְּזוּ עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה" 21 לְ"וַיִּבְּזוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בַּמְּרֻדְכִי לְבָדוּ", דָּאָף 22 שְׁבַשְׁנִיָּהֶם נֶאֱמַר לְשׁוֹן "בְּזוּי", מִכָּל-מְקוֹם מִצַּד 23 תּוֹכָן הָעֲנִינִים אֵין קָשֶׁר בֵּינֵיהֶם לְכַאֲרָה, בֵּינֵן 24 שְׁפָאן מְדוּבָר אֹדוֹת עֲנִין הַבְּכֹרָה, וְכָאן מְדוּבָר 25 אֹדוֹת הֵמֶן וּמְרֻדְכִי. גַּם צָרִיף לְהִבִּין בְּמִשְׁל 26 לְעוֹף כּוֹ' (שְׁלֵהוֹתוֹ מִשְׁל בַּתּוֹרָה, הֲרִי הוּא 27 מְדוּבָר גַּם בַּפְּרָטִי הָעֲנִינִים⁶), שְׁמִסִּים פֶּא חֲבָרוֹ 28 וְעֲמַד לוֹ עַל גְּבִיו וְאִמֵּר לוֹ כּוֹ', חֲבָרוֹ דִּיקָא,

(1) אסתר ג, ו. (2) אסתר פ"ז, יו"ד. וראה גם יל"ש אסתר רמז תתרנ"ד. (3) תולדות כה, לד. (4) תהלים קו, כג. (5) פי' מת"כ לאסתר שם. (6) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 118. ובכ"מ.

ויבזו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו

ביאור בדרך אפשר

1 מדייק ואומר שהדברים נאמרו על ידי חברו של העוף דְּלִכְאוּרָה, פִּינּוֹן
 2 שֶׁהִנְמִשֵּׁל הוּא כהמשך וסיום דברי המדרש: כֶּף אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-
 3 בְרוּךְ הוּא לְהִמָּן כו', אִיף אָפְשֵׁר לְהִבְיָא מְשָׁל מְחִבְרו,
 4 פְּאָשֵׁר הִנְמִשֵּׁל מְכֹנָן לְהַקְדוּשׁ-בְרוּךְ הוּא וכי ייתכן לומר
 5 שהקדוש-ברוך-הוא 'חבר' להמן חס-

ביאור בדרך אפשר

ירידה גדולה מאד, כמו ירידה מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא עֲמֻקָּתָא¹⁰, מגג
 גבוה לבור עמוק, עַד לְעוֹלָם-הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן, שְׁפִירִידָה זו של הנשמה
 היא צוּרְף עֲלֶיהָ¹¹ על מנת שכתוצאה מכך הנשמה תתעלה למצב נעלה
 יותר מזה שבו הייתה קודם הירידה (ולכן למרות שזו אכן ירידה גדולה ביותר,
 הירידה כדאית), כפי שמשיך ומפרט.

48 דְּהִגָּה, פְּלִלוֹת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 49 כְּפִי שְׁהֵם לְמַעְלָה בְּבַחֲיִנַת
 50 צְדִיקִים, שְׂרָשָׁם מִשֵּׁם מ"ה
 51 דְּתִקּוּן' כאשר שם הוי' כתוב
 52 במילוי אותיות אל"ף, היינו יו"ד, ה"א,
 53 וא"ו, ה"א, הגימטרייא של האותיות
 54 הללו היא מ"ה (45), והוה שם מ"ה,
 55 ושורש הצדיקים הוא משם מ"ה כפי
 56 שהוא בעולם התיקון, העולם הרוחני
 57 העליון שהוא השורש של העולמות
 58 התחתונים, והוא העולם שבו יש 'סדר
 59 השתלשלות' הדרגתי שבו האור
 60 האלוקי יורד ונמשך מדרגה לדרגה
 61 באופן 'מתוקן' ומסודר של אורות
 62 המלוכשים בכלים, בשונה מעולם
 63 התוהו' שבשורשו נעלה על עולם
 64 התיקון (כדלהלן) ובו האורות מרובים
 65 והכלים מועטים, דבר שגרם ל'שבירת
 66 הכלים'. וְעַל-יְדֵי יְרִידָתָם של
 67 הצדיקים משורשם בעולם התיקון'
 68 העליון לְמַטָּה לעולם הזה הגשמי
 69 לְעִבּוּד עֲבֹדָתָם בְּבִירוֹ הַגּוֹף
 70 וְנִפְשׁ הַבְּהִמִית וְעִנְיָנֵי הָעוֹלָם,
 71 בכל ענייני העולם מעורב טוב בתוך
 72 הרע, ועבודת האדם בענייני העולם
 73 לצורך לימוד התורה וקיום המצוות
 74 פועלת הפרדת הטוב מהרע והעלאתו
 75 לקדושה ונקראת 'עבודת הביורורים'
 76 ועל ידה מתעלות נשמות
 77 יִשְׂרָאֵל לְדַרְגָּה נְעֻלִית יוֹתֵר
 78 מדרגתם קודם שירדו למטה, כִּי
 79 עִנְיָנֵי הַמַּטָּה ענייני העולם התחתון
 80 (שְׂבָהֵם) הֵיא הָעֲבֹדָה
 81 דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בלימוד התורה

1 דְּלִכְאוּרָה, פִּינּוֹן שֶׁהִנְמִשֵּׁל הוּא: כֶּף אָמַר לוֹ
 2 הַקְדוּשׁ-בְרוּךְ הוּא לְהִמָּן כו', אִיף אָפְשֵׁר לְהִבְיָא
 3 מְשָׁל מְחִבְרו, פְּאָשֵׁר הִנְמִשֵּׁל מְכֹנָן לְהַקְדוּשׁ-
 4 בְרוּךְ הוּא. גַּם צְרִיף לְהִבִּין בְּסִיּוּם דְּבִרֵי
 5 הַמְדַרְשׁ: רִישׁוֹ מֵתוֹרַם חֲלָף רִישֵׁיהוֹן, מֵהוּ
 6 הַדִּיּוּק 'רֵאשׁ' דְּוָקָא.
 7 וְיִוִּבְן עַל-פִּי הַמְבַאֵר בְּאֵרוּכָה בְּמֵאֲמָרוֹ שֶׁל
 8 אֲדַמוּ"ר הַ'צִּמְח צִדְק' (שֶׁהִשְׁנָה הֵיא
 9 שְׁנַת הַמָּאָה לְהַסְתַּלְקוּת-הַלּוֹלָא שְׁלוֹ) דְּבִירוֹ-
 10 הַמְתַּחֲזֵל: אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ, מְשָׁל דְּהִמָּן רִשִׁיעָא
 11 לְצַפּוֹר שֶׁקִּנְנָה כו' בֵּא חֲבֵרוֹ כו', כֶּף אָמַר לוֹ
 12 הַקְדוּשׁ-בְרוּךְ הוּא לְהִמָּן וכו',⁸ דְּלִכְאוּרָה תְּמוּזָה
 13 אִיף אָמַר בְּמְשָׁל בֵּא חֲבֵרוֹ וְעַמְד לוֹ עַל גְּבִיּוֹ,
 14 אִיף יִצְדַּק בֵּן בְּנִמְשָׁל שֶׁהוּא מֵה שְׂאֲמַר לוֹ
 15 הַקְדוּשׁ-בְרוּךְ הוּא, בְּאִיזָה דֶּרֶךְ יִתְיַחַס הַקְדוּשׁ-
 16 בְרוּךְ הוּא לְחֵבֵר לוֹ, חֲלִילָה. וּמוֹסִיף, שְׁקוּשְׂיָא
 17 זו מְבַאֵר בְּ'אַלְשִׁיף'⁹.

18 (ב) וּמְמַשְׁיָף בְּמֵאֲמָר, וְיִוִּבְן בְּהַקְדָּיִם תְּחִלָּה
 19 עִנְיָן יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה,
 20 מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא עֲמֻקָּתָא¹⁰, עַד לְעוֹלָם-הַזֶּה
 21 הַתְּחַתּוֹן, שְׁפִירִידָה זו היא צוּרְף עֲלֶיהָ¹¹. דְּהִגָּה,
 22 פְּלִלוֹת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּפִי שְׁהֵם לְמַעְלָה
 23 בְּבַחֲיִנַת צְדִיקִים, שְׂרָשָׁם מִשֵּׁם מ"ה דְּתִקּוּן'.
 24 וְעַל-יְדֵי יְרִידָתָם לְמַטָּה לְעִבּוּד עֲבֹדָתָם בְּבִירוֹ
 25 הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִית וְעִנְיָנֵי הָעוֹלָם, מֵתַעֲלוֹת
 26 נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְדַרְגָּה נְעֻלִית יוֹתֵר, כִּי עִנְיָנֵי
 27 הַמַּטָּה (שְׂבָהֵם) הֵיא הָעֲבֹדָה דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 28 בְּיְרִידָתָן לְמַטָּה) שְׂרָשָׁם מֵעוֹלָם ה'תְּהוֹ' שְׁקָדָם

כפי שירדה לעולם הזה ובקיום המצוות באמצעות דברים גשמיים בְּיְרִידָתָן
 של נשמות ישראל מלמעלה לְמַטָּה להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה
 שְׂרָשָׁם של העניינים הגשמיים התחתונים הוא מְעוֹלָם ה'תְּהוֹ' הנזכר

ושלום?
 7 גַּם צְרִיף לְהִבִּין בְּסִיּוּם דְּבִרֵי
 8 הַמְדַרְשׁ: רִישׁוֹ מֵתוֹרַם חֲלָף
 9 רִישֵׁיהוֹן, ראשון, המן, יורם ויוסר
 10 תמורת ראשם, מֵהוּ הַדִּיּוּק 'רֵאשׁ'
 11 דְּוָקָא ולכאורה היה מתאים יותר
 12 לומר שהמן ייחרג תמורת בני ישראל,
 13 ומה פשר הדיוק של לשון המדרש
 14 שהמדובר הוא על ראשו של המן?
 15 וְיִוִּבְן עַל-פִּי הַמְבַאֵר בְּאֵרוּכָה
 16 באריכות בְּמֵאֲמָרוֹ שֶׁל אֲדַמוּ"ר
 17 הַ'צִּמְח צִדְק' (שֶׁהִשְׁנָה שְׁנַת
 18 תשכ"ו בה נאמר מאמר זה היא שְׁנַת
 19 הַמָּאָה לְהַסְתַּלְקוּת-הַלּוֹלָא
 20 שְׁלוֹ ב"ג ניסן תרכ"ו) דְּבִירוֹ-
 21 הַמְתַּחֲזֵל מאמר הפותח במילים
 22 הבאות: אֵיתָא מובא בְּמִדְרַשׁ,
 23 מְשָׁל דְּהִמָּן רִשִׁיעָא הַדִּיּוּמִין
 24 וההשוואה של המן הרשע לְצַפּוֹר
 25 שֶׁקִּנְנָה כו' בֵּא חֲבֵרוֹ כו', כֶּף
 26 אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְרוּךְ הוּא
 27 לְהִמָּן וכו',⁸ ככל דברי המדרש
 28 שהובאו לעיל, דְּלִכְאוּרָה תְּמוּזָה
 29 אִיף אָמַר בְּמְשָׁל בֵּא חֲבֵרוֹ
 30 וְעַמְד לוֹ עַל גְּבִיּוֹ, אִיף יִצְדַּק
 31 בֵּן בְּנִמְשָׁל שֶׁהוּא מֵה שְׂאֲמַר
 32 לוֹ להמן הַקְדוּשׁ-בְרוּךְ הוּא,
 33 בְּאִיזָה דֶּרֶךְ כְּלוּמַר באיוו משמעות
 34 יִתְיַחַס הַקְדוּשׁ-בְרוּךְ הוּא
 35 לְחֵבֵר לוֹ להמן, חֲלִילָה.
 36 וּמוֹסִיף אֲדַמוּ"ר הזקן במאמר,
 37 שְׁקוּשְׂיָא זו מְבַאֵר בְּ'אַלְשִׁיף'⁹
 38 פירוש רבי משה אלשיך בספרו 'משאת

משה' על מגילת אסתר.
 39
 40 (ב) וּמְמַשְׁיָף אֲדַמוּ"ר הַ'צִּמְח צִדְק' בְּמֵאֲמָר הַנּוֹכַח, וְיִוִּבְן בְּהַקְדָּיִם
 41 תְּחִלָּה עִנְיָן הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית של יְרִידַת הַנְּשָׁמָה מלמעלה,
 42 בעולמות עליונים, לְמַטָּה להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה הגשמי שהיא

(7) לשלימות הענין - ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 182 (בשיחות שלאחרי המאמר (סמ"ט)). (8) נדפס לאח"ז באוה"ת מגילת אסתר ע' רסד ואילך. וראה גם ד"ה ויבזו בעיניו תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' עט ואילך) הנזכר לקמן (ס"ו) בפנים. (9) משאת משה, אסתר ז, י. (10) לשון חז"ל - חגיגה ה, ב. (11) ראה לקו"ת בלק סז, ב ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מדבר ה' שְׁבָאֲדָם הוּא לְמַטֵּה בְּמִדְבָּרָה נובע ממקור ושורש רוהני
 2 יותר נמוך מ"מוצא פי הו'י" מקור החיות שְׁבַלְחָם אֲשֶׁר יֵאָכֵל
 3 הָאָדָם, פִּי "מוצא פי הו'י" שְׁבָאֲדָם שורשו ומקורו הוּא
 4 מעולם התקון, ו"מוצא פי הו'י" שְׁבַלְחָם (ועל-דִּרְבֵּי-זֶה
 5 בְּכָל־לוֹת עֲנִינֵי הָעוֹלָם
 6 הגשמיים) הוּא מ'תהו' שְׁקָדָם
 7 ל'תקון', כמבואר לעיל, וּמִטְעַם
 8 זֶה כִּי שֶׁהָאָדָם יִתְעַלֶּה מ'תיקון'
 9 ל'תהו', צָרִיף הָאָדָם כִּי לְחִיּוֹת
 10 וְלִהְיוֹת לְדוֹמָם-צוֹמַח-חַי מֵהֶם
 11 הוּא מִקְבֵּל אֶת מִזוּנוֹ, וְאֵלּוּ
 12 הַדוֹמָם-צוֹמַח-חַי אֵינָם
 13 צָרִיכִים לְהָאָדָם וְהֵם קִימִים לֵאמֹר
 14 שֶׁהָאָדָם יוֹסִיף בָּהֶם כּוֹחַ וְחַיּוּת, וְרַק
 15 מִפְּנֵי שֶׁהַדוֹמָם-צוֹמַח-חַי
 16 נִפְלוּ לְמַטֵּה כְּמִבּוֹאֵר בְּהַרְחֵבָה
 17 בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁמֵּאַחַר וּבְעוֹלָם
 18 ה'תהו' יֵשׁ אֹרֶךְ אַלּוּקֵי רַב מֵאֵד שֶׁאֵינוֹ
 19 מִתְלַבֵּשׁ בְּכֻלָּם שִׂיכּוּלִים לְקִלוֹט
 20 וְלִהְיוֹת אוֹתוֹ ('אורות מרובים בכלים
 21 מוֹעֲטִים') נִצְרָה 'שְׂבִירַת הַכְּלִים',
 22 וְכִתּוּבָה מִזֶּה נִיצוּצוֹת קְרוּשָׁה נְעִלִים
 23 'נִפְלוּ לְמַטֵּה וְהֵם מְלוּבָשִׁים בְּתוֹךְ
 24 דְּבָרִים גִּשְׂמִיִּים, וְלִכֵּן צָרִיף הָאָדָם
 25 לְבָרָרָם אֶת הַדְּבָרִים הַגִּשְׂמִיִּים שִׁישׁ
 26 בָּהֶם נִיצוּצוֹת מֵעוֹלָם הַתְּהוֹוֹ
 27 וְלִהְיוֹתָם לְשָׂרָשׁ הַעֲלִיּוֹן.
 28 וְזֶהוּ הַטֵּעַם הַפְּנִימִי לִכֵּן שְׁעֲלִית
 29 הָאָדָם עֲצָמוֹ מ'תיקון' ל'תהו' הִיא
 30 דְּוָקָא עַל-יְדֵי הַיְרִידָה לְמַטֵּה
 31 בְּגוֹף גִּשְׂמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְעֶסוֹק
 32 בְּבִירוֹ הַדוֹמָם-צוֹמַח-חַי וְלִכֵּן,
 33 מִלְּבַד זֹאת שֶׁלִּימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
 34 הַמִּצְוֹת הוּא בְּעִינְיָם גִּשְׂמִיִּים, הָאָדָם
 35 נִיזוֹן מֵאוֹכֵל גִּשְׂמִי מְדוּמָם, צוֹמַח וְחַי,
 36 לְפִי שֶׁשָּׂרָשׁ הוּא מ'תהו'
 37 שְׁקָדָם ל'תקון' וְכִשֶּׁהָאָדָם מְבַרֵּר
 38 אוֹתָם וּמְעַלָּה אוֹתָם לְשׁוֹרֵשׁ, גַּם הוּא
 39 עֲצָמוֹ מִתְעַלֶּה לְדִרְגָה זוֹ, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל.
 40 (ג) וְהִנֵּה בְּבִירוֹ וְהֵעֵלָתָם לְקְרוּשָׁה שֶׁל הָעֲנִינִים הַגִּשְׂמִיִּים שֶׁלְמַטֵּה,
 41 עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם יֵשׁ חֲלוּק הַכֹּהֵן בֵּין הַבְּרִיּוֹת דְּשִׁלְשָׁה הַסּוּגִים
 42 שֶׁל הַנְּבִיאִים הַגִּשְׂמִיִּים שֶׁהֵם דוֹמָם-צוֹמַח-חַי לְהַבְּרִיּוֹת דְּסוּג
 43 הַמְּדַבֵּר, הָאָדָם, שֶׁבְּנוֹגֵעַ לְסוּג הַמְּדַבֵּר יֵשׁ כְּמָה פְּרָטִים

1 לעיל (שבו 'אורות מרובים בכלים מוֹעֲטִים') שְׁעוֹלָם ה'תהו', שורש הדברים
 2 הגשמיים קָדָם לְעוֹלָם ה'תקון' שורש הנשמות, קְדִימָה לֹא כְּמוֹבֵן
 3 שֶׁל קְדִימָה בּוֹמֵן אֵלּוּ קְדִימָה, הַעֲדָפָה וְעִלְיוֹנוּת, בְּמַעֲלָה בְּתוֹכָהּ וּמֵהַתּוֹ
 4 [וְכֵן הוּא גַם בְּעִנְיָן הָאָדָם בּוֹהֵר שֶׁהִיצַר הָרַע נִמְצָא בָאָדָם מִיַּד שְׂנוּלָה
 5 וְהִיצַר הַטוֹב מְגִיעַ רַק בְּעַת הַבְּרִי-מִצּוּחַ,
 6 בְּגִיל שְׁלוֹש-עֶשְׂרֵה, וְלִכֵּן אֶקְדָּמִי
 7 טְעֻנְתִּיהָ¹², הִיצַר הָרַע טוֹעֵן אֶת
 8 טְעֻנְתּוֹ קוֹדֵם שֶׁהִיצַר הַטוֹב אוֹמֵר אֶת
 9 דְּבָרוֹ שֶׁהִקְדִּימָה אֵינָה רַק
 10 בְּזִמְנָן, שְׁלוֹש-עֶשְׂרֵה שָׁנִים קוֹדֵם לִכֵּן,
 11 אֲלֵא גַם בְּתוֹקֶף כּוֹי יוֹתֵר מֵאִשׁ
 12 הִיצַר הַטוֹב], וְלִכֵּן, עַל-יְדֵי
 13 בְּרִיר הַפְּרֵדַת הַטוֹב מֵהָרַע וְהֵעֵלָתָם
 14 לְקְרוּשָׁה שֶׁל עֲנִינֵי הַמַּטֵּה הַדְּבָרִים
 15 הַגִּשְׂמִיִּים, כִּאֲמוֹר לְעִיל שֶׁשָּׂרָשׁ
 16 מ'תהו' שְׁקָדָם ל'תקון' שֶׁהוּא
 17 שורש הנשמות, נְעֻשִׁית עֲלֵיָה גַם
 18 בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁשָּׂרָשָׁה
 19 מ'תקון' וְכַעַת, אַחֲרֵי הַעֲבוּדָה עִם
 20 הַדְּבָרִים הַגִּשְׂמִיִּים וְהֵעֵלָתָם וּבִיחַד עִם
 21 זֶה עֲלֵיָה שֶׁלָּה עֲצָמָה, הַנִּשְׁמָה הִיא
 22 בְּמִצַּב נְעִלָה יוֹתֵר מִכִּפֵּי שִׁהִיתָ קוֹדֵם
 23 הַיְרִידָה לְמַטֵּה.
 24 וְכִי־דוּעַ בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת הַבְּאֹר
 25 בְּדָבְרֵי הָאֲרִיז"ל¹³ בְּפִירוֹשׁ
 26 הַפְּתוּכִים¹⁴ בְּתוֹרָה (לְגַבֵּי הַמֶּן, לַחֵם
 27 מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁאֲכָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 28 כְּמִדְּבַר), פִּי לֹא עַל הַלְחָם לְבָדוֹ
 29 יְחִיָּה הָאָדָם פִּי אֵלּוּ עַל כָּל
 30 מוֹצֵא פִי הו'י יְחִיָּה הָאָדָם,
 31 הֵינִי, שְׁחִיּוֹת הָאָדָם גַּם חִיּוֹת
 32 הַגּוֹף שֶׁלְכֹארוֹה נִיזוֹן מִזוּן גִּשְׂמִי הִיא
 33 לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר מ'מוצא פי
 34 הו'י" דְּבַר ה' הַנִּמְצָא כְּכֹל פֶּרֶט
 35 בְּבִרְיָה וּמְכוּחוֹ הַכֹּל קִיּוֹם שְׁבַלְחָם
 36 וְהַחִיּוֹת הָאֱלֹקִית הַרוּחָנִית שֶׁבְּלַחֵם
 37 הִיא הַמְּחִיָּה וּמְקִיַּמַת אֶת הָאָדָם
 38 הַאוֹכֵל אֶת הַלֶּחֶם,
 39 וְיִדְוַעָה הַקּוֹשֵׁיָא בְּזֶה¹⁵, בְּתוֹרַת
 40 הַחִסְדוֹת, הִרִי יִשְׁנוֹ גַם "מוצא פי הו'י" שְׁבָאֲדָם עֲצָמוֹ, שֶׁהִיא
 41 גַם הַקִּיּוֹם וְהַחִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם הִיא מְכוּחַ דְּבַר ה' וְלָמָּה יִצְטָרֵף הָאָדָם
 42 וַיְהִיָּה זָקוּק לְ"מוצא פי הו'י" שְׁבַלְחָם?
 43 אֵף הָעֲנִינֵן הוּא, שֶׁה'מוצא פי הו'י" הַחִיּוֹת הַרוּחָנִית הָאֱלֹקִית

(12) ראה זח"א קעט, סע"א ואילך. (13) ליקוטי תורה להאריז"ל עקב ח, ג. (14) עקב שם. (15) לקו"ת צו יג, ב.

ויבזו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו

ביאור בדרך אפשר

1 וְעֲנִינִים בְּאוֹפֶן הַבְּרוּר וְהַעֲלָה שֶׁל הָאָדָם לְקִדּוּשָׁה שְׂאִינָם בְּבִרוּר
 2 דְּרוֹמֵם-צוֹמַח־חַי, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר. דְּהִנְהָ, דְּרוֹמֵם-צוֹמַח־
 3 וְחַי אֵינָם בְּעֲלֵי בְּחִירָה, אֵין לָהֶם אֶת הַכּוֹחַ וְהַיְכוּלָה לְבַחֵר וְלַחֲלִיט
 4 בְּעִצְמָם מִהַ לַעֲשׂוֹת אוֹ לֹא לַעֲשׂוֹת וְאֵין לְהַתְּנַחֵג אֶלֶּא הֵם מִתְּנַהֲגִים כְּפִי שֶׁקֶבַע
 5 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בִטְבַע הַבְּרִיאָה,
 6 בְּשׂוֹנָה מֵהָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִירָה חֲפְשִׁית
 7 וְכּוֹחַ וְיְכוּלָה לְבַחֵר וְלַחֲלִיט אֵין
 8 לְהַתְּנַחֵג וְלִכְּנֹעַ נִעְשָׂה הַבְּרוּר
 9 שְׂלָהֶם שֶׁל דּוֹמֵם-צוֹמַח־חַי עַל-
 10 יְדֵי-זֶה שְׂהָאָדָם מִתְּעַסֵּק
 11 עִמָּהֶם בְּעִבּוּדָתוֹ כּוֹי כִּמְבוּאָר
 12 לְעִיל. אֵף בְּנוֹגֵעַ לְבְּרוּר וְהַעֲלָה
 13 לְקִדּוּשָׁה שֶׁל סוּג הַמְּדַבֵּר
 14 שְׂבַעוּלָם הִזָּה, לְהִיּוֹתוֹ בְּעַל
 15 בְּחִירָה, כִּיּוֹן שֶׁלָּאֵדָם יֵשׁ בְּחִירָה
 16 חוֹפְשִׁית, אֲזַי יִשָּׁנֵם בְּזֶה כְּמָה
 17 אוֹפְנִים שׁוֹנִים כִּיֵּצֵד הוּא בִירוּר
 18 הָאָדָם, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְּרֹט.
 19 דְּהִנְהָ, יִשָּׁנוּ אוֹפֶן שְׂהַמְּדַבֵּר
 20 הָאָדָם בְּעִצְמוֹ בּוֹחֵר בְּטוֹב, וְהוּא
 21 מְצִירוֹ מַחֲלִיט וּבוֹחֵר לְהִכְנֹעַ וּלְבַטֵּל
 22 אֶת עִצְמוֹ אֶל הַקְּדוּשָׁה
 23 וְלְהַתְּבַרֵּר כּוֹי, וְעַל יְדֵי הַבְּחִירָה
 24 כְּטוֹב וְהַיְכוּלָה לְקִדּוּשָׁה, הוּא מִתְּבַרֵּר
 25 וּמִתְּעַלָּה וְכִמּוֹ שְׂהִיָּה בִימֵי
 26 שְׂלָמָה, כְּאִשֶׁר אֲנִישִׁים בַּחֲרוּ בְּעִצְמָם
 27 לְהַתְּבַטֵּל כְּלִפֵּי שְׂלָמָה הַמֶּלֶךְ וְצַד
 28 הַקְּדוּשָׁה בְּכֻלָּל, כְּמֹו שְׂכַתּוּב
 29 וַיִּבְּאוּ מִכָּל הָעַמִּים לְשִׁמְעַת אֶת
 30 חֲקֻמַּת שְׂלָמָה מֵאֵת כָּל מַלְכֵי
 31 הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת
 32 חֲקֻמָּתוֹ¹⁶, וּמִלְכַת שְׂבָא
 33 שׁוֹמַעַת אֶת שִׁמְעַת שְׂלָמָה גּוֹי
 34 וְתַבָּא גּוֹי¹⁷, וּבִכְךָ בִיטּוֹל וְהַכְּנִיעוּ
 35 אֶת עִצְמָם לְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ הַיְּנוֹי,
 36 שְׂמִרְצוֹנָם הַטוֹב וּבִכְבֹּחֵיהֶם
 37 הַטוֹבָה מִבְּלֵי שִׁיחֵי מוֹכְרָחִים
 38 לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּחִירוֹ הַנְּאִישִׁים וְהַמַּלְכִים
 39 הַלָּלוּ מִכָּל הָעַמִּים לְהַתְּבַרֵּר עַל-
 40 יְדֵי שְׂלָמָה, שְׂזָהוּ עֲנִין בְּרוּר
 41 הַמְּדַבֵּר בְּנֵי הָאָדָם שְׂבַעוּלָם-
 42 הִזָּה שְׂשָׂרוּ שֶׁל הָעוֹלָם הוּא

ביאור בדרך אפשר

מִתְּהוֹי עַל-יְדֵי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׂשָׂרְשָׁם מִשֵׁם מִ"ה דְּתַקּוֹן'
 כִּמְבוּאָר לְעִיל. אֵף פְּאֲשֵׁר הַמְּדַבֵּר שְׂבַעוּלָם-הִזָּה בּוֹחֵר בְּקִצְהָ
 הַהֶפְכִי, וּמַחֲלִיט לֹא לְהִכְנֹעַ וְלַחֲבַטֵּל לְצַד הַקְּדוּשָׁה, אֲזַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְצַד
 הַקְּדוּשָׁה בְּכֻלָּל לֹא יוֹכְלוּ לוֹ (מִקְעָן זִיד נִיט אֲזַינְקַעֲרֵן מִיט
 אִים לֹא יְכוּלִים לְהַסְתַּדֵּר אֹתוֹ אוֹן
 אִים אֵיבַעֲרֵשְׂפֶאֲרֵן וְלַחֲכִנֵּעַ אוֹתוֹ
 כִּךְ שִׁירְתָם לְצַד הַשְּׂנִי, צַד הַקְּדוּשָׁה),
 הַיְּנוֹי¹⁸, שְׂלֹא יוֹכֵל לְהַתְּבַרֵּר
 וְלַעֲלוֹת לְקִדּוּשָׁה עַל-יְדֵי בְּנֵי-
 יִשְׂרָאֵל שְׂשָׂרְשָׁם מִתַּקּוֹן' אֶלֶּא
 הוּא נִשְׂאָר בְּתַקְפוֹ. וְזָהוּ מָה
 שְׂכַתּוּב בְּסִיּוּם הַיּוֹכּוֹחַ שֶׁל
 אִיּוֹב וְחַבְרִיו, כִּמְסוּפָר בְּהַרְחֵבָה
 בְּסִפְרֵי אִיּוֹב וַיַּעַן ה' אֶת אִיּוֹב מִן
 סִעְרָה וַיֹּאמֶר גּוֹי וְאִם זְרוּעַ
 כְּאֵל-לָךְ גּוֹי אִם יֵשׁ לָךְ כּוֹחַ כִּמּוֹ
 כּוֹחוֹ שֶׁל הָאֱלֹהִים וְהַדָּף רְשָׁעִים
 תַּחְתָּם וְאִתָּה מְסוּגָל לְבַטֵּל וְלַחֲכִנֵּעַ
 אֶת הַרְשָׁעִים וּלְכַחֵשׁ אוֹתָם (כִּמּוֹ דְרוֹךְ
 בְּמִדּוּכָה) טְמָנָם בְּעַפְרֵי גּוֹי אוֹי
 וְגַם אֲנִי אוֹדְךָ גּוֹי¹⁹, הַיְּנוֹי,
 שְׂהַסְמָן אִם יֵשׁ לְאִיּוֹב כַּחוֹ
 שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא ("אִם
 זְרוּעַ כְּאֵל-לָךְ") הוּא שְׂכִיבֵת
 הַרְשָׁעִים (הַדָּף רְשָׁעִים תַּחְתָּם
 טְמָנָם בְּעַפְרֵי), שְׂמַזְהָ מִשְׁמַע
 שְׂשְׂכִיבֵת הַרְשָׁעִים וְהַכְּנַעְתָם לְצַד
 הַקְּדוּשָׁה הוּא דְבַר שְׂאֲפָשֵׁר יְכוּל
 לְהִיּוֹת רַק עַל-יְדֵי הַקְּדוּשָׁה-
 בְּרוּךְ-הוּא לְבַדּוֹ, וְלֹא יְכוּל
 לְהַתְּבַעַע עַל-יְדֵי הַצְּדִיקִים,
 וְהַיְּנוֹי, הִסִּיבָה לְכַךְ שֶׁהַצְּדִיקִים לֹא
 יְכוּלִים לְבַרֵּר וְלַעֲלוֹת אֶת הַרְשָׁעִים
 הֵיא לְפִי שְׂשָׂרְשָׁה הַצְּדִיקִים
 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא מַעוּלָם
 הַתַּקּוֹן, כִּמְבוּאָר לְעִיל, וְאֵלוֹ
 הַרְשָׁעִים מֵאוֹמוֹת הָעוֹלָם שְׂרָשָׁם
 מַעוּלָם הִתְּהוֹי שְׂלִמְעָלָה
 מַעוּלָם הַתַּקּוֹן, שְׂזָהוּ עֲנִין
 הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכַךְ שְׂעֲשׂוֹ הוּא
 הַרְשָׁעִים שְׂרָשָׁם מַעוּלָם הִתְּהוֹי שְׂלִמְעָלָה מַעוּלָם הַתַּקּוֹן, שְׂזָהוּ עֲנִין שְׂעֲשׂוֹ הוּא

(16) מלכים-א ה, יד. (17) שם יו"ד, א. (18) ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"א ע' תל ואילך. סה"מ עזר"ת ע' קלג. (19) איוב מ, ריד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַבְּכוֹר²⁰ כי שורשו של עשו הוא מעולם התוהו הקודם לעולם התיקון, שרשו של יעקב.
- 2 וְזֶה גַם הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל מֵאִמֵּר חֲכָמֵינוּ ז"ל בַּמִּדְרָשׁ מֵהַ שְׁטֵעַן הַמֶּזֶן לְמִרְדְּכָיִי²¹ כאשר דרש ממנו להשתחות לו זְקֵנָךְ יַעֲקֹב הַשְׁתַּחֲוֶה לְזִקְנִי עִשׂו, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּיַעֲקֹב וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יַעֲקֹב אֶרְצָה גו' עַד אֲחִיו²² עִשׂו, וּמִבְּאֵר בְּתוֹרָה אֹר²³ לאדמו"ר זקן שְׁזָהוּ הַסִּיבָה שֶׁיַּעֲקֹב הַשְׁתַּחֲוֶה לַעִשׂו הִיא לְפִי שְׁיַעֲקֹב הַשֵּׁב שְׁעֵשׂו כְּכֹר נִתְּבַר כו', וְכֹר חוֹר וְעַלָּה לְשׁוֹרְשׁוֹ וּמִקּוּרוֹ בְּקִדּוּשָׁה, עוֹלָם הַתּוֹהוּ, שְׁמַצַּד זֶה בְּמַצֵּב שָׁבוּ עִשׂו כְּכֹר מִחוּבְרֵי בַחֲזוּרָה לְשׁוֹרְשׁוֹ וּמִקּוּרוֹ, יֵשׁ מַעְלָה בְּעֵשׂו לְגַבֵּי יַעֲקֹב, לְהִיטוֹל כִּיּוֹן שֶׁעִשׂו הוּא מִ'תְּהוֹ' שְׁלִמְעָלָה מִ'תְּקוֹן' וְלִכֵּן יַעֲקֹב הַשְׁתַּחֲוֶה לַעִשׂו וְהַתְּבַטֵּל לַפְּנִי.
- 3 הַבְּכוֹר²⁰. וְזֶה גַם מֵהַ שְׁטֵעַן הַמֶּזֶן לְמִרְדְּכָיִי זְקֵנָךְ הַשְׁתַּחֲוֶה לְזִקְנִי, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּיַעֲקֹב וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה גו' עַד אֲחִיו²², וּמִבְּאֵר בְּתוֹרָה אֹר²³ שְׁזָהוּ לְפִי שְׁיַעֲקֹב חֲשַׁב שְׁעֵשׂו כְּכֹר נִתְּבַר כו', שְׁמַצַּד זֶה יֵשׁ מַעְלָה בְּעֵשׂו לְגַבֵּי יַעֲקֹב, לְהִיטוֹל מִ'תְּהוֹ' שְׁלִמְעָלָה מִ'תְּקוֹן'. (ד) וּבִבְאֵר הַעֲנִין בְּפִרְטוּיֹת יוֹתֵר, הִנֵּה מֵהַ שְׁנִתְּבָאָר שְׁסוּג הַמִּדְבָּר שְׁבַעֲעוֹלָם-הַזֶּה שְׁשָׁרְשׁוּ מִ'תְּהוֹ' אֵינִי יָכוֹל לְהַתְּבַרֵּר בְּנִגּוּד לְרִצּוֹנִי וּבַחֲרִיתִי עַל-יְדֵי עֲבוּדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁשָׁרְשָׁם מִ'תְּקוֹן', הֲרִי זֶה רַק כְּפֶאֱשֶׁר סוּג הַמִּדְבָּר הוּא בְּמַעְמַד וּמַצֵּב שֶׁבְּהִיטוֹל לְמַטָּה יֵשׁ בּוֹ הָאוֹרוֹת הַתְּקִיפִים וְהָאוֹרוֹת הַמְּרוּבָּבִים דְּתְהוֹ', שָׂאָז אֵין אֵין כְּחַ אֶפִּילוֹ בְּצַדִּיקִים לְשׁוֹבֵר אֶת הַרְשָׁעִים, וְשִׁבְרֵתָם הִיא בְּכַחוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבָדוּ, מֵהַ-שְּׂאִין-כֵּן לְאַחֲרֵי שְׁיַצְאוּ מֵהֶם הָאוֹרוֹת הַתְּקִיפִים דְּתְהוֹ', אֲזִי יְכוּלִים גַּם הַצַּדִּיקִים לְהַכְנִיעַ וְלְשׁוֹבֵר אוֹתָם. דְּהִנֵּה, לְכַאוּרָה אֵינִי מוּבֵן מֵהַ שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל שְׂאִי-אֶפְשֶׁר לְהִיטוֹל וּבַחֲרִיתִי עַל-יְדֵי עֲבוּדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁשָׁרְשָׁם מִ'תְּקוֹן', כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל בְּאִרְכּוּת, הֲרִי זֶה רַק כְּפֶאֱשֶׁר סוּג הַמִּדְבָּר שִׁוּג הַמִּדְבָּר לְבָר וְלַעֲלוֹת הוּא בְּמַעְמַד וּמַצֵּב שֶׁבְּהִיטוֹל לְמַטָּה, לְמֵרוֹת שְׁכָאן הוּא מְלוּבֵשׁ בְּגוֹף גִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ בּוֹ נִמְצָאִים וּפּוֹעֵלִים בּוֹ הָאוֹרוֹת הַתְּקִיפִים וְהָאוֹרוֹת הַמְּרוּבָּבִים דְּתְהוֹ', כְּמִבּוֹאֵר כְּבִלְהַ וְחִסִּידוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַתּוֹהוּ הָאוֹרוֹת (בְּמִיּוּחַד מִיּוֹדוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת) הֵם בַּחוּק וּבְתוֹקָף רַב (וְלִכֵּן אֵין בִּיתְהוֹ' הַתְּכַלּוֹת' שֶׁל מִיּוֹדוֹת שׁוֹנוֹת זוֹ בְּזוֹ) וְהָאוֹרוֹת הֵם מְרוּבָּבִים (וְלִכֵּן אֵין הַכֵּלִים יְכוּלִים לְהַכִּיל וּלְקַלוֹט אוֹתָם) וְכֹאשֶׁר הַתּוֹקָף הַרְבִּיבִי שֶׁל אוֹרוֹת דְּתְהוֹ' קִיִּים וּפּוֹעֵל בְּאֵדָם (שֶׁשׁוֹרְשׁוֹ מִ'תְּהוֹ'), הַבִּירוֹר
- 44 של בני אדם אלה הוא על-ידי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, כיוון שְׂאָז כאשר יש ברשעים תוקף וחוזק מיוחד אין כַּח אֶפִּילוֹ בְּצַדִּיקִים לְשׁוֹבֵר וְלַהַכְנִיעַ אֶת הַרְשָׁעִים, וְשִׁבְרֵתָם בִּיטוּלָם וְהַכְנַעְתָם לְצַד הַקְּדוּשָׁה הִיא בְּכַחוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבָדוּ, מֵהַ-שְּׂאִין-כֵּן לְאַחֲרֵי שֶׁהַרְשָׁעִים הַרְשִׁיעוּ בְּמִידָה כּוֹז שְׁיַצְאוּ מֵהֶם הָאוֹרוֹת הַתְּקִיפִים דְּתְהוֹ' וְהֵם כְּכֹר לֹא תְקִיפִים אֲלֵא חֲלָשִׁים, אֲזִי יְכוּלִים גַּם הַצַּדִּיקִים לְהַכְנִיעַ וְלְשׁוֹבֵר אוֹתָם וְלִבְרֵי אֵת הַרְשָׁעִים. דְּהִנֵּה, לְכַאוּרָה אֵינִי מוּבֵן מֵהַ שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל שְׂאִי-אֶפְשֶׁר לֹא יְכוּלָה לְהִיטוֹל שְׁבִירַת הַרְשָׁעִים אֲלֵא עַל-יְדֵי הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבָדוּ וְלֹא עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים, הֲרִי מְצִינִי בְּתוֹרָה כְּמָה סְפּוּרִים וְכְמָה מְאוּרְעוֹת שְׁצַדִּיקִים הַכְנִיעוּ אֶת הַרְשָׁעִים עַל-יְדֵי תְפִלָּתָם וּנְמַצָּא שֶׁהַדְּבַר הוּא כֵּן בְּכּוּחַ הַצַּדִּיקִים? אֵף הַעֲנִין הוּא, שִׁישׁ חֲלוּק הַבְּדֵל, מֵהַ מַצֵּב וּמַעְמָדוֹ שֶׁל הַרְשָׁעִים שְׂאוֹתוֹ הַצַּדִּיק מְבַקֵּשׁ לְבָרֵר אֵם "הַשְּׁעָה מְשַׁחֲקֵת לוֹ" או "אֵין הַשְּׁעָה מְשַׁחֲקֵת לוֹ", כְּדֹאִיתָא כְּמִבּוֹאֵר בְּגִמְרָא²⁴ אֵם רֵאִיתָ רְשָׁע שֶׁהַשְּׁעָה מְשַׁחֲקֵת לוֹ וְהוּא נִמְצָא בְּמַצֵּב טוֹב וּמוֹצֵלַח מִבְּחִינָתוֹ, אֵל תִּתְּגַרָּה בּוֹ, הִינֵנו, שְׁבַמְצַב כְּזֶה לֹא יוּכַל לוֹ הַצַּדִּיק לֹא יַצִּיל לַהַכְנִיעַ אֵת הַרְשָׁעִים וְלִבְרֵר אוֹתוֹ. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה מְצִינִי אוֹפֵן נוֹסֵף שָׁבוּ אֵין בְּכּוּחַ הַצַּדִּיקִים לְבָרֵר אֵת הַרְשָׁעִים כְּתִיב²⁵ בְּדַבְרֵי הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּכִרִית בֵּין הַבְּתָרִים וְדוֹר רְבִיעִי שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחֲרָי יַצִּיאת מִצְרַיִם יִשׁוּבוּ הִנֵּה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל כִּי עַד אֵז לֹא שָׁלַם עוֹן הָאֱמֹרִי עַד הִנֵּה, הִינֵנו, שְׁבַנְיֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְהַכְנִיס וְלְכַבּוֹשׁ אֶת אֶרֶץ הָאֱמֹרִי כֹל זְמַן שְׁלֹא נִתְּמַלְּאָה יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְהַכְנִיס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלְכַבּוֹשׁ אֶת אֶרֶץ הָאֱמֹרִי כֹל זְמַן שְׁלֹא נִתְּמַלְּאָה סָאָתָם²⁶ שֶׁל הָאֱמֹרִיִּים וְעֵדִיין לֹא

(20) ראה אוה"ת וישלח רלא, ב ואילך. ובכ"מ. (21) אסת"ר שם, ח. (22) וישלח לג, ג. (23) ר"פ וישלח. (24) ברכות ז, ב. (25) לך-לך טו, טז.

ויבזו בעינינו לשלוח יד במרדכי לבדו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היו חייבים בעונש שייגרם להם כשכני ישראל יגיעו לארץ. וְהִינּוּ, שְׁכָל
2 זְמַן שְׁסוּג הַמְדָבָר שֶׁבְעוֹלָם-הַזֶּה האנשים מאומות העולם הוא
3 בְּמַעֲמַד וּמַצֵּב שֵׁישׁ בּוֹ ויכיר בו ופועלים בו האורות התקיפים
4 ד'תהו', אֵינוֹ יְכוֹל 'מַדְבַּר' זה לְהַתְפַּרֵּר עַל-יְדֵי ה'תִּקְוֹן'
5 שְׁלֵמְטָה מְמַנּוּ בְּמַדְרָגָה.
6 וְזֶהוּ גַם הטעם הפנימי על מֵה
7 שֶׁכְּתוּב בְּדִהֲרִי 27 שְׁמֹשֶׁה רַבְּנוּ
8 נִתְיָרָא מִפְּנֵי פְרַעֲה, הַנְּקֵרָא
9 בְּנִבְוֹת יִחְזַקְאֵל, הַתַּנְיִן הַגְּדוֹל
10 גו' 28, עַד שְׁאַמְרַ לּוֹ הַקְדוּשׁ-
11 בְּרוּךְ-הוּא הַצִּיּוּנִי "בֵּא אֵל
12 פְּרַעֲה" 29, דְּעִיִּיל לִיה
13 קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא שֶׁהַכְּנִיס אוֹתוֹ
14 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵת מֹשֶׁה כּוֹ' (כְּדַבְּרֵי
15 הַזֹּהוּר (בְּתַרְגוּם וְשִׁינּוּי לְשׁוֹן): מֵה כְּתוּב,
16 'בֵּא אֵל פְּרַעֲה, וְהָרִי הִיָּה צִרִּיךְ לְכַתּוּב
17 יִלְךְ אֵל פְּרַעֲה' וְלִמָּה נִאֲמַר 'בֵּא, אֵלָא
18 שֶׁהַכְּנִיס אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (אֵת
19 מֹשֶׁה רַבְּנוּ) חֲדָרִים אַחֲרֵי חֲדָרִים לְתַנּוּן
20 אַחַד עַל-יוֹן תִּקְיָף שְׂכֵמָה רַדְגוֹת
21 מִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִמֶּנּוּ, וְכִי הוּא, סוּד הַתַּנּוּן
22 הַגְּדוֹל), וְהִינּוּ, פִּירוּשׁ הַרְבָּרִים לְעַנּוּן
23 הַבִּירוּר' שֶׁל פְּרַעֲה הוּא שְׁכַפְאָשׁוּר
24 פְּרַעֲה הִזָּה בְּמַעֲמַד וּמַצֵּב
25 שְׁהָיוּ בּוֹ הָאוֹרוֹת הַתַּקִּיפִים
26 ד'תהו' שְׁקַדְם ל'תִּקְוֹן', נִתְיָרָא
27 מֹשֶׁה מִפְּנֵי, וְלֹא הִזָּה יְכוֹל
28 לוֹ, שֶׁהָרִי שׁוֹרֵשׁ פְּרַעֲה הוּא מ'תוהו'
29 וְשׁוֹרֵשׁ מֹשֶׁה הוּא מ'תִּקְוֹן', וְהַבִּירוּר שֶׁל
30 פְּרַעֲה לֹא יְכוֹל לְהִיֹּת עַל-יְדֵי מֹשֶׁה כִּי-
31 אִם עַל-יְדֵי כַחוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-
32 בְּרוּךְ-הוּא לְכַבְדּוֹ.
33 וְעַל-זֶה בִּירוּר אוֹמוֹת הָעוֹלָם כִּאֲשֶׁר
34 יֵשׁ בְּהֵם אוֹרוֹת תִּקִּיפִים ד'תוהו' נִאֲמַר
35 הַפְּסוּק הָאֵמֹר לְעִיל בְּאִיּוֹב וְאִם
36 זְרוּעַ פְּאֵל-לָךְ גו' וְהַדָּף
37 וְשְׁעִים תַּחְתָּם טְמַנְגַם בְּעַפְר
38 גו', שְׁכַדִּי שְׁיֻכַּל לְהִיֹּת
39 "הַדָּף וְשְׁעִים תַּחְתָּם" גו',
40 בִּיטוּלָם וְהַכְּנַעְתָם שֶׁל הַרְשָׁעִים כְּדִי
41 לְהַבִּיא לְבִירוּרֵם הִינּוּ, שְׁבִשְׁעָה
42 שְׁהָרְשָׁעִים הֵם עֲדִין בְּתוֹקָף
43 הַמְצִיאוֹת שְׁלָהֶם הַנוֹכְעֵת מִתּוֹקָף

(26 פירש"י שם. 27) ח"ב לב, א. 28) יחזקאל כט, ג. 29) ר"פ בא. 30) עמק המלך שער ו (שער עולם התהו) פ"ל (יט, ד).
(31) ראה גם תו"ח בראשית לב, א: "והוא כמו משל העלוקה שהיא מושכת פסולת הדם דוקא.. ועי"ז נתברר הנקי והטוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 העולם, והינו, שפאָשר ה'מַדְבֵּר שְׁבַעֲלֹם־הַזֶּה (שְׁנַפֵּל
 2 מ'עוֹלָם הַתְּהוֹ' לְמַטָּה) מְמַלֵּא אֶת תְּפִקְדוֹ וּכְבֵד אֵין לוֹ תְּפִקִיד
 3 בעולם הזה, שְׁאֵז יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ נְצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה שֶׁל הָאוֹרוֹת
 4 הַתְּקִיפִים ד'תְּהוֹ' שְׁנַפְלוּ בוֹ, וּכְבֵד אֵין בוֹ תוֹקֵף וְחוּק, וְלֹא נִשְׁאָר
 5 בתוכו מאותם אורות נעלים אֵלָא
 6 תְּמַצִּית דְּתְּמַצִּית בְּמִידָה מוֹעֵטת 1
 7 וחלשה מאד, עַד כְּמֹה שְׁנוֹגֵעַ 2
 8 לְקִיּוּם מְצִיאֹתוֹ בַלְבָּד וְלֹא 3
 9 יוֹתֵר, לֹא תוֹקֵף הַמְצִיאֹת 4
 10 כו', אֲזִי יְכוּל לוֹ וּמוֹסָג לַהַתְּגַבֵּר 5
 11 עליו ולהכניע אותו גַּם הַצִּדִיק 6
 12 שֶׁשָּׂרְשׁוֹ מ'עוֹלָם הַתְּקוּן' 7
 13 שלמטה מ'תוהו', הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל אוֹתוֹ 8
 14 'מדבר' עֲצֵמוֹ. 9
 15 וְכַפִּי שְׁמַצִּינוּ דוֹגְמָא לְדָבָר 10
 16 גַּבִּי בַלְעָם הַרְשָׁע, שֶׁהִיָּה 11
 17 שׁוֹרֵשׁוֹ וּמְקוּרוֹ מִבְּחִינַת ה'תְּהוֹ', 12
 18 וְלֹא הָיָה יִשְׂרָאֵל שְׁשׁוֹרֵשׁ 13
 19 וּמְקוּרָם מ'תְּקוּן' שֶׁלמטה יְכוּלִים 14
 20 לוֹ וְלֹא הַצְּלִיחוֹ לְבַטֵּל וְלֹהַכְנִיעַ אוֹתוֹ, 15
 21 עַד שֶׁמָּשָׁה הוֹצִיא מִמֶּנּוּ 16
 22 מִבְּלַעַם אֶת הַחֶלֶק הַטּוֹב שָׁבוֹ 17
 23 (וְנִשְׂאָר בוֹ רַק רַע), וְהוּא עַל־יְדֵי־ 18
 24 זֶה שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁם 19
 25 בְּפִיּוֹ שֶׁל בַּלְעָם דְּבָרֵי נְבוּאָה, 20
 26 וְנַעֲשֶׂה עַל־יְדוֹ פְּרָשָׁה גְדוֹלָה 21
 27 בַּתּוֹרָה לְמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל (כְּפִי 22
 28 שְׁמִבְּאָר הַצְּמַח־צִדְקָ' אֶת 23
 29 הַגְּעוּוֹאֲלְדִיקָן אוֹיְפִטּוֹ הַחִידוּשׁ 24
 30 הַעֲצוּם שְׁבֻזָּה), וְאֵז לֵאחֹר 25
 31 שֶׁהַשְּׂמִיעַ בַּלְעָם אֶת דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה 26
 32 הַנְּפִלָאִים יֵצֵא מִמֶּנּוּ הַחֶלֶק 27
 33 הַטּוֹב, שֶׁהוּא עֲנִין הָאוֹרוֹת 28
 34 הַתְּקִיפִים ד'תְּהוֹ', שֶׁזֶּהוּ מֵה 29
 35 שְׂאֵמֵר בַּלְעָם לֵאחֹר שֶׁהַשְּׂמִיעַ אֶת 30
 36 הַנְּבוּאוֹת הָאִמּוֹרוֹת "וְעַתָּה הִנְנִי 31
 37 הוֹלֵךְ לְעַמִּי"³², וּכְבֵד אֵין לוֹ אֶת 32
 38 כּוֹחוֹת הָאוֹרוֹת ד'תְּהוֹ' הַנְּעִלִים 33
 39 וְהַתְּקִיפִים שֶׁהָיוּ בוֹ קוֹדֵם וְהוּא כְּבֵד 34
 40 חֲלַשׁ וְאֵז הָיָה יִשְׂרָאֵל יְכוּלִים 35
 41 לוֹ, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב³³ "וְאֵת 36
 42 בַּלְעָם בְּן בְּעוֹר הַרְגוֹ בְּחֶרֶב".

מה־שְׂאִין־בֶּן לִפְנֵי שְׂמוּצִיאִים מִהַרְשָׁעִים אֶת הַחֶלֶק הַטּוֹב
 שְׁבָהֶם וְהָאוֹרוֹת הַתְּקִיפִים עֲדִין קִיּוּמִים בָּהֶם וּפּוֹעֲלִים בָּהֶם, קוֹדֵם
 שֶׁתְּתַמְלֵא סְאָתָם וְיַחֲסִיבוּ מִתָּה, שְׁאֵז מְצִיאֹתָם הִיא בַּתּוֹקֵף
 גְּדוֹל, מִצַּד הָאוֹרוֹת הַתְּקִיפִים ד'תְּהוֹ' שֵׁישׁ בָּהֶם, אֲזִי
 אִי־אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ אוֹתָם עַל
 יְדֵי עֲבוֹרַת הַצִּדִיקִים אֲלֵא הַדָּבָר נִתּוּן
 רַק לְיִכוּלְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 בַּעֲצֵמוֹ, כְּמִבְּאֹר לְעִיל בְּאוֹרֵיכוֹת.
 ה) אֵף יִשְׁנוּ עוֹד אוֹפֵן בְּזָה,
 בַּעֲנִין בִּירוֹר הַרְשָׁעִים עַל יְדֵי הַקְּדוֹשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא וְעַל־יְדֵי הַצִּדִיקִים
 כְּדֹאִיתָא כְּמוֹב בְּזִהֵר³⁴ שְׂאֵף־
 עַל־פִּי שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 מִמְּתִין לְרְשָׁעִים עַד שֶׁתְּתַמְלֵא
 סְאָתָם, וּבִינְתַיִם אֵינוֹ מַעֲנִישׁ אוֹתָם
 וְהֵם מַצְלִיחִים, מִכָּל־מְקוֹם כְּשֶׁהֵם
 הַרְשָׁעִים מְצִירִים וּמְעִיקִים
 לְיִשְׂרָאֵל, אֲזִי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
 הוּא עוֹשֶׂה בָּהֶם בְּרַשָׁעִים דִּין
 וּמַעֲנִישׁ אוֹתָם כְּגִמְלוֹם אֵף־עַל־פִּי
 שְׁלֵא נִתְּמַלְאָה עֲדִין סְאָתָם,
 וְהִינוּ, שֶׁהַמַּצֵּר לְיִשְׂרָאֵל עַל־
 יְדֵי הַרְשָׁעִים מְבִיא גּוֹרֵם אֶת
 פְּעוּלָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
 הוּא לְהִיּוֹת "וְהִדְרָךְ רְשָׁעִים
 תַּחֲתָם" גו' לְכַתּוּשׁ אֶת הַרְשָׁעִים
 וְלֵאבָדָם.
 וּמוֹסִיף הַצְּמַח־צִדְקָ' עוֹד
 עֲנִין בְּנוֹשֵׂא זֶה שֶׁל הַעוֹנֵשׁ שֶׁהַקְּדוֹשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא מְבִיא עַל הַרְשָׁעִים עַל־פִּי
 'נְגַלָּה', הַחֶלֶק הַגְּלוּי שֶׁל הַתּוֹרָה
 (הַתְּלִמּוּד, הַהֲלָכָה) דֹּאִיתָא מוֹבֵא
 בְּיְרוּשְׁלָמִי³⁵ בַּתְּלִמּוּד יְרוּשְׁלָמִי
 וְהוּבָא ב'תּוֹסְפוֹת'
 ב'קְדוּשִׁין³⁶ בְּמַסַּכַת קְרוּשִׁין

שָׁבַד בַּהֲסִיר מִמֶּנּוּ כֹל פְּסוּלָתָא. אֵךְ הָרִי גַם בַּפְּסוּלָתָא זֹאת יֵשׁ קִצַּת חַיּוֹת גַּם מִן הַטּוֹב, אִמְנָם בַּהֲכַרְח שִׁיעַז לַחְרֵן, וְהוּא
 בַּעֲלוּקָה זֹאת שְׁמוּשְׁכַת אוֹתוֹ וְכֹאשֶׁר תְּתַמְלֵא מִמֶּנּוּ נּוֹפֶלֶת וּמַתָּה כו'". (32) בַּלֵּךְ כַּד, יֵד. (33) מַטּוֹת לֹא, ח. (34) ח"א סא, ב.
 (35) פֹּאֵה פ"א ה"א. (36) לט, ב - ד"ה מַחֲשָׁבָה.

ויבזו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתלמוד בבלי שפּעֵבֹדֶת כּוֹכְבִים-וּמְזֹלוֹת גַּם מִחֲשֶׁבֶת רָעָה, הוציא את מחשבתו הרעה אל הפועל נחשבת כאלו עשה, ובמילא
2 למרות שלא עבד בפועל הקדוש-ברוך-הוא מצרפה למעשה (וזה
3 לשון התוספות שם: "מחשבה רעה [כאשר יהודי חושב מחשבה רעה אבל
4 לא מבצע את המחשבה] אין הקדוש-ברוך-הוא מצרפה למעשה. ובעובדי
5 עבודת כוכבים איפכא, מחשבה רעה
6 הקדוש-ברוך-הוא מצרפה למעשה,
7 דכתיב 'מחמם אחיך יעקב תכסך בושע'
8 ונכרת לעולם' ולא מצינו שעשה עשו
9 ליעקב שום רעה אלא מחשבתו הרעה
10 אשר חשב עליו מצרפה הקדוש-ברוך-
11 הוא למעשה, ומחשבה טובה של
12 עובדי כוכבים אין הקדוש-ברוך-הוא
13 מצרפה למעשה כדכתיב בדניאל
14 (ורדיוש) ער מעלי שמשא הוה משתדר
15 לשיבותיה, פירוש שהיה דריוש עושה
16 כל כוהו להציל דניאל מגוב אריות,
17 אלמא אף-על-גב שהצילו עד הערב
18 קאמר קרא שלא הצילו אלא מבקש
19 להצילו מדכתיב לשיבותיה ולא כתב
20 ושיוביה", ואם-כן גם כאשר
21 אומות העולם רק חושבים להציר
22 ולהעיק לישראל, הרי אפילו
23 אם לא עשו זאת בפועל זה נחשב
24 כמו שעשו בן פּוֹעֵל, וכיון
25 שאלו היו רשעים אלה מאומות
26 העולם מצירים ומעיקים
27 לישראל בפועל היה יוצא
28 מהם הטוב וכל מציאותם הייתה
29 מתבטלת ונאבדה, כמשל העלוקה
30 שמוצצת דם ומיד היא
31 נוֹפֶלֶת וּמֵתָה³⁷, כמבואר לעיל,
32 אם-כן גם על-ידי המחשבה
33 בלבד להרע ולהציר לישראל הרי
34 זה כאלו כבר יצא מהם הטוב,
35 כמו שנתמלאה סאתם,
36 ובמילא נעשה "והדף
37 רשעים" גו'.
38 וזהו גם הביאור הפנימי על מה
39 שכתוב במגלה³⁸ ישוב
40 מחשבתו הרעה (של המן)
41 אשר חשב על היהודים להציר להם ולפגוע בהם על ראשו של
42 המן עצמו, שגם מחשבתו הרעה (מחשבה בלבד) למרות שלא

הוציא את מחשבתו הרעה אל הפועל נחשבת כאלו עשה, ובמילא
נעשה על-ידי-זה מפלט המן, כפי שממשיך ומבאר.
פירוש המקובל רבי משה זכות על דברי
הזוהר שם³⁹, דכיון שהמצרים ומעיקים לבני ישראל גורמים
לישראל לבטל מתורה
ומעשים טובים, דין הוא מן
הנכון ומן הראוי שיתבטלו רשעים
אלה מפניהם מפני בני ישראל, לפי
שאומות העולם הם מבחינת
החיצוניות של הרצון העליון והם
מקבלים מלמעלה חיות והשפעה
מועטת וחיצונית, ואלו בני
ישראל ועניני התורה ומצות
הם מבחינת הפנימיות של
הרצון העליון ובהתאם לזה היא החיות
וההשפעה שהם מקבלים מלמעלה.
ובאר הענין, דהנה, אף
שנתבאר לעיל שיש בהם
באומות העולם ששורשם ומקורם
הרוחני העליון הוא מבחינת ה'תורה'
האורות התקיפים ד'תהו'
שקדם ל'תקון' גם במעלה,
בעניני ומהותו, אין זו קדימה רק
בזמן, מפל-מקום וניקתם וקבלת
החיות שלהם מלמעלה אינה אלא
מבחינת החיצוניות של הרצון
העליון האלוקי בלבד, ולא
מבחינת הפנימיות, כי בחינת
הפנימיות שייכת לישראל
דוקא, כמו שכתוב⁴⁰ בתורה
בנוסח ברכת כהנים יאר הוי' פניו
אלך, "פניו" דיקא, הכתוב
מדייק ואומר "פניו" להורות שהכוונה
להשפעה פנימית ואת הפנימיות
הקדוש-ברוך-הוא יאיר וישפיע רק
"אלך", לבני ישראל וכדאיתא
כמואב בגמרא⁴¹ בדרשת חכמינו
ז"ל בקשר לפסוק זה, "ישא ה' פניו
אלך" ש'הקדוש-ברוך-הוא
אומר שאמנם אין מקום ליטול שוחר
ובכל זאת ישא את פניו לבני ישראל
שכתבתי להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת' כו', היינו שחובת ברכת

כוכבים-ומזלות גם מחשבה רעה הקדוש-ברוך-
הוא מצרפה למעשה, ואם-כן גם כאשר רק
חושבים להציר ולהעיק לישראל, הרי זה נחשב
כמו שעשו בן פּוֹעֵל, וכיון שאלו היו מצירים
ומעיקים לישראל בפועל היה יוצא מהם הטוב,
כמשל העלוקה שמוצצת דם ומיד היא נוֹפֶלֶת
וּמֵתָה³⁷, אם-כן גם על-ידי המחשבה בלבד הרי
זה כאלו יצא מהם הטוב, כמו שנתמלאה
סאתם, ובמילא נעשה "והדף רשעים" גו'.
גם מה שכתוב במגלה³⁸ ישוב מחשבתו הרעה
(של המן) אשר חשב על היהודים על ראשו,
שגם מחשבתו הרעה (מחשבה בלבד) נחשבת
כאלו עשה, ובמילא נעשה על-ידי-זה מפלט
המן.
והענין בזה, פמבאר ברמ"ז שם³⁹, דכיון
שהמצרים ומעיקים גורמים לישראל
לבטל מתורה ומעשים טובים, דין הוא
שיתבטלו מפניהם, לפי שאומות העולם הם
מבחינת החיצוניות, ואלו בני ישראל ועניני
התורה ומצות הם מבחינת הפנימיות. ובאר
הענין, דהנה, אף שנתבאר לעיל שיש בהם
האורות התקיפים ד'תהו' שקדם ל'תקון' גם
במעלה, מפל-מקום וניקתם אינה אלא מבחינת
החיצוניות בלבד, ולא מבחינת הפנימיות, כי
בחינת הפנימיות שייכת לישראל דוקא, כמו
שכתוב⁴⁰ יאר הוי' פניו אלך, "פניו" דיקא,
וכדאיתא בגמרא⁴¹ ש'הקדוש-ברוך-הוא אומר
"וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם
בתורה כו' והם מדקדקים על עצמם" וכו'.

(37) ראה גם ד"ה ויבזו תרכ"ט (סח"מ תרכ"ט ע' צב): "כמשל העלוקה שלאחר שמוצצת הדם מתה, וכך כתיב עת אשר שלט האדם באדם לרע, ששליטת אדם בליעל באדם דקדושה הוא לרע לו, בכדי להוציא הניצוצות מה שנבלע בו".
(38) אסתר ט, כה. (39) לוח"א שם. (40) נשא ו, כה. (41) ברכות כ, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 המזון היא רק לאחר אכילה של "כרי שביעה" והם מְדַקְדְּקִים על
 2 עֲצָמָם" ומברכים ברכת המזון גם לאחר אכילת כזית וכביצה וכו'.
 3 וְכֹאֲשֶׁר הַגְּלוּי וְהַהֲרָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא מִבְּחִינַת הַפְּנִימִיּוּת,
 4 הַגָּה עַל זֶה נֶאֱמַר⁴² כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעַךְ מִרְחוֹק, מִכִּי אֵל לֶךְ יִשׁוּעָה
 5 הַנְּמַשְׁכַת מִדְּרָגָה גְבוּהָ, וְלִכֵּן נִקְרָא
 6 'מִרְחוֹק', כִּמְבֹאֵר בְּדִהַר⁴³ שְׁזָהוּ 1
 7 הַמְקוּר שִׁמְמָנוּ בָּאָה הִישׁוּעָה הַנְּעִלִית
 8 הוּו, 'מִרְחוֹק', בְּחִינָה גְבוּהָ יוֹתֵר
 9 מִהַבְּחִינָה שְׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר⁴⁴
 10 לָמָּה הָיוּ תַעֲמֹד בְּרְחוֹק וְהוּא
 11 מִצַּב שָׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲדִיין לֹא זוֹכִים
 12 לִישׁוּעָה, כִּפִּי שִׁמְשִׁיךְ וּמִפְּרֹט. דְּמָה
 13 שְׁכַתוֹב "לָמָּה הָיוּ תַעֲמֹד
 14 בְּרְחוֹק", קָאֵי מְכוּון עַל זְמַן
 15 הַגְּלוּת, שְׁאֵז קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-
 16 הוּא סְלִיק לְעִילָא לְעִילָא,
 17 הַקְדוּשִׁי-בְרוּךְ-הוּא עוֹלָה לְמַעְלָה מְעַלָּה
 18 הִינּוּ, לְדַרְגָּה כְּזוֹ שְׁשָׁם
 19 נֶאֱמַר⁴⁵ "בְּחִשְׁבָּה פְּאוּרָה",
 20 שְׁשִׁנְיָהּ הָאוּר וְהַחֹשֶׁךְ, הַקְדוּשָׁה
 21 וְהִפְךָ הַקְדוּשָׁה, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹמוֹת
 22 הָעוֹלָם, בְּשׂוּהָ, וְאִדְרָבָה, לֹא זו
 23 בְּלִבָּד שֶׁלֹּא יִכְרַת מַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי
 24 יִשְׂרָאֵל עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם אֵלָּא לְהִפְךָ,
 25 'תְּהוֹי' הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם
 26 קָדָם לְתִקּוּן' הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל בְּנֵי
 27 יִשְׂרָאֵל כו', וּמִצַּד זֶה בְּגַלל שִׁרְיָה
 28 זו 'חֹקֶה' וְנְעִלִית מְחִילוּקֵי הַדְּרָגוֹת
 29 שֶׁל 'אוּר' וְחֹשֶׁךְ, יְכוּל לְהִיּוֹת
 30 מְעַמָּד וּמִצַּב דְּ"תַעֲמֹד
 31 מִרְחוֹק" וְהִישׁוּעָה עֲדִיין לֹא מְגִיעָה,
 32 וְעַל זֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְבַקְשִׁים וּמַתְחַנְּנִים
 33 לְמָה ה' תַעֲמוֹד מִרְחוֹק. אָמְנָם, כֹּל
 34 זֶה הוּא רַק בְּאֲשֶׁר הַגְּלוּי
 35 וְהַהֲרָה הָאֱלוּקִית הוּא מִבְּחִינַת
 36 הַחִיצוֹנִיּוּת בְּלִבָּד וּבְחִיצוֹנִיּוּת
 37 יִתְכַן מִצַּב שָׁבוּ לֹא יִכְרַת מַעֲלַת הָאוּר
 38 עַל הַחֹשֶׁךְ וּמַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
 39 אוֹמוֹת הָעוֹלָם, אָבָל בְּאֲשֶׁר הַגְּלוּי הוּא מִבְּחִינַת הַפְּנִימִיּוּת, אַזִּי
 40 "הִנְנִי מוֹשִׁיעַךְ מִרְחוֹק". שְׁעֲנִין הִישׁוּעָה ("מוֹשִׁיעַךְ") הוּא
 41 מְלִשׁוֹן שְׁעָה, שַׁע"ה 375 נְהוּרִין⁴⁶, אוֹרוֹת (מוֹשֶׁג בְּקַבְלָה הַמְּסַמֵּל
 42 שִׁפְעַ רַב שֶׁל אוּר וְגִלּוּי, וּמִבּוֹאֵר עַל כֵּךְ בְּחִסְדוֹת שְׁאוֹרוֹת אֵלּוּ הֵם גִּלּוּי
 43 הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָאֱלוּקוֹת וּנְמַשְׁכִּים וּמַתְגַּלִּים עַל יַד עֲבוּדָה וְהַתְּבוֹנָנוּת פְּנִימִית

ביאור בדרך אפשר

44 (מִצַּד הָאֵדָם) שֶׁהוּא עֲנִין הָאֲרַת פְּנִים, גִּלּוּי וְהַמְּשַׁכָּה שֶׁל בְּחִינַת
 45 הַפְּנִימִיּוּת, שְׁשִׁיכַת לְיִשְׂרָאֵל דְּקָא, כַּעוֹד שְׁאוֹמוֹת הָעוֹלָם שִׁיכִים
 46 רַק לְחִיצוֹנִיּוּת וּמִמְנָה הִיא הַחִיּוּת שֶׁלָּהֶם וְעַל-יְדֵי-זֶה הַפְּנִימִיּוּת נִמְשַׁכַת
 47 וּמַתְגַּלָּה מִתְּבַטְּלִים כֹּל הַרְשָׁעִים מֵאוֹמוֹת הָעוֹלָם הַמְּצָרִים וּמְצִיקִים
 48 לְיִשְׂרָאֵל גַּם בְּהִיּוֹתָם בְּמַעֲמָד
 49 וּמִצַּב שְׁשִׁשׁ הָאוֹרוֹת
 50 הַתְּקִיפִים דְּ"תְהוֹי' (שְׁלֹא
 51 נִתְמַלְּאָה סְאָתָם) אִף שְׁבֹדֵךְ כֻּלל
 52 כֹּל עוֹד יֵשׁ לָהֶם אוֹרוֹת תְּקִיפִים בְּנֵי
 53 יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם לֹא יְכוּלִים לָהֶם, כִּמְבּוֹאֵר
 54 לְעִיל, בְּיָוֵן שְׁהֵם אוֹמוֹת הָעוֹלָם
 55 מִבְּחִינַת הַחִיצוֹנִיּוּת בְּלִבָּד,
 56 וְאֵלּוּ יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה וּמִצְוֹת
 57 הֵם מִבְּחִינַת הַפְּנִימִיּוּת.
 58 וְכִלְלוֹת הַעֲנִין בְּזֶה, בְּעִיין
 59 בִּטּוּל וְאִבּוּד אוֹמוֹת הָעוֹלָם הַמְצָרִים
 60 לְיִשְׂרָאֵל, עַל-דֶּרֶךְ הַקְּבֵלָה דְּ"תְהוֹי'
 61 וְתִקּוּן' נְמַשְׁכִּים מִהַשְׁמוֹת
 62 ס"ג הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל עוֹלָם הַתְּהוֹי'
 63 וּמ"ה, הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל עוֹלָם הַתִּקּוּן,
 64 כִּמְבּוֹאֵר לְעִיל אִף יְשֻׁנוּ שֵׁם ע"ב
 65 שְׁלִמְעָלָה מְשִׁנְיָהּ, כִּמְבּוֹאֵר
 66 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁשֵׁם הָיוּ יְכוּל לְהִיּוֹת
 67 בְּכַמָּה אוֹפְנִים שֶׁל 'מִלּוּי' שֶׁכֵּל אַחַד
 68 מֵהֶם יוֹצֵר גִּימְטְרִיאָה שֶׁל הַשְּׁמוֹת
 69 הַקְדוּשִׁים הַלּוּל – ע"ב, ס"ג, מ"ה. שֵׁם
 70 ע"ב – בְּהִימְטְרִיאָה שֶׁל שֵׁם הָיוּ בְּמִלּוּי
 71 הָאוֹת 'י' (יוד הי ויו הי); שֵׁם ס"ג –
 72 הַגִּימְטְרִיאָה שֶׁל שֵׁם הָיוּ בְּמִלּוּי שׁוֹנֵה
 73 (יוד הי וואו הי); שֵׁם מ"ה – גִּימְטְרִיאָה
 74 שֶׁל אוֹתוֹת שֵׁם הָיוּ בְּמִלּוּי הָאוֹת
 75 אֶלֶף (יוד ה"א ו"ו ה"א), וּמְמַנּוּ
 76 מִשֵׁם ע"ב שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מִשֵׁם ס"ג וְגַם
 77 מִשֵׁם מ"ה נְמַשְׁךְ לְהִיּוֹת "הִנְנִי
 78 מוֹשִׁיעַךְ מִרְחוֹק" יִשׁוּעָה מִדְּרָגָה
 79 גְבוּהָ בִּיּוֹתֵר, כִּמְבּוֹאֵר לְעִיל.
 80 דְּהַגָּה, יוֹדַע שְׁהַפְּרָשׁ בֵּין
 81 שֵׁם ס"ג לְשֵׁם ע"ב הוּא רַק
 82 בְּמִלּוּי הָאוֹת ו', שְׁבִשֵׁם ע"ב הוּא בִּיּוֹד (ו"ו), מַה-שְּׁאִין-
 83 כֵּן בְּשֵׁם ס"ג הוּא בְּאֶלֶף (ו"ו), וְלִכֵּן הַפְּרָשׁ בֵּין ס"ג לְעִיב'
 84 הוּא תַשַּׁע, כִּמְנִיין הַפְּרָשׁ בֵּין אֶלֶף לְיוד, שְׁזָהוּ הַקֶּשֶׁר הַמִּיּוּחַד שֶׁל שֵׁם
 85 ס"ג לְאוֹת אֶלֶף (שֶׁלִּכֵּן הָאוֹת ו' שָׁבוּ הִיא בְּמִלּוּי א' – ו"ו) מַה שְּׁנֶאֱמַר
 86 בְּעֵשׂוֹ לְשׁוֹן אֱלוֹף, י"א אֱלוֹפֵי עֵשׂוֹ, הַמְּנוִיִּים בְּפִרְשַׁת יִשְׂרָאֵל

(42) ירמ"י, ל' י. (43) ח"ג כ, סע"ב. (44) תהלים י"ד, א. (45) שם קלט, יב. (46) ראה לקו"ת צו ט, ג. שערי אורה שער התנוכה (יד), ו.ש"נ.

ויבזו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המקור שממנו המן שואב את כוחו ואת תוקף מציאותו, ולכן המן חשב
 2 ש**בגלל זה ש"אין מרדכי כורע ומשתחוה לו"** 48, **לכן**
 3 **"ויבזו בעיניו גו' לפגוע רק במרדכי לבדו אלא ויבקש המן**
 4 **להשמיד את כל היהודים"** היא, בגלל ש**זקנו של**
 5 **מרדכי (יעקב) השתחוה**
 6 **לזקנו הסבא של המן (עשו),**
 7 **שתוכנה של השתחוואה זו**
 8 **המבטאת ביטול מצד יעקב כלפי עשו,**
 9 **הוא ענין הקדימה ד'תהו' (ש'רשו של עשו) ל'תקון'**
 10 **(ש'רשו של יעקב),** כמבואר
 11 **לעיל באריכות, שזהו מה שעשו**
 12 **הוא הבכור (פנזפר לעיל**
 13 **סעיף ג). וזהו אומר במדרש**
 14 **האמור לעיל בתחילת המאמר "בזוי**
 15 **בן בזוי", להלן בעשו כתיב**
 16 **"ויבזו עשו את הבכרה",**
 17 **וכאן בהמן כתיב "ויבזו בעיניו**
 18 **ויבקש המן להשמיד את כל**
 19 **היהודים", הינו, שהסבא**
 20 **ד'ויבזו בעיניו' גו' תוקף**
 21 **המציאות וה'ישות' של המן היא**
 22 **נובעת ונמשכת מצד זה ש'ויבזו**
 23 **עשו את הבכרה", הינו,**
 24 **שהבכרה שיכת לעשו שבא**
 25 **מ'תהו' שקדם ל'תיקון', ועד כדי**
 26 **כף שהוא עשו 'בעל הבית'**
 27 **להחליט על הבכרה להתחרט**
 28 **עליה ולמכרה ליעקב כו'.**
 29 **וממשיך במדרש המשל**
 30 **לעוף כו' בא חברו כו' ואמר**
 31 **לו, ובתחילת המאמר נשאלה השאלה**
 32 **איך אפשר לומר את המושג 'חבר'**
 33 **בנמשל, לגבי הקדוש-ברוך-הוא וכי יש**
 34 **לו חבר? אלא הביאור הוא שנקרא**
 35 **"חברו" של הקדוש-ברוך-הוא**
 36 **כככול, דכין ש'רשו של**
 37 **עשו הוא בעולם התהו, לכן**
 38 **נקרא "חברו", כי 'זעיר-**
 39 **אנפין המידות העליונות (הנקראות**

1 ומבואר בקבלה וחסידות שהאמור שם 'ואלה המלכים אשר מלכו באדום לפני
 2 מלוך מלך לבני ישראל' הכוונה למלכים קדמונים' של עולם ה'תהו' ש'קדמו
 3 לעולם ה'תיקון' הינו, ש**מצד 'שבירת הכלים' של 'תהו' נפל** אור
 4 **אלוקי ממשם ס"ג למטה באופן** כזה שלאחר הירידה והשבירה הוא
 5 **בא בלבוש של ישות ומציאות,**
 6 **שזהו ענין "אלוף", מציאות**
 7 **תקיפה וחזקה. ואין זה כמו**
 8 **האות אל"ף שבתורה, ועל-**
 9 **דרך-זה בשם מ"ה שיש בו**
 10 **כמה אלפין (יו"ד ה"א וא"ו**
 11 **ה"א), שהאל"ף כפי שהוא**
 12 **בתורה, בצד הקדושה, הוא מלשון**
 13 **"אאלף חכמה אאלף**
 14 **בינה" 47, חכמה ובינה**
 15 **דקדושה, שעל-ידן נעשה**
 16 **ענין הבטול של המציאות כלפי**
 17 **האלוקות והרצון העליון, מה-**
 18 **שאין-כן האות אל"ף שבשם**
 19 **ס"ג, שמה נהוו ב'שבירת**
 20 **הכלים', אלופי עשו, כאמור**
 21 **לעיל, הוא ענין של ישות**
 22 **ומציאות נפרדת מקדושה ומנגדת**
 23 **לקדושה, היפך ענין הביטול.**
 24 **וזהו שמצד שם ע"ב שהוא**
 25 **ביו"ד, למעלה מאל"ף שבשם**
 26 **ס"ג ומ"ה ('תהו' ל'תיקון'),**
 27 **היינו שם ע"ב שהוא השם של האלוקות**
 28 **בדרגה נעלית מאד, למעלה גם מ'תהו'**
 29 **וגם מ'תיקון' נעשה "הנני**
 30 **מושיעך מרחוק", להיות**
 31 **"ויהי רשעים" לכתוש' ולבטל**
 32 **אותם לגמרי.**
 33 **(ו) ועל-פי-זה יובן מאמר**
 34 **המדרש על הפסוק "ויבזו**
 35 **בעיניו גו', "בזוי בן בזוי",**
 36 **להלן כתיב "ויבזו עשו את**
 37 **הבכרה", וכאן כתיב "ויבזו**
 38 **בעיניו ויבקש המן להשמיד**
 39 **את כל היהודים" ויתרצו**
 40 **השאלות שנשאלו על כך בתחילת**
 41 **המאמר מהו הקשר והשייכות הפנימית**
 42 **בין שני העניינים שבהם נאמר 'ויבזו,**
 43 **בעשו ובהמן, כפי שמשיך ומבאר.**
 44 **דהנה, סבת התוקף דהמן**

1 **לשון אלוף, י"א אלופי עשו, הינו, שמצד**
 2 **'שבירת הכלים' נפל ממשם ס"ג למטה באופן**
 3 **של ישות ומציאות, שזהו ענין "אלוף". ואין זה**
 4 **כמו האות אל"ף שבתורה, ועל-דרך-זה בשם**
 5 **מ"ה שיש בו כמה אלפין (יו"ד ה"א וא"ו ה"א),**
 6 **שהאל"ף הוא מלשון "אאלף חכמה אאלף**
 7 **בינה" 47, חכמה ובינה דקדושה, שעל-ידן נעשה**
 8 **ענין הבטול, מה-שאין-כן האות אל"ף שבשם**
 9 **ס"ג, שמה נהוו ב'שבירת הכלים' אלופי עשו,**
 10 **הוא ענין של ישות ומציאות. וזהו שמצד שם**
 11 **ע"ב שהוא ביו"ד, למעלה מאל"ף שבשם ס"ג**
 12 **ומ"ה ('תהו' ל'תיקון'), נעשה "הנני מושיעך**
 13 **מרחוק", להיות "ויהי רשעים".**

(47) ראה איוב לג, לג. שבת קד, א. וראה לקו"ת שה"ש א, סע"ד ואילך. ועוד. (48) אסתר ג, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 'פנים קטנות', כי ביחס לאור המאיר במוחין, ולמעלה מזה, האור המאיר
 2 במידות הוא 'קטן' ומועט') דְתִקּוֹן הוּא "חֲבֵרוֹ" שֶׁל זְעִיר־אֲנָפִין
 3 דְתַהוּ וּכְלָלוֹת עוֹלָם הַתַּהוּ וגם 'חֲבֵרוֹ' שֶׁל כְּלָלוֹת עֵינָיו שֶׁל עוֹלָם
 4 הַתַּהוּ, שֶׁהֵי זְעִיר־אֲנָפִין עֵינָיו מְדוּת, וּכְלָלוֹת הָעֵינָן
 5 דְעוֹלָם הַתַּהוּ הוּא ז' מַלְכִין,
 6 שְׁבַע מַלְכִים קְדֻמוֹנִים שֶׁל אָדָם
 7 שִׁקְדָמוּ לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא עֵינָן
 8 הַמְדוּת (וכנזכר לעיל שבעולם
 9 הַתַּהוּ הַמִּידוּת הֵן בְּתוֹקֵף רַב).
 10 וְתוֹכָן הַמַּעֲנָה שֶׁל "חֲבֵרוֹ"
 11 'זְעִיר־אֲנָפִין דְאֲצִילוֹת'
 12 הַמִּידוּת כִּפִי שֶׁהֵן בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת,
 13 ב'סדר השתלשלות' של 'תיקון') על
 14 הַנְּסִיּוֹן שֶׁל הַמֵּן לִפְגוּעַ בִּיהוּדִים הוּא:
 15 אָנִי זְעִיר אֲנָפִין (הַמִּידוּת) דְאֲצִילוֹת'
 16 אֲמַרְתִּי רִצְיִתִּי לְהַשְׁמִידֵם
 17 כְּבִיכּוֹל לְאַחַר חֹטֵא הַעֲגָל וְלֹא
 18 זְכַלְתִּי, שְׁנַאֲמַר וַיֹּאמֶר
 19 לְהַשְׁמִידֵם לֹאִי מִשָּׁה בְּחִירוֹ
 20 עֲמַד בְּפָרְץ לִפְנֵי לְהַשִּׁיב
 21 חֲמַתּוֹ מִהַשְׁחִית, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ
 22 כו', וַאִילוֹ אַתָּה מַעֲזוֹ לְהַעֲלוֹת בְּדַעְתָּךְ
 23 שֶׁכֵּן תּוֹכַל לַעֲשׂוֹת זֹאת חֲסִי־וְשׁוֹלוֹם
 24 הֵינּוּ, שְׁגַם כְּאֲשֶׁר עַל־יְדֵי חֹטֵא
 25 הַעֲגָל פָּגְמוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 26 בְּזְעִיר־אֲנָפִין דְאֲצִילוֹת', כְּמוֹ
 27 שְׁפָתוֹב⁴⁹ הַפּוֹשְׁעִים בִּי,
 28 בְּגוֹפָא דְמִלְכָא⁵⁰, בְּגוֹף הַמֶּלֶךְ
 29 (כַּמְבוֹאֵר בַּחֲסִידוּת שֶׁחֹטֵא פּוֹגֵם
 30 בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם וְגַם, כְּבִיכּוֹל, לְמַעַל
 31 בְּאַלְמוּת) שְׁלֹכֵן בְּקֶשׁ הַקְרוֹשׁ-
 32 בְּרוּךְ-הוּא לְהַשְׁמִידֵם, מְכַל-
 33 מְקוֹם לֹא הָיָה יָכוֹל כְּבִיכּוֹל,
 34 לְפִי ש'מִשָּׁה בְּחִירוֹ עֲמַד
 35 בְּפָרְץ לִפְנֵי לְהַשִּׁיב חֲמַתּוֹ
 36 מִהַשְׁחִית', עַל־יְדֵי־זֶה
 37 שֶׁהַמְשִׁיךְ מִשָּׁה רַבְּנוּ מִי"ג מְדוּת
 38 הַרְחִמִים שֶׁלְמַעֲלָה מִסְדֵּר
 39 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁבּוּ הֵם זְעִיר־אֲנָפִין
 40 דְאֲצִילוֹת וְבַהֵם אֵין חֹטֵא פּוֹגֵם וּמִשֶּׁם
 41 יְכוּלָה לְהִיֵּת הַתַּעֲוִוּרוֹת רַחֲמִים גַּם עַל
 42 הַחוּטָא, וְכִפִּי שְׁמַאֲרִיף אֲדָמוֹר
 43 מְהַר"ש בְּדַבְּרוֹר-הַמִּתְחִיל

1 'וַיְכַז בְּעֵינָיו' מִשְׁנֵת תַּרְכִּיט⁵¹ (שְׁשֵׁם בְּמֵאמַר זֶה מְבִיא גַם
 2 מֵאֲמַר ה'מְדַרְשׁ רַבֵּה הַנַּל מְשַׁל דְּהֶמֶן רְשִׁיעָא כו')
 3 כְּבִאֲוֹר עֵינָיו וּמַעֲלָתוֹ הַמִּיּוּחָדֶת שֶׁל מִשָּׁה רַבְּנוּ שְׁמַהֲפֵךְ מִמְרִירו
 4 לְמַתְקָא מִמֵּר לְמַתּוֹק וּמַחֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא⁵² וּמְחוּשָׁךְ לְאוֹר, עַל־יְדֵי
 5 הַהֲמַשְׁכָּה מִמְקוֹם נַעֲלָה
 6 בְּיֹתֵר ד'לִית שְׁמַאֲלָא בְּהַאי
 7 עֲתִיקָא"⁵³ בַּבְּחִינָה עֲתִיק יוֹמִין
 8 (בַּבְּחִינָה ב'כַּתֵּר לַעֲלוֹן שֶׁלְמַעֲלָה מִסְדֵּר
 9 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת אֵין מְקוֹם לְקוֹ הַשְּׂמַאֲלָא,
 10 מִידַת הַגְּבוּרָה, וְכוּלּוֹ חֲסֵד וְרַחֲמִים).
 11 וְזֶהוּ הַמַּעֲנָה שְׁאֲמַר לוֹ לְהַמֵּן,
 12 בַּחֲנִית הָאֲלוּקוֹת הַנִּקְרָא "חֲבֵרוֹ"
 13 לְשׁוֹרְשׁוֹ בַּתַּהוּ, שְׁאֵם זְעִיר-
 14 אֲנָפִין דְאֲצִילוֹת', "חֲבֵרוֹ"
 15 שֶׁל 'תַּהוּ' (הַשְׂרֵשׁ דְּהֶמֶן),
 16 לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁמִידֵם, הָרִי
 17 עַל־אֲחַת־פְּמַה־וְכַמְהָ שְׁלֹא
 18 יוֹכַל הֶמֶן כְּפִי שֶׁהוּא לְמַטָּה
 19 וּבּוֹדֵאֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ הִרְעָה לֹא תַצֵּא
 20 לְפַעֲלָה חֲסִי־וְשׁוֹלָם.
 21 וּמְסִיִּים בְּמִדְרָשׁ: חֲתִיף לְשׁוֹן
 22 שְׁבֻעָה רִישׁוֹ מִתּוֹרֵם חֲלָף
 23 רִישִׁיּוֹהוֹן רֵאשֵׁן יוֹרֵם וַיִּסֹּר
 24 (דְּאֵינָנוּ לְשִׁיזְבָא וְאַתָּה לְצִלְיָבָא
 25 שֶׁהֵם לְהַצֵּלָה וְאַתָּה לְצִלְיָבָה),
 26 "רֵאשׁ" דְּיִקָּא, וְהַמְדַרְשׁ מִדִּיק
 27 וַאֲמַר רֵאשׁ' כִּי כְּלָלוֹת הַטְּעָנָה
 28 וְהַתּוֹקֵף דְּהֶמֶן הֵיא מְצַד
 29 שְׂרָשׁוֹ וּמְקוּרוֹ, דְּהֵינּוּ
 30 'רֵאשׁוֹ', ב'תַּהוּ' שְׁקָדֵם
 31 ל'תִּקּוֹן', כַּמְבוֹאֵר לַעֲלוֹת בְּאֵיכוֹת
 32 שְׂמוּהָ הַמֵּן בְּשַׁעֲתוֹ וְכֵן שֶׁאֵר הַרְשִׁיעִים
 33 מְאוּמוֹת הָעוֹלָם, שׁוֹאֲבִים אֵת הַתּוֹקֵף
 34 שֶׁלֵּהֵם וְעַל זֶה אוֹמְרִים לוֹ לְהַמֵּן
 35 שְׂשִׁנְיָה דְרָגָה נַעֲלִית יוֹתֵר
 36 מִתַּהוּ' (כַּמְבוֹאֵר לַעֲלוֹת בִּיאור דְּרִגּוֹת
 37 אֵלּוּ גַם בְּשִׁמּוֹת מ"ה - 'תִּיקוֹן, ס"ג -
 38 'תַּהוּ' וְע"ב - שֶׁלְמַעֲלָה מִשְׁנִיָּהם)
 39 שְׁשֵׁם הוּא 'רֵאשׁוֹ', שְׂרָשֵׁם
 40 וּמְקוּרָם, שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
 41 וּמְבַחֲנִינָה זֹו הַגְּנִי הַקְרוֹשׁ-בְּרוּךְ-
 42 הוּא בְּעַצְמוֹ מוֹשִׁיעַף מְרַחֵק,
 43 מְקוּרָה גְבוּהָ בְּיֹתֵר, וְלִכֵּן "אֵינוֹן

(49) ישע"י סו, כד. (50) זח"ב פה, ב. (51) שבעה ערה. 8. וראה גם ד"ה זאת חוקת התורה דש"פ תשא, פ' פרה, כ"ף אדר (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 199 ואילך). (52) ראה שמו"ר פמ"ג, ג. (53) זח"ג קכט, א. ועד"ז שם רפט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הם, בני ישראל לְשִׁיבָא", 1 הַגְּזֵרוֹת שֶׁל כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם, וְ"לִיהוּדִים הָיְתָה
- 2 לְהַצֵּלָה מִכָּל הַגְּזֵרוֹת שֶׁל כָּל 2 אֹרְהָ וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיִקְר"54, בְּן תְּהִיָּה לְנוֹ55.
- 3 הַקָּמִים עֲלֵיהֶם בכל זמן ובכל

(54 אסתר ח, טז. 55) נוסח ברכת הבדלה.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ט אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום החמישי, ובהוספה להכתוב במכתבי להתלמידים שי' שנסעו מהכא לתתם, לכאורי' הדברים מכוונים כמובן,

בו כותב אודות תקון העבר.

יודועה הוראת רבותינו נשיאינו, אשר בנוגע לתלמיד ישיבה הרי ענינו הוא עניני לימוד התורה [וכשהמדובר בישיבה חסידותית מיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאינו, הרי פשוט שהמכוון גם ללימוד תורת החסידות] קיום המצות בהידור ובנקודתן - עבודת התפלה.

לכתבו אודות הכנות לענין הנשואין - עליו לדבר בזה עם המשפיע דא"ח בישיבת תומכי תמימים וכן להודיע איך נהגו בזה בישיבת תו"ת [מאז במקומה ברוסיה ולאחרי כן בפולין], והרי באה"ק ת"ו נמצאים כו"כ שם היו מארי דעובדא בזה.

לכתבו אודות הנהגה ביו"ט שני של גליות. - מובן שבכל עניני הוראות ופסקי דינים עליו לפנות ולשאול מורה הוראה מאנ"ש על אתר ויכול לפרט כל הטעמים שכותב, והוא יורהו.

לכתבו באופן ההסתדרות לאחרי הנשואין - מובן שאין עתה הזמן להיות בפיזור הנפש כבר עתה מהנ"ל, כיון שכמה זמן עד זמן הנשואין וכו'.

ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור, והרי נמצאים אנו בחדשים בהם נצטוינו להיות בשמחה, שאין זה מענין החוקים שבתורה, כי אם מהמצות שיש להם טעם גם בשכל, ז. א. שישנה סיבה וגם מרובה המביאה לריבוי השמחה.

המחכה לבשו"ט.

ז"ע נתקבל מכתבו מכ"ט אדר"ר (ולפלא על שמתרגש כ"כ וכו') - ומובן שכתבך שאין זה ענין שבילך להתוכח עם כו' נכון הוא בהחלט. ובפעם הבאה תאמר (פשוט שבנימוס ובכבוד אבל בסגנון ברור) אשר שוהה הוא באה"ק ת"ו ונשאר לע"ע שם - בתור תלמיד פנימית ישיבת תו"ת. וכמו בכל ישיבה ובפרט בתו"ת - התנהגותך, סדרי היום (כולל זמנים הפנוים מהלימוד בסדר הזאל וכו'), וכולל הש"ק (וחודש ניסן) שלך ועאכ"כ לימודיך - תלויים וצ"ל ע"פ הוראות הנהלת הישיבה. ולכן אין תועלת בהשקו"ט אתך (ובפרט שאתה רוצה לשמור על יחסכם) - ועליו לפנות בכ"ז אך להנהלת הישיבה. ועד שתקבל הוראה מהנהלה - הרי הנהגתך ככל שאר תלמידי הישיבה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תצוה, פרשת זכור, ו"ג אדר, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א. פרשת זכור יכולה להיות בכמה פרשיות, וביניהם גם פרשת תצוה, כבקביעות שנה זו.¹
- וכיון שכל עניני התורה אינם בדרך מקרה, אלא בהשגחה פרטית, במכלל-שכן מעניני העולם שכולם בהשגחה פרטית², ובודאי שכן הוא בעניני התורה, הרי מובן, שכאשר פרשת זכור באה ביחד עם פרשת תצוה, בודאי יש קשר ושייכות בתוכן עניניהם, ועד שהשייכות ביניהם מודגשת בגלוי בתורה שבכתב, כדלקמן.
- ב. והביאור בזה:
- בהתחלת פרשת תצוה נאמר: "ואתה תצוה וגו' להעלות נר תמיד גו' חוקת עולם לדורותם". וגם בפרשת זכור מודגש ענין התמידיות - "זכור את אשר עשה לך עמלק", "לא תשכח"², היינו, שצריך להיות זכרון תמידית³.
- ולהעיר, שנוסף לכך שהזכרון דעמלק הוא ענין תמידי, הנה גם מחייבת עמלק היא מצוה תמידית - כי, אף-על-פי שלאחרי ש"בא סנחריב ובלבל את העולם"⁴ אי אפשר לקיים מצות מחייבת עמלק (ועל-דרך-זה הציווי "לא תחיה כל נשמה"⁵ בנוגע לז' האומות), לפי ש"כבר אבד זכרם"⁶, הרי זה רק סיבה צדדית וחיצונית שמונעת את קיום המצוה בפועל (על-דרך "אריה הוא דרביע עליה"⁷), אבל עצם המצוה דמחייבת עמלק - אילו היה עמלק קיים - היא מצוה תמידית⁸. וזהו הטעם שהרמב"ם מונה מצות מחייבת עמלק במנין המצוות, אף שכותב בעצמו⁹ שבמנין המצוות נכללו רק המצוות שהן בתמידות, ולא רק לפי שעה - "לפי שהוא נוהג בכל דור שבו נמצאת אפשרות לאותו דבר"¹⁰.
- ג. ועוד ועיקר - שבפרשת תצוה מודגש גם ענין הזכרון (כמו בפרשת זכור), הן בנוגע לאפוד, כמו שכתוב¹¹ "ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני ה' . . לזכרון", והן בנוגע לחושן, כמו שכתוב¹² "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט גו' לזכרון לפני ה' תמיד".
- ויומתק יותר, שהתורה לא מסתפקת בזכרון פעם אחת, אלא יש צורך בשתי זכירות, הן באפוד והן בחושן; ועל-דרך-זה בנוגע לזכרון דעמלק - כמובא בדיבור-המתחיל "זכור" תרס"ה¹³ מאמר המדרש¹⁴ (שהובא ב'בחי'י'²) "שתי זכירות כתבתי לכם בתורה, זכור את אשר עשה כו' ומחה אמחה את זכר כו'" (אף שלכאורה אינו מובן מהו הענין ד"שתי זכירות", הרי בהציווי נאמרה רק זכירה אחת, ואילו הזכירה הב' אינה אלא בדרך סיפור דברים).
- ויש להוסיף בזה, על-פי המבואר בדיבור-המתחיל "זכור" הנ"ל, שאף ש"לכאורה הלא העיקר הוא המחיה, למחוזות זרעו של עמלק", מכלל-מקום, יש תועלת גם בהזכירה כשלעצמה - "שזוכר ורע בעיניו הרע דעמלק, ודואג בנפשו על זה שנמצא אופן רע כזה כו', והדאגה הזאת . . הרי זה שובר ומאבד קליפת עמלק"¹⁵.

וש"נ.

(1) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(9) סהמ"צ בכללים כלל הג'.

(2) ס"פ תצא.

(10) שם מ"ע קפז.

(3) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ה.

(11) כח, יב.

(4) ראה ברכות כח, א. וש"נ.

(12) שם, כט.

(5) פ' שופטים כ, טז.

(13) סה"מ תרס"ה ס"ע רי ואילך.

(6) רמב"ם שם ה"ד.

(14) תנחומא תצא ה. פסיקתא דר"כ ופס"ר פ' זכור (פי"ב).

(7) עירובין עה, ב. שבועות כב, ב. וראה אנציק' תלמודית

יל"ש ס"פ תצא.

בערכו (כרך ב' ע' קפו). וש"נ.

(15) שם ע' ריט. וראה גם שיחת פורים ס"ס (לקמן ס"ע 191).

(8) ראה גם תורת מנחם - התועודיות חכ"ב ע' 49 ואילך.

- 1]ועל-פי-זה יש לבאר הדעה שגם נשים חייבות בשמיעת פרשת זכור¹⁶, אף שאינן חייבות במחיית
- 2 עמלק, לפי שמחיית עמלק נעשית על-ידי מלחמה, ונשים אינן שייכות למלחמה, כדאיתא בגמרא¹⁷
- 3 ש"איש דרכו לכבוש ואין האשה דרכה לכבוש. . וכבשה¹⁸ (חסר) כתיב" - כי גם זכירת עמלק הוא ענין
- 4 בפני עצמו שיש בו תועלת כו', וענין זה שייך גם אצל נשים].
- 5 וכן הוא גם בענין האפור והחושן שבפרשת תצוה - שהזכרון כשלעצמו פועל פעולתו, כפירוש רש"י¹⁹
- 6 שהחושן מכפר על עיוות וקלקול הדין.
- 7 ד. ונוסף לכך שבקביעות שנה זו שפרשת זכור היא בפרשת תצוה יש הדגשה יתירה על ענין הזכרון,
- 8 יש עוד מעלה בקביעות שנה זו, שפרשת זכור היא בערב פורים, ומיד לאחריה נכנסים לימי הפורים -
- 9 שמיד לאחר הזכרון דעמלק בפרשת זכור, באה גם מחיית המן (מזרעו של עמלק) בפועל בימי הפורים.
- 10 והענין בזה²⁰:
- 11 כתיב²¹ "והימים האלה נזכרים ונעשים", ומפרש רש"י: "נזכרים, בקריאת מגילה, ונעשים, משתה
- 12 ושמחה ויום טוב לתת מנות ומתנות"; אבל ישנו גם פירוש הגמרא²² ש"נזכרים" קאי על הקריאה בתורה
- 13 בפרשת זכור, שאז ישנו רק ענין הזכרון, ואילו "נעשים" קאי על ימי הפורים עצמם, שבהם ישנה המחיה
- 14 בפועל (החל מהקריאה בתורה - לא רק "זכור את אשר עשה לך עמלק", אלא "צא הלחם בעמלק"²³).
- 15 ובכן, בדרך כלל, כשיש הפסק של כמה ימים בין שבת זכור לימי הפורים, יש הפסק בין ה"נזכרים"
- 16 (בשבת זכור) ל"נעשים" (בימי הפורים); וזוהי המעלה בקביעות שנה זו - ש"נזכרים ונעשים" בסמיכות
- 17 זה לזה, שברגע שלאחרי ש"נזכרים" בשבת זכור, מתחיל מיד הענין ד"נעשים" שבימי הפורים.
- 18 ולהעיר, שיש עוד אופן בהסמיכות של פורים ליום השבת - כאשר פורים חל להיות בערב שבת, אבל
- 19 בקביעות זו, אין קורין פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, אלא בשבת שלפניה, כדאיתא בגמרא²⁴:
- 20 "פורים שחל להיות בערב שבת, רב אמר מקדימין פרשת זכור (לשבת שלפניה) . . כי היכי דלא תיקדום
- 21 עשיה לזכירה", כך, שיש הפסק גדול בין הזכירה בשבת זכור לעשיה בימי הפורים.
- 22 וכמו-כן יש גם אופן הקביעות שפורים "חל להיות בשבת עצמה"²⁴ [דאף שעכשיו לא יכולה להיות
- 23 קביעות כזו, כיון שאז יחול פסח ביום שני, היפך הכלל "לא בד"ו פסח"²⁵, הרי בזמן שהיו מקדשים
- 24 על-פי הראיה - כמה מאות שנה לאחר פורים, שהיה בסמיכות לבית שני - היתה יכולה להיות גם
- 25 הקביעות דפורים ביום השבת], אבל לדעת רב נחמן²⁴, "אף בזו אמר רב מקדימין (קריאת פרשת זכור
- 26 לשבת שלפני-זה), כדי שתקדם זכירה לעשיה דעירות"²⁶ (ומשמעות דברי הגמרא - שהלכה כרב נחמן).
- 27 ונמצא, שהאפשרות היחידה להסמיכות דפרשת זכור לימי הפורים היא - בקביעות שנה זו, ששבת
- 28 זכור היא ערב פורים.
- 29 ואל יהא דבר זה קל בעיניך (שמהזכירה באים תיכף ומיד לעשיה) - שהרי זוהי המעלה המיוחדת
- 30 שבברכת כהנים²⁷, ש"עד מהרה ירוץ דברו"²⁸, שההשפעה באה מלמעלה באופן של מהירות, וכמו
- 31 שכתוב²⁹ "כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו", וכמו בענין השקדים כפי שהם לטובה
- 32 כו'²⁷, והיינו, שזוהי המשכה שבאה ממקום נעלה ביותר, שלא שייך שם העלמות והסתרים, ולכן באה
- 33 ההמשכה למטה תיכף ומיד.

(22) ראה מגילה ל, א.

(23) בשלח יז, ט.

(24) מגילה שם.

(25) טושו"ע רסתכ"ח.

(26) פרש"י שם.

(27) ראה לקו"ת ס"פ קרח (נה, ד ואילך).

(28) תהלים קמז, טו.

(29) מקץ מא, לב.

(16) ראה בס' שנשמנו בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע'

קצב.

(17) יבמות סה, ב.

(18) בראשית א, כח.

(19) פרשתנו כח, טו"ל - נתבאר בארוכה לקמן ס"ט. וש"נ.

(20) לשלימות הענין ראה שיחת פורים ס"ג ואילך (לקמן

ס"ע 193 ואילך).

(21) אסתר ט, כח.

ה. ויש להוסיף, שהמעלה שבקביעות שנה זו ששבת פרשת זכור היא בערב פורים, שמהזכרון דעמלק
 בשבת באים מיד למחיית המן בפועל בימי הפורים - קשורה גם עם הקביעות בפרשת תצוה:
 ובהקדים המבואר בחסידות³⁰ שענינו של עמלק הוא ש"יודע את רבוננו" ואף-על-פי-כן "מכוין למרוד
 בו"³¹ (לא זו בלבד שמורד, אלא שמכוין למרוד), ולכן, הנה גם כשיש גילוי אלקות, הרי הוא בתנועה
 של קרירות ("אשר קרן"³²), שאינו מתפעל מזה כו', וכל זה הוא מצד עזות וחוצפה יתירה - חוצפה
 בלא תגא³³, ללא טעם ודעת, בתכלית התוקף ובכל ההתפשטות (שהרי אין מקום שאינו נמצא בו), ללא
 הגבלות.
 ועל-פי-זה אינו מובן: כיצד יכול להיות ענין המלחמה למחות את עמלק (והמן) בעבודת האדם?
 בשלמא כאשר ההתנגדות היא על-פי שכל, אזי יכולים לפעול על-ידי הסברה שכלית באופן ההפכי;
 אבל כאשר ההתנגדות אינה על-פי שכל, היינו, שכל כוונתו אינה אלא לנגד לקדושה, גם אם זה היפך
 השכל - כיצד יכולים לפעול עליו?
 ומה שמבואר ב'תניא'³⁴ שישנה העצה היעוצה ש"מבטשין ליה"³⁵, להרעים עליו בקול רעש ורוגז כו'
 - הרי זה רק בנוגע לשלש קליפות הטמאות, שאינם משנים את תפקידם, ואינם יכולים לעבור על רצונו
 יתברך³⁶, ולכן יכולים לפעול עליהם על-ידי הביטוש כו'; אבל עצה זו אינה מועילה בנוגע לקליפת עמלק
 ש"יודע את רבוננו ומכוין למרוד בו". ואם-כן, איך אפשר לפעול את הענין דמלחמת ומחיית עמלק
 בעבודת האדם?
 ו. אך הענין הוא - שזוהי הפעולה שנעשית על-ידי קריאת פרשת זכור לפני פורים (כנזכר לעיל (סעיף
 ג) מהמבואר בדיבור-המתחיל "זכור" תרס"ה שיש תועלת גם בהזכירה כשלעצמה), כפי שמבאר רש"י³⁷
 שטעם הדבר הוא "לסמוך מחיית עמלק למחיית המן", והיינו, שכדי שכל אחד מישראל יוכל לפעול
 בעבודתו הענין ד"מחיית המן", צריך להיות אצלו הזכרון ד"מחיית עמלק" כפי שנעשה לראשונה על-ידי
 משה רבינו, שאמר ליהושע: "בחר לנו אנשים"²³, אנשי משה דוקא³⁸.
 וההסברה בזה:
 ההתנגדות דעמלק מגעת רק בכחות הגלויים, ששם יכולה להיות לו שליטה כו', אבל לא על נקודת
 היהדות, שזהו ענין האמונה שלמעלה מהדעת וההשגה, שענין זה ישנו תמיד בשלימות אצל כל אחד
 ואחד מישראל, אפילו קל שבקלים, שלכן גם הוא מוסר נפשו על קדושת השם, כמבואר ב'תניא'³⁹.
 וזהו מה שכתוב במלחמת עמלק "בחר לנו אנשים", אנשי משה דוקא - כי, כאשר יהודי מעורר את
 בחינת משה שבנפשו⁴⁰, שזוהי נקודת האמונה שלמעלה מהדעת וההשגה, אזי יש בכחו לבטל ולמחות
 את עמלק.
 ולכן, כדי שכל אחד מישראל יוכל לפעול בעבודתו בימי הפורים הענין דמחיית המן, יש צורך
 בהקדמת קריאת פרשת זכור אודות מחיית עמלק, שענין זה נפעל על-ידי משה רבינו, שעל-ידי-זה נתעורר
 בחינת משה שבכל אחד-ואחד מישראל, ובכח זה יכול לפעול בעבודתו הענין דמחיית המן.
 ועל-פי-זה יש לבאר פלוגתת רב ושמואל²⁴ בנוגע לפורים שחל בערב שבת, ולדעת רב נחמן, גם
 בנוגע לפורים שחל להיות בשבת עצמה, אם מקדימין קריאת פרשת זכור לשבת שלפני-זה, בגלל הצורך
 שתקדם זכירה לעשיה אצל כל בני-ישראל (לא רק במוקפין, אלא גם בעיירות) - שלדעת שמואל, מספיקה

(35) זח"ג קסת, א.

(36) ראה תניא פכ"ד.

(37) ד"ה ומפסיקין - מגילה כט, א.

(38) ראה תו"א פרשתנו פג, ב.

(39) פי"ח-יט.

(40) ראה תניא רפמ"ב.

(30) ראה בארוכה ד"ה זכור הנ"ל ע' ריג ואילך. ובכ"מ.

(31) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם. ובלקו"ש חכ"א

ע' 193 הערה 38. וש"נ.

(32) תצא כה, יח (ע"פ תנחומא ופסיקתא).

(33) ראה סנהדרין קה, סע"א.

(34) פכ"ט.

1 ה'נתינת כח' של משה שישנה בנוגע לכללות בני-ישראל, ואילו לדעת רב, שכן היא ההלכה, יש צורך
 2 ב'נתינת כח' של משה גם בנוגע לעבודתו של כל איש פרטי מישראל.
 3 ז. ובכל זה ניתוסף הדגשה מיוחדת - מצד הקביעות דפרשת זכור בפרשת תצוה:
 4 בהתחלת פרשת תצוה נאמר: "ויקחו אליך גו'", שזהו ענין ההתקשרות וההתמסרות של בני-ישראל אל
 5 משה רבינו, שעל-ידי-זה ניתוסף ב'נתינת כח' דמשה לכל אחד מישראל בעבודתו⁴¹.
 6 ומזה מובן, שכאשר הקביעות היא באופן שבפרשת תצוה קורין גם פרשת זכור, אזי ניתוסף עוד יותר
 7 בהנתינת כח דמשה לכל אחד מישראל לפעול בעבודתו הענין דמחיית עמלק.
 8 והעיקר - על-פי האמור לעיל במעלת קביעות שנה זו בנוגע להסמיכות ד'נזכרים ונעשים' - שתיכף
 9 ומיד יהיה הענין ד'נעשים' בנוגע ל'מלחמה לה' בעמלק מדור דור'⁴², וכפירוש התרגום⁴³ שבזה נכלל
 10 גם "דרא דמשיחא", בביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן ממש.

* * *

11 ח. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף ג) אודות השייכות דפרשת תצוה לפרשת זכור, שגם בפרשת תצוה
 12 מדובר אודות ה"זכרון לפני ה'" על-ידי האפוד והחושן - יש להתעכב גם על פירוש רש"י בנוגע ל"חושן
 13 המשפט".
 14 ובהדגשה - שנוסף על לימוד הפשט בפירוש רש"י, יש בפירוש רש"י גם "יינה של תורה", ששייך
 15 לחלק הסוד שבתורה, פנימיות התורה, כפי שנתגלה על-ידי רבינו הזקן, ועד שנתפרסם גם בדפוס⁴⁴
 16 (מה-שאינ-כן בדורות שלפני-זה לא ידעו זאת, ואפילו אלו שידעו, לא גילו זאת).
 17 וכמובן, אין זה בסתירה לפירוש הפשוט בפירוש רש"י שהוא פשוטם של כתובים, ואדרבה, כיון
 18 שה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י נלקח מתוך הפירוש הפשוט בפשטות הכתובים, ומובן, שבשביל
 19 למצוא את ה"יינה של תורה" מתוך פירוש פשטות הכתובים יש צורך ביגיעה כו', הרי על-פי הכלל
 20 "לפום צערא אגרא"⁴⁵, מובן, שעל-ידי-זה באים לענינים עמוקים יותר בפנימיות התורה (על-דרך המעלה
 21 דתלמוד בבלי, שדוקא בגלל שיש בו ריבוי הקושיות והשקלא-וטריא כו'⁴⁶, ועד שבגלל זה נקרא
 22 "במחשכים הושיבני"⁴⁷, הנה הלכה כבבלי לגבי ירושלמי⁴⁸).
 23 ט. הביאור⁴⁹ בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁰ "חשן משפט", "שמכפר על קלקול הדין. ד"א משפט שמברר
 24 דבריו .. לשון ברור דברים שמפרש ומברר דבריו", בהשוואה לפירושו על הפסוק⁵¹ "את האורים ואת
 25 התומים", "הוא כתב שם המפורש שהיה נתנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את
 26 דבריו, ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה
 27 בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר⁵² ושאל לו במשפט האורים", "את משפט בני
 28 ישראל", "דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות, ולפי מדרש אגדה שהחושן
 29 מכפר על מעותי הדין נקרא משפט ע"ש סליחת המשפט",

שמסוגלים להירדם ולישון בה בשעה שמבארים "געשמאקע" ענינים. ואמר, שמצא עליהם לימוד זכות - ע"פ המבואר בחסידות (ראה המשך תרס"ו ע' קז ואילך. ועוד) שתענוג וצער הם קוין שקולים, שהעונג הוא לפי ערך הצער, וכמארז"ל "לפום צערא אגרא", ולכן, מי שלא הי' לו צער מהקושיות (בגלל שנרדם ולא שמעם), אין זה פלא שגם כשמעירים אותו לשמוע התירוק, אינו מתענג מזה! ... וכיון שכן, יכולים הם להמשיך לישון מתוך תענוג, ואין צורך להעיר אותם.

50 פרשתנו כח, טו.

51 שם, ל.

52 פינחס כז, כא.

41 ראה גם תו"א שם פב, א. סה"מ תרפ"ט ע' 177. תורת מנחם סה"מ אדר ע' לד ואילך. וש"נ.

42 ס"פ בשלה.

43 תיב"ע עה"פ.

44 סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

45 אבות פ"ה מכ"א.

46 ראה המשך תרס"ו ע' צ ואילך. ועוד.

47 איכה ג, ו. וראה סנהדרין כד, א.

48 ראה אנציק' תלמודית (כרך ט) ערך הלכה ס"ד (ע' רג).

וש"נ.

49 במהלך הביאור בפירוש רש"י, התייחס כ"ק אדמו"ר שליט"א (במאמר המוסגר) לדבר המבלבל: היתכן שיש כאלו

שבתחילה מפרש רש"י "חשן משפט", ע"ש "שמכפר על קלקול הדין" - כיון ש"משפט" כפשוטו הוא לשון דין⁵³; ואילו בסיום הפרשה שבה ניתוסף הענין ד"אורים ותומים", שמזה מובן שהם דבר נוסף על עצם החושן (שלכן, גם בבית שני שלא היו אורים ותומים, לא היה הכהן גדול מחוסר בגדים), ובהם תלוי רק ענין ה"משפט"⁵⁴ - מסיק ומכריע רש"י שהפירוש העיקרי ב"חשן(ה)משפט" הוא "דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו כו".

וה"יינה של תורה": גם בבית שני היה עצם החושן קיים בשלימותו, והחסרון הוא רק בפעולת החושן בעולם. ועל-דרך-זה בזמן הגלות, שבגילוי ישנו ענין ה"נחש" (אותיות "חשן")⁵⁵, והחושן (בגמיטריא משיח)⁵⁶ הוא בהעלם, והעבודה היא לגלות את ה'חשן' (משיח), שיתגלה ויפעל בעולם - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי-שיחות חלק י"א עמוד 133 ואילך.

* * *

י. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל להבין ענין חושן ואפור.

* * *

יא. דובר אודות הפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה - "כי תשא גו"⁵⁷.

וכו".
 (54) ועפ"ז יש לתרץ דיוק נוסף, שכאן נאמר "חשן המשפט" (בה"א הידיעה), ולעיל נאמר "חשן משפט" (נוסף על התירוף הפשוט שה"א הידיעה מופיעה בפעם הב', לאחר שכתב נזכר "חשן משפט") - כי הלשון "חשן המשפט" שייך רק כאשר גם לולי ענין המשפט ישנה מציאותו של ה"חשן" (וכמו "ארון הברית", כיון שיכול להיות גם ארון סתם, וכן "שולחן הערוך", כיון שיכול להיות גם שולחן סתם), כיון שהאורים ותומים (ענין ה"משפט") הם דבר נוסף על עצם החשן.
 (55) שעהמ"צ וטעהמ"צ להרח"ו פרשתנו.
 (56) מאו"א בערכו. חומת אנך בפרשתנו.
 (57) לא הגיע לידינו לע"ע (המו"2).

(53) אלא שפירושו זה אינו מספיק, כי יש עוד בגדי כהונה שפועלים ענין של כפרה (ראה ערכין טז, א. ו"שנ), ואעפ"כ, אינם נקראים על שם זה. ובפרט שעיקר ענינם של בגדי כהונה הוא (פרשתנו שם, ב"מ) "לכבוד ולתפארת" [כפי שמצינו בגמרא (שבת קיג, סע"ב. ו"שנ) ש"ר' יוחנן קרי למאני מכבודתא", וכמ"ש הרמב"ם במו"נ (ח"ג פמ"ה) שאין האדם מכובד אצל ההמון כו' אלא בשלימות אבריו ויופי בגדיו], ואילו הצורך לכפר על ענין של קלקול הדין (שלא הי' צריך להיות מלכתחילה, מצד מעלת הכהנים שענינם הוא (ברכה לג, יו"ד) "יורו משפטין ליעקב גו") - הרי זה היפך הכבוד. ולכן מוסיף רש"י "ד"א משפט שמברר דבריו כו", וכיון שאין זה המשמעות הפשוטה של "משפט", צריך להאריך ולהוכיח ש"המשפט משמש ג' לשונות

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדר שני, תשכ"ב
 ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסקים בצ"צ
 מו"ה יצחק ש"י מו"ה שלום יהודא ליב ש"י

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ההודעה ע"ד ההתעסקות שלהם באפיית המצות בכפר חב"ד, מיסודו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, בהשתדלות כל המעוניינים בזה והשייכים לזה. ויהי רצון שתהי' בהצלחה בכל הפרטים והמובנים, ושיעשו בהאמור מתוך שמחה וטוב לבב, שגם זה יוסיף בהצלחה האמורה. בברכה לבשו"ט בכהנ"ל

מ. שניאורסאהן

נ. ב. בודאי עוסקים בהנ"ל באופן שלא יגע בשאר התפקידים שלהם בקדש, ובפרט שתפקיד הקודם (בזמן וגם במעלה) קודם בכל.

בס"ד. שיחת חג הפורים, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 לז. ...נהוג בכל שנה ושנה שבימי הפורים עורכים מגבית עבור "קופת רבינו", כפי שהנהיגו רבותינו
 2 נשיאינו, ולפי הסדר הנהוג כאן - נותן כל אחד כפי נדבת לבו הטהור¹⁹⁰.
- 3 וכיון שבפורים ישנו הענין ד"עד דלא ידע", הנה אף שאיני יודע אם אכן קיימו את הענין ד"עד דלא
 4 ידע" בנוגע לשכל, הרי בנוגע לנתינת הצדקה, בידו של כל אחד ואחד ליתן סכום כזה שיהיה ניכר מיד
 5 שנתנו בהיותו במעמד ומצב ד"עד דלא ידע", שכן, בענין הצדקה, הרי בנוגע למקבל אין נפקא-מינה
 6 אם אכן הנותן "לא ידע" (בשכל) בפועל, או שבשכלו "ידע", ובלבד שהנתינה היא במדה כזו כאילו
 7 "לא ידע".
- 8 וכיון שהקדוש-ברוך-הוא בודאי אינו נשאר בעל-חוב¹⁹¹ - יקויים מה שכתוב¹⁹² "ובחנוני נא בזאת
 9 אמר ה' צבאות וגו'", כמובא גם בפסק-דין ה'שולחן ערוך' יורה-דעה בהתחלת הלכות צדקה¹⁹³.
- 10 וכל הרוצה - יכול גם לציין שמו בצירוף שם האם, ואזכיר על הציין.
 11 והעיקר - שתהיה הנתינה מתוך שמחה וטוב לבב, וביד רחבה, וכאמור, באופן ד"עד דלא ידע", ללא
 12 ההגבלות של ידיעה.
- 13 ואז יהיו גם "אורה ושמחה וששון ויקר" ללא הגבלות, באופן של "ופרצת"¹¹, עד ל"נחלה בלי
 14 מצרים"¹², כאן למטה מעשרה טפחים.
- 15 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אמר שמן הסתם יחלקו הפתקאות. אחר-כך צוה לנגן הניגון "מפי אל-ל"].

* * *

- 16 לח. נזכר לעיל (סעיף א) ש'בתרגום שני' ו'אגדת אסתר' הובאו פרטי הטענות של המן על בני-ישראל
 17 ש"דתיים שונות מכל עם".
- 18 ובהקדמה - שבפסוק נאמר רק כללות הענין ש"דתיים שונות מכל עם", ובתורה שבעל-פה נתבארו
 19 גם פרטי הענינים שבדבר בהוספה על תורה שבכתב, כבכל המקומות, ובזה גופא - הנה בגמרא³ הובא
 20 רק בקיצור, ובמדרש רבה (אסתר רבה)¹ - בפרטיות יותר, ואילו ב'תרגום שני' וב'אגדת אסתר'² הובאו
 21 פרטי הטענות באריכות גדולה:
- 22 בגמרא³ איתא שהמן טען שבני-ישראל "מפקי ליה לשתא בשה"י פה"י", "שבת היום פסח היום ואנו
 23 אסורים במלאכה"¹⁹⁴.
- 24 אבל, ענין השבת כולל כמה פרטים: שבת בימים - יום השביעי בשבוע, שבת בשנים - שנת השמיטה,
 25 עליה נאמר¹⁹⁵ "שבת לה". . שבת שבתון", ושבת בשמיטות - שנת החמישים, שנת היובל; וכמו-כן חג
 26 הפסח - להיותו "ראש לרגלים"¹⁰³, הרי הוא כולל את כל הימים-טובים.
- 27 ועל-פי-זה יש לבאר ש'בתרגום שני' ובמדרש אגדה נתפרטו כל הענינים שזכרו בגמרא בכללות: לא
 28 רק חג הפסח ("פסח היום"), אלא גם חג השבועות וחג הסוכות, וכן ראש השנה ויום הכיפורים, ואפילו
 29 ראש-חודש שגם הוא נקרא "מועד"¹⁹⁶; וכן בנוגע לשבת - לא רק שבת בימים ("שבת היום"), אלא גם
 30 שנת השמיטה ושנת היובל.
- 31 ונמצא, שאין סתירה בדבר, אלא, כשם שבפסוק נאמר רק "דתיים שונות גו'", שזהו בכללות גם לגבי

193 סו"ס רמז.
 194 פרש"י שם.
 195 בהר כה, ב"ד.
 196 שבועות יו"ד, א.

190 ראה גם שיחת פורים דאשתקד סמ"ד (תורת מנחם -
 התוועדויות חמ"ג ע' 60). וש"נ.
 191 ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ו ס"ע רנה ואילך (נעתק
 ב"היום יום" כח אלול). ובכ"מ.
 192 מלאכי ג, יו"ד. וראה תענית ט, רע"א.

1 דברי הגמרא, הנה גם דברי הגמרא הם בכללות לגבי האמור ב'תרגום שני' ו'אגדת אסתר'; וכשם
 2 ש'דתייהם' כולל שבת ופסח, כך שבת ופסח כוללים את כל עניני השבת וכל (עניני הפסח שהם כל)
 3 הרגלים כולם, כפי שנימנו בפרטיות ב'תרגום שני' וב'אגדת אסתר'.

4 לט. ועל-פי האמור לעיל (סעיף כ"ו) שכל חלק בתורה שבעל-פה שנתקבל ברוב ישראל הוא בכלל
 5 כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש שנאמר למשה מסיני, מובן, שגם פרטי הענינים שנאמרו ב'תרגום שני'
 6 ו'אגדת אסתר' הם מדויקים ואמיתיים, להיותם חלק מ"תורת אמת".

7 ובהוספה בזה - על-פי דברי רבינו נשיאנו שאמר כמה פעמים שגם הסדר בתורה הוא תורה¹⁹⁷, וענין
 8 זה הוא לא רק בתורה שבכתב, ששם נוגע הסדר דקדימה ואיחור לגבי כלל פרט או פרט וכלל, וכיוצא
 9 בזה, אלא גם בתורה שבעל-פה נוגע הסדר, ולדוגמא: לענין סתם ואחר-כך מחלוקת או מחלוקת ואחר-כך
 10 סתם, וכיוצא בזה. וכן גם במדרש ותרגום, אין לחשוב שלא נוגע הסדר; כיון שזהו חלק מתורה
 11 שבעל-פה, הנה הסדר בחלק זה הוא גם תורה שבעל-פה.

12 ולהעיר, שיש כאלו שרוצים להתבטא שלא כדבעי בנוגע לחלק האגדה שבתורה, או בנוגע לפנימיות
 13 התורה, נסתר שבתורה. אבל, ידוע הפתגם שאמר ה'חתם סופר' - כפי ששמעתי מנכדו, באמרו ששמע
 14 זאת בן מפי בן עד ל'חתם סופר' בעצמו - שמי שחולק בנגלה על נסתר דתורה, הרי זה סימן, שבנסתר,
 15 חולק הוא על נגלה דתורה (עד כאן לשון ה'חתם סופר')¹⁹⁸.

16 וענין זה מובן וגם פשוט - שהרי "תורה אחת לכולנה"¹⁹⁹, ובפרט על-פי המבואר בזהר²⁰¹ שנגלה
 17 דתורה ונסתר דתורה הם "גופי תורה" ו"נשמתא דאורייתא", והרי אי אפשר לחלוק על הנשמה ולהסכים
 18 עם הגוף, בה בשעה שכל מציאות התורה היא להיפך - שהעיקר היא הנשמה, ולאחרי-זה בא הגוף,
 19 ועל-אחת-כמה-וכמה אצל בני-ישראל שצריכים לעשות נשמתם עיקר וגופם טפל (כמובן מדברי רבינו
 20 הזקן בתניא פרק לב).

21 מ. ובנוגע לעניננו - מצינו שינוי בסדר הענינים שנאמרו ב'תרגום שני' ו'אגדת אסתר' בשייכות לפרטי
 22 הענינים ד"שבת היום":

23 ב'תרגום שני' נאמר: "לחמשין שנין קריין יובלא, לשבעא שנין קריין שבועא" (שמיטה) (ואחר-כך
 24 מונה גם שאר חילוקי הזמנים - ראש-חודש ושבת); ואילו ב'אגדת אסתר' הסדר הוא להיפך: "לשבע
 25 שנין עבדין שמיטתא, ולחמשין שנין עבדין יובלא".

26 ולכאורה אין זה אלא שינוי הסדר בלבד, ואין ללמוד מזה ענין שנוגע להלכה. אבל אף-על-פי-כן,
 27 הרי זה בכל זאת סדר הפוך, ולכן רוצים לחפש טעם הדבר.

28 מא. ויש לומר - על-פי האמור כמה פעמים²⁰⁰ שכל ענין שבפנימיות התורה בהכרח שיבוא גם בנגלה
 29 - שענין זה תלוי בב' השיטות בהלכה שמצינו בנוגע לשמיטה ויובל:

30 איתא ב'תורת כהנים'²⁰¹: "שביעית נוהגת אף-על-פי שאין יובל, והיובל אינו נוהג אלא-אם-כן יש
 31 עמו שביעית". וכן הוא במסכת ערכין²⁰²: "וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה²⁰³, בזמן שכל יושביה
 32 עליה", ואף-על-פי-כן, גם בזמן שאין כל יושביה עליה שאין היובל נוהג, "מנו יובלות לקדש שמיטין",
 33 כי שמיטה נוהגת גם כאשר אין היובל נוהג.

34 ועל-פי-זה, סדר הדברים הוא - שאי אפשר להתחיל עם יובל לפני שמיטה, שהרי "היובל אינו נוהג
 35 אלא-אם-כן יש עמו שביעית", ובהכרח להתחיל עם שמיטה, שזהו הסדר שב'אגדת אסתר': "לשבע שנין
 36 עבדין שמיטתא, ולחמשין שנין עבדין יובלא".

197) לקו"ד ח"א ת, א. ח"ד תשמו, א. סה"ש תרצ"א ע' 262. 340 הערה 84. וש"נ.
 תש"א ע' 46. תש"ב ע' 16. תש"ד ס"ע 74. 201) בהר כה, ח.
 198) ראה גם בספר זכרון למשה (גרסאות ארדיין תרח"ץ) ע' נ.
 199) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו.
 200) ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ה ס"ע 169. ע'

1 אמנם, ה'תוספות' במסכת ערכין²⁰⁴ מביא מה שכתוב בירושלמי²⁰⁵: "וזה דבר השמיטה שמוט²⁰⁶, בשתי
2 שמיטות הכתוב מדבר, אחד שמיטת יובל ואחד שמיטת שביעית, בזמן שאתה משמט יובל אתה משמט
3 שביעית, בזמן שאי אתה משמט יובל אי אתה משמט שביעית" (ואחד התירוצים ב'תוספות' על הסתירה
4 שבין שתי הדעות הוא - ש"תנאי היא").

5 ועל-פי-זה, הסדר שב'אגדת אסתר' ששמיטה קודמת ליובל, אינו מדוייק - דכיון ש"בזמן שאי אתה
6 משמט יובל אי אתה משמט שביעית", הרי צריך להיות יובל תחילה. ובהתאם לכך הוא הסדר שב'תרגום
7 שני': "לחמשין שנין קרין יובלא, לשבעא שנין קרין שבועא" - תחילה יובל ואחר-כך שמיטה.

8 וכאן רואים שלא זו בלבד שגם בחלק האגדה שבתורה כל פרט הוא מדוייק, ויש בו הוראה ועד
9 לפסק-דין בנגלה דתורה, אלא אפילו הסוד באגדה שבתורה הוא לא רק מדוייק, אלא יש בו נפקא-מינה
10 ו"מאי בינייהו" בנגלה דתורה - שהחילוק בסדר הדברים בין 'תרגום שני' ל'אגדת אסתר' הוא בהתאם
11 לב' השיטות של הירושלמי והבבלי אם "בזמן שאי אתה משמט יובל אי אתה משמט שביעית", או
12 ש"היובל אינו נוהג אלא-אם-כן יש עמו שביעית".

13 [ואין להקשות מהכלל שאין למדים מדברי אגדה²⁰⁷, שהרי מצינו גם ש"אין למדין לא מן ההלכות ולא
14 מן ההגדות"²⁰⁸. ועל כן צריך לומר, שאין הכוונה כפשוטו, כי-אם על-דרך דברי הגמרא במסכת בבא-
15 בתרא²⁰⁹ "אין למדין הלכה לא מפי לימוד כו' עד שיאמרו לו הלכה למעשה", והיינו, שכל זמן שלא בא לידי
16 הלכה למעשה, יכול להיות שבינתיים ניתוספה סברא חדשה, דין חדש, ובמילא נשתנתה ההלכה. ועל-דרך-
17 זה בנוגע לכלל שאין למדין מדברי האגדה - שהכוונה בזה היא כאשר יש סתירה לזה מהלכה כו'²¹⁰].

18 מב. ועל-פי האמור כמה פעמים שמכל ענין צריך להיות הוראה בעבודת ה' - יש לבאר גם את
19 ההוראה בעבודת האדם לקונו משני הסדרים הנ"ל בנוגע לשביעית ויובל²¹¹:

20 ויובן בהקדים החילוק בין שמיטה ליובל על-פי חסידות וקבלה²¹² - שענינה של שנה השביעית (שנת
21 השמיטה) בספירות הוא ספירת המלכות (שלכן האיסור הוא רק בנוגע לעבודת הארץ, בחינת המלכות),
22 וענינה של שנת החמישים, שנת היובל, הוא בספירת הבינה, "עלמא דחירו"²¹³ (שלכן יוצאים עבדים
23 לחירות וחוזרים לבתיהם²¹⁴).

24 וענינם בכללות עבודת האדם - שישנה העבודה בשלימותה כפי שהיא מצד קבלת עול מלכות שמים
25 (ספירת המלכות), וישנה העבודה בשלימותה כפי שהיא מצד הבנה והשגה, גדלות והרחבת המוחין,
26 "רחובות הנהר" (ספירת הבינה).

27 ועל-פי המבואר בכמה מקומות, צריך להיות אצל כל אחד מישראל שני הענינים: יש צורך בעבודה
28 מצד קבלת עול, כמבואר ב'תנאי'²¹⁵ שהיא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה", ויש צורך בעבודה מצד
29 הרחבת המוחין, "ארץ טובה ורחבה"²¹⁶.

30 ובזה גופא יש שני סדרים ואופנים:

31 הדרך הסלולה לרבים, אשר התורה על הרוב תדבר²¹⁷, היא - בהתאם לשיטת הבבלי (שהלכה כמותו
32 לגבי ירושלמי²¹⁸) ש"היובל אינו נוהג אלא-אם-כן יש עמו שביעית", שביעית תחילה ואחר-כך יובל -
33 שהתחלת העבודה צריכה להיות מצד קבלת עול, ורק אחר-כך יכולים לבוא לעבודה שמצד הבנה והשגה.

מדאורייתא בזמן שאין היובל נוהג (ע"פ פנימיות הענינים) - נרפס

בלקו"ש ח"ז ע' 170 ואילך (ע"פ שיחה זו).

(212) ראה לקו"ש שם ע' 172, ובהנסמן שם.

(213) ראה לקו"ש דרושי ר"ה ס, ב. וש"נ.

(214) ר"ה ח, ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י הי"ד.

(215) רפמ"א.

(216) שמות ג, ת. וראה תו"א וארא נז, ד ואילך.

(217) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(218) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה ס"ד (כרך ט ע' רג).

(204) שם - ד"ה מנו יובלות.

(205) שביעית פ"י ה"ב. גיטין פ"ד ה"ג.

(206) פ' ראה טו, ב.

(207) ראה אנציק' תלמודית ערך אגדה ס"ד (כרך א ע' קלב).

וש"נ.

(208) ירושלמי פאה פ"ב ה"ד.

(209) קל, ב.

(210) ראה אנציק' שם. וש"נ. וראה גם תורת מנחם - התוועדיות

חל"ט ע' 224. וש"נ.

(211) ביאור פלוגתת הבבלי והירושלמי אם שביעית נוהגת

וש"נ.

1 וכפי שרואים בסדר היום - שההתחלה היא באמירת "מודה אני לפניך", ורק לאחר-יזה באה
 2 ההתבוננות בפסוקי דזמרה, ברכות קריאת-שמע וקריאת-שמע, ועד שבאים ל"בכל מאדך"²¹⁹, שהוא ענין
 3 של התפשטות בלי גבול, על-דרך ענין "עלמא דחירו".

4 וכן הוא בכללות העבודה - שההתחלה צריכה להיות מצד קבלת עול, ולאחרי כן, הנה קבלת עול
 5 גופא מכריחה שצריך גם למלא מוחו בחכמה-בינה-דעת שבתורה (כמבואר ב'תניא'²¹⁵), ועד שעבודתו
 6 היא באופן ש"כל יושביה עליה", היינו, שמקבץ את כל עשר כחות נפשו [וכפי שסיפר רבינו נשיאנו²²⁰
 7 אודות זקנו, שנקרא על שמו, שכאשר שאלו אותו בנוגע לתפילה - כשפגשו אותו משך זמן רב לאחרי
 8 זמן התפילה בבית הכנסת כשהוא אוחז עדיין קודם התפילה - השיב, שתפילה בציבור פירושה לקבץ
 9 את כל עשר כחות נפשו, וכאשר יסיים לקבץ את ה"מנין" של עשר כחות נפשו, אזי יעמוד להתפלל],
 10 כולל ובמיוחד חכמה-בינה-דעת שבנפשו, שהם אמות ומקור למדות²²¹, לקבץ אותם ל"ארץ אשר גו' עיני
 11 ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"²²².

12 אך ישנו גם הסדר כפי שהנשמה נמצאת למעלה - שאז ההתחלה היא מ"נשמה . . טהורה היא",
 13 ואחר-כך "אתה בראתה אתה יצרתה כו"²²³, ועד שבאים לעולם שבו יש צורך בענין של קבלת עול.
 14 וסדר זה בעבודה שייך ליחיד סגולה שזכו לכך שנשמתם שולטת בגופם, והם עובדי הוי' בנשמתם²²⁴
 15 (שזהו עילוי בנשמה גופא), ומובן, שמצד גודל מעלתם, פוחת אצלם הצורך בקבלת-עול, כך, שעיקר
 16 עבודתם היא באופן של הבנה והשגה, ורק לאחר-יזה, לאחרי שעבודתו היא "בכל לבבך ובכל נפשך
 17 גו"²¹⁹, בכל עשר כחות נפשו (שזהו ענין ד"כל יושביה עליה", כנ"ל), אזי מגיע למסקנא שכל זה אינו
 18 מספיק עדיין, שהרי "תכלית הידיעה שלא נדעך"²²⁵, ולכן צריך להיות אצלו גם ענין קבלת-עול (אבל
 19 ענין הקבלת-עול הוא מצד ההכרח, ואילו עצם מציאותו היא - "שאלו מרחובות הנהר", התפשטות גדולה
 20 בהבנה והשגה).

21 ומובן, שאלו שעבודתם בסדר האמור, הם מועטים ביותר לגבי אלו ש"התורה על הרוב תדבר",
 22 שעבודתם מתחילה באופן של קבלת-עול, ומצד קבלת-עול מתחילים גם ללמוד ולבוא לידי הבנה והשגה.
 23 מג. ועל-פי האמור כמה פעמים²²⁶ שכל ענין בתורה כלול מכל הענינים שבתורה, ועד שכן הוא אפילו
 24 במצוות, שכל מצוה כלולה מכל המצוות, הרי מובן גם בנוגע לעבודת כל אחד מישראל, שאף-על-פי
 25 שרוב ועיקר עבודתו היא באחד מב' אופנים הנ"ל, צריכים להיות אצלו זמנים קבועים, לזמן מן הזמנים,
 26 שבהם עובד עבודתו גם באופן השני (כשם שצריך ללמוד הן תלמוד בבלי והן תלמוד ירושלמי,
 27 אף-על-פי שהדין וההנהגה בפועל הם כאחד מהם).

28 והענין בזה:

29 אף-על-פי שסדר העבודה על-פי רוב הוא באופן שתחילה מונין שמיטין, שהוא ענין העבודה שמצד
 30 קבלת עול, ואחר-כך באים ליובל באופן ש"כל יושביה עליה", שמורה על שלימות העבודה בכל עשר
 31 כחות נפשו - הנה מזמן לזמן צריך להיות גם סדר העבודה ששייך ליחיד סגולה, שהגישה הראשונה
 32 היא באופן של הבנה והשגה, ודוקא מצד עומק ההבנה וההשגה באים למסקנא ש"תכלית הידיעה שלא
 33 נדעך", ושם יכולים להגיע רק על-ידי קבלת עול.

34 ובפרט אצל תלמידי חכמים ותלמידי הישיבות, שתורתם אומנתם (במובן הפשוט, כפי ששייך גם
 35 עתה), שעיקר ענינם הוא לימוד התורה,

(224) ראה המשך תרס"ו ע' קנז ואילך. סה"מ תש"ח ע' 210

ואילך. ועוד.

(225) ראה בחינות עולם ח"ה פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה

קצא, ב.

(226) ראה תורת מנחם - התוועדיות חמ"ו ע' 104. וש"נ.

(219) ואתחנן ו, ה.

(220) ראה "התמים" ח"ב ס"ע מה ואילך.

(221) תניא רפ"ג.

(222) עקב יא, יב.

(223) נוסח ברכת "אלקי נשמה" בברכות השחר (ברכות ס, ב).

1 - וכמו שכתב רבינו הזקן²²⁷ "שיש ב' מיני נשמות בישראל, נשמות תלמידי חכמים העוסקים בתורה
2 כל ימיהם, ונשמות בעלי מצוות העוסקים בצדקה וגמילות חסדים", מארי תורה ומארי עובדין טבין,
3 ואף-על-פי ש"גם תלמידי חכמים צריכים לעסוק בגמילות חסדים", הרי "תורתן עיקר ורוב ימיהם בה,
4 ומיעוט ימיהם בגמילות חסדים" -

5 הנה אף שלימוד התורה צריך להיות באופן של הבנה והשגה דוקא, מכל-מקום, לעת מן העיתים
6 צריך כל אחד לבוא לידי החלטה ש"תכלית הידיעה שלא נדעך" - לא רק בידיעת אלקות, אלא אפילו
7 בלימוד התורה, ועד שלא יתכן באופן אחר, כי התורה היא חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא, ועליה
8 נאמר "ואהיה גו' שעשועים גו' לפניו"²²⁸, ו"נעלמה מעיני כל חי"²²⁹, וכיון ש"לפניו" התכלית היא "שלא
9 נדעך", הרי מובן, שכן הוא גם בנוגע לענין שהוא "שעשועים גו' לפניו".

10 מד. וזהו גם הקישור עם ימי הפורים:

11 דובר לעיל (סעיף ל"ה) שבימי הפורים "קיימו מה שקבלו כבר" במתן-תורה, שלכן "עדיף יום פורים
12 כיום שניתנה בו תורה".

13 ומזה מובן, שכל הענינים שישנם בתורה משתקפים בפורים, וכל עניני הפורים צריכים להשתקף
14 בתורה.

15 וכיון שבין עניני הפורים (ז' המצוות שבפורים) ישנו הענין דקריאת התורה כפשוטו וגם הענין ד"עד
16 דלא ידע" כפשוטו, הרי מזה נמשך גם בפנימיות הענינים, בעבודת האדם לבוראו - שתהיה העבודה
17 באופן שלמעלה מטעם ודעת, "עד דלא ידע" דקדושה,

18 ובאופן שמהעבודה ד"בכל מאדך" יומשך בכל עשר כחות הנפש ("כל יושביה"), "בכל לבבך ובכל
19 נפשך",

20 ועל-פי דברי הגמרא במסכת ברכות⁵⁵ שכאשר בני-ישראל "עושיין רצונו של מקום" (על-ידי העבודה
21 ד"בכל מאדך"²³⁰), אזי "מלאכתך נעשית על-ידי אחרים, שנאמר²³¹ ועמדו זרים ורעו צאנכם" - תומשך
22 הרחבה גם בענינים הגשמיים, שתהיה שנת הרחבה כפשוטה, בבני חיי ומזוני רויחי.

23 מה. [ואחר-כך אמר:]

24 עומדים אנו כבר לאחר חצות לילה, ובמילא מתקרבים לסיום ההתוועדות יותר מאשר להתחלתה,
25 ובינתיים, לא רואים אפילו אחד מהמסובים שיקיים "עד דלא ידע" כפשוטו.

26 אולי יהיה אצל אחד המסובים ענין של מסירת נפש, ויעשה זאת באופן ד"עד דלא ידע"²³² - לא
27 בגלל שמבין בשכלו שצריך לעשות כן, אלא יעשה ה"לא ידע" גופא מצד "עד דלא ידע"²³³.

* * *

28 מו. ישנם השיעורים שהרבי פירסם והפיץ וצוה לשמרם - שיעורי חת"ת [בהזכירו²³⁴ את הפתגם
29 שאמר ה'צמח-צדק' לאדמו"ר מהר"ש: "ויהי חתת אלקים גו' ויסעו"²³⁵, שהיה זה סיוע עבורו בכמה
30 וכמה ענינים], ראשי תיבות חומש תהלים ותניא.

משקה מלא, ובירכו בשנת הרחבה (ובהמשך ההתוועדות הורה לו
לומר לחיים כמה פעמים). ואמר (בבת-שחוק): הפגישה הראשונה
(שלי) עמו היתה - כשעשה קידוש על 95% בפאריז! ...
[בהמשך ההתוועדות התעניין כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות
שני המסובים הנ"ל, וכשאמרו שהם נרדמו, אמר כ"ק אדמו"ר
שליט"א (בבת-שחוק): זהו ה"עד דלא ידע" האמיתי! ...].
(234) אג"ק שלו ח"ד ע' רסח. וראה גם סה"ש תרצ"ו ס"ע
145.
(235) וישלח לה, ה.

(227) תניא אגה"ק סוס"ה (קט, א).

(228) משלי ח, ל.

(229) איוב כח, כא.

(230) ראה חרא"ג מהרש"א ברכות שם.

(231) ישעי' סא, ה.

(232) ראה גם שיחת פורים תש"כ סל"ו (תורת מנחם -
התוועדויות חכ"ז ע' 448). וש"נ.

(233) לא' המסובים שקיבל על עצמו לקיים ה"עד דלא ידע"
כפשוטו - נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א משקה ומזונות.

אח"כ קרא כ"ק אדמו"ר שליט"א לא' המסובים, ומזג לו כוס

שיעורי החומש השייכים לימי הפורים (פורים ושושן-פורים) הם פרשה ראשונה ופרשה שניה של פרשת תשא, עד שלישי. וכאן רואים איך שכל הענינים בתורה הם מתאימים ומכוונים - ששיעורים אלו שייכים לתוכן ועד לפנימיות הענינים דימי הפורים:

השייכות של הפרשה הראשונה דפרשת כי-תשא ליום הפורים היא - על-פי דברי הגמרא²³⁶: "מרדכי מן התורה מנין, דכתיב²³⁷ מר דרור ("ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור וגו'"), ומתרגמין מירא דכיא²³⁸. וגם הפרשה השניה דפרשת כי-תשא שלומדים בשושן-פורים (שגם הוא מימי הפורים), שבה מסופר אודות חטא העגל - שייכת לפורים:

בנוגע לסיבת הגזירה "מפני שהשתחוּו לצלם" - שואלת הגמרא⁶³: "וכי משוא פנים יש בדבר" - אם אכן "השתחוּו לצלם", "איך²³⁹ זכו לנס"? והגמרא מתרצת: "הם לא עשו אלא לפנים (מיראה), אף הקדוש-ברוך-הוא לא עשה עמהן אלא לפנים".

כלומר: הן אמת שבנוגע לבית-דין של מטה, הנה כיון ש"האדם יראה לעינים"²⁴⁰, אין נפקא-מינה אם המעשה הוא רק "לפנים" אם לאו, וכאשר יש עדים שמעידים על עשיית המעשה, הרי זה נחשב למעשה של עבודה-זרה, אבל אף-על-פי-כן, כשמדובר אודות גזירה בבית-דין של מעלה, הנה "ה' יראה ללבב"²⁴⁰, וכיון שרואים ש"הם לא עשו אלא לפנים", אין זה נחשב לענין של עבודה-זרה, ובמילא, גם הגזירה היתה רק "לפנים".

ועל-דרך-זה מצינו בנוגע לחטא העגל:

לכאורה: כיון שזה עתה היו בני-ישראל במתן-תורה, וכמו שכתוב בפרשה זו גופא²⁴¹: "ויתן אל משה ככלתו", "שנמסרה לו במתנה ככלה לחתן .. בכ"ד קישוטין"²⁴² - איך יתכן שבמשך ארבעים יום יבואו לידי חטא העגל?!

ומבואר בדברי הראשונים (בפירוש הרמב"ן²⁴³ ועוד מפרשים²⁴⁴) בארוכה, שמעשה העגל לא היה ענין של עבודה-זרה חסו-שלום, וראה לדבר, מהמפורש בפסוקי פרשה זו, שהסיבה לכך שאמרו "אלה אלהיך ישראל גוי"²⁴⁵, היא: "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו"²⁴³, והיינו, שחיפשו רק להחליף את משה, ולא היתה לזה שייכות כלל לענין של אלקות;

בני-ישראל המשיכו להאמין בהקדוש-ברוך-הוא כמו מקודם, אבל כיון שיש צורך ב"מוצע", כפי שהיה עד עתה ענינו של משה רבינו, כמו שכתוב²⁴⁶ "אנכי עומד בין ה' וביניכם", היתה טענת ה"ערב רב", שכיון ש"זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים (שלהיותו ה"מוצע", הנה כשרצה הקדוש-ברוך-הוא להוציא את בני-ישראל ממצרים, היה הדבר באמצעות משה) לא ידענו מה היה לו", צריך למצוא תחליף עבורו.

ונמצא, ש"הם לא עשו אלא לפנים": "לפנים" - כפי שהמצריים הסתכלו על זה - ראו שאומרים "אלה אלהיך ישראל" כפשוטו, שזהו ענין של עבודה-זרה; אבל בני-ישראל עצמם ("כשלת אלפי איש"²⁴⁷) - חיפשו רק מנהיג במקום משה רבינו.

מז. ויש להוסיף גם בנוגע לקישור של הפרשה השניה עם הפרשה הראשונה דימי הפורים:

בנוגע לפורים איתא בגמרא³ ומדרש²⁴⁸ שהקדוש-ברוך-הוא הקדים רפואה למכה - שזהו מה שכתוב²⁴⁹

(244) ראה תורה שלימה מילואים לחכ"א סי' יגיד. לקו"ש
 חכ"ד ע' 5. וש"נ.
 (245) שם, ד.
 (246) ואתחנן ה, ה.
 (247) פרשתנו שם, כח.
 (248) יל"ש עה"פ (רמז תתרג).
 (249) אסתר ג, א.

(236) חולין קלט, ב.
 (237) פרשתנו ל, כג.
 (238) ראה גם חדא"ג מהרש"א שם.
 (239) פרש"י מגילה שם.
 (240) שמואל-א טז, ז.
 (241) לא, יח.
 (242) פרש"י עה"פ.
 (243) פרשתנו לב, א.

- 1 "ויהי אחר הדברים האלה", "אחר שברא הקדוש-ברוך-הוא רפואה למכה", "איזה רפואה ברא להם, מה
2 כתיב למעלה מן הענין, בימים¹¹¹ ההם ומרדכי יושב וגו'²⁵⁰.
- 3 וגם בפרשת כ"תשא נקבע סדר זה - שתחילה נאמר "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור", "מרדכי
4 מן התורה", ואחר-כך מסופר אודות מעשה העגל. ותוכן סמיכת שני הענינים הוא - שהענין ד"מר דרור",
5 "מרדכי מן התורה", הוא בבחינת הקדמת רפואה למכה דחטא העגל שלאחרי-זה²⁵¹.
- 6 וכאמור, שכאן רואים את הקישור של הפרשיות בחומש שצריכים ללמוד בימי הפורים - לשון רבים:
7 פורים ושושן פורים שלאחריו.
- 8 מת. וכאמור כמה פעמים - הרי זה לימוד הנוגע אלינו:
- 9 ענינה של תורה שבכתב היא - הוראה שנוגעת להנהגה בחיי היום יום. ובנדון-דידן, ההוראה היא -
10 שצריך לידע שתמיד מקדים הקדוש-ברוך-הוא רפואה למכה, ולכן, אין להתפעל "מפחד פתאום ומשואת
11 רשעים", כי ברור הדבר שלפני שהגיע ה"פחד פתאום" וה"שואת רשעים", הקדים הקדוש-ברוך-הוא
12 והכין את הרפואה שעל ידה מבטלים זאת, ועד שאין זה חל מלכתחילה, שלכן "אל תירא".
- 13 אבל עדיין אינו מובן: כיצד יש בכלל ענין של מכה - הרי הקדוש-ברוך-הוא הקדים כבר את הרפואה,
14 וכאשר "אני ה' רופאך", צריכה להיות הרפואה באופן ש"לא אשים עליך"²⁵² (מלכתחילה), ולא כפי
15 שהיה בזמן גזירת המן, ועל-דרך-זה בגזירות שלאחרי-זה?!
- 16 אך הענין יובן על-פי מה שנתבאר לעיל במאמר²⁵³ - שזהו לפי שיש עסק עם בעל בחירה ששרשו
17 מעולם התהו, ונמצא במעמד ומצב שיש בו האורות תקיפין כו', ולכן, כאשר בוחר להתנהג כפי שהיה
18 בימי שלמה, שמכל עמי הארץ באו לשמוע חכמת שלמה, אזי הרפואה היא באופן ש"לא אשים עליך",
19 אבל אם הוא מתעקש כו', ועדיין לא נתמלאה סאתו כו', אזי נעשה אופן השני ברפואה, שלאחרי
20 ש"אשים", הרי זה מתבטל כו'.
- 21 מט. ובהמשך לזה, הנה במאמר של ה'צמח-צדק' (שנזכר לעיל במאמר²⁵⁴) - מאמר שישנו בגוף כתב
22 יד קדשו - קרוב לסיום המאמר, ישנו עוד קטע (שלא נזכר לעיל בהמאמר), שבו מבאר ה'צמח-צדק²⁵⁵
23 מה שכתוב²⁵⁶ "ברוך ה' שלא נתננו טרף לשיניהם":
- 24 צריך להבין דיוק הלשון "לשיניהם" - דלכאורה הוה-ליה-למימר בידם, בממשלתם, ברשותם וכיוצא
25 בזה, ומה שייך הדבר לענין ה"שן" דוקא?
- 26 ומבאר, דהנה כתיב²⁵⁷ "אוי לרשע רע", היינו, שה"אוי" של הרשע גופא הוא ה"רע" שבו, שזהו תכלית
27 הרע, וקיום מציאות הרע היא על-ידי האות ש', שיש לה שייכות לקדושה (כמבואר בהקדמת הזהר²⁵⁸),
28 והוא ענין הניצוצות דתהו שנפלו ונבלעו ברע דלעומת-זה, ועד לאופן שהם מוקפים מהרע מכל הצדדים,
29 שזהו שהאות ש' ד"רשע" היא בין ה'ר' לע', ר' בתחילה, ע' בסוף, וביניהם ה'ש' שמוקפת מהן.
- 30 וזוהי הברכה המיוחדת "שלא נתננו טרף לשיניהם" - ש"אף-על-פי שהשי"ן שהוא הקצת טוב שיש
31 בהם, שרשו גבוה מאד מעולם התהו, ואנו מעולם התיקון, עם כל זה לא נתננו טרף לשיניהם, ואדרבה,
32 הם נשברו כו'".
- 33 ומביא גם מה שכתוב בסידור האריז"ל²⁵⁹ בנוגע לרשע: "ואף אתה הקהה את שיניו" - שמוציאים
34 מה"רשע" את ה'ש', ונשאר רק "רע"²⁶⁰ [וכמו שכתוב²⁶¹ "אשר שלט האדם באדם לרע לו", "ששליטת

(250) מדרש פנים אחרים נוסח א פרק א.
 (251) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ תשא ס"ה ואילך.
 (252) כנ"ל הערה 124.
 (253) פ"ג"ד (תורת מנחם - התועודיות חמ"ו ע' 131 ואילך).
 (254) תורת מנחם שם ס"ע 129 ואילך.
 (255) אוה"ת מג"א ע' רסח.
 (256) תהלים קכד, ו.
 (257) ישע"י ג, יא.
 (258) ב, ב, וראה תורת מנחם - סה"מ באתי לגני ח"א ע' קפט ואילך.
 (259) בהגש"פ במקומו.
 (260) ראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ע' שעה. וש"נ.
 (261) קהלת ח, ט.

1 אדם בליעל באדם דקדושה הוא לרע לו, בכדי להוציא הניצוצות מה שנבלע בו²⁶², כמו שכתוב²⁶³
 2 "והוצאתי את בלעו מפיו", ונשאר רק "רע לו", ואז יכולים לו ("מ'קען זיך אַיניקערן מיט אים") -
 3 שמתבטלת מציאותו, "כהמס דונג"²⁶⁴, כיון שנשאר אצלו רק "תמצית דתמצית" (כלשון המאמר²⁶⁵)
 4 הנצרך להקיום שלו.

5 וממשיך במאמר לבאר המשך הכתוב²⁶⁶ "עזרנו בשם ה' עושה שמים וארץ":
 6 "עושה" - הוא לשון הוה, ואיתא באלשיך²⁶⁷ דקאי על "השמים החדשים והארץ החדשה" שנאמר
 7 בהם הלשון "אשר אני עושה"²⁶⁸, לשון הוה, שהם מתהווים על-ידי חידושי תורה בעסק התורה (כמו
 8 שכתוב בזהר בראשית²⁶⁹).

9 והרי ידוע ש"השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה" הם מבחינה שלמעלה מתהו ותיקון,
 10 למעלה מכללות הבריאה שהיתה כבר.

11 ומסיים²⁷⁰: "ולכן, אף-על-פי ששרש נשמות ישראל הוא מהתיקון שלמטה מעולם התהו, עכ"ז עזרנו
 12 בשם ה' עושה שמים וארץ חדשים מהתורה ומצוות שלנו, שזהו בחינה שלמעלה מעלה מהתהו וכנזכר
 13 לעיל, ועל-ידי-זה נעזרנו שלא נתננו טרף לשיניהם, עם היות שרשם מעולם התהו" (ועל-דרך מה שנתבאר
 14 לעיל²⁷¹ שיש בחינה שלמעלה מתהו ותיקון, שממנה נמשך להיות "הנני מושיעך מרחוק").

15 ג. וענין זה הוא בכחו של כל אחד ואחד מישראל - לבטל כל עניני רע (אותיות ר' וע'), על-ידי-זה
 16 שמוציאים מהם את ניצוצי הקדושה, שזהו האות ש', ובאופן שמהאות ש' נעשה ששון ושמחה.

17 ופועלים הענין ד"מורכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגו'"²⁷², עם כל ששת הענינים שנימנו
 18 בכתוב, כמבואר ב'תורה אור'²⁷³ שהם כנגד ששה סדרי משנה,

19 ועל-ידי-זה נמשך ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטו, ועד ש"רבים מעמי הארץ
 20 מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"²⁷⁴, שבזה נכלל גם כירור והעלאת ניצוצי הקדושה שנתגלגלו
 21 אצל עמי הארץ.

22 ולהעיר גם מביאור אדמו"ר האמצעי ב'שערי אורה'²⁷⁵ בנוגע לב' האופנים בענין הגאולה, שיש מעלה
 23 ב"לא זכו בעתה" לגבי "זכו אחישנה"²⁷⁶ - בנוגע לכירור והעלאת כל הניצוצות.

24 והעיקר - שתהיה כבר הגאולה באופן כזה או באופן כזה,

25 וכדברי בעל ה'תורת חסד' בנוגע למחיית זכר עמלק: ובלבד למחותו כדבעי²⁷⁷,

26 שאז יהיה "הכסא שלם והשם שלם"²⁷⁸, וכמו שכתוב²⁷⁹ "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא
 27 יהיה הוי' אחד ושמו אחד".

* * *

28 נא. האמור לעיל (סעיף ל"ב) אודות ענין השם (שם האדם וכל השמות שבקדושה), שאין זה ענין
 29 הסכמי, אלא השם קשור עם תוכן הענין, ועד שעל-ידי השם נמשך החיות לדבר הנקרא בשם זה, כלשון
 30 הכתוב²⁸⁰: "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו", כפי שמבאר המגיד ממעזריטש ב'אור תורה',

(272) אסתר ח, טו.

(273) מג"א צג, א.

(274) שם, יז.

(275) שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.

(276) סנהדרין צח, א.

(277) ראה קצות השולחן ח"ג בסופו בהערות. וראה גם תורת

מנחם - התוועדויות ח"ז ע' 56. וש"נ.

(278) תנחומא ס"פ תצא. פרש"י ס"פ בשלח.

(279) זכר' יד, ט.

(280) בראשית ב, יט.

(262) סה"מ תרכ"ט ע' צב.

(263) ירמ' נא, מד.

(264) תהלים סח, ג.

(265) אוה"ת שם ע' רסו.

(266) שם קכד, ח.

(267) בספרו רוממות אל עה"פ.

(268) ישע"י סו, כב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות

חמ"ה ע' 352 הערה 21.

(269) בהקדמה דף ד' ע"ב.

(270) אוה"ת שם ע' רסט.

(271) במאמר פ"ה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 134).

1 רמזי תורה²⁸¹, וכמבואר גם ב'לקוטי תורה'²⁸² ובכמה מקומות בארוכה²⁸³ - הרי זה גם בנוגע לשמות
2 הספרים של כתבי הקודש, שכל ספר יש לו שם מיוחד, החל מ"בראשית", "שמות", "ויקרא", "במדבר"
3 ו"דברים", וכן בכל שאר השמות של כל כ"ד כתבי הקודש.

4 וכן הוא בנוגע למגילה:

5 אף-על-פי שבנוסח ד'ועל הניסים" נאמר "בימי מרדכי ואסתר", שמזכירים את שניהם, ומקדימים מרדכי
6 לאסתר, והיינו לפי שמרדכי הוא העיקר, ואילו אסתר היא "בת דודו"²⁸⁴, ו"את מאמר מרדכי אסתר עושה"
7 להיותה "באמנה אתו"²⁸⁵, מכל-מקום, כשבאים לסוף וסיום הדבר, בנוגע לקריאת שם המגילה, הרי השם
8 שבו נקראת המגילה בתורה שבעל-פה (במסכת סופרים²⁸⁶ ובגמרא²⁸⁷) הוא - לא מגילת מרדכי, וגם לא
9 מגילת מרדכי ואסתר, ואפילו לא מגילת אסתר ומרדכי, אלא "מגילת אסתר" דוקא²⁸⁸.

10 וכיון ששם זה נעשה חלק מתורה שבעל-פה, הרי מובן, שבו מתבטא התוכן והנקודה הפנימית של ימי
11 הפורים: השם "מגילה" - הוא שם משותף לכל חמש המגילות; ואילו השם של המגילה שבה נכתבו "דברי
12 הפורים האלה"²⁸⁹ הוא - "אסתר", שבזה דוקא מתבטא תוכן הענין דימי הפורים.

13 נב. וענין זה בא בהמשך להאמור לעיל (סעיף ל"ב) אודות דבר-פלא שמצינו בנוגע לפורים ומגילת
14 אסתר - שהיום-טוב נקרא בשם שהוא בלשון פרס ומדי (לא על שם "גורל", אלא "על שם הפור"),
15 והמגילה נכתבה באופן שלא נזכר בה שם הוי', וגם לא אחד משאר ז' שמות שאינם נמחקים, ועד שלא
16 נזכר בה כלל אודות הקדוש-ברוך-הוא כביכול (היפך הענין דשם שמים שגור בפי כל, אפילו בפי נשים
17 ותינוקות כו'²⁹⁰).

18 ובהתאם לכך נקבע גם שמה של המגילה²⁹¹:

19 כאשר צריכים לבחור שם למגילה, הנה במקום לקרותה על שם מרדכי, שרומז על הענין ד"מר דרור"
20 - קורין אותה בשם שמורה על העולם והסתור: "אסתר", כדברי הגמרא²³⁶: "אסתר מן התורה מנין,
21 שנאמר²⁹² ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא".

22 ועד כדי כך, שהשם "אסתר" שהוא על שם "הסתר אסתיר" מורה על הסתר כפול, כפי שמפרש
23 הבעל-שם-טוב²⁹³ שההסתר עצמו הוא מוסתר, היינו, שההסתר הוא לא רק באופן שיודעים לכל-הפחות
24 שנמצאים במצב של הסתר, אלא יתירה מזה, ש"ביום ההוא" ישנה הפעולה של "אנכי" להסתיר את
25 ההסתר גופא, שלא יודעים שזהו הסתר, כיון ש"שמים חושך לאור"²⁹⁴.

26 וכפי שסיפר רבינו נשיאנו²⁹⁵ אודות אחד מחסידי קרעמענטשוק, שביקר בקישינוב, והשתתף בהתועדות
27 שנערכה למטה במרתף, וכשנכנס אחד ואמר שכאן חשוך, והשיב לו אחד המסובים, שכאשר יתרגל לכך,
28 אזי לא יהיה חשוך - אמר החסיד האורח: זוהי כל הצרה - שכאשר מתרגלים לחושך, אזי נדמה שאין
29 זה חושך! ...

30 נג. והענין בזה:

31 לכאורה אינו מובן: מדוע נקראת המגילה על שם ההסתר שהיה בשעת גזירת המן - הרי במגילה
32 מסופר גם "תוקפו של נס"²⁹⁶, שאז נתבטל ההסתר, ואדרבה: "כל שרי המדינות גו' מנשאים את היהודים
33 כי נפל פחד מרדכי עליהם"²⁹⁷, ואפילו "עמי הארץ" נפל פחד היהודים עליהם"²⁷⁴, ובפרט על-פי פירוש

(281) ד, סע"ב ואילך.
(282) בהר מא, ג.
(283) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט"ו ע' 13. חל"ה ע' 2.
(284) אסתר ב, ז.
(285) שם, כ.
(286) רפ"ג.
(287) ברכות נו, ב. ב"ב יד, ב. טו, א. קנה, ב. סנהדרין ק, א.
(288) ראה גם שיחת פורים דאשתקד סמ"ה ואילך (תורת מנחם
- התועודיות חמ"ג ע' 61 ואילך). וש"נ.
(289) שם ט, לב.
(290) נסמן בלקו"ש שבהערה הבאה הערה 12.
(291) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 190 ואילך (משיחה זו).
(292) וילך לא, יח.
(293) ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"ב. וש"נ.
(294) ישע"ה, כ.
(295) ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ב ע' 290. וש"נ.
(296) מגילה יט, א.
(297) אסתר ט, ג.

1 הרמ"א²⁹⁸ "שמתפחדים ממה שמפחדים היהודים . . יראת שמים עליהם"; וכיון שקריאת המגילה היא
 2 בגלל הנס המסופר בה, למה נקראת המגילה על שם ההסתור שהיה בשעת הגזירה, ולא על שם המצב
 3 שלאחר ביטול הגזירה, כאשר "נפל פחד היהודים עליהם"!
 4 ומזה מובן, שגם לאחר שבטלה הגזירה, ב"תקפו של נס" - הנה אסתר היא למעלה ממרדכי, ולכן
 5 נקראת המגילה על שם אסתר.
 6 ומתאים גם עם פשטות הענינים על-פי נגלה - כמסופר בגמרא²⁹⁹: "שלחה להם אסתר להכמים כתבוני
 7 לדורות", היינו, שכתבת המגילה נפעלה (לא על-ידי מרדכי, אלא) על-ידי אסתר דוקא, ועוד זאת,
 8 שבקשת אסתר היתה (לא רק על כתיבת הנס בכללות, אלא) "כתבוני", שיכתבו אודותה!
 9 ולכאורה אינו מובן: מה נוגע ענינה של אסתר - הרי העיקר הוא ש"את²⁸⁵ מאמר מרדכי אסתר
 10 עושה"?!
 11 אך הענין הוא - שזוהי מעלתה של אסתר, ש"את מאמר מרדכי אסתר עושה":
 12 כיון שאסתר היתה בבית המלכות, היה מרדכי חייב לנהוג כבוד באסתר המלכה, הן מצד דין המלכות,
 13 ש"דינא דמלכותא דינא"³⁰⁰, והן על-פי דין תורה, שהרי אשת מלך כמלך, וכפי שמצינו כמה עניני כבוד
 14 שצריכים לנהוג אפילו באלמנתו של מלך³⁰¹, ועל-אחת-כמה-וכמה בחייו של המלך, כך, שעל-פי דין
 15 נגלה דתורה יש חיוב בכבוד המלכה.
 16 וזוהי מעלתה של אסתר - שגם בהיותה במעמד ומצב של אסתר המלכה, הנה "את מאמר מרדכי אסתר
 17 עושה".
 18 ועל-דרך מה שכתב הרמב"ם בספרו יד החזקה³⁰² (ספר של פסקי-דינים) בנוגע להנהגת המלך -
 19 שבדרך כלל צריך להתנהג באופן של "ואתהלכה ברחבה"³⁰³ - ש"מצוה על המלך לכבד לומדי התורה
 20 . . יעמוד לפניהם ויושיבם בצדו כו'", וענין זה נאמר לא רק בנוגע לאגריפס, שלא היה ממלכי בית דוד,
 21 אלא גם בנוגע למלך אמיתי - כפי שממשיך הרמב"ם: "וכן היה יהושפט מלך יהודה עושה . . עומד
 22 מכסאו ומנשקו וכו'".
 23 נד. וכאמור כמה פעמים - כל ענין הוא הוראה בחיי יום יום, לא רק "בימים ההם", אלא גם "בזמן
 24 הזה" ובמקום הזה:
 25 כל אשה בישראל - שהיא כמו אסתר - צריכה להתנהג באופן ש"כל כבודה בת מלך פנימה"³⁰⁴,
 26 "פנימה" דייקא, לא בגלוי, אלא באופן של הסתר, שזוהי ההנהגה באופן ש"את מאמר מרדכי אסתר
 27 עושה".
 28 ועל-ידי-זה פועלת "כתבוני לדורות" - שמעמידה דורות ומחנכת אותם באופן ש"כל רואיהם יכירום
 29 כי הם זרע ברך הוי"³⁰⁵, "מעשה ידי להתפאר"⁷¹, וכאמור לעיל (סעיף י"ד) שכשם שהקדוש-ברוך-הוא הוא
 30 למעלה מהזמן, גם כך מעשה ידיו הם נצחיים - ("כתבוני לדורות", ולכן, אפילו כאשר כל המועדים
 31 בטלים, וכל ספרי הנביאים בטלים, הנה ימי הפורים לא יבטלו, ומגילת אסתר לא תיבטל³⁰⁶, אף-על-פי
 32 שבגלוי הרי זה ענין שנקרא בשם "אסתר".
 33 וזוהי מעלתה של אסתר אפילו לגבי מרדכי - שהיא פועלת הענין ד"כתבוני לדורות", להעמיד דורות
 34 של "זרע ברך הוי", ועל-דרך-זה בנוגע לכל אשה בישראל, שהיא עקרת הבית, עקרת בית ישראל,
 35 שפועלת הענין ד"בית ישראל ברכו את הוי"³⁰⁶, וכפירוש החסידות ש"ברכו" הוא מלשון המשכה³⁰⁷,

303) תהלים קיט, מה.

304) שם מה, יד.

305) ישעי' סא, ט.

306) תהלים קלה, יט.

307) ראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

298) בספרו מחיר יין עה"פ.

299) שם ז, א.

300) גיטין י"ד, ב. וש"נ.

301) ראה רמב"ם ה' מלכים פ"ב ה"ב. וראה גם "אשכבתא

דרבי" (ברוקלין תשי"ג, תשל"ו) ע' 115 ואילך.

302) ה' מלכים פ"ב ה"ה.

1 להמשיך הגילוי דהוי' (היה הוה ויהיה כאחד³⁰⁸) בעולם, כמו שכתוב³⁰⁹ "ואמת הוי' לעולם", בעולם-הזה
 2 התחתון, למטה מעשרה טפחים, מתוך אורה ומתוך שמחה ומתוך ששון ויקר.
 3 ואין מקרא יוצא מידי פשוטו - שמתוך הרחבה יעמידו בתים בישראל שכל אחד מהם הוא בנין עדי
 4 עד, ובנקודה הפנימית - בנינים ובני בנינים, "זרע ברך הוי'", שעמהם יצאו בקרוב לקראת משיח, ויאמרו:
 5 "ראו גידולים שגידלנו".

* * *

6 נה. בין הענינים שבהם חלוק פורים מכל שאר הימים-טובים - שבנוגע לימי הפורים יש חילוק בין
 7 מושבות בני-ישראל: "כפרים", "עיירות גדולות", ו"מוקפות חומה"³¹⁰, מה-שאינ-כן בכל שאר
 8 הימים-טובים, פסח שבועות וסוכות, ראש-השנה ויום-הכיפורים, וגם חנוכה, שבהם אין חילוקים הנ"ל.
 9 נו. ענין זה נוגע ושייך להמוזכר כמה פעמים אודות כפר חב"ד:
 10 לכאורה אינו מובן³¹¹: מדוע נקרא בשם "כפר" - הרי התפקיד של מקום זה הוא שממנו יתפשטו
 11 המעיינות בכל הארץ אשר "ארץ הקודש" יקרא לה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד
 12 אחרית שנה"²²², ובהתאם לכך היה צריך לקרוא למקום זה בשם הכי נעלה.
 13 הן אמת שה"מרכז" שממנו התפשטו מעיינות החסידות של הבעל-שם-טוב ורבינו הזקן, ועל-דרך-זה
 14 בנוגע לשאר תלמידי הבעל-שם-טוב והרב המגיד, לא היה ב"עיירות מוקפות חומה", ואפילו לא
 15 ב"עיירות גדולות", אבל כל זה היה בחוץ לארץ, במדינות שבהם לא נוגע החילוק של כפר ועיר ועד
 16 לעיירות מוקפות חומה; מה-שאינ-כן כשמדובר אודות ארץ הקודש, ובקביעת שמות בלשון הקודש -
 17 הנה מלכתחילה היה פלא גדול: מדוע נקרא בשם "כפר חב"ד", ולא "עיר חב"ד"?!
 18 בשלמא בנוגע לעיירות מוקפות חומה - הרי אי אפשר עכשיו לחדש זאת, כיון שצריכות להיות
 19 מוקפות חומה מימות יהושע בן נון.
 20 ולאמיתו של דבר, הא גופא שהתיישבו במקום זה הוא בודאי בהשגחה פרטית, כשם שקביעת השם
 21 היא בהשגחה פרטית, ואם כן, היה הקדוש-ברוך-הוא יכול לסדר שיתיישבו במקום שהיה מוקף חומה
 22 מימות יהושע בן נון.
 23 נו. ויש לומר בדרך אפשר - שזהו מצד המעלה שיש ב"כפר" לגבי "עיר", ואפילו לגבי עיר מוקפת חומה:
 24 איתא בגמרא³¹²: "כל שראה יחזקאל ראה ישעיה, למה יחזקאל דומה, לבן כפר שראה את המלך, ולמה
 25 ישעיה דומה, לבן כרך שראה את המלך" (ובן כרך הוואה את המלך אינו נבהל ואינו תמה, ואינו חש
 26 לספר), והיינו, שנבואת ישעיה היתה בעולם הבריאה³¹³, ולכן לא התפעל כו', כיון שהיה זה אצלו דבר
 27 רגיל, כ"בן כרך שראה את המלך", מה-שאינ-כן יחזקאל שהיה בחוץ לארץ, "בתוך הגולה על נהר
 28 כבר"³¹⁴, הנה בראותו "מראות אלקים"³¹⁴, היה זה ב"קול רעש גדול"³¹⁵ ("מיט א שטורעם"), ולכן סיפר
 29 כל הפרטים, כ"בן כפר שראה את המלך".
 30 והנה, אף שלכאורה מודגשת כאן המעלה של "בן כרך" לגבי "בן כפר", הרי, על-פי המבואר
 31 בחסידות³¹⁶ - מיוסד על דברי הגמרא במסכת חולין³¹⁷ - שיש מעלה באופנים לגבי שרפים, שמזכירים
 32 את השם "ברעש גדול"¹⁶¹ דוקא, מה-שאינ-כן שרפים, שכיון שאצלם אין זה דבר חידוש, חסר אצלם
 33 ה"שטורעם", ובמילא, אין אצלם "רעש גדול" - מובן, שיש גם מעלה ב"בן כפר" לגבי "בן עיר".

313 ראה ד"ה מגילה נקראת דש"פ צו, שושן פורים תשי"ד
 פ"ב (תורת מנחם - התוועדויות ח"א ע' 123). וש"נ.

314 יחזקאל א, א.

315 שם ג, יב.

316 ראה ד"ה מגילה נקראת הנ"ל פ"ד (שם ע' 125). וש"נ.

317 צא, ב.

308 זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז

(פב, א). שר"ע אדה"ז אר"ח ס"ה ה"א.

309 תהלים קיז, ב.

310 ריש מגילה.

311 ראה גם שיחת פורים תש"כ סמ"ב (תורת מנחם -

התוועדויות חכ"ז ע' 453).

312 חגיגה יג, ב (ובפרש"י).

נח. ובנוגע לענינו:

1
2 כאשר צריך לפעול שיפוצו המעיינות ויציפו ("פֶּאָרפֶּלִיִּצֵן") אפילו את ה"חוצה", ולהלהיב ולשלהב
3 ("אויפפלאַקערן") את כל הסביבה "בלבת אש"³¹⁸ (כתורת הבעל-שם-טוב שהובאה על-ידי רבינו נשיאנו,
4 ונתפרסמה בדפוס³¹⁹) - יש צורך במעלה של "בן כפר שראה את המלך", שמגלה ומפרסם את פרטי
5 הדברים מתוך רעש ו"שטורעם" (כמו פרטי הענינים שנתבארו בנבואת יחזקאל, שלולי זאת, הנה מנבואת
6 ישעיה לא היו מגיעים לידיעתנו).

7 ועל-דרך התביעה שתבע אחד אצל רבינו נשיאנו³²⁰, אשר, הן אמת שעל-פי שיטת חסידות חב"ד הנה
8 הצורך בענין המופתים הוא דוקא בשביל פרעה... ובלשון הכתוב³²¹: "רבות מופתי בארץ מצרים", ואילו
9 בנוגע לבני-ישראל יש צורך בלימוד באופן של הבנה והשגה, וכמבואר במכתבו הארוך של רבינו נשיאנו
10 (שנדפס ב"התמים"³²²) החילוק בענין זה בין חסידי חב"ד לשאר החסידים - הרי כל זה הוא בנוגע
11 לראיות ופולפולים כו', אבל רואים בפועל בימינו אלה, שכאשר מראים "מופת", הרי זה פועל ועזוע
12 ("גיט זיך יענער אַ טרייסל")... ואילו כשנותנים מאמר חסידות בהבנה והשגה עמוקה, הרי אפילו כשלומד
13 אותו מתחילה ועד סוף ומבין אותו, הנה לאחרי-זה הולך ומתיישב לאכול "קוגל"!!!
14 ולכן, ראו אצל רבינו נשיאנו את ענין המופתים בריבוי גדול לגבי הדור שלפני-זה - כידוע לכל אלו
15 שרצו להתבונן בזה:

16 נוסף לכך שהרבי עצמו היה "מופת חי" - כפי שאמרו הרופאים³²³ שבע עשרה שנה לפני ההסתלקות,
17 שעצם המציאות של חיים חיותו בעלמא דין הוא ענין שלא היה לזה מקום בדרך הטבע (אלא, שזהו
18 ענין שלא נתפרסם לרבים, שלא ידעו פרטי הענינים בזה) - הרי היו גם עניני מופתים, כפי שכמה וכמה
19 מאלו שנמצאים כאן ראו בעצמם בעיני בשר (ואף-על-פי-כן, הראו "קונץ" - שהתיישבו לאכול "קוגל"
20 (לא רק לאחרי לימוד החסידות, אלא) גם לאחרי ראיית ה"מופת"!!!...).

21 ובכל אופן, בנוגע לפעולה על הזולת, רואים בפועל, שכאשר ניגשים אליו מתוך "שטורעם", הרי זה
22 פועל וחודר במהירות ובמדה גדולה יותר מאשר הגישה שעל-ידי הסברה, הבנה והשגה.

23 ויש לומר, שזהו הטעם שעל-פי השגחה נקבע השם "כפר" דוקא - כדי להדגיש את ההתפעלות
24 מהעובדה ש"הגדיל והפליא הוי' לעשות בארץ"³²⁴, להוציא אותם מתוך נסים גלויים מן המיצר אל
25 המרחב (ועל-ידי-זה פתחו את הדלת למאות ולאלפים מאחינו בני-ישראל, שיעברו בה בחסד
26 וברחמים³²⁵), והתפעלות זו ימשיכו ויביאו לידי "בכץ", מסקנה ותוצאה בנוגע לפועל - בנוגע להפצת
27 לימוד התורה, נגלה וחסידות, וקיום מצוותיה בהידור, באופן דהולך ומוסיף הולך ואור, ועד שיאירו את
28 חושך הגלות, "ולילה כיום יאיר"³²⁶, "כימי צאתך מארץ מצרים"³²⁷ - כן יהיה לנו בקרוב ממש, בביאת
29 משיח צדקנו.

30 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש].

* * *

31 נט. ישנו ענין נוסף במאמר ה'צמח צדק' (בגוף כתב-יד קדשו) הנ"ל (סעיף מ"ט):

32 בהמשך להמבואר³²⁸ ששרש עולם התהו הוא משם ס"ג, שהחילוק בינו לבין שם ע"ב הוא באופן

38. וש"נ.

(318) שמות ג, ב.

(323) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חט"ו ריש ע' 18.

(319) סה"ש תש"ב ע' 46 ואילך. וראה כתר שם טוב בהוספות

(324) לשון אדה"ז באג"ק שלו ח"א ס"ע צז. וש"נ.

סי"ח. וש"נ.

(325) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 254. וש"נ.

(320) ראה מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אל חותנו כ"ק

(326) תהלים קלט, יב.

אדמו"ר מהוריי"צ - ב"רשימות" חוברת קלח. וראה גם תורת

(327) מיכה ז, טו.

מנחם - התוועדויות חי"ג ריש ע' 98.

(328) אוה"ת מג"ע ע' רסו. וראה גם במאמר דלעיל פ"ה (תורת

(321) בא יא, ט. וראה גם תורת מנחם שם ע' 99. וש"נ.

מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 134).

(322) ח"ב ע' נו ואילך. ולאח"ז באג"ק שלו ח"ב ע' שסב

ואילך. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 314 הערה

1 המילוי דאות ו', שבשם ס"ג אות ו' היא במילוי אל"ף (וא"ו), ולא כמו בשם ע"ב שהאות ו' היא במילוי
 2 יו"ד (וי"ו) - ממשיך ה'צמח צדק' ומקשר זאת עם מה שכתוב³²⁹ "דבר צוה לאלף דור", כמבואר במדרשי
 3 רו"ל³³⁰ שקאי על התורה (כי "דבר" סתם היינו דבר הוי") שניתנה לכ"ו דורות, לאחר תתקע"ד דורות
 4 (שמספרם "אלף דור"), שטרדן הקדוש-ברוך-הוא ולא בראן (כיון שאין העולם מתקיים בלא תורה),
 5 ו"שתלן בכל דור ודור והם הם עזי פנים שבדור"³³¹, והיינו, שה"עזי פנים" שבכל דור הם מתקע"ד
 6 הדורות שבמספר ה"אלף דור" שבהם היה העולם ללא תורה (וזהו ענין שני אלפים תהו - תהו שקדם
 7 לתיקון - שקדמו לנתינת התורה).

8 ומוסיף בהגהה לאחר המאמר³³², שזהו "מה שהפיל פור לחודש אדר", כי "אדר" הוא "אלף דר".
 9 וממשיך: "אכן יש אלף דור דקדושה, וזהו מדר דר", כדי להתמודד ולהתגבר על אלו מהתקע"ד
 10 דורות הנ"ל שטרדן בכל דור ודור.

11 ועל-פי-זה מבאר³³³ טעם הצורך ב"מלחמה לה' בעמלק מדור דור"³³⁴ - "דקשה, הא גבי פרעה
 12 כתיב³³⁵ ותכחד וכו' ואולם בעבור זאת כו', שברגע אחד היה יכול להאבידו, ומדוע בעמלק המלחמה
 13 מדור דור?" - "אלא, כי עמלק הוא חוצפא . . נמצא בחינת תתקע"ד שטרדן בכל דור שהן עזי פנים
 14 שבדור, זהו בחינת עמלק, ואם כן, מוכרח להיות מלחמה זו בכל דור עד כלות תתקע"ד דור הנ"ל".

15 וענין זה נעשה על-ידי אלף דור דקדושה, שעל ידם מנצחים את המלחמה בעמלק, עד שנעשה השם
 16 שלם והכסא שלם²⁷⁸.

17 ס. והנה, אף שבנוגע לכללות ישראל, יהיה הענין ד"השם שלם והכסא שלם" רק לאחר דרא דמשיחא,
 18 שהרי ב"מלחמה להוי' בעמלק מדור דור" נכלל גם "דרא דמשיחא" (כפירוש התרגום יונתן בן עוזיאל),
 19 ורק לאחר-יזה יהיה "השם שלם והכסא שלם", מכל-מקום, על-פי המבואר ב'אגרת הקודש'³³⁶ שנוסף
 20 על הגאולה הכללית, ישנה גם הגאולה הפרטית של כל אחד מישראל ("פדה בשלום נפשי"³³⁷) בשעת
 21 התפילה, הרי מובן, שישנו גם הענין ד"השם שלם והכסא שלם" (על-ידי הנצחון במלחמת עמלק) כפי
 22 שהוא בעבודתו הפרטית של כל אחד מישראל.

23 ובהקדים - שגם להדעות³³⁸ שמצות קריאת פרשת זכור היא רק פעם אחת בשנה, ועל ידה יוצאים ידי
 24 חובת "זכור את אשר עשה לך עמלק"³³⁹, הרי המצוה היא (לא רק פעם אחת בשנה, אלא) מצוה תמידית,
 25 וראיה לדבר, מהדין שהובא גם ב'שולחן ערוך' של רבינו הזקן³⁴⁰ שבברכות קריאת-שמע יש לזכור מעשה
 26 עמלק (אחת מהשש זכירות).

27 ועל-פי המדובר בהתוועדות דיום השבת-קודש³⁴¹, שעל-ידי עצם הענין ד"זכור את אשר עשה לך
 28 עמלק", שזכור ורע בעיני הרע דעמלק ודואג בנפשו על זה כו"³⁴², אזי מחליש ועד שמבטל את הישות
 29 והמציאות והקריירות של עמלק - נמצא, שבאופן פרטי ישנו הענין ד"השם שלם והכסא שלם" בעבודת
 30 כל אחד מישראל, אם רק עובד עבודתו לה' כדבעי, כפי ש"רחמנא לבא בעי"³⁴³ - בעבודה שבלב זו
 31 תפילה³⁴⁴.

32 סא. ומהלימודים שבזה - בנוגע לענין התפילה:

33 ובהקדים - שה'צמח-צדק' מביא ראיה³⁴⁵ שאפילו מי שתורתו אומנתו זקוק לתפילה, שהרי אין לך מי

466. וש"נ.

(339) תצא כה, יט.

(340) אור"ח סימן ס ס"ד.

(341) ס"ג (תורת מנחם שם ע' 121).

(342) ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק תרס"ה (סה"מ

תרס"ה ע' ריט).

(343) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא, ב. ועוד.

(344) ריש תענית.

(345) ראה אוה"ת ואתחנן ע' קלו ואילך.

(329) תהלים קה, ח.

(330) ראה ב"ר פכ"ח, ד ובפרש"י. שבת פח, ב ובפרש"י.

(331) יל"ש איוב רמו תתקח.

(332) שם ס"ע רסט.

(333) שם ע' רסז.

(334) ס"פ בשלח.

(335) וארא ט, טו-טז.

(336) ס"ד.

(337) תהלים נה, יט.

(338) ראה לקו"ש ח"ט ע' 221. התוועדות תשמ"ט ח"ב ע'

1 שתורתו אומנתו יותר ממשה רבינו, שהתורה נקראת על שמו, כמו שכתוב³⁴⁶ "זכרו תורת משה עבדי",
2 ואף-על-פי-כן, היה משה זקוק גם לתפילה, כמו שכתוב³⁴⁷ "ואתחנן אל הוי'".

3 וההתחלה בזה - היתה בעת מלחמת עמלק, כמפורש בקרא שכאשר "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל"³⁴⁸,
4 אזי "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל"³⁴⁹, והרי "ירים משה ידו" הוא ענין התפילה.

5 כאשר בני-ישראל הוצרכו למים - איתא במדרש רז"ל³⁵⁰ ש"שנה להם (משה) פרק אחד (או הלכה
6 אחת)", ועל-ידי-זה נבקע הסלע, ויצאו מים חיים, להשקות את העדה ואת בעירם³⁵¹; אבל במלחמת
7 עמלק - לא מצינו שמשה התיישב ללמוד תורה עם בני-ישראל, אלא "ירים משה ידו", שזהו ענין
8 התפילה. ובפרט על-פי המבואר בכתבי האריז"ל³⁵² שהענין ד"ירים משה ידו" היה רק במשך ג' שעות,
9 ואחר-כך היו צריכים עצות כו'.

10 סב. וההוראה מזה:

11 גם אלו שתורתם אומנתם צריכים לידע שישנה הסכנה מפני עמלק - שכך, עמלק לא היה "עם הארץ",
12 אלא אדרבה: "יודע את רבוננו"³⁵³, היינו, שהיתה לו ידיעה לא רק בנגלה דתורה, אלא גם בחכמה אלקית
13 (כפי שנקראת על-ידי הרמב"ם³⁵⁴), ואף-על-פי-כן, הרי זה לא הפריע לו להיות "מכוין למרוד בו"³⁵³
14 רחמנא-ליצלן.

15 והעצה לזה היא - לא ענין התורה ("שנה עליו פרק אחד או הלכה אחת"), אלא דוקא ענין התפילה
16 ("ירים משה ידו"), ועד לאופן ד"תפילה שבלב", עם הלב ובתוך הלב (כפירוש רבינו הזקן³⁵⁵).

17 וזוהי ההוראה לכל אחד מישראל: אצל בעלי עסק - בודאי צריכה להיות התפילה כדבעי³⁵⁶; ואפילו
18 אלו שתורתם אומנתם - הרי אין לך אופן נעלה יותר בתורתו אומנתו מכמו שהיה אצל משה,
19 ואף-על-פי-כן, כאשר "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל", אזי היה הענין ד"ירים משה ידו", שזהו ענין
20 התפילה, ודוקא על-ידי-זה - "ויחלוש . . את עמלק ואת עמו לפי חרב"³⁵⁷.

21 וענין זה היה נוגע לא רק לזמנו, אלא גם לדורות שלאחר-יזה, "מדור דור", עד ל"דרא דמשיחא".

22 ולאחרי זה באים לפרשת יתרו, שהיא הפרשה דמתן-תורה - להמשיך את הענין דנתינת התורה, החל
23 מ"אנכי הוי' אלקיך" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", ועד ל"כל אשר לרעך"³⁵⁸ - "בכל דרכיך
24 דעהו"⁵⁷, והיינו, שיהיה לימוד התורה וקיום מצוותיה, הן "סור מרע" והן "עשה טוב", ועד שיומשך
25 ב"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³⁵⁹ ו"בכל דרכיך דעהו", מתוך הרחבה, שמחה וטוב לבב.

26 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' -
27 ו' פעמים). "ניע זשוריצי כלֶאָפֶצִי". "אני מאמין". "צמאה לך נפשי"³⁶⁰. ואחר-כך התחיל כבוד-קדושת
28 אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "כֶאָטֶש מי כודי באַטֶשקי נאַשי דאָבריי".]

* * *

ההמשך יודפס אי"ה בחוברת של שבוע הבא

(356) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 188 ואילך.
וש"נ.

(357) בשלח יז, יג.

(358) יתרו כ, ב"ד.

(359) אבות פ"ב מ"ב.

(360) כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנכדו של הרב זוין שליט"א
לומר "להיים" עבור הסבא (באמרו, שכיון שצ"ל "טופח על מנת
להטפח", לכן יאמר תחילה עבור עצמו, ואח"כ עבור הסבא.
והורה שלא יערב המשקה שלו עם המשקה של זקנו), ונתן לו גם
מזונות, באמרו: אצל הסבא היו עושים קידוש על 95%, ולא היו
צריכים "פאָרבייסן"...

(346) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(347) ר"פ ואתחנן.

(348) בשלח יז, ח.

(349) שם, יא.

(350) יל"ש חוקת רמז תסג (אלשיך חוקת עה"פ).

(351) חוקת כ, ח"א.

(352) ראה ס' הבהיר סקל"ה-קלח. פע"ח שער התפלה פ"ז.

שער הכוונות דרושי הלילה דרוש ד.

(353) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 193 הערה 38.

(354) פיהמ"ש חגיגה רפ"ב.

(355) ראה סה"מ תרצ"א ס"ע קג ואילך. וש"נ.

בס"ד. משיחת ש"פ תצוה, פרשת זכור, ט' אדר ה'תנש"א.

תרגום מאידית

24 שייכות מיוחדת עם תחלת הפרשה, כידוע הכלל¹¹ 11
25 שנעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן.

26 ב. הביאור בכ"ז יובן בהקדים דברי חז"ל¹²,
27 שבפרשת תצוה ישנו חידוש, שזוהי הפרשה
28 היחידה בתורה משנולד משה¹³ שבה לא מוזכר
29 שמו של משה רבינו¹⁴, והטעם ע"ז הוא, כיון
30 ש"משה אמר "מחני נא מספרך אשר כתבת"¹⁵
31 ו"קללת חכם אפילו על תנאי היא באה"¹⁶ –
32 נתקיים הדבר בפרשה זו.

33 החידוש בדבר י"ל, כיון ש"משה ותורה הם דבר
34 אחד, כמאחז"ל¹⁷ שתורה "נקראת על שמו" כיון
35 ש"נתן נפשו עלי", כמ"ש¹⁸ "זכרו תורת משה
36 עבדי", ו"משה אמת ותורתו אמת"¹⁹; ולכן מפרסם
37 זאת הקב"ה בתורה (ע"ד מצוה לפרסם עושי מצוה²⁰)
38 עי"ז ששמו של משה מוזכר בכל פרשה ובכל ענין
39 וציווי ("וידבר ה' אל משה גו" וכו"ב). לכן הרי זה
40 חידוש גדול שבפרשה שלמה (תצוה) לא יוזכר שמו,
41 והטעם כנ"ל – כדי לקיים את ה"מחני נא".

42 במבט שטחי נראה, שזה שלא מוזכר שמו של
43 משה רבינו אינו ענין למעליותא. אבל יש לומר –
44 ובפרט שכל מה שעושה הקב"ה (שהוא עצם
45 הטוב, ומטבע הטוב להטיב²¹) הוא בודאי שלימות

1 א. בנוגע לציווי על הדלקת המנורה בתחלת
2 פרשתנו¹ – "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו
3 אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד",
4 "באוהל מועד גו' יערוך אותו גו' מערב עד בוקר"
5 – ישנם כמה דיוקים, ובפרט בנוגע לביאור הענין
6 בעבודת האדם:

7 (א) הלשון (בלתי רגיל) "ואתה תצוה" (ולא
8 "תצוה", או "צו את בני ישראל" וכו"ב כמו
9 שכתוב בשאר הציוויים בתורה)², עד שמשמע מזה
10 ש"משה עצמו יצוה"³. (ב) "ויקחו אליך" – אל
11 משה דוקא, אע"פ שהדלקת המנורה היתה ע"י
12 אהרן⁴. (ג) תיבת "אליך" לכאורה מיותרת בכלל. (ד)
13 "שמן גו' כתית למאור" – ולא "להאיר". (ה)
14 בתחלה נאמר "למאור" ואח"כ "נר תמיד", שהוא
15 למטה ממאור, מקור אור הנר⁵. (ו) השינוי שבפסוק
16 הראשון נאמר "להעלות נר תמיד", ובפסוק השני
17 "מערב עד בוקר"⁶. (ז) "להעלות" ולא "להדליק"⁷.

18 גם בסיום הפרשה – שבה נאמר הציווי על מזבח
19 הקטורת⁸ – ידועה השאלה⁹: לכאורה ה' הציווי
20 צריך לבוא קודם כפ' תרומה ביחד עם הציווי על כל
21 כלי המשכן (כולל מזבח החיצון¹⁰)?

22 גם: כיון שהציווי על מזבח הפנימי נאמר כפ'
23 ואתה תצוה, ובסיום הפרשה, הרי מסתבר שיש לזה

(11) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(12) פ"י הרא"ש עה"ת. בעל הטורים ריש פרשתנו. וכ"ה בזהר
חדש שה"ש בתחלתו (ס, ג). רבותינו בעה"ת ובחיי תשא לב, לב.

וראה זח"ג רמז, א.

(13) "עד משנה תורה" – פ"י הרא"ש (ועד"ז הוסיפו בחצע"ג
בבעה"ט שם). וראה לקו"ש ח"ב ע' 675.

(14) ולהעיר מהמבואר בספרים (מאור עינים ריש פרשתנו),
שזהו הרמז בפ' תצוה (שלא נתפרש בה שמו של משה רבינו)

להסתלקות משה בו' אדר (שברוב השנים חל בסמיכות ל)פ'
תצוה). וראה לקו"ש חט"ז ע' 342 ואילך. חכ"ו ע' 264 ואילך.

(15) תשא לב, לב.

(16) מכות יא, סע"א.

(17) מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(18) מלאכי ג, כב – הובא במכילתא ושמו"ר שם.

(19) כ"ה הגירסא בתנחומא קרח יא. ובב"ב (עד, א) משה
ותורתו אמת. וכ"ה בבמדבר פ"ח, כ. ועוד.

(20) רמ"א יו"ד סרמ"ט סי"ג, משו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א.
מג"א או"ח סקנ"ד סק"ג. וראה הנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 276.

(21) עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיה"א פ"ד.
שומר אמונים ויכוח ב' סי"ד. ועוד.

(1) כז, כ"כא.

(2) ראה כלי יקר ואוה"ח הק' ריש פרשתנו. ד"ה וקבל
היהודים תרפ"ז פ"ג (ע' קיג). זאת תורת הבית תרפ"ט ספ"א
(סה"מ קונטרסים ח"א ע' 78). רד"ה ואתה תצוה העת"ר (המשך
תער"ב ח"ב ע' תתפה). תש"ד (ע' 156). בכלי יקר שם: "מהו
ואתה תצוה שני נוכחיות כו', גם מלת ואתה כולה מיותרת כו".
ובאוה"ח: "למה הוצרך לומר ואתה, אחר שעמו הי' מדבר".

(3) ד"ה זאת תורת הבית שם.

(4) תו"א ריש פרשתנו (פא, א). הוספות לתו"א פרשתנו קיא,
ד. אוה"ת ריש פרשתנו (ע' א'תקמא). רד"ה ואתה תצוה העת"ר.
ועוד.

(5) רד"ה ואתה תצוה תש"ד.

(6) אלשיך ריש פרשתנו (הובא באוה"ח שם – ע' א'תקמא.
ס"ע א'תקמ"ד).

(7) ראה ד"ה זאת תורת הבית שם.

(8) ל, א ואילך.

(9) רמב"ן, ספורנו ועוד סוף פרשתנו.

(10) תרומה כז, א ואילך.

29 אותיות השם נמשכת החיות משרש הנשמה²⁹
 30 בנשמה המלוכשת בגוף – הרי זה רק שהשם
 31 "מקשר הנשמה בגוף", אבל "הנשמה עצמה קודם
 32 בואה בגוף אינה נקראת בשם כלל"³⁰, ויתירה מזו:
 33 גם כפי שהנשמה נמצאת בגוף (ולאחרי קריאת
 34 השם) – הרי עצם הנשמה נעלית מכל השמות
 35 ותוארים שלה כו' (למעלה גם מה"חמשה שמות
 36 (ש)נקראו לה"³¹, להנשמה³² – נרנח"), וי"ל –
 37 למעלה גם מזה שהנשמה (של יהודי) היא "חלק
 38 אלוהי ממעל (ותירה מזו –) ממש"³³, דאע"פ
 39 ש"העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס
 40 בכלול"³⁴, עד בכל העצם דעצמותו ומהותו ית'
 41 (ה"אתה" האמיתית), אעפ"כ הרי זה נקרא "חלק",
 42 וצריכים פירוש וביאור בתושבע"פ (בפנימיות
 43 התורה), שזהו "תופס בכלול".

44 משא"כ ה"אתה" של יהודי (של נשמתו) – כפי
 45 שהוא דבר אחד עם ה"אתה" דעצמותו ית'
 46 ("ישראל וקוב"ה כולא חד"³⁵) – הוא נעלה
 47 משמות ותוארים, גם מ"חלק (אלוהי ממעל
 48 ממש).
 49 ועד"ז מובן בנוגע ל"ואתה" בריש פרשתנו
 50 שקאי על משה רבינו:

51 מבלי הבט על העילוי דשם משה (ע"ש "מן
 52 המים משיתיהו"³⁶), כפי שהוא קשור עם תורה
 53 ("תורת משה"³⁷), ולמעלה גם מהתורה – "משה
 54 אמת"³⁷ (ורק אח"כ) ותורתו אמת"³⁹, ועד"ז גם ד"י
 55 שמות (ש)נקראו למשה"³⁸ (כמה מהם עוד קודם
 56 קריאת שם משה³⁹), עם השלימות והמעלה דעשרה
 57 ("העשירי יהי' קודש"⁴⁰) – הרי זה רק שם, שהוא

1 הטוב, ועאכו"כ דבר שמסופר בתורה (ובנוגע למשה
 2 רבינו)²² – שגם זה (קיום בקשת משה "מחני נא"
 3 ע"י אי הזכרת שמו בפ' תצוה) מבטא מעלה
 4 ושלימות במשה, ואדרבה – מעלה ושלימות
 5 נעלית²³.

6 כמובן מהפרשה גופא: אע"פ ששמו של משה
 7 אינו מוזכר בפירוש, ישנם בפרשה ריבוי פסוקים
 8 המדברים אודות משה ומתייחסים אליו²⁴. יתירה
 9 מזו: התחלת כל הפרשה ושם הפרשה (המבטא את
 10 תוכן כל הפרשה) – "ואתה תצוה"²⁵ (או "תצוה")
 11 – מתייחס דוקא למשה. ואדרבה: פרשה זו
 12 מתחלקת מכל שאר הפרשיות בתורה בכך ששם
 13 הפרשה, והמלה הראשונה דהפרשה ("ואתה")²⁶
 14 מתייחסת למשה²⁷!

15 ג. והביאור בזה²³:

16 "אתה" – קאי על עצם מציאותו של אדם,
 17 האדם, כפי שהוא נעלה ועמוק יותר מהדרגה
 18 המתבטאת ע"י שמו: שמו של אדם אינו עצם
 19 מציאותו, זהו תואר נוסף על עצם מציאות האדם,
 20 שנוגע להזולת (בכדי שאדם אחר יוכל לקרוא לו,
 21 ה"ז ע"י שמו), משא"כ האדם כשלעצמו אינו צריך
 22 לשם.

23 וכנראה בפשטות, שגם קודם נתינת וקריאת
 24 השם – הרי ישנה עצם מציאותו (כפי שיצא לאויר
 25 העולם)²⁸. ועד"ז מובן גם בתוכן ומהות השם,
 26 שגם לאחרי נתינת השם, הרי זה כדבר נוסף על
 27 האדם עצמו.

28 ואע"פ שהשם קשור עם שרש הנשמה, שע"י

(29) שאליו מכוונים ההורים בעת קריאת השם – ע"ד נבואה
 (ראה ש' הגלגולים הקדמה כג. ש' מרז"ל בסופו. עמה"מ ש"א
 ספ"ד).

(30) לקו"ת בהר מא, ג.

(31) ב"ר פי"ד, ט.

(32) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 56. וש"נ.

(33) תניא רפ"ב.

(34) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בהוספות סקט"ז. וש"נ.

(35) ראה זח"ג עג, א.

(36) שמות ב, י.

(37) שמקדים משה לפני "אמת", שמוה מובן ש"משה" הוא
 למעלה גם מדרגת אמת.

(38) ויק"ר פ"א, ג. וראה מגילה יג, א. ובכ"מ.

(39) ראה פדר"א פמ"ח. וראה סוטה יב, א. ובכ"מ.

(40) בחוקתי כו, לב.

(22) והרי אפילו בגנות בהמה (להבדיל) לא דיבר הכתוב (ב"ב
 קג, א. וראה פסחים ג, א).

(23) בהבא לקמן – ראה לקו"ש חט"ז ע' 351. חכ"א ע' 174
 ואילך. חכ"ו ע' 204 ואילך. ס' השיחות תשמ"ט ח"א ע' 257
 ואילך. ע' 271 ואילך. קונטרס משיחת ש"פ תרומה תש"נ ס"ג
 ואילך. ועוד.

(24) ראה זהר חדש שם: הו"ל למיכתב שמי' דמשה בכל מלה
 ומלה ובכל פיקודא ופיקודא תמן".

(25) כן נקראת פרשה זו בזח"ג וז"ח שם ובכ"מ. ראה הנסמן
 בלקו"ש חט"ז ע' 342 הערה 9.

(26) וגם בפ' ויקהל משה ופ' וילך משה – תיבת "משה" אינה
 תיבה הראשונה של הפרשה, כמו "ואתה" בפרשתנו.

(27) משא"כ פ' "כי תשא", "נשא" ועוד – ראה לקו"ש חט"ז
 ע' 343 הערה 11.

(28) גם באם ידוע שמו לפני קריאתו בפועל, וגם באלו שהי'
 ידוע שמם לפני לידתם.

מורגש, אין זה בא (ואינו יכול לבוא) בגילוי⁴⁸,³¹
 ברגש בלב, או ביאור והסברה בשכל⁴⁹ וכיו"ב,³²
 כיון שאיזה גילוי שהיה יש לו ציור מסויים,³³
 משא"כ "אתה" – העצם – הוא למעלה מכל גדר
 ציור (גילוי), במילא אין בכח אותיות וכלים
 ואורות (שיש להם ציור מסויים) לבטא זאת.³⁶

ויש לומר, שהענין ("אתה") מרומז בהו'³⁷
 ד"ואתה": "אתה" לבד בלשון נוכח, הגם שמורה
 על העצם דמשה, קשור בכ"ז עם מציאות, גילוי
 (נוכח); הו' המוסיף לפני תיבת "אתה" מוסיף,⁴⁰
 שזה למעלה גם מ(גדר גילוי ד) "אתה": "ואתה" –
 מרמז שיש גם למעלה מה"אתה" (לשון נוכח),⁴²
 וממנו בא ה"אתה".⁴³

בסגנון אחר: מצד אחד, הרי הו' מובדל⁴⁴
 מהתיבה ("אתה"), אפשר לומר "אתה" ללא וא"ו;⁴⁵
 לאידך: כאשר נאמר "ואתה" הרי זה משנה את כל
 המלה, עד שהו' נעשה ראש התיבה, הראש דמלה
 זו.⁴⁸

זאת אומרת, שהו' ד"ואתה" מגלה איך
 ש"אתה" הוא באמת למעלה מגדר גילוי⁵⁰.

אבל לאידך, הרי כל המלה "ואתה", לשון נוכח –
 כיון שהעצם (שלמעלה מגדר גילוי) אינו נשאר
 בהעלם⁵¹, אלא בא בגילוי, באופן דמראה באצבעו
 ואומר (ו)אתה; אבל לא מפני שזה קשור עם גדר
 (והגבלה ד)גילוי (וציור), אלא בהיותו עצם שלמעלה
 מגילוי והעלם, מתבטא זה (מצד שלימותו) גם
 בגילוי⁵².

(48) ראה המשך תער"ב ח"ב פשנ"ה. ושם, "העצמי ממש
 ה"ה למעלה מהעלם והגילוי כו".

(49) וזהו טעם נוסף ש"אתה" הוא למעלה גם מ"חלק אלוקה
 ממעל ממש", שלזה צריכים הביאור והסברה שהעצם כשאתה
 תופס בחלקו אתה תופס בכולו, משא"כ העצם ממש הוא למעלה
 מגדר גילוי בשכל כו'.

(50) וי"ל ע"ד "ויתן לך", שפירושו "יתן ויחזור ויתן"
 (תולדות כו, כח ובפרש"י): "יתן" (בלי ו' המוסיף) פירושו –
 נתינה, שמורה על מציאות של נתן ומקבל (התחלקות דרגות),
 דאף שהוא יסוד בכל הבריאה (דבלי זה "חסד ואמת מן ינצרוהו"
 – תהלים סא, ת. שמו"ר פל"א, ה. תנחומא משפטים ט), ה"ז
 בפועל חילוקי דרגות; ואילו "ויתן" מורה על נתינה באופן של
 "יחזור ויתן" (לאחרי הנתינה הראשונה), היינו שיש ענין שלפני
 (ולמעלה) ה"יתן", שזה מרמז שהנתינה (יתן) בא במקום שהוא
 למעלה מגדר נתינה (וקבלה).

(51) שהרי הוא למעלה גם מגדר העלם, כנ"ל הערה 48. וראה
 לקר"ש ח"ה ע' 245.

(52) וי"ל שענין זה נמשך גם בשם מנשה, כי היותו בריה
 התיכון (כדלקמן בפנים), הרי הו' נמשך בגילוי גם בשם האדם.

1 דבר נוסף על עצם מציאותו [וכמודגש עוד יותר
 2 בזה ששם משה ניתן לו בפשטות (א) ע"י בת
 3 פרעה³⁶ (ולא ע"י הוריו⁴¹), ו(ב) רק לאחר "שלשה
 4 ירחים"⁴²].

5 דוקא "ואתה" מורה על "מהות עצמותך"⁴³
 6 דמשה, כפי שהוא למעלה משמו (משה) ומכל
 7 השמות, שמתקשר עם "עצמות א"ס ב"ה שנק'
 8 אתה"⁴⁴ (שדוקא על עצמות שייך לומר "אתה"
 9 באמת לאמיתו⁴⁵), כפי שהוא למעלה מכל השמות
 10 שלו (שקשורים עם הארות וגילויים).

11 ועפ"ז מובן, שזה ששמו של משה אינו מוזכר
 12 בפ' תצוה (בקיום דבריו "מחני נא") – מבטא ענין
 13 עמוק יותר במשה – "ואתה", גילוי העצם דמשה.

14 ד. אמנם צריך להבין: ע"פ זה יוצא שמשה
 15 אכן מוזכר בפ' תצוה, ואדרבה – באופן נעלה יותר
 16 (מכפי שהוא ע"י שם משה), גילוי העצם שלו
 17 ("ואתה"). אם כן כיצד ניתן לומר שה"מחני נא"
 18 התקיים: נתקיים רק ה"מחני" דשמו (משה),
 19 החיצונית שלו, אבל לא דענינו של משה (ח"ו),
 20 ואדרבה – לא דעיקר ועצם ענינו⁴⁶.

21 ויובן זה ע"י העמקת ביאור התוכן ד"אתה",
 22 שמורה על העצם (דמשה):

23 אע"פ ש"אתה" מורה עליו (האדם) עצמו, הרי
 24 זה בכ"ז "תואר", בסגנון אחר – גילוי מציאותו:
 25 "אתה" לשון נוכח, באופן שאפשר להצביע עליו
 26 ביד (מראה באצבעו ואומר אתה).

27 אבל כאשר מדברים אודות העצם לאמיתתו –
 28 הרי זה למעלה מגדר גילוי, לא רק "לבא לפומא
 29 לא גליא"⁴⁷, אלא למעלה אפילו מגילוי לעצמו
 30 (בלבו), כיון שעצם הרי בלתי מתגלה ובלתי

(41) ראה יל"ש שמות רמז קכא.

(42) שמות ב, ב.

(43) ל' הכלי יקר שבהערה 2. וראה ד"ה זאת תורת הבית
 הנ"ל (הערה 7) פ"א.

(44) ד"ה זאת תורת הנ"ל שם.

(45) ראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' לה. וש"נ.

(46) והרי דברי משה "מחני נא" הוא מפני ש"ואם אין", "אם
 הם כלים (ח"ו) מה אני עושה בתורתך" (שמו"ר פמ"ז, ט), וכן
 לפרש"י "מחני נא מספרך – מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי
 שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים", שכל זה הוא לא רק
 בנוגע לשמו (החיצונית) של משה, אלא בנוגע לכל ענינו.

(47) ל' חז"ל – ז"ח בראשית ת, א. מדרש תהלים ט, ב. וראה
 סנהדרין צט, א.

20 — מחני נא גו"15). וי"ל שזהו ע"ד המדובר לעיל 57
 21 הענין למעליותא ב"לכפר על נפשותיכם" 58 (ע"י
 22 נתינת מחצית השקל) — שבא על כך ש"עובר על
 23 הפקודים" 59 (חטא העגל) — כפרה שלמעלה לגמרי
 24 מכפרה על החטא, ואדרבה — זהו "עובר על
 25 הפקודים" למעליותא, למעלה מכל ענין של ציווי,
 26 ע"ד "מחני נא" למעליותא (גילוי העצם שלמעלה
 27 משם).

28 ו. ע"פ הנ"ל יובנו הדיוקים בהציווי בהמשך
 29 הכתוב.

30 ובהקדים, שהדלקת המנורה מבטאת את כללות
 31 עבודת האדם (בעשיית ה"ועשו לי מקדש ושכנתי
 32 בתוכם" 60), להדליק את ה"נר ה' נשמת אדם" 61 עם
 33 "נר מצוה ותורה אור" 62, ועי"ז תאיר הנשמה
 34 באורה, אורה האמיתי, המאיר — אותה עצמה, את
 35 כל מציאותו (גופו ונפשו וכל כחות הנפש), וחלקו
 36 בעולם, ותאיר גם את האנשים שסביבו, עד —
 37 הארת כל העולם, ממנה אורה יוצאה לכל העולם
 38 כולו 63, והארה כזו המקשרת את העולם הגשמי עם
 39 הקב"ה, כך שכל העולם נעשה — בלשון הידוע 64
 40 — דירה לו יתברך בתחתונים, ומגלה את ה"אתה"
 41 שלמעלה (שמציאותו מעצמותו) — "אמיתת
 42 המצאו" שממנו נמצאו כל הנמצאים 65, שדוקא
 43 "הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס
 44 המוחלט ממש" 66.

45 והכח לעבודה זו בא ממש רבינו, ואתה
 46 תצוה, "ויקחו אליך": ע"י גילוי העצם דמשה
 47 ("ואתה"), ובאופן ד"תצוה" מלשון צותא וחיבור 67
 48 עם "את בני ישראל" — יש בכח להביא "שמן זית
 49 זך" מגשמיות העולם, באופן ד"כתית למאור"
 50 דוקא, מקור האור, שהוא למעלה מאור וגילוי, עד
 51 כפי המאור האמיתי (בעצמותו ית') שלמעלה מכל

1 וי"ל שענין זה מרומז בהו' ("ואתה"): "אות אמת
 2 דא אות וא"ו" 53 (מדתו של יעקב 54), כיון שאות ו'
 3 (שהיא בצורת קו שנמשך מלמעלה עד למטה) היא
 4 בחי' בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה,
 5 בדיוק כפי שזה למעלה כך זה נמשך גם למטה, בלי
 6 שינויים 55.

7 ה. עפ"ז מובן איך נתקיים ה"מחני" בפ' תצוה
 8 אע"פ ששם מדובר אודות משה, ועצם המהות של
 9 משה ("ואתה") — כיון ש"ואתה", אע"פ שקאי על
 10 משה, הרי זה גילוי העצם דמשה שלמעלה מגדר
 11 גילוי, בחי' "מחני נא" למעליותא, המחי' דכל שם
 12 וגילוי, בהיותו למעלה לגמרי מגדר גילוי (גם
 13 מגילוי העצם — "אתה"), רק העצם בעצמו. וכפי
 14 שהוא למעלה כך הוא נמשך ומתגלה למטה 56 —
 15 "ואתה", וכפי שה"ואתה" "תצוה את בני ישראל
 16 וגו'" אודות הדלקת המנורה (כדלקמן ס"ו) ושאר
 17 הציוויים בהפרשה.

18 ולהוסיף, שענין זה ("ואתה") בא דוקא ע"י
 19 בקשת משה בגלל הירידה דחטא העגל ("ואם אין

ועפ"ז מובן הטעם והעילוי בנתינת שם בפועל ממש ובפרסום
 (לבן — בעת הברית, ולבת — בעת קריאת התורה ברכים*), אף
 שידוע השם (לההורים וכיו"ב) לפני זה. ועד"ז העילוי דלידה
 בכלל, שאז הוא השמחה של יום הולדת (ראה בארוכה סה"ש
 תשמ"ח ח"ב ע' 398 ואילך. וש"נ), אף שהתינוק הוא בשלימותו
 גם בעיבור במעי אמו (ואדרבה — מלמדין אותו כל התורה כולה
 כו' — נדה ל, ב), מפני המעלה בענין הגילוי כו'.

(53) זוהר ר"פ ויקרא.

(54) זח"א קלט, סע"א. א. קסא, א. ועוד. תניא ספי"ג. לקו"ת מטות
 פג, סע"ג ואילך. ואתחנן ה, ריש ע"ב. וראה ביאורה"ז לאדהאמ"צ
 כט, ד ואילך. ובכ"מ.

ועפ"ז י"ל מה שהמילוי דיעקוב מלא (כפי שנכתב בחמשה**
 מקומות), "לפי שיעקב נטל את משמו של אליהו ערבון שיבוא
 ויבשר גאולת בניו" (פרש"י בחוקותי כו, מב) — כי בהגאולה תהי'
 שלימות גילוי העצם למטה.

(55) משא"כ נו"ן פשוטה (אף שהוא גם קו ישר), הרי ראשה
 גדול יותר והוא נמשך למטה מן השורה (ראה לקו"ת נשא כא,
 א. ראה כ, ב. ובכ"מ), שזה מורה על שינוי דרגא מכפי שהוא
 למעלה מן השורה. ואילו באות ו' הרי כולו הוא למעלה מן
 השורה.

(56) ולכן מובן שגם בפרשה זו בתורה יש הפרסום (בגילוי)
 של תורת משה (שנתן נפשו עלי'), כנ"ל ס"ב. אלא שגילוי זה
 הוא בנוגע להעצם דמשה, כפי שהוא למעלה מגדר גילוי.

(* ולפי מנהגנו — נתינת השם היא בקריה"ת הסמוכה להלידה, גם
 בשני וחמישי וכיו"ב.

** וי"ל כנגד בחי' והחמישית לפרעה (ל' הכתוב — ויגש מז, כד),
 שלמעלה מד' עולמות אבי"ג.

(57) קונטרס משיחת ש"פ משפטים ס"ה.

(58) תשא ל, טו.

(59) שם, יג.

(60) תרומה כה, ח.

(61) משלי כ, כז.

(62) שם ו, כג.

(63) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. רש"י כת"י מנחות פו, ב.

(64) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו.

תניא רפל"ו.

(65) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

(66) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(67) תו"א פרשתנו פב, א. אוה"ת פרשתנו ע' א'תקנא.

36 חיצוניותו), אלא עם כל הפנימיות שלך, כפי
 37 שפנימי עושה דבר, כידוע הפתגם, שפנימי – במה
 38 שהוא מונח – מונח הוא לגמרי⁷⁴.

39 "ואתה) תצוה" מלשון צוותא וחיבור⁷⁵: לא
 40 שהוא (ה"אתה") נמצא במקום כלשהו שלא
 41 במקום העבודה (מקום גם מלשון מעלה ודרגה),
 42 אפילו לא בענינים טובים אחרים, או ברוחניות
 43 בכלל, ברקיע השביעי וכיו"ב, אלא ה"אתה" צריך
 44 להיות קשור – תצוה – עם עבודתו (והמקום
 45 המתברר).

46 וכיון שבתחלת הכל – ישנו הו' ד"ואתה"
 47 (שמורה על כך שהוא למעלה לגמרי גם מגדר
 48 הגילוי ד"אתה", כנ"ל) – הרי זה נותן לו כח,
 49 שבבואו (עם ה"אתה" שלו, פנימיות) במקום
 50 עבודתו בחלקו בעולם באופן ד"תצוה", ישאר
 51 בתוקף בדיוק כפי שהוא למעלה, בלי שום שינוי,
 52 כמו ו' שנמשך למטה בדיוק כפי שהוא למעלה בלי
 53 שינוי.

54 "את בני ישראל": נוסף על עבודתו בעצמו
 55 ובחלקו בעולם, צריך להתקשר ("תצוה") ולהשפיע
 56 גם על יהודים אחרים, "בני ישראל", ע"י ובאופן
 57 "ואהבת לרעך כמוך"⁷⁵, ובאופן שמרגיש איך
 58 שהוא "את", טפל ובטל, ל"בני ישראל" שהם
 59 העיקר.

60 ותוכן העבודה הוא –

61 "ויקחו אליך": לקחת את כל עניניו וכל הענינים
 62 בחלקו בעולם (וגם להשפיע על "את בני ישראל"),
 63 ולהביאם (לא רק לדרגה מסויימת בקדושה, אלא)
 64 "אליך" דוקא, לבחי' משה שבו – אל ה"אתה", עד
 65 ל"ואתה", העצם בעצמו.

66 "שמן זית זך": שבא ע"י היגיעה ועבודה
 67 דכתישת הזית⁷⁶ (נוסף על גידול הפירות בכלל),
 68 "זית" דוקא – שזית הוא דבר מר⁷⁷, ז.א. שלא
 69 מסתפקים רק בעבודה נעימה ומתוקה, אלא גם

1 גדר מאור ואור⁶⁸, וביחד עם זה נמשך ממנו (בחי'
 2 מאור שבו) אור וגילוי, עד למטה מטה;
 3 והכלי לזה הוא – "כתית", ביטול, "ונפשי
 4 כעפר לכל תהי"⁶⁹, וזה מביא ל"פתח לבי
 5 בתורתך"⁶⁹, "למאור" (כולל – מאור שבתורה), עד
 6 העצם, ועי"ז הרי הוא נעשה דבר אחד עם
 7 ה"מאור", עד עצמותו ית'.

8 ועי"ז נפעל "להעלות נר תמיד", שגם נר –
 9 בחי' אור שלמטה (מהמאור) – מאיר באופן
 10 ד"תמיד" (בהיותו קשור עם השמן ש"ויקחו
 11 אליך", עם העצם דמשה הקשור עם עצמותו ית'
 12 שלמעלה מגדר גילוי והעלם), עד שזה נמשך גם
 13 בשינויי הזמן והמקום (גדר העולם) – "מערב עד
 14 בוקר", כפי שהם במקומם, והכח לחבר "תמיד"
 15 עם "ערב עד בוקר" בא מ"ואתה".

16 ז. מזה ישנו גם לימוד לכל יהודי:

17 כל יהודי יש בו בחי' משה רבינו, כידוע ביאור
 18 אדמו"ר הזקן⁷⁰ במאחז"ל⁷¹ עה"פ⁷² "מה ה'
 19 אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה"א", "אטו
 20 יראה מילתא זוטרתה היא, אין לגבי משה מילתא
 21 זוטרתה היא וכו'", כיון שלכל יהודי יש בחי' משה
 22 שבו, ולגבי' – "יראה מילתא זוטרתה היא",
 23 ופועלת עליו בעבודתו בפועל.

24 מזה מובן שה"ואתה תצוה וגו'" (שנאמר
 25 למשה) קאי גם על בחי' משה שבכל יהודי:

26 "ואתה" קאי על העצם דכל יהודי, שלמעלה
 27 מכל גדר גילוי והעלם, שמתקשר עם עצמותו ית'
 28 (כנ"ל ס"ג). וה"ואתה" שבו – שבא גם בגלוי
 29 (בלשון נוכח) – נותן לו כח לעשות עבודתו בכל
 30 הענינים ובכל הפרטים. ובפרטיות – יש לומר:

31 הקב"ה מצוה לכל יהודי "ואתה": העבודה
 32 שניתנה לך (לי נוכח) אתה בעצמך לעשות –
 33 לא ע"י שליח, אלא "ואתה", אתה בעצמך⁷³.
 34 ויתירה מזו: הנך צריך לעשות זאת עם כל ה"אתה"
 35 שלך, לא ע"י ה"שליח" באדם עצמו (ז.א.

74 ראה גם ס' השיחות תורת שלום ע' 39.

75 קדושים יט, יח.

76 "זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיחה" – ראה מנחות
 נג, סע"ב. וראה שמו"ר רפ"ו.

77 כמאחז"ל (עירובין יח, ב) "אמרה יונה יהיו מזונותי
 מיריך כזית". וראה גם תו"א פרשתנו פא, סע"ג. קי, ד. ובכ"מ.

לקר"ש ח"א ע' 131.

68 ראה ד"ה ומשה נגש תרס"ח (ע' קפח ואילך). ועוד. ספר

הערכים חב"ד ערך אוא"ס (א) ס"ה (כרך ג ע' פה ואילך).

69 תפלת "אלקי נצור" – ברכות יז, א.

70 תניא רפמ"ב.

71 ברכות לג, ב.

72 עקב י, יב.

73 ראה רמב"ן וכלי יקר ריש פרשתנו.

35 אחד הטעמים על כך שהציווי על מזבח
 36 הקטורת נאמר בסיום פ' תצוה (ולא עם שאר
 37 הכלים – בפ' תרומה) – הוא כיון שזוהי עבודה
 38 אחרת, נעלית שאינה מענין העבודה דשאר כלי
 39 המקדש⁸⁴, כולל מזבח החיצון; ולכן נאמרה בנפרד
 40 משאר כלי המקדש, בפרשה אחרת ושם גופא
 41 בסיומה, בסיום פ' תצוה לאחרי ובסיום הציוויים,
 42 בפ' תצוה (בנוגע להעלאת נרות המנורה וכו'), כיון
 43 שסדר בתורה גם הוא תורה: במזבח הקטורת
 44 מתבטא סיום ושלימות העבודה – קטורת מלשון
 45 התקשרות (ע"ד "תצוה"), "בחד קטירא
 46 אתקטרנא"⁸⁵ – ההתקשרות דעצם הנשמה
 47 ("ואתה") עם הקב"ה, ע"ד וברוגמת העבודה
 48 ד"ואתה תצוה גו' להעלות נר תמיד גו"⁸⁶:
 49 כללות ועיקר העבודה במשכן ומקדש היא –
 50 הקרבת הקרבנות⁸⁷, "אדם כי יקריב מכם קרבן
 51 לה"⁸⁸, שיהודי (כנשמה בריאה בגוף בריא) מקריב
 52 את עצמו (מכם) להקב"ה⁸⁹.
 53 כאשר יהודי עושה עבודתו ו"מקריב" את עצמו
 54 להקב"ה – אני נבראתי לשמש את קוני⁹⁰ – אין שום
 55 הכרח לכאורה, שכל מציאותו – גם גופו וחלקו
 56 בעולם – יהי דבר אחד כביכול עם הקב"ה; קרבן
 57 הוא לשון קידוב⁹¹, הוא מתקרב, קרוב ביותר
 58 להקב"ה, אבל אין זה כמו קטורת מלשון התקשרות,
 59 שנעשה מקושר ודבר אחד אתו; כי הגם שיש לו
 60 נשמה שהיא "חלק אלוקה ממעל ממש", ה"ז
 61 בהתלבשות בגוף, שנמצא בעולם, שאינו "חלק
 62 אלוקה ממעל ממש", ואין שום ציווי שהוא צריך
 63 להיות קדוש כ"חלאך ה".
 64 המעלה דמזבח הקטורת היא, קטורת מלשון
 65 התקשרות (יותר מקירוב) – ההתקשרות עם
 66 הקב"ה.

1 עבודה דאתהפכא מרירו למתיקא⁷⁸, כולל – ע"י
 2 כתישת הזית, שסוחטים ומגלים בגשמיות
 3 וחומריות העולם – את השמן זית, עד "שמן זית
 4 זך" – ההזדככות דגשמיות וחומריות העולם,
 5 ובאופן שמביאים ("ויקחו אליך") כבר שמן מוכן,
 6 לאחר שכבר פעלו את הכתישה ובירור (לפני זה).
 7 "כתית" – המובחר מבין תשעה השמנים,
 8 ה"טפה ראשונה" (שבאה ע"י הכתישה ראשונה),
 9 שהוא כשר ומובחר למנורה⁷⁹, ובאופן של ביטול,
 10 "ונפשי כעפר לכל תהי",
 11 "למאור" דוקא, שלמעלה מאור וגילוי (כנ"ל
 12 ס"ו).
 13 "להעלות": להרים את כל הענינים (בחלקו
 14 בעולם ובכל העולם) מלמטה למעלה, ממעמדם
 15 ומצבם (בסדר השתלשלות), שלמטה מהדרגות
 16 הנעלות בקדושה, ועולמות עליונים, ועאכו"כ
 17 למטה מ"ואתה" (העצם).
 18 באופן ד"נר" – הרמ"ח אברים וב' ידים
 19 (בגימטריא "נר"), הידים שבהם ועל ידם יהודי
 20 מרים את כל הענינים שבעולם, ובב' ידים – הן יד
 21 ימין הקשורה עם עניני שמים⁸⁰ (רוחניות), והן יד
 22 שמאל הקשורה עם עניני ארץ⁸⁰ (גשמיות).
 23 "תמיד" – שגם כל הדרגות דנר מאירות באופן
 24 תמידי (בהיותן קשורות עם "למאור").
 25 וביחד עם זה – "מערב עד בוקר" – בשינויי
 26 הזמן ומקום, וכפי שזה דוקא כ"ברייתו⁸¹ של
 27 עולם, דכתיב⁸² ויהי ערב ויהי בוקר", קודם
 28 ("מאימתי קורין את שמע) בערבין", ולאח"ז
 29 "בשחרית"⁸³; בסדר מלמטה למעלה: מתחילים עם
 30 העבודה, "מערב", ואח"כ באים – "עד בוקר".
 31 וכל זה קשור עם ה"ואתה" – העצם של
 32 היהודי, שלמעלה מכל הענינים, כנ"ל.

33 ח. ע"פ הנ"ל יובן גם השייכות עם מזבח
 34 הקטורת בסיום הפרשה:

(84) ראה לקו"ש ח"ב ס"ע 675 ואילך.
 (85) זח"ג רפח, א. וראה גם תו"א ואוה"ת שבהערה 67.
 (86) וכמודגש בכתוב השייכות ביניהם: "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה קטורת תמיד" (פרשתנו ל, ח).
 (87) רמב"ם ריש הל' ביהבח"ב.
 (88) ויקרא א, ב.
 (89) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב תנ, סע"א ואילך. "היום יום" יב אדר שני. וראה גם לקו"ת ויקרא ב, ג. ובכ"מ.
 (90) משנה וברייאת סוף קדושין.
 (91) ראה ס' הבהיר סי' מו (קט). ועוד – נסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' קכב.

(78) ראה זח"א ד, א. ובכ"מ.
 (79) מנחות פו, א. רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ז ה"ח ואילך.
 (80) ראה פדר"א פי"ח. ועוד. וראה שיחה שבהערה 57 ס"ו.
 (81) גמ' ריש ברכות.
 (82) בראשית א, ה.
 (83) ראה גם ד"ה ואתה תצוה עטר"ת. זאת תורת הבית תרפ"ט.

36 שרואים בפשטות, שמאז ואילך התחילה עיקר
37 הפעולה והשפעה דהפצת התורה והיהדות והפצת
38 המעיינות חוצה – בחוצה שאין חוצה ממנה.

39 והכח לזה הוא ע"י נשיא הדור – אתפשטותא
40 דמשה⁹⁸, ש"ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו
41 אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד
42 גו' מערב עד בוקר", עי"ז שה"ואתה" דהנשיא
43 עצמו מתקשר (תצוה) עם כל בני, ומגלה בהם את
44 ה"אתה" שלהם, הקשור עם ה"אתה" האמיתי,
45 עצמותו ית'. שזה נפעל עי"ז שהנשיא הוא "כתית
46 למאור": ביטול הנשיא – משה – להקב"ה, פועל
47 שהוא נעשה "למאור", והממוצע המחבר בין בני
48 ישראל עם הקב"ה.

49 ולהוסיף, שט' אדר שנה זו הוא נ"א⁹⁹ שנה מאז
50 שכ"ק מו"ח אדמו"ר הגיע לכאן (ט' אדר ה'ש"ת
51 ה'תנש"א). ז.א. שאוחזים כבר לאחרי השנה
52 הראשונה – שנה מלשון שינוי¹⁰⁰, שכולל כל
53 שינויי הזמן – מהיובל השני, במילא ה"ז צריך
54 לעורר הוספה שלא בערך בכל הפעולות דהפצת
55 התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, כפי
56 שנפעל בט' אדר.

57 י. ע"פ הנ"ל ישנה גם (קצת) הסברה בכך
58 שלאחרי ריבוי מעשינו ועבודתינו, ובפרט במשך
59 עשירות השנים מאז שהגיעו בחצי כדור
60 התחתון¹⁰¹ – ובודאי כבר פעלו ריבוי הכי מופלג,
61 ובודאי ב"כתית" וב"למאור" וכו' וכו' – אעפ"כ
62 דורשים שיעשו עוד יותר; מאחר שהעבודה היא
63 שיהי' הן ענין ה"תמיד" והן הענין ד"מערב ועד
64 בוקר", שינוים ועליות תמידיים, עד להגיע
65 ב"ואתה", בעצמות ומהות, שלמעלה מכל הגדרים
66 (והמחבר "תמיד" ו"ערב ועד בוקר") – לכן צריך
67 תמיד להיות "ילכו מחיל אל חיל", עד "יראה אל
68 אלקים בציון"¹⁰², וזוהי ("יראה אל אלקים בציון")
69 הבחינה אם הגיעו לתכלית ושלימות.

1 והכח ע"ז בא מ"ואתה": ע"י העבודה מצד
2 הדרגות בהנשמה (החמשה שמות), ואפילו מצד
3 הדרגה ד"חלק אלוהה ממעל ממש" – עדיין אין כח
4 שכל מציאותו, גם גופו הגשמי וכו' יתקשר עם
5 הקב"ה. יש בכחו להקריב "קרבן לה", אבל בזה
6 נדרש גם הברור דנפש הבהמית (הקרבת הבהמה);
7 משא"כ ע"י הגילוי דעצם הנשמה ("ואתה"),
8 שלמעלה מכל גדר גילוי והעלם, הרי זה נתגלה
9 ונמשך גם למטה מטה, בגופו וחלקו בעולם, ע"י
10 "הקטרת הקטורת", שאינה קשורה עם ברור
11 הבהמה אלא רק עם "ריח ניחוח לה".

12 עד השלימות שבזה – הקטרת הקטורת "אחת
13 בשנה"⁹², ביום הכפורים, "קדש קדשים הוא לה"⁹²
14 – שאז בני (כנשמות בגופים) הם ב"דוגמת מלאכי
15 השרת", ולכן לובשים אז בגדי לבן⁹³ (בגדים גשמיים
16 על הגוף הגשמי), עד שזה למעלה מדרגת המלאכים
17 (כיון שהם רוחניים ולא גשמיים), עד – הקדושה
18 ד"קדש הקדשים", ואף למעלה מזה – "קדושים תהיו
19 כי קדוש אני"⁹⁴,
20 "יכול כמוני"⁹⁵ בניחותא⁹⁶ – כיון שביוהכ"פ ישנו
21 הגילוי דעצם הנפש ("ואתה") בהגוף הגשמי
22 (למעלה מגילוי הנשמה בכל ימי השנה), ע"ד
23 העבודה דכלות הנפש כנשמה בגוף, ומעין זה
24 בעבודת התפלה בכל יום – כתורת הבעש"ט⁹⁷,
25 ש"זהו חסד גדול מהשי"ת שהאדם חי אחר התפלה".

26 ט. ויש להוסיף הקשר שבזה עם היום בחודש
27 (דשבת פ' תצוה שנה זו) – ט' אדר, היום בשנה
28 שבו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הגיע – באופן
29 של קביעות – לארצות הברית, בחצי כדור
30 התחתון, וקבע שם את מקומו ומקום עבודתו,
31 כמקור דיפוצו מעיינותיך חוצה בכל העולם כולו.

32 התוכן בזה הוא ע"ד העבודה הנ"ל ד"ואתה
33 תצוה גו'": הגילוי והפצה דהמאור שבתורה
34 (המעיינות דפנימיות התורה עצמם) בחצי כדור
35 התחתון, תחתון שאין תחתון למטה ממנו, כפי

(98) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט. וראה תניא פמ"ד (סג, א).

ועוד.

(99) ר"ת "נפלאות אראנו" (כמדובר כמ"פ בנוגע לר"ת דשנה
זו, ה'תנש"א).

(100) עבודת הקודש ח"ד פי"ט.

(101) כ"ק מו"ח אדמו"ר הגיע לכאן בט' אדר ה'ש"ת, אבל
כו"כ מחסידיו הגיעו בזמן מאוחר יותר. – הגעתי לכאן (איש
וביתו) בכ"ח סיון ה'תש"א.

(102) ל' הכתוב – תהלים פד, ח.

(92) סוף פרשתנו.

(93) טור או"ח סתר"ו (מפדר"א פמ"ו). שם סתר"ט. שו"ע
אדה"ז שם ס"ט (מדבר"פ פ"ב, לו). רמ"א ושו"ע אדה"ז שם סו"ס
תרי.

(94) קדושים יט, ב.

(95) ויק"ר פכ"ד, ט.

(96) מאור עינים עה"פ. וראה אוה"ת ר"פ קדושים. וראה

לקו"ש ח"ז ע' 321.

(97) צוואת הריב"ש סל"ה. וראה שם סמ"ב.

- 1 ועאכו"כ – שכל זמן שעדיין אין גילוי העצמות
 2 למטה, בגאולה האמיתית והשלימה, נדרשת
 3 הוספה יתירה בהעבודה.
 4 ויה"ר, שיסיימו כבר את המצוה האחרונה
 5 שתביא כבר את הגאולה, כידוע תורת אדמו"ר
 6 הזקן¹⁰³ שמביא מהזהר¹⁰⁴: "איתא בתיקונים
 7 שאפילו אם הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה
 8 בדורו הי' בא משיח".
- 9 ויש לקשר זה עם פס"ד הרמב"ם¹⁰⁵, שע"י
 10 "מצוה אחת" יש בכחו של יהודי [ועמך כולם
 11 צדיקים¹⁰⁶] להביא "תשועה והצלה" לו ולכל
 12 העולם כולו,
 13 עד התשובה והצלה האמיתית, גאולה האמיתית
 14 והשלימה, שאז יהי' גילוי העצם דכל יהודי,
 15 והגילוי דעצמותו ומהותו ית', כמ"ש¹⁰⁷ "והיו עיניך
 16 רואות את מוריך",
 17 ועוד ועיקר – תיכף ומיד ממש.

(105) ה' תשובה פ"ג ה"ד.

(106) ישע"י ס, כא.

(107) שם ל, כ. וראה תניא פל"ו.

(103) בונה ירושלים ספ"ד.

(104) ולע"ע לא ידוע מקומו. וראה ז"ח ס"פ נח: דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנש כל גלותא.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו אדר"ר.

בעת רצון יזכירום על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע למילוי משאלות לבבם לטובה בהענין אודותו כותב.

וכיון שהמדובר בבחור הנמצא בגיל הנוער, רואים במוחש אשר דברי חברים אשר בגילו משפיעים בהרבה יותר מאשר בקשות והפצרות ופקודות הבאות מאנשים מבוגרים אפילו באם מסבירים ומשכנעים וכו' וכיון שזהו מתכונת הנוער בכלל עאכו"כ באם ככתבו יש בטבעו של המדובר ענין המרדנות, ובודאי יש למצוא כמה מבין חבריו של המדובר שינסו לבוא עמו בדברים בכיוון אודותו כותב, מבלי שיחשוד שמדברים כן ע"פ בקשתו הוא או ע"פ בקשת זוגתו תחי'.

העצה היעוצה בכגון האמור הוא להשתדל שיקבל עליו תפקיד של מנהיג רוחני לקבוצה דתית או עכ"פ חלק בהנהלת קבוצה דתית, שאז נמשכים לעניני דת מבלי הרגשה שנעשה הדבר במתכוין ולשמה וכו'.

לכאורה הבא לקמן אין נפק"מ עתה, בכל זה בודאי על ידי הבריר יהי' המצב בהיר יותר, והוא לברר מהות ההורים של המדובר הנהגתם ומהעיקר האם נולד בטהרה, התועלת בהווה הוא כיון שעניני תורה ומצות משפיעים גם על העבר, הרי פעולה עתה מיוחדת ומרוכזת באותו השטח שח"ו השפיע בכיוון בלתי רצוי אפשר שתשפר ותתקן המצב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לקוטי שיחות – פורים כרך טז

33 התורה, וכיצד חסרה כאן ההוכחה לכך ש"משמים
34 הסכימו"?

ב.

קשיים נוספים בענין זה

35 בענין זה ישנם קשיים נוספים:
36 (א) אם אכן "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת
37 נפשות", מדוע הוצב שמו של מרדכי (אשר "בטל
38 מתלמוד תורה") בסדר השמות במקום הנמוך רק
39 בדרגה אחת מן הסדר שלפני-כן, בעוד אשר, לכאורה,
40 אין למנותו כלל בין חברי הסנהדרין, אשר כל מהותם
41 היא פסיקת דיני התורה?

42 (ב) מן הפסוק מובן, שכהונתו של מרדכי כ"משנה
43 למלך" נמשכה תקופה מסויימת, שבה הוא היה
44 "רצוי לרוב אחיו" (בלבד, לאחר ש"פירשו ממנו"),
45 אם כן, ממה-נפשך: או שמרדכי היה צריך להוכיח
46 להם מיד שהתנהגותו היא על-פי התורה, ואם לאו,
47 היה עליו לעזוב את ה"שררה", ולשוב להיות רצוי
48 לכל אחיו.

ג.

ההסבר לכך לפי דיוק הלשון, והשאלות המתעוררות

49 ההסבר לכך יובן על-ידי שימת לב לדיוק שבלשון
50 המגילה ודברי חז"ל: "רצוי לרוב אחיו" – "פירשו
51 ממנו מקצת סנהדרין" (בלבד). כלומר, רוב "אחיו"
52 בסנהדרין אכן הסכימו להתנהגותו.

53 מזה מובן באופן פשוט, שהעובדה ש"פירשו ממנו
54 מקצת סנהדרין" איננה מהווה כלל הוכחה לכך
55 שתלמוד תורה גדול מהצלת נפשות. להיפך, מכך ניתן
56 להסיק, שאם לרוב הסנהדרין הוא היה רצוי, זאת
57 אומרת, שהם הסכימו לדעתו.⁸

58 בזה מובן גם מדוע הוצב שמו במקום הנמוך יותר
59 בדרגה אחת בלבד, מפני שרוב חברי הסנהדרין הסכימו
60 עם מעשהו.

א.

מדברי הגמרא על מרדכי היהודי

1 על הנאמר בסוף המגילה – "כי מרדכי היהודי...
2 ורצוי לרוב אחיו..." , אומרים חז"ל בגמרא¹: "לרוב
3 אחיו, ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת
4 סנהדרין" (כי "אחיו" הם "חביריו שהיו מכלל אנשי
5 כנסת הגדולה"²). רש"י מסביר, שהסיבה לכך ש"מקצת
6 סנהדרין פרשו ממרדכי היא "לפי שבטל מדברי תורה
7 ונכנס לשררה"³.

8 לאחר מכן ממשיכה הגמרא ואומרת: "גדול תלמוד
9 תורה יותר מהצלת נפשות, דמעיקרא חשיב לי' למרדכי
10 בתר ד' (= שבתחילה מנו את מרדכי לאחר ארבעה)
11 ולבסוף בתר חמשה (= לאחר חמשה), מעיקרא
12 כתיב... ולבסוף כתיב...". כי בפסוק מוקדם יותר, בספר
13 עזרא⁴, נזכר מרדכי כחמישי, ובפסוק מאוחר יותר,
14 בספר נחמיה⁵ הוא מוזכר שישי, "לפי שנעשה מרדכי
15 שר בינתיים, ירד מחשיבותו אצל חכמים"⁶.

16 ואינו מובן: את הכלל הזה, ש"גדול תלמוד תורה
17 יותר מהצלת נפשות", יכלו חז"ל ללמוד מפשטות
18 הפסוקים במגילה עצמה: "לרוב אחיו... מלמד שפירשו
19 ממנו מקצת סנהדרין", והרי "פירשו" ממנו מפני
20 ש"בטל מדברי תורה" לצורך הצלת נפשות. מדוע,
21 אפוא, נלמד כלל זה בגמרא משינוי של סדר, מפסוק
22 שאין כאן מקומו, משני פסוקים הלקוחים משני ספרים
23 שונים בתנ"ך?

24 יש מפרשים⁷ שמשלשון המגילה ניתן להסיק שרק
25 לדעתם של הסנהדרין חשוב תלמוד תורה יותר מהצלת
26 נפשות, אך אין הוכחה לכך שמשמים הסכימו לכך,
27 ולפיכך, הם עונים, מוכיחה הגמרא בדרך אחרת,
28 שהתורה עצמה רמזה לכלל זה על-ידי שינוי הסדר
29 בפסוקים.

30 אך תירוץ זה איננו "חלק" בדרך הפשט, שהרי אלה
31 ש"פירשו ממנו" לא היו אנשים רגילים, אלא "אחיו"
32 – חברי הסנהדרין, שכל מעשיהם הם פסק הלכה לפי

(5) ז, ט.

(6) פרש"י מגילה שם.

(7) הר"ף לע"י מגילה שם.

(8) כ"פ גם בבן יהוידע מגילה שם.

(1) מגילה טז, ב. הובא בפרש"י עה"פ.

(2) חדא"ג מהרש"א שם.

(3) ובפרש"י עה"פ בדיפני הסדר – לפי שנעשה קרוב למלכות והי

בטל מתלמודו, כפשטו של הענין.

(4) ב, ב.

33 שחסידיהם הם, תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת".
 34 בתלמוד הירושלמי¹² מובא ענין זה בשינוי: במקום
 35 "מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת (ומלאכתן
 36 מתברכת)" נאמר: "על-ידי שהיו חסידים היתה ברכה
 37 ניתנת בתורתן וברכה ניתנת במלאכתן".
 38 ההבדל בין "תורתם משתמרת לבין "ברכה ניתנת
 39 בתורתן" מובן: בביטוי "משתמרת" הכוונה היא "שאינן
 40 תלמודם משתכח"¹³, אך עם זאת אין כל תוספת חדשה
 41 לתורתן, אלא מה שביכולתם ללמוד בזמן המועט שבו
 42 אינם עוסקים בתפילה.
 43 ואילו ב"ברכה ניתנת בתורתן" הכוונה היא
 44 "שהצליחו להבין ולהשכיל מיד ולא היו שוהיין"¹⁴.
 45 כלומר, בנוסף לכך שאינן הם שוכחים את תלמודם, הם
 46 מצליחים "להבין ולהשכיל מיד", מה שעל-פי טבעם
 47 היה נדרש להם זמן רב הרבה יותר בלימוד התורה.
 48 וכך הוא, סיים הרוגוצ'ובי, גם בעניינו: השתתפותו
 49 בוועדה תגרום לביטול חלק מזמנו בלימוד התורה. לפי
 50 ה"ירושלמי", ש"על ידי שהיו חסידים היתה ברכה
 51 ניתנת בתורתן" – לא יחסר לו בידיעת התורה. אך
 52 כיוון שההלכה היא כ"בבלי" ש"תורתם משתמרת" –
 53 בלבד¹⁵, הרי תחסר לו ההוספה בלימוד וידיעת התורה
 54 גם בזמנים אלו – ועל כך אין הוא יכול לוותר.

ה.

מחלוקת זו תלויה בהבדל שבין אופן הלימוד בתלמודים השונים

55 יש לומר, שההסבר למחלוקת זו בין ה"בבלי"
 56 ל"ירושלמי" כרוך בהבדל שבין דרכי לימודם:
 57 אופן הלימוד בתלמוד הבבלי הוא ריבוי של שקלא
 58 וטריא וכו', כדברי הגמרא¹⁶ "במחשכים הושיבני¹⁷...
 59 זה תלמודה של בבלי": דרך הלימוד היא כאדם
 60 המחפש בחשיכה – יש להרבות בחיפוש ויגיעה,
 61 לשאול קושיות ולערוך אבחנות וכו' עד שמגיעים
 62 למסקנה האמיתית. לעומת זאת, הלימוד בתלמוד

1 אך לפי זה קשה מצד שני:
 2 (א) אם מעשהו של מרדכי היה בהסכמת דעתם של
 3 רוב חברי הסנהדרין, היה על דעה זו להכריע את דעת
 4 המיעוט "מקצת", ואם כך, מדוע הם "פירשו ממנו",
 5 ולא ביטלו את דעתם מפני דעת הרוב?
 6 (ב) לפי האמור לעיל יוצא, ששני מאמרי חז"ל
 7 המובאים בגמרא, זה בהמשכו של זה ("פירשו ממנו"
 8 (רק) מקצת סנהדרין" ו"גדול תלמוד תורה יותר
 9 מהצלת נפשות") סותרים בעצם זה את זה?!

ד.

דיוק נוסף: "פירשו", והסיפור על הרוגוצ'ובי
 10 כדי להבין זאת, יש להקדים ולהבין תחילה דיוק
 11 נוסף במאמר חז"ל זה: נאמר "פירשו ממנו מקצת
 12 סנהדרין", ולא "חלקו עליו" או "אין רוח מקצת חכמים
 13 נוחה הימנו"¹⁰, וכדומה. כוונת הביטוי "פירשו ממנו"
 14 איננה שחלקו עליו מפני שלפי דעתם לא היה מעשהו
 15 של מרדכי לפי התורה, אלא שהם הבדילו עצמם ממנו,
 16 מפני שהיתה להם שיטה אחרת בנושא התנהגות חברי
 17 הסנהדרין ותלמידי-חכמים, ודרכו שונה מדרכם, אך גם
 18 הם הסכימו שמעשהו של מרדכי מותאם לדרך התורה.
 19 ההסבר לכך יובן גם מסיפור על הגאון הרוגוצ'ובי
 20 והתנהגותו, כדלהלן:
 21 לאחר שכ"ק מו"ח אדמו"ר יצא מרוסיה והגיע
 22 לריגא, הוא כינס שם אסיפה של רבנים, מנהיגים,
 23 עסקנים וכדומה למען יהודי רוסיה. בין המוזמנים היה
 24 גם הרוגוצ'ובי. באסיפה רצו לבחור ועדה שתתאסף
 25 מיד פעם, ותשקול את הצעדים לפעילות למען יהודי
 26 רוסיה, וביקשו מן הרוגוצ'ובי להשתתף בוועדה זו. הוא
 27 סירב, והסביר, שהשתתפותו בוועדה זו תלויה
 28 במחלוקת שבין התלמוד הבבלי לירושלמי.
 29 במסכת ברכות¹¹ נאמר בגמרא ש"חסידיהם
 30 הראשונים היו שוהים... תשע שעות ביום בתפלה".
 31 והגמרא שואלת: אם כך, "תורתן היאך משתמרת
 32 ומלאכתן היאך נעשית, – (ועונה): אלא מתוך

ככה" – תו"א א, ב.

ובלקו"ת לג"פ (ג), א. נדפס באוה"ת בראשית כרך ו' תתרכו, ב
 ואילך) מובן שאינו גוזמא כ"א אלף ממש. ובמילא מובן שאין צריך
 לשהות.

ואולי יש לחלק בין זה ל"ברכה ניתנת בתורתן". ואכ"מ.

(16 סנהדרין כז, א. ומשמע דהסיבה היא "בבלי" (ש"אין תורה כתורת
 א"י" – ב"ר פט"ז, ד) – וגם בזמן התנאים, אנשי כנה"ג וכו' כן הוא.

(17 איכה ג, ו.

(9 ולגירסת הע"י (וכ"ה גירסת היל"ש עה"פ. הובאה ג"כ בדק"ס
 מגילה שם) בעל ב' המימרות אחד הוא (רב יוסף)!

(10 להעיר ממדרש שמואל לאבות פ"ג מ"י – הובא ביד יוסף לע"י
 שם.

(11 לב, ב.

(12 שם פ"ה ה"א.

(13 פרש"י ברכות שם.

(14 פני משה לירושלמי שם.

(15 להעיר מהענין שעי" צדקה "נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים

31 במעלתם זו, ובאופן הלימוד הזה²⁵.
 32 לפיכך סברו מרדכי ורוב הסנהדרין שעליו להיות
 33 משנה למלך לצורך הצלת נפשות. עם זאת, הוא יכול
 34 להשאר בין הסנהדרין ואנשי כנסת הגדולה שכל ענינם
 35 הוא לימוד התורה, כי "על ידי שהיו חסידים היתה
 36 ברכה ניתנת בתורתך", וכך הוא יצליח, לא רק באופן
 37 ש"תורתם משתמרת", אלא "להבין ולהשכיל מיד" –
 38 הוא יוכל להתברך ולהתעלות בלימוד, יותר מהזמן
 39 שנותר לו ללימוד התורה.

40 אך היו בין חברי הסנהדרין גם "מקצת" שאופן
 41 לימודם היה כאופן הלימוד של ה"בבלי", כדלעיל.
 42 לפיכך התקיים אצלם הענין של "תורתם משתמרת"
 43 בלבד, שעקב התמסרות לעניני עסקנות ו"הצלת
 44 נפשות" תחסר להם התוספת בידיעת התורה הנדרשת
 45 מחברי הסנהדרין, ולכן "פירשו ממנו מקצת סנהדרין":
 46 אצלם לא התאפשרה דרך העבודה של מרדכי ורוב
 47 הסנהדרין והם נבדלו ממנו בשיטתם השונה.

ז.

בכל זאת יש "גדלות" מיוחדת בהתמסרות ללימוד התורה

48 למרות שלפי שיטת ה"ירושלמי" הרי "ברכה ניתנת
 49 בתורתך", ולפיכך היתה למרדכי הברכה והתוספת
 50 בידיעת התורה, בכל זאת, "ירד בחשיבותו אצל
 51 חכמים" מפני ש"בטל מדברי תורה ונכנס לשררה".
 52 זאת מפני שיש מעלה מיוחדת בדרך של "תורתם
 53 אומנתם" – שלא להתבטל מן הלימוד מפני שום
 54 סיבה²⁶, ואף כאשר לא תיפגם ההוספה בידיעת התורה
 55 עקב הענין של "ברכה ניתנת בתורתך". זוהי כוונת
 56 חז"ל באומרם "גדול תלמוד-תורה יותר מהצלת
 57 נפשות...": ישנה "גדלות" מיוחדת בהתמסרות
 58 המוחלטת ללימוד התורה. וכיוון שאצל מרדכי הוסרה
 59 גדלות זו, הופחתה חשיבותו "אצל חכמים", ובמקום
 60 להימנות "בתי דין" (=לאחר ארבעה) הוא נזכר "בתי
 61 חמשה".

1 הירושלמי הוא באופן ישר – מוצאים מיד את התירוף
 2 האמיתי וכו', כאדם הרואה דבר-מה באור¹⁸.

3 לפיכך יוצא, שלפי שיטת הבבלי, אפשרי שעל-ידי
 4 הלימוד המועט של החסידים הראשונים יתבצע רק
 5 הענין של "תורתם משתמרת" – שהם לא ישכחו את
 6 לימודם, אך לא באופן של "ברכה ניתנת בתורתך",
 7 "להבין ולהשכיל מיד" – דבר שאיננו מתאים לסדר
 8 הלימוד של ה"בבלי".

9 אך לפי שיטת ה"ירושלמי", גורם לימודם גם לכך
 10 ש"ברכה ניתנת בתורתך" – "הצליחו להבין ולהשכיל
 11 מיד ולא היו שוהין" – בהתאם לאופן הלימוד הישר,
 12 שבו מגיעים מיד לאמיתתו של הענין.

ו.

ההבדל בין שיטת מרדכי לשיטת "מקצת סנהדרין" תלוי בהבדל שבין ה"ירושלמי ל"בבלי".

13 לפי האמור לעיל, יש לומר, שההבדל בין שיטת
 14 מרדכי (הרצויה לרוב הסנהדרין) לבין שיטתם של
 15 "מקצת סנהדרין" תלוי במחלוקת הנ"ל בין ה"בבלי"
 16 ל"ירושלמי":

17 שיטתם של הסנהדרין הגדולה, שנבחרו מן
 18 הסנהדרין הקטנה¹⁹, שמקומם בירושלים, או לפחות
 19 בארץ הקודש²⁰, מתאימה, כפי שסביר לומר, לדרך
 20 הלימוד של ה"ירושלמי", במיוחד בתקופת המשנה
 21 ואנשי כנסת הגדולה.

22 אך גם אז היו תנאים שהגיעו מבבל, כפי שמאוחר
 23 יותר ידוע: הלל עלה מבבל²¹, רבי נתן הבבלי²², ועוד.
 24 במיוחד אשר עברו יותר משבעים שנה מן התקופה
 25 שבה הלכו "החרש והמסגר"²³ מירושלים עם הגולה
 26 אשר הגלתה עם יכניה – לבבל²⁴. אנשי כנסת הגדולה
 27 היו משבי הגולה אשר הגלה נבוכאדנצאר מלך בבל
 28 לבבל וישבו בירושלים ויהודה בשנת אחת לכורש,
 29 לאחר שהיו חמשים ושתיים שנה בבבל, אך גם מבין
 30 "החרש והמסגר", אשר כבר בירושלים הם היו ידועים

(23) מ"ב כד, יד. גיטין פח, ס"א. פרשי עה"פ.

(24) ראה סדר הדורות – בזמן דנס פורים.

(25) ראה בכ"ז – מפרשי המשניות בתחלת אבות. הקדמת הרמב"ם
 לפיה"מ. עזרא ב, א"ב. שם א, א. סדה"ד.

(26) ראה מג"א (סק"ו סק"ד. שו"ע אדה"ז שם ס"ד): אפילו רגע
 ובשו"ע אדה"ז ס"ז ס"י"ז: ואין מתבטל כלל כ"א לדברים הכרחיים לצרכי
 גופו ולימודו. וראה תניא ספ"ג. וראה לקמן הערה 34.

(18) ראה בארוכה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פני"ד ואילן. המשך

תרס"ו ע' צ ואילן. ד"ה אמר רבא תש"ח פ"א. ועוד.

(19) ראה סנהדרין פח, ב. רמב"ם ה' סנהדרין פ"ב ה"ח.

(20) שם.

(21) פסחים טו, א.

(22) דעלה מבבל – פרשי גיטין (סה, ב), ב"ב (עג, א) ד"ה רבי נתן.

ועוד.

27 מכך ניתן להבין, שתפקידה העיקרי של הסנהדרין
28 הוא הוראה לרבים, ועל-ידי-הצלת רבים, וכדי
29 לזכות את הרבים, יש צורך לרדת מתוקפם כסנהדרין.
30 בדומה לכך הוא ההסבר בענייננו: למרות, שעל-ידי-
31 זה שמרדכי נעשה למשנה למלך חלה ירידה בחשיבותו
32 כחבר סנהדרין מדרגה של "בתר ד" ל"בתר חמשה",
33 וחסרה לו המעלה של "תורתם אומנותם", בכל זאת
34 כדאית הירידה, אפילו מצד עצם תפקידו כחבר
35 סנהדרין, מפני שזה לצורך טובת הרבים.

ט.

צריך להקדיש זמן לעיסוק ב"צרכי ציבור"

36 נהגו של כ"ק מו"ח אדמו"ר היה "לגזול"³³ מן
37 הזמן שבו יכול היה להתמסר ללימוד התורה בעצמו,
38 ולעבודת ה' לעצמו, ולהתעסק בעניני ציבור והצלת
39 נפשות.
40 הוא אף דרש זאת מחלק נכבד של תלמידיו
41 והקרובים אליו, שאף הם ינהגו בדרך זו. הוא הנהיג,
42 שאפילו תלמידי הישיבה יקדישו חלק מסויים של זמנם
43 בתקופת "בין הסדרים" להפצת התורה והיהדות חוצה,
44 ובודאי חלק גדול מזמן ההפצה אינו מנוצל לעצם
45 הלימוד עם הזולת אלא ל"צרכי ציבור": מאמצים
46 להשגת תלמידים, סידור מקום ללימוד, גיוס הכספים
47 הדרושים לכיסוי ההוצאות וכו'.

48 כלומר, אפילו חסידים ו"מקושרים", אשר היו
49 בדרגה ש"תורתם משתמרת", כפסק ההלכה שלפי
50 ה"בבלי", צריכים להקדיש מזמנם לטובת הרבים, גם
51 אם על-ידי-הצלת נפשות ופגוע לימוד התורה שלהם.
52 וזאת, מפני שהנהגת הרוגז'ובי, כדלעיל, מתאימה

1 למרות כל זאת סברו מרדכי ורוב הסנהדרין שהיה
2 עליו להיעשות משנה למלך ואף אם על-ידי-הצלת תחוסר
3 לו ה"גדלות" של "גדול תלמוד תורה", הרי כדאי
4 הדבר לצורך "הצלת נפשות"²⁷, לצורך היותו "דורש
5 טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו"²⁸.

ח.

העיקר: טובת הרבים

6 לכאורה, עדיין לא הכל ברור: אמנם לא נפגמה
7 אצל מרדכי אפילו התוספת בידיעת התורה, מפני
8 ש"ברכה ניתנת בתורתך", ואמנם, יש יתרון ב"הצלת
9 נפשות" אשר לשמה כדאית הירידה מ"תורתו אומנתו"
10 – אך כיצד הוא נשאר, בכל זאת, גם אחר-כך אחד מן
11 הסנהדרין, אשר, לכאורה, כל תפקידם הוא רק לימוד
12 התורה והוראתה?

13 בלשון אחרת: כיצד ייתכן שעל חברי הסנהדרין
14 עצמם תחול החובה לוותר על "תורתם אומנותם"
15 למען "הצלת נפשות"?

16 ההסבר לכך הוא: ב"תנא דבי אליהו"²⁹ נאמר:
17 "היה להם (לסנהדרי גדולה) לילך ולקשור חבלים של
18 ברזל במתניהם, ולהגביה בגדיהם למעלה
19 מארכובותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל... וילמדו את
20 ישראל...".

21 ההלכה היא, שכאשר גולה הסנהדרין ממקומה
22 בלשכת הגזית, אין באפשרותה לדון דיני נפשות³⁰.
23 זאת אומרת, שעל-ידי "ויחזרו בכל עיירות ישראל..."
24 חלה ירידה בכוחה של הסנהדרין³¹. בכל זאת "היה
25 להם" – הם חייבים – "לילך... בכל עיירות
26 ישראל..."³².

שזה קודם לבנין ביהמ"ק – הרי מקומם דסנהדרין הוא "אצל המזבח" (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכלילתא ס"פ תרו*. משפטים כא, יד. פרש"י ר"פ משפטים), "סמוך לשכינה" (תוס' ע"ז שם ד"ה מלמד), דזה ישנו גם במשכן וכו'. ומובן שכשאינם "אצל המזבח" חסר בשלימות ענין הסנהדרין. ובתוס' ע"ז (ה"ל) מוכח דכשאינם (רק) "אצל המזבח" בטלו דיני נפשות כו', עיי"ש.

ועוד (ועיקר) – טעם התדבא"ר דזהו "עד שיתיישבו" – כי לאח"ז הרי יש ב"ד בכ"ו והם עושים כ"ז (במכש"כ מסנהדרין "קודם שיתיישבו", וק"ו מהם – שה"ה מאיר דאתרא זה בפרט).

(32) בפרט באופן ד"ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן" – להעיר ממרז"ל חלוק כו' טלית של ת"ח כל שאין חלוק נראה מתחתיו טפח (ב"ב נו, ב). – ועיי"כ תענית כג, רע"ב. מג"א או"ח ר"ס ב. (33) ראה חז"ב צג, ב: לא תגנוב כו'. דיינא כו'.

(27) ראה ט"ז י"ד סו"ס רנא.

(28) אבל לולי הענין ד"הצלת נפשות" לא ה' עוסק בצ"צ, מצד מעלת ת"ת.

ועפ"ז יש לקשר מה שפרש"י בתחילת מג"א – "הוא אחשוורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו", עם פירושו בסיום מג"א – "לרוב אחיו, ולא לכל אחיו וכו'" (דנעוץ תחלתן בסופן) – כי הטעם שמרדכי "נעשה קרוב למלכות והי' בטל מתלמודו" גם לאחר נס פורים, הוא לפי ש"הוא אחשוורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו", ובמילא ישנו החשש שיחדש הגזירה.

(29) רבה פ"א.

(30) ע"ז ח, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"א-יג. ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לסהמ"צ מ"ע קנג) "בטלו כל הדינין (לא רק דיני נפשות) התלויין בב"ד הגדול".

(31) ואף שבתדא"ר שם המדובר בזמן "עד שיתיישבו ישראל בארצם"

(*) כ"ה בדפוסים לפנינו. ובנמה דפוסים: ר"פ משפטים. ראה מכלילתא מהדורת הארואיט'רבי'ן.

23 נדרשת מאתנו התנהגות אשר היא מעין דרכו של
24 מרדכי, להיות "משנה למלך" כדי להיות "דורש³⁹ טוב
25 לעמו ודובר שלום לכל זרעו", ואפילו כאשר משום כך
26 הוא "רצוי" רק ל"רוב אחיו".
27 ולמרות שאצל רבים כרוכה דרך זאת ב"ירידה"⁴⁰,
28 מפני שלשם כך יש צורך בויתור על השלימות העצמית
29 – הרי כדאית ירידה זו לטובת הרבים.

30 [ענין זה קיים אצל כל אחד גם בחייו כפרט:
31 נשמתו יורדת "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"⁴¹ כדי
32 להעשות למושל ושולט⁴² על הגוף, על הנפש
33 הבהמית, ועל חלקו בעולם, לכובשם ולעשות מהם
34 "דירה לו ית".]

35 וכאשר הוא בא בקשר נישואין, נוסף לו על כל
36 הנ"ל גם הענין של (בלשון המגילה⁴³) "להיות כל איש
37 שורך בביתו" (כמאמר חז"ל⁴⁴): "איזהו אשה כשרה
38 העושה רצון בעלה". וגם "שררה" זו כרוכה בירידה,
39 כמאמר חז"ל⁴⁵: "נחית דרגא נסיב איתתא" (=רד דרגה
40 ושא אשה), כי האדם מוכרח לוותר על עניניו הפרטיים
41 לצורך טובת ביתו⁴⁶.

42 זהו ההסבר לכך שמוצאים יתרון אצל העוסקים
43 בצרכי-ציבור, אפילו על פני אלה ש"תורתם
44 אומנתם"⁴⁷: אלה אשר "תורתם אומנתם" צריכים
45 להפסיק לצורך קריאת שמע⁴⁸, ואילו העוסקים בצרכי
46 ציבור אינם מפסיקים אפילו לקריאת שמע⁴⁹,

1 רק ליחידי סגולה שבכל דור, שהם בדרגת "תורתם
2 אומנתם", ותפקידם הוא כדרך "מקצת הסנהדרין"
3 הוספה בדיעת התורה בתמידיות.

4 ואילו סדר העבודה לרוב, אפילו לבני תורה, הוא
5 כהלכה, שבזמן הזה אין אנשים ש"תורתם אומנתם"³⁴,
6 במיוחד כאשר מבטלים את הלימוד לצורך "הצלת
7 נפשות" ולתועלת הרבים.

8 לגבי כ"ק מו"ח אדמו"ר עצמו - יש להעיר, שמי
9 יודע אופן עבודתו. בכלל, ידועים דבריו של הבעל-
10 שם-טוב³⁵ על הפסוק³⁶ "קומי אורי כי בא אורך וכבוד
11 ה' עליך זרח", שאמר: "אתם נשיאי ישראל, המוסרים
12 את תורתם ועבודתם למען טובת הרבים, מה יהא
13 עליכם. הרי זה קומי אורי הפרטי לכללי..." – כלומר,
14 לנשיאי ישראל יש ברכה מיוחדת, שלא יפגמו אצלם
15 ה"תורה ועבודה", ואדרבה: "בא אורך וכבוד הוי'
16 עליך זרח" – ללא יחס, "ברכה ניתנת בתורתך".

י.

ההוראה: ויתור על צרכים פרטיים למען הרבים

17 וזוהי ההוראה ממעשיו של מרדכי לגבינו למעשה,
18 כדבריו הידועים של הבעל-שם-טוב³⁷ על דברי
19 המשנה³⁸ "הקורא את המגילה למפרע לא יצא": מי
20 שקורא את המגילה תוך הסתכלות, כאילו מסופר בה
21 על מאורע שאירע בעבר ("למפרע") ואין לו קשר
22 להווה – הוא "לא יצא":

(43) א, כב.

(44) ראה תדבא"ר פ"ט. הובא ברמ"א אה"ע סו"ס סט.

(45) יבמות סג, א.

(46) ודוקא עי"ז "ויברך אותם ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה, ב. יבמות שם. המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 5 ואילך). וראה לעיל הערה 15, שע"י צדקה "נעשה מוחו ולבו זכים וכו'".

(47) נוסף על החילוק בגדרם – דתורתו אומנתו הוא כשאין מתבטל מלימודו כלל (ראה לעיל הערה 26), ועוסק בצ"צ הוא גם כשעוסק בזה רק בשעה זו [כפשוטו לשון הרמב"ם וכו' (דלקמן הערה 49) "הו' עוסק בצרכי רבים כו'"].

(48) בהנסמן בתחילת הערה 34. רמב"ם הל' ק"ש פ"ב ה"ה (ונ"כ שם).

(49) רמב"ם שם. שו"ע (ואדה"ז) או"ח ס"ע ס"ד. שו"ע אדה"ז סו"ס צג.

וראה לח"מ (הל' ק"ש שם), שאאל"ל כמ"ש הבי" (סי' ע) דמקור הרמב"ם הוא מהא דירושלמי ברכות (פ"ה ה"א) "העוסק בצ"צ כעוסק בד"ת", ד"כאן צרכי רבים ענדין מדת' בתורתו אומנתו כו', עיי"ש. וראה כס"מ הל' ק"ש שם. שו"ע אדה"ז שם.

(34) בדרגא דדשב"י (שאו "אין מפסיקין לתפלה") – שבת יא, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סו"ס קו [אף שישנו בדרגא פחותה יותר (שאו אי"צ לילך לביהכניס) – רמ"א או"ח ס"צ ס"ח. שו"ע אדה"ז שם סי"ז. וראה לעיל הערה 26].

(35) מו' תורות הידועות שאמרן בג"ע ביום חגיגת הולדתו ש"ק פ' תבוא ח"י אלו תרנ"ב – כפי ששמען כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (משיחת שמע"צ תרצ"ז). נדפסו בהוספות לכש"ט (קה"ת) סי' ג'.

(36) ישע"י ס, א (מהפטורה דפ' תבוא).

(37) הוספות לכש"ט (קה"ת) סי' עת.

(38) מגילה רפ"ב.

(39) וכידוע אמיתית ענין הדרישה – ע"ד ודרשת וחקרת גו', תדרשנו בכל לבבך גו'. וראה ט"ז לאור"ח ר"ס תכט. – ראה סה"מ עת"ר ע' סא. סה"מ תש"ט ע' 224 ואילך.

(40) וכמו מלך כפשוטו, שמצ"ע הוא "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (ש"א ט, ב), וצ"ל השתדלות מיוחדת לפעול עליו שירצה להיות מלך על עם (ראה ד"ה תקעו תשא. יו"ט של ר"ה תש"ג. ובכ"מ).

(41) ע"ד לשון הש"ס חגיגה ה, ב. ונת' ברשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת נ"ך כרך ב' ע' א"עב ואילך).

(42) ראה גניא פ"ט.

- 1 מפני שלמרות שעל-ידי התעסקות בצרכי-ציבור
 2 באמונה⁵⁰ נפגעים לימוד התורה והשלימות העצמית,
 3 כדברי חז"ל⁵¹ "הטל עליהן צרכי ציבור והן כלין
 4 מאליהן", בכל זאת, דוקא באמצעות זאת קיימת
 5 המעלה המיוחדת של טובת הרבים.
 6 ואם הנהגה כזאת נדרשת ממרדכי לצורך הצלת
 הגופים היהודיים⁵², הרי על-אחת-כמה-וכמה נדרש
 הדבר כאשר מדובר בהצלת נשמות יהודיות, ויש צורך
 לוותר על השלימות העצמית למען "הצלת נפשות",
 כדי להיות "דובר שלום לכל זרעו", עד אשר ישראל
 עושין תשובה "ומיד הן נגאלין"⁵³, בקרוב ממש.
 (משיחות פורים תשל"ג.
 פורים וש"פ תשא תשל"ה)

- 50) אף שבשו"ע אדה"ז (ס"ע שם) כתב: בד"א בדורות הראשונים שהיו עוסקים עמהם לש"ש כו* – הרי מסיים: "אין מי שישתדל אלא הוא שאז אפי' עוס' בהצלת ממונם לבד כו' ולא יפסיק". וכ"ש בנדוד' בענין של הצלת נפשות – נשמות – ממש.
 51) סנהדרין יז, א. פרש"י בהעלותך יא, כח. ובתחומא וארא (ה)
 ושמור"ר (פ"ו, ב): משכח תלמודו.
 52) כידוע שפורים הי' ההצלה של גופות בני"י (משא"כ חנוכה – לבוש אר"ח סי' עת"ר ס"ב. ט"ז שם סק"ג).
 53) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. וראה אגה"ת פי"א.
 (* ודלא כדחייית הכס"מ (הל' ק"ש שם) ד"מ"ש (ה"ר מנוח) ודוקא בדורות הראשונים אין לו טעם".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אדר"ר, תשכ"ב
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו,

ולכתבו אודות ענין השכחה, ידועה העצה בזה מתאים להוראת חכמנו ז"ל, חיים הם למוציאם בפה, ללמוד בדבור, ומה טוב בחברותא באופן של שקו"ט עם החבר, שכל זה מועיל לזכרון.

ועוד שיהי' בקי בעל פה המאמר ד"ה והדרת פני זקן, דסוף פרשת קדושים בלקוטי תורה.

וכן אשר יבדקו את התפילין שלו, ובכל יום חול קודם התפלה יפריש פרוטות אחדות לצדקה.

בעת רצון יזכירו כל שכתוב אודותם על הציון הק',

ומובן אשר הנהגתו הוא בלימוד התמדה ושקידה תוסיף בברכת השי"ת במילוי משאלות לבבו לטובה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לב, כה: וַיִּזְתֶּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ
עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר:

[בגימטריא] תשכ"ח³.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קל

סג

מנעם ששכח יעקב פכים קטנים דוקא

ויותר יעקב. שכח פכים קטנים וחזר עליהם.

רש"י

מה ששכח יעקב על פכים קטנים, קטנים דוקא, הוא
בחי' מוחין דקטנות, שמהם נמשך שכחה, ועיין בעין
חיים¹ שער מוחין דקטנות פ"ג.
והיינו מוחין דקטנות הוא בחי' אחוריים² דמוחין,

(1) וז"ל: . . . והנה כל כח שכחה שיש באדם נמשך לו ממוחין
דקטנות אלו, ומי שיוכל להורידן ע"י מעשיו למטה ע"י שימשיך
מוחין דגדלות וידחה אלקים דקטנות ויסלקם מז"א לגמרי, אז יהי לו
זכירה נפלאה בתורה ויבין כל רזי התורה, כי כל זכור הוא בדכורא,
רק אלקים דקטנות מונה ההארה דכורא בסוד זכור . . . ע"ש.
(2) מבואר בחסידות ובקבלה דכל בחי' אחוריים הוא בחי' דינין
וגבורה, ומהם נמשך "שכחה". ראה גם לקמן סימן קג הערה 4. (תניא

אגרת הקודש סימן כב. קונטרס אחרון ד"ה דוד זמירות. לקוטי תורה
פרשת במדבר יח, ג. ועוד). ראה הערה 3

(3) בגימטריא תשכ"ח. פירוש: מוחין נק' אב ואם (חכמה ובינה),
וכידוע יו"ד הוא בחי' חכמה ושם "הוי" במילוי יודיין — (יו"ד,
ה"י, וי"ו, ה"י), הוא שם ע"ב (72), ושם "אהי" הוא בכינה (ראה
לעיל סימן מח. נב), ומילוי שם אהי' (אל"ף, ה"י, יו"ד, ה"י), הוא
מספר קס"א (161).

ביחד $72 \times 161 = 233$, שהוא בגי' זכור.

נמצא דה"פנים" (דהיינו המילוי) דאב ואם הוא "זכור".

וה"אחוריים" דשם "עב"קסא" הוא מספר תשכ"ח, וזהו (דברים כה,
זו. יט) "זכור . . . לא תשכ"ח".

והיינו, "אחוריים" דשם ע"ב הוא: יו"ד (20), + יו"ד, ה"י (35), +
יו"ד, ה"י, וי"ו (57), + יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י (72) = 184.

והאחוריים דמילוי שם אהי' הוא: אל"ף (111), + אל"ף, ה"י (126),
+ אל"ף, ה"י, יו"ד (146), + אל"ף, ה"י, יו"ד, ה"י (161) = 544.

ביחד, היינו $544 + 184 = 728$, בגי' תשכ"ח. וזהו דבחי' מוחין
דקטנות שהוא בחי' אחוריים הוא מספר תשכ"ח.

וזהו שיעקב שכח פכים קטנים דוקא.

[ראה עוד בגי' ד"תשכח" בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קכט.
רטו. רלט.]

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אדר ב', תשכ"ב
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה משה שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ז אד"ר עם המצורף אליו,

ובודאי עומד בקישור עם שאר הארגונים והמוסדות המתעסקים בנוגע לענין הכשרות באה"ק
ת"ו ולכל לראש עם הרבנים אשר זה צ"ל מתפקידם הראשי, ואף שכאן אין ידועים פרטי החוקים בזה
אבל כנראה שתוקף רשמי לדרישת הרבנים בהאמור והחלטותיהם.

וכיון שנמצא על אתר, בודאי האריכות בהאמור אך למותר, ויהי רצון אשר מני' ומינייהו
יתקלס שם עילאה ויערה רוח ממרום לטהר הלבבות והמוחות (אשר לענין הכשרות גורם חשוב בזה
וכידוע דברי הראשונים כמלאכים בנדון) שכאו"א מעמנו אשר גוי אחד הוא ודתיהם שונות מכל עם
ודתי הארץ אינם עושים, ודוקא זהו יסוד וסוד קיומם הנצחי בכל מקום ובכל זמן, עאכו"כ בתקופתנו
דדרא דעקבתא דמשיחא ובאה"ק אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב. ארז"ל³ ש"חשן" אותיות "נחש" – נחש הקדמוני. ולאידך גיסא מבואר בשם ר' אפרים (מבעהתו"ס)⁴, ש"חשן" בגי' "משיח". והנה בזמן הגלות (שבא מפני חטאינו – שסיבתם התגברות המשכא דחויא⁵ על נפה"א) הרי ענין ה"נחש" הוא בגילוי, והחשן (בגימטריא משיח) הוא בהעלם; והיינו שישנו ה"חשן" גם בזמן הגלות אלא שהוא נמצא בהעלם – וזאת היא עבודתינו בזמן הגלות לפענח ולגלות את החשן (בגי' משיח) מהעלמו, עד שיהי' בבחי' "חשן משפט" – שתתגלה פעולתו וענינו בעולם. ועי"ז הנה "חשן" הוא בגי' "משיח" שגילוי החשן (בבחי' "חשן משפט") מביא לידי גילוי המשיח – ובקרוב ממש. לקוטי שיחות חלק י"א תצוה עמוד 138

כט, א – וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר ואילים שנים תמימים

ג. וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי. לקדשם בעולם הזה בז' ימי המלואים, לכהן לי בעוה"ב. שפתי כהן

כט, מב-מג – עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי

ד. עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי. צריך לבאר אלו הב' כתובים הבאים כאחד כפולים ומכופלים גם השינוי שמה שם שמה לא בחנם. ועל דרך רמז ירמוז על המשכן ושלשה מקדשים בית ראשון ובית שני ובית הג' המקווה. זהו עולת תמיד פתח אהל מועד כנגד משכן שבמדבר שעשה משה שלא הי' אלא לפי שעה, אשר אועד לכם שמה כנגד בית ראשון ולזה כתב אועד שהי' וועד ועליו נאמר (תהלים קלב, יד) זאת מנוחתי עדי עד כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"א הל' בית הבחירה, ולזה כתב שמה על דרך שאמרו בגמרא (יומא כא:): כתיב (חגי א, ח) ואכבדה רמז לה' דברים שהי' בבית מקדש א' יותר מן הב', וזהו שמה בה"א רמז לה' דברים, לדבר אליך שם כנגד בית שני שחסרו ה' דברים ונועדתי שמה כנגד הבית הג' שיבואו החמשה דברים שחסרו וימצאו בו בשלמות, ועל זה נאמר ונקדש בכבודי כי הבית הג' לא יתקדש עי"ב בשר ודם רק עי"י הב"ה עתיד לבנותה.

שמע שלמה⁶

כח, ד – ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קודש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי

א. כתב הרב הקדוש מהר"ש מאסטרופולי זיע"א על מדרש הנעלם וז"ל כד ישראל חייבין אתקיים בהון (ישעי' נ, א) ובפשעכם שולחה אמכם ואשתאר אמחץ דא הוא אמחץ ראש אויביכם וכד אתהדרו ישראל בתיובתא אתהדר אמכם לאתרה בשעתא דא אשתלימו שמונה בגדים דלביש כהנא רבא ביומא דכפורי ע"כ לשון המדרש הנעלם.

ופירש הרב זלה"ה דכמו שיש כהן גדול למטה כן יש בחינת כ"ג למעלה, והנה הבגדים שמשמש בהם כ"ג הם שמונה אבנט מצנפת כתונת מכנסים אפוד מעיל חשן ציץ, אבל כהן הדיוט משמש בד' בגדים דוקא וא"כ כמו שיש שמונה בגדים לכ"ג למטה כמו כן יש בחינת ח' בגדים הנז' ברוחניות ואורות בבחינת הכ"ג שיש למעלה?⁷

והנה כשישראל חוטאים ח"ו אז יחסרו בחי' ד' בגדים למעלה והם ר"ת אמכ"ם אבנט מצנפת כתונת מכנסים וישאר רק ד' בגדים היתרים שהם ר"ת אמח"ץ והם אפוד מעיל חשן ציץ והכוונה שע"י החטא עושים גרעון, וכמו שכהן הדיוט גרוע מכ"ג למטה שהכ"ג משמש בשמונה וכהן הדיוט בארבעה כן הבחינה שלמעלה הרמוזה לזה לא ישאר בה כ"א ארבעה.

והגם שאפוד ומעיל וחשן וציץ הנשארים אינם של כהן הדיוט מכל מקום נשתוה הבחינה לכהן הדיוט בענין שלא ישאר כי אם ד'.

והמדרש הנז' הכי פירושו כד ישראל חייבין אתקיים בהון ובפשעכם שולחה אמכם ר"ל מכח פשעכם אנכי שולח ומסיר ד' בגדים הרמוזים במלת אמכ"ם ונשארים ד' בגדים הנרמזים בר"ת אמח"ץ ומרמז בזה שהקב"ה מוחץ ראש שונאי ישראל מחץ ראש על ארץ רבה וכד יחזרון בתיובתא אז יתחזר אמכם לאתרה פ"י כאשר יחזרו בתשובה אזי הד' בגדים המרמוזים במלת אמכ"ם יחזרו למקומם וארמון על משפטו ישב אז בשעתא דא אשתלימו ח' בגדים דלביש כהנא רבא ביומא דכפורה דבשעה שישראל יהיו זכאים וצדיקים ממיילא יחזרו ד' בגדים המרמוזים במלת אמכ"ם ויתחברו עם ד' בגדים המרמוזים במלת אמח"ץ ותהי' אז הבחינה בשלימות גמורה ע"כ מהות דברי הרב זלה"ה בקיצור קצת ע"ש.

ר' שמשון אסטרופולי ז"ל – ניצוצי שמשון – אדרת אליהו

3 שער המצות וטעמי המצות להרח"ו פ' תצוה.

4 מאורי אור בערכו. חומת אנך בפרשתנו.

5 תניא פל"א. ובכ"מ.

6 ר' שלמה אלגאזי ז"ל, נדפס אמסטרדם ת"ע.

1 עיין סנהדרין לט. אלקים כהן הוא. ועיין לקוטי שיחות חלק ז עמוד 153 ואילך.

2 עיין זוהר ויקרא עמוד שכא וברקנטי פרשתנו.

♦ יום ראשון ז' אדר ♦

כז (כ) ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית וך פתית למאור להעלת נר תמיד:

כז ואת תפקד ית בני ישראל ויסבון לך משחא זיתא וךניא פתישא לאנהרא לאדלקא בוצינא תדירא:

שלהבת עולה מאליה (שבת כא). תמיד • כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר (במדבר כח) "עולת תמיד" ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר (ויקרא ט) "תמיד" ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב, אבל "תמיד" האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא.

כז ואתה תצוה • וך • בלי שמרים, כמו ששנינו במנחות: (דף פב) 'מגרגרו בראש הזית וכו'. פתית • הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחנן בריחים, כדי שלא יהיה בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר: "פתית למאור" ולא פתית למנחות. להעלת נר תמיד • מדליק עד שתהא

כלי יקר – עוז והדר

גם בהיכל נס תמידי זה בנר מערבי, כדי שבלם יסתכלו בו ויראו מנר מערבי שם ה' כי הוא שוכן בתוכם, ואלו לא היה הפרכת מכסה על ארון העדות לא היה צורך בנס זה:

ולהצעה זו נאמר, שכל פרשה זו אין הכוונה לצוות על גרות המנורה, כי אם בפרשת אמר שם עקר מקום של צווי זה, וכאן עקר הצווי על נר מערבי זה, לגלות למשה כי אף על פי שהפרכת מכסה על ארון העדות, מכל מקום יהיה גם במקום הקדש נס מתמיד המפרסם כי ה' שוכן שמה:

וכבר ידעת שמשנה רבנו ע"ה נאמר בו (דברים לג כא) 'יירא ראשית לוי', כי

הוא היה ראשית והתחלה לכל הדברים העומדים בנס, והוא היה בנר זה שמדליקין ממנו כמה גרות והנר אינו חסר (ספרי בהעלותך גז), כך האצל ממנו שפע רוח הקדש על כל הנביאים שבאו אחריו (במדבר יא כה), כי פני משה כחמה' (ב"ב עה) וממנו האצל האור על כלם. כך נר מערבי זה שהיה אורו מתמיד בדרך נס, האצל עליו מאורו של משה, כי הוא היה אמצעי בין אור ה' לכל מיני אורה אשר עמדו בנס. והיה הסימן על זה, שבלדתו נתמלא כל הבית אורה (מגילה יד), להורות שהוא היה המקבל הראשון מן אור העליון, ובאמצעותו השפע האור על כל מקום שיש בו דבר העומד בנס. לכן נאמר ואתה תצוה שני נוכחיות, לומר ואתה, הינו ממהות עצמונתך

מועד ואחר כך מחוץ לפרכת, ובפרשת אמר מחלפת השטה שאמר תחלה 'מחוץ לפרכת' ואחר כך 'באהל מועד'. וכאן נאמר מחוץ לפרכת אשר על העדת, ושם נאמר 'מחוץ לפרכת העדת':

ונראה לי שבכל זה, ממה שכתב הרמב"ן כי מה שאמר להעלת נר תמיד הינו נר מערבי שהיה דולק לעולם (ראה שבת כב), אבל שאר הגרות לא היו תמיד כי אם מערב עד בקר. בהנחה זו יתברר כל הספקות הנוכחים, כי אחר שצוה ה' למשה על המשכן וכל בלוי וחלק המשכן לשלשה חלקים ועל כלם אמר (לעיל כה ט) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', והיה הפרכת מבדיל בין קדש לקדש הקדשים (שם כו טז), ורצה משה שבכל חלק יהיה דבר המורה על שהשכינה שרויה בישאל. והנה בקדש הקדשים היו 'לחת העדת' (להלן לא יח) אשר יתנו 'עדות ה' נאמנה' שהשכינה שרויה שם, כי הלוחות היו בהם מעשה נסים שהיו נקראים 'משני עבריהם' (להלן לב טז), ומים וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים (שבת קד). ותינוח שכל הבא למקום ההוא 'יראה עין בעין כי שם ה' נקרא עליו' (ע"פ ישעיה נב ט, דברים כח ט). האמנם אחר שהפרכת מפקיין ואין כל אדם רשאי לבא שמה, פן חלילה יאמר המהרהר 'הרוצה לשקר ירחיק עיניו' (ראש שבועות פ"ז ס" יא), על בן הצרף הקדוש ברוך הוא לעשות

(כ) ואתה תצוה את בני ישראל וגו'. יש לדקדק מהו ואתה תצוה שני נוכחיות, ואתה צוה מבעי לה למימר. גם מלת ואתה בלה מיתרת, כי היה לו לומר 'צו את בני ישראל', כי בלשון זה נאמר בפרשת אמר (ויקרא כד ג) על הגרות הללו. ומה שכתב הרמב"ן לומר שהקפיד שלא יעשה זה על ידי שליח בו, מכל מקום היא גופא קשאי למה הקפיד במצוה זו יותר מכל המצוות. וכן בסמוך נאמר (להלן כה ג) 'ואתה תדבר', גם שם הדבר צריך ישוב. עוד הקשו המפרשים מה ענין מצוה זו לכאן, כי עקר מקומה אחר עשיית המשכן והנחת המנורה. ומהר"י אברבנאל פרש כי עקר מצוה זו בפרשת אמר (ויקרא שם), וכאן נאמר תצוה, רצה לומר אתה עתיד לצוות את בני ישראל בו, ולדבריו כל פסוק זה מיתר כי מה הגיד לו בזה שסופו לצוות, ומה יעשה הרב בפסוק ואתה תדבר' הנאמר בסמוך. ועוד קשה, להעלת נר תמיד 'גרות' מבעי לה, שהרי שבעה היו. ועוד קשה, הלא לא דלקו כי אם מערב עד בקר ולמה אמר תמיד. ועוד קשה, באמרו (שם) באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת, כל מראה מקום ארץ זה הוא נראה ללא צורך, כי היה לו לומר 'על המנורה יערה אותו' וכו' ויבדל ידענו מקום המנורה היכן היא. והנה לא הזכיר כי אם נר אחד, ובפרשת אמר אמר 'יערה את הגרות'. ועוד, כאן נאמר באהל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ד, עמוד 1276)

עצמו בסלוק אמייתי שכל חפצו יהיה אף ורק בתורת ה' וחקמתו יתברך, וישעבד שכלו לגמרי מכל וכל. ויש להוסיף: זהו שאנו אומרים בתפלה - 'ונפשי כעפר לכל תהיה, (ועל-ידי-זה) פתח לבי בתורתך'.

על-ידי 'כתית' - התבטלות וכתישוה עצמית, מגיעים לבחינת 'מאור' שבתורה. למוד התורה צריך להיות בבטול והנחת עצמותו של הלומד, מתוך ידיעה והכרה שהוא לומד את חכמתו ורצונו יתברך; ולא זו בלבד שלומד בהתמדה ושקידה, אלא שמסלק את

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת תשא, שושן פורים קטן, התשכ"ז)

שהוא רועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה, שמחזק אותנו באמונתנו בהוי' כו'.

צווי (תצוה) הוא צותא וחיבור שהוא ענין ההתקשרות, ופירושו ואתה תצוה הוא שמושה מקשר ומחבר נשמות ישראל ונותן להם פח להעלות נר תמיד, והינו על-ידי-זה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 127)

על הזית (זית נקי ויפה). ונמוקו עמו: צווי זה נאמר לבני ישראל במדבר, שם היה בראשית שמן (שהביאו ממצרים), ולא זיתים, שהרי במדבר אין עצי זית.

בלי שמרים (רש"י כו, ט) יש לשאל, מה מחדש בזה, והרי ידוע ש'צו' פרושה נקי מתערבת דבר זר. ויש לומר, שאם ללמדנו ש'צו' קאי על השמן (שמן צלול, בלי שמרים), לא

כלי יקר – עזר והדר

שכינתו, ועוד ששם העדות וכלו אורה, אלא ודאי עקר קיחה זו **אלוה** לצרכך. ובילקוט (רמז שעה) מסיק שלכך היו חלונות של בית המקדש רחבות מבחוץ וצרות מבפנים (ראה מנחות טו), להורות שלא היה השמש מאיר אל המקדש, אלא אדרבה המקדש היה מאיר לכל העולם, שנאמר (יחזקאל מג ב) 'והאריך האירה מבדדו', וכן בארנו למעלה פרשת ויצא (בראשית כה יא) בפסוק ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש'. ואולי שלכך נקט **אלוה**, לרבותא כי אפלו פני משה שהוא כפני חמה, מכל מקום אתה צריך לאור רוחני זה, כי אין השמש מאיר אל המקדש, אלא המקדש מאיר אל השמש, כי ממנו יוצא השפע אל כל צבא מרום:

ויש בפרשה זו מוסר אל הטועים, הנותנים החלק המבחר מן ממונם לצרכך החמר לאכל ולשתות ויתר תענגות בני האדם, וכל המלאכה נמכה ונמס' אותה יתן לצרכך נר אלהים נשמת אדם (ע"פ שמואל א' טו ט, משלי כ ב) כדרכך ששש קין (בראשית ד טו). אלא ילך בדרכך הכל שהביא מנחה לה' מבכרות צאנו ומחלבה'ן (שם פסוק ד), כך יתן ראשון למאור (ראה מנחות פו), לצרכך נר אלהים נשמת אדם אשר אורה נצחי כמו שנאמר **להעלת נר תמיד**, והשני יתן למנחות, שהיה מאכל לפנהיים. ודי רמו בזה למבינים: תורה כא

אתו'. ונראה לי שסדר הפסוק של פרשת אמר כך הוא, שצריך להפסיק בין מלת 'לפרכת' למלת 'העדת', וכך פרושו, 'להעלת נר תמיד מחוץ לפרכת', רצה ה' שיהיה נר אחד תמידי בדרכך גם מחוץ לפרכת, ואחר כך פרש מה משמש גם זה, על זה אמר 'העדת באהל מועד', כי גם זה יתן עדות ה' נאמנה גם באהל מועד שהכל מסתכלים שם, ויראו מנר מערבי זה את שם ה' פי בקרבם הוא, כי יערך אתו אהרן מערב עד בקר' ויהיה 'לפני ה' תמיד':

ולפי שנאמר שם 'צו את בני ישראל ויקחו אלוה', שמע מנה שיש כאן דבר המיחס לכל בני ישראל, ויש בו דבר המיחס אל משה לבד, שהרי נאמר 'אלוה'. על כן הצריך לפרש שניהם, כי הדבר המיחס אליו ולא להם, הוא הדבר העומד בנס אשר עליו אמר 'להעלת נר תמיד' עד 'חוקת עולם לדורותיכם', ואחר כך פרש הדבר המיחס לכל ישראל, הוא מה שאמר 'על המנרה הטהרה יערך את הנרות לפני ה' תמיד', כי כל הנרות היו פוזין מול נר מערבי זה (מנחות צז) על כן נאמר בכלם 'לפני ה' תמיד'. ופרוש זה יקר:

דבר אחר, לכך נקט מראה מקום זה **מחוץ לפרכת אשר על העדת**, שלא יטעו לומר כי הוא יתברך צריך לאורה (ראה מנחות פו), שהרי הפרכת מפסיק בין המנורה למקום השקאת

ותוספות אורה שבה, **תצוה את בני ישראל ויקחו אלוה שמן וגו'**, שהשמן יקח אליו רצה לומר לצרכו אליו כדי שתשפיע עליו מהורה, כדי **להעלת נר תמיד**, זה נר מערבי שהיה תמידי בדרכך גם:

ואחר כך נתן טעם לשבח למה היה צריך בנס זה, לפי שהוא **באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת**, פי הפרכת מבדיל בין המקום שיש בו עדות על שהשכינה שרויה בישאל אל ובין סתם אהל מועד, לפיכך **יערך אתו אהרן מערב ועד בקר**, וכי כל הלילה היה עומד ועורף, אלא שנותן בו שמן כמדת חרותיה שאין בו פי אם שעור דליקה **מערב ועד בקר** (ראה רש"י, ויאה על פי כן יעלה נר תמיד. ועדין לא פרש באיזו נר תמיד גם זה, עד שאמר **לפני ה'**, היינו נר מערבי הסמוך לשכינה שבמערב (ראה מנחות צח), כי מצד העדות דומה נר זה אל ארון העדות, ועל פי שנים עדים יקום דבר (דברים טו טו), ושניהם על ידי משה פי גם התורה נקראת על שמו (ראה יהושע ח לא):

ולא הזכיר כאן כל הנרות, כי אין כאן מקומם כי אם בפרשת אמר כמו שנאמר שם 'על המנרה הטהרה יערך את הנרות, ולכך לא נאמר שם ואתה תצוה, לפי שעקר הצווי שם היה על כל הנרות, ואגב גררא זכר שם גם נר מערבי זה באמרו 'להעלת נר תמיד מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך

כא במשפן זמנא מברא לפרכתא דעל סהדותא יסדר יתה אהרן ובנויה מרמשא עד צפרא קדם יי קגם עלם לדריהון מן בני ישראל: שראל:

(כא) באהל מועד מחוץ לפרכת אשר עלה העדות יערוך אתו אהרן ובניו מערב עד-בקר לפני יהוה חקת עולם לדורתם מאת בני ישראל: ם

כ"ט"י ◀ מערב עד-בקר • תן לה מדה, שתהא דולקת מערב עד בקר, ושערו חכמים חצי לוג ללילי טבת

א ואת קרב לומר ית אהרן אחיה וית בנויה עמה מגו בני ישראל לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן:

(א) ואתה הקרב אליך את-אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו-לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן:

כ"ט"י ◀ ואתה הקרב אליך • לאחר שתגמר מלאכת המשכן.

ב ומעבד לבושי קודשא לאהרן אחיה ליקר וילתשבחן:

(ב) ועשית בגדי-קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת:

ג ואת תמלל עם כל חפמי לבא דאשלמית עמה רוח חכמתא ויעבדון ית לבושי אהרן לקדשותה לשמשא קדמי:

(ג) ואתה תדבר אל-כל-חכמי-לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את-בגדי אהרן לקדשו לכהנו-לי:

כ"ט"י ◀ לקדשו לכהנו-לי • להכניסו בכהנה על-ידי הבגדים, שיהא פהן לי. ולשון "כהנה", שרות הוא, שנטריא"ה בלע"ז.

כלי יקר - עזי והדר

הקדש שעליה, כן ואתה תדבר אל כל חכמי לב כן יתקבלו אצילות אור השכל ממך. לכן נאמר בסוף כל מעשה המשכן (לחן מ א) ויכל משה את המלאכה, וכי משה פלה המלאכה, והלא כל חכמי לב עשו בה, אלא לפי שמושה האציל עליהם מן אור שכלו, דומה כאלו עשה הוא את כל המלאכה. ואמר אשר מלאתיו רוח חכמה, רצה לומר אף על פי שבאמת אני מלאתיו רוח חכמה, כי ה' יתן חכמה (משלי ב ו), מכל מקום מאחר שהשפע יגיע להם באמצעותך, יקרא הפל על שמך. לכן נאמר ואתה, ממדות עצמותך ותוספת חכמה שבה, תדבר אל כל חכמי לב להשפיע עליהם:

ומדאמר חכמי לב לשון רבים הנה לו לומר 'אשר מלאתים רוח חכמה', נובל לומר שמלאתיו חזיר כלפי משה, כי לפי שמלאתיו רוח חכמה על כן הוא יאציל מחכמתו על

ישראל, כמו שפרש רש"י פרשת דברים (ב טו) על פסוק וידבר ה' אלי, ובא לומר שאף על פי שהיה אהרן ראוי להרחיקו, מפל מקום קרבו ה' בעבור שני דברים, האחת בעבור משה, כי הוא אחיו, וכבודו של אהרן הוא כבודו של משה, והשניה הוא בזכות בני ישראל, לכן נאמרו שניהם, ואתה הקרב אליך, ומתוך בני ישראל: תורה ב

(א) ואתה תדבר אל כל חכמי לב. הזכיר גם כאן שני נוכחיות ואתה תדבר, לפי שכל חכמי לב קבלו האצילות מן משה, כמו שנאמר (במדב יא ט) ויאצלתני מן הרוח אשר עליך ושמתני עליהם, וכן כל 'עשי המלאכה' אשר היו בצל אל קבלו שפע החכמה באמצעות משה. וכמו שנאמר (לעיל ט כא) ואתה תקנה מכל העם הינו ברוח הקדש שעליך' (מכילתא מס דעמלק ב), ורצה לומר שתשפיע על דיני ישראל מן רוח

(א) ואתה הקרב אליך את אהרן אחיה מתוך בני ישראל. הוסיף כאן לשון ואתה, לומר לה שמצד מעשה העגל נתרחק אהרן כמו שנפסלו בכורי ישראל, ומשה קרבו בתפלתו, כמו שנאמר (דברים ט ט) ויבא אהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא. וענין תפלה זו, שתלה משה בעצמו לאמר הלא אחי ובשרי הוא והשמדתו כאלו נאכל חצי בשרי, בדרך שהתפלל על מרים (במדב יב יא). נמצא שבעבור שקרבו משה אליו על כן נבחר בזכות משה, אף על פי שגם הוא היה בתוך בני ישראל עובדי העגל, מפל מקום קרבו מתוך בני ישראל העובדים והפל בעבורך, לכן נאמר ואתה הקרב אליך את אהרן אחיה מתוך בני ישראל:

דבר אחר לכן נאמר מתוך בני ישראל, לפי שאין הנבואה שורה על נביאי ישראל כי אם בזכות

ד) וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶיט וּמְעִיל וּכְתָנֶת תְּשֻׁבֵן מִצְנַפֶּת וְאַבְנֵיט וְעִשׂוּ בְּגֵדֵי־קָדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹתָיו:

ד וְאֵלֶּיךָ לְבוּשָׁא דִּי יַעֲבֹדוּן חוּשְׁנָא וְאַפֹּדֶיט וּמְעִילָא וְכַתְנָא מִרְמָצָא מִצְנַפְתָּא וְהַמְנֵא וְיַעֲבֹדוּן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן אַחִיד וּלְבָנָיָהּ לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי:

שֵׁשׁ רֵאזִי שֶׁהוּא מִיַּן לְבוּשׁ, שֶׁתְּרַגְמֵם יוֹנְתָן וְדוֹד חֲגוּר אֶפֶד בַּד, 'פְּרָדוּט דְבוּי'. וְתַרְגָּם כְּמוֹ כֵּן: "מְעִילִים", פְּרָדוּטִין, בְּמַעֲשֵׂה תְמַר אַחֲתֵם אַבְשָׁלוּם: (שְׁמוּאֵל ב יג) "כִּי כֵן תִּלְבָּשׁוּן בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלוֹת מְעִילִים". וּמְעִיל - הוּא כְּמִין חֲלוּק, וְכֵן הַכְּתָנֶת, אֵלָּא שֶׁהַכְּתָנֶת סְמוּךְ לְכִשְׂרוֹ, וּמְעִיל קְרוּי חֲלוּק הַעֲלִיּוֹן. תְּשֻׁבֵן - עֲשׂוּיִין מִשְׁבָּצוֹת לְנוֹי, וְהַמְשָׁבָצוֹת הֵם כְּמִין גְּמוֹת הַעֲשׂוּיֹת בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב, לְמוֹשֵׁב קְבִיעֵת אַבְנֵים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְנֵי הָאֶפֶד: "מוֹסְבוֹת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב", וּבְלַע"ז קוֹרְאִין אוֹתוֹ קֶשְׁטוֹנִישׁ. מִצְנַפֶּת - כְּמִין כַּפֶּת כּוֹבַע שְׁקוֹרִין קוּפִי"א, שֶׁהָרִי בְּמָקוֹם אַחַר קוֹרָא לְהֵם 'מְגַבְעוֹת' וּמְתַרְגְּמִין כּוֹבָעִין (עֵיין יוֹמָא כ"ח). וְאַבְנֵיט - הִיא חֲגוּרָה עַל הַכְּתָנֶת, וְהָאֶפֶד הִיא חֲגוּרָה עַל הַמְעִיל, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּסֵדֶר לְבִישׁוֹן: "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכְּתָנֶת וַיַּחְגַּר אוֹתוֹ בְּאַבְנֵיט וַיִּלְבַּשׁ אוֹתוֹ אֶת הַמְעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד". בְּגֵדֵי־קָדֶשׁ - מִתְרוּמָה הַמְקַדְּשֵׁת לְשָׁמִי, יַעֲשׂוּ אוֹתָם.

כ"ט חֹשֶׁן • תַּכְשִׁיט כְּנָגַד הַלֵּב. וְאַפֹּדֶיט • לֹא שִׁמְעֵתִי (שְׁהוּא לְבוּשׁ), וְלֹא מְצִאתִי בְּבְרִיתָא פְּרוּשׁ תְּכֵנִיתוֹ. וְלִבִּי אוֹמֵר לִי שֶׁהוּא חֲגוּר לֹא מְאַחֲזִין, רַחְבּוֹ כְּרַחֵב גַּב אִישׁ, כְּמִין סִינָר שְׁקוֹרִין פְּרָצִינִיט, שֶׁחֲגוּרֹת הַשְּׂרוֹת כְּשֶׁרוֹכְבוֹת עַל הַסּוּסִים. כֶּף מַעֲשֵׂהוּ מְלֻמְטָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שְׁמוּאֵל ב י) "וְדוֹד חֲגוּר אֶפֶד בַּד". לְמַדְנּוּ, שֶׁהָאֶפֶד חֲגוּרָה הִיא. וְאִי־אֶפְשָׁר לֹאמַר שֶׁאֵין בּוֹ אֵלָּא חֲגוּרָה לְבָדָה, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר: (ויקרא ח) "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד", וְאַחַר־כֵּן "וַיַּחְגַּר אוֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד", וְתַרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: 'בְּהֶמֶן אֶפֶד־א'. לְמַדְנּוּ, שֶׁהַחֹשֶׁב הוּא הַחֲגוּר, וְהָאֶפֶד שֵׁם תַּכְשִׁיט לְבָדוֹ. וְאִי־אֶפְשָׁר לֹאמַר שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַכְּתָפוֹת שָׁבוּ הוּא קְרוּי אֶפֶד, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפֶד, לְמַדְנּוּ שֶׁהָאֶפֶד שֵׁם לְבָד, וְהַכְּתָפוֹת שֵׁם לְבָד. לְכַף אֲנִי אוֹמֵר שֶׁעַל שֵׁם הַסִּינָר שֶׁל מִטָּה קְרוּי אֶפֶד, עַל שֵׁם שְׁאוּפְדוֹ וּמְקַשְׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "וַיֶּאֱפֹד לוֹ בּוֹ". וְהַחֹשֶׁב הוּא חֲגוּר שֶׁלְמַעַלָּה הַיְמָנּוּ, וְהַכְּתָפוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ. וְעוֹד אוֹמֵר לִי לִבִּי,

כלי יקר - עזי והדר

הַדִּינִין, אֶפֶד מְכַפֵּר עַל עֲבוּדָה זָרָה, מְעִיל מְכַפֵּר עַל לְשׁוֹן הָרַע, כְּתָנֶת מְכַפֵּר עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, מִצְנַפֶּת מְכַפֵּר עַל גְּסוֹת הָרוּחַ, אַבְנֵיט מְכַפֵּר עַל הָרְהוּר הַלֵּב, צִיץ מְכַפֵּר עַל עֲזוֹת מִצַּח, מְכַבְּסִים מְכַפֵּר עַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת, וְיִלְיָף שֵׁם כְּלָהוּ מְקַרְאֵי: וּלְפִי זֶה נוֹכַח לִישֵׁב מֵה שֶׁהַקְּדוּשָׁה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֹשֶׁן לְאַפֹּדֶיט, כִּי יוֹתֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּיד עַל קְלִקוּל הַדִּינִין מִמֶּה שֶׁמְקַפֵּיד עַל עֲבוּדָה זָרָה, וְרֵאזִי מִן דוֹר הַפְּלִגָּה שֶׁפְּשָׁטוֹ יְדִיָּהֶם בְּעֶקֶר וְלֹא נֶאֱבָדוּ וְדוֹר הַמְּבוּבָל עַל יְדֵי שְׁהִיָּה חֶמֶס וְגוֹל בִּינְיָהֶם נֶאֱבָדוּ (רֵאזִי סְנַהֲדִין ק"ח), כִּי אִם יִהְיֶה הָאֶדָם אֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵה יַעֲשֵׂה לּוֹ (ע"פ אֵיבֵל ל"ח ז). אֲבָל יִשְׂרָאֵל לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל מָקוֹם בְּרוּךְ הוּא הַקְּדוּמִי עֲשִׂיתָ הָאֶפֶד, כִּי חֶסֶד עֲבוּדָה זָרָה חֲמוּר עֲלֵיהֶם יוֹתֵר

וְתִמָּה אֲנִי עַל כָּל הַמְּפָרְשִׁים שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ עַל מֵה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵרוֹן (לעיל כ"ט) יַעֲשׂוּ אֵרוֹן, וְכֵאן אֵין פְּצָה פֹּה: וְלִפִּי מֵה שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִמּוּךְ בְּמַעֲשֵׂה הָאֶפֶד (פְּסוּק ז) שֶׁבָּא לְכַפְּרָה עַל עֲבוּדָה זָרָה, דִּהְיִנּוּ עַל הַעֲגֵל שֶׁעָשׂוּ, שֶׁגָּרַם שְׁבִירַת הַלְוִיּוֹת שֶׁנֶּשְׂאָ מִשָּׂה עַל כְּתָפָיו עַל כֵּן בָּא הָאֶפֶד עַל שְׁתֵּי כְּתָפָיו, וּכְתִיב (פְּסוּק ז) שְׁתֵּי כְּתָפֵי חֲבֵרַת יְהוָה לוֹ כְּנָגַד שְׁנֵי הַלְוִיּוֹת שֶׁהָיוּ בָּהֶם 'חֲמֻשָּׁה דְבָרוֹת מוֹל חֲמֻשָּׁה' (מְכִילֵת מִסִּי דְבַחֲרוּשׁ ח), אִם כֵּן שְׁפִיר קָאָמַר וְעִשׂוּ לְשׁוֹן רִבִּים, מִן הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר 'וְעִשׂוּ' אֵצֶל הָאֵרוֹן: הָאֲמָנִים נִרְאֶה קְרוֹב לְשִׁמְעַ, לְפִי שֶׁאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל בְּמִסְכַּת עֲרֻכִין (ט"ז) 'לְמַה נִּסְמְכוּ קְרָבָנוֹת לְבִגְדֵי כְּהֻנָּה, לֹאמַר לָךְ מֵה קְרָבָנוֹת מְכַפְּרִין אַף בְּגֵדֵי כְּהֻנָּה מְכַפְּרִין, חֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל

כָּל חֲכָמֵי לֵב, וְזֶה אֵינוֹ מֵאֲמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְמֹשֶׁה, מִדְּלֹא אָמַר 'אֲשֶׁר מִלְּאֲתִיךָ רוּחַ חֲכָמָה', אֵלָּא הַפְּסוּק מְפָרֵשׁ לָנוּ מֵהוּ זֶה שֶׁאֲמַרְתִּי לְמֹשֶׁה **וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֵל כָּל חֲכָמֵי לֵב,** לְמַה אֲנִי תוֹלָה הַדְּבָר בְּמֹשֶׁה, לְפִי שֶׁמִּלְּאֲתִי רוּחַ חֲכָמָה, וְאַחַר כֵּן חוֹר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לְמֹשֶׁה בְּנוֹכַח וְעִשׂוּ אֶת בְּגֵדֵי אַהֲרֹן וְגו'. וּמִלַּת 'אֲשֶׁר' מְשַׁמֵּשׁ לְשׁוֹן 'דְּהֵא', כְּמִשְׁפָּטוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת: תוֹרָה ד' **ד) וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶיט.** כֵּאן הַנּוֹכֵיר הַחֹשֶׁן קָדָם לְאַפֹּדֶיט, וְאַחַר כֵּן בְּפִרְטוֹן הַקְּדוּשָׁה הָאֶפֶד (פְּסוּק ז) וְאַחַר כֵּן 'וְעִשִׂיתָ חֹשֶׁן' (פְּסוּק ט), וְכֵן בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה בְּפִרְשֵׁת פְּקוּדֵי (לְחֹל ל"ט ב"ח) הַקְּדוּשָׁה גַם כֵּן אֶפֶד לְחֹשֶׁן. וְעוֹד קָשָׁה, בְּכֻלָּם נֶאֱמַר **וְעִשִׂיתָ,** וְכֵאן נֶאֱמַר **וְעִשׂוּ אֶת הָאֶפֶד,**

ה וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזֹּהֵב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן
 וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: פ

וְהֵם יִקְחוּ • אוֹתָם חֲכָמֵי לֵב שִׁיעֲשׂוּ הַבְּגָדִים, יִקְבְּלוּ מִן הַמִּתְנַדְּבִים אֶת הַזֹּהֵב וְאֶת הַתְּכֵלֶת, לַעֲשׂוֹת מִהֵן אֶת הַבְּגָדִים.

וְעֲשׂוּ אֶת־הָאֹפֶד זֹהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: (ו)

וְעֲשׂוּ אֶת־הָאֹפֶד • אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פרושן פרקים, וישגה הקורא בצרופן. לכה אני פותח מעשיהם פמות שהוא, למען ריוץ הקורא בו, ואחר-כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו, כנגד לבו למטה מאציליו. רחבו כמדת רחב גבו של אדם יותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחבר בראשו על

כלי יקר - עוז והדר

לך, ולכך כתוב על הציץ 'קדש לה' (פסוק לו). ואף אם נאמר שהציץ מכפר על סתם עוות מצד, מכל מקום רמו בעשייה ראשונה אל הציץ שכתוב עליו 'קדש לה':

ובזה מושב מה שזאמר תחלה ועשית בגדי קדש לאהרן והאחר כך אמר **ועשו את בגדי אהרן לקדשו**, הקדים בגדי אהרן אל הקדשה. לפי שפסוק ראשון מדבר בציץ שקדם זה לא היה דרכו ללבש שום ציץ, על כן אמר **ועשית בגדי קדש לאהרן**, שיעשה לאהרן בגד כתוב עליו 'פתוחי חתם קדש לה' (שם) ו'תהי לו כבגד יעטה' (תהלים קט טו). אבל למטה מדבר במכנסים שבאלו הכי דרכן של בני אדם לילף מלבשים מכנסים, על כן אמר **ועשו את בגדי אהרן לקדשו**, רצה לומר אותן **בגדי אהרן** שהיה דרכו ללבשן כבגד, הנה עתה יעשום **לקדשו**

לנו, ולא נבקש הנקמה כל כך מהרה, על כן שנה משה ואמר 'לתת נקמת ה' במדין', על מה שעשו כנגד ה' במעשה פעור (במדבר שם א-ג), ואם כן 'חלק גבוה מי יתיר' לאחריו, ואם כן ודאי עשה משה בשמחה ולא אחר. ודבר זה יתבאר עוד בפפרשת משות (שם לא א) בעזרת השם:

חשן ואפוד ומעיל וגו'. לא הזכיר ציץ ומכנסים, לפי שאינן בכלל לבוש, כי אינן בגדים (ראה רבינו בחיי). אף לפי שמצינו כאן שלשה פעמים לשון עשייה, **ועשית בגדי קדש לאהרן אחיר** (פסוק ב), **ואחר כך נאמר** (פסוק ג) **ועשו את בגדי אהרן לקדשו**, ואחר כך נאמר **ואלה הבגדים אשר יעשו**, נוכל לומר שהראשונה והשנייה מאחר שהזכר בהם קדשה ודאי יש בהם רמו לציץ ומכנסים, כי בכל מקום שתמצא גדר ערוה שם תמצא קדשה' (ויקרא כד ט), ולדעת רבותינו ז"ל (ערכין טו) 'המכנסים מכפר על עריות, ומוסוף אני לומר שגם הציץ מכפר על עריות, והא בצנעא והא בגלוי, כי המכנסים שבמקום צנעא מכפר על דברים שבצנעא הוא ההולך אחרי העריות בצנעא וחסוי, כמו שזאמר (פסוק כח) 'לכסות בשר ערוה', והציץ מכפר על עוות מצד' (ערכין שם) הוא העובר בגלוי בלא בושח, וזהו שמביא בגמרא (שם) פסוק (ירמיה ג א) 'ומצח אשה זונה היתה

מן קלקול הדינין, לכה נאמר **ועשו את האפוד**, כי לשון **ועשו** משמע גם הגדת עתידות לומר שכה יהיה שיעשו את האפוד תחלה. ועוד כי הקדוש ברוך הוא בידו למחל ולותר על עבודה זרה, אבל לא על קלקול הדינין בדברים שבין אדם לחברו, כי אין הקדוש ברוך הוא מוחל כי אם בדברים שבינו לבין הבריות (יומא פה), אבל ישאל אמרו בידנו למחל ולותר על מה שקרה לנו עוות על ידי קלקול הדינין, אבל 'חלק גבוה מי יתיר' (ע"פ יבמות עט), לכה הקדימו מעשה האפוד: **וזה דומה למה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה** (במדבר לא א) 'לקם נקמת בני ישראל מאת המדינים, ומשה אמר (שם פסוק א) 'לתת נקמת ה' במדין, ומקאן למד רש"י לומר (שם) 'אף על פי שמשה שמע שמייתו תלויה בדבר מכל מקום עשה בשמחה ולא אחר', כי אלו לא עשה בשמחה אם כן היה לו לומר ל'ישאל דברים פהויתן שיעקמו מהם נקמת בני ישראל' על מה שעשו להם, כי הפילו עשרים וארבעה אלף מישראל (שם כ ט), אלא ודאי שמשה חשב מאחר שישאל אוהבים למנהיגיהם וישמעו שמייתו משה תלויה בנקמה זו, אם כן יאמרו כלום הקדוש ברוך הוא מבקש לעשות נקמה כי אם בעבורנו, אם כן 'יאמר נא ישראל' אנהנו נמחל על מה שעשו

העריות: תורה ה
 (ו) **ועשו את האפוד**. בכלם נאמר **ועשית** וכאן נאמר **ועשו**, לפי שאמרו רבותינו ז"ל (ערכין טו) 'שהאפוד בא לכפר על עבודה זרה', וכאן עברו ישראל ועשו את העגל, על כן יתעסקו כלם באפוד להיות לכלם לכפרה. ובדרך זה אמרו רבותינו ז"ל (שמור' לד ט) 'ועשו ארון' (לעיל כה ט) 'בואו הכל ויתעסקו בו', כך **ועשו** הזאמר

פני רחבו מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן, כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחברות בחשב, אחת לזמין ואחת לשמאל מרחקות זו מזו שעור הבדלת כתפים, מאחורי הכהן, לשני קצות רחבו של סינר. וכשזוקפן, עומדות לו על שני כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארכות כדי שעור לזקפן אצל צנארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזקב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחבו העליון, אחת לזמין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשבצות לזמין, וכן שני ראשי השרשרות השמאליות תקועין במשבצות שבכתף שמאל. נמצא, החשן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וינגגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחבר בחשב, וטבעות

החשן אל מול טבעות האפוד, שוככים זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונבדל, הולך וחזור. **זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר**. חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזקב כמין טסים דקים וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן: חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן וכן בתולעת שני, וכן בשש. שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר-כך שזור את כלם כאחד, נמצא חוטין כפול עשרים ושמונה, וכן מפרש במסכת יומא, ולמד מן המקרא הזה: "וירקעו את פחי הזקב, וקצצו פתילים לעשות (את פתילי הזקב) בתוף התכלת ובתוף הארגמן וגו'". למדנו, שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין. **מעשה חשב**. כבר פרשתי שהיא אריגת שתי קירות, שאין צורת שני עבריה דומות זו לזו.

כלי יקר - עזו והדר

כאן, כי למשה לא היה חלק כלל במעשה ההוא על בן תלה בישראל ולא במשה. ולמעלה (פסוק ד) פרשנו בדרך אחר:
ואמר שיהיה **מעשה חשב**, כדי לכפר על עבודה זרה שהמחשבה בה כמעשה דמי, שנאמר (יחזקאל יד ה) 'למען תפש את בית ישראל בלבם'. וטעמו של דבר, שעקר העון ההוא תלוי באמונה, דהיינו במחשבה, וכל העבודות שעושין לעבודה זרה הכל טפל אל המחשבה, כי עקר החטא ההוא תלוי בלב המאמין. וזה שנאמר **וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו**, כי אף על פי שחשב ענינו 'חשב' והינו חגור שחובשין בו, מכל מקום הזכיר לשון **חשב** המורה על המחשבה, לדרש בו שהמחשבה בו **כמעשהו**, רצה לומר כמעשה דמי, כי מטעם זה נעשה החשב **כמעשהו**, לכפר על המחשבה שהיא כמעשהו דמי:
ומטעם זה מצינו בפרשת שלח לך (במדבר טו כב-כד) בפרשת וכי תשגו' וגו' המדברת בעבודה זרה, שהקדים שם עולה לחטאת, אף על פי

שבכל הפרה הוא מקדים חטאת לעולה, לפי שבכל עון קדם ההרהור אל המעשה, ומכל מקום המעשה חמור מן ההרהור, על כן הוא מסיר תחלה הגדול וזהו החטאת המכפר על המעשה, ואחר כך העולה 'על רוח ההרהור' (ויקרא יז א), אבל בעבודה זרה חטא המחשבה גדול מן המעשה, על כן הוא מקדים העולה לחטאת. וכן כאן הקדים כפרת המחשבה אל המעשה, כי תחלה אמר **מעשה חשב** לכפר על חטא המחשבה, ואחר כך אמר (פסוק ו) **שתי כתפת חזרת יהיה לו**, לכפר על חטא המעשה, כמו שנאמר בישעיה (מ"ו) על עובדי עבודה זרה 'ישארו על כתפי וגו':
ולפי שהעגל גרם שבירת הלוחות שנשא משה על שני כתפיו, והיו 'חמשה דברות מול חמשה' (מכילתא מס דבבא דש"ח), והיו 'חברות' כי הדברות היו מקבילות זה לצמת זה, על כן כאן לכפרה **שתי כתפת חזרת יהיה לו וגו'**, ונוסף על כפרה זו נעשה הארון שהיה מנשא על שני כתפיו בשני בדי ארון. וזהו שנאמר (דברים לג יב) 'ובין

כתפיו שכו', כי צמצם הקדוש ברוך הוא שכניתו בין שני בדי ארון שהיו מנחים על כתפות נושאי הארון, ועוד צמצם הקדוש ברוך הוא שכניתו 'בין שני כתפות' הכהן נושא האפוד, כי בו היה תלוי חשן המשפט אשר בו היו האורים ותמים כנגד לבו, והיה השם המפרש חקוק בהם:
ולקחת את שתי אבני שהם, לכפר על שתי אבני הלוחות שנשתברו, ושם 'תפרדה החבילה' בין ארבע אלו, והם השם 'יתברך, והלוחות, ומשה, וישראל, ועל ידי הכפרה נתחברו בלם, כי **שתי אבני שהם** כנגד שני אבני הלוחות, 'שהם' פרש רבנו בחיי שהוא אותיות השם, והוא אותיות משה, והיה חקוק עליו כל **שמות בני ישראל**. ומעלה נודמנו ארבעתן אל פונדק אחד תחת אשר מתחלה 'שכחו אל מושיעם' (ע"פ תהלים ק"א) וגרמו שלעמת זה גם ה' שכתם, הנה אחר הכפרה שחורו 'וינברו כי אלהים צורם' (ע"פ שם ע"ח לח), אז גם המה יהיו **על שתי כתפיו לזכרון**: תורה י

(ז) שְׁתֵּי כְּתַפְתְּ חִבְרוֹת יְהִי־לָו אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו וּפְרָמִין פְּתָפִין מְלַפְפִין יְהוּן לָהּ עַל תְּרִין סְטֻרוֹהֵי וַיִּתְלַפֵּף:
וְחִבְר:

קְצוֹתָיו • אֶל רְחִבּוֹ שֶׁל אַפּוֹד, שְׁלֹא הָיָה רְחִיבּוֹ אֶלָּא כְּנֶגֶד גִּבּוֹ שֶׁל פֶּהֶן, וְגָבְהוֹ עַד כְּנֶגֶד הָאֲצִילִים שְׁקוֹרִין קוּדִי"ש, שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל מז): "לֹא יִחְגְרוּ בַיָּנֵעַ", אֵין חוֹגְרִין בְּמִקּוֹם זֵיעָה, לֹא לְמַעַלָּה מֵאֲצִילֵיהֶם וְלֹא לְמַטָּה מִפְּתוּחֵיהֶם, אֶלָּא כְּנֶגֶד אֲצִילֵיהֶם. וְחִבְר • הָאֶפּוֹד עִם אוֹתָן שְׁתֵּי כְּתַפּוֹת הָאֶפּוֹד יִחְבְּרוּ אוֹתָם בְּמַחַט לְמַטָּה בְּחֹשֶׁב, וְלֹא יֶאָרְגֶם עִמוֹ, אֶלָּא אוֹרְגֶם לְבַד וְאַחַר-כֵּן מַחְבְּרֶם.

כִּי"א • שְׁתֵּי כְּתַפְתְּ וְגו' • הַסִּינֵר מְלֻמָּטָה, וְחֹשֶׁב הָאֶפּוֹד הֵיא הַחֲגוּרָה וְצִמּוּדָה לוֹ מְלֻמָּעָלָה, דְּגַמַּת סִינֵר הַנָּשִׁים, וּמִגִּבּוֹ שֶׁל פֶּהֶן הָיוּ מְחַבְרוֹת בְּחֹשֶׁב שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת כְּמִין שְׁתֵּי רְצוּעוֹת רְחִיבוֹת, אַחַת כְּנֶגֶד כָּל כְּתָף וְכְתָף, וְזוֹקֶפֶן עַל שְׁתֵּי כְּתַפּוֹתָיו עַד שְׁנִקְפְלוֹת לְפָנָיו כְּנֶגֶד הַחֲזָה, וְעַל-יְדֵי חֲבוּרָן לְטַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן נֶאֱחָזִין מְלַפְנֵיו כְּנֶגֶד לְבוֹ, שְׁאִין נּוֹפְלוֹת, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּעִנְיָן, וְהָיוּ יְקוּפּוֹת וְהוֹלְכוֹת כְּנֶגֶד כְּתַפּוֹ, וְשְׁתֵּי אֲבָנֵי שֶׁהֵם קְבוּעוֹת בָּהֶן, אַחַת בְּכָל אַחַת. אֶל-שְׁנֵי

(ח) וְחֹשֶׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יְהִי זֶה בְּתַכְלֵת וְאֶרְגָּמוֹן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשּׁוֹר:
 ח וְהִמְנִן תְּקוּנָהּ דִּי עֲלוּהֵי כְּעוֹבְדוֹהֵי מִנְּהָ הָיִי דְהִבָּא תְּכֵלֵא וְאֶרְגָּמוֹן וְצִבְעֵ זְהוּרֵי וּבוּיִן שְׁזִיר:

מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב וּמְחַמֶּשֶׁת מֵינִים, כֶּף אַרְיַגַּת הַחֹשֶׁב, מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב וּמְחַמֶּשֶׁת הַמֵּינִים. מִמֶּנּוּ יְהִיָּה • עִמוֹ יְהִיָּה אַרוּג, וְלֹא יֶאָרְגְנוּ לְבַד וַיִּחְבְּרוּ.

כִּי"א • וְחֹשֶׁב אֶפְדָּתוֹ • וְחֲגוּר שְׁעַל-יְדוֹ הוּא מֵאֶפּוֹד וּמְתַקְנָהוּ לְפֶהֶן וּמְקַשְׁטוֹ. אֲשֶׁר עָלָיו • לְמַעַלָּה בְּשִׁפְתַּת הַסִּינֵר, הֵיא הַחֲגוּרָה. כְּמַעֲשֵׂהוּ • בְּאַרְיַגַּת הַסִּינֵר,

(ט) וְלִקְחָתְּ אֶת-שְׁתֵּי אֲבָנֵי-שֶׁהֵם וּפְתַחְתְּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 ט וְתַסֵּב יֵת פְּרָמִין אֲבָנֵי בּוּרְלָא וְתַגְלוֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֵהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(י) שֵׁשֶׁה מִשְׁמֹתֶם עַל הָאֲבָן הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֲבָן הַשְּׁנִית כְּתוֹלְדוֹתֶם:
 י שֵׁשֶׁה מִשְׁמֹתֶם • כְּסֹדֵר שְׁנוּלְדוֹ: רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, דָּן וְנַפְתָּלִי עַל הָאֶחָת. וְעַל הַשְּׁנִיָּה: גָּד

וְאֲשֶׁר, יִשְׁשַׁכַּר, זְבוּלוּן, יוֹסֵף, וּבְנֵימִין מְלֵא, שְׁכֵן הוּא כְּתוּב בְּמִקּוֹם תוֹלְדוֹתוֹ, כִּי"ה אוֹתִיוֹת בְּכָל אַחַת וְאַחַת.

כִּי"א • כְּתוֹלְדוֹתֶם • כְּסֹדֵר שְׁנוּלְדוֹ: רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, דָּן וְנַפְתָּלִי עַל הָאֶחָת. וְעַל הַשְּׁנִיָּה: גָּד

(יא) מַעֲשֵׂה חֲרֹשׁ אֲבָן פְּתוּחֵי חוֹתֶם תְּפַתַּח אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל-שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבְּצוֹת זֶה בְּתַעֲשֶׂה אֹתָם:
 יא עוֹבֵד אָמֵן אֲבָן טָבָא כְּתִב מִפְּרֵשׁ כְּגֻלְף דְּעִזְקוֹן תְּגִלוֹף יֵת פְּרָמִין אֲבָנֵיא עַל שְׁמֵהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקִיעֵן מְרַמְצֵן דְּדִבְבַּ פְּעֻבַּד תְּהוּן:

כְּמוֹ שְׁחוֹרְצִין חוֹתְמֵי טַבְּעוֹת, שֶׁהֵם לְחַתֵּם אֲגָרוֹת כְּתִב נֶפֶר וּמְפָרֵשׁ. עַל-שְׁמוֹת • כְּמוֹ בְּשִׁמּוֹת. מִסִּבַּת מִשְׁבְּצוֹת • מְקַפּוֹת הָאֲבָנִים בְּמִשְׁבְּצוֹת זֶה בְּ, שְׁעוֹשֶׂה מוֹשֵׁב הָאֲבָן בְּזֶה בְּ, כְּמִין גִּמָּא לְמִדַּת הָאֲבָן וּמְשַׁקְעָה בְּמִשְׁבְּצוֹת. נִמְצְאוֹת הַמִּשְׁבְּצוֹת סוֹבְכַת אֶת הָאֲבָן סָבִיב, וּמְחַבְּרֵי הַמִּשְׁבְּצוֹת בְּכְתַפּוֹת הָאֶפּוֹד.

כִּי"א • מַעֲשֵׂה חֲרֹשׁ אֲבָן • מַעֲשֵׂה אָמֵן שֶׁל אֲבָנִים. 'חֲרֹשׁ' זֶה, דְּבוּקָה הוּא לְחִיבָה שְׁלֹא חֲרִיו, וְלִפְיֶכֶף הוּא נֶקוּד פֶּתַח בְּסוּפוֹ, וְכֵן: (ישעיה מז) "חֲרֹשׁ עֲצִים נִטָּה קוֹ", חֲרֹשׁ שֶׁל עֲצִים. וְכֵן: (שם יב) "חֲרֹשׁ בְּרוּזֵל מַעֲצָד", כָּל אֵלֶּה דְּבוּקִים וּפְתוּחִים. פְּתוּחֵי חוֹתֶם • כְּתַרְגוּמוֹ: כְּתִב מִפְּרֵשׁ כְּגֻלְף דְּעִזְקָא, חֲרוּצוֹת הָאוֹתִיוֹת בְּתוֹכָן

יב וְתִשׁוּי יַת תְּרִמִּין אֲבָנָי עַל כַּתְּפֵי אֶפֻּדָא
אֲבָנֵי דְכִרְנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוּל אֶהְרֹן יַת
שְׂמֵהֶהוּן קָדָם יְיָ עַל תְּרִין כַּתְּפוּהֵי
לְדְכִרְנָא:
(יב) וְשִׁמַּתְּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כַּתְּפֵת הָאֶפֻּד אֲבָנֵי
זָכָרֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׂמוֹתֶם לִפְנֵי
יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כַתְּפֵיו לְזָכָרֹן: ם

כ"י - לְזָכָרֹן • שִׁיחַ רֹאֵה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הַשְּׂבָטִים כְּתוּבִים לִפְנֵינוּ, וְיִזְכֹּר צְדָקָתְךָ.

♦ יום שני ח' אדר ♦

(יג) וְעִשִׂיתָ מִשְׁבַּצַּת זָהָב:
יג וְתַעֲבֹד מִרְמָצָן דְּדָהָב:

כ"ג - וְעִשִׂיתָ מִשְׁבַּצַּת • מַעוּט מִשְׁבַּצוֹת, שְׁתִּים. וְלֹא פָרַשׁ לָךְ עֵתָה בְּפִרְשָׁה זֹה, אֲלֵא מְקַצֵּת צָרְפָן, וּבְפִרְשַׁת
הַחֹשֶׁן גּוֹמֵר לָךְ פְּרוּשׁן.

יד וְתִרְמִין תְּכִין דְּהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבֹד
יְתֵהוּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתַמֵּן יַת תְּכִינָא גְּדִילְתָא
עַל מִרְמָצָתָא:
(יד) וְשְׁתֵּי שְׂרָשְׁרוֹת זָהָב טְהוֹר מִגְּבֻלַת תַּעֲשֶׂה אֹתָם
מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת־שְׂרָשְׁרוֹת הָעֶבֶת עַל־
הַמִּשְׁבַּצַּת: ם

צווי, ואין "ונתתה" האמור כאן לשון צווי, אלא
לשון עתיד, כי בפְרִשַׁת החֹשֶׁן חוֹזֵר וּמְצַוֵּהוּ עַל
עֲשִׂיתָ וְעַל קְבִיעוֹתָן, וְלֹא נִכְתָּב כָּאֵלָּא לְהוֹדִיעַךָ
מְקַצֵּת צָרְף הַמִּשְׁבַּצוֹת שְׂצוּהָ לַעֲשׂוֹת עִם הָאֶפֻּד.
וְכִתְּבָ לָךְ זֹאת לֹמֵר לָךְ, הַמִּשְׁבַּצוֹת הַלְלוּ יְזַקְקוּ לָךְ
לְכַשְׁתַּעֲשֶׂה שְׂרָשְׁרוֹת מִגְּבֻלַת עַל הַחֹשֶׁן, תַּתְּנִם עַל
הַמִּשְׁבַּצוֹת הַלְלוּ.

כ"ד - שְׂרָשְׁרוֹת זָהָב • שְׁלֹשְׁלֹאוֹת. מִגְּבֻלַת • לְסוּף
גְּבוּל הַחֹשֶׁן תַּעֲשֶׂה אֹתָם. מַעֲשֶׂה עֶבֶת • מַעֲשֶׂה
קְלִיעַת חוּטִין וְלֹא מַעֲשֶׂה נְקָבִים וּכְפָלִים, כְּאוֹתָן
שְׁעוֹשִׂין לְבוֹרוֹת, אֲלֵא כְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׂין לְעַרְדְּסָקְאוֹת,
שְׁקוֹרִין אִינְשִׁינְשִׁיר"ש (בִּיצָה כ"ב). וְנִתְּתָה אֶת שְׂרָשְׁרוֹת •
שֶׁל עֲבוֹתוֹת, הַעֲשׂוֹיוֹת מַעֲשֶׂה עֶבֶת, עַל מִשְׁבַּצוֹת
הַלְלוּ, וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צְנֻאָת עֲשִׂיתָ שֶׁל שְׂרָשְׁרוֹת
וְלֹא צְנֻאָת קְבִיעוֹתָן. וְאֵין "תַּעֲשֶׂה" הָאֶמּוֹר כָּאֵין לְשׁוֹן

טו וְתַעֲבֹד חֹשֶׁן דִּינָא עוֹבֵד אָמֵן כְּעוֹבֵד
אֶפֻּדָא תַּעֲבֹדְנָה דְּהָבָא תְּכִילָא וְאַרְגָּמָנָא וְצַבֵּעַ
זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר תַּעֲבֹד יְתֵהּ:
(טו) וְעִשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֶׂה אֶפֻּד
תַּעֲשִׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

עֲנֵשׁ מִיְתָה, אִם עֲנֵשׁ מְכוֹת, אִם עֲנֵשׁ מְמוֹן. וְזֶה,
מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן בְּרוּר דְּכָרִים, שְׁמִפְרָשׁ וּמְכַבֵּר דְּכָרִיו.
כְּמַעֲשֶׂה אֶפֻּד • מַעֲשֶׂה חוֹשֶׁב וּמְחַמֶּשֶׁת מִיָּנִין.

כ"ה - חֹשֶׁן מִשְׁפָּט • שְׁמִכְפָּר עַל קְלָקוּל הַדִּין. דְּכָר
אַחֵר: מִשְׁפָּט, שְׁמִכְבֵּר דְּכָרִיו - וְהִבְטַחְתּוּ אֲמַת,
דְּרִישְׁנָמ"ט בְּלַע"ז, שֶׁהַמִּשְׁפָּט מְשַׁמֵּשׁ ג' לְשׁוֹנוֹת:
דְּכָרֵי טַעֲנוֹת בְּעַלֵי הַדִּין, וְגַמֵּר הַדִּין וְעֲנֵשׁ הַדִּין, אִם

הַבוֹחֵן לְבוֹת בְּנֵי הָאָדָם. עַל כֵּן הָיָה
הַחֹשֶׁן נִתָּן עַל לֵב אֶהְרֹן (פסוק ט), כִּי
הַדִּינִין מְסוּרִים אֶל הַלֵּב, וְעַל כֵּן הָיָה
מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב, לְכַפֵּר עַל מַחֲשַׁבַת הַדִּין:
וּלְפִי שְׂנֵאמֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֶׂה
אֶפֻּד, תֵּלָה עֲנִין הַחוֹשֶׁב בְּאֶפֻּד
לֹמֵר לָךְ שֶׁקְלָקוּל הַדִּינִין שְׁקוּל כְּגַגֵּד
עַבֻּדָה זָרָה, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְי'ל

קְלָקוּל הַדִּינִין (ערכין טו), כִּי הַדִּינִין הֵם
דְּכָרִים מְסוּרִים אֶל לֵב הַדִּין, כִּי 'אֵין
לְדִין כִּי אִם מֵה שְׁעִינֵיו רֹאוֹת' (סנהדרין
ט), וּבִידּוֹ לֹמֵר עַל יָמִין שְׂהוּא שְׂמַאל
וְעַל שְׂמַאל שְׂהוּא יָמִין כְּפִי הָעֵנָן וּכְפִי
הָאִישׁ וּכְפִי הַזָּמֵן וּכְפִי הַמְּקוּם, וְאִם
אָמַר 'אִמַּר' הַדִּין כִּף הָיָה נִרְאָה בְּעֵינֵי
מִי יוֹכֵל לְהַכְחִישׁוֹ בְּלִתֵּי ה' לְבִדּוֹ

(טו) וְעִשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה
חֹשֶׁב. לֹא הַזְכִּיר בְּכָל
הַבְּגָדִים 'מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב' כִּי אִם בְּאֶפֻּד
וְחֹשֶׁן, לְפִי שְׁנֵה מוֹרָה שְׁכַפְרָה זֹה הוּא
עַל אִיזוֹ עוֹן פְּרֻטֵי שְׁהַמְחַשְׁבָה בּו
כְּמַעֲשֶׂה דְמִי, וְזֶה אִינוֹ מְצוּי כִּי אִם
בְּעַבֻּדָה זָרָה כְּמַבְאֵר לְמַעְלָה (פסוק ט)
כְּמַעֲשֶׂה הָאֶפֻּד. וְהַחֹשֶׁן הֵבֵא לְכַפֵּר עַל

~ נקודות משיחות קודש ~

במלה 'חשן' שני רמזים מנגזדים:

(א) בכתבי הארז"ל מובא שחשן אותיות 'נחש'.

(ב) בספרים נאמר משמו של רבי אפרים מבעלי התוספות, שחשן בגימטריא 'משיח'.

הגוף רומז לנחש, כי הוא נקרא 'משקא דחניא' (=עורו של נחש), והנפש רומזת למשיח. בזמן הגלות ענין הנחש הוא

בגלוי, כי סבת הגלות היא החטאים, דהיינו התגברות הגוף על הנפש. ולא ידך גיסא, ענין המשיח, אף שהוא קנים - הוא בהעלם.

עבודתנו אפוא היא - הגברת הנפש על הגוף. כלומר, להוציא ולגלות מהעלמו את ה'חשן' שבגימטריא 'משיח'.

(טז) רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו:

טז מרבע יהי עיף זרתא ארביה וזרתא פתייה:

ש"י - זרת ארכו וזרת רחבו • כפול, ומטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר: 'והיו על לב אהרן', תלוי בכתפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות

ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפרש בענין.

(יז) ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד:

יז ותשלם בה אשלמות אבנא ארבעא סדרין אבן טבא סדרא מדמאה סמקו ירקו וברקו סדרא חד:

ש"י - ומלאת בו • על שם שהאבנים ממלאות גמות המשבצות המתקנות להן, קורא אותן בלשון "מלוואים".

(יח) והטור השני נפך ספיר ויהלם:

יח וסדרא תנינא אזמרגדין ושבוזין וסבהלום:

כלי יקר - עז וזהר

(סנהדרין ט) 'כל המעמיד דין שאינו הגון כאלו נטע אשרה' כו' דהיינו עבודה זרה, על כן אמר שחשן המשפט המכפר על הדינין יהי כמעשה אפר המכפר על עבודה זרה. וכן דרשו רבותינו ז"ל (שם) פסוק (לעיל כ ט) 'לא תעשון אתי אלהי כסף' על דין שאינו הגון, כי גם עקר הטא זה תלוי במחשבת הדין, כמו שנאמר (משלי יב ה) 'מחשבות צדיקים משפט', כי הם שלמים במשפט גם במחשבתם: והיה רבוע, כי כל דין צריך להיות שלם בארבעה דברים המנויים בפסוק (לעיל יח כא) 'אתה תחודה וגו'. והיה כפול, כי חטא גם כן כפול, כי הוא מויק לזה בקמונו ולזה בנשמתו, שמחויקו קמונו חברו שלא בדין. והו שמסיק במדרש (איכר א נז) 'חטאו בכפלים ולקו בכפלים', כי חטאו קלקול דינין כמו שנאמר (ישעיה א כא) 'צדק גליון בה' וגו', וחטאו בעבודה זרה כי גם זה חטא כפול, כמו שנאמר (ירמיה ב יג) 'אתי עבדו מקור מים חיים לחצב להם בארות נשברים' (ראה דברי רבינו דברים

ויש בו רמז גם כן אל הדין שלא יתנשא 'לאמור אני אמלך' (ע"פ מלכים א' א ה), כי הגס לבו בהוראה שוטה רשע וגס רוחו' (אבות פ"ד מ"ז), והכתוב אומר (תהלים כה ט) 'לדרך ענוים במשפט', וטעמו של דבר בארנו למעלה פרשת משפטים (כא א). והו שאמרו (שבת קלט) 'שבכות וראך ושמח בלב' (לעיל ד יד) זכה אהרן לחשן המשפט על הלב, כי בזכות שמרב ענוה שבו לא נתקנא בשררת משה אחיו הקטן ממנו בתולדה, זכה לחשן המשפט התלויה במדת הענוה, והיו כתובים שמה השבטים בתולדותם, וזה מדה כנגד מדה מש:

ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים, כי 'שבי על מדין'

(ע"פ שופטים ה ט) מאירים לכל העולם, כי מטעם זה נקראו הסנהדרין (במדרש טו כד) 'עיני העדה', כי המה להם לעינים (ראה שיה"ר א טו) להוציא לאור כל תעלומות של הבעלי דינין כמבאר למעלה, על כן היו האורים והתמים נתונים בחשן המשפט: תורה טז

ד כז). ומפל זה נלמד הדמיון שיש לקלקול הדינין עם העבודה זרה, על כן היה החשן כמעשה אפר. זרת ארכו, כי קלקול הדינין גורם השחתת העולם (ראה שבת לג), ותקונו דומה כאלו נעשה שתף להקדוש ברוך הוא כמעשה בראשית (שם י) שנאמר בהם (ישעיה מ יב) 'ושמים בירת תפן': ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים, ובכל אחד שלשה אבנים טובות, כי אין בית דין פחות משלשה, והיו מזוהרים בזהר האבנים, 'כי אבני גזר' המה שגוראים תוכם בברים. ובעקדה כתב שאבנים אלו היו קצתם יקרים וקצתם בזול, לרמז שיהיה לדין שוה משפט של פרוטה כמאה מנה (סנהדרין ח). והיו שמות השבטים חקוקים עליהם בתולדותם (פסוק כא וברשי"י שם), לרמז שלא ישא פני איש (ויקרא יט טו) כקטן כגדל ישמעון (דברים א יז), כאלו אין כאן יתרון לגדול שבשבטים על הקטן שבהם רק התולדה התלויה בשנים, וזולת זה הבל שוין. וזה רמז נכון:

(יט) וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שְׁבוּ וְאַחֲלַמָּה:

יט וְסִדְרָא תְּלִיתָא קְנִבְרִי טְרַקְיָא וְעִין עֲגֵלָא:

זֶהב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:

(כ) וְהַטּוֹר הַרְבִּיעִי תְּרִישִׁישׁ וְשֵׁהֶם וַיִּשְׂפֹּה מִשְׁבָּצִים

כ וְסִדְרָא רְבִיעָא קְרוּם יִמָּא וּבּוּרְלָא וּפְנִטְרִי מְרַמְצֵן דְּרֵיב יְהוֹן בְּאַשְׁלִמוּתְהוֹן:

כט"א מִשְׁבָּצִים זֶהב • יִהְיוּ הַטּוֹרִים בְּמִלּוֹאֲתָם, מְקַפִּים מִשְׁבָּצוֹת זֶהב בְּעֵמֶק שְׁעוֹר שְׁיִתְמַלֵּא בְּעִבֵי

הָאֲבָן, זֶהוּ לְשׁוֹן בְּמִלּוֹאֲתָם, כְּשַׁעוֹר מְלוּי עֲבִין שֶׁל אֲבָנִים יִהְיֶה עֵמֶק הַמְּשָׁבָצוֹת, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.

תְּהִיִּין לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבֵט:

(כא) וְהָאֲבָנִים תְּהִיִּין עַל־שְׁמַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים

כא וְאֲבָנָא יְהוֹן עַל שְׁמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּרַמִּי עֶסְרֵי עַל שְׁמַתְהוֹן כְּתִב מְפָרֵשׁ כְּגִלוּף דְּעִזְקָא גְבַר עַל שְׁמַת תְּהוֹן לְתֵרִין עֶסֶר שְׁבֵטִין:

עֶשְׂרָה עַל־שְׁמַתָּם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ

כט"ב אִישׁ עַל־שְׁמוֹ • כְּסִדְרֵי תּוֹלְדוֹתָם, סִדְרֵי הָאֲבָנִים: אֲדָם לְרֵאוּבֵן, פֶּטֶדָה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כָּלֵם.

זֶהב טְהוֹר:

(כב) וְעִשִׂיתְּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרֵשֶׁת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת

כב וְתַעֲבִיד עַל חוּשְׁנָא תְּפִין מְתַמְקֵן עוּבַד גְּדִילוֹ דְּהַב דְּכִי:

כט"ג עַל הַחֹשֶׁן • בְּשִׁבְלֵי הַחֹשֶׁן, לְקַבְּעֵם בְּטַבְּעוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ לְמַטָּה בְּעִנְיָן. שְׂרֵשֶׁת • לְשׁוֹן שְׂרִישֵׁי אֵילָן הַמַּאֲחִיזִין לְאֵילָן לְהַאֲחִיזוֹ וּלְהַתְקַע בְּאַרְצָא. אֶפֶס אֵלּוּ יִהְיוּ מְאַחִיזִין לְחֹשֶׁן, שְׁבָהֶם יִהְיֶה תְּלוּי בְּאַפּוֹד, וְהֵן שְׁתֵּי שְׂרֵשֶׁת הָאֲמּוּרוֹת לְמַעְלָה, בְּעִנְיָן הַמְּשָׁבָצוֹת. וְאֶפֶס שְׂרֵשֶׁת, פֶּתֶר מְנַחֵם בֶּן סֵרוּק לְשׁוֹן

שְׂרִישִׁים, וְאָמַר שְׁהִרִישׁ יִתְרָה כְּמוֹ מ"ם שְׁבִשְׁלָשֶׁם וּמ"ם שְׁבָרִיקָם. וְאִינִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרָיו, אֲלֵא שְׂרֵשֶׁת בְּלִשׁוֹן עִבְרִית כְּשֶׁלְשֶׁלֶת בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה. גְּבֻלַת • הוּא מְגַבְּלוֹת הָאֲמּוּר לְמַעְלָה, שְׁתַּתְקַעֵם בְּטַבְּעוֹת שְׁיִהְיוּ בְּגִבּוּל הַחֹשֶׁן, וְכֹל "גְּבּוּל" לְשׁוֹן קָצָה, אֲשׁוּמִי"ל בְּלַע"ז. מַעֲשֵׂה עֶבֶת • מַעֲשֵׂה קְלִיעָה.

(כג) וְעִשִׂיתְּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זֶהב וְנָתַתְּ

כג וְתַעֲבִיד עַל חוּשְׁנָא תְּרַמִּין עִזְקֵן דְּרֵיב וְתַתֵּן יֵת תְּרַמִּין עִזְקָתָא עַל תְּרִין סִטְרֵי חוּשְׁנָא:

אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

כט"ד עַל הַחֹשֶׁן • לְצַרְף הַחֹשֶׁן, כְּדֵי לְקַבְּעֵם בוֹ, וְלֹא יִתְכַן לּוֹמֵר שֶׁתִּהְיֶה תַּחֲלַת עֲשִׂיתָן עֲלָיו, שְׂאֵם־בֶּן מְהוּ שְׁחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "וְנָתַתְּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת", וְהֵלֵא כְּבָר נְתוּנִים בוֹ? הֲיֵה לוֹ לְכַתֵּב בְּתַחֲלַת הַמְּקָרָא: 'וְעִשִׂיתְּ

עַל קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זֶהב!?! וְאֶפֶס בְּשְׂרֵשֶׁת צְרִיף אִתָּה לְפָתוֹר בֶּן. עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן • לְשְׁתֵּי פְּאוֹת שְׁכַנְגָד הַצָּנָא, לְיִמִּנִּית וְלְשְׂמָאלִית הַבָּאִים מוֹל כְּתַפּוֹת הָאֲפּוֹד.

אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

(כד) וְנָתַתְּ אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזֶּהב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת

כד וְתַתֵּן יֵת תְּרַמִּין גְּדִילָן דְּרֵיב עַל תְּרִין עִזְקָתָא לְסִטְרֵי חוּשְׁנָא:

כט"ה וְנָתַתְּ אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזֶּהב • הֵן הֵן "שְׂרֵשֶׁת גְּבֻלַת" הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, וְלֹא פָרַשׁ מְקוֹם קְבוּעָן בַּחֹשֶׁן. עַכְשָׁו, מְפָרֵשׁ לָךְ שְׁיִהְיֶה תּוֹחֵב אוֹתָן בְּטַבְּעוֹת.

וְתַדַּע לָךְ שֶׁהֵן הֵן הָרֵאוּשׁוֹנוֹת, שְׁהִרִי בְּפָרֶשֶׁת "אֵלֶּה פְּקוּדֵי" לֹא הִכְפִּלוּ.

(כה) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תַּתֵּן עַל־שְׁתֵּי

כה וְיֵת תְּרַמִּין גְּדִילָן דְּעַל תְּרַמִּין סִטְרֵיהִי תַתֵּן עַל תְּרַמִּין מְרַמְצָתָא וְתַתֵּן עַל כְּתִפֵּי אֲפּוֹדָא לְקַבֵּל אֲפוּהֵי:

הַמְּשָׁבָצוֹת וְנָתַתְּהָ עַל־כְּתַפּוֹת הָאֲפּוֹד אֶל־מוֹל פְּנֵיו:

כט"ו וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת • שֶׁל שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת, ב' רֵאוּשֵׁיהֶם שֶׁל כָּל אַחַת וְאַחַת. תַּתֵּן עַל־שְׁתֵּי

הַמְּשָׁבָצוֹת • הֵן הֵן הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, בֵּין פָּרֶשֶׁת הַחֹשֶׁן וּפָרֶשֶׁת הָאֲפּוֹד, וְלֹא פָרַשׁ אֶת צְרָפֵן וְאֵת

תלוי. ועדין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כרסו, ואינה דבוקה לו יפה, לכך הצריך עוד ב' טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך. אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי "מול פניו" של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה, אינו קרוי פנים.

מקומן. עכשו, מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחובות בטבעות החשן, לימין ולשמאל אצל הצואר, שני ראשי שרשרות: הימנית תוקע במשבצות של ימין, וכן בשל שמאל, שני ראשי שרשרות השמאלית. ונתתה. המשבצות. על כתפות האפוד. אחת בזו ואחת בזו. נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפל, ובהן הוא

כיומבעד תרמין עזקן דדהב ותשוי תהון על תרין סטרי חושנא על ספתה די לעברא דאפודא מלגיו:

וְעִשִׂיתְּ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שַׁפְּתָיו אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֹד בֵּיתָה:

בעבר החשן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר: "ביתה", ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסיניר לפני הכהן על מתניו, וקצת כרסו מפאן ומפאן, עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו.

כ"י על שני קצות החשן. הן שתי פאותיו התחתונות, לימין ולשמאל. על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לה שני סימנין: האחד שיתנם בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על מתניו. ועוד נתן סימן שלא יקבעם

כיומבעד תרמין עזקן דדהב ותתן תהון על תרמין כתפי אפודא מלרע מלקבל אפוחי לקבל בית לופי מעלוי להמן אפודא:

וְעִשִׂיתְּ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כְּתוּפֹת הָאֶפֹד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פְּנָיו לְעַמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֹד:

זקיפת הכתפות, הוא שנאמר: "ממעל לחשב האפוד", והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יתא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כרסו, ונמצא מישוב על המעיל יפה. ממול פניו. בעבר החיצון.

כ"י על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשבצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צנה לימן בראשן השני שהוא מחבר לאפוד, והוא שנאמר: "לעמת מחברתו", סמוך למקום חבורן באפוד, למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעמת החגורה, ואלו נתונים מעט בגובה

כחוידין ית חושנא מעזקתה לעזקתא דאפודא בחושא דתכלתא למתוי על המין אפודא ולא יתפרק חושנא מעלוי אפודא:

וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן כְּתִיב מִטַּבְעוֹתָיו אֶל־טַבְעוֹת הָאֶפֹד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֹד וְלֹא־יִתַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֹד:

הגיא זקופה ועמקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך. להיות על-חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד. ולא יתח. לשון נתוק, ולשון ערכי הוא, כדברי דיוגש בן לברט.

כ"י וירכסו. לשון חבור, וכן (תהלים לא) "מרכסי איש", חבורי חבלי רשעים, וכן (ישעיה מד) "והרכסים לבקעה", הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקשי גדול, שמתוף סמיכתן

כטויטול אהרן ית שמהת בני ישראל בחשן דינא על לבה במעלה לקודשא לדוכרנא גרם יי תדירא:

וַיִּנָּשֵׂא אֹהֲרֹן אֶת־שְׂמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמְּשֻׁפֵּט עַל־לְבוֹ בְּבִאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִזְכָּרָן לְפָנֵי־יְהוָה תָּמִיד:

ל ותתן בחשן דינא ית אוריא וית תמיא
ויהוין על לבא דאהרן במעלה קדם יי ויטול
אהרן ית דינא דבני ישראל על לבא קדם יי
תדריא :

ו) ונתת אל־חשן המשפט את־האורים ואת
התמים והיו על־לב אהרן בבאו לפני יהוה ונשא
אהרן את־משפט בני־ישראל על־לבו לפני יהוה
תמיד: ם

”ושאל לו במשפט האורים”. את־משפט בני־
ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על־ידו, אם
לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אנדה
שהחשן מכפר על מעוטי הדין, נקרא משפט על שם
סליחת המשפט.

”ש”א את־האורים ואת־התמים. הוא כתב שם
המפרש שהיה נותנו בתוף כפלי החשן, שעל־ידו
הוא מאיר דבריו, ומתמם את דבריו (יומא עג). ובמקדש
שני היה החשן, שאי־אפשר לכהן גדול להיות מחסר
בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם
אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנגמר (במדבר כז):

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 133)

החשן ובין נתינת האורים ותומים משמע שאינם חלק
מהחשן. ועל כרחק, שהחשן עצמו, בתור בגד כהנה – אינו
תלוי בשם, ועל כך מסתייע רש”י מבית שני, ואלו תפקידו
כחשן משפט – כן תלוי בשם.

ובמקדש שני היה החשן . . אבל אותו השם לא היה
בתוכו (רש”י כח, ל) יש לשאל, מדוע מזכיר דבר זה. ויש
לבאר, דהנה השם היה חלק מהחשן, שכן על־ידו מלא
החשן את תפקידו. אמנם, מזה שהכתוב מפריד בין מעשה

◆ יום שלישי ט' אדר ◆

(לא) ועשית את־מעיל האפוד כליל תכלת: לא ומעבד ית מעילא דאפודא גמיר תכלא :

”ש”א את־מעיל האפוד. שתהאפוד נתן עליו לחגורה. כליל תכלת. שאין מין אחר מערב
בו.

כלי יקר – עזו והדר

בעיניו יראה מקום חוֹצְבו ויהיה נכסף
לחזור ולהתדבק שם, כי הנשמה
נכספה אל המקום אשר היה שם
אֶהְלֶה בתחלה (ע”פ בראשית יג א). ועין
לקמן פרשת שלח לה כי שם מקומו,
וכאן עקר הטעם של התכלת ללמד מן
הים לבר כאמור. גם נוכל לומר שיש
תועלת גם בהסתכלו בשמים ובכסא
כבוד, כי בסבה זו ימעט בְּדָבוּר, כמו
שנגאמר (קהלת ה א) כי האלהים בשמים
ואתה על הארץ על כן יהיו דבריו
מעטים:

ועל ענין הקפת שני החומות אמר
והיה פי ראשו בתוכו שפה
יהיה לפיו, כי גם הלשון צריך להיות
כן שהיה פי ראשו בתוכו תוף החומה
הסמוכה לו והיא של עצם, וכנגד
החומה של בשר דהינו השפתיים אמר
שפה יהיה לפיו לא יקרע, כדי שלא
יקרע שני החומות פאחד. ולא נאמר
בו מעשה חושב, כי חטא הלשון הוא

אל הים שדומה לו בצבע, וממילא
יתבונן אז במעשה הים וממנו יראה
וכן יעשה:
ובפרשת שלח לה (במדבר טו לח) בעזרת
השם יתבאר בענין זה גם
ענין תכלת של ציצית, כדמסיק
בילקוט פרשת האזינו (רמז תתקמב) אמר
משה הסתכלו בשמים שבראתי
לשמשכם שמא שנו מדתם כו', וכן
לענין הים שנגאמר (ירמיה ה כב) 'האותי
לא תיראו נאם ה' אשר שמתי חול
גבול לים" כו'. וזהו טעם התכלת
לזכירת 'כל מצות ה' (במדבר שם לט), כי
על ידי שיתכלל בתכלת הדומה לים
יהיה נזכר למעשה הים שאינו פורץ
גדרו ועומד בגזרת השם יתברך כר
יעשה גם הוא, ועל ידי שיתכלל בים
הדומה לרקיע יהיה נזכר גם למעשה
הרקיע שאינו משנה מדתו וממנו
יראה וכן יעשה בקל וחמר, ועל ידי
שיתכלל ברקיע הדומה לכסא כבוד,

(לא) ועשית את מעיל האפוד כליל
תכלת. לפי שהמעיל
מכפר על לשון הרע (ערכין טו) על כן
היה כלו תכלת, כי תכלת דומה לים
(סוטה טז), ועל ידי התכלת יסתכל בים
וממנו יראה וכן יעשה, כי בים נאמר
(איוב לח ייא) וְאֶשְׁבַּר עָלָיו חָקִי וְאֲשִׁים
בְּרִיחַ וּדְלָתַיִם, וְאָמַר עַד פֶּה תְּבוֹא וְלֹא
תִסְיֹף וְגו', וכך נתן הקדוש ברוך הוא
אל הלשון חומה ובריח כמו שאמרו
רבותינו ו"ל (ערכין טו) וְלֹא עוֹד אֵלָא
שֶׁהִקְפֵּיתִי לָךְ שְׁנֵי חוֹמוֹת אַחַת שֶׁל עֵצִים
וְאַחַת שֶׁל בָּשָׂר, וְיִמָּה יִתֵּן וְיִמָּה יִסְיֹף לָךְ
שְׁמִירָה לְשׁוֹן רְמִיזָה" (תהלים קכ א), כי
'יצא לחוץ ודבר' ישלח חץ שחוט
לשונו לכל ארבע רוחות העולם (ע"פ
תהלים מא ה, ירמיה טו ט) ויעבר בריח ודלתים,
והיה מן הראוי שילמד האדם מן הים
אשר אינו עובר דלתים ובריח ואינו
פורץ גדרו. וזהו טעם התכלת שדומה
לים, כי בהסתכלו בתכלת יהיה נזכר

(לב) וְהָיָה פִּירְאָשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שֶׁפָּה יְהִי לְפִיו סָבִיב
 מַעֲשֵׂה אִרְגָּ בְּפִי תַחְרָא יְהִי־לּוֹ לֹא יִקְרַע:

לב ויהי פיראשו פה יהיה לפיו סביב
 מקף לפומה סחור סחור עובר ממי פפום
 שרנן יהי לה לא יתפצע:

פיהם כפול לתוכן. לא יקרע. כדי שלא יקרע.
 והקורעו עובר בלאו, שנה ממנן לאוין שבתורה,
 וכן: "ולא יזח החשן", וכן "לא יסורו ממנו", הנאמר
 בכדי הארון.

כ"י וְהָיָה פִּירְאָשׁוֹ • פי המעיל בגבהו, הוא פתיחת
 בית הצואר. בתוכו • פתרגומו: "כפיל לגוה", כפול
 לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג
 ולא במחט. כפי תחרא • למדנו, שהשרינים שלהם

(לג) וְעִשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיֹ רַמְזֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
 שָׁנִי עַל־שׁוּלְיֹ סָבִיב וּפְעַמַּיִי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:

לג ותעבד על שיפולוהי רמוגי תכלא
 וארגונא וצבע זהורי על שיפולוהי סחור
 סחור וזגין דדהבא ביניהון סחור סחור:

בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי
 המעיל.

כ"י רמני. עגלים וחלולים היו כמין רמונים
 העשויים כביצת תרנגולת. ופעמני זהב. זגין עם
 ענבלים שבתוכם. בתוכם סביב. ביניהם סביב,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך טז עמ' 336 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ריקנין שבר פרמונים או בתפוחי זהב

שלוהם של כלל ישראל, ובבגדיו נרמזו כל הבחינות בבני
 ישראל, וב'שולי המעיל' נרמזה מעלתם של הדרגה הכי
 תחתונה בבני ישראל "ריקנין שבר".
 לרשי - "פשוטו של מקרא" - 'שולי המעיל' מרמזים
 מעלת ה"נוי" שלהם ש'אפילו ריקנין שבר מלאים מצות
 כרמון" ולכן נרמזו ה'ריקנין' בצורת רמונים.
 אף לרמב"ן, שבפרושו ישנם גם "דברים נעימים . . ליודעי
 חן" (לשון הרמב"ן ב'פתיחה' לפירושו על התורה) אם תכלית
 הרמונים לגלות היפי וה'נוי' שב'ריקנין', היו צריכים
 לעשותם בצורת תפוחי זהב, להראות שכל יהודי בפנימיותו
 אינו "ריקן" (ורק "מלא מצות") אלא כל מציאותו הוא
 "תפוח זהב", עובד ה'.

ועשית על-שוליו רמזי תכלת . . על-שוליו סביב
 ופעמני זהב בתוכם סביב: (כח, לג)
 ופירש רש"י: "בתוכם סביב - ביניהם סביב, בין שני רמונים
 פעמון אחד דבוק".
 והקשה על-זה הרמב"ן "אם-כן לא היו הרמונים משמשין
 כלום. ואם לנוי, למה היו עשויים כרמונים חלולים, יעשה
 כמין תפוחי זהב", ולכן מפרש "והפעמונים טמונין בהם
 (ברמונים)".
 ונמצא, דנחלקו אם הרמונים היו לנוי, מה היה צריך להיות
 צורתם. לפי רש"י הרמונים חלולים היו, ולפי הרמב"ן אם
 היו נעשים לנוי, היו צריכים לעשותם כ'תפוחי זהב'.
 ונראה לבאר בעבודת האדם לקונו, דהנה הנהגת גדול היה

(לד) פִּעְמֹן זָהָב וְרַמְזֵי פְּעַמֵּי זָהָב וְרַמְזֵי עַל־שׁוּלְיֹ
 הַמְּעִיל סָבִיב:

לד זגא דדהבא ורמונא זגא דדהבא ורמונא
 על שיפוליי מעילא סחור סחור:

כ"י פִּעְמֹן זָהָב וְרַמְזֵי וְרַמְזֵי • פעמון זהב, ורמון אצלו.

במקשה של ההוא רובל שהיה מקריז
 מאן בעי למזון סם חיי כו' (ע"ז יט),
 בדרך שיתבאר בפרשת מצרע (ויקרא יד
 ד) בעזרת השם: תורה לב

דבר' עוד (ע"פ במדבר ל א) ולא ידבר כי
 אם בדברים שבקדשה, שנאמר
 ונשמע קולו בבאו אל הקדש ולא
 ימות, כי לשון הרע תלתא קטילי (ערכו
 טו) מכלל שהנהגה בו לא ימות,

בדבור דוקא ולא במחשבה. והיו בו
 רמונים ופעמונים המשמיעים קול,
 לכפר על הלשון שבתוך הפה כענבל
 שבתוך הנזים:
 והתקין אל הלשון הוא שלא יחל

וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת: ׀

לה ויהי על אהרן לשמשא וישמע קלה במעלה לקודשא קדם יי ובמפקה ולא ימות:

כ"ט - ולא ימות • מפלל לאו אפה שומע הן: אם יהיו לו, לא יתחייב מיתה. הא אם יפנס מחסר אחד מן הפגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' כרך טו, עמוד 338 - מותך 'לקראת שבת')

ביום הפפורים אין רעש

הוא בזעקה ובקול גדול. ועל-פי זה יש לבאר, דמה שפניסת הפהון-גדול אל הקדש (בכל השנה) היא באפן ד' ונשמע קולו, הרי זה מפני שהוא נכנס פשלוהם של כל ישראל, גם אלו שהם בדרךגות נמוכות - ולכן צריף שיהיה ונשמע קולו בבאו אל הקדש להראות שגם אלו שעבודתם ברעש גדול - בעלי-תשובה, נכנסים עמו.

אף זהו בכל השנה פולה, כשיש מקום לחטאים ועונות, רחמנא-ליצלן, דאזי יש פאלו שעבודתם היא ברעש, בכריחה מן הרע. אולם ביום הפפורים, שבו מתגלית בכל אחד מישראל עצם נשמתו, שבה אין פגם דחטאים ועונות כלל וכלל - אזי נכנס הפהון-גדול אל הקדש בלא רעש, כי אז עומדים כל בני ישראל בתכלית הבטול להקב"ה - בקול דממה דקה.

בכל השנה קלה, כשנכנס הפהון-גדול לקדש, היה לבוש במעיל שבשוליו היו פעמונים, כדי שיהיה ונשמע קולו בבאו אל הקדש (תרומה כח, לה). מה-שאין-כן ביום הפפורים, נכנס הפהון-גדול לקדש הקדשים בבגדי לבן, שלא היו בהם פעמונים.

ויש לען בזה - דכיון שבכל השנה ונשמע קולו הוא תנאי עיקרי ומעב בכניסתו לקדש (ונשמע קולו בבאו אל הקדש . . ולא ימות) - מאי טעמא ביום הפפורים אין צריף לזה?

ויש לבאר - בדרך הדרוש:

מבאר בתורת החסידות (ספר המאמרים תרצ"ט עמ' 2 ואילך, ובכ"מ), דאף שבדרך כלל עבודת ה' היא באפן ד' לא ברעש ה" (מלכ"א יט, יא), מפל-מקום עבודת בעלי-תשובה היא ברעש. כי כיון שבורח הוא מן הרע - מקום הפנות והטמאה, לכן עבודתו היא ברעש, וכדגמת הבורח מספנה, שבורח

וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתִיחַתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:

לו ומעבד ציצא דדהב כדי ותגלוף עלוהי כתב מפרש קדש ליי:

לו) ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש ליהוה:

כ"ט - ציץ • (סוכה ה) כמין טס של זהב היה, רחב שני אצבעות, מקיף על המצח מאן לאן.

אשר אתם זנים אהריהם, הרי שהוא מציל מן הזנות, וכמעשה של ההוא ששכר זונה בעד ארבע מאות וזו ונצול על ידי הציצית (מנחות מד). ואף אם בסתם עזות מצח דברו רבותינו ו'ל, מפל מקום יש בו גם כן חלול קדשה, כי כל עזות פנים מסתמא אין הותרו בקדשה (ראה מסכת כלה פ"ב ה"טו), והוא בא מסטרא דמסאבא אחריו אשר הטמאה חדר הותרו (ע"פ דברים כד ה, שה"ש ג ד). ודבר זה מבאר מעצמו: ולהנחה זו יהיו כאן שלשה דברים המוציילין מן הזנות, האחת הציץ עצמו שהיה כתוב עליו קדש לה. השני הוא הפתיל תכלת דומה לפתיל תכלת של ציצית שצאמר בו

לקמן פרשת קרח (במדבר טו ד) על פסוק 'כי כל העדה כלם קדשים וגו' וישמע משה' ששזוהו באשת איש' (סנהדרין ק"ג), לפי זה נובל לומר שפצאו מקום אל דרש זה לומר, כמו שהציץ מכפר על סתם קדשים שנטמאו, כך הוא מכפר על מצח אשה זונה המטמא קדשת האדם, ועל כן היה כתוב עליו קדש לה, ותרוהו איתנהו בה, כי הציץ עצמו מכפר על טמאת הקדשים, אמןם מה שהיה נתון על המצח דוקא הוא, כדי לכפר גם על מצח אשה זונה, ומטעם זה נאמר ושמת אתו על פתיל תכלת, דומה לפתיל תכלת של ציצית שצאמר בו (במדבר טו ט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם

לו) ועשית ציץ זהב טהור. לדעת רבותינו ו'ל (ערכין טו) שאמרו שהציץ היה מכפר על עזות מצח, צריף להתישב בדרך, שהרי נאמר (פסוק לח) והיה על מצח אהרן יקדישו בני ישראל, ואמרו רבותינו ו'ל (מנחות כה) 'אלו קדשים שקרבים בטמאה, ואיך יהיה המדרש כנגד פשוטו של מקרא: ולפי מה שכתבנו למעלה (פסוק ט) שהציץ מכפר על זנות שבגלוי כמו שצאמר (ירמיה ג א) 'מצח אשה זונה היה לך, וכל מקום שאתה מוצא צד ערוה שם תמצא קדשה' (יק"ד כד ט), והזנות מחלל הקדשה כמו שיתבאר

(ז) וְשַׁמֶּת אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־הַמְצַנֶּפֶת אֶל־מוֹל פְּנֵי־הַמְצַנֶּפֶת יְהִיָּה:

ראשי הפתילים מאחורי הערף שלשתן, ונמצאו בין ארף הטס ופתילי ראשיו, מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים והולך על פני רחב הראש מלמעלה. נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר "והיה על המצנפת", והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקמו כל המקראות: פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה.

כ"ט - על פתיל תכלת • ובמקום אחר הוא אומר (שמות ט): "ויתנו עליו פתיל תכלת", ועוד פתיב כאן: "והיה על המצנפת", ולמטה הוא אומר: "והיה על מצח אהרן", וב'שחיטת קדשים' (ובחים ט), שנינו: 'שערו היה נראה בין ציץ למצנפת - ששם מניח תפלין'. למדנו, שהמצנפת למעלה בגבה הראש, ואינה עמקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה והפתילים היו בנקבים ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעו. ששה, בג' מקומות הללו. פתיל מלמעלה, אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו, וקושר

לח ויהי על בית עינוהי דאהרן ויטול אהרן נת ענית קודשיא די קדשון בני ישראל לכל מתנת קודשיהון ויהי על בית עינוהי תדירא לרעוא להון קדם יי:

(ח) וְהָיָה עַל־מִצַּח אַהֲרֹן וְנִשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־עֹן הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנֵי יְהוָה:

המקריבים. הא אינו מרצה, אלא להכשיר הקרבן. והיה על-מצחו תמיד • אי-אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא 'תמיד', לרצות להם אפלו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה. ולדברי האומר: עודה על מצחו, מכפר ומרצה, ואם לאו, אינו מרצה, נדרש: "על מצחו תמיד", מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו.

כ"ט - ונשא אהרן • לשון סליחה, ואף על-פי-כן אינו זו ממשמעו: אהרן נושא את המשא של עון. נמצא מסלק העון מן הקדשים. את-עון הקדשים • לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטמאה, כמו ששנינו (מנחות כה): אי זה עון הוא נושא? אם עון פגול, הרי כבר נאמר: "לא ירצה". ואם עון נותר, הרי נאמר: "לא יחשב". ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי "עון הקדשים" נאמר, ולא עון

לט ותרמיץ פתונא כווצא ותעבד מצנפתא דכווצא והמינא תעבד עובד ציר:

(ט) וְשִׁבְצַת הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעֵשִׂית מְצַנֶּפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רִקָּם:

כ"ט - ושבצת • עשה אותם משבצות משבצות, וכלם של שש.

לומר שכל אחד מוסיף על חברו בהיות שבונה אחת לשלשתן, ולפי זה יש 'על' המורה על מקום הנחתו, ויש 'על' המורה על ההוספה, והמעין יבחר איזו מהם מורה על ההנחה כפי משמעות הפסוקים: תורה לו (לט) ושבצת הכתנת שש ועשית מצנפת שש ואבנט וגו'. רבותינו ז"ל אמרו (ערכין טו), שהכתנת בא לכפר על שפיכות

וישמע משה' ש'שדוהו באשת איש' כו' (סנהדרין טו) עין שם, לכך נאמר בציץ ושממת אתו על פתיל תכלת והיה על המצנפת: ובזה מישב גם כן מה שפרש רש"י (פסוק לו) שצריכין אנו לקיים שלשה מקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת. פי נוכל לפרש לשון 'על' אינו מורה על מקום הנחתו, פי אם הוא לשון הוספה,

אשר אתם זנים אהריהם'. השלישי הוא המצנפת המכפר על גסות הרוח (ערכין טו), ואמר רבותינו ז"ל (סוטה ד) 'כל המתגאה באלו בא על כל העריות' כו', ואמרו עוד (שם) 'כל מי שיש בו גסות הרוח לטוף נבל באשת איש כו', וטעמו של דבר יתבאר בעזרת השם פרשת קרח (במדבר טו) על פסוק 'פי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה' ומדוע תתנשא על קהל ה'

(מ) וּלְבַנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְהֻנָּה וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנָּיִם
וּמוֹנְפְעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבּוֹד וּלְתַפְאֲרַת:
מ וּלְבַנֵי אֶהְרֹן תַעֲבֹד תַעֲבֹד וּתַעֲבֹד לְהוֹן
הַמְנִיזוּ וְכֹכְבֵיזוּ תַעֲבֹד לְהוֹן לְקָר
וּלְתַשְׁבְּחֹן:

מ"ט וּלְבַנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְהֻנָּה • אַרְבַּעַה בְּגָדִים הִלְלוּ וְלֹא יוֹתֵר: כְהֻנָּה וְאַכְנֹט וּמוֹנְפְעוֹת – הִיא מְצַנְפֵת, וּמְכַנְסִים הַכְתּוּבִים לְמִטָּה בַפְּרָשָׁה.

כלי יקר – עזו והדר

מה להלן בגדי כהנה אף כאן בגדי כהנה, כי גם הוא טענה בזה לומר שלבישתם יהיה לו לכפרה על כל שמונה ראשי עברות אלו:

ונובל עוד לישב בזה, מה שדרשו רבותינו ז"ל במסכת מגילה (שם

ע"פ) על פסוק (אסתר א יד) וְהִקְרַב אֵלָיו בְּרִשְׁנָא שְׁתַּר אֲדָמְתָא' וגו', אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, כלום הקריבו לפניך פרים בני שנה ושתי תורים על מזבח אדמה,

ותרשיש, כלום שמשו לפניך בבגדי כהנה שיש בהם תרשיש שהם וישפה

(פסוק ט) 'מָרָס מְרִסְנָא, כלום מרסו לפניך בדם ובמנחות' כו', ונראה לי

לפרש מה שלא הזכיר מכל בגדי כהנה כי אם החשן שהיו בו האבנים,

ומכלם לא זכר כי אם התרשיש, לפי שבכל בגדי כהנה לא היתה הקדשה מבררת כל כך כמו בחשן שהיו שם האורים שם המפרש, והיו שם שנים

עשר אבנים, ורמז לכלם בתרשיש, דהינו תרי שש, שני פעמים שש, הרי

שנים עשר:

והנה מדרש זה מחסר באור, כי יש להקשות למה לא קטרגו לאמר כלום קבלו התורה, כלום הם מניחין תפלין, וכדומה להם, אלא ודאי לפי שלא נצטוו עליהם על פן אין להאשימם בזה, ואם פן הרי גם על הקרבנות לא נצטוו, ואיך קטרגו עליהם על שלא הקריבו פרים כו'.

ועוד יש לדקדק בלשון, למה אמרו המלאכים בלשון שלילה 'כלום הקריבו לפניך', ולמה לא אמרו סתם 'הלא אין מקריבין לפניך קרבנות'?

אלא ודאי שעקר הקטרוג היה על שראו המלאכים את אשורוש שנתעטף בטלית שאינו שלו ונתלבש

בבגדי כהנה, ועוד שתה מן כלי המקדש כמו שלמדו רבותינו ז"ל (מגילה

והאבנט מכפר על הרהור הלב (ערכין שם), לפיכך היה האבנט ל"ב

אמה ארכו' (ירושלמי יומא פ"ז ה"ג). והרהור עברה קשה מן העברה (יומא כט) לפי שהמעשה עצמו אחר אשר כבר עשהו 'ישבע מעמל נפשו' ונפשו קצה בו (ע"פ ישיה נג יא), אבל הרהור דבק בו לעולם 'אפשר דבק האזור אל מתני איש' (ע"פ ירמיה יג יא), על כן בא לכפרה האבנט שהיה דבק בו כהגור:

ועשה להם מכנסי בד (פסוק מב), לכפר על גלוי עריות (ערכין שם), דבר שבצנעא נוהג בשמתיחידים בד בדר, כי 'בד' יש במשמעותו גם לשון

בדידות (ראה דברי רבינו פסוק ד). והיו בגדי כהנה מכפרים על שמונה עברות אלו

(ראה ערכין שם), כי ארבע מהם החמורים שבכל העברות התלויות במעשה ובדבור, והם עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים, ולשון הרע כנגד כלם

(ערכין טו). וארבע מהם כללים, כי קלוקל הדינין גורם השחתת העולם

(ראה שבת לג), וגסות הרוח והרהור עברה ועזות מצח כוללים כל העברות והם מצויין ביותר:

ואולי שנה היתה פונת הגר שהיה אומר אֲתָגִיר על מנת שייעשוני

בהן גדול כדי שילבש בגדים אלו כדאיתא מסכת שבת (לא), וכי היה כל כך שוטה שרצה להתגיר בעבור

לבישת בגדים אלו. אלא ודאי ששמע קול סופרים מקרין 'ואלה הבגדים אשר יעשו' (פסוק ד) עם פרוש פונתם על

מה הם מכפרים, וידע הגר בעצמו שהוא עבר על כל אלו בגיותו והוא צריך לכל הכפרות האלו:

ונראה שנה היתה גם פונת אשורוש שנתלבש בבגדי כהנה, כמו שלמדו במסכת מגילה (יב) בגזרה שנה, נאמר כאן (אסתר ד ד) ותפארת גדולתו', ונאמר להלן (פסוק ט) 'לכבוד ולתפארת',

דמים, ומה ענין זה לזה. ואם בעבור שהשקטים אחי יוסף טבלו כהנת יוסף בדם (בראשית לו לא), מכל מקום כל שפיכות דמים הנעשה בכל דור ודור

מה ענינו אל הכהנת, כי בלי ספק שכפרה זו היא בכל דור ודור ולא על שפיכות דמים של השקטים לבד.

ובעל העקדה נדחק מאד בדבר זה כאשר תראה בספרו. גם שם לא היה שפיכות דמים כלל, כי מה שטבלו הכהנת בדם אין זה שפיכות דמים. אף

בדרך רחוקה יש צד שפיכות דמים, כי מכרוהו לעבד, ואמרו רבותינו ז"ל (י"ב

ט) 'שבי בלהו איתנהו ביה':

ואולם מצאתי 'שוב לזה ממה שכתב רבנו בחיי פרשת וישב (בראשית

לו א) וזה לשונו: 'על הכהנת נתגלגלו הדברים בשעבוד גופותם במצרים, וכן

לאחר זמן היו עשרה הרוגי מלכות, כי כן הגוף כהנת הנפש, עד כאן לשונו.

הנה רואה דעת הרב שהגוף הוא כהנת של הנפש ומלבושו, ואם כן יש דמיון

ויחס לכהנת זה עם גוף הנרצח:

והיה כלו שש דהינו פשתן (רש"י לעיל בה

ד) כי קון היה ראש לכל הרוצחים, ונתגלגל הדבר על ידי

שהקריב ירע פשתן (תנחומא בראשית ט) ולא נתקבל קרבנו ונתקבל קרבן אחיו

הכל, על פן נתקנא בו והרגו (ראה בראשית ד ג').

ועל פן היו 'שש ערי מקלט' (במדבר לה יג), כי 'שש' נופל על

לשון 'ששה':

ומצנפת שש, והוא מכפר על גסות הרוח (ערכין שם), לפי

שהמצנפת היה כמו עטרה המורה על השררה, כמו שנאמר (יחזקאל כא לא)

'הסיר המצנפת והרים העטרה, וכתוב (ישעיה א ב) 'וצניף מלוכה בכף אלהיך', והיה עשוי מ'שש' כי השש ראוי למי

שעולה לגדלה, כמו שנאמר ביוסף (בראשית מא מב) 'וילבש אתו בגדי שש':

מא ומלִבְשֶׁתָּ יְתִהוֹן יֵת אֶהְרֵן אַחֲרָיִךְ וְיֵת בְּנוֹהֵי עִמָּה וְיִתְרָבֵי יְתִהוֹן וְיִתְקַרְבֵּי יֵת קִרְבָּנֵהוֹן וְיִתְקַדְּשׁ יְתִהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קְדָמַי :

וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֵן אַחֲרָיִךְ וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ וּמְשַׁחְתָּ אֹתָם וּמְלֹאֲתָ אֶת־יָדֵם וְקִדְשְׁתָּ אֹתָם וּבְהַגְוִילָיו :

ש"י ◀ וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֵן • "אוֹתָם" הָאֲמֹרִים | וְאֶבְנֵט וְצִיץ, וּמְכַנְסִים הַפְּתוּכִים לְמִטָּה בְּכֻלָּם. בְּאֶהְרֵן: חֲשֵׁן וְאֶפֹד וּמַעֲלִי וּכְתָנֶת־תְּשֻׁבָן, מְצַנֶּפֶת | וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ • אוֹתָם הַפְּתוּכִים בְּהֵם. וּמְשַׁחְתָּ

כלי יקר – עזר והדר

מקום הגד לרשע זה שאסור ללבש בגדים אלו לזרים כי אם לכהן בשעת עבודה, וגם מצד כלי הקדש היה מתירא מן הענש שקרה לבלשצר, על כן חשב לתקן זה ואמר, בשלמא בלשצר חשב וטעה, כי הוא נשתמש בכלים אלו שלא כדרכו, שהרי דרך תשמישם הוא שתהיה אכילה מרבה משתיה, ואצל בלשצר כתיב (ויאל שם א' לקבל אלפא חמרא שתהו, ואם כן ודאי היה מרבה בשתיה יותר מבאכילה, והכל עשה כדי להרחיק הכלים מקדשתו להשתמש בהם שלא כדרכו, על כן נענש. ועוד חשב שנענש, לפי שמכל הסעודה לא הקריב פר ואיל' כו'.

אמנם אחשורוש חשב להיות נקי מכל אלה, כי אמר אני אשתמש בכלים אלו כדרך אכילה מרבה משתיה, ואז לא אחלל אותם מן קדשתם. גם בזה 'נקי אנכי וממלכתי' מן הלבוש בגדי כהנה, כי דומה כאלו אני עומד ומקריב קרבנות, ובהו יהיה נקי גם מן קטרוג 'כלום הקריב לפניך פר ואיל'. וכדי לחזק טעותו קרא שמות לטריסיו שהיו משרתים לו בסעודה היושבים ראשונה במלכותו על שם הכהנים משרתי אלהינו בבית המקדש, כי המה ראשונים במלכות שמים רואי פני מלך עליון, על כן קרא לשמות רואי פניו הקרובים אליו 'ברשנא שתר' על שם פרים בני שנה ושתי תורים וכן כלם, וכל זה עשה להשוות סעודתו ומשרתיה מכל וכל לסעודת המזבח ולעבודת הכהנים משרתי המזבח, וחשב להיות פטור על ידי זה מן קטרוג 'כלום הקריב לפניך פר ואיל', הן מן ענש של בלשצר, הן מענש של לבישת הבגדים לאיש זר:

סעודה השתיה מרבה משל אכילה, ופוק חזי מאי עמא דבר' (ע"פ ברכות מה), ולמה היה אחשורוש משנה ממנהג העולם לעשות סעודתו דגמת אכילת המזבח:

והקריב אלי לומר בזה, שאחשורוש רצה לתקן בזה שני דברים. האחת הוא שמצינו בכל מקום שיש סעודה גדולה ששלחנו מלא ושלחן רבו ריקם (ע"פ חגיגה ז'), נמן פתחון פה למקטרגים לומר רבוננו של עולם ראה מכל הסעודות הללו כלום הקריב לגבוה פר ואיל, כדמסיק בילקוט פרשת וזרא (רמז צו) 'אחר הדברים האלה' (בראשית כב א) 'שהיו המלאכים מקטרגים ואומרים מכל הסעודות הללו שעשה אברהם כלום הקריב לפניך פר ואיל' כו'. כך היה אחשורוש מתירא שמא יקטרוגו על סעודתו במרום כלום הקריב מכל הסעודה לגבוה פרים או תורים, על כן טעה בדמיונו לומר שיהיה מתקן הכל כשיעשה סעודתו מעין סעודות המזבח, ונרצה לו לכפר עליו כאלו הקריב ממש על המזבח, ועל כן לקח כלי הקדש, ונתלבש בבגדי כהנה, ועשה אכילה מרבה משתיה, וקרא לטריסיו שמות על שם הקרבנות, כי חשב שכל זה יעלה לו לרצון כאלו נעשה הכל על המזבח ממש:

השניה הוא בהפך זה, שעקר כונתו היתה ללבש בגדי כהנה להיות לו לכפרה, כי הגד לו מן חכמי ישראל כי שמונה בגדים אלו מכפרים על עונות ידועות, אז רצה להתפאר בהם 'לכבוד ולתפארת', וגם בכלי קדש רצה להתפאר כי לא נמצא כמותם, כמו שלמדו (ילקוט אסתר תתרח) מן פסוק וכלים מפלים שונים. ומכל

שם ע"א) מן פסוק (אסתר שם ז) 'וכלים מפלים שונים' שרשע זה היה משתמש בכלי מקדש, על כן מצאו המלאכים מקום לבלבל סעודתו ולקטרג עליו, לומר לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם ראה איך זה הרשע נתלבש בבגדי כהנה כאלו היה כהן ומקריב קרבנות, וכי הקריב לפניך פרים ותורים. וראה איך נתלבש בתרשיש 'תרי שש' קדש קדשים הוא לה', וכי עבד בהם עבודת השם ותברך. ובאמרם 'מרס מרסנא' קרא תגר עליו על שנשתכר בכלי קדש, וכי מרס בהם דם ומנחות כמשפט כלים קדושים אלו, אלא נשתמש בכלם לצרכו, ואם כן ראוי הוא לענש גדול, כי 'הזר הקרב יומת' (במדבר יח ז). ובזה מדקדק הלשון 'כלום הקריבו' כמבאר לכל משכיל:

אף עדין יש מקום לנו ללון על בעל מדרש זה, כי איך דרש 'ברשנא שתר אדמתא' שכל זה דברי המלאכים, ולשון הפסוק אינו משמע כן, שהרי נאמר (אסתר שם ט) 'שבעת הסריסים ראי פני המלך', שמע מנה שכל אלו שמות הם, כי איך יהיה נקשר תחלת המקרא עם סופו. ועוד קשה למה באמת לא נענש אחשורוש כמו שנענש בלשצר על שנשתמש בכלי קדש (ראה ויאל ה ט). ועוד מה ראה אחשורוש על ככה להשתמש בכלי קדש, וכי לא ראה או ידע מה שקרה לבלשצר. ועוד קשה, כי רבותינו ז"ל אמרו (מגילה שם) 'והשתיה כדת' (אסתר שם ח), היינו 'כדת של תורה' אכילה מרבה משתיה, כמו אכילה ושתייה של מזבח פר ושלשה עשרנים סלת לאכילת המזבח, ויצי ההין יין לשתייה (רש"י), ומה ראה אחשורוש על ככה, והלא בנהג שבועלם שבכל

שיעור יומי ליום רביעי י' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת תצוה עה

השליט בידו בית יד של עור, שקורין גוואנט"ו
(האנדטור"ה), ועל-ידו הוא מחזיקו בדרך, וקורין לאותה
מסירה ווירסטי"ר והוא מלוי גדים.

אתם • את אהרן ואת בניו, בשמן המשחה. ומלאת
את-ידיכם • כל מלוי גדים, לשון חנוכה הוא, כשהוא
נכנס לדבר להיות מחזק בו מאותו יום והלאה.
ובלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקידת דבר, נותן

מב ועבד להון מכנסין דבין לכספה בשר
ערוטא מחרצן ועד ירצן יהון:

(מב) ועשה להם מכנסי-כר לכסות בשר ערוה
ממתנים ועד-ירכים יהיו:

כ"ט • ועשה להם • לאהרן ולבניו. מכנסי-כר • הרי ח' בגדים לכהן גדול, וארבעה לכהן הקדוט.

מג ויהיו על אהרן ועל בנוהי כמעלהון
למשפן זמנא או במקרהון למדבחה
לשמשא בקודשא ולא יקבלון חוכא
וימותון קים עלם לה ולבנוהי בתרוהי:

(מג) יהיו על-אהרן ועל-בניו בכאם | אל-אהל מועד
או בגשתם אל-המזבח לשרת בקודש ולא-ישאו
עון ומתו חקת עולם לו ולזרעו אחרייו: ם

למדת, שהמשמש מחסר בגדים במיתה. חקת-עולם
לו • כל מקום שצאמר: "חקת עולם", הוא גזרה מיד
ולדורות, לעכב בו.

כ"ט • יהיו על-אהרן • כל הבגדים האלה, על אהרן
הראויין לו. ועל-בניו • האמורים בהם. בכאם
אל-אהל מועד • להיכל, וכן למשפן. ומתו • הא

♦ יום רביעי י' אדר ♦

א ודין פתגמא די תעבד להון לקדשא
יתהון לשמשא קדמי סב תור חד פר תורי
ודכרין תרין שלמינ:

כט (א) וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם
לכתן לך לקח פר אחד בן-בקר ואילם שנים
תמימים:

כ"ט • לקח • כמו קח, ושתי גורות הן: אחת של קיחה ואחת של לקיחה, ולתן פתרון אחד. פר אחד •
לכפר על מעשה העגל, שהוא פר.

ב ולחם פטיר וגרצין פטירין דפילן במשה
ואספוגין פטירין דמשיחין במשה סלתא
חטין תעבד יתהון:

(ב) ולחם מצות וחלת מצת בלילת בשמן ורקיקי
מצות משחים בשמן סלת חטים תעשה אתם:

כ"ט • ולחם מצות וחלת מצת ורקיקי מצות • הרי
אלו ג' מינין: רבוכה, וחלות ורקיקין, 'לחם מצות'

כלי יקר – עו והדר

חובתו לטובת ישראל, ולשוב עמלו
בראשו על שנתלבש בבגדי כהנה
בלא הקרבת קרבן, ועל שמכיל
הסעודה לא הקריב פר ואיל, ועל
שנשתמש בכלי קדש, על כן נתקלקלה
סעודתו על ידי ושתי, אבל מכל מקום
לא נהרג בבלשצר, כי ה'יה קרוב
לשוגג, וטעה במומות זו אשר חשב
שכל סעודתו מעין של מעלה. וזה
פרוש יקר: תורה מ

משרתיו על שם זה יהיה דומה באלו
הקריב ממש:
ובדרך זה יהיה כל פרוש הפסוק
'והקרב אליו כרשנא שתר'
כפשוטו ממש גם לדברי בעל המדרש.
ומכל מקום אמר בעל המדרש מסבבא
דנפשה שהמלאכים קטרגו, שהרי
באמת היה להם מקום לקטרג ולטען
עליו כל הסענות הנזכרים, ומסתמא
לא שתקו מלאכי רחמים מלהזכיר

ולפי שכל זה היה דמיון לבד ולא היה
שם עבודה ממש, על כן מצאו
המלאכים מקום לקטרג ולומר, רבוננו
של עולם 'אל תפן אל מנחתם' (ע"פ
במדבר טו טו) 'מנחת שוא' היא (ע"פ ישעיה א
ג), כי אין בכל מעשיו כי אם הדמיון
לבד, שהרי לא היתה שם שום הקרבה
ממש. על כן אמרו בלשון שלילה
'כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה או
תורים' כו', וכי בעבור שנקראו

מְשַׁחִים בְּשֶׁמֶן • אַחַר אֲפִיטָן מוֹשְׁחֵן כָּמִין כָּ"ף יְוֵנִית, שְׂהִיא עֲשׂוּיָה כְּנוּ"ן שְׁלָנוּ (שם) •

הַמֵּינִין בָּאִים עֶשֶׂר עֶשֶׂר חִלּוֹת (מנחות עו). בְּלוֹלֵת בְּשֶׁמֶן • כְּשֶׁהֵן קָמַח, יוֹצֵק בְּהֵן שֶׁמֶן וּבוֹלֵלָן (שם עה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך נו עמ' 239)

כָּ"ף יְוֵנִית כְּדִי לְרַמֵּז עַל הַפְּהִנָּה, שְׂכֵן הַמְּלִים 'כְּהֵן' ו'כְּהִנָּה' מִתְחִילוֹת בָּאוֹת כָּ"ף; וְלָכֵן מִדְּגִישׁ שְׂהַמְשִׁיחָה הִיא "כָּמִין כָּ"ף יְוֵנִית" דְּנָקָא (וראה אברבנאל פסוק ז).

מוֹשְׁחֵן כָּמִין כָּ"ף יְוֵנִית (רש"י כט, א) לְכַאוּרָה הִיָּה לוֹ לִזְמוֹר בְּקִצּוֹר שְׂהַמְשִׁיחָה הִיא כְּצוּרֵת אוֹת נו"ן, וְלִשְׁם מַה מֵאַרְיֵן וּמִפָּרֶשׁ "כָּמִין כָּ"ף יְוֵנִית". וְיֵשׁ לִזְמוֹר, שְׂהַמְשִׁיחָה הִיא כָּמִין

גִּוְתַתָּן יְתַהוֹן עַל סְלֵא חַד וְתִקְרַב יְתַהוֹן בְּסְלֵא וְיַת תּוֹרָא וְיַת תְּרִין דְּכָרִין:

(ג) וְנָתַתְּ אוֹתָם עַל-סֵל אַחַד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בְּסֵל וְאֶת-הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם:

כֹּ"י • וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם • אֶל חֲצַר הַמִּשְׁכָּן, בְּיוֹם הַקָּמָתוֹ.

ד וְיַת אַהֲרֹן וְיַת כְּהֹנֵי תִקְרַב לְתַרְעֵ מִשְׁכָּן זְמָנָא וְתַסְחִי יְתַהוֹן כְּמִיָּא:

(ד) וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:

כֹּ"י • וְרַחַצְתָּ • זוֹ טְבִילַת כָּל הַגּוֹף.

ה וְתַסַּב יַת לְבוּשֵׁיא וּמִלְבָּשׁ יַת אַהֲרֹן יַת כְּתוּבָא וְיַת מַעִיל אֲפוּדָא וְיַת אֲפוּדָא וְיַת חוּשָׁנָא וְתַתְּקֵן לֵהּ כְּהִמֵּן אֲפוּדָא:

(ה) וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת-הַכֹּתֶנֶת וְאֵת מַעִיל הָאֲפֹד וְאֶת-הָאֲפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדֹת לוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֲפֹד:

כֹּ"י • וְאֶפְדֹת • קִשְׁט וְתַקֵּן הַחֲגוּרָה וְהַסִּינֵר סְבִיבוֹתָיו.

ו וְתַשׁוּי מַצְנֶפֶתָא עַל רִישָׁא וְתַתֵּן יַת כְּלִילָא דְקוּדֻשָׁא עַל מַצְנֶפֶתָא:

(ו) וְשִׂמְתָּ הַמַּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתְּ אֶת-גְּזֵר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמַּצְנֶפֶת:

ז וְתַלִּין שְׂבִרָאשׁוֹ הַקְּשׁוּרִין שְׁלִשְׁתָּן מֵאַחוּרֵי הָעֶרְף, הוּא נוֹתְנָו עַל הַמַּצְנֶפֶת כָּמִין כּוֹבַע.

כֹּ"י • גֵזֵר הַקֹּדֶשׁ • זֶה הַצִּיץ. עַל-הַמַּצְנֶפֶת • כְּמוֹ שְׂפָרְשִׁיתִי לְמַעְלָה, עַל-יְדֵי הַפֶּתִיל הָאֲמֻצְעִי וְשְׁנֵי

ח וְתַסַּב יַת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְתַרִיק עַל רִישָׁא וְתַרְבִּי יְתַה:

(ז) וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיִצַקְתָּ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ:

ט וְתַגִּירָו יְתַהוֹן הַמִּנְיִן אַהֲרֹן וּכְהֹנֵי וְתַתְּקֵן לְהוֹן כּוֹבְעִין וְתַהִי לְהוֹן כְּהַנְתָּא לְקִנְס עֲלָם וְתִקְרַב קַרְבָּנָא דְאַהֲרֹן וְקַרְבָּנָא דְכְּהֹנֵי:

כֹּ"י • וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ • (תורת כהנים) אֶף מְשִׁיחָה זוֹ כָּמִין כָּ"ף יְוֵנִית. נוֹתֵן שֶׁמֶן עַל רֹאשׁוֹ וּבֵין רִיסֵי עֵינָיו וּמִחֲבָרָן בְּאַצְבָּעוֹ.

י וְיַת כְּהֹנֵי תִקְרַב וּמִלְבָּשׁוֹן כְּתוּבִין:

(ח) וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֹת:

יט וְתַגִּירָו יְתַהוֹן הַמִּנְיִן אַהֲרֹן וּכְהֹנֵי וְתַתְּקֵן לְהוֹן כּוֹבְעִין וְתַהִי לְהוֹן כְּהַנְתָּא לְקִנְס עֲלָם וְתִקְרַב קַרְבָּנָא דְאַהֲרֹן וְקַרְבָּנָא דְכְּהֹנֵי:

(ט) וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנֵט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיתָה לָהֶם כְּהַנְתָּ לְחֻקֹּת עוֹלָם וּמִלֵּאת יַד-אַהֲרֹן וְיַד-בָּנָיו:

כֹּ"י • וְהִיתָה לָהֶם • מַלּוּי יָדַיִם זֶה, לְכַהֲנַת עוֹלָם. וּמִלֵּאת • עַל-יְדֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. יַד-אַהֲרֹן וְיַד-בָּנָיו • כְּמַלּוּי וּפְקֻדַת הַכְּהֹנָה.

יִתְקַרֵב יְת תוֹרָא לְקָדָם מִשְׁפָּן זְמָנָא
וְיִסְמְךָ אֶהְרָן וּבְנֵיהוּ יְת יְדִיהוּן עַל רִישׁ
תוֹרָא :

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֱהֹל מוֹעֵד וְסִמְךָ אֶהְרֹן
וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:

יֵא וְתַפּוּס יְת תוֹרָא קָדָם יְי לְתַרְע מִשְׁפָּן
זְמָנָא :

(יא) וְשַׁחֲטֵת אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֱהֹל מוֹעֵד:
כט"י פֶּתַח אֱהֹל מוֹעֵד • בְּחֹצֵר הַמִּשְׁכָּן שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח.

יב וְתַסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וְתַתֵּן עַל קַרְנֵת
מִדְּבָחָא בְּאַצְבָּעֶךָ וְיֵת כָּל דְּמָא תִישׁוּד
לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא :

(יב) וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנִתְתָהּ עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ
בְּאַצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

ג' דְּמִדּוּת) קָמִין בְּלִיטַת בֵּית קַבּוּל עֲשׂוּי לֹו סָבִיב סָבִיב,
לְאַחַר שֶׁעֲלָה אִמָּה מִן הָאָרֶץ.

כט"י <עַל־קַרְנֵת • (זכחים נב) לְמַעַלָּה בְּקַרְנוֹת מִמֶּשֶׁ. וְאֶת־כָּל־הַדָּם • שְׁגִרֵי הַדָּם. אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ • (פּוּק)

יג וְתַסַּב יְת כָּל תְּרַבָּא דְּחָפִי יְת גִּנָּא וְיֵת
חֲצָרָא דְעַל כְּבָדָא וְיֵת תְּרַמִּין כְּלִין וְיֵת
תְּרַבָּא דִי עֲלִיהֵן וְתַסִּיק לְמִדְּבָחָא :

(יג) וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת
הַיִּתְרֵת עַל־הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּית וְאֶת־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עֲלִיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:

יד כְּבָדָא, שְׁקוֹרִין אוּבֵר"ש. עַל־הַכֶּבֶד • אִף מִן הַכֶּבֶד
שֶׁטַל עֲמָה (תוֹרַת כְּהֻנִּים).

כט"י <הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב • הוּא הַקְרוֹם שֶׁעַל
הַכֶּרֶס, שְׁקוֹרִין טִיל"א. וְאֵת הַיִּתְרֵת • הוּא טְרַפְשָׁא

יד וְיֵת בְּסָרָא דְתוֹרָא וְיֵת מִשְׁפָּה וְיֵת אוּכְלָה
תּוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאָתָא
הוּא :

(יד) וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פְּרִשׁוֹ תִשְׂרֹף
בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאָת הוּא:

כט"י <תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ • לֹא מְצִינוּ חֲטָאָת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפַת, אֶלָּא זֹו.

טו וְיֵת דְּכָרָא חַד תַּסַּב וְיִסְמְכוּן אֶהְרֹן
וּבְנֵיהוּ יְת יְדִיהוּן עַל רִישׁ דְּכָרָא :

(טו) וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסִמְכוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

טז וְתַפּוּס יְת דְּכָרָא וְתַסַּב יְת דְּמָה וְתַזְרוּק
עַל מִדְּבָחָא סַחּוֹר סַחּוֹר :

(טז) וְשַׁחֲטֵת אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

זוֹרוּק. סָבִיב • כָּף מְפָרֵשׁ בְּשִׁחִיטַת קֳדָשִׁים, שְׂאִין
'סָבִיב' אֶלָּא ב' מִתְנוֹת שְׁהֵן אֲרַבְעֵ: הָאֲחַת, בְּקַרְן
זֹוִית זֹו, וְהָאֲחַת, בְּקַרְן שְׁפַנְגָּדָה בְּאַלְכֹסוֹן, וְכָל מִתְנָה
נְרָאִית בְּשְׁנֵי צְדֵי הַקַּרְן אֵילָף וְאֵילָף. נִמְצָא, הַדָּם
נִתּוֹן בְּד' רוּחוֹת סָבִיב, לְכַף קְרוּי 'סָבִיב'.

כט"י <וְזָרַקְתָּ • (זכחים נב) בְּכָלִי, אוּחַז בְּמִזְרוֹק וְזוֹרוֹק כְּנִגְד
הַקַּרְן כְּדִי שִׁנְרָאָה לְכָאן וּלְכָאן, וְאִין קַרְבָּן טְעוּן
מִתְנָה בְּאַצְבָּע אֶלָּא חֲטָאָת בְּלָבָד, אֲכָל שְׂאָר זְכָחִים
אִינָן טְעוּנִין קַרְן וְלֹא אֲצַבַּע, שְׁמַתָּן דָּמָם מִחֲצִי
הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַטָּה, וְאִינוּ עוֹלָה בְּכַפֵּשׁ, אֶלָּא עוֹמֵד בְּאֲרֶץ

יז וְיֵת דְּכָרָא תַפְלַג לְאַבְרוּהֵי וְתַחֲלִיל גִּנָּה
וּכְרַעוּהֵי וְתַתֵּן עַל אַבְרוּהֵי וְעַל רִישָׁהּ :

(יז) וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּחַח לְנִתְחִיו וְרַחֲצֵת קַרְבּוֹ וּכְרַעִיו
וְנִתְתָּ עַל־נִתְחִיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:

כט"י <עַל־נִתְחִיו • עִם נִתְחִיו, מוּסָף עַל שְׂאָר הַנִּתְחִים.

(יח) וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כֹּל־הָאֵילִם הַמְזֻבְחִים עֲלֶיהָ הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:
 יח וְתִסֵּק יָת כָּל דְּכָרָא לְמִדְבַּחָא עֲלֵמָא הוּא קָדָם יְיָ לְאַתְקַבְּלָא בְרִיעוּא קְרַבְנָא קָדָם יְיָ הוּא:

כט יְיָ רִיחַ נִיחֹחַ • נחת רוח לפני, שאמרת ונעשה רצוני. אשה • לשון אש, והיא הקטרת אברים שעל האש.

♦ יום חמישי י"א אדר ♦

(יט) וְלִקְחֶתָּהּ אֶת־הָאֵילִם הַשְּׁנִי וְסַמְדָּה אֶהְרֵן וּבְנֵי אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵילִם:
 יט וְתִסַּב יָת דְּכָרָא תְנִינָא וְיִסְמוּדָה אֶהְרֵן וּבְנוּהֵי יָת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ דְּכָרָא:

(כ) וְשַׁחֲטֶתָּ אֶת־הָאֵילִם וְלִקְחֶתָּהּ מִדְּמוּ וְנִתְתָּהּ עַל־תְּנוּדָה אֶזֶן אֶהְרֵן וְעַל־תְּנוּדָה אֶזֶן בְּנֵי הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
 כ וְתַסֵּב יָת דְּכָרָא וְתַסַּב מִדְּמָה וְתַתֵּן עַל רוּם אֹדְנָא דְאֶהְרֵן וְעַל רוּם אֹדְנָא דְבְנוּהֵי דִימִינָא וְעַל אֲלִיּוֹן יְדֵיהוֹן דִימִינָא וְעַל אֲלִיּוֹן רִגְלֵיהוֹן דִימִינָא וְתִזְרוּק יָת דְּמָא עַל מִדְבַּחָא סְחוּר סְחוּר:

כא תְּנוּדָה • (תורת כהנים, פרשת צו) : הוא הסחוס, גדר האמצעי שבתוף האזן, שקורין טנדרו"ס. בֶּהֱן יָדָם • הגודל, ובפרק האמצעי.

(כא) וְלִקְחֶתָּהּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְהוֹיֵתָ עַל־אֶהְרֵן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנֵי וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנֵי וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:
 כא וְתַסֵּב מִן דְּמָא דִי עַל מִדְבַּחָא וּמִמְשַׁחָא דְרַבּוּחָא וְתַדִּי עַל אֶהְרֵן וְעַל לְבוּשׁוֹהֵי וְעַל בְּנוּהֵי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוּהֵי עִמָּה וְיִתְקַדַּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהֵי וּבְנוּהֵי וּלְבוּשֵׁי בְנוּהֵי עִמָּה:

(כב) וְלִקְחֶתָּהּ מִן־הָאֵילִם הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת־יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלִיהֶן וְאֶת־שׁוֹק הַיְמִין כִּי אֵיל מְלֵאִים הוּא:
 כב וְתַסֵּב מִן דְּכָרָא תְרַבָּא וְאֵלִיתָא וְיָת תְרַבָּא דְחִפֵּי יָת גִּזָּא וְיָת חֲצַר כְּבָדָא וְיָת תְרַמִּין כְּלִין וְיָת תְרַבָּא דִי עֲלִיחָה וְיָת שׁוֹקָא דִימִינָא אַרְי דְכַר קְרַבְנָא הוּא:

כג מְלֵאִים הוּא • שלמים לשון שלמות, שהשלם בפל. מגיד הכתוב שהמלוואים שלמים, שמשמים שלום למזבח, ולעובד העבודה ולבעלים. לכה אני מצריכו הַחֲזָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעוֹבֵד הַעֲבוּדָה לְמִנָּה, וְזֶהוּ מִשָּׁה שֶׁשָּׂמַשׁ בְּמִלוּאִים, וְהַשָּׂאָר אֶכְלוּ אֶהְרֵן וּבְנָיו, שֶׁהֵם בְּעֵלִים בְּמִפְרָשׁ בְּעַנְיָן.
 כג יְיָ הַחֵלֶב • זה חלב הדקים, או הקיבה (חולין מט). וְהָאֵלֶּה • מן הפליות ולמטה, כמו שֶׁמֶפְרֵשׁ בִּיִּקְרָא' (ט) שְׁנֵאמַר: "לְעַמַּת הַעֲצָה יִסְרִינָה", מְקוּם שֶׁהַפְּלִיּוֹת יוֹעֲצוֹת. וּבְאִמּוּרֵי הַפָּר לֹא נֶאֱמַר 'אֵלֶּה', שְׁאִין אֵלֶּה קָרְבָּה אֶלָּא כְּכָבֶשׂ וּכְבִשָּׂה וְאֵיל, אֲבָל שׁוֹר וְעֵז אִין טְעוּנִים אֵלֶּה. וְאֶת שׁוֹק הַיְמִין • לֹא מְצִינּוּ הַקְטָרָה בְּשׁוֹק הַיְמִין עִם הָאִמּוּרִים, אֶלָּא זֶה בְּלֶבֶד. כִּי אֵיל

(כג) וְכִפֹּר לָחֶם אֶחָת וְחֵלֶת לָחֶם שֶׁמֶן וְרִקִּיק אֶחָד מִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:
 כג וּפְתָא דְלַחֵם חַד וּגְרַצְתָּא דְלַחֵם מִשָּׁה חַדָּא וְאַסְפּוּג חַד מִסְפָּלָא דְפְטִירָא דִי קָדָם יְיָ:

שיעור יומי ליום חמישי י"א אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - כט - פרשת תצוה עט

הבא עם זבח נקטרת אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל גזיר נתונה לפהנים עם חזה ושוק, ומנה לא הנה למשה למנה, אלא חנה בלבד.

כ"י - וכפר לחם • מן החלות. וחלת לחם שמן • ממין הרבובה (תורת כהנים) • ורקיק • (מנחות עה) מן הרקיקין, אחד מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם

כד ותשוי כלא על ידא דאהרן ועל ידא דבנוהי ותרים יתהון ארמותא קדם יי:

(כד) ושמנת הפל על פני אהרן ועל פני בנוי והנפת אתם תנופה לפני יהוה:

למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעפכת ומבטלת פרעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעפכת טללים רעים.

כ"י - על פני אהרן וגו' והנפת • שניהם עוסקין בתנופה, הבעלים והכהן, הא כיצד? כהן מניח ידו פחת יד הבעלים ומניף, וכזה היו אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן. תנופה • (מנחות סב) מוליך ומביא

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקוטי שיחות כרך 1 עמ' 175)

לומר שנעשה כהן רק לימי המלוואים, שכן לפי זה נמצא שבתחלה נענש ולא נתנה לו כהונה; לאחר מכן נתנה לו כהנה למשך מי המלוואים; ולאחר מכן שוב נלקחה ממנו.

אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן (רש"י כט, כד) ואלו בפרשת שמות (ד, יד) כתב שמשה נענש בכך שאהרן יהיה כהן "ואתה הלוי". ויש לומר: א. הנהנה פסקה ממנו לאחר ימי המלוואים. ב. לא פסקה הנהנה אלא מזרעו. אבל אין מסתבר

כה ותסב יתהון מידיהון ותסיק למדבחה על עלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי קרבנא הוא קדם יי:

(כה) ולקחת אתם מידם והקטרת המזבחה על העלה לריח ניחוח לפני יהוה אישה הוא ליהוה:

כ"י - על העלה • על האיל הראשון שהעלית עולה. לריח ניחוח • לנחת רוח, למי שאמר ונעשה רצונו. אישה • לאש נתן. לה • לשמו של מקום.

כ"י - על העלה • על האיל הראשון שהעלית עולה. לריח ניחוח • לנחת רוח, למי שאמר ונעשה רצונו. אישה • לאש נתן. לה • לשמו של מקום.

כו ותסב ית חדינא מדבר קרבניא די לאהרן ותרים יתה ארמותא קדם יי ויהי לך לחלק:

(כו) ולקחת את החזה מאיל המלאים אשר לאהרן והנפת אתו תנופה לפני יהוה ותיה לך למנה:

כ"י - תנופה • לשון הולכה והבאה, וינטלי"ר בלע"ז.

כו ותקדש ית חדינא דארמותא ונת שוקא דאפרשותא די אתרם ודי אפרש מדבר קרבניא מדי לאהרן ומדי לבנוהי:

(כו) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה אשר הונף ואשר הורם מאיל המלאים מאשר לאהרן ומאשר לבניו:

אלא: "והיה לאהרן ולבניו" לאכל. הורם • לשון מעלה ומוריד.

כ"י - וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו' • קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם כחזה (נ"א בחזה) ושוק של שלמים, אבל לא

כח ויהי לאהרן ולבנוהי לקנים עלם מן בני ישראל ארי אפרשותא הוא ואפרשותא יהי מן בני ישראל מנכסת קודשיהון אפרשותהון קדם יי:

(כח) והיה לאהרן ולבניו לחקעולם מאת בני ישראל כי תרומה הוא ותרומה יהיה מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם תרומתם ליהוה:

כ"י - לחקעולם מאת בני ישראל • שהשלמים לבעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן. כי תרומה הוא • החזה ושוק חזה.

(כט) **וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּא-בָם אֶת־יָדָם:**

כט ולבושי קודש אשר לכהן יהיו לבנותיהם
בתרומה לזכרון כהן ולקרבן כהן ית
קרבניהם:

כ"ט • לְבָנָיו אַחֲרָיו • לְמִי שָׁבָא בְּגָדָהּ אַחֲרָיו. לְמִשְׁחָה • לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם, שֵׁשׁ "מִשְׁחָה" שֶׁהִיא לְשׁוֹן שְׂרָרָה, כְּמוֹ (במדבר יח): "לֵךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה",

(תהלים קח): "אל תגעו במשיחי". וּלְמִלֵּא-בָם אֶת־יָדָם • עַל־יְדֵי הַבְּגָדִים הוּא מְתַלְּבֵשׁ בְּכֹהֵן גְּדוּלָה.

(ל) **שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁ הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּגָדֵי אֲשֶׁר יָבֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ:**

ל שבעת ימים ילבשו תחתיו בגדי אשר יבא אל-אהל מועד לשרת בקודש:

כ"ט • שִׁבְעַת יָמִים • רְצוּפִין. יִלְבָּשׁ הַכֹּהֵן • אֲשֶׁר יָקוּם מִבְּגָדֵי תַּחֲתָיו לְכֹהֵן גְּדוּלָה, כְּשִׁימְנוּהוּ לְהִיטֵב כֹּהֵן גְּדוּל. אֲשֶׁר יָבֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • (יומא ע) אוֹתוֹ כֹּהֵן הַמוֹכֵן לִיְכַנֵּס לְפָנָיו וּלְפָנֵים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְזֶהוּ כֹהֵן גְּדוּל, שְׁאִין עֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּשֶׁרָה אֶלָּא

בו. תַּחֲתָיו מִבְּגָדֵי • מְלַמֵּד, שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ לְכֹהֵן־גְּדוּל בֵּין מִלֵּא אֶת מְקוֹמוֹ, יִמְנוּהוּ כֹהֵן־גְּדוּל תַּחֲתָיו (תורת כהנים). הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּגָדֵי • מִכָּאן רָאִיהָ: כָּל לְשׁוֹן "כֹּהֵן" לְשׁוֹן פּוֹעֵל, עוֹבֵד מִמֶּשׁ. לְפִיכָךְ, נִגּוֹן 'תַּחֲבִיר' נִמְשָׁךְ לְפָנָיו.

(לא) **וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בְּשָׂרוֹ בְּמִקְוֵי קֹדֶשׁ:**

לא ואת איל המלואים תקח ובשלת את-בשרו במקווי קודש:

כ"ט • בְּמִקְוֵי קֹדֶשׁ • בְּחֹצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהַשְּׁלֵמִים הִלְלוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הָיוּ.

(לב) **וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בְּשַׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֶּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:**

לב ויכיל אהרן ובנותיהם את בשר דקרא ואת לחמא די בסלא לתרע משפן זמנא:

כ"ט • פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • כָּל הַחֹצֵר קְרוּי כֵּן.

(לג) **וְאָכְלוּ אַתֶּם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמִלֵּא אֶת־יָדָם לְקֹדֶשׁ אַתֶּם וְזָר לֹא־יֹאכַל בִּי־קֹדֶשׁ הֵם:**

לג וייכלון אתהון די ותכפר בהון לקרבא את קרבניהון לקדשא ויהון וחלוני לא ייכול ארי קודשא אנון:

כ"ט • וְאָכְלוּ אַתֶּם • אַהֲרֹן וּבָנָיו, לְפִי שֶׁהֵם בְּעֲלֵיהֶם. אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם • לָהֶם, כָּל זָרוֹת וְתַעֲבוֹב. לְמִלֵּא אֶת־יָדָם • בְּאֵיל וּלְחֶם הַלֵּלוֹ. לְקֹדֶשׁ אַתֶּם • שְׁעַל־יְדֵי הַמִּלֵּאִים הִלְלוּ נְתַמְלָאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְקַדְּשׁוּ לְכֹהֵן.

פי קדש הם • קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים, וּמִכָּאן לְמַדְּנוּ אֲזַהֲרָה לְזָר הָאוֹכֵל קֹדְשִׁי קֹדְשִׁים, שֶׁנֶּתַן הַמִּקְרָא טַעַם לְדַבֵּר מִשׁוֹם ד' "קֹדֶשׁ הֵם".

(לד) **וְאִם־יִוָּתַר מִבְּשַׂר הַמִּלֵּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד הַבֶּקֶר וְשִׂרְפַת אֶת־הַנּוֹתָר בְּאֵשׁ לֹא יֹאכַל בִּי־קֹדֶשׁ הוּא:**

לד ואם יותר מבשר המלואים ומן-הלחם עד הבקר ושרפת את-הנותר באש לא יאכל ביי-קודש הוא:

(לה) **וְעֵשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּכֹהֵן כָּכָה כָּכָה אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:**

לה ותעביד לאהרן ולבנותיהם כדן ככל די פקדית ותף שבעת יומין תקרב קרבניהון:

כ"ט • וְעֵשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּכֹהֵן • שְׁנֵה הַכְּתוּב וְכַפֵּל, לַעֲכָב, שֶׁאִם חָסַר דָּבָר אֶחָד מִכָּל הָאֲמוּר בְּעֵינֶיךָ, לֹא נִתְמַלָּאוּ יְדֵיהֶם לְהִיטֵב כֹּהֵנִים, וְעֲבוּדַתְּם פְּסוּלָה.

אתכה • כְּמוֹ אוֹתָךְ. שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם • בְּעֵינֶיךָ הִנֵּה וּבְקַרְבָּנוֹת הַלֵּלוֹ, בְּכָל יוֹם.

(לו) וּפָר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכֹּפָרִים וְחַטָּאת עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֵּרְךָ עָלָיו וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ:

לו ותורא דחטאתא תעבד ליומא על כפוריא ותדפי על מדבחה בכפרותך עלוהי ותדפי יתה לקדשותה:

מקרא זה. ומדרש 'תורת כהנים' אומר: כפרת המזבח הצרף, שמא התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח. וְחַטָּאת. "ותדפי", לשון מתנת דמים הנתונים באצבע, קרוי חטוי. וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ. בְּשֶׁמֶן המשחה, וְכָל הַמִּשְׁיחוֹת כְּמִין כֹּף יְגִיטָה.

על הכפרים. בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותעוב, ולפי שגאמר: "שבעת ימים תמלא ידם", אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח - לא שמענו, לכך הצרף

(לז) שִׁבְעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנֹּגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: ס

לז שבעת יומין תכפר על מדבחה ותקדש יתה ויהי מדבחה קדש קודשאיא כל דיקרב כמדבחה יתקדש:

והטרפה וכיוצא בהן? תלמוד לומר: "וזה אשר תעשה" הסמוך אחריו (תורת כהנים פרשת צו), מה עולה ראויה, אף כל ראויה, שנראה לו ככר ונפסל משבא לעזרה, כגון: הלן והיוצא והטמא וּשְׁנֵשַׁחט בַּמַּחְשֶׁבֶת חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן

כש"כ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ. ומה היא קדשותו? "כל הנוגע במזבח יקדש", אפלו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד. מתוך שגאמר: "כל הנוגע במזבח יקדש", שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון: הרובע והנרבע, ומקצה ונגעבד

(זכחים טז)

... ביום י"ז תמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר - ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה - התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור - מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה - על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרייזה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח - הערה 36)

עטרת מרים

ממחשבותיכם כי דרך כשרותם שלא ימחול כלל וכלל, ודרכי למחול מכל וכל: כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב רקם פי אס-הרהר השביע את-הארץ והולידה מוציא הצמח מהרעיו בעומק הארץ והצמיחה הצמח מפעל לארץ ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יי פן יהיה דרכי אשר יצא מפי לא-ישוב אלי רקם פי אס-עשה את-אשר

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב: ו יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אל-יהוה וירחמיהו ואל-אלהינו כי-ירבה לסלוח: ה פי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יהוה: ט פי-גבהו שמות מארץ פן גבהו דרכי מדרכיכם

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא מצוי בכם קראוהו בהיותו קרוב: ז יעזב רשע דרכו במעשה ובפה ואיש און מחשבתיו הרעות וישב וישב אל-יהוה וירחמיהו ואל-אלהינו ויש תקוה כי-ירבה לסלוח: ח פי לא מחשבותי מחשבותיכם פי אני מרבה לסלוח ולא ישאר אצלי מהעון דבר ולא דרכיכם דרכי דרך כשרותם לעניש את המורד בו ואין מועיל תשובה ופיוס, אבל דרכי לא כן היא נאם יהוה: ט ואין פאן רק הבדל בפחות ומה אלא פי כמו גבהו שמות מארץ פן גבהו בהבדל רב דרכי מדרכיכם ומחשבותי

ומחשבותי ממחשבותיכם: י פי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב פי אס-הרהר את-הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יי פן יהיה

עטרת מרים

חֲפָצְתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו שְׁבוּדָאֵי תַחֲמָס הַבְּטָחָתִי: יב וְזוּהִי הַהֲבַטָּחָה כִּי־בְשִׂמְחָה תִצָּאוּ מִן הַגִּלּוֹת וּבְשָׁלוֹם תִּבְּלָוּן תִּבְּאוּ לְאַרְצְכֶם, הַהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רְנָה דָרָד מִשָּׁל, וְכָל־עֵצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֹאוּ־כָף וְיִבְכְּפוּהֶם לְשִׂמּוֹת, כִּם זֶה עֲנֵן מִלִּצְחָה: יג תַּחַת בְּמָקוֹם

עטרת מרים

אֶתְּנֶלֶוּ אֲשֶׁר לֹא יִפְרַת וּכְרוֹן שְׂמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּזֶר וּבְנֵי הָעַמִּים הַגְּלוּיִם עַל־יְהוָה אֵל ה' לְשִׁרְתּוֹ וְלֹא־הִבֵּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַבְדִּים כָּל מִי בְהֵם אֲשֶׁר שָׁמַר שַׁבָּת מִחֻלְלָו וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי בְּחוּדִתִי: ז כְּשִׁבְאוֹ לְהַתְּנִיר: ו הַבִּיאוֹתָיִם אֵת הָעוֹשִׂים כָּל אֵלֶּה אֶל־הַר קָדְשִׁי אֵל

בית המקדש וְשִׂמְחָתֵיכֶם אֲשַׁמְחֶם בְּבֵית תְּפִלָּתִי בְּבֵית הַמִּזְבֵּחַ לְהַחֲפִלל שֵׁם לִפְנֵי, עוֹלֵתֵיכֶם וּזְבַחֵיכֶם יִהְיוּ מִקְדָּשִׁים לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא יְהוָה מִקֹּדֶשׁ לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה מִקְבֵּץ הַמִּקְבָּץ גִּדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ גְּרִים עָלָיו עַל יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֵת נִסְפִים לְנִקְבְּצָיו מִיִּשְׂרָאֵל:

דַּבְּרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חֲפָצְתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: יב כִּי־בְשִׂמְחָה תִצָּאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּבְּלָוּן הַהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רְנָה וְכָל־עֵצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֹאוּ־כָף: יג תַּחַת הַנְּעֻצוּן יַעֲלֶה בְרוּשׁ וְתַחַת הַפְּרָדָר יַעֲלֶה הָדָם וְהִיָּה לִיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִפְרַת: א כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה בֵּין אָדָם לְמָקוֹם, כִּי קְרוּבָה יִשׁוּעַתִּי לָבוֹא עַל דַּי זֶה וְצַדִּיקִי לְהַגְלוֹת וְרַק הַיְשׁוּבָה מִעֲפָת בֵּית הַמִּשְׁכָּן: ב אֲשֶׁר־יִאֱנוּשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שְׁמַר שַׁבָּת מִחֻלְלָו וְשָׁמַר יְדוֹ מַעֲשׂוֹת כָּל־רָע: ג וְאֵל־יֹאמֵר בֶּן־הַנֶּזֶר הַגְּלוּהוֹ אֶל־יְהוָה לְהַאֲמִין כִּי לֹא־מִר הַבְּדֵל יִבְדִּילֵנִי יְהוָה מִעַל עַמּוֹ כַּעַת מִקְבֵּל הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא אֲקַבֵּל עִמָּהֶם, וְאִם כֹּה לָמָּה אֲצַדֵּק וְאֵל־יֹאמֵר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: ד כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לְסָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חֲפָצְתִי וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי: ה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתְּנֶלֶוּ אֲשֶׁר לֹא יִפְרַת: ו וּבְנֵי הַנֶּזֶר הַגְּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ וְלֹא־הִבֵּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַבְדִּים כָּל־שְׁמַר שַׁבָּת מִחֻלְלָו וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי: ז וְהִבִּיאוֹתָיִם אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׂמְחָתֵיכֶם בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֵתֵיכֶם וּזְבַחֵיכֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה מִקְבֵּץ גִּדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו:

גְּדוּלָה קָנָאתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שַׁבְּתִי א וְיִהְיֶה דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לְאָמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קָנָאתִי לְצִיּוֹן גְּדוּלָה וְחֵמָה וְיִוֹשְׁלֶם עִיר־הָאֲמַת וְהִר־יְהוָה צְבָאוֹת הָר זכריה פרק ח

הקדש: ד פה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים: ה ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה: ו פה אמר יהוה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא נאם יהוה צבאות: ז פה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: ח והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלים והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ט פה אמר יהוה צבאות תחזקנה ידיכם השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יפד בית יהוה צבאות התיכל להבנות: י כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבתמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר ואשלח את כל האדם איש ברעהו: יא ועתה לא כימים הראשנים אני לשארית העם הזה נאם יהוה צבאות: יב כי יזרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את יבולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את שארית העם הזה את כל אלה: יג והיה כאשר היתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל בן אושיע אתכם והייתם ברכה אל תיראו תחזקנה ידיכם: יד כי כה אמר

יהוה צבאות באשר זממתי להרע לכם בהקציף אכתיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא נחמתי: טו בן שבתתי זממתי בימים האלה להיטיב את ירושלים ואת בית יהודה אל תיראו: טז אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: יז ואיש | את דעת רעהו אל תחשבו בלבבכם ושבעת שקר אל תאמרו כי את כל אלה אשר שנאתי נאם יהוה: יח ויהי דבר יהוה צבאות אלי לאמר: יט פה אמר יהוה צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו: כ פה אמר יהוה צבאות עד אשר יבאו עמים וישבי ערים רבות: כא והלכו ישבוי אחת אל אחת לאמר גלכה הלוך לחלות את פני יהוה ולבקש את יהוה צבאות אלכה גם אני: כב וכוּאו עמים רבים וגוים עצומים לבקש את יהוה צבאות בירושלים ולחלות את פני יהוה: כג פה אמר יהוה צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מפל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר גלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם:

♦ יום שישי י"ב אדר ♦

לח ודין די מעבד על מדבחה אמרין בני שגא תרין ליומא תדירא:

(לח) וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד:

(לט) **אֶת־הַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֹּבֵשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים:**
 לט ית אמרא חד תעבד בצפרא ונת אמרא
 תנגא תעבד בין שמשאיא :

(מ) **וְעִשְׂרֵן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רִבַּע הַהֵיזֵן וְנִסְךְ רִבְעֵת הַהֵיזֵן יִין לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד:**
 מ ועסרונא סלתא דפילא במשח כתישא
 רבעות הינא ונסכא רבעות הינא חמרא
 לאמרא חד :

לוגין. ונסך. לספלים, כמו ששינינו במסכת סכה:
 שני ספלים של כסף היו בראש המזבח ומנגבים
 כמין שני חטמין דקים. נותן היין לתוכו, והוא מקלח
 ויוצא דרך החטם ונופל על גג המזבח ומשם יורד
 לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד
 מן המזבח לארץ.

כ"י. ועשורן סלת. עשירית האיפה, מ"ג ביצים
 וחמש ביצה. בשמן כתיית. לא לחובה נאמר
 "כתיית", אלא להכשיר, לפי שנאמר "כתיית למאור",
 ומשמע למאור ולא למנחות, וכול לפסלו למנחות?
 תלמוד לומר כאן "כתיית", ולא נאמר "כתיית למאור"
 אלא למעט מנחות שאין צריך "כתיית", שאף השחון
 בריחים פשר בהן (מנחות פו). רבע הדין. שלשה

(מא) **וְאֵת הַכֹּבֵשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים כַּמִּנְחָת הַבֶּקֶר וּכְנִסְפָה תַעֲשֶׂה־לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה:**
 מא ונת אמרא תנגא תעבד בין שמשאיא
 כמנחת צפרא וכןספה תעבד לה לאתקבלא
 ברעוא קרבנא קדם יי :

כ"י. לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים פלה פליל, וסדר הקרבנות: האברים בתחלה, ואחר-כך
 המנחה, שנאמר (ויקרא כג): "עולה ומנחה".

(מב) **עֲלֹת תַמִּיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלַיךְ שָׁם:**
 מב עלתא תמירא לדורתיכון פתח אהל-מועד לפני
 יהוה אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם:

משהוקם המשכן. ויש אומרים: "מעל הפרת", כמו
 שנאמר (שמות כח): "ודברתי אתך מעל הפרת", ו"אשר
 אועד לכם" האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא
 על אהל-מועד הנזכר במקרא.

כ"י. תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום בנתיים.
 אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם
 אקבענו לך. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל
 מזבח הנחשת היה הקדוש-ברוך-הוא מדבר עם משה

(מג) **וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי:**
 מג ונאועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי:

שלי. כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו,
 וזהו שאמר משה (ויקרא ט): "הוא אשר דבר ה' לאמר
 בקרובי אקדש", והיכן דבר? "ונקדש בכבדי".

כ"י. ונועדתי שמה. אתועד עמם בדבור, כמלך
 הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם. ונקדש
 המשכן. בכבדי. שתשרה שכנתי בו, ומדרש
 אגדה: אל תקרי בכבדי, אלא במקבדי, במקבדים

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך לא עמ' 166 - מתוך 'לקראת שבת')

"ונועדתי" - דרך משה

ויש לומר דהא גופא משמענו רש"י, דכמו ש"בית עולמים"
 נקרא בכתוב גם "ביתי בית תפלה" שהיה המקום הקבוע
 לתפלת ישראל אל הקב"ה, כמו כן האהל מועד היה המקום
 הקבוע לא רק לדבור הקב"ה אל בני ישראל אלא גם לתפלה
 ולדבור של בני ישראל להקב"ה (וראה פירוש הקצר לאבן-עזרא
 על הפסוק).

ונועדתי שמה לבני ישראל

"אתועד עמם בדבור כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם
 עבדיו שם" (כט, מג. וזכירוש רש"י)
 ויש לדיק בלשון רש"י דלכאורה אהל מועד היה המקום
 ששם דבר הקב"ה אל בני ישראל, ולמה נקט רש"י "אתועד
 עמם בדבור... לדבר עם עבדיו" דמשמע ששם דברו גם
 בני ישראל אל הקב"ה?

מד ואקדש ית משכן זמנא וית מדבחה וית אהרן וית בנוהי אקדש לשמשא קדמי:

(מד) וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי:

מה ואשרי שכתתי בגו בני ישראל ואהוי להון לאלה:

(מה) ושכתתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים:

מו וידעון ארי אנא יי אלההון די אפקית יתהון מארעא דמצרים לאשראה שכתתי בגינהון אנא יי אלההון:

(מו) וידעו כי אני יהוה אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם:

ש"י • לשכני בתוכם • על-מנת לשפן אני בתוכם.

♦ שבת קודש י"ג אדר ♦

א ומעבד מדבחה לאקטרא עלוהי קטרת בוסמיא דאצי שטין מעבד יתה:

ל (א) ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שפים תעשה אתו:

ש"י • מקטר קטרת • להעלות עליו קיטור עשן סמים.

כלי יקר – עזו והדר

ויקרא כב ג), והלאוי שתהא יציאה כביאה בלא חטא (ע"פ ב"מ קו). ובא הקטרת בהטיבו את הנרת בבקר, ובערב בהעלת את הנרת (פסוקים דח), ובמראה הערב והבקר אמת, כי הוא מתיחס לגר אלהים נשמת אדם (משלי כ כז), כי הבקר זמן הטוב מעשיה ולנקות עצמה מכל חלודת אפר, ובערב זמן שקיעת שמשו (ראה קהלת שם) הוא זמן העלאת הנשמה אל מקום חוצבה, ובא הקטרה זו לכפר על הנשמה, כדי שתהא היציאה מן העולם בלא חטא כביאה:
זור זהב של מזבח, זה כנגד השכר של צדיקים לעולם הבא שנהנין מן זיו השכינה ועטרותיהם בראשם (ברכות יז), 'ועטרות' לא נאמר אלא 'ועטרותיהם', רמז לאותן עטרות שקנו בהר סיני באמרום 'נעשה ונשמע' כדיאיתא מסכת שבת פרק רבי עקיבא (פח), ומסיק שם 'בחורב טענום ובחורב פרקים' ואמר ריש לקיש 'עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירם' להם כו', לכך אמרו רבותינו ו'ל' 'ועטרותיהם

נפש הבהמה הפלה ונפסד תמורה לנשמת אדם הקיימת לנצח. על כן צוה אל חי לעשות מזבח הקטרת המעלה עשן וריח ניחוח לה, לכפר על רוח בני האדם העולה היא למעלה בעשן הקטרת, והיא גם הוא 'מקטרת מור ולבונה' של מעשים טובים (ע"פ בראשית כ ה, שיה"ש ג ט). 'ולחורת נתן' בלכבנו מה שנאמר (פסוק לו) 'ושחוקת ממנה הדיק', רמז לנשמה דקה מן הדיקה (ראה עין חיים שמי"ב פ"א), שצריכה גם היא כפרה כדי להעלותה אל מקום חוצבה:
וימספר אמות מזבח זה יוכיח, כי בו נאמר **אמה ארפו ואמה רחבו**, אמות וחידות, לכפר בו על הנשמה שנקראת 'חידה', כמו שהקדוש ברוך הוא אהד כף היא 'חידה' (דב"ר ב לו). **ואמותים קמתו**, כי רוח בני האדם היא העולה למעלה למקומה, בזולת מקום שיש לה תוך הגוף. וזמן הקטרתו בבקר ובערב, כי הנשמה בבקר היא באה 'בילדותו' זמן וריחת שמשו (ראה קהלת יב ב) ובערב היא שבה אל אביה' בימי נעוריה (ע"פ אסתר יד,

ל (א) ועשית מזבח מקטר קטרת. כפי הנראה ששני מזבחות אלו נערכו שניהם לכפר על הנפש החוטאת. כי מזבח הנחשת בא לכפר על חלקי החמר והגוף הנגוף באבן החטא, ועליו מקריבים הבעלי חיים הבאים תמורתו, כי יש להם דמיון אל חמר האדם (ראה חגיגה טז). ותמונת המזבח יוכיח, כי זאת קומתו דמתה לקומת אדם בינוני שלש אמות. וכן הבהמות הנקריבים דומים אל נפש הבהמית שבאדם נפש תמורת נפש, כי מטעם זה נאמר במנחת עני (ויקרא ב א) 'ונפש כי תקריב', כי אין בידו להקריב נפש הבהמה תמורת נפשו והוא מביא מנחת טלית, על כן אמר הכתוב 'ונפש' מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו' (מנחות קד):
אבל מכל מקום גם הנשמה צריכה כפרה אחרת אשר הטמאה בגוף הנגוף הזה, ואינה מתכפרת בנפש הבהמה כי אין דמיון זה לזה, כי רוח בני אדם עולה למעלה ורוח הבהמה יורדת למטה' (ע"פ קהלת ג כא), ואיך תהינה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' כרך א, עמוד 171 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עבודת ה' בהצנע לכת

ש"אפילו אותן שפתיב בהן ודמוות פנייהם פני אדם, לא יהיו באהל מועד", שאפילו המלאכים לא היו באהל מועד בשעת הקטרת הקטרת.

ולכן הבדל מזבח הזהב משאר הפלים, כי עבודת מזבח הזהב הייתה תכלית ועיקר העבודות שהיו באהל מועד. דהעבודה הכי נעלית היא בשעה שבמקום בו עובדים את הקב"ה, אין נמצאים אנשים אחרים אלא רק הפהן העובד והקב"ה.

זה משמיענו הכתוב, שהשלמות בעבודת ה' אינה פשוטית לפני אנשים אחרים, כי אז יש חשש שהעבודה היא רק בשביל כבוד או פרסום וכיצא בזה, אלא פשוטית בצנעה ובסתור ורק לשם ה' בעצמו.

בסוף פרשתנו כתוב "ועשית מזבח מקטר קטרת" (ל, א), ומפרט סדר עשיתו.

והקשו המפרשים (רמב"ן, ספורנו, ש"ך, 'אור החיים' כאן. ועוד) מדוע הזכיר מזבח הקטרת רק בסוף פרשת תצוה, ולא בפרשת תרומה ביחד עם שאר הפלים?

יש לומר בדרך הדרוש, דהנה מצינו חלוק בין עבודות שאר הפלים לעבודת מזבח הזהב. דבשאר הפלים פשוט הפהן עבודתו בהם, לא היה לבד באהל מועד. מה שאין כן בעבודת מזבח הזהב, שהיא הקטרת הקטרת, אסור לאדם שיקנס עם הפהן העובד, וכמו שכתוב בנוגע להקטרת הקטרת באהל מועד, שבזמן הזה "וכל אדם לא יהיה באהל מועד וגו'" (אחרי טז, יז).

וב'ירושלמי' (יומא פרק ה סוף הלכה ב) איתא יתירה מזו

באמתא ארבה ואמתא פתיה מרבע יהי ומרתין אמין רימיה מנה קרניהי :

(ב) אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים קמתו ממנו קרנתיו:

גומתפי יתה דהב דכי ית אגרה וית פתלוהי סחור סחור וית קרניהי ומעבד לה דיר דדהב סחור סחור :

(ג) וצפית אתו זהב טהור את גגו ואת קירתי סביב ואת קרנתיו ועשית לו זר זהב סביב:

ז"ש • את גגו • זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם. זר זהב • סימן הוא לכתר כהנה.

דומרתין עזמן דדהב מעבד לה מלרע לדירה על תרין זנותה מעבד על תרין סטרוהי ויהי לאתרא לאריחיא למשל יתה בהון :

(ד) ושתו מבעות זהב תעשה לו מתחת לזו על שתי צלעתי תעשה על שני צדיו והיה לבתים לבדים לשאת אתו בהמה:

צדיו. והיה מעשה הטבעות האלה. לבתים לבדים • לכל בית תהיה הטבעת לכה.

ז"ש • צלעתי • כאן היא לשון זיוות, כתר גומו, לפי שצאמר: "על שני צדיו", על שתי זיוותיו שבשני

כלי יקר – עז והדר

בשנה וגו', כי בעצם היום ההוא נעשה האדם נקי ממלאכי השרת מן החטא, והנשמה תחזור לטהרה בימי עולם ובשנים קרמניות' (ע"פ מלאכי ג ד). והמשכיל ישמע ויוסיף לקח: תורה ב **חסלת פרשת תצוה**

על ועטרותיהם בראשם, הינו זר התורה והכתר שנתן להם בחורב ופרקים, ועתיד להחזירם להם: **וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה**, לכפר על מה שנאמר (תהלים ע"ה) 'אל תרימו למרום קרנכם' כמבאר למעלה (כו א) במזבח הנחשת. **אחת**

בראשם, אותן העטרות שנקלחו מהם ועתיד להחזירם להם. ומטעם זה נאמר כאן ונתת אתו לפני הפרכת אשר על ארן העדת לפני הכפרת אשר על העדת, הינו מקנן כנגד הארון מבחוץ (רש"י). וכל זה בא להורות שזר של מזבח הקטרת מרמז

ה) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבְּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: ה ותעבד ית אריחיא דאעי שטין ותחפי ותהון דהבא:

ו) וּנְתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפְּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדוּת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֹעֲד לְךָ שְׁמָה: ו ותתן יתה קדם פרכתא די על ארונא דסידותא לקדם כפרתא די על סידותא די אזמן מימרי לך תמן: שמה:

כ"ט"ו < לפני הפרכת • שמה תאמר: משוך מנגד הארון לצפון או לדרום? תלמוד לומר: "לפני הכפרת", מכון מנגד הארון מבחוץ.

י) וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֹן קִטְרֵת סַמִּים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֶּרֶת יִקְטִירֶנָּה: י ויקטר עלוהי אהרן קטרת בוסמין בצפר בצפר באתקנייתה ית בוציניא יסקנה:

כ"ט"ז < בהיטיבו • לשון נקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפתילות שגשפרפו בלילה, והנה מטיבן בכל בקר ובקר. הנרת • לוצי"ש בלע"ז, וכן כל "נרות" האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הולקה.

ח) וּבַהֲעֵלַת אֶהְרֹן אֶת־הַנֶּרֶת בֵּין הָעֲרָבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֵת תְּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ח ובאדלקות אהרן ית בוציניא בין שמשיא יסקנה קטרת בוסמיא תדירא קדם יי לדריכוו:

כ"ט"ח < ובהעלת • כשידליקם להעלות להבתן. יקטירנה • בכל יום, פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים.

ט) לֹא־תֵעָלוּ עָלָיו קִטְרֵת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶף לֹא תִסְבוּ עָלָיו: ט לא תסקון עלוהי קטרת בוסמין נוכראין ועלתא ומנחתא ונספא לא תנסכוו עלוהי: לא תסבו עליו:

כ"ט"ט < לא־תעלו עליו • על מזבח זה. קטרת זרה • שום קטרת של נדבה, בלן זרות לו חוץ מזו. ועלה • ומנחה • ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של לחם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש כרך טז עמ' 458 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

העסק בעניני עולם־הזה רק עם חיצוניות הלב

העבודה בה האדם קשור עם הקב"ה לבדו, ואין לו שיכות עם עניני עולם־הזה (כגון למוד התורה). והנה עבודת הקרבנות היא על מזבח החיצון בלבד, מה־שאינ־כן מזבח הפנימי "לא תעלו עליו גו' עולה ומנחה" והוא רק בשביל הקטרת. ומזה יש ללמד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו, דהמזבח הפנימי שבכל אחד מישראל, שהוא רגש האדם ופנימיותו לבו, צריך להיות רק להקב"ה לבדו, בלי התערבות עניני עולם־הזה. והעבודה דהעלאת הדברים הגשמיים, צריכה להיות רק עם "מזבח החיצון", שהוא חיצוניות לבו, פי פנימיות לבו ורגשותיו הם אף ורק להקב"ה בלבד.

לֹא־תֵעָלוּ עָלָיו . . . וְעֹלָה וּמִנְחָה (ל, ט)
ידוע מה שכתוב בספרים הקדושים (ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו. של"ה ש' האותיות אות ל. ועוד) דכל אחד מישראל צריך לעשות בלבו משפן ומכון לשבתו יתברך. ונמצא דכל העבודות שהיו במשפן ישנן גם כן בעבודת ה'. ומבאר בתורת החסידות (ראה תורת חיים לאדמו"ר האמצעי, שמות תמו, א ואילך. ועוד) דעבודת הקרבנות בכל אחד ואחד היא ההתעסקות עם עניני עולם־הזה לשם שמים, להעלותם לקדשתו יתברך, שהוא על־דרך הקרבנות שלוקחים בהמה גשמית, ומעלים אותה להיות "ריח ניחוח לה". ועבודת הקטרת היא כלשון הזהר הקדוש (חלק ג רפח, א) "בחד קטירא אתקטרנא", ההתקשרות עם הקב"ה, הינו

י וְכַפֵּר אֶהְרֹן עַל קַרְנוֹהֵי תְּדָא בְּשֵׁתָא מְדָמָא
 חֲטָאת כְּפֹרִיא תְּדָא בְּשֵׁתָא יְכַפֵּר עֲלוּהֵי
 לְדַרְיִכוֹן קֹדֶשׁ קוֹדְשִׁין הוּא קָדֶם יי: פפפ
 (י) וְכַפֵּר אֶהְרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בְּשָׁנָה מִדָּם הַטָּמֵא
 הַכֹּפְרִים אַחַת בְּשָׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדַרְתֵיכֶם קֹדֶשׁ
 קֹדְשִׁים הוּא לִיהוָה: פפפ

הַכֹּפְרִים • הֵם פֶּר וְשַׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכֹּפְרִים הַמְכַפְּרִים
 עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקֹדְשִׁיו. קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים • הַמְזַבֵּחַ
 מְקַדָּשׁ לְדַבְרִים הֶלְלוּ בְלִבְד וְלֹא לְעִבּוּדָה אַחֲרָת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כרך 1 עמ' 179)

בְּלִי הַתְּלַהּבוֹת יְתַרְהוּ. וְאֵלּוּ עִבּוּדָה רוֹחֲנִית, כְּגוֹן תְּפִלָּה לְמוֹד
 וְקִיּוֹם הַמְצוֹת, יֵשׁ לַעֲשׂוֹת עַל הַמְזַבֵּחַ הַפְּנִימִי, עִם 'פְּנִימִיּוֹת'
 הַלֵּב, הַיְיָנוּ בְּלֵהֵט וּבְהַתְּלַהּבוֹת.
 יֵשׁ יְכַפֵּר אֶהְרֹן • מִתֵּן דָּמִים. אַחַת בְּשָׁנָה • בְּיוֹם
 הַכֹּפְרִים, הוּא שְׁנָאֲמַר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת" (ויקרא יז): "וַיִּצְא
 אֶל הַמְזַבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְכַפֵּר עָלָיו". חֲטָאת
 הַמְזַבֵּחַ מְקַדָּשׁ לְדַבְרִים הֶלְלוּ בְלִבְד, וְלֹא לְעִבּוּדָה אַחֲרָת
 (רש"י ל, י) הַקְּרַבֵּת קָרְבָן מְסַמְּלֵת אֶת הַשְּׂמוּשׁ בְּדָבָר גִּשְׁמִי,
 כְּגוֹן אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, לְשֵׁם שָׁמַיִם, לְצַרְף עִבּוּדֵת ה'. וְעִבּוּדָה
 זוֹ צְרִיכָה לְהַעֲשׂוֹת עַל מְזַבֵּחַ הַחַיִּצוֹן, הַיְיָנוּ בְּחַצוֹנֵיית הַלֵּב,

ק"א פסוקים, מיכאל ל סימן. חסלת פרשת תצוה

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעא - רעו

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב אשר עד עתה לא הצליח בעבודה ושעניינים שניסה לעסוק בהם, ושואל

דרך בזה.

וע"פ המבואר בתורתנו תורת חיים מהעצות היעוצות בהנוגע להאמור, אשר בכל יום חול

בבקר קודם הנחת התפילין, יפריש פרוטות אחדות לצדקה, ולאחרי כן יתפלל בלב שלם לבורא עולם

יוצר האדם ומנהיגו.

כמובן הכוונה שיהי' זה בתוככי כללות הנהגה מתאימה בחיי היום יומי, כפי הוראות תורתנו

תורת חיים, ולאחרי החלטה להתנהג כאמור והתחלה בזה, תקוטי חזקה שישתנה מזלו לטובה אף

שאינ אתנו יודע עד מה, אם יהי' זה תומ"י או לאחר משך זמן קצר, וגם זה תלוי בתוקף אמונתו

ובטחונו אשר השי"ת הוא הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים כנוסח הברכה שתקנו לנו

אנשי כנסת הגולה, וככל שיוסיף בבטחונו תוקדם הברכה ויתוסף בה.

אלא שמתחלה צריך לבדוק התפילין שלו ולדעת ברור אשר כשרות הן.

ואחכה לבשורות טובות בהאמור והרי נמצאים אנו בחדש אדר, חדש הצלחה ליהודים בכל

ענייניהם וכמה שכתוב ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, ועיין פירוש כתוב זה במסכת מגילה

דף ט"ז ע"ב.

ברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י' אדר מפרק נה עד סוף פרק נט</p>	<p>יום ראשון - ז' אדר מפרק לט עד סוף פרק מג</p>
<p>יום חמישי - י"א אדר מפרק ס עד סוף פרק סה</p>	<p>יום שני - ח' אדר מפרק מד עד סוף פרק מח</p>
<p>יום שישי - י"ב אדר מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום שלישי - ט' אדר מפרק מט עד סוף פרק נד</p>
<p>שבת קודש - י"ג אדר פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, וזאת תהי' עבודתו... עד עמ' 80, לפניכם ה' וגו'.

44 בעיניו, לשמח בשמחה – שמחת הנפש, ביציאתה מגלות
45 הגוף, והתאחדותה מחדש באלקות על-ידי תורה ועבודה, יותר
46 מהגוף הנבזה, – שהנפש תהיה יקרה בעיניו – לשמוח
47 בשמחה – מאשר גופו הנבזה, שלא לערבב ולבלבל שמחת
48 הנפש בעצבון הגוף. –

49 שמבלי הבט שמבחינת
50 הגוף קיימת סיבה להיות
51 בעצבות, יהיה בכל זאת
52 בשמחה מבחינת הנפש,
53 שיקרה בעיניו בהרבה.
54 והנה, פתינה זו – אופן
55 זה של עבודה, שהנפש
56 האלקית מנתקת עצמה
57 מגלות הגוף והנפש
58 הבהמית, על-ידי מצוות
59 ומעשים טובים, למרות
60 שהגוף נשאר בנחיתותו,
61 היא פתינת יציאת
62 מצרים, שנאמר פה¹⁴:
63 "כי ברח העם", – שעם
64 ישראל יצא ממצרים
65 בצורה של בריחה.
66 דלכאורה הוא תמוה,
67 למה היתה פזאת, –
68 "לברוח" ממצרים, וכי

69 אלו אמרו לפרעה לשלחם חפשי לעולם, לא היה מברח
70 לשלחם? – אחרי עשר המכות שניתכו עליו, היה פרעה נאלץ
71 בין כה לשלחם, מדוע, איפוא, היה זה צריך להיות בצורה של
72 ערמה, לומר לו שיוצאים לשלשה ימים בלבד, ולאחר מכן
73 לברוח? אלא – כי כל דבר הנעשה אצל בני ישראל בגשמיות –
74 מקורו מאותו דבר כפי שהוא ברוחניות. בני ישראל היו בגשמיות
75 בגלות מצרים, מחמת שברוחניות היו נשמותיהם בגלות הקליפה
76 והטומאה של מצרים; ויציאתם ממצרים בגשמיות נבעה
77 מיציאת נשמותיהם מטומאת מצרים ברוחניות; ומאחר
78 שיציאתם ממצרים, היתה כן שנפשם האלקית השתחררה בכוח
79 מן ה"רע" של טומאת וקליפת מצרים שנדבקה בהן (שכן,
80 מבחינת גופם ונפשם הבהמית, נשאר עדיין בהם קליפת
81 וטומאת מצרים) – לכן גם בגשמיות היתה גאולתם בצורה של
82 בריחה – ובלשון ה"תניא": מפני שהרע שבנפשות ישראל –
83 מבחינת גופם ונפשם הבהמית, עדיין היה בתקפו בקהל
84 השמאלי, – שבלב, מקומה של הנפש הבהמית ושל היצר
85 הרע¹⁵, כי לא פסקה והמתם עד מתן תורה, רק ממתם
86 וחספם היתה לצאת נפשם האלהית מגלות הסמרא

1 וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה, היא שמחת
2 הנפש בצאתה מהגוף המתעב, ושבה אל בית אביה
3 כנעוריה, – לשורשה, כמו שהיתה בתחילה, השבה זו
4 מתבצעת בשעת התורה והעבודה, – כשהוא לומד תורה
5 ועוסק בעבודת ה', חזרת
6 הנפש לייחודה בשורשה
7 כמו שהייתה לפני
8 שהתלבשה בגוף.
9 וכמאמר רז"ל¹¹: להיות
10 כל ימיו בתשובה. –
11 לשון כ"ק רבינו:
12 "דלכאורה אינו מובן –
13 לאחר שעשה תשובה –
14 על מה שוב יעשה
15 תשובה?" – אלא הכוונה
16 היא, שתמיד יעסוק
17 בתורה ובעבודה, לגרום
18 להשבת הנפש למקורה
19 ושורשה, שזה ענין
20 התשובה. ואין לה שמחה
21 גדולה בצאת מהגלות
22 והשבה, כמשל בן מלך
23 שהיה בשביה וטוחן
24 בבית האסורים¹² –
25 מאסר קשה בו הוא נדרש

26 לעסוק בעבודות קשות ומפרכות, ומגול באשפה, – ומאותו
27 מצב ויצא לחפשי אל בית אביו המלך. – וניתנה לו
28 האפשרות לחזור לבית אביו המלכותי – הרי זו השמחה
29 הגדולה ביותר; כן תהא שמחתו של בן ישראל, בעבודת התורה
30 והמצוות, כי על ידי כך, הוא מוציא את הנפש, שהיא בן מלך,
31 מגלותה בגוף ובעיניו הנחותים, ומחזיר אותה לשורשה – מלכו
32 של עולם. ואף שהגוף עומד – עדיין, בשקוצו ותעובו, וכמו
33 שכתוב בזהר דנקרא "משכא דחויא", – שהגוף נקרא
34 "משכא דחויא" – "עור הנחש" ("נחש" הכוונה לשלש הקליפות
35 הטמאות לגמרי, וגופו של יהודי שמקליפת "נוגה", נקרא לכן,
36 "משכא דחויא" – "עור הנחש"¹³. כי מהותה ועצמותה של
37 הנפש הבהמית לא נהפך לטוב לכלל פקדשה – שכן,
38 המצוות והמעשים הטובים משפיעים רק על לבושי הנפש
39 הבהמית שעל-ידם נעשית מצוה גשמית, ואילו מהותה
40 ועצמותה של הנפש הבהמית, כלומר: כוחותיה, אינם נהפכים
41 על ידי כך ל"טוב", כיצד, איפוא, הוא יכול להיות בשמחה
42 גדולה, בשעה שהוא יודע שמבחינת גופו ונפשו הבהמית הוא
43 נשאר עדיין באותו מצב נחות! – מפלמקום, תיקר נפשו

11. ראה שבת קנ"ג, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה שופטים טז, כא. ורשב"ם שמות יא, ה". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמבואר הענין בארוכה בד"ה ותפקנה - להצ"צ - ס' החקירה ע' 136". 14. שמות יד, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בוזה מתורץ ג"כ זה שלא עיכבן אפילו כהרף עין כו".

1 אחרת, היא טמאת מצרים, ולדבקה בו יתברך,
 2 וכדכתיב¹⁶: "ה' עזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה וגו'", -
 3 "מנוסי" - לשון "בריחה", כלומר: ישנה צורת עבודה של
 4 בריחה אל ה', "משגבי
 5 ומנוסי וגו"¹⁷, "והוא
 6 מנוס לי וגו"¹⁸. - הרי,
 7 כשם שברוחניות ברחו
 8 הנפש האלקית מה"רע",²
 9 לכן כך היה גם בגשמיות,³
 10 שהגאולה באה באופן של
 11 "כי ברח העם". ולכן,⁵
 12 לעתיד, - בגאולה
 13 העתידה, פשיעביר ה' רוח הטמאה מן הארץ, - וממילא

לא תהיה ברוחניות צורה זו של בריחה מן ה"רע", כי הרע
 יתבטל לגמרי, לכן גם בגשמיות לא תהיה הגאולה בצורה של
 "בריחה", שלכן - כתיב¹⁹: "ובמנוסה לא תלכו, כי הלך
 לפניכם ה' וגו'".

אך, היציאה ממצרים -
 היתה בצורה של מנוסה,
 וכך גם בעבודה הרוחנית
 של יהודי, שאף שהגוף
 נשאר עדיין בבחינתו,
 יוצאת בכל זאת הנפש
 האלקית מגלותה בגוף
 ובנפש הבהמית, על-ידי
 מצוות ומעשים טובים, שזוהי בחינת יציאת מצרים.

ליקוטי אמרים

האלהית מגלות הס"א היא טומאת מצרים ולדבקה בו
 ית' וכדכתיב ה' עזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה וגו' משגבי
 ומנוסי וגו' והוא מנוס לי וגו' ולכן לעתיד כשיעביר ה'
 רוח הטומאה מן הארץ כתיב ובמנוסה לא תלכו כי
 הולך לפניכם ה' וגו'.

יום שני ח' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 80, ולהיות בחי' תשובה... עד עמ' מא, משמחי לב.

27 ולהיות בחינת תשובה זו - השבת הנפש לשורשה על-ידי
 28 תורה ומצוות, כיתר שאת ויתר עז מעומקא דלבא, - מעומק
 29 הלב, וגם שמחת הנפש - המתלווה ל"תשובה" זו, תהיה
 30 בתוספת אורה ושמחה - הרי זה כאשר ישוב אל לבו דעת
 31 ותבונה - כשיתבונן
 32 בלבו, בדעת ובתבונה,
 33 לנחמו - את הלב,
 34 מעצבונו ויגונו, -
 35 הנובעים מחשבות מצבו
 36 הרוחני, לאמר כנוכר
 37 לעילי: הן אמת כו' -
 38 שאני רחוק בתכלית
 39 מהקב"ה, ומתועב
 40 ומשווק, אך אני לא
 41 עשיתי את עצמי, -
 42 העובדה שהנפש האלקית
 43 מסוגלת לבוא למצב כזה
 44 של גלות בגוף ובנפש
 45 הבהמית, המושכות אותה
 46 לענינים שפלים ביותר -
 47 לא אני יצרתי את
 48 הנסיבות שמצב כזה יוכל
 49 להתהוות, אלא הקב"ה
 50 הלביש את הנפש

דחויא - בגוף, הנקרא, כאמור, "עור הנחש" ו"טפה סרוחה"
 - למה, אכן, עשה הקב"ה כך? אין זה כי אם ירידה זו - של
 הנפש האלקית, היא צריך עליה, - שתבוא אחרי הירידה:
 להעלות לה' כל נפש החיונית הבהמית שמקלפת נגה
 וכל לבושיה, הן בחינת
 מחשבה דבור ומעשה
 שלה, - שכולם יתעלו
 אל הקב"ה, על-ידי
 התלבשותן במעשה
 דבור ומחשבת התורה
 - על-ידי עשיית מצוות
 התורה, ועל-ידי הדיבור
 וההרהור בעניני תורה -
 שעל ידי כך מתעלה
 הנפש הבהמית
 ומחשבתה, דיבורה
 ומעשיה, וכמו שיתבאר
 לקמן²⁰ ענין העלאה זו
 - של הנפש הבהמית
 ולבושיה פאריכות, איך
 שהיא - העלאה זו,
 תכלית בריאת העולם,
 ואם-כן אפוא זאת
 אעשה, וזאת תהיה כל
 מנמתי כל ימי חלדי - כל משך ימי חיי, לכל כהן - להכניס
 במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי, וכמו
 שכתוב²¹: "אליך ה' נפשי אשא", דחינו²² לקשר מחשבתי
 ודבורי במחשבתו ודבורו יתברך, וזו הן גופי תלכות
 הערוכות לפנינו, - הלכות התורה, הן הן מחשבתו ודיבורו

ליקוטי אמרים

ולהיות בחי' תשובה זו ביתר
 שאת ויתר עז מעומקא דלבא וגם שמחת הנפש תהיה
 בתוספת אורה ושמחה כאשר ישוב אל לבו דעת
 ותבונה לנחמו מעצבונו ויגונו לאמר כנ"ל הן אמת כו'
 אך אני לא עשיתי את עצמי. ולמה עשה ה' כזאת
 להוריד חלק מאורו ית' הממלא וסובב כל עלמין וכולא
 קמי' כלא חשיב והלבישו במשכא דחויא וטפה סרוחה
 אין זה כי אם ירידה זו היא צורך עליה להעלות לה' כל
 נפש החיונית הבהמית שמקליפת נוגה וכל לבושיה
 הן בחי' מחשבה דבור ומעשה שלה ע"י התלבשותן
 במעשה דבור ומחשבת התורה [וכמו"ש לקמן ענין
 העלאה זו באריכות איך שהיא תכלית בריאת העולם]
 וא"כ אפוא זאת אעשה וזאת תהיה כל מגמתי כל ימי
 חלדי לכל בהן חיי רוחי ונפשי וכמו"ש אליך ה' נפשי
 אשא דחינו לקשר מחשבתי ודבורי במחשבתו
 ודבורו ית' והן הן גופי תלכות הערוכו' לפנינו וכן מעשה

51 האלקית בגוף ובנפש הבהמית, כך שהיא מסוגלת לבוא למצב
 52 כזה, ולמה עשה ה' כזאת, להוריד חלק מאורו יתברך, -
 53 הנפש האלקית, הממלא וסובב כל עלמין - כל העולמות,
 54 וכלא קמיה פלא חשיב, - והכל לעומתו לא נחשב לכלום,
 55 והלבישו - את האור, את הנשמה, הלביש הקב"ה, ב"משכא

13 "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמְחֵי לֵב": - שעלידי החשבון,
 14 שעלידי תורה ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, -
 15 תהיה ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמחת הנפש
 16 תהיה בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני
 17 כן, הרי נפשו האלקית
 18 בלבד תצא מגלות הגוף
 19 והנפש הבהמית, ותברח
 20 מן ה"רע", שהוא עדיין
 21 בתקופה - ואז הרי מבחינת
 22 גופו ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
 23 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה עלידי לימודו
 24 תורה וקיומו מצוות - יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

1 של הקב"ה, ועלידי הדיבור וההרהור בהלכות התורה, מקשר
 2 האדם את דיבורו ומחשבתו, בדיבורו ומחשבתו של הקב"ה,
 3 וכן מעשה המעשה המצוות, - שעלידי עשיית המצוות
 4 במעשה, מתקשר לבוש המעשה שבאדם, לבחינת המעשה של
 5 הקב"ה, שְׁלֹכַן נְקִירָת
 6 התורה²² "מְשֻׁמְחֵי
 7 נֶפֶשׁ", פְּרוּשׁ - משיבה
 8 את הנפש לְמִקְוֵהָ² למקורה ויע"ז נאמ' פקודי ה' ישרים משמחי לב:
 9 וְשִׁרְשָׁהּ, וְעַל זֶה
 10 נֶאֱמַר²³: - על מה שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת
 11 מעמדו ומצבו הרוחני - ישמח את עצמו עלידי תורה ומצוות,
 12 ועל ידי כך יחזיר את נפשו למקורה ושורשה - נאמר בפסוק:

יום שלישי ט' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, באריכות.

51 טובים, וכלה בקטן במצוות ובמעשים טובים, את כולם עליו
 52 לאהוב כמו שהוא אוהב את עצמו. כִּי מֵאַחַר שְׁגוּפוֹ נִמְאָם
 53 וּמְתַעֵב אֲצֵלוֹ, - הרי שאין מקום כלל שמצד גופו יאהב את
 54 עצמו יותר מאשר את הזולת; כן אין מקום כלל שיאהב את עצמו
 55 יותר מאשר את הזולת,
 56 בחשבו שהנפש שלו היא
 57 למעלה במדרגה מאשר
 58 הנפש של הזולת, שכן,
 59 וְהַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ מִי יוֹדֵעַ
 60 גְּדֻלַּתָּן וּמַעֲלַתָּן בְּשִׂרְשָׁן
 61 וּמְקוֹרָן בְּאַלְקִים חַיִּים, -
 62 כיצד, איפוא, הוא יכול
 63 לדעת שנפשו חשובה והיא
 64 למעלה מנפש הזולת?
 65 שמא המצב הפוך לגמרי?
 66 בְּשָׁגֵם - כי בעצם, שְׁכָלָן

25 פֶּרֶק לֵב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
 26 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
 27 הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות - ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
 28 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
 29 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
 30 יש בו הרי נפש אלקית,
 31 שהיא חלק אלקה ממעל
 32 ממנו, ומאחר שהנפש
 33 האלקית נמצאת בגלות הגוף
 34 והנפש הבהמית, ורחמנות
 35 גדולה עליה - ישתדל,
 36 משום כך, בלי הפסק לגאול
 37 את הנפש האלקית מגלות זו
 38 ולהחזירה לשורשה באלקות,
 39 עלידי קיום התורה והמצוות
 40 - שיבה וחזרה זו מביאה

ליקוטי אמרים

פרק לב והנה ע"י קיום הדברי הנ"ל להיות גופו

נבזה ונמאם בעיניו רק שמחתו

תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא
 לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל
 למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאם ומתועב אצלו
 והנפש והרוח מוי יודע גדולתו ומעלתו בשרשן ומקורן
 באלקי חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה
 ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם

67 מְתַאֲיָמוֹת, - כל הנשמות שוות, במדרגה אחת. כ"ק רבינו
 68 מעיר: "ועוד יותר מזה שמתאימות אבל מחולקות כאו"א בפ"ע -
 69 הנה ואב אחד כו". כלומר: נוסף על כך, שהנשמות מתאימות, אך
 70 יחד עם כך הן נבדלות אחת מהשניה וכל נשמה היא דבר לעצמו
 71 (כי עצם הדבר שאנו אומרים שהן מתאימות אחת לשניה מורה
 72 על התבדלותן ולא על התאחדותן) - הרי כפי שרבנו הזקן ממשיך
 73 ואומר ביחס לענינו - וְאֵב אֶחָד לְכָלֵּנָה, - אב אחד ושורש אחד
 74 לכל נפשות בני ישראל.² כ"ק רבינו מסיים הערתו האמורה:
 75 "כולנה - מתאחדים". כלומר: הרי זה יותר מאשר נאמר קודם,
 76 בכך שאב אחד" הוא "לכולנה" - אחדות אחת. וְלָכֵן נִקְרָאוּ כָּל

41 לשמחת נפש גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף
 42 נשאר במצבו הנחות והלא טוב - צריכה הנפש להיות יקרה בעיני
 43 הרבה יותר מהגוף, וממילא אסור ששמחה זו תופר עלידי העצבות
 44 הנובעת מהגוף. וְהֵנָּה, עַל־יְדֵי קִיּוּם הַדְּבָרִים הַנּוֹכְרִים לְעֵיל,
 45 לְהִיּוֹת גּוֹפוֹ נִבְזָה וְנִמְאָם בְּעֵינָיו, - בהשתכנעו, עלידי חשבון
 46 הנפש, עד כמה הגוף ירוד, רק שִׁמְחָתוֹ תִּהְיֶה שִׁמְחַת הַנֶּפֶשׁ
 47 לְבָרָה - ממה שהוא יוצא מהגלות וחוזר לשורשו האלקי,
 48 עלידי מצוות ומעשים טובים, הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְקֵלָה לְבֵא
 49 לְיַדֵי קִיּוּם מִצְוֹת "וְאֵהֲבַתָּ לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ"¹ לְכָל נֶפֶשׁ
 50 מִיִּשְׂרָאֵל לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן. - החל מגדול במצוות ובמעשים

22. שם יט, ח. 23. שם יט, ט. 1. ויקרא יט, יח. 2. לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתן ומעלתן" - של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדרגות הנפשות, ומיד אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאוחדות? אלא הפירוש הוא: ב"אלקים חיים", השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדרגות - כאן ישנם הבדלים בין מדרגה אחת לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשורשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" - "אב" הוא בחינת "חכמה" - שם אין שום הבדל והתחלקות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל (בפרק שני) - ביחס לשורש הנשמה ואין שהיא יורדת לאחור מכן בהשתלשלות - ה"בין" ששורשו הוא מטיפת מוח האב, שם אין עדיין ציור

43 שבין אדם לחבירו; ברם, איזו שייכות יש לאהבת הזולת כמו את
 44 עצמו, לכך שבגללה יהיה זהיר במצוות שבין אדם למקום –
 45 שבגלל אהבה זו, יקיים, למשל, מצות תפילין, או מצוות דומות
 46 אחרות? אלא, לפי ההסבר האמור, שכדי לקיים מצות "ואהבת

47 לרעך כמוך" כראוי, הרי
 48 זה דוקא על-ידי שעושים
 49 את הנשמה עיקר ואת
 50 הגוף טפל – יובן הדבר,
 51 שעצם דבר זה הוא אכן
 52 יסוד גם למצוות שבין
 53 אדם למקום: יסוד ושורש
 54 התורה כולה הוא
 55 להעלות את הנפש מעל
 56 הגוף, וכפי שרבנו הזקן
 57 יסביר להלן. וְהוּא שְׂאֵמַר:
 58 הַלֵּל הַיְקָוָן עַל קְיוֹם
 59 מִצְוַת זו: "וְהוּא כָּל
 60 הַתּוֹרָה בְּלֵה, –

61 ש"ואהבת לרעך כמוך" היא יסוד התורה כולה, והיא המביאה
 62 לקיום כל המצוות של התורה, וְאִדְךָ פְּרוּשָׁא הוּא כו"ל. – כל
 63 השאר מהווים פירוש למצוה זו. כִּי יִסּוּד וְשֵׁרֶשׁ כָּל הַתּוֹרָה
 64 הוּא לְהַנְבִּיחַ וּלְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַל הַגּוּף מֵעֵלָה מֵעֵלָה עַד
 65 עֲקָרָא וְשֵׁרֶשָׁא דְכָל עֲלָמִין; – עד עיקר ושורש כל העולמות,
 66 שזוהו העלאה מלמטה למעלה; וְגַם לְהַמְשִׁיךְ אֹרַח אֵין-סוּף
 67 בְּרוּךְ-הוּא כְּנִסְתָּת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֵׁיתְבָּאָר לְקַמְנָא, דְּהִינּוּ –
 68 "כנסת ישראל" משמעה: בְּמִקְוֵי נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, לְמַהוּ
 69 אֶחָד פְּאָחַד דְּיִקְאָא, – שיהיה "אחד" (אחדות שמאור אין-סוף)
 70 עם "כנסת ישראל" כפי שהיא "אחד" דוקא, כלומר, דוקא
 71 כששוררת אחדות בנשמות ישראל למטה, וְלֹא כְּשֵׁיִשׁ פְּרוּד
 72 חֶסֶד וְשְׁלוֹם בְּנִשְׁמוֹת, – שאז, כששורר פירוד חלילה בנשמות,
 73 אין אור אין-סוף נמשך בכנסת ישראל ולמטה – כִּי, דְּקָדְשָׁא
 74 בְּרִיךְ-הוּא לֹא שְׂרִיָּא פְּאָתֵר פְּגִיִם, – אין הקב"ה "שורה",
 75 כלומר הוא אינו מתגלה, במקום פגום, מקום שאין בו אחדות
 76 מלאה; וְכְמוֹ שְׂאֵמְרִים: "כְּרַבְנֵנוּ אֲבִינוּ בְּלָנוּ בְּאֶחָד בְּאוּר
 77 פְּגִיָּד", – אימתי יכול להיות "ברכנו באור פניך?" – כשישנו
 78 "כולנו כאחד", כשאנחנו כולנו מאוחדים כאחד, וְכְמוֹ שֵׁנְתְבָּאָר
 79 בְּמִקְוֵי אַחַר פְּאָרִיכוֹת: – בהתאם לאמור, הרי מצות "ואהבת
 80 לרעך כמוך", מאחד שהיא מבוססת על התקשרותן ואחדותן של
 81 כל נשמות ישראל – לפיכך היא תקפה ומחייבת ביחס לכל אחד
 82 מישראל, כי הרי לכל יהודי יש נשמה בתוכו. אלא, אפשר
 83 להקשות על כך מהגמרא האומרת שישנם יהודים שמצוה
 84 לשנוא אותן – וכך אומר ה"תניא" להלן:

1 יִשְׂרָאֵל "אֲחִים" מְמַשֵּׁי, מִצַּד שֵׁרֶשׁ נִפְשָׁם בְּה' אֶחָד; – כמו
 2 שלהרבה אחים יש אב אחד, כך יש לכל הנשמות אב אחד
 3 ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד אפשרי, לכאורה, הדבר לאהוב
 4 את הזולת כמו את עצמו? אהבת עצמו היא הרי טבעית

5 ועצמותית, ואילו האהבה
 6 לזולת, איננה עצמותית
 7 אלא אהבה הנוצרת, ודבר
 8 עצמותי הוא תמיד חזק
 9 יותר מאשר דבר הנוצר
 10 ונרכש. כיצד, איפוא, הוא
 11 יכול לאהוב את הזולת
 12 כמו שהוא אוהב את
 13 עצמו? אלא, לפי האמור,
 14 שמבחינת הנשמה כל בני
 15 ישראל הם אחים, כי הם
 16 באים משורש אחד, מובן
 17 הדבר. שכן, מבחינת
 18 הנשמה הרי גם האהבה

19 לזולת היא אהבה טבעית ועצמותית, באותה מדה שהאהבה בין
 20 אחים היא טבעית ועצמותית. ברם, כל האמור הוא רק מבחינת
 21 הנשמה בלבד, רק – זאת, שְׁהַנּוּפִים מְחַלְקִים, וְלִכֵּן הַעוֹשִׂים
 22 נוֹפֵם עֲקָר וְנִפְשָׁם טַפְלָה – אִי אֲפֻשֵׁר לְהִיּוֹת אֶהְבֶּה וְאֶחָד
 23 אֶמְתִּית בִּינֵיהֶם, – מאחר שעניני הנפש – בהם האהבה לזולת
 24 היא טבעית ועצמותית – אינם בעיני העיקר, אלא עניני הגוף,
 25 ומבחינת הגוף, הרי הוא והזולת – נפרדים וחלוקים אחד מהשני
 26 ואי אפשר שתשרור ביניהם אהבה אמיתית, אֶלָּא – אהבה,
 27 הַתְּלוּיָה פְּרָבֵר לְבָרָה. – שאז, מוגבלת האהבה בהתאם
 28 לגבולות ה"דבר", וכשה"דבר" הגורם את האהבה, בטל – בטלה
 29 ממילא האהבה. ואילו מי שהנפש היא עיקר בעיניו והגוף –
 30 טפל, יש לו הרי, מבחינת הנפש, אהבה עצמותית לזולת, באותה
 31 מדה של האהבה העצמותית והטבעית שבין אחים. להלן, יסביר
 32 רבנו הזקן "ענין עוד יותר גדול בהנ"ל, שהשמחה מביאה לידי
 33 קיום מצוה כזו – שהיא כל התורה כולה" (לשון כ"ק רבינו).
 34 כלומר: כשגופו יהיה מאוס עליו, ושמתחתו תהיה מצד הנפש
 35 בלבד, זה יביא אותו לקיום מצוה כזו המבטאת את התורה כולה
 36 – והיא, אכן, מצות אהבת ישראל – אלא עד כאן דובר אודות
 37 מצוה זו כשלעצמה, ולהלן ידובר אודות מצוה זו – אהבת
 38 ישראל – כפי שהיא "כל התורה כולה". שכן, דברי חכמינו ז"ל,
 39 שאהבת ישראל היא יסוד ושורש כל התורה, כלומר יסוד
 40 ושורש לכל המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים במצוות: מצוות
 41 שבין אדם לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום. אפשר, לכן,
 42 להבין, כיצד אהבת ישראל יש בה משום יסוד לקיום כל המצוות

של אברים נפרדים; וכשטיפת האב יורדת לאחר מכן בכטן האם, שם מתחילה להתהוות תכניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד לכולנה" - שכל הנשמות מאוחדות. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא קרובים או דומין (כהפ"י לך יג, ח) - מה שבני ישראל מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן, שהכוונה ל"אחים ממש", ולא כ"אחים" במובן של "קרובים" או "דומים" (כמו שהמלה אחים מתפרשת בפרשת לך לך, על המלים "כי אנשים אחים וגו': אחים - "קרובים"; פירוש שני: אחים - "דומין בקלסתר פנים"). 4. שבת לא, א. 5. פרק מ"א. 6. בתפילת שמונה עשרה.

יום רביעי י' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, ומ"ש בגמ' שמו... עד עמ' 82, רשבת].

ליקוטי אמרים

- 1 ומה שכתוב בגמרא, שמי שרואה בחברו שחטא - מצוה
2 לשנאתו, וגם לומר לרבו שישנאהו - הרי, כשמישהו חוטא,
3 לא זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא
4 אותו; ולפי מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך"
5 היא לכל אחד מישראל?
6 - התשובה לשאלה זו,
7 היא: הִינֵנו - מה שנאמר
8 בגמרא שמצוה לשנאותו,¹
9 הרי זה בחברו בתורה
10 ומצות, - שהזולת הוא
11 "חברו" במובן זה שכמוהו
12 גם הוא שומר תורה
13 ומצוות, אלא שב"פרט"²
14 מסויים הוא נכשל ועובר
15 עבירה - וב"ק רבינו
16 מסביר⁸ בהערה: "ובמילא"⁹
17 אפילו שגגת תלמוד עולה
18 זדון", כלומר: דוקא
19 כשהחוטא הוא "חברו",¹²
20 שומר תורה ומצוות,¹³
21 מצוה לשנוא אותו בגלל
22 חטאו, כי בהיותו בן תורה
23 (ומצוות), נחשב לו גם חטא כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת
24 תלמוד" - כ"דודן. עבירה זו נחשבת בחומרה כזו - בחברו
25 בתורה ומצוות בלבד, - ויעולה זדון' אינו מספיק כ"א דוקא
26 וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך" (לשון ב"ק רבינו).
27 כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו בשוגג "עולה זדון" - נחשב
28 לזדון, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו, אלא מן ההכרח שיהיה
29 כאן תנאי נוסף: וּבְכָר קַיָּם בּוֹ מִצְוַת הַהוֹכַחַת תּוֹכִיחַ אֶת
30 עַמִּיתְךָ"⁹ - וחכמינו ז"ל אומרים¹⁰ על "עמיתך": עִם שְׂאֵתְךָ -
31 שווה אליך, בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת - ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו
32 על חטאו, וְאִתְּ-עַלְ-פִּי־בֶן לֹא שָׁב מִחֲטָאוֹ, - "וה"ז זדון
33 בפירושו" (לשון ב"ק רבינו), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסֵפֶר הַדְּרִים! -
34 אותו מצוה לשנאותו. אֲבָל מִי שְׂאִינוֹ חֲבֵרוֹ - בתורה
35 ובמצוות, וְלִשׁוֹן ב"ק רבינו: 'ובמילא זדונותיו - כשגגות (ספ"ל)
36 ואין לשנאותו", כי מי שאינו "חבירו בתורה ומצות", כלומר,
- שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים חכמינו ז"ל: "עמי הארץ
זדונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם לכך גם אם הוא עובר
עבירה בזדון - אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו נחשב
כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'), ונוסף על מה שהוא אינו חבירו
בתורה ובמצוות, הוא גם
וְאִינוֹ מְקַרְבֵּ אֶצְלוֹ, -
באיזה ענין שיהיה, כך
שאינו סבבה שהוא ילמד
ממנו, הִנֵּה עַל זֶה אָמַר
הַלֵּל הַקְּדוֹן: "הִיוּ
מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אֶהְרֹן,
אוֹהֵב שְׁלוֹם וְכוּ', -
ורודף שלום, אוֹהֵב אֶת
הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן
לְתוֹרָה", - אף שהלל
מדבר אודות אנשים, אין
הוא מתאר אותם בתואר
"בני אדם" או "אנשים"
אלא בתואר "בריות",
לומר, שְׂאֵף הַחֲחוּקִים
מִתּוֹרַת ה' וְעִבְדוּתוֹ,
וְלִבֵּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם
"בְּרִיּוֹת" בְּעֵלְמָא - "בריות" סתם, מעלתם היחידה מתבטאת
בכך, שהקב"ה ברא אותם - גם כאלה, צְרִיךְ לְמַשְׁכֵּן -
"למשוך" אותם, בְּחֲבִלֵי עֲבוֹתוֹת אֶהְבֵּת, וְכֹלֵי הָאֵי - על-ידי
כל זה, וְאוֹלֵי יוֹכֵל לְקַרְבֵּן לְתוֹרָה וְעִבְדוּת ה', וְהֵן לֹא - וגם
אם לא, כלומר: גם אם לא יצליח, והם לא יתקרבו חלילה
לתורה ולעבודת ה', לֹא הַפְּסִיד שְׁכָר מִצְוַת אֶהְבֵּת רַעִים. -
בעצם הדבר שהוא אוהב אותם והשתדל לקרב אותם לתורה
ולעבודת ה' - כבר קיים מצות אהבת רעים. וְגַם הַמְּקַרְבִּים
אֵלָיו וְהוֹכִיחֵם - על הנהגתם הרעה, וְלֹא שָׁבוּ מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם -
שכאמור שְׂמִצְוַת לְשִׁנְאוֹתָם - אין זה אומר עדיין, שלגביהם
שוב אין קיימת מצות "ואהבת לרעך כמוך", אלא, מִצְוַת
לְאַהֲבֵם גַּם בֵּן - ברם, כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד,
לשנוא אותם, ויחד עם כך לאהוב אותם, - מסביר ה"תניא"
להלן שמאחר שהשנאה והאהבה נובעות משתי סיבות נפרדות:

7. ראה פסחים קיג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצות". שדוקא שומר תורה ומצוות - מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא - אסור לשנוא אותו? האם אין סכרא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שזהו מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו - שכן: "עפ"ז צ"ע: (1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומ'צ. (2) מספיק - שיתרחק ממנו וא"צ והכרח - שישנאהו. (3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאו כ"א לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות - ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו - משום ספק הצלת עצמו מנוק שיכול לבוא רק באם לא ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א. 11. אבות א, יב.

1 מהתבוננותו ב"טוב" וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו 38
 2 שרגשו והתייחסותו לאותו אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש 39
 3 ויחס של אהבה, וכשתתעורר בעיה של עשיית טובה לאותו 40
 4 אדם, וטובה הרי עושים לאדם כולו, - יעשה לו את הטובה, 41
 5 כי ה"שנאה" מוגבלת אך 42
 6 ורק ל"רע" שבו, אבל 43
 7 הרגש והיחס לאותו אדם 44
 8 בכלל - יהיו מתוך 45
 9 אהבה. ובלשון כ"ק רבינו: 46
 10 "כנראה שמוסיף עוד בזה 47
 11 - שאף ששייחן אמת אל 48
 12 יאמר שההרגש והיחס 49
 13 שלו לחברו בשניהן - 50
 14 שקול יהי ושוה בו. כי 51
 15 כיוון שצריך לעורר 52
 16 רחמים בו (וזהו ע"י 53

ליקוטי אמרים

1 מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם
 2 המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה
 3 כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה
 4 ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה
 5 כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר
 6 דה"עה תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים
 7 והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא
 8 בנמרא ר"פ ט"ז דשבת]:

1 התבוננות בב"א בהטו"ר שבחברו) אזי זה מבטל השנאה 54
 2 ומעורר האהבה לחברו (הנק' לעיל (הרע) שבהם, (הטוב) 55
 3 שבהם. ורפי"ג: זו"ז (טו"ר) שופטן - שופט אותן) - בכללות. 56
 4 ומוכן שזה ישיע על יחסו גם כשיתבונן רק ברע שבחברו. 57
 5 נוסף על העיקר - שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו' - 58
 6 הנה לכללותו - ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה לו (שזהו 59
 7 עושה - לכללותו) וכי"ב, שאז - אהבה ותוצאות" בו וק"ל". 60
 8 על כל פנים, אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו 61
 9 - מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר 62
 10 "תכלית שנאה שנאתים?" - [ולא אמר דוד המלך עלי' 63
 11 השלום: "תכלית שנאה שנאתים וגו'"]¹³, - בלי שום רגש 64
 12 של אהבה אליהם, אלא על המינים והאפיקורסים, שאין 65
 13 להם חלק באלהי ישראל, - עליהם אמר דוד שהוא שונא 66
 14 אותם תכלית שנאה. שכן, לגביהם לא קיימת המצוה לאהוב 67
 15 אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר ש"אין להם חלק באלקי 68
 16 ישראל", כדאיתא - כמו שאנו מוצאים, בנמרא ריש פ"ק 69
 17 טז דשבת]: - עליהם אמר דוד המלך - תכלית שנאה 70
 18 שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם מינים ואפיקורסים - לא 71
 19 שייך לומר עליהם "תכלית שנאה שנאתים", כי גם מי שמצוה 72
 20 לשנא אותו - הרי גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" 73
 21 שבו. 74

1 השנאה - מהרע שבהם, והאהבה - מהטוב המוסתר שבהם
 2 - אין הן תותרות אחת לשניה - ושתיהן הן אמת: - האהבה
 3 היא אמיתית, והשנאה - אמיתית: שנאה - להם, מצד הרע
 4 שבהם, - המביא אותם לחטוא, ואהבה - להם, מצד בחינת
 5 הטוב - שכאמור לעיל -
 6 בפרק י"ח וי"ט - ישנו גם
 7 ברשע גמור, אלא שהוא
 8 הגנוז שבהם, - גנוז
 9 ומוסתר בהם, שהוא
 10 ניצוץ אלקות שבתוכם
 11 המחיה נפשם האלקית.
 12 - ומאחר שהן באות
 13 משתי סיבות נפרדות,
 14 יכולים שני רגשות
 15 מנוגדים אלה, שנאה
 16 ואהבה, לבוא אצלו לידי
 17 ביטוי אל אותו אדם. וגם, - עליו, לעורר רחמים בלבו
 18 עליה, - על הנפש האלקית שבהם, כי היא בבחינת גלות
 19 בתוך הרע מסמרא-אחרא הגובר עליה ברשעים,
 20 והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה, - ועל כך
 21 הוא אומר להלן: כנודע ממה שכתוב: ליעקב אשר פדה
 22 את אברהם¹² - במוכן רוחני, הכוונה היא, בשעת שמדתו
 23 של אברהם, מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש
 24 צורך לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי
 25 מי הוא זה שפודה ומגלה אותה? - "יעקב" - מדת הרחמים,
 26 כאמור שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את האהבה.
 27 לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן? - שהרחמנות מבטלת
 28 אותה? - אם על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין
 29 לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותו מפרש הרבי - שהכוונה
 30 היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו
 31 אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה
 32 ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיהן להיות
 33 אמיתיות, הרי אפשר, אולי לחשוב ששתיהן צריכות להיות
 34 באופן שווה, והרגש והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע
 35 והטוב נמצאים בו, כמו שאומר ב"תניא": הרע שבהם או הטוב
 36 שבהם) יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר,
 37 שמאחר שהוא יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת

יום חמישי י"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 82, פרק לג עור... עד עמ' מב, נאם ה'.

79 וגם יגיבה את נפשו הבהמית ולבושיה: מחשבה דיבור ומעשה, לקדושה,
 80 כשישתמש במחשבתו, דיבורו והמעשה שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה
 81 ולקיים מצוות במעשה.
 82 עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמתית, ובפ"ט ב"שואה

75 פ"ק לג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי
 76 בא לידי מרירות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר
 77 מיד בתוכו שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעלידי שיקיים מצוות
 78 ומעשים טובים יוציא את נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית.

47 ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל במציאות ממש, הרי שהם
 48 לגביו כמו שהיו לפני שנבראו. כדי להבין כיצד כל הנבראים
 49 בטלים במציאות לגבי הקב"ה – מסביר רבנו הזקן את הדבר
 50 במשל מהנפש: כְּבִטּוּל אוֹתוֹת הַדְּבָר וְהַמְחֻשְׁבָּה בְּמִקּוֹרָן
 51 וְשִׁרְשָׁן, הוּא מְהוּת
 52 הַנֶּפֶשׁ וְעֲצֻמּוֹתָהּ, שֶׁהֵן
 53 עֶשֶׂר כְּחִינּוֹתֶיהָ: חֲכָמָה
 54 בִּינָה וְדַעַת כּו', –
 55 המדות: חסד, גבורה,
 56 תפארת וכו' שהן מקור
 57 ושרש אותיות הדיבור
 58 והמחשבה (שהרי, אדם
 59 חושב ומדבר ענינים של
 60 שכל או ענינים של מדות)
 61 והם, כוחות השכל
 62 והמדות, נקראים: מהות
 63 ועצמות הנפש, ביחס
 64 ללבושי הדיבור
 65 והמחשבה, שְׂאִין בָּהֶם –
 66 בשכל ובמדות, כְּחִינּוֹת
 67 אוֹתוֹת עֲדוּן קָדֶם
 68 שְׁמֵתֵלֶבְשׁוֹת בְּלָבוּשׁ
 69 הַמְחֻשְׁבָּה [כְּמוֹ
 70 שְׁנֵתֶבְאָר בְּפָרֶק כ' וְכֹא
 71 בְּאִרְיֹתָ, עֵזֶן שָׁם]. –
 72 שענין האותיות מתחיל
 73 במחשבה, כשאדם כבר
 74 חושב איך לבצע את השכל או את תאות הלב, שכאן קיים
 75 ההבדל, שאדם אחד חושב ומדבר באותיות אלה, ואדם שני –
 76 באותיות אחרות. ואילו, בשעה שהוא מתעמק ב"שכל" עצמו,
 77 או בשמורגש בו רגש התאוה לדבר מסויים – אין לומר, שהאחד
 78 מבין ומתאוה באותיות אלה, והשני – באותיות אחרות. שכן,
 79 אז לא מורגשות עדיין אותיות, אלא גילוי השכל עצמו וגילוי
 80 המדה עצמה. הרי, כשם שאותיות הדיבור או המחשבה, אין
 81 להן שום ערך לגבי גילוי הנפש שלמעלה מאותיות; ולפני שהן
 82 התגלמו באותיות הדיבור או המחשבה, כשהן עדיין כלולות
 83 במקורן ושוורשן – ה"שכל" או ה"מדות", הן בטלות, הרי שם
 84 אינן במציאות לגמרי, שלא מורגשת שום מציאות של אותיות
 85 – כך, כל הנבראים (שנבראו מאותיות הדיבור והמחשבה
 86 שלמעלה) בטלים לגבי מקורם ושוורשם – אור אי־סוף ברוך-
 87 הוא. האמור הוא משל מתחום הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן
 88 משל נוסף מענין גשמי: וְכִמוֹ שְׁנֵתֶבְאָר גַּם בֵּן בְּמִקּוֹם אַחֵר²
 89 מִשָּׁל גִּשְׁמֵי לְוָה, מַעֲנִין כְּפִיּוֹל זֵיו וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִקּוֹדוֹ, הוּא
 90 גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שְׁבִרְקִיעַ, שְׁגַם שָׁם – בגוף כדור השמש,
 91 מאיר ומתפשט וְדָא זֵיו וְאוֹרוֹ, – של השמש, וְכִיֶּתֶר שְׂאֵת
 92 מֵהַתְּפִשְׁמוֹת וְהַאֲרָתוֹ בְּחִלּוֹל הָעוֹלָם, – שכן, ככל שזיו

1 בְּנִפְשׁוֹ בְּעֵתִים מְזֻמְנִים שְׁצִרְךָ לִזְכָּכָה וְלְהַאֲרִיחָה בְּשִׁמְחַת
 2 לְבָב, אִזְּוִי עֲמִיק מְחֻשְׁבָּתוֹ וְיִצְיֵר בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ – כלומר,
 3 שההנחה – בענין שידובר בו להלן – תתקבל בשכלו בבהירות,
 4 כאילו הוא מתבונן בציור המונח לפניו – עֵנִין יְחִידוֹ יִתְבַּרְךָ
 5 הַאֲמִתִּי, – ענינה האמיתי
 6 של "אחדות ה'", אינו רק,
 7 שהקב"ה הוא אלקה יחיד,
 8 שברא את העולם, אלא
 9 שהוא ה"יש" היחיד,
 10 המציאות האמיתית
 11 היחידה, כי בלעדו – לא
 12 קיים שום דבר, וכפי
 13 שיוסבר להלן: אִיךָ הוּא –
 14 הקב"ה, מְמַלֵּא כָּל עֲלְמֵי
 15 – ממלא את כל
 16 העולמות, עֲלִיוֹנִים
 17 וְתַחְתּוֹנִים, – כלומר:
 18 שבכל דבר קיימת חיות
 19 פנימית אלקית המחיה
 20 אותו, כמו הנשמה המחיה
 21 וממלאה את הגוף, חיות זו
 22 מוגבלת ומותאמת לכוח
 23 קיבולו של הנברא את
 24 החיות האלקית, שישאר
 25 בקיומו ולא יתבטל
 26 במציאות; בענין זה קיים
 27 הבדל בחיות שבין
 28 העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים: בעולמות
 29 העליונים החיות גלויה יותר מאשר בעולמות התחתונים, וְאֶפְלוֹ
 30 מְלֵא כָּל הָאָרֶץ הַלְוֹ הוּא כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרְךָ, – הכוונה לצורה
 31 אחרת של "חיות"¹ – "חיות" המחיה את העולמות בבחינת טובב
 32 כל עלמין ("כבוד" – הוא בחינת מקיף וטובב). באופן שהוא מקיף
 33 את כל העולמות; "חיות" זו, אינה מצומצמת ומוגבלת בהתאם
 34 לנבראים, אלא היא משפיעה בנברא – בהיותה נעלית בהרבה
 35 מהנבראים, ולגבי חיות זו, אין שום הבדל בין העולמות
 36 העליונים לבין העולמות התחתונים, עד שגם בעולם הגשמי –
 37 "מלא כבודו" – וְכֵלֵא קְמִיָּה בְּלֵא חֲשִׁיבֵי מִמֶּשׁ, – והכל לגבי
 38 – חשוב כלא כלום, והוא לְבָדוֹ הוּא בְּעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים
 39 מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבָדוֹ קָדֶם שְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, – אז, לא
 40 היה קיים שום דבר מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו
 41 העולמות והנבראים – קיים הוא בלבד, שכן – הכל לגביו כאילו
 42 אינו קיים, וְגַם בְּמִקּוֹם הָיָה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ עוֹלָם הָיָה, הַשָּׁמַיִם
 43 וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, – צבא השמים וצבא הארץ, הָיָה הוּא
 44 לְבָדוֹ מְמַלֵּא הַמְּקוֹם הָיָה, – לפני שהם נבראו, וְגַם עֲתָה –
 45 אחרי שכל אלה נבראו, כֵּן הוּא לְבָדוֹ בְּלֵי שׁוּם שְׁנֵי כָּלָל,
 46 מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַנְּבִרָאִים בְּמַלִּים אֲצִלוּ בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ, –

1. כן מובן מקיצור תניא מהצ"צ – שמוכיר כאן הג' ענינים ממלא, טובב וכולא קמי' וכו'. 2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג.

33 קרבת אלהים ממש. - בשעה שהאדם חש היטב את ענין
 34 "אחדות ה'" הוא קרוב להקב"ה ממש. וזה כל האדם ותכלית
 35 בריאתו, ובריאת כל העולמות עליונים ותחתונים - להיות
 36 לו - להקב"ה, דירה זו בתחתונים, - בנבראים התחתונים, כמו
 37 שיתבאר לקמן?
 38 באריכות. - שכל תכלית
 39 בריאת האדם וכל
 40 העולמות העליונים
 41 והתחתונים היא, כי תאחד
 42 הקב"ה להיות לו "דירה"
 43 בנבראים התחתונים,
 44 שיתגלה בהם ענינו
 45 האמיתי של "אחדות ה'" -
 46 כמו למשל דירתו של
 47 אדם, בה דר ונמצא
 48 עצמותו של האדם, כך
 49 תתגלה אמיתות ענין
 50 "אחדות ה'" בנבראים
 51 התחתונים. והנה, כמה
 52 גדולה שמחת הדייט -
 53 ומה שגרוע ממנו - ושפל
 54 אנשים, בהתקרבותו למלך בשר-ודם - ולא רק כשהוא
 55 מתקרב אליו, אלא יתירה מזו, המתאכסן ודר אתו עמו
 56 בביתו, - של שפל האנשים, - ולא יחד בהיכל המלך, הרי, אם
 57 התקרבותו למלך בשר-ודם, מסיבה לאדם שמחה גדולה ביותר,
 58 וקל-יחמר לאין קץ - שהשמחה גדולה במאד, לקרבת ודירת
 59 מלך מלכי המלכים הקדושים ברוך-הוא, - שבשעה שהאדם
 60 מתקרב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה כביכול דר ומתאכסן בדירתו
 61 - ודאי ודאי שדבר זה צריך להסב לאדם שמחה גדולה ביותר,
 62 וכדכתיב: "כי מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אלי, נאם
 63 ה'": - ועלידי אמונה והתבטלות ל"יחוד ה'", נעשה האדם
 64 קרוב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה דר בדירתו יחד אתו.

1 השמש קרוב יותר לשמש, הוא ודאי מאיר יותר, אלא ששם -
 2 בגוף כדור השמש, הוא - הזיו והאור, כמל במציאות במקורו
 3 וכאלו אינו במציאות כלל: - שכן, בגוף כדור השמש, מורגש
 4 המקור בלבד, שהוא השמש עצמה, ואילו זיו ואור השמש אינו
 5 ניכר כלל. לקרב יותר את
 6 הדברים לשכל, הרי זה
 7 למשל, מה שחכמינו ז"ל
 8 אומרים: "שרגא בטיהרא"
 9 מאי אהני" (נר הדולק
 10 בצהרים - מה מועיל?),
 11 הרי אין הכוונה, שאין הנר
 12 מפיץ אור, שהרי, אם היו
 13 מכסים את חלונות החדר,
 14 שאור השמש לא יחדור
 15 אליו, היו מרגישים אז
 16 באור הנר, אלא מאחר
 17 שקיים אור גדול יותר של
 18 השמש - לא נראה אור
 19 הנר ואין לו שום השפעה
 20 כלל - ומאחר שכל
 21 מציאותו של הנר היא
 22 להאיר, הרי כיון שאין הוא מאיר - אין הוא נחשב למציאות; כך,
 23 ויותר מכך, אין בזיו ואור השמש משום מציאות, בשעה שהוא
 24 נמצא במקורו, בשמש עצמה. וככה ממש הדרך משל, הוא
 25 כמול העולם ומלאו במציאות לגבי מקורו שהוא אור
 26 אינסוף ברוך-הוא, - שהעולם וכל בראיו - בטלים
 27 במציאות, וכאלו אינם קיימים כלל, לגבי אור אינסוף ברוך-
 28 הוא, וכמו שנתבאר שם באריכות. - שזו משמעותו האמיתית
 29 של ענין "אחדות השם", שהקב"ה בלבד הוא ה"יש" האמיתי,
 30 ובלעדו - אין שום דבר קיים. והנה, כשיעמיק בזה הרבה, -
 31 להבין את ענין "אחדות ה'", ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת
 32 ורגן ככל לב ונפש ומאד באמונה⁴ זו, כי רבה היא, כי היא

ליקוטי אמרים

בחלל העולם אלא ששם הוא כמל במציאות במקורו
 וכאלו אינו במציאות כלל: וככה ממש דרך משל
 הוא ביטול העולם ומלאו במציאות לגבי מקורו שהוא
 אור א"ס ב"ה וכמש"ש באריכו'. והנה כשיעמיק בזה
 הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורגן ככל לב
 ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים
 ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל
 העולמות עליונים ותחתוני' להיות לו דירה זו בתחתוני'
 כמ"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת
 הדייט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם
 המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת
 ודירת מו"ה הקב"ה וכדכתיב כי מי הוא זה אשר ערב
 לבו לגשת אלי נאם ה':

יום שישי י"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מב, ועל זה תיקנו... עד עמ' 84, אתו עמו.

ליקוטי אמרים

72 כמו שהאדם שש ושמה
 73 בירשה שנפלה לו הזון
 74 עתק שלא עמל בו, כן
 75 ויותר מכן לאין קץ, יש
 76 לנו לשמח על ירשתנו
 77 שהנחיל לנו אבותינו,
 78 הוא יחוד ה' האמתי,

ועל זה תיקנו ליתן שבח

והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב
 חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש
 ושמה בירושה שנפלה לו הזון עתק שלא עמל בו כן
 ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירושתנו

65 ועל זה - על הביטול
 66 ל"יחוד ה'", תקנו לתן
 67 שבח והודיה לשמו
 68 ותברך בכל בקר,
 69 ולומר: "אשרינו מה
 70 טוב חלקנו וכו' ומה
 71 יפה ירשתנו", כלומר,¹⁴

3. חולין ס, ב. ראה זוהר בראשית כ, א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גוי ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתית הוא באמונה אצל באוי"א (עיינין ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'". 5. פרק ל"ו. 6. רימ" ל, כא.

30 ביותר מקיים אותה מצוה – באותה מדה עליו לשמוח במצות
31 האמונה ב"יחוד ה'" האמיתי, הרי ככה וְחִיּוֹת נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה
32 רַבָּה זֶה תִּתְעַלֶּה נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה מְעַלָּה, עַל כָּל הַמוֹנְעִים
33 קִיּוּם כָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת מִבֵּית – הפרעות הנובעות מגופו
34 ונפשו הבהמית, וּמְחֻזְּגֵי.

35 – הפרעות הנובעות
36 מהסובב אותו, והיינו:

37 שכל המניעות הנובעות
38 מגופו ונפשו הבהמית
39 ומעניני העולם, לא ימנעו
40 אותו מלקיים תרי"ג

41 המצוות. שכן, מאחר
42 שהוא חש את האמונה
43 בענין "יחוד ה'", שאין
44 שום דבר מבלעדי ה', הרי
45 שאין שום דבר שבידו
46 להפריע לו לקיים תורה

47 ומצוות שהן רצונו של
48 הקב"ה, ולכן – ה"אמונה"
49 היא יסוד כל המצוות.

50 וְהוּא שְׁאֵמַר בְּאִמּוֹנָתוֹ
51 יְחִידָה – כמו שכתוב:

52 "וְרָצִיק בְּאִמּוֹנָתוֹ יְחִידָה"
53 – דוקא,

54 בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים, דְּרַף מִשָּׁל, כִּף תַּחֲתֵי נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה
55 זֶה. וְהוּא שְׂמִיחָה כְּפֹלָה וּמְכַפֶּלֶת, כִּי מְלַבֵּד שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ
56 הַמְּשַׁכֶּלֶת – הנפש שמבינה, בְּקִרְבָּתָהּ ה' וְדִירָתוֹ אֶתוֹ עִמּוֹ
57 – את קרבת ה', והיותו "דר" בדירה אחת אתו עמו – שזאת
58 היא שמחה עצומה לנפש, הרי נוסף על כך,

59 עוֹד זֶה וְגַדְלָה נַחַת רֹחַ לְפָנָיו
60 וְהַתְּרַף בְּאִמּוֹנָהּ זֶה, – שבנפש האדם, דְּאִתְּכִפִּיא סְמִירָא
61 אַחֲרָא מִמֶּשׁ וְאִתְּהַפֵּךְ חֲשׂוּכָא לְנְהוּרָא, – ממה שה"סטרא"
62 אחרא נכפית ממש,
63 והחושך נהפך לאור,
64 שְׂהוּא חֲשֵׁךְ הַקְּלִפּוֹת
65 שְׂבַעֲוֵלָם הָזֶה הַחֲמִירֵי
66 הַמְּחַשְׁבִּים וּמְכַסִּים עַל
67 אֹרְזוֹ יְתַבְּרֵךְ "עַד עַתָּה
68 קִין", כְּמוֹ שְׂכֵתוֹבִי: "קִין
69 שֵׁם לְחֲשֵׁךְ" – שיגיע זמן
70 בו יהיה סוף לחושך

1 אֲשֶׁר אֶפְלוּ בְּאַרְץ מִתַּחַת – אֵין עוֹד מְלַבְדוֹ, וְזוֹ הִיא דִּירָתוֹ
2 בְּתַחֲתוֹנִים. – שהנבראים התחתונים ידעו ויהיו בטלים לענין
3 "אין עוד מלבדו", שאין שום דבר קיים בלעדי הקב"ה. ענין זה
4 נקרא "ירושה", כי בעבודתנו העצמית, לא היינו יכולים להגיע
5 לענין "יחוד ה'" האמיתי.

6 אלא, קבלנו דבר זה
7 בירושה מאבותינו, שענין

8 "אחדות ה'" יובן וייקלט
9 היטב בנשמתו של יהודי.

10 וְהוּא שְׁאֵמַר רַ"ל: "וְהוּא
11 תְּרִי"ג מִצְוֹת נִתְּנוּ
12 לְיִשְׂרָאֵל, כֹּא חֲבִיקוּן
13 וְהַעֲמִידוֹן עַל אַחַת, –
14 היא מצות האמונה.
15 שְׁנֵאמַר: "וְרָצִיק
16 בְּאִמּוֹנָתוֹ יְחִידָה",
17 בְּלֹמֵר, בְּאֵלּוֹ אֵינָה רַק
18 מִצְוָה אַחַת, הִיא
19 הָאִמּוּנָה לְבִדָּה, כִּי עַל-
20 יְדֵי הָאִמּוּנָה לְבִדָּה –
21 בענין "יחוד ה'" האמיתי,
22 כפי שלמדנו לעיל, יבא
23 לְקִיּוּם כָּל הַתְּרִי"ג
24 מִצְוֹת. דְּהֵינּוּ, בְּשִׂיחָה

25 לְבוֹ שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה בְּאִמּוֹנָתוֹ בְּיַחְדוּד ה' בְּתַכְלִית הַשְּׂמִיחָה,
26 בְּאֵלּוֹ לֹא הִתְּנָה עָלָיו רַק מִצְוָה זֶה לְבִדָּה, וְהִיא לְבִדָּה
27 תַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת – כמו למשל, אילו
28 ידע האדם, שקיימת לגביו מצוה אחת בלבד, והיא תכלית
29 בריאתו ובריאת כל העולמות, הרי היה מתוך שמחה רבה

ליקוטי אמרים

שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי'
בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים
ו"ש רז"ל תרי"ג מצות ניתנו לישראל בא חבוקק
והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר
כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לכדה כי ע"י
האמונה לכדה יבא לקיום כל התרי"ג מצות דהיינו
כשהיה לבו שש ושמה באמונתו ביחוד ה' בתכלית
השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לכדה והיא
לכדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח
וחיות נפשו בשמחה רבה זו תתעלה נפשו למעלה
מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מבית
ומחוץ. והוא שאמר באמונתו יחיה יחיה דייקא כתחיית
המתים דרך משל כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו
והיא שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת
הנפש המשכלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו.

יום שבת קודש י"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת ישמח... עד עמ' מג, באמונה זו.

71 הקליפות המכסות על אור הקדושה. [דְּהֵינּוּ "קִין הַיְמִינִי", –
72 כשיגלה ה"ימין" שלמעלה, שְׂעֵבִיר – הקב"ה, את רוח
73 הַמְּטָאָה מִן הָאָרֶץ, "וְנִגְלָה כְבוֹד ה', וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר
74 יְחִידוֹ"¹⁰, וְכִמוֹ שִׂיחְבָּאָר
75 לְקַמְן¹¹. – כל זה יהיה
76 כשהקליפה תתבטל,
77 ואילו עתה, כשהקליפה
78 עדיין מכסה על הקדושה,
79 הרי, כשהאדם, באמונתו
80 בענין "יחוד ה'", שובר את
81 ה"קליפה", והופך את
82 חושך ה"קליפה" לאור, יש

ליקוטי אמרים

עוד זאת
ישמח בכפליים בשמחת ה' וגודל נחת רוח לפניו ית'
באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשוכא
לנהורא שהוא חושך הקליפות שבע"הו החומרי
המחשכיים ומכסים על אורו ית' עד עת קין כמ"ש קין
שם לחשך [דהיינו קין הימין שיעביר רוח הטומאה מן
הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וכמ"ש לקמן]

59 עוֹד זֶה וְגַדְלָה נַחַת רֹחַ לְפָנָיו
60 וְהַתְּרַף בְּאִמּוֹנָהּ זֶה, – שבנפש האדם, דְּאִתְּכִפִּיא סְמִירָא
61 אַחֲרָא מִמֶּשׁ וְאִתְּהַפֵּךְ חֲשׂוּכָא לְנְהוּרָא, – ממה שה"סטרא"
62 אחרא נכפית ממש,
63 והחושך נהפך לאור,
64 שְׂהוּא חֲשֵׁךְ הַקְּלִפּוֹת
65 שְׂבַעֲוֵלָם הָזֶה הַחֲמִירֵי
66 הַמְּחַשְׁבִּים וּמְכַסִּים עַל
67 אֹרְזוֹ יְתַבְּרֵךְ "עַד עַתָּה
68 קִין", כְּמוֹ שְׂכֵתוֹבִי: "קִין
69 שֵׁם לְחֲשֵׁךְ" – שיגיע זמן
70 בו יהיה סוף לחושך

24 "בעושי" – לשון עשיה, לאמר: שהשמחה היא גדולה ביותר
 25 ממה שהדירה להקב"ה כביכול, מוקמת בתוך הנבראים
 26 שבעולם העשיה. וזהו שכתוב "בעושי" לשון רבים, – אלה
 27 שעושים אותו (לכאורה היה צריך לומר "ישמח ישראל בעושו"
 28 – לשון יחיד) שהיא עולם
 29 היה הנשמי המלא
 30 קליפות וסמרא אחרא,
 31 שנקרא "רשות הרבים"
 32 – ולא רשות היחיד, יחידו
 33 של עולם, אלא רשות של
 34 קליפות, שהן רבות
 35 ו"טורי דפרודא", – הרי
 36 הפירוד, שכל אחד לעצמו
 37 הוא הר נפרד גבוה, וכל
 38 אחד מהם יש מי שעשה
 39 אותו – הוא ה' (לכן נאמר
 40 "עושי" לשון רבים), ואתהפכן לנהורא, – והם נהפכים לאור,
 41 ונעשים "רשות היחיד" ליחודו ותברך, באמונה זו: –
 42 על-ידי אמונתו של יחודי ב"אחדות ה'" האמיתית – כל זה
 43 נעשה "רשות היחיד" ל"יחודו של עולם", ולכן נאמר "בעושי"
 44 לשון רבים, שהשמחה למעלה היא במיוחד מכך שכל עניני
 45 העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על-ידי האמונה בענין
 46 "אחדות ה'".

1 בכך משום גרימת נחת רוח רב להקב"ה. ובפרט פחוץ לארץ,
 2 שאויר ארץ העמים טמא ומלא קליפות וסמרא אחרא,
 3 ואין שמחה לפניו ותברך – כמו, כאורה ושמחה – בצירוף
 4 המעלה של בירתו אור הכא מן החשך דיקא. – דוקא,
 5 מהפיכת החושך לאור. –
 6 וכשבחוץ לארץ נקלט בו
 7 ענין "אחדות ה'", יש בכך
 8 משום גרימת שמחה
 9 גדולה מיוחדת למעלה.
 10 בהתאם לכך, מובן
 11 ממילא, שכלל שגדול
 12 יותר החושך השורר
 13 במקום – כך גדולה יותר
 14 ה'נחת רוח' למעלה
 15 הנובעת מהאמונה
 16 ב"אחדות ה'" שיהודי
 17 הנמצא באותו מקום מאמין. הרי, שהשמחה היא כפולה: שמחת
 18 הנפש על קרבתה להקב"ה, והשמחה על גרימת הנחת רוח'
 19 והשמחה להקב"ה כביכול. וזהו שכתוב¹²: "ישמח ישראל
 20 בעושי", – "בעושי" פרוש, שכל מי שהוא מורע ישראל
 21 – יש לו לשמח בשמחת ה', אשר – הקב"ה, שיש ושמח
 22 בדידתו בתחתונים, שהם – הנבראים שבעולם, פחינת עשיה
 23 נשמית ממש. – ובהם קמה דירה להקב"ה. ולכן נאמר

ליקוטי אמרים

ובפרט בארצות עו"ג שאוירם טמא ומלא קליפות וס"א ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושי פו' שכל מי שהוא מורע ישראל יש לו לשמח בשמחת ה' אשר שש ושמח בדירתו בתחתוני' שהם בח' עשיה גשמית ממש. וז"ש בעושי לשון רבים שהוא עו"הו הגשמי המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא ואתהפכן לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית' באמונה זו:

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר שני, ה'תשכ"ב
 ברוקלין, נ. י.

לתלמידי המחלקה השישית, כולם יעמדו על הברכה

שלום וברכה!

באיחור זמן רב נתקבל מכתבם, בו כותבים שהתוועדו על דבר חסידות חב"ד בכלל וקראו שיחה של פרשת השבוע, ומבקשים ברכה לעלי בלימוד התורה וחיות בקיום המצוות.

הזכרתי כל או"א על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע למילוי משאלות לבבם לטובה, והבא לטהר מסייען אותו.

ומעניינא דיומא בימי אדר אלו, ידוע מדרש רבותינו ז"ל בענין ביטול גזירת המן האגגי, שמרדכי הצדיק אסף כ"ב אלף מילדי ישראל ולימד אותם תורה, ודוקא בענין הקשור עם בית-המקדש. והרי אין אלו סיפורי דברים בעלמא, אלא תורה מלשון הוראה, וההוראה היא:

כשעומד המן, כפשוטו בגשמיות, ועוד יותר המן ברוחניות הוא היצה"ר, הנה העצה היעוצה להפר עצתם היא לחזק החינוך על טהרת-הקודש, לעשות לו ית' משכן ודירה בתחתונים בעולם הזה הגשמי; שזה מבטל כל התוקף דלעומת זה, ומביא כסגנון המגילה ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, וכמו שפירשו חכמינו ז"ל, אורה זו תורה וכו' שהתורה והמצוות הן נר לרגלו ואור לנתיבתו של כל אחד ואחד באורח חייו והנהגתו בחיים היום-יומיים, שיהיו חיים הראויים לשמם.

ברכה לבשורות טובות ומשמחות בהתאם לימים אלו דמרבין בשמחה.

יום ראשון

יום ששי ז אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.

כל איש בְּיִשְׂרָאֵל עָלָיו לְדַעַת, כִּי הוּא שְׁלִיחַ אֲדוֹן כָּל, לְמַעַן הִבִּיא לְפַעַל – בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא – רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ וְכִנּוֹתוֹ בְּכִרְיַאת הָעוֹלָם, שֶׁהֵם לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר תּוֹרָה וְעִבּוּדָה, וְהוּא עַל יְדֵי קִיּוֹם מַצּוֹת מַעֲשֵׂיֹת וְהִשְׁרַשַׁת מַדּוֹת טוֹבוֹת.

יום ראשון ז אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: פרק לו. והנה . . . 90 ואפסי עוד.

אז מען געהט אין גאס דארף מען טראכטען דברי תורה צי אין מחשבה צי אין דבור, דאָס ווענדט זיך, צי מען מעג ע"פ דין ריידען דארטען דברי תורה. אָבער אז ער געהט און איז נייט פארנומען אין דברי תורה, זאָגט איהם דער שטיין אויף וועמען ער טרעט: בולאך (גולם) וואָס טרעסטו אויף מיר? מיט וואָס ביסטו העכער פאר מיר?

כְּאֲשֶׁר הוֹלְכִים בְּרַחוּב – צָרִיךְ לְהִרְהֵר בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, אִו בְּמַחְשָׁבָה אִו בְּדַבּוּר. הַדְּבָר תְּלוּי, אָם מִתּוֹ, עַל פִּי דִין, לְדַבֵּר שֶׁם דְּבָרֵי תּוֹרָה. אֲפֹ אִם הוּא הוֹלֵךְ וְאִינוּ עֲסוּק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה – מְטִיחָה בּוֹ הָאֵבֶן עָלָיָהּ הוּא דוֹרֵךְ: גִּלְם! מַדּוּעַ אַתָּה דוֹרֵךְ עָלַי? בְּמָה הִיא עֲלִינוּתָךְ עָלַי?

יום שני

שבת ח אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מד"מת.
תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.

דער אלטער רבי האָט אַמאָל אַרײַנגערופען א יונגערמאַן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האָט איהם געזאָגט – מיט א ניגון, כדרכו – : "איך האָב א מצוה פון ולמדתם אותם את בניכם, דו האָסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאָמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאָלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון – דאָס איז געווען דער מיטעלער רבי – און האָט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאָס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב . . . וואָס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע – דאָס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואָס באהעפט זיי. נאָך א נוסחא איז דאָ: "א יוד למעלה דאָס איז די נשמה, א איד למטה דאָס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

רַבְּנוּ הַזֶּקֶן זָמַן אֲלָיו פַּעַם אַבְרָהָם מִתְּלִמְדֵי הַמַּגִּיד, וְאָמַר לוֹ – בְּנִגּוֹן, כְּדָרְכּוֹ – "עָלַי יֵשׁ מַצּוֹת וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם", עָלַיךְ יֵשׁ מַצּוֹת לְזוֹן וּלְפָרְנֶס בְּנֵי בֵּיתוֹ, הִבֵּה נִתְחַלֵּף: אֲנִי אֶתֶן לָךְ כְּדֵי שְׂתוּכַל לְקַיֵּם אֶת הַמַּצְוָה שֶׁלָּךְ, וְאַתָּה לְמַד עִם בְּנֵי – הִיָּה זֶה אֲדַמּוּר הָאֲמָצְעִי, – וּבֵאָר לוֹ סֵדֵר הַלְמוּד: רֵאשִׁית לומְדִים אותִיֹת א-ב... מֵהִי "אַלֶּף"? – נִקְדָּה מִמַּעַל, נִקְדָּה מִתַּחַת, קוּ בְּאֲמָצְעַ – זוּהִי "אַלֶּף". לְדַר חֵיב לְדַעַת, שֶׁה"אַלֶּף" שֶׁל תּוֹרָה הוּא ה"יוד" שֶׁמַּמַּעַל, ה"יוד" שֶׁמִּתַּחַת, עִם קוּ הָאֲמוּנָה שֶׁמַּחְבְּרִם.

יְשִׁנָּה גְרִסָּה נּוֹסֶפֶת: "יוד" לְמַעַלָּה זוּהִי הַנְּשָׁמָה, "יוד" לְמַטָּה – זֶהוּ הַגּוּף, וְקוּ שֶׁל יִרְאָת שָׁמַיִם בְּאֲמָצְעַ.

קא

היום יום . . .

ה'תש"ג

ה אדר שני

יום שני

שיעורים. חומש: ויקרא, שני עם פירש"י.

תהלים: מד"מח.

תניא: והנה תכלית . . . . . מו במציאות.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְשָׁב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמִּכְתָּבָיו: טוֹבָה פְּעֻלָּה אַחַת מֵאֶלֶף אֲנָחוֹת. אֶלְקִינִי חַי, וְתוֹרָה וּמִצְוֹת נִצְחָיִים הִמָּה, עֲזֹב אֶת הָאֲנָחָה וְשִׁקְד בְּעִבּוּדָהּ בְּפִעֵל וַיִּחַנְךָ הָאֱלֹקִים.

יום שלישי

ה'תש"ג

ט אדר א

יום ראשון

שיעורים. חומש: תצוה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: פרק כט. אך . . . . . לו וגסותן.

אז מען געהט אין גאס און מען טראכט משניות תניא, און מ'זיצט אין קראם (סטאָר) מיט א חומש, א תהלים, איז איצט איז דאָס טייערער, ווי אין דער צייט, ווען אין גאס (סטריט) איז געווען ליכטיג באור תורה. מ'טאָר ניט געהן אין גאס אליבא רקניא, מען דארף האָבען תורה, מיט וואָס צו געהן אין גאס.

כְּשֶׁהוֹלְכִים בְּרָחוֹב וְחוֹשְׁבִים מְשֻׁנּוֹת, תִּנְיָא, וְיוֹשְׁבִים בְּחִנוּת עִם חֻמֶּשׁ, תְּהִלִּים הָרִי עִתָּה זֶה יִקָּר יוֹתֵר מִכְּפִי שֶׁהָיָה בְּזִמְן שֶׁהָרָחוֹב הָיָה מוֹאָר בְּאוֹר תּוֹרָה. אֲסוּר לְהֵלֵךְ בְּרָחוֹב "עַל לֵב רִיקָן". יֵשׁ לְהִצְטִיד בְּתוֹרָה, עִמָּה יִתְהַלְכוּ בְּרָחוֹב.

ה'תש"ג

ט אדר שני

יום שלישי

שיעורים. חומש: ויקרא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: ולזה נתן . . . . . מו מהאר"י ז"ל.

בְּבִרְכַת בּוֹרָא גְּפֻשׁוֹת אוֹמְרִים עַל כָּל מַה שֶׁבְּרָאת - הַכֹּף בְּחוּלָם וְלֹא בְּקִמְצָן.

גְּדֹל הַתְּשׁוּבָה לְהַתְקַשְׁרוֹת, יְכוּל לְהַשְׁבִּיעַ רַק כְּאֲשֶׁר יִלְמַד מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת שְׂאוּמֵר הָרֵב וְכוּתֵב, כִּי בְּרֵאִית פְּנִים בְּלִבְד לֹא סְגִי [=ד].

יום רביעי

ה'תש"ג

י אדר א

יום שני

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: והסיבה . . . . . לו בשר אדם.

בְּבִרְכַת הַמְּזוּן קֹדֶם מַיִם אַחֲרוֹנִים אוֹמְרִים עַל נְהוֹת בְּבֵל, לְמַנְצַח בְּנִינּוֹת, אֲבָרְכָה, זֶה חֶלֶק. בְּיוֹם שְׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ תַחֲנוּן: שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוֹב, לְבָנֵי קָרְת, אֲבָרְכָה, זֶה חֶלֶק. אַחַר מַיִם אַחֲרוֹנִים וַיְדַבֵּר אֱלִי.

ה'תש"ג

י אדר שני

יום רביעי

שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: וגם כבר . . . . . 92 מחייהו כו'.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאָגאָנדער, וואו מ'איז - איז מען איין משפחה.

טַרַם הַנְּסִיעָה מִמְּקוֹם מְדוּרוֹ יְסֻדְר הַתּוֹעֲדוֹת חֲסִידִית, וְיִקְבַּל בְּרַפְת הַפְּרָדָה מִחֲבָרָיו הַטּוֹכִים, וְכַמְּאֵר הַיְדוּעֶ: חֲסִידִים לֹא נִפְרָדִים, כִּי לְעוֹלָם אֵינָם נוֹסְעִים [=מִתְרַחֲקִים] אִישׁ מֵרֵעֵהוּ. הַיְכָן שְׁנַמְצָאִים – אָנוּ מִשְׁפָּחָה אַחַת.

יום חמישי

יום שלישי יא אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

יְדוּעַ וּמִקְבָּל בְּעֵינָיו הַכּוֹנֵנוֹת שֶׁבַתְּפִלָּה, אֲשֶׁר אֵלָיו שְׁאִין דַּעְתָּם יִפְהָ לְכוֹן, מִפְּנֵי הַעֲדָר הַיְדִיעָה אוּ מִפְּנֵי שְׁאִין בְּכַחַם לְזַכֵּר כּוֹנֵנוֹת הַפְּרָטִיּוֹת בַּעַת הַתְּפִלָּה, מִסְּפִיק שְׂיִכְוֵנוּ כּוֹנֵנָה כְּלִלִית: לֵהִיּוֹת תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ עִם כָּל הַכּוֹנֵנוֹת הַמְּבֹאָרוֹת בְּסִפְרֵי קְבִלָּה.

יום חמישי יא אדר שני ה'תש"ג

תענית אסתר מקדש. סליחות, אבינו מלכנו. מחצית השקל.
שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חֲסִידוֹת כּוֹלֵלֹת שְׁנֵי עֵינָיִם עֶקְרִים: (א) הַבְּנֵת כָּל הַלְּכָה בְּשִׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ הַעֲצָמִי בְּרוּחַנִיּוֹת, הֵינּוּ בְּסִפְרֵיּוֹת וּמְדַרְגוֹת כְּכֹל עוֹלָם וְעוֹלָם לְפִי עֵינָיו כְּמִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת, (ב) הַבְּנֵת עֵינָן כָּל הַלְּכָה בְּעִבּוּדָהּ, הֵינּוּ שֶׁהֵגֵם שֶׁהִיא חֲכָמָה וְשִׁכְלָה אֶלְקִי וְדִין הַתּוֹרָה, מִכָּל־מְקוֹם צָרִיךְ לְמַצָּא בְּזֶה עֵינָן בְּעִבּוּדָהּ בְּהִנְהֻגַת הָאָדָם בְּחַיֵּי עוֹלָם זֶה.

יום שישי

יום רביעי יב אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.

כְּתִיב: "מִתֵּן אָדָם יִרְחִיב לוֹ, וְלִפְנֵי גְדוֹלִים יִנְחֹנוּ". יֵשׁ לָךְ אֲנָשִׁים שֶׁהֵם גְּדוֹלֵי הַשֵּׁם בְּחֻמְתָּם אוּ בְּעִשְׂרָם, אֲבָל מִתֵּן אָדָם, כְּשֶׁהָאָדָם נוֹתֵן אֶת הָאָדָם שְׁלוֹ בְּאִיזָה הַתְּעַסְקוֹת בְּהַחֲזִיקַת הַדָּת, הֵנָּה לֹא זֶה בְּלִבְדֵּי כִּי יִרְחִיב לוֹ, אֲלֵא עוֹד זֹאת כִּי לְפָנֵי־גְדוֹלִים יִנְחֹנוּ.

יום ששי יב אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: פרק לו. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דַּעַר אָנְהוּיב פּוֹן פִּרְשַׁת הַקְּרִבְנוֹת אִיזוֹ: אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבֵּן לָהּ. עַם הָאֵט דַּאָךְ גַּעֲדֵאֲרַפְט שְׁטִיין אָדָם מִכֶּם כִּי יִקְרִיב גּו', זָאָגַט דַּעַר אֲלֵטַעַר רַבִּי: אָדָם כִּי יִקְרִיב, בְּכַדִּי אַז א מַעֲנֵשׁ זָאָל וּוְעֵרַעַן נַעֲהַנְטַעַר צוֹ הַשִּׁי"ת אִיזוֹ מִכֶּם קִרְבֵּן לָהּ, פּוֹן אִיךְ אֲלִיין דַּאָרְף זִיין דַּעַר קִרְבֵּן, מִקְרִיב זִיין זִיין אִיגַעֲנַע בַּהֲמָה, דַּעַם יִצַּר הַרַע וּוְאָס וּוְעֵרַט אָנְגַּעֲרוּפַעַן נַפְשׁ הַבְּהֵמִית.

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו'?" אומר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצור הרע שנקרא נפש הבהמית.

ה'תש"ג

יג אדר א

יום חמישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

במנחה אין אומרים תחנון.

אאמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אָדער חזר'ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

אָדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: ברור לי, שפאָשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש, וְלוֹמַד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקני, ושמחתם מספקת עבורו, לַבְּנָיו וּבְנֵי בְּנָיו – רב טוב בגשמיות וברוחניות.

ה'תש"ג

יג אדר שני, פרשת זכור

שבת

הפְּטוּרָה: כה אמר ה'. אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.
שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ומעות . . . מזו התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין תורה, וואָס דער לימוד התורה איז דאָך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אָפּ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מִישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

"ויבא עמלק, וילחם עם ישראל ברפידים" – שרפו ידיהם מדברי תורה. כְּשֶׁמִתְרַפֵּים בְּתוֹרָה, שְׁלֹמוֹד הַתּוֹרָה הָרִי הוּא עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם – בְּאֵ עֲמֶלֶק וּמִקְרָר אֶת הַיְהוּדִי; "וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל" – רֵאשֵׁי תְבוֹת יֵשׁ שְׁשִׁים רְבוֹא אוֹתוֹת לַתּוֹרָה, דְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ אוֹת אַחַת בְּתוֹרָה, וְלִכֵּן נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְכַתֵּב אוֹת בְּתוֹרָה – וְעֲמֶלֶק מְצַנֵּן אֶת קִדְשַׁת הַתּוֹרָה. וְהַעֲצָה לְזֶה – "בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים", אֲנָשֵׁי מֹשֶׁה, וְאֶתְפְּשׁוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דְּרָא, שְׁבָכַל דּוֹר יֵשׁ רֵאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל. "וְצָא הַלֶּחֶם בְּעֲמֶלֶק" – בְּלִשׁוֹן יְחִיד, לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נְצַחִית בְּכָל דּוֹר וּבְכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם בְּשׁוּה.

אין אדם חוטא ולא לו

יום ראשון ז' אדר ה'תשע"ז

הקונה ומוכר לו פירות אם לא היה מעשר, וכיון שיש עמי הארץ המעשרים ויש שאינם מעשרים ויתכן שהמעיד הוא מאלו המעשרים וסבור שגם חברו מעשר ובאמת אינו מעשר, אינו נאמן להעיד על חברו, ובמוצאי שבת אין סומכים על דבריו (בשבת התירו על פיו משום כבוד השבת, ראה מהר"י קורקוס כאן).

וה'חתם סופר' (חולין ה, ב. ד"ה אינו) מיישב:

לדעת רבי מאיר, החשוד לעבור על איסור אינו נאמן גם כשמעיד על של חברו, ולדעת רבי שמעון בן גמליאל נאמן להעיד על של חברו. ויש לומר: הכלל ש'אין אדם חוטא ולא לו' נאמר ברוב האנשים, אך יש מיעוט החוטא גם 'לא לו' ורבי מאיר חושש למיעוט, וסובר שהחשוד לא יהא נאמן להעיד על של חברו, אך להלכה נאמן להעיד על חברו, כי 'כל דפריש מרובא פריש' והוא מהרוב ש'אינו חוטא ולא לו'. אך לענין דמאי, אף ש'רוב עמי הארץ מעשרים' (שבת יג, א) חששו חכמים למיעוט, לא כמו בכל התורה שהולכים אחר הרוב (ראה תוס' שבת שם ד"ה רבא), ולכן חששו גם למיעוט ה'חוטא ולא לו' ולא האמינו חשוד המעיד על חברו שפירותיו מעושרים.

הלכות מעשר פרק יב, הלכות א-ב: ה'לוקח פרות ממי שאינו נאמן על המעשרות... אם אמר לו אחד שאינו נאמן: 'מעשרין הן' - אוכל על פיו באותה שבת... אף על פי שהוא אוכל על פיו בשבת - הרי זה לא יאכל מאותן הפרות למוצאי שבת, עד שיעשר... שלא הקלו והאמינוהו, אלא לצדד אותה שבת.

הקשה ה'בית יוסף' (יו"ד סי' קיט. כסף משנה הל' עדות פ"א ה"ח): להלן (ה"י) פסק הרמב"ם: "חשוד שהעיד על אחרים נאמן, חזקה אין אדם חוטא ולא לו" (אם אין לו רווח מכך). וכן בהל' עדות (פ"א ה"ח): "החשוד על דבר יש לו לודן בו ולהעיד בו לאחרים, חזקה אין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים... נאמן עם הארץ לומר פירות פלוני מעושרין". ואם כן, מדוע כאשר מי שאינו נאמן העיד על פירות חברו שמעושרים הם "לא יאכל מאותן הפירות למוצאי שבת"?

ותירץ ה'לחם משנה' (הל' עדות שם):

החשוד לעבור על איסור נאמן להעיד על אחרים ולכן אם "אמר אלו פירות מתוקנין - בשל אחרים נאמן" (להלן ה"י), אך כן שחברו מכר פירות הרי הוא מניח שלא היה מכשיל את

אין קדושה ללא אכילה

יום שני ח' אדר ה'תשע"ז

והביאור:

לשיטת הרמב"ם, במעשר שני הבאתו שני לירושלים ואכילתו שם היא תנאי בעצם קדושתו, ואם אין בפירות דין הבאה ואכילה בירושלים, לא חל עליהם דין מעשר כלל. והראיה שהרי פסק (להלן פ"ג ה"א) שלחם מעשר שני שהתעפש או שמן שהתקלקל, כיוון שנפסלו מאוכל אדם פקעה קדושתם, ואם כן קדושת מעשר שני חלה רק על דבר הראוי לאכילה. וכן אם אינו עומד לאכילה משום שאין מביאים אותו לירושלים, והרי בחו"ל אסור באכילה, לא חלה עליו קדושה כלל.

אך לגבי בכור, קדושתו אינה תלויה באפשרות ההקרבה בבית המקדש, ולכן גם בחו"ל חלה עליו קדושה ונאסר בגיזה ובעבודה ובאכילה ללא מום.

(רשימות שיעורים (סולובייצ'ק) ברכות ע' תת)

הלכות מעשר שני פרק א, הלכה יד: מעשר שני - הואיל והוא מעון הקאת מקום - אין מביאין אותו מחוצה לארץ, כבכור בקמה.

בהלכות בכורות (פ"א ה"ה) כתב הרמב"ם שמצות בכור בהמה טהורה נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל, אך בעוד שבארץ ישראל מקריבים את הבכור בבית המקדש, אין מביאים בכורות מחו"ל (כנלמד מהפסוקים) אלא "יאכל במומו", היינו שמאחר וחלה עליו קדושה אסור לאוכלו אלא אם כן נפל בו מום ונפסל להקרבה.

והנה, לגבי מעשר שני כתב הרמב"ם כאן שאין מביאים אותו מחו"ל לארץ כבכור בהמה, ולכן אין חייבים להפריש כגל. ויש לתמוה, הרי לגבי בכור עצמו נאמר שחלה הקדושה רק שאינו קרב על המזבח, ואיך אפשר ללמוד מבכור למעשר שני שלא חלה עליו בחו"ל קדושה כלל?

האם מצוה לאכול מעשר שני בירושלים?

יום שלישי ט' אדר ה'תשע"ז

"שהזהירנו מאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים, והוא אמרו יתברך לא תוכל לאכול בשעריך", והוא לאו הבא מכלל עשה שקיומו באי אכילה מחוץ לירושלים.

ומה שכתב הרמב"ם בהלכות ממרים (פ"ז ה"ב) שבן סורר ומורה לא חייב על אכילת מעשר שני בירושלים כיון שזו אכילת מצוה, כבר העיר על זה ה'לחם משנה' (שם) שאף אם זו מצוה, הרי היא מוטלת רק על הבעלים, כלשון הרמב"ם "מעשר שני נאכל לבעליו" (אף שגם אחרים יכולים לאכלו, ראה להלן

הלכות מעשר שני פרק ב, הלכה א: מעשר שני נאכל לבעליו לפני מחזמת ירושלים - שנאמר: 'ואכלת לפני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר לשכן שמו שם.

כתב ה'מנחת חינוך' (מ"ע תמב) שהרמב"ם במנין המצוות (בספר המצוות) לא הזכיר אכילת מעשר שני בירושלים כמצוה עשה. וגם מדברי הגמרא (כריתות ד, ב) משמע שאכילת מעשר שני בירושלים אינה מצוה אלא רשות. אמנם, אסור לאכול חוץ לירושלים כמו שכתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (ל"ח קמא):

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קה

הרמב"ם לא מנה אכילת מעשר שני כמצוה בפני עצמה כי היא חלק ממצות מעשר שני, וכבר השריש לנו הרב בשורש י"א שאין ראוי למנות חלקי המצוה חלק חלק בפני עצמו¹

ואמנם אכילת קדשים היא מצות-עשה בפני עצמה, אך יש לחלק: א. אכילת מעשר שני אינה כאכילת קרבנות. ב. גם אם היא נחשבת כאכילת קדשים, הרי זו מצוה כללית ולא מצוה בפני עצמה, ולכן אינה נמנית במנין המצוות.

פ"ג הכ"ב), אלא כוונת הרמב"ם שאכילה זו, אף לא על ידי הבעלים, דומה לאכילת מצוה.

ולדעת הרמב"ן (בהוספות לספר המצוות, 'מצוות ששכח אותו הרב', מצוה א) אכילת מעשר שני בירושלים היא מצות-עשה: "וזה מצוה מן המצוות היא גדולה מאד, שנתן בה טעם 'למען תלמד ליראה'..." ותמה על הרמב"ם: גם אם הוא לאו הבא מכלל עשה היה לו למנותו, שהרי הרמב"ם מונה בחשבון מצוות-עשה, גם לאווין הבאים מכלל עשה?²

וה'מגילת אסתר' (שם) מבאר:

יום רביעי י' אדר ה'תשע"ז

מהיכן נפל הכסף?

הרוב גוברת על הוכחת הקרבה.

ולפי זה יש שכתבו (הובאו דבריהם ברדב"ז), שכאן מדובר רק באופן שסכום הכסף בשתי הקופות שווה, ומאחר ואין רוב לאף אחת מהן, יש להכריע על פי הקרבה, אך אם באחת מהקופות יש סכום גדול יותר מאשר בחברתה, יש להחזיר את הכסף הנמצא לקופה זו.

אך יש שכתבו כי מאחר והרמב"ם לא הזכיר חילוק זה, מוכח שלעולם הולכים אחר הקופה הקרובה ואף אם בקופה השנייה יש סכום גדול יותר, ואין מתחשבים ברוב, כי הרי הכסף לא 'פרח' מאליו מאחת הקופות (כמו בגזול) אלא נפל מחמת מקרה כלשהו, כגון שאחת מהן התנדדה, ובוה אין סיבה להניח שדווקא הקופה שיש בה יותר כסף היא זו שהתנדדה. ומאחר וכאן אין משמעות לרוב, הולכים תמיד אחר הקרוב (ראה רדב"ז, דרך אמונה ע' 672).

הלכות מעשר שני פרק ו, הלכה יב: **מִצָּא פְּרוֹת בֵּין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר לְפְרוֹת הַרוּמָה, וְיָפְלוּ לְקְרוֹב... וְכֵן בְּמַעוֹת הַנִּמְצְאוֹת בֵּין חָלִין לְמַעֲשֵׂה.**

המוצא סכום כסף בין כמה קופות צדקה שבוודאי נפל מאחת הקופות, אך אין ידוע מאיזו – באיזו מהן יניח את הכסף?

בהלכה זו מבואר שאם נמצאו מטבעות בין קופה שיש בה מעות חולין לקופה של מעות מעשר, 'יפלו לקרוב'. ואם כן גם במקרה זה יש להניח את הכסף בקופה הסמוכה ביותר למקום בו נמצא הכסף.

אך בגמרא (ב"ב כג, ב) מבואר שגזול הנמצא בין שני שוככים ואין ידוע מאיזה מהם הגיע, אם באחד השוככים יש יותר יונים מאשר בשני יש להכריע שהגזול הגיע ממנו, אע"פ שהשוכך השני קרוב יותר למקום מציאת הגזול, שכן הוכחת

יום חמישי י"א אדר ה'תשע"ז

נטיעת לולב חייבת בערלה?

(כמו גדר לגינה או קורות לבנין), פטור מן הערלה (לעיל הל' ב), בשונה מאתרוג שחייב בערלה כיון שמשמש גם למאכל?³ ומבאר: בנטיעת אילן שלא למאכל אלא לשימוש אחר, כוונת הנוטע לצורך אותו שימוש אך לא לפירות, אבל הנוטע לולב מתכוין לצורך כל מה שיגדל בעץ, הן הלולב והן הפירות, וכיון שהנטיעה היא גם לצורך הפרי – חייבת בערלה.

ויש שביאר את שיטת הרא"ש על פי חידושו של הגאון הרוגצ'ובי (צפנת פענח הל' לולב פ"ח), שלולב הבא מעץ דקל שאינו מגדל תמרים אינו כשר למצוה, כי התורה אמרה 'כפות תמרים' ואם העץ אינו נושא פירות אין אלו 'כפות תמרים'. ומאחר שאי אפשר ליטול לולב מעץ שאינו נושא תמרים, ודאי כוונת הנוטע גם לתמרים וחייב בערלה, ואינו דומה לנוטע אילן לשימוש אחר (גדר או קורות) שאכן אין כוונתו לפירות (מילי דמדרכי מע"ש פ"י ה"ז).

הלכות מעשר שני פרק י, הלכה ז: **הַנוֹטֵעַ לְמַצְוָה - כְּגוֹן שְׁנֵטֵעַ אֶתְרוֹג לְלוּלָב... חַיֵּב בְּעֵרְלָה.**

מלשון הרמב"ם "שנטע אתרוג ללולב" משמע שאינו מדבר בנטיעת הלולב אלא בנטיעת האתרוג לנטילת לולב, וכלשונו בהלכות לולב (פ"ח ה"ה) "ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן... וכולן נקראים מצות לולב". וגם במקור ההלכה בירושלמי (ערלה פ"א ה"ב) מובא רק "אתרוג שנטעו למצוה חייב בערלה" (דברי חמודות הל' ערלה ס"ק מ).

אבל הרא"ש (בפירושו למס' ערלה, פ"א מ"א אות ג) כתב: "אם נטעו למצוה, ללולב או לאתרוג חייב". וכך הביאו גם ה'טור' וה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' רצד): "הנוטע לצורך מצוה, כגון לצורך לולב או אתרוג, חייב".

והקשה על זה ה'דרישה' (יו"ד שם ס"ק ז): מדוע הנוטע לולב למצוה חייב בערלה והרי נטיעתו אינה לצורך אכילת הפרי, והנוטע אילן שלא לצורך הפירות אלא לצורך השימוש בעץ

יום שישי י"ב אדר ה'תשע"ז

וידוי מעשרות בזמן הזה

המקדש, והראב"ד משיג על כך וכותב: "זה שיבוש, שהוידוי אינו אלא לפני ה' (ככתוב 'ואמרת לפני ה' אלוקיך'...), ואין לפני ה' אלא בבית".

הלכות מעשר שני פרק יא, הלכה ד: **וּבֵּין בְּפָנֵי הַפֶּתַח בֵּין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַפֶּתַח, חַיֵּב לְבַעַר וְלֹא לְהַתְּרוֹת.**

לדעת הרמב"ם, ווידוי מעשרות נוהג גם שלא בזמן בית

לומר את הווידוי 'לפני ה' במקום המקדש (ראה אחרית השנים פ"ד ה"ד, פ"ה אות לב).

אך לדעת פוסקים אחרים, וכן המנהג, אין מצוה זו נוהגת בימינו, כי אף שלדעת הרמב"ם הווידוי נוהג גם שלא בפני הבית, אך לשיטתו (הל' תרומות סוף פ"א) מצות תרומות ומעשרות היום היא מדרבנן, כי אין רוב ישראל נמצאים בארץ, ואילו דעתו שהווידוי נוהג שלא בפני הבית היא רק אם רוב ישראל בארץ.

ואף לדעת הסוברים שתורמות ומעשרות בזמן הזה מהתורה, מאחר ואין נותנים את התרומה לכהן בטהרה כי כולנו טמאי מתים, איך יאמר בוידוי 'עשיתי ככל אשר ציוותני' ופירושו חז"ל שכולל את נתינת התרומה לכהן לאכילה, ולכן "אי אפשר לקיים מצוה זו בזמן הזה עד יבוא מורה צדק" (משפט כהן ס"ו נז).

וכתב הרדב"ז שהמענה להשגת הראב"ד נמצא בהמשך דברי הרמב"ם (הלכה ו), 'ומצוותו במקדש, שנאמר לפני ה', ואם התוודה בכל מקום יצא'. כלומר, הנאמר 'לפני ה' הוא למצוה מן המובחר, אך המצוה מתקיימת בכל מקום ולא רק בבית המקדש, ולכן גם בזמן הזה חייב להתוודות.

ובדעת הראב"ד יש לפרש כי כאשר בית המקדש קיים יוצאים ידי חובה באמירת הווידוי גם שלא במקום המקדש, אך מכל-מקום צריך שיהיה הווידוי ראוי להתקיים במקדש, וכאשר בית המקדש אינו קיים ואין אפשרות לקיימו במקדש, אינו יכול להתקיים כלל (הר צבי אר"ח, מלי דברכות ס"א א).

וב'שולחן ערוך' (יו"ד ס"ו שלא סק"מ) פסק כדעת הרמב"ם שהווידוי נוהג גם שלא בפני הבית, והגרא"ד רבינוביץ' תאומים (האדר"ת) סבר שכן יש לנהוג למעשה, והוציא קונטרס מיוחד (אחרית השנים) על כך והנהיג לומר את הווידוי ליד הכותל המערבי, כמבואר מדברי הרמב"ם שלכתחילה יש

מתי 'חזקה' אינה קובעת? שבת קודש י"ג אדר ה'תשע"ז

מדוע חייב הקונה להביא ביכורים, והרי אין לו 'ביכורי אדמתך'?

ותירץ ב'המאיר לעולם' (ח"ב עמ' יח):

ההלכה שיש להעמיד דבר על חזקתו אמורה כאשר הספק הוא במציאות, אבל כאשר הספק הוא בד"ן אין החזקה קובעת, כי אם על פי הדין המחזיק אינו הבעלים, אין החזקה יכולה לשנות את הדין. ולכן, הקונה שני אילנות בקרקע חברו, חזקת הקרקע ביד המוכר אינה קובעת את בעלותו כי יתכן והדין הוא שקנה גם את הקרקע, ומספק עליו להביא ביכורים.

וה'כלי חמדה' (פ"ר תבוא ס"א סק"י) מבאר:

החזקה קובעת שאין להוציא ממון מיד המוחזק, אך המצוה להביא ביכורים למקדש היא כהקרכת קרבן שהוא 'לגבוה', ואין בכוח החזקה לפטור מחיוב 'לגבוה', כי על חיוב הבאת ביכורים יש לומר 'שלך הכל ומידך נתנו לך'.

הלכות בכורים פרק ד, הלכה ד: הקונה שני אילנות בתוך של חברו - מביא ואינו קורא, לפי שהקרבן ספק אם יש לו קרקע או אין לו.

מי שאין לו קרקע אינו חייב להביא ביכורים "שנאמר 'ביכורי אדמתך' עד שיהיו הגידולין מאדמתך" (לעיל פ"ב ה"ט). והקונה שני אילנות בתוך שדה חברו, לדעת חכמים, ספק אם קנה גם את הקרקע. ולכן, עליו להחמיר ולהביא ביכורים, אבל אינו קורא. ואמר רב אשי שהטעם הוא משום שב'מקרא ביכורים' הוא אומר "הבאתי מראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'" וכיון שספק אם יש לו קרקע, נראה הדבר כשקר (בבא בתרא פ"א, ב).

והקשו אחרונים (משנה ראשונה בכורים פ"א מ"ז, ועוד):

כאשר יש ספק בבעלות על הקרקע, יש להעמיד את הקרקע ביד המוחזק ואין הקונה יכול להוציאה מחזקת המוכר. וכיון שנקבעה הלכה שהמוכר הוא בעל הקרקע,

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר"ר תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

מרת... תי

ברכה ושלוש!

במענה על הודעתה אודות מצבה,

השיי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

לכתבה ע"ד מצב רוחה – הטוב ביותר להסיח דעת מזה ככל האפשרי. ולהקל היסח הדעת –

להיות עסוקה ככל האפשרי.

בברכה לשמחה ולבשוי"ט.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ז' י"ג אדר תשע"ז

חכם אינו צריך לקבל כלפני שלושה" ואף שבטהרות החמירו הכהנים על עצמם, במעשרות לא מצינו שום חומרא. (12) ש"חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן".

- ג. פת עם הארץ או אשתו¹³ שנסת לחבר, ועבדו¹⁴
- שנמכר לחבר - צריכין לקבל עליהם בתחלה¹⁵. ובת
- חבר או אשתו שנסת לעם הארץ, ועבדו שנמכר
- לעם הארץ - הרי הן בחזקתן¹⁶ עד שיחשדו. בנו או
- עבדו של חבר שהיו למודין¹⁷ אצל עם הארץ -
- צריכין לקבל. בנו או עבדו של עם הארץ שהיו
- למודים אצל חבר: פל זמן שהן אצל¹⁸ - הרי הן
- בחבר; וצאו - הרי הן כעם הארץ¹⁹.

(13) שנתאלמנה או שנתגרשה. (14) הכנעני, שאין עבר עברי נמכר לאחר. (15) [והכוונה שצריכים לקבל נאמנות לפני הנישואין והמכירה, שהרי אמרו בתוספתא דמאי פרק ג' "היה הוא נאמן ואשתו אין נאמנת, לוקחין ממנו ואין מתארחין אצלו, וכו'", שוודאי יבוא לידי מכשול]. (16) אפילו כשהם אצל עם הארץ, שמנהגם הראשון בידם. (17) רגילין לבקר. (18) [=אצל החבר]. (19) שפסקה השפעתו, ומכאן שגדולה השפעת עם-הארץ על הלימודים אצלו, מהשפעת החבר על הלימודים אצלו.

- ד. מי שאינו נאמן, והיה אחד מבניו או מעבדיו
- נאמן²⁰, או אחד ממשפחתו - לוקחין ממנו ואוכלין
- על פיהן²¹, ואינן חוששין לדבר.

(20) כלומר, שקבל על עצמו להיות נאמן תחת אדונו. (21) והיינו שמעידים על הפירות שמתוקנים הם.

- ה. הנה הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת - לוקחים
- ממנו²², ואין מתארחין אצלו²³. [היתה אשתו נאמנת
- והוא אינו נאמן - מתארחין אצלו, ואין לוקחין
- ממנו²⁴. ותבוא מארה למי שאשתו נאמנת והוא אינו
- נאמן].

(22) שוודאי מתקן מה שהוא מוכר. (23) כי אשתו חשודה להאכיל דבר שאינו מתוקן. (24) [אם אשתו אינה מעידה על זה].

- ו. לא ישמש חבר²⁵ לא במשתה עם הארץ ולא
- בסעדתו, אלא אם פן היה הכל מעשר ומתקן מתחת
- ידו²⁶. לפיכך, הרואה חבר משמש במשתה עם
- הארץ או בסעדתו - הרי הכל בחזקת מתקן ומעשר.
- ראוהו מסב עם עמי הארץ - אין הסעדה בחזקת
- מעשרת, שפא החבר על התנאים שבלבו²⁷ הוא
- סומך²⁸.

(25) הנאמן על המעשרות. (26) כשהזמינו אצלו.

יום ראשון ז' אדר ה'תשע"ז

הלכות מעשר

פרק עשירי

1 יבאר מה צריך לקבל עליו כדי שיהיה נאמן על
2 המעשרות. ודין תלמיד חכם שמת והניח פירות. או בת חבר
3 או אשתו שנישאת לעם הארץ. אם ישמש חבר במשתה עם
4 הארץ ובסעודתו. בן חבר שמיסב עם ע"ה. ודין ע"ה שנתן
5 מנה לחבר לקנות לו אגודת ירק. אם מותר להאכיל את
6 העניים דמאי. וגבאי צדקה אם גובין מהם. רופא חבר
7 שמאכיל לחולה ע"ה אם נותן לתוך פיו.

- א. המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות² ולא
- 2 יהיו פרותיו דמאי³ - צריך להיות מעשר את שהוא
- 3 אוכל⁴, ואת שהוא מוכר⁵, ואת שהוא לוקח⁶, ואינו
- 4 מתארח אצל עם הארץ⁷. וצריך שיקבל עליו דברים
- 5 אלו ברבים. וכשיבואו עדים⁸ נאמנין⁹ שקבל דברים
- 6 אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד¹⁰ - הרי זה נאמן
- 7 על פרותיו לומר מעשרין הן.

(2) לומר שפירותיו מעושרים. (3) כלומר, שעל ידי קבלה זו לא יהיו פירותיו דמאי. (4) בין פירות שלו בין אלה שלקח ממי שחשוד על המעשרות, שאם אינו נאמן על מה שיאכל בעצמו, היאך יהיה נאמן על מה שאנו אוכלין ונסמוך על דבריו כשיאמר זה מעושר. (5) מפירות שגדלו אצלו. (6) על מנת למכור. (7) משנה שם, כתנא קמא ולא כר' יהודה. ואף על פי שיכול לסמוך על תנאי - לא התירו כן אלא כשהזמינו אצלו. (8) לדעת הריטב"א (עבודה זרה לט' כ"ל שהוא בחזקת חשוד, צריך שני עדים להכשירו, או עד אחד שיעיד על החתיכה (= על הפירות שמעושרים הם). שלא אמרו עד אחד נאמן באיסורין אלא במעיד על החתיכה". וכן נראה מדברי רבינו. [וטעמו של דבר: עד אחד אינו נאמן בדבר שיש לו חזקת איסור, אלא אם בידו לתקנו ולפיכך נאמן הוא על הפירות, שהרי בידו לתקנם, להפריש עליהם תרומות ומעשרות משלו. אבל להעיד על זה, שהיה בחזקת עם הארץ ואינו נאמן על המעשרות, שקיבל עליו נאמנות למעשרות - אינו יכול, שהרי אין זה בידו לתקנם]. (9) כלומר, נאמנים על המעשרות. [שאם לא כן, הם פסולים לעדות, שכן אמרו "עמי הארץ אין מוסרים להם עדות", ולפי דעת חכמים בכרכות מז': כל שאינו מעשר פירותיו כראוי הרי הוא עם הארץ]. (10) ואז הוא מקבל חזקת נאמנות.

- ב. פל תלמיד חכם לעולם נאמן¹¹, ואינו צריך
- 9 בדיקה אחריו. ובניו ובני ביתו ועבדיו [ואשתו] -
- 10 הרי הם כמוהו. תלמיד חכם שמת והניח פרות,
- 11 אפלו כנסם באותו היום - הרי הן בחזקת מתקנין¹².

(11) כאבא שאל בכורות ל: שאמר (גבי טהרות) "תלמיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 27 [ראה למעלה פרק ט הלכה י שבדמאי אינו צריך לרחוש בשפתיו]. (28) ולא תיקן אלא מה שהוא אוכל.
- 1 ז. כִּשְׁם שְׁאֲדָם סוּעַד אֶעֱלֶה עִם הָאָרֶץ וְסוּמְךָ עַל
2 תְּנָאוּ, כִּף הוּא צְרִיף לְהִיּוֹת מִתְּנָה עַל בְּנוֹי²⁹, וְאֶפְלוּ
3 הָיָה בְּנוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר. אֲבָל אֵינּוּ צְרִיף לְהִיּוֹת מִתְּנָה
4 עַל אַחֵר חוּץ מִבְּנוֹ, וְאֶפְלוּ הָיָה עִמּוֹ בְּמִשְׁתָּה³⁰.
5 לְפִיכָף, בֵּן חֵבֵר שֶׁהָיָה מִסָּב בְּמִשְׁתָּה עִם הָאָרֶץ - אֵין
6 הַסְּעָדָה בְּחֻזְקַת מַעֲשֵׂרָתָהּ, שְׁמָא אָבִיו הִתְנָה עָלָיו.
- (29) אפילו בגדול, כיוון שהוא סמוך על שולחנו.
(30) שאינו אחראי לו.
- 7 ח. עִם הָאָרֶץ שֶׁנָּתַן מְעָה לְחֵבֵר וְאָמַר לוֹ: קַח לִי
8 אֲגָדָת יָרֵק אַחַת אוֹ גְלוֹסְקָא³¹ אַחַת - לֹקַח לֹא³²
9 סִתָּם³³ וּפְטוּר מִלְּעֲשׂוֹרָה³⁴. וְאִם הִחְלִיף אֶת הַמְּעָה³⁵ -
10 חֵיב לְעֲשׂוֹרָה³⁶ וְאֵחֵר כִּף יָבִיא לוֹ. וְאִם פָּרַשׁ הַחֵבֵר
11 וְלֹא לָקַח סִתָּם, אֲלֵא אָמַר לְחֻנּוּנִי: אֲגָדָה זוֹ שְׁאֵנִי
12 לֹקַח מִמֶּךָ - לְחֵבֵרִי אֵנִי קוֹנֶה אוֹתָהּ, וְזוֹ - לְעֲצָמִי
13 אֵנִי קוֹנֶה אוֹתָהּ, זוֹ שְׁלִקַח לְעֲצָמוֹ - חֵיב לְעֲשׂוֹרָה,
14 וְזוֹ שְׁלִקַח לְחֵבֵרוֹ - אֵינּוּ צְרִיף לְעֲשׂוֹרָה. וְאִם
15 נִתְעַרְבּוּ³⁷, אֶפְלוּ נִתְעַרְבָה אַחַת שְׁלוֹ בְּמֵאָה שֶׁל חֵבֵר
16 - מִמֶּתָן הַכֹּל דְּמָאִי, וְאֵחֵר כִּף יִתֵּן לְחֵבֵרוֹ שְׁשֻׁלְחוֹ
17 לָקַח לוֹ³⁸.
- (31) לחם בתבלין מתוקן היטב. (32) מעם הארץ.
(33) היינו שלוקח שניים: אחד עבור משלחו ואחד עבורו, שלוקח בסתם ואינו מפרש זה בשבילו וזה בשבילי כמו בסיפא. (34) שאומרים הוברר הדבר, שזאת היא הגלוסקא שלקח עבורו בשליחותו, שהרי בדרכנו אומרים יש ברירה, והרי זה כאילו עם הארץ בעצמו קנה הגלוסקא. (35) שנתן לו עם הארץ. (36) שכיוון שקונה במעה שלו הרי הוא כקונה לעצמו, ואחר כך כשנותן לעם הארץ, הרי הוא נותן לו דמאי ואסור. (37) ראה למעלה פרק ט הלכה יג. שבנתערבו אין אומרים "ברירה". (38) ואינו בטל במאה, מאחר שאפשר לתקן.
- 18 ט. חֲמִשָּׁה שְׁאֲמָרוּ לְאַחַד: צֵא וְהָבֵא לָנוּ חֲמֵשׁ
19 אֲגָדוֹת שֶׁל יָרֵק, וְהִבִּיא³⁹ לְכָל אַחַד וְאַחַד בְּפָנָי עֲצָמוֹ
20 - חֵבֵרִים שֶׁבָּהֶן אֵין צְרִיכִין לְעֲשׂוֹרָה אֲלֵא עַל חֲלָקִין
21 בְּלִבְרָה⁴⁰. הִבִּיא לָהֶן בְּעֵרְבוּכָא⁴¹ - חֵבֵרִים שֶׁבָּהֶם
22 צְרִיכִין לְעֲשׂוֹרָה הַכֹּל⁴².
- (39) מעם הארץ. (40) שאין הם אחראים על חלקו של עם הארץ. (41) כלומר, לקח לכל אחד בפני עצמו ולאחר מכן נתערבו אצלו, שאין אומרים ברירה באופן זה. (42) שלא יהיו כנותנים דמאי לעם הארץ.
- 23 י. עִם הָאָרֶץ שְׁאֲמַר לְחֵבֵר: צֵא וְלָקַט לִי תְּאֵנִים
24 מִתְּאֵנָתִי - אוֹכֵל מִהֶן הַחֵבֵר עֲרָאִי⁴³, וּמִעֲשָׂוֶן⁴⁴
25 [דְּמָאִי⁴⁵]. וְאִם אָמַר הַחֵבֵר לְעַם הָאָרֶץ לְלָקַט לוֹ⁴⁶,
26 וְשָׁמַע חֵבֵר אַחֵר - זֶה הָאֵחֵר אוֹכֵל⁴⁷ וְאֵינּוּ צְרִיף
27 לְעֲשׂוֹרָה; שְׁאֵין הַחֵבֵר מוֹצִיא דָּבָר שְׁאֵינּוּ מִתְּנָן מִתַּחַת
- 28 יָדוֹ, וְחֻזְקָתוֹ שֶׁהִפְרִישׁ עָלֶיהָ מִמֶּקוֹם אַחֵר. אֶף עַל
29 פִּי שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ חֵבֵרִים לְתָרֵם שְׁלֹא מִן הַמִּקְהָף⁴⁸, כִּדִּי
30 לְסַלֵּק הַמִּכְשׁוֹל מִלְּפָנָי עִם הָאָרֶץ תּוֹרְמִין.
- (43) שהרי אין המתנה קובעת למעשר כמכר. (44) אם הוא רוצה לאכול קבע. (45) כגירסת הר"ח בעירובין שם: "האומר לחבירו צא ולקט לך תאנים (מתאנתי) אוכל מהן עראי ומעשרין דמאי. מלא לך כלכלה זו אוכל מהן עראי ומעשרין וודאי". אלא שצריך עיון, למה השמיט רבינו הבבא של "מלא כלכלה". ונטעמם של דברים נראה, שכשם שאמרו שהמוצא כלכלה במקום שהרוב מכניסים לבתים, מתקנה וודאי, שוודאי לא עישרו לפני ראיית פני הבית, כמו כן אם לא נגמרה מלאכתם, בוודאי לא עישרו, ולפיכך אם אמר לו: לקט תאנים, היינו כמה שילקט ילקט, הרי זה נגמרה מלאכתו, כמפורש למעלה פרק ג הלכה י: "אם אינו ממלא [את הכלין] עד שילקט כל צרכו", ואפשר שבעל הפירות עישר מיד, בכדי שיעשה, היינו בכדי שיעור זמן שילקט כמה תאנים בודדות, ולכן אינו מעשרן אלא דמאי, והמדובר כשמוליכים לשוק, שאם לא כן אינו מעשרם עד שיראה פני הבית, אבל אם אמר לו: מלא כלכלה זו, שאין זה גמר מלאכה עד שימלאנה, אינו מעשר עד שיידע שמילא את הכלכלה, ולפיכך מעשרין וודאין. (46) כלומר, לעם הארץ. (47) אם נתן לו עם הארץ רשות. (48) כלומר, תרומת מעשר, אבל בתרומה גדולה הלכה היא לכל ש"אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף" ולא לתלמידי חכמים בלבד.
- 31 יא. מִתָּר לְהֶאֱכִיל אֶת הָעֵנִיִּים⁴⁹ וְאֵת הָאוֹרְחִים⁵⁰
32 דְּמָאִי⁵¹. וְצְרִיף לְהוֹדִיעֵן. וְהָעֵנִי עֲצָמוֹ וְהָאוֹרֵחַ, אִם
33 רָצוּ לְתַנֵּן - מִתְּנָנִין.
- (49) אפילו עמי הארץ, שאם אתה אומר שמאכילין רק לחבירים, אתה נועל דלת בפני עניים עמי-הארץ. (50) ואף שבביתם עשירים הם, כאן הם עניים. (51) שרוב עמי הארץ מעשירים הם, והקלו בזה כדי להקל עלינו מצוות הצדקה והכנסת האורחים.
- 34 יב. גִּבְּאֵי צְדָקָה גּוֹבִיִּין סִתָּם⁵² מִפְּלֵ אֲדָם⁵³ וּמִחֲלָקִים
35 סִתָּם⁵⁴, וְהַרוּצָה לְתַנֵּן - יִתְּנֵן.
- (52) מאכלים עבור העניים. (53) אף מעמי-הארץ, ואינם מבדילים בין מאכלים שקבלו מחבר לבין מה שקבלו מעם-הארץ, ש"אם מדקדק אתה אחריו [אחרי הנותן צדקה אם הוא עם-הארץ, להבדיל את מה שנתן, משאר מאכלים] אתה ממעט מן הצדקה [שהעם הארץ ייעלב ולא ייתן יותר]". (54) אף לעם-הארץ.
- 36 יג. רוֹפֵא חֵבֵר שֶׁהָיָה מְאָכִיל לְחוּלָה עִם הָאָרֶץ⁵⁵
37 מִפְּרוֹת עִם הָאָרֶץ⁵⁶ - נוֹתֵן לְתוֹף יָדוֹ, אֲבָל לֹא לְתוֹף
38 פִּירוֹ⁵⁷. וְאִם הָיָה הַדְּמָאִי שֶׁל רוֹפֵא - אֶפְלוּ לְתוֹף יָדוֹ
39 לֹא יִתֵּן. וְכֵן אִם יָדַע שֶׁהוּא טָבֵל וְדָאִי - אֶפְלוּ לְתוֹף
40 יָדוֹ אֶסוּר.
- (55) שאין בו סכנה. שאם לא כן - הרי הכל מותר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשנה). וראה בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ב ובהגהות מיימוניות שם. (19) עד שיתקנם, כיון שאינו מוכר כשיעור מדה גסה האמורה למעלה (משנה ראשונה שם).

(56) שאינם של הרופא. (57) אף שאיסור דרבנן אסור באכילה לחולה שאין בו סכנה, בדמאי הקלו ולא גזרו אלא בנותן לתוך פיו.

פָּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

ה. אָמַר 20 אָחַד מֵהֵן 21: בּוֹא וּנְתַן הַפְּרוֹת הָאֵלוּ, בֵּין 17
שֶׁהָיָה מוֹכֵר בְּדִקְהָ 22 אוּ בְּגִפְסָה 23 - הַמוֹכֵר מִפְּרִישׁ 18
תְּרוּמַת מַעְשֹׁר, וְהַלּוּקָח מִפְּרִישׁ מַעְשֹׁר שְׁנִי. וְדָבָר זֶה 19
תִּנְאֵי בֵּית דִּין הוּא 24.

1) יבאר שאסור למכור דמאי לע"ה ולשלוח לו דמאי. המשפיעין במדה גסה אם מותרין למכור דמאי. חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ. מי שהיה נושא ירק וככר עליו ורוצה להשליך ממנו לארץ. המוצא פירות בדרך. והנותן לפונדקית לבשל ולאפות לו. המפקיד פירותיו אצל עם הארץ או אצל הגוי.

20) מימרא של רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק, בירושלמי שם. (21) המוכר או הלוקח, ראה להלן. (22) שעל המוכר לתקן, והלוקח הסכים להשתתף בתיקון, ואמר לו: בא ונתתן הפירות. (23) שעל הלוקח לתקן והמוכר הסכים להשתתף ואמר לו: בוא ונתתן הפירות. (24) כלומר, אף-על-פי שבאה הסכמת שניהם על ההפרשה, אין אומרים: יתן זה חצי וזה חצי, אלא תרומת מעשר למוכר ומעשר שני ללוקח [וראה למעלה פ"ט הלכה יא].

1 א. אָסוּר לְמוֹכֵר אֶת הַדְּמָאִי לְעַם הָאָרֶץ 2 אוּ לְשַׁלַּח 1
לוּ דְמָאִי 3, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְסִיעַ לְזֶה לְאַכֵּל דָּבָר 2
הָאָסוּר. אֲבָל מוֹכְרֵי וּמְשַׁלְּחֵי אוֹתוֹ לְתַלְמִידֵי 3
חֻכְמָיִם 5; שְׂאִין תַּלְמִיד חֻכֵּם אוֹכֵל עַד שְׂעֵשֹׁר אוּ 4
עַד שְׂיֻדְעֵי אָדָם נֶאֱמָן שְׁזֶה מַעְשֹׁר. 5

ו. חֲבֵר 25 וְעַם הָאָרֶץ שְׂיֻרְשׁוּ אֶת אֲבֵיהֶן עִם הָאָרֶץ 26
- יָכוֹל הוּא 27 לְאֹמְרֵי 28: טַל אֶתָּה חֻטִּים שְׁבַמְקוֹם 22
פְּלוּנֵי וְאֲנִי חֻטִּים שְׁבַמְקוֹם פְּלוּנֵי 29, אֶתָּה יֵין 23
שְׁבַמְקוֹם פְּלוּנֵי וְאֲנִי יֵין שְׁבַמְקוֹם פְּלוּנֵי; אֲבָל לֹא 24
יֹאמְרֵ: טַל אֶתָּה חֻטִּים וְאֲנִי שְׂעוּרִים 30, טַל אֶתָּה 25
הֵלַח וְאֲנִי הֵיבֵשׁ 31, מִפְּנֵי שֶׁזֶה מוֹכֵר דְּמָאִי 32.

2) דמאי פ"ג משנה ג. ואפילו המשפיעין במדה גסה, אסורים, ראה להלן. (3) משנה שם. (4) היינו המשפיעין במדה גסה, ראה בהלכה הסמוכה. (5) ודוקא בדמאי, שאינו אסור אלא מדבריהם, אבל בטבל ודאי, שאסור מן התורה, לא התירו לשלח לחבר, אלא לצורך (למעלה פ"ו הלכה ו).

25) שם פ"ו משנה ט, ותוספתא פ"ו. (26) ופירות שהורישם - דמאי. (27) החבר. (28) לאחיו עם-הארץ. (29) מפני שבדמאי שהוא מדרבנן, אנו אומרים "ברירה" (וראה למעלה פ"ו הלכה יד, ופ"ט הלכה יג). כלומר, הוברר הדבר למפרע שזה חלקו וזה חלקו של אחיו, ואין כאן מכירת דמאי לעם-הארץ. (30) שבשני מינים לא אמרו "ברירה", וראה למעלה פ"ו שם. (31) שלח ויבש ממש הם כשני מינים וצריך שומא בחלוקתם, שהיבש משתמר ביותר (מאירי לחגיגה הוצאת "מוריה" עמוד נג, ועיין בירושלמי פאה פ"ג הלכה ב). (32) כיון שיש לכל אחד מהם החצי בכל מין ומין, וכשאומר החבר לעם-הארץ טול אתה חטים ואני שעורים או טול אתה הלח ואני היבש, נמצא מוכר לו חצי חטים או חצי לח תמורת זה שמקבל ממנו.

6 ב. כָּל 6 הַמְשַׁפְּיעִין 7 בְּמִדָּה גְּסָה 8, כְּגוֹן הַסִּיטוֹנוֹת 9
וּמוֹכְרֵי תְבוּאָה - מְתֵרִין לְמוֹכֵר אֶת הַדְּמָאִי 7
וְלְשַׁלְּחוֹ 10; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹסִיפִין עַל הַמִּדָּה 11, הַתְּקִינוּ 8
חֻכְמָיִם שֶׁהָיָה הַלּוּקָח אוּ זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ הוּא 9
הַמְּפָרִישׁ מַעְשֹׁר דְּמָאִי 12. אֲבָל הַמּוֹדֵדִין בְּמִדָּה 10
דְּקָה 13, הוֹאִיל וְהַמוֹכֵר מִשְׁתַּכֵּר - הוּא מִפְּרִישׁ, וְלֹא 11
יִמְכֹּר וְלֹא יִשְׁלַח 14 אֶלָּא מִתְּקַן. 12

ז. מִי 33 שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא יֶרֶק 34 וְכָבֵד עָלָיו מִשְׂאוֹ, וְרָצָה 27
לְהַשְׁלִיף מִמֶּנּוּ עַל הַדְּרֹף פְּדֵי לְהַקֵּל מִמִּשְׂאוֹ - לֹא 28
יִשְׁלִף עַד שְׂעֵשֹׁר 35, פְּדֵי שְׂלֹא תִהְיֶה תְּקֵלָה לְעַמִּי 29
הָאָרֶץ שְׂאוּכְלִין אוֹתוֹ בְּדְמָאִי. 30

6) שם פ"ב משניות ד"ה. (7) המוסיפים על המדה וימכרו במדה גסה (פירוש המשנה שם). (8) ראה בהלכה הסמוכה. (9) המוכרים מאכלים רבים במדה גסה (פירוש המשנה שם). (10) לתלמיד חכם. ראה הלכה הקודמת ולהלן בסמוך. (11) וימלאו המדה ביותר ויוסיפו בה ויקח הקונה יותר מן הראוי לו (שם). (12) ודוקא לתלמיד חכם. אבל לעם הארץ, אסור למכור, שמא לא יעשר, ראה למעלה. ועיין תוספות אנשי-שם ומשנה ראשונה וחזון-איש. (13) חנונים. (14) אף שבמתנה אינו משתכר - לא חלקו חכמים בזה.

33) שם פ"ג משנה ב. וכן בתוספתא שם פ"ד, וכחכמים ולא כרבי יוסי. (34) של דמאי שנגמרה מלאכתו למעשר (רע"ב שם), וראה להלן. (35) שהפקר אינו פוטר ממעשר, אלא קודם גמר מלאכה, אבל אחר גמר מלאכה אינו פוטר (למעלה פ"ג הלכה כ). וראה בשער המלך פ"ח מהלכות לולב ה"ב, ד"ה של דמאי.

13 ג. וְכַמָּה 15 הִיא מִדָּה גְּסָה? בִּיבֵשׁ - חֲצֵי סָאָה, וּכְלַח 13
- מִדָּה שְׂמִחְזֵקַת שְׁוֵה דֵינָר מְאוֹתוֹ דָּבָר הֵלַח. 14
15) שם משנה ה.

ח. הַלּוּקָח 36 יֶרֶק מִן הַשּׁוּק 37 וּמִשְׂדֵּי 38, אֵף עַל פִּי 31
שְׂלֹא שְׁקַל וְלֹא מְדַד וְלֹא נָתַן דְּמָיִם 39, וְנִמְלַף 32
לְהַחְזִיר לְבַעַל הַחֲנוּת 40 - לֹא יִחְזִיר עַד שְׂעֵשֹׁר 41.

15 ד. סֵלִי 16 יִזְתִּים 17 וְעֹנְבִים וְקָפוֹת שֶׁל יֶרֶק, אֵף עַל פִּי 15
שֶׁהוּא מוֹכְרֵן אֲכִסְרָה 18 - אָסוּר לְמַכְרֵן דְּמָאִי 19.
16) שם, ולא כרבי יוסי, וכן כתב בפירוש המשנה שם. (17) כנוסחת ספרים אחרים במשנה שם (מלאכת שלמה). (18) כלומר, בלי שיעור ומדה, אלא כפי שיוזמן לו (פירוש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 36) משנה ותוספתא שם. 37) כלומר, מעם-הארץ. 38) כן הוא בסוף המשנה שם, שאם לא משך מותר להחזיר, וראה למעלה פ"ה הלכה א. 39) שכיון שמשך - קנה. 40) מדעת בעל החנות, אבל בלי דעתו אינו יכול להחזיר, שהרי חל המקח, כנ"ל (תוס' אנשי-שם). 41) בירושלמי שם אליבא דר' יוחנן: "כיצד הוא עושה? נותן דמי אחת מהן ומתקן". וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם. וראה למעלה שם.
- 1 ט. המוציא⁴² פרות⁴³ בדרך⁴⁴: אם רב מכניסין
2 לבהיתן⁴⁵ - פטור מלעשר⁴⁶, שעדין לא נקבעו
3 למעשר; ואם רב מכניסין למכר בשוק⁴⁷ - הרי אלו
4 דמאי⁴⁸; ומחצה למחצה⁴⁹ - דמאי⁵⁰.
- 42) מכשירין פ"ב משנה י. וראה למעלה פ"ג הלכה כב. 43) שנגמרה מלאכתם, וראה להלן. 44) שהם הפקר, וזכה בהם. 45) שהם מותרים באכילת עראי עד שיכנסו לבית (שם הלכה ב). 46) אם אוכלם עראי (משנה-למלך). 47) שהם נקבעים מיד עם גמר מלאכתם (למעלה שם). 48) במשנה שם: "חייב", ופירשה רבינו: "דמאי", כדן פירות של עם-הארץ. ומה שהפקר פטור ממעשרות, אינו אלא אם הפקיר קודם גמר מלאכה, אבל לאחר גמר מלאכה אינו פטור, ראה למעלה שם הלכה כ. וראה בתוספתא כפשוטה עמ' 658. 49) כלומר, חצים מכניסים לשוק, וחצים לבית. 50) אף-על-פי שספק ספיקא הוא, ספק מכניסים לבית ופטור, ואף אם מכניסים לשוק, שמא עשורם - מכל-מקום בדמאי החמירו גם בספק ספיקא, כדלהלן בהלכה יג, עיין שם בכסף-משנה.
- 5 י. נטלן⁵¹ לאכלן⁵² ונמלן⁵³ להצניע⁵⁴ - לא ישא
6 אותן עד שיעשו⁵⁴, פדי שלא יהיה תקלה
7 לאחרים⁵⁵. ואם נטלם מתחלה שלא יאבדו⁵⁶ - הרי
8 זה מתר לשותתן אצליו⁵⁷ עד שירצה לאכלן או
9 לשלחן או למכרן⁵⁸, ויעשר אותן דמאי⁵⁹.
- 51) דמאי פ"ג משנה ג. 52) כלומר, המוצא פירות בדרך, כבהלכה הקודמת, ונטלן לאכלן, ואם כן, זכה בהם. 53) להשהותם אצלו. 54) מדברי רבינו להלן בסוף ההלכה נראה, שהמדובר כשמצאם במקום שרוב מכניסים לשוק. אולם אם מצאם במקום שרוב מכניסים לבת, שוודאי לא נתעשרו (למעלה פ"ג הלכה כב, ופ"ה הלכה ו), מעשרם ודאי, אף-על-פי שלא הכניסום לבית - שמא יאכלום קבע. 55) כלומר, לבני הבית. 56) ולא נתכוין לזכות בהם כלל. 57) ואינו חייב לעשר, לפי שאינו נוטל אותם לעצמו, ולמדו כן בירושלמי שם ממה שנאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשר (את כל תבואת זרעך)" - "משלך אתה מעשר, ואי אתה מעשר משל אחרים". 58) לעם הארץ אפילו במדה גסה, ולחבר במדה דקה, למעלה הלכות א"ב. 59) אם רוב מכניסים למכור בשוק, ראה למעלה.
- 10 יא. קניבת⁶⁰ ירק⁶¹ הנמצאת בגנה⁶² - הרי זו פטורה
11 מן הדמאי⁶³. ושל פעל הבית הנמצאת בבית -
12 חיבת⁶⁴. שעל גבי האשפה⁶⁵ - בכל מקום⁶⁶ מתרת⁶⁷.
- 60) הנותן⁶⁸ לפנדקית⁶⁹ לבשל לו ולאפות לו - 13 מעשר את שהוא נותן לה⁷⁰, פדי שלא יהיה תקלה 14 לאחרים⁷¹, ומעשר את שהוא נוטל ממנה, מפני 15 שהיא חשודה להחליף של זה [בזה]⁷². אבל⁷³ הנותן לחמתו, בין שנשא בטה בין שארסה⁷⁴, או 17 לשכנתו פת לאפות ותבשיל לבשל - אינו חושש לא 18 משום מעשר⁷⁵ ולא משום שביעית⁷⁶, מפני שאינה 19 חשודה להחליף⁷⁷. במה דברים אמורים⁷⁸? בזמן 20 שנתן לה שאור לפסה ותבלין לקדרה⁷⁹; אבל אם 21 לא נתן - חושש משום מעשרות⁸⁰ וחושש משום 22 שביעית⁸¹. ולפיכך, אם היתה שנת שמטה - אסור, 23 שפא השאור מספיחי שביעית הוא⁸². 24
- 68) דמאי פ"ג משנה ה. 69) בעלת הפונדק. ומנהג הסוחרים לתת לה הקמח והבשר והתבשיל כל אחד מאכלו ולחמו (פירוש המשנה שם). 70) שהיא מחליפה של זה בזה, כדלהלן. 71) ואין אומרים "אין אנו אחראים לרמאין", ודלא כר' יוסי שם. ואף בפ"ט מהלכות מע"ש הלכה ז נראה מדברי רבינו, שאין אנו אחראין לגולנין - כאן שנותן לה בידים החמירו (פאת השלחן סימן טז ס"ק כא ע"פ הירושלמי). 72) משנה שם, שכיון שהיא טורחת בשבילו, היא מורה היתר לעצמה לקחת בשבילה את היפה ולתת לאורח את הגרוע (חולין ו: ותוספות שם ד"ה התם). 73) כן הוא בירושלמי שם הלכה ו אליבא דחכמים החולקים על ר' יהודה, ודלא כמשנתנו שם שהיא אליבא דר' יהודה. 74) בעיא שנפשטה, בירושלמי שם. 75) שמא החליפה בדברים שאינם מעושרים. 76) שמא החליפה בספיחי שביעית האסורים באכילה, כדלהלן בפ"ד מהלכות שמיטה הלכה ב. [ועמי הארץ נחשדו על השביעית (שם פ"ח הלכה י) וראה להלן פי"ב הלכה ט]. 77) שחמותו לא תמצא היתר לעצמה, שכן דרכן לטרוח עבור חתנן ובתן וכן דרך השכנים לטרוח אלו בשביל אלו, ראה בתוספות שם. 78) תוספתא שם וחולין שם. 79) לתבשיל. 80) שמא נתנה בעיסה ובקדירה שאור ותבלין של דמאי, ויש תבלין שחייבין במעשר. וראה בפאת השולחן סימן יב ס"ק י, שהאריך להוכיח זאת. ועיין תוספות חולין שם ד"ה אינו חושש. 81) בדפוס רומי ליתא תיבות אלו, והן בכלל מה שכתב: ולפיכך וכו'. 82) וראה להלן (פ"ג הלכה יח), שבשאר ותבלין גזרו גם על תערובת דמאי.
- 25 יג. המוליך⁸³ חטיו⁸⁴ לטוחן עם הארץ⁸⁵ - הרי הן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תרומות הלכה יא, שאם לקח הישראל מן הגוי פירות שלא נגמרה מלאכתם וגמרם ברשותו, חייב בתרומות ומעשרות מן התורה, אבל אינו נותן מעשר ראשון ללוי. (96) שאם החליף - פטור, שדיגון הגוי פטור (שם). (97) ואינו נותנם לכהן וללוי - שמא החליף. (98) ואין לחשוש שמא החליף בשל עם-הארץ שפירותיו דמאי (ראה למעלה), שרק בטוחן חששו לכך, "לפי שהטוחן יתקבצו אליו קופות של חיטה ואפשר שיחליפן בפירות ישראל אחר" (פירוש המשניות שם), ועיין ירושלמי שם. (99) שם.

פָּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר הלוקח פירות ממי שאינו נאמן לעשרן ונכנס שבת שאינו יכול לעשר. המשביע חברו שיאכל עמו בשבת, והוא אינו נאמן עליו. מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפירותיו. האומר למי שאינו נאמן קח לי ממי שהוא מעשר. הנכנס לעיר ושאל מי כאן מעשר ואמר אחד אני. המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הם. עניים שאמרו פירות אלו לקט שכחה ופאה הם, אם הם נאמנים. החשוד שהעיד על אחרים, והמוכר פירות ואחר-כך אמר פירות שמכרתי לך טבל הם.

- א. הַלֹּקֵחַ² פְּרוֹת מִמִּי שְׂאִינוּ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת³ 20
 וְשִׁכַּח⁴ לְעֶשְׂרֵן⁵, וְנִכְנְסָה שַׁבָּת⁶ או יום טוב⁷ שְׂאִינוּ⁸ 21
 יָכוֹל לְעֶשֶׂר⁸ - הֲרֵי זֶה שׂוֹאֵל⁹, וְאִם אָמַר לוֹ: 22
 מַעֲשָׂרִין הֵן - אוֹכֵל עַל פִּי בְּשַׁבָּת. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ 23
 אַחַד¹⁰ שְׂאִינוּ נֶאֱמָן: מַעֲשָׂרִין הֵן - אוֹכֵל עַל פִּי 24
 בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת¹¹, וְאֶפְלֹי¹² הִי לֹא פְּרוֹת אַחֲרוֹת מִתְּקַנֵּין 25
 מֵאוֹתוֹ הַמֵּינִין¹³. מִפְּנֵי¹⁴ שְׂאִימַת שַׁבָּת עַל עַמִּי הָאָרֶץ, 26
 וְאִינוּ עוֹבְדֵי בָּהּ עֲבָדֶיהָ¹⁵. 27

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות.... ואם אמר לו מעשירין הן, אוכל על פיו בשבת". ובהלכה שלא"ז כתב שאע"פ שהוא אוכל על פיו בשבת, הרי זה לא יאכל למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת ועל הנשאר, שלא הקלו והאמיניהו אלא לצורך אותה שבת".

וצריך להבין: ממה נפשך, אם מותר לאכול על פיו בשבת, למה לא יאכל את אותן הפירות במוצאי שבת. ועוד, מלשון משמע שרק אם נשאר פירות למוצאי שבת צריך לעשר עליהם ועל שאכל בשבת, אבל אם לא נשאר מאותן הפירות למוצאי שבת אינו צריך לעשר על שאכל בשבת, ומה הטעם בזה.

והביאור: את היתר אכילת פירות אלו יש לפרש בשני אופנים. א: שמפני כבוד שבת התיירו, ומה ששואלים הוא רק כדי שלא יחשבו שלוקחים מהם פירות מבלי להקפיד ולשאול על עישורם. ב: שאכן אומר אמת מפני שאימת שבת עליו, ומה שאינו אוכל למוצ"ש הוא מפני החשש לאחד שאין אימת שבת עליו, ובשבת עצמה לא חששו לחשש הרחוק מאחד שאין אימת שבת עליו.

ונמצא שהרמב"ם פוסק כשתי הדעות, היינו שיש צורך

- 1 בְּחֻזְקָתָן⁸⁶, שְׂאִינוּ חֲשׂוֹד לְהַחֲלִיף. הוֹלִיכֵן לְטוֹחֵן 1
 2 עוֹבֵד פּוֹכְבִּים - הֲרֵי הֵם דְּמַאי, שְׂמָא הַחֲלִיפֵן 2
 3 בְּחֻזְקָתָן שֶׁל עַם הָאָרֶץ⁸⁷. וְכֵן הַמַּפְקִיד אֶצֶל עַם הָאָרֶץ 3
 4 - הֲרֵי הוּא בְּחֻזְקָתָן, שְׂאִינוּ חֲשׂוֹד לְהַחֲלִיף הַפְּקִידוֹן. 4

(83) שם פ"ג משנה ד, ותוספתא שם פ"ד. (84) שהופרשו מהם תרומות ומעשרות. (85) במשנה שם: "או לטוחן כותי". והשמיטו רבינו, לפי שבזמן הזה עשאונו כגויים לכל דבריהם, וראה בפירוש המשנה שם. (86) שם: "למעשרות ולשביעית". (87) שכשם שהוא הולך חטיו לטוחן אצלו, כן הולכו גם עמי הארץ, שפירותיהם דמאי. ואף-על-פי שספק ספיקא הוא, שמא לא החליפן, ואף אם החליפן בשל עם-הארץ, שמא עם-הארץ זה מן המעשרים הוא? - כיון שלא סמכו על "רוב עמי הארץ מעשרין הן", לא סמכו גם על ספק ספיקא (כסף-משנה), וגם בדיקת חמץ שנתקנה על הספק, לא סמכו בה על ספק ספיקא (רדב"ז). וראה בפ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה י והערה סד (ובפירוש המשנה לדמאי פ"א משנה א, כתב רבינו שסומכים בקלים שבדמאי על ספק ספיקא. ועיין שם בתוספות הגר"א שכתב שבקלים שבדמאי יש ספק אחד שהוא הפקר, ואינו כלל בחיוב תרומות ומעשרות, ולכן סמכו בזה על ספק ספיקא. ועיין אור-שמה).

- 5 יד. עַם הָאָרֶץ⁸⁸ שֶׁהִיא מְשַׁתְּמֵשׁ⁸⁹ בַּחֲנוּתוֹ שֶׁל 5
 6 חִבְרִי⁹⁰, אֵף עַל פִּי שֶׁהַחִבְרִי יוֹצֵא וְנִכְנְסִי⁹¹ - הֲרֵי זֶה 6
 7 מֵתָר, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא הַחֲלִיף⁹². 7

(88) תוספות שם פ"ג. (89) כלומר, משמש. וראה בברכות נב: (90) שהיו אוכלים ושותים בה והוא משמשם. וראה בפסחים קי: (91) כלומר, מתעסק באומנתו ואין עיניו על החנות. (92) אבל אם אינו נכנס כלל - חושש. ואף-על-פי שעם-הארץ אינו חשוד להחליף (בהלכה הקודמת) - זה אינו אלא בפקדון שהמחליפו הרי הוא כשולח יד בפקדון, אבל בחנות שהכל ניתן למכירה, חוששים שמא יתן ללקוחות את שלו ויקח מן החנות את חלקו. וראה בפאת השולחן סימן טז ס"ק לט. ותוספתא כפשוטה שם וחזון-איש.

- 8 טו. הַמַּפְקִיד⁹³ פְּרוֹתָיו אֶצֶל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - הֲרֵי 8
 9 הֵן פְּרוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים; שֶׁחֻזְקָתוֹ לְהַחֲלִיף 9
 10 הַפְּקִידוֹן. וְהֵיאֵף דִּינָם? אִם הָיוּ פְּרוֹת שְׂעִדִּין לֹא 10
 11 נִגְמְרָה מְלֵאכְתָּן⁹⁴, וְנִגְמְרוּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁלָּקַח 11
 12 הַפְּקִידוֹן - מִפְּרִישׁ מַעֲשָׂרוֹתָיו, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ⁹⁵; וְאִם 12
 13 הָיוּ פְּרוֹת שֶׁהַפְּקִיד טָבְלִים וְנִגְמְרָה מְלֵאכְתָּן - חֵיב 13
 14 לְהַפְּרִישׁ, שְׂמָא לֹא הַחֲלִיף הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים⁹⁶. וְלִפְיָקָהּ 14
 15 יִרְאֶה לִי, שֶׁהַמַּעֲשָׂרוֹת שֶׁנִּפְרִישׁ - סִפְקָן⁹⁷. אֲבָל אִם 15
 16 הַפְּקִיד חֲלִין מִתְּקַנֵּין - אִינוּ צָרִיף לְהַפְּרִישׁ פְּלוֹם; 16
 17 שְׂאֶפְלוֹ הַחֲלִיף הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - פְּטוּרִין⁹⁸, כְּמוֹ 17
 18 שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת⁹⁹: דְּגָגָהּ - וְלֹא דָגַן עוֹבֵד 18
 19 פּוֹכְבִּים. 19

(93) משנה שם, כחכמים ולא כר' שמעון. (94) ולא הפריש מהם תרומות ומעשרות. (95) למעלה בפ"א מהלכות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום-טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד" (מגילה ז:). ולדעת האומרים ('תוספות') כתובות נה: ד"ה ובתורת) שאימת שבת על עם-הארץ היא, משום ששבת קובעת למעשר, תהיה מכאן הוכחה לדעת האומרים שגם יום-טוב קובע (ראה למעלה פ"ה הכ"א), שהרי גם ביום-טוב האמינו לו, כנ"ל, וכן כתב ב'שער המלך' שם הכ"ב].

ב. אף על פני¹⁶ שהוא אוכל על פיו בשבת - הרי זה לא יאכל מאותן הפרות למוצאי שבת¹⁷ עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת¹⁸ ועל הנשאר; שלא הקלו והאמינוהו אלא לצרף אותה שבת¹⁹. היתה²⁰ שבת יום טוב סמוך לה²¹, ושאלו באתד מהן - אוכל אף בשני, מפני שלא נראה לעשר ביניהם²². וכן בשני ימים טובים של גלילות²³.

(16) משנה ותוספתא, שם. (17) במשנה, שם: "חשכה מוצאי שבת". ורבינו השמיט "חשכה", כנראה להורות שאף בין השמשות אסור, לפי שבין השמשות מעשרים את הדמאי (שבת לד.). ואף בין השמשות של מוצאי שבת מותר ('תוספות חדשים' שבת פ"ב מ"ז. וראה בפירוש המשניות בדמאי שם, ב'משנה ראשונה' ובמשנה הוצאת מכוון הערי פישל עמ' 72 הערה 1). (18) 'ירושלמי' שם: "חשכה מוצאי שבת, מעשר מזה [הנשאר] על זה [שאכל]", שלא התירו לו בשבת אלא את האסור של חשש טבל, אבל לא את הממון של תרומת מעשר, שצריך ליתנו לכהן, ועשאוהו כתרומת חוץ לארץ שאוכל ואח"כ מפריש ('תוספתא כפשוטה' עמ' 245 הערה 3), וראה הלכה הקודמת. (19) שמפני כבוד השבת התירו חכמים, כחבריא בשם רבי יוחנן ב'ירושלמי' שם, וראה הלכה הקודמת. ופסק רבינו כשתי הדעות שם, ולכן אף שלטעם הנ"ל "מפני שאימת שבת על עם-הארץ", היה לו לאכול גם במוצאי שבת - לפי הטעם השני ש'התירו מפני כבוד השבת", אינו אוכל ('תוספתא כפשוטה'). (20) 'ירושלמי' שם. (21) אף-על-פי ששתי קדושות הן, ודינם כשני ימים נפרדים ('ירושלמי' שם, ופ"ח מהל' עירובין ה"ה). (22) 'ירושלמי' שם. (23) שם. [ואף-על-פי שבשני ימים-טובים של גלילות אפשר לעשות תנאי ולומר ביום ראשון: אם היום קודש, אני מפריש עליה תרומה ומעשרות, ואם היום קודש אין בדברי כלום, וביום שני חוזר ואומר: אם היום קודש, אם כן היה אתמול חול, והרי הופרש מאתמול, ואם היום חול הריני מפריש היום, ואוכל ביום-טוב שני (פ"ו מהל' יום-טוב הי"ב) - אין הדברים אמורים אלא אם אינו אוכל ביום-טוב ראשון, אלא ביום-טוב שני (עיי"ש), אבל כאן בדמאי, שהתירו לו לאכול ביום-טוב ראשון - אינו יכול להתנות, שהיאך יאמר ביום-טוב ראשון: "אם היום קודש אין בדברי כלום", ומיד אחר-כך הוא אוכל? וביום-טוב שני היאך יאמר: "אם היום חול הריני מפריש היום", ונמצא אומר שאתמול אכל טבלים?].

ג. הנשבע²⁴ על חברו שיאכל עמו בשבת²⁵, והוא אינו מאמינו על המעשרות - שאל אוכל על פיו בשבת הראשונה בלבד²⁶; אכל בשבת שניה, אף על

בשני הטעמים יחדיו, הן טעם אימת שבת והן טעם כבוד שבת, ולכן מותר לאכול מן הפירות, מכיון שבנוסף לאימת שבת, ישנו גם הטעם של כבוד שבת, שבגללו אין חוששין למיעוט שאין להם אימת שבת, משא"כ במוצאי שבת כיון שלא שייך כבר הטעם של כבוד שבת, יש לחשוש גם למיעוט. ועל-פי-זה כשנשארו מאותן הפירות למוצאי שבת שאז צריך לעשרן, מגלגלין חיוב המעשר גם על מה שאכל בשבת.

(על-פי י"ן מלכות החדש, ספר זרעים סי' יח)

(2) דמאי פ"ד מ"א ותוספתא רפ"ה. (3) כלומר עם-הארץ, וכן הוא בסוף ההלכה. אבל החשוד על המעשרות אינו נאמן ואפילו בשבת ('תוספות' רע"א). (4) ב'ירושלמי' שם: "לא אמר [שסוכמין על מה שאומר עם-הארץ] אלא שוגג [ששכח], הא מזיד אסור [לאכול על פיו בשבת]". (5) וגם לא היה לו תנאי מערב שבת. שאם היה לו תנאי - אפשר להפריש בשבת, כמפורש למעלה פ"ט ה"ז ('ירושלמי'). (6) כלומר, נראו שלשה כוכבים בינונים, שהוא לילה ודאי, כמו שכתוב בפ"ה מהל' שבת ה"ד, ועי' היטב בלשונו שם בסוף ה"ג ('פאת השולחן' סי' יז ס"ק ג). אבל בין השמשות - מעשרין הדמאי (שם פכ"ג ה"ו). (7) תוספתא שם. וכן הוא ב'ירושלמי' שם, וראה להלן. (8) שאין מפרישים תרומות ומעשרות בשבת (הל' שבת שם ה"ט והי"ד) וביום-טוב (פ"ד מהל' יום-טוב הכ"ו), מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן (הל' שבת שם ה"ט), ועוד שזה דומה למקדיש אותם הפירות (שם הי"ד). ומטעם זה גם תרומת חוצה לארץ וחלת חוצה לארץ, שאוכל ואחר-כך מפריש (פ"ה מהל' בכורים הי"ב), אסור להפריש (הל' שבת שם, הי"ב והערה נוספת צא). וראה בהלכה הסמוכה. (9) בשבת. אבל שאלו בחול - אינו אוכל בשבת, כדלהלן. (10) במשנה שם: "לא מצאו (= למוכר) אמר לו אחר שאינו נאמן וכו'", ומשמע שלכתחילה אינו סומך על אחר, והיינו משום שאותו אחר אינו יודע בעצמו, אלא מעיד בשם המוכר שעשירם (תוספות הגרע"א) ומדברי רבינו לא משמע כן. (11) אבל לא במוצאי שבת, כבהלכה הסמוכה. ואף-על-פי שגם החשוד על הדבר מעיד על אחרים, שחזקה אין אדם חוטא ולא לו, וכל-שכן עם-הארץ (להלן הי"ז) - כאן יש לחוש, שאמר לו כך כדי שלא ימנע מלאכול בשבת (כסף-משנה פ"א מהל' עדות ה"ח), ואף-על-פי-כן לשבת גופה התירו. (12) 'ירושלמי' שם. (13) שכיון שהוא תאב לאלו - התירום לו (שם). (14) 'ירושלמי' שם, כרבי חנינא. וראה בהלכה הסמוכה, שהזכיר רבינו גם טעמו של רבי יוחנן. (15) "שעמי-הארץ חמור הוא בעיניהם לעשות עבירה ביום השבת מפני כבוד היום, לפיכך לא ישקר" (פירוש המשנה, שם). [ויש אומרים שהוקשה שבת למקדש, שנאמר (ויקרא יט, ל): "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו". כשם שישנו מורא במקדש, כן ישנו גם בשבת (סמ"ק סי' ו, ו'יראים' מצוה צח, וראה בחוברת "לקראת שבת" עמ' כד). ומכיון שכתב רבינו למעלה, שגם ביום הוא נאמן, נראה שגם יום-טוב כשבת לענין זה, ש"אין בין

1 פִּי שְׁנֹדָר מִמֶּנּוּ הִנָּאָה²⁷ אִם לֹא יֵאָכֵל אֶצְלוֹ - לֹא
2 יֵאָכֵל עַד שְׂיַעֲשֶׂר דְּמֵאֵי²⁸.

12 שֶׁהַפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן - אֵינוֹ נֶאֱמָן; שֶׁהַשְּׂנִי
13 שְׁלוֹ³⁷. וְהַנְּאֻמָּן³⁸ עַל הַשְּׂנִי - אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הָרֵאשׁוֹן,
14 וְהַנְּאֻמָּן עַל הָרֵאשׁוֹן - נֶאֱמָן עַל הַשְּׂנִי. לְפִיכָךְ, מִי
15 שְׂאֵינוֹ נֶאֱמָן שֶׁהוֹצִיא פְּרוֹת מִבֵּיתוֹ וְאָמַר: אֵלוֹ
16 מֵעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן - נֶאֱמָן³⁹, וְאֵין מִפְּרִישֵׁין מִהֵן
17 תְּרוּמוֹת⁴⁰ וּמַעֲשָׂרוֹת⁴¹; וְאִם אָמַר: אֵלוֹ מֵעֶשֶׂר שְׂנֵי -
18 אֵינוֹ נֶאֱמָן⁴², וְהָרִי הֵן דְּמֵאֵי, וּמִפְּרִישֵׁין מִהֵן תְּרוּמַת
19 מֵעֶשֶׂר⁴³. וְיִרְאֶה לִּי, שֶׁהוּא פּוֹדֶה⁴⁴ אֶת פְּלֶם⁴⁵.

(35) תוספתא מעשר שני פ"ג, וירושלמי שם פ"ד ה"ג, כחכמים ולא כרבי אליעזר. (36) שקל-וחומר הוא: אם מעשר ראשון שחייב ליתנו ללוי - הפריש, מעשר שני, שכולו שלו, לא כל-שכן שהפריש (ירושלמי שם, וראה ב'תוספתא כפשוטה'). (37) אבל מעשר ראשון, שצריך ליתנו ללוי, אין לנו ראייה שהפריש. (38) תוספתא, וירושלמי שם. (39) שהרי נתנו ללוי, וכו"ל. (40) בדפוס רומי: "תרומה". והכוונה לתרומת מעשר, שאם אמר שהפרישה ממנו - נאמן (כסף-משנה). [שכשם שבן לוי נאמן עליה (להלן ה"טו'), כן ישראל נאמן עליה, שלא נחשדו אלא כל זמן שלא הפרישו מעשר ראשון, מפני שהם חושבים שכל זמן שלא הפרישו מעשר ראשון אין חיוב מיתה (ראה למעלה פ"ט ה"א), אבל לאחר שהפריש מעשר ראשון, יודעים הם שיש בו חיוב מיתה, כל זמן שלא הפרישו תרומת מעשר]. ולפי נוסחתנו "תרומות", נכללה גם תרומה גדולה שלא נחשדו עליה עמי-הארץ (שם). (41) היינו מעשר ראשון ומעשר שני, שכיון שנאמן הוא שזהו מעשר ראשון, אינו צריך להפריש עוד הפעם מעשר ראשון. ופטור ממעשר שני, כדין מעשר ראשון, שהרי אינו מפריש מעשר שני אלא תשעה למאה (למעלה פ"ז ה"א), הרי שמעשר ראשון פטור ממעשר שני. (42) לפטרו מן התרומות ומן המעשרות, שכיון שאינו מפסיד בהפרשה זו, שהרי הוא שלו (ראה למעלה) - אינו נאמן. (43) צ"ל: "תרומות ומעשרות" כמו למעלה. והיינו שצריך להפריש ממנו מעשר ראשון ותרומת מעשר ומעשר שני, שמא לא הפריש כלל]. (44) שאף-על-פי שאינו נאמן לומר מעשר שני הם - כיון שאמר: "אלו מעשר שני", "שווינהו אנפשיה חתיכה דאיסורא" (רדב"ז), כלומר, קיבלם עליו כמעשר שני. (45) כלומר, כל הפירות, ואף התרומות והמעשרות שהופרשו מהם.

20 ו. הָאוֹמֵר⁴⁶ לְמִי שְׂאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת: קַח לִי
21 מִמֵּי שֶׁהוּא מֵעֶשֶׂר⁴⁷, וְהִלֵּךְ וְלָקַח וְהֵבִיא לוֹ - אֵינוֹ
22 נֶאֱמָן⁴⁸. וְאִם אָמַר לוֹ: קַח לִי מֵאִישׁ פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה
23 נֶאֱמָן לֹאמַר: מִמֶּנּוּ לְקַחְתִּי, שֶׁהָרִי מִתְּנִיא שְׂמָא
24 וְיִשְׁאַלְנוּ. הִלֵּךְ לָקַח לוֹ מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי, וְאָמַר: לֹא
25 מִצְּאֵתִי וְלָקַחְתִּי לָךְ מֵאַחֵר⁴⁹ שֶׁהוּא נֶאֱמָן - אֵינוֹ
26 נֶאֱמָן⁵⁰.

(46) דמאי פ"ד מ"ה, ותוספתא שם פ"ה (כחכמים ולא כרבי יוסי). (47) במשנה: "ממי שהוא נאמן, וממי שהוא מעשר" (וכעין זה בתוספתא שם). וכתב רבינו בפירוש המשנה: "מה שאמר נאמן, אין ר"ל נאמן על המעשרות לפי

(24) שם, מ"ב. ואף-על-פי ששם אמרו: "המדיר את חבריו" - פירשה רבינו בשבועה, וכן כתב בפירוש המשנה שם: "הנשבע על חבריו". וכן אמרו בנדרים פ, ב: "שבועות נמי, היינו נדרים" (משנה הוצאת מכון הערי פישל עמ' 90 בהערות). ואף-על-פי שאין שבועה חלה על אחרים (פ"ה מהל' שבועות הלכות א"ב) - הרי נשתבחו האחרים המקיימים את דבריו שלא להרגילו בשבועת שוא (שם ה"ג), ומטעם זה שואלו ואוכלו על פיו בשבת ראשונה (משנת המכון, שם). (25) ומדובר כשהשביעו בשבת, שאם השביעו בערב שבת - אפשר להתנות, כנ"ל בפ"ט ה"ז. (26) 'ירושלמי' שם: "אמר רבי אבון, כאן התירו טבלים משום דרכי שלום". "שצריך לעשות כן לחזק החברה ולהרחיק האיבה שתיפול ביניהם אם לא יאכל עמו" (פירוש המשנה). (27) משנה, שם. כלומר, הוסיף בשבועתו גם איסור הנאה מנכסיו, אם לא יאכל, ויש כאן יותר ויותר משום דרכי שלום. (28) ולא סמכו על עם-הארץ בשבת (למעלה ה"א), אלא כשכבר לקח ממנו הפירות, אבל ללכת לכתחילה לאכול אצלו, לא התירו אלא מפני דרכי שלום, ודוקא בשבת הראשונה (תוספתא יום-טוב', ועי' רדב"ז).

3 ד. מִי²⁹ שְׂאֵינוֹ נֶאֱמָן³⁰, שֶׁרְאִינוּהוּ שֶׁהַפְּרִישׁ תְּרוּמַת
4 מֵעֶשֶׂר מִפְּרוֹתָיו שֶׁהֵן דְּמֵאֵי, וְרְאִינוּהוּ שֶׁחֲזָרָה וּנְפָלָה
5 בְּפָנָיו, בֵּין לְמָקוֹם אַחֵר³¹ בֵּין לְמָקוֹמָה³², וְחֲזָר
6 וְאָמַר: הַפְּרִישְׁתִּיהָ³³ - נֶאֱמָן אֶפְלוּ בַּחֵל, וְאוֹכֵל עַל
7 פִּי. כִּשֵׁם שֶׁאֵימַת שָׁבַת עַל עַמֵּי הָאָרֶץ, כִּף אֵימַת
8 דְּמוּעָה³⁴ עֲלֵיהֶם, וְאֵינָן חֲשׂוּדִין לְהַאֲכִיל אֶת הַמְדַמֵּעַ.

(29) שם מ"א, ותוספתא שם ריש פ"ה. (30) היינו עם-הארץ, שאינו נאמן על המעשרות, כדלהלן בסוף ההלכה (ראה למעלה ה"א). (31) לא למקום שממנו הורמה. (32) במשנה שם, אמרו: "תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה", אלא שמשנה זו כדעת רבי אליעזר בתוספתא תרומות פ"ה, שתרומת דמאי אינה מדמעת אלא אם נפלה למקומה, אבל לדעת חכמים שם: "בין למקומה בין למקום אחר - מדמעת". וכן דעת רבינו, וראה למעלה פ"ט מהל' תרומות הכ"א. (33) בפירוש המשנה, שם: "ואמר חזתי והפרשתי אותו והוצאתיהו והתקנתי זה שהיה מדומע". והיינו כגון שנפלה על גבי הפירות ולא נבללה עמהם, וכמו ששינונו (תרומות פ"ד מ"א) "סאה תרומה שנפלה על פי המגורה יקפיאנה" (ר"י קורקוס ור' סלימן אוחנה ב'מלאכת שלמה' שם). וכן נראה בתוספתא תרומות שם, שסמוך לדין תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה, נאמר: "סאה תרומה שנפלה על פי המגורה וכו'" (תוספתא כפשוטה'). (34) כלומר, אף-על-פי שאינם חוששים לתרומת מעשר לפני שהופרשה (למעלה פ"ט ה"ב) - אם הופרשה וחזרה למקומה, חוששים לה.

9 ה. מִי³⁵ שְׂאֵינוֹ נֶאֱמָן, שֶׁרְאִינוּהוּ שֶׁהַפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר
10 רֵאשׁוֹן מִפְּרוֹת אֵלוֹ, וְאָמַר שֶׁהַפְּרִישׁ מִהֵן מֵעֶשֶׂר שְׂנֵי
11 - נֶאֱמָן³⁶. הַפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר שְׂנֵי בְּפָנָיו, וְאָמַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עיי"ש. (62) טובה תחת טובה. (63) משום חיי נפש (תפארת ישראל').

ח. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים? 64 בְּזֶמֶן שְׂאִינוּ מְפִיר אָדָם שָׁם; 65 אָבֵל אִם מְפִיר אָדָם שָׁם - לֹא יִקַּח אֶלְא מִן הַמִּמְחָה. 66 וְאִם 67 שָׁהָ שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְפִיר אָדָם שָׁם - לֹא יִקַּח אֶלְא מִן הַמִּמְחָה. 12

(64) תוספתא שם, וכן הוא במשנה שם. (65) ולכן הקלו לו להאמין למי שישאל. (66) הידוע ברבים לנאמן. (67) תוספתא שם.

ט. וְלֹא 68 הִתִּירוּ דְּכָרִים אֶלּוּ 69 אֶלְא בְּתֵרוֹמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת; 70 אָבֵל לְעִנְיַן פְּרוֹת שְׁבִיעִית 71 אוּ לְעִנְיַן טְהוֹרוֹת - לֹא יִקַּח אֶלְא מִן הַמִּמְחָה. 72

(68) שם. (69) להאמין לעם-הארץ להכשיר חבירו, משום חיי נפש. (70) שרוב עמי-הארץ מעשרים הם, ולפיכך הקלו. (71) שנחשדו עמי-הארץ עליהם (פ"ח מהל' שמיטה ה"י, ועי' ב'תוספות' כתובות כד. ד"ה שלי, ולמעלה פ"א ה"ב). (72) הידוע לרבים, כנ"ל.

י. הַחֲמִירִין 73 שְׁנַכְנְסוּ לְעִיר, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶן: פְּרוֹת אֶלּוּ 74 אֵינָם מְתַקְנִים, 75 וּפְרוֹת חֲבָרֵי מְתַקְנִין 76 - אֵינּוּ נִאֲמָן, שְׂמָא קְנוּיָא עֲשׂוּ בִּינְיָהּ. 77

(73) מוליכי חמורים. שם מ"ז, כחכמים ולא כרבי יהודה. והם: "סוחר תבואה ומוליכין ממקום הזול לכרכין (= מקום היוקר) - רש"י בכתובות שם, ד"ה החמרים. והם עמי-הארץ. (74) שלי. (75) שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות. (76) במשנה שם: "אמר אחד שלי חדש ושל חבירי ישן, שלי אינו מתוקן ושל חבירי מתוקן". [ורבינו השמיט הבבא הראשונה, לפי שמפרשה ביין ישן, ולא כיש מפרשים באיסור חדש (ראה למעלה ה"ז), וסובר שלא נאמרה בבא זו אלא לרבי יהודה שאמר: נאמנים, כלומר, אף-על-פי שמשבחו גם בטיב היין והיה מקום לחשוש יותר לקנויאי, ובכל זאת אינו חושש, אבל לדעת חכמים שאמרו: אינם נאמנים, אפילו אם אינו משבחו בטיב היין, חוששים לקנויאי. וכן נראה בכתובות, שם. עיי"ש. (77) "ואע"פ שהוא מהנה זולתו, מפני שאנו חושדין שהם גומלים זה לזה, והסכימו ביניהם כמה שהביאו למדינה [ואינם אלא מערימים, אמור אתה כאן ואני במקום אחר (רש"י שם), ואף שיש מקום לומר שיהיו נאמנים], כדי שיביאו הפירות למדינות ויהיה נמצא בהם הפירות והמשקין ושאר המאכלים לרוב [כרבי יהודה שם, אין אומרים כן אלא כיון ש"מצויין הם להתפרנס מעיר אחרת" (ירושלמי' שם) אין מאמינים לחמרים]" (פירוש המשנה, שם). ואף שבכתובות שם העמידו משנתנו "בשכלי אומנותו בידו", כלומר, "חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלי היכר של מכירה, כגון מחק שמוחקין בה את המידה והמביאה [את התבואה] להצניע אינו נושא בידו כלי אומנות מכו, והכא כגון שכלי אומנותו בידו של זה המזולל את שלו, דאנן סהדי שלמוכרה הביאה, הלכך אין זה אלא גומל וזה יעיד עליו בכרך שלפניהם" (רש"י שם: ד"ה בשכלי) וא"כ למה השמיט זאת

שהוא מעשר, אבל פירוש נאמן הוא איש נאמן על טומאה וטהרה שאינו מאכיל איסור ולא טמא". וכוונתו, שרמזה משנתנו למה שאמרו ב'ירושלמי' שם (פ"ה ה"א): "הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות", ואף-על-פי שהשמיט זאת רבינו כאן - רמזו להלן בפ"ח מהל' שמיטה ויובל ה"ט"ז במה שכתב: "החשוד על הטהרות אינו חשוד לא על המעשר וכו'", ואם כן, הנאמן על הטהרות, בוודאי שהוא נאמן על המעשרות ('פאת השולחן' סי' יז אות כו). (48) אף-על-פי שיכול להתברר שקנה אצל מי שאינו נאמן - אין הוא מתיירא, שיכול הוא לומר לו: אם לך אין הוא נאמן, אני חשבתי לנאמן (בכוורת לו. לו:). ואף שאינו חשוד להעיד שקר על אחרים (להלן הי"ז) - כאן זהו לצורך עצמו, שכיון שהוא צריך לטרוח ולחפש אחר מי שהוא נאמן, חשוד הוא לקחת מן המצוי לו ולשקר כי לקח מן הנאמן ('תוספתא כפשוטה'). (49) ולא פירש מי הוא (50) ואף-על-פי שטרח לחפש אחר הנאמן, אינו נאמן לומר שטרח עוד ומצא אחר שהוא נאמן ('תפארת ישראל').

ז. הַנְּכַנְסֵי 51 לְעִיר 52 וְאֵינוּ מְפִיר אָדָם שָׁם, 53 וְאָמַר 54: 1
מִי כָאֵן 55 נִאֲמָן? 56 מִי כָאֵן מַעֲשֵׂר? וְאָמַר לוֹ אֶחָד: 2
אֲנִי 57 - אֵינוּ נִאֲמָן. אָמַר לוֹ: אִישׁ פְּלוֹנִי 58 - הֲרֵי זֶה 3
נִאֲמָן; וְלוֹקַח מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְפִירוֹ, 4
וְהוֹלֵךְ וְאוֹכֵל עַל פִּי 59. הֲלֵךְ וְלָקַח מִמֶּנּוּ 60, וְשָׂאֵל 5
לוֹ: מִי כָאֵן מוֹכֵר יֵינן יִשָּׁן? 61 אָמַר לוֹ: זֶה שְׁשָׁלַחְךָ 6
אֶצְלִי, אָף עַל פִּי שָׁהָן כְּגוֹמְלִין זֶה אֶת זֶה 62 - הֲרֵי 7
אֵלוֹ נִאֲמָנִין. 63 8

(51) שם מ"ו, ותוספתא שם. (52) כלומר, חבר שנכנס ועדיין לא שהה בעיר, ראה בהלכה הסמוכה. (53) ראה שם. (54) לסייעת בני אדם עמי-הארץ ('ירושלמי' ותוספתא שם). (55) בעיר. (56) כלומר, על הטהרות (פירוש המשנה, שם מ"ה), וקל-יחומר שהוא נאמן על המעשרות (ראה הלכה הקודמת), ובדפוס רומי חסירה פיסקא זו. (57) כלומר, אני נאמן על המעשרות. (58) נאמן על המעשרות. (59) "שאינן אדם חוטא ולא לו, ולפיכך לא ישלחנו לאיש שאינו נאמן מפני שאין לו הנאה בזה, הנאה קרובה מיד, וכל זה כדי להקל עליו [על הנכנס לעיר], מפני שהוא גר ואינו מכיר אנשי המדינה" (פירוש המשנה). וכן הוא ב'ירושלמי' (שם תחילת ה"ה): "ועד אחד נאמן? - קל הקלו באכסנאי מפני חיי נפש". ואף-על-פי שחשוד מעיד על של אחרים (להלן הי"ז) - אין זה אלא במעיד על הפירות, אבל להעיד על האדם - צריך שני עדים (תוספות הגרע"א, ועי' 'אור שמח' ותוספתא כפשוטה', וראה למעלה פ"י ה"א). (60) כנוסחת המשנה שב'ירושלמי' שם. וכן הוא ב'תוספות' כתובות כז, ב - ד"ה שלי. ואף שכבר לקח ממנו ונהנה המוסר מזה שהעיד עליו, אין חוששים ל'גומלין'. ובמשנה שלפנינו שם: "הלך ליקח ממנו". (61) שהוא משובח מן החדש (קידושין כ, א. - 'תוספות יום-טוב'). כן פירש רבינו מה שאמרו במשנה שם: "מי כאן מוכר ישן". ורש"י בכתובות נו, ב - כתב בשם יש מפרשים, שהכוונה לתבואה שאין בה איסור "חדש", ודחה דבריהם,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ז' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביום". וסמך לדבר מן הכתוב (רות ב, יז"ח) "ותלקט בשדה עד הערב וגו' ותשא ותבוא העיר" (פאת השולחן).
94 ומכיון שהפריש מעשר עני, בוודאי הפריש גם שאר תרומות ומעשרות, שכשם שאמרו (למעלה ה"ה): הנאמן על מעשר ראשון נאמן על מעשר שני, כמו כן במעשר עני, כיון שנתן מעשר עני, בוודאי עישר הפירות כדין. וראה ברוב"ז על ה'ירושלמי' שם. 95 השנה השלישית או הששית לשמיטה, שהן שנות מעשר עני. 96 משנה, שם.

- 14 יג. פיצד 97? חֲטִיִּים אֵלוֹ לֶקֶט שְׂכָחָה וּפָאָה הֵם - הָרִי
15 אֵלוֹ נְאֻמִּים⁹⁸. קָמַח זֶה שֶׁל לֶקֶט שְׂכָחָה וּפָאָה⁹⁹
16 הוּא¹⁰⁰ - אֵינָם נְאֻמִּין¹⁰¹. וְאֵין צְרִיךְ לֹמַר, שְׂאֵין
17 נְאֻמִּין עַל הַפֶּתַח¹⁰² לֹמַר מִמַּתְנוֹת עֲנִיִּים¹⁰³ הוּא.
18 אֲלָא מִתְעַשְׂרִין דְּמַאי.

97 שם, מ"ג. 98 כלומר, כל זמן הגרנות, וכשהוא קרוב לגורן, כנ"ל. 99 במשנה, שם: "נאמנין על החיטים ואין נאמנין על הקמח ולא על הפת". הרי לא נזכרו לקט שכחה ופאה. ואם כן, מדובר גם במעשר עני (ועיי"ש בר"ש ורע"ב ו'תוספות יום-טוב'). ובדברי רבינו יש שפירשו, שלקט שכחה ופאה לאו דוקא, אלא הוא-הדין למעשר עני. והא ראייה שהרי כתב כאן בסוף: "ממתנות עניים" ('תוספות אנשי שם'). ויש אומרים שהכל בלקט ופאה המתחלקים בשדה, אבל מעשר עני המתחלק בבית (פ"ו מהל' מתנות עניים ה"י), יתכן שנתן לו קמח ('פאת השולחן').
100 כלומר, שטחנו בעל השדה. [ואף-על-פי שנתחייבו במעשר על-ידי-זה, שהרי גם אם י"ש זורה ברחת ובמזוה וגמר מלאכתו, מעשר ונותן להם מן הפירות המעושרים שיעור הפאה" (שם פ"ב ה"א) - אנו אומרים שוודאי עישרם בעל השדה, שכשם שבמעשר עני הוא נאמן, מאחר שנותן מממונו לעניים (ראה הלכה הקודמת), כמו כן זה שנותן לקט שכחה ופאה מביתו, נאמן הוא גם על המעשרות]. ואם אמר: חיטים ניתנו לי ואני עשיתים קמח - לפי הנוסחא שלפנינו ב'ירושלמי' - נאמן, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה. וכאן השמיט הלכה זו. ונראה שהיתה לו גירסא אחרת ב'ירושלמי' (ע"י בר"י קורקוס, ב'פאת השולחן', ב'חזון איש' וב'תוספתא כפשוטה') וראה בסוף הלכה הסמוכה. 101 שאין דרך בני אדם לתת אלא חיטים ולא קמח. 102 משנה, שם. 103 יש אומרים שהכוונה גם למעשר עני (ראה למעלה).

- 19 יד. נְאֻמִּין¹⁰⁴ עַל הַשְּׁעוּרָה שֶׁל אַרְזֵי¹⁰⁵, וְאֵין נְאֻמִּין
20 עֲלֵיו, בֵּין חֵי¹⁰⁶ בֵּין מְבָשֵׁל. נְאֻמִּין עַל הַפּוֹל¹⁰⁷, וְאֵין
21 נְאֻמִּין עַל הַגְּרִיסִין¹⁰⁸, בֵּין חֵיִין בֵּין מְבָשֵׁלִין. נְאֻמִּין
22 עַל הַשְּׂמֶן לֹמַר שֶׁל מְעֵשֵׁר עֲנִי הוּא¹⁰⁹, וְאֵין נְאֻמִּין
23 לֹמַר שֶׁל זֵיתֵי נְקוּף¹¹⁰ הֵם¹¹¹. נְאֻמִּין¹¹² עַל הַיֶּרֶק חֵי
24 וְלֹא מְבָשֵׁל, אֲלָא אִם פֶּן הָיָה דְבָר¹¹³ מוּעֵט¹¹⁴. שֶׁפֶן
25 דְּרָךְ בְּעֵלֵי בְּתִים לְתַן מְעֵט יֶרֶק מְבָשֵׁל מְקַדְרְתוֹ
26 לְעֵנִי; וּמְתוּף שְׂכֹוֹל לֹמַר: הַבְּעַל הַבֵּית נָתַן לִי¹¹⁵,
27 יְכוֹל לֹמַר: אֲנִי בִשְׁלָתִיו מִמַּתְנוֹת¹¹⁶.

104 משנה, שם. 105 שכולת של אורז קודם דישה שלא היו נוהגים לתת אלא בשבילים (פירוש המשנה).

רבינו, נראה שפסק כ'ירושלמי' כאן, שלחכמים חוששין לגומלין, אף שאין כלי אומנותו בידו, כיון שלא הזכירו זאת כלל. ושמא זוהי כוונת ה"איבעית אימא" שם, ולא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה ואיבעית. ואף שבפ"כ מהל' אסורי ביאה ה"א, כתב שאין חוששין לגומלין בשנים שבאו למדינה וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן, וכן בפ"ב מהל' בכורות ה"ז, אצל כהן שהעיד לכהן אחר שמום זה מאליו נפל, זהו משום שסתם כהן חבר הוא (וראה שם בכסף-משנה, ובסוף ה"י) ואין חוששין אצלו לגומלין, אבל כאן מדובר בעם-הארץ כנ"ל הערה עב, וחוששין אצלו לגומלין, אבל למעלה בה"ז לא חששו לגומלין, כיון שאין נאנתו קרובה מיד כנ"ל בהערה נח. ועיי' היטב להלן בסוף ה"ז ('פאת השולחן' סי' יז ס"ק מא).

- 1 יא. הַמוֹכֵר⁷⁸ פְּרוֹת בְּסוּרְיָא⁷⁹ וְאָמְרָא⁸⁰: מְשַׁל אַרְץ
2 יִשְׂרָאֵל הֵם - חֵיב הַלֹּקֵחַ לְעִשְׂרָא⁸¹. מְעַשְׂרִין⁸² -
3 נְאֻמִּין; שֶׁהִפָּה שְׂאֵסְרִי⁸³ הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁸⁴. מְשַׁלִּי
4 הָיָה⁸⁵ - חֵיב לְעִשְׂרָא⁸⁶. מְעַשְׂרִין הֵן - נְאֻמִּין; שֶׁהִפָּה
5 שְׂאֵסְרִי הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁸⁷. וְאִם יָדוּעַ שְׂיֵשׁ לוֹ קֶרְקַע
6 בְּסוּרְיָא וְהָיָה⁸⁸ רַב מִמְּכָרוֹ מְשַׁדְּהוּ - חֵיב הַלֹּקֵחַ
7 מְמַנּוֹ לְעִשְׂרָא; שֶׁחֻזְקָתוֹ שֶׁמְשַׁדְּהוּ הֵבִיא⁸⁹.

78 דמאי פ"ו מ"א. 79 (79) "היא הארץ אשר נכבשה ונתחלקה במלכות דוד, ואינה כמו א"י ולא כמו חו"ל, והיא כא"י במקצת הדינין, וכמו חו"ל בענינים אחרים וכו'" (פירוש המשנה. וראה למעלה פ"א מהל' תרומות ה"ג).
80 המוכר עם-הארץ. 81 דמאי. שעל פירות ארץ ישראל גזרו לעשרם דמאי, אף כשהם נמצאים בסוריא (להלן פ"ג ה"ד). 82 פירות ארץ-ישראל אלו. 83 שאמר מאריך ישראל הם וחייבים במעשר. 84 שאמר שמעושרים הם. ואם היה שותק היינו פוטרים אותם מן הדמאי, ש"מ שקנה פירות מפירות סוריא, אינו חייב להוציא דמאי" (פירוש המשנה). ש"רוב פירות הנמכרים בסוריא, מחוצה לארץ הם באים" (רע"ב), ולדעת הראב"ד - רוב פירותיה של גוים הם, ועיי' רדב"ז להלן שם. 85 כלומר, מקרקע שלי שיש לי כאן, בסוריא. 86 מדברי סופרים, ראה למעלה בהל' תרומות שם ה"ד. 87 כלומר, אילו היה שותק, לא היינו יודעים שהפירות מקרקע שלו. והיינו פוטרים אותם מן הדמאי, כנ"ל. 88 'ירושלמי' שם: "א"ר בון בר חייא, והוא שיהא רוב מכנסו משלוי", וראה ב'תוספתא כפשוטה' עמ' 196. 89 ואין כאן "הפה שאסר - הפה שהתיר".

- 8 יב. עֲנִיִּים⁹⁰ שְׂאֻמְרוֹ: פְּרוֹת אֵלוֹ שֶׁל לֶקֶט שְׂכָחָה
9 וּפָאָה⁹¹ - הָרִי אֵלוֹ נְאֻמִּין כָּל זְמַן הַגְּרָנוֹת, שֶׁהִלְקֵט
10 וְהַשְּׂכָחָה וְהַפָּאָה מְצוּיִים. וְהוּא שְׂיֵהִיָּה⁹² קְרוֹב מִן
11 הַגֶּרֶן פְּדֵי שְׂיֵצָא וְיָבֹא בּוֹ פְּיוֹם⁹³. וְאִם אָמְרוֹ: שֶׁל
12 מְעֵשֵׁר עֲנִי הֵם⁹⁴ - הָרִי אֵלוֹ נְאֻמִּין כָּל הַשְּׂנָה כְּלָה⁹⁵.
13 וְאֵינָן נְאֻמִּין אֲלָא עַל דְּבַר שְׂדֵרָךְ בְּנֵי אָדָם לְתַנּוּ⁹⁶.

90 עמי-הארץ. פאה פ"ח מ"ב: "נאמנים על הלקט ועל השכחה ועל הפאה בשעתן". 91 ופטורים מתרומות ומעשרות (שם פ"ב ה"ט). 92 העני. 93 'ירושלמי' שם: "עד איכן, א"ר חנינה עד מקום שדרכו לילך ולבוא בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 ומעשר¹³³, אפלו¹³⁴ קרבי דגים, מפני שנותנין פהם
11 שמן¹³⁵. ואין¹³⁶ אסור¹³⁷ אלא כל שלפניו¹³⁸, אבל
12 אצרו¹³⁹ - מתר לקח ממנו; מפני שהוא מתיר
13 לערב תרומה באצרו, שמא יודע הדבר¹⁴⁰ ויפסיד
14 הפלו¹⁴¹. וכן¹⁴² החשוד למעשר שני למכרן¹⁴³ לשם
15 חלין - אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זקת
16 מעשר¹⁴⁴. וכל זה קנס מדבריהם¹⁴⁵.

126) שמוטר ליקח פירות מעם-הארץ, אלא שצריך לעשרם
דמאי. (127) למכור תבואה בחולין, כדלהלן. (128) על
המעשרות. (129) בכורות כט, ב. כרבי שמעון, ולא כרבי
יהודה שאמר "אין לוקחים ממנו אפילו מים או מלח".
(130) "שאין דמיה יקרים, שאינה ראויה אלא לכהנים"
(רש"י בע"ז מ: ד"ה תרומה). (131) בנוסח אחר כת"י
"כל" (מעשה רוקח). (132) שייכות לתרומה.
(133) כלומר, מעשר שני, כדלהלן, שהרי מעשר ראשון מותר
לזרים, כמפורש למעלה פ"א ה"ב (תוספות יום-טוב'
בכורות פ"ד מ"ט). (134) בכורות כט, ב. (135) = שמן
זית, ויש חשש שמא הוא תרומה. (136) מימרא של רב
ששת, במס' עבודה זרה שם. (137) לקנות מהחשוד הנ"ל.
(138) כלומר, ממה שמוכר בבית או בחנות. (139) הכניסו
לאוצר. (140) לחכמים. (141) שיאסרו החכמים לקנות
הימנו, כמו שאסור לקנות מה שלפניו. וראה ברש"י שם
ד"ה ומפסידו, וכן הוא בר"ן. (142) למד זאת רבינו
מהאמור במשנה בכורות שם: "כל שיש בו זיקת תרומות
ומעשרות", ועל כרחנו הכוונה למעשר שני, שהרי מעשר
ראשון מותר לזרים, ראה למעלה. וראה כעין זה להלן בפ"ח
מהל' שמיטה הט"ו. (143) בלא פריה. (144) שני, כנ"ל.
(145) בכורות ל, ב: "ההוא טבחא דהוה חשוד לזבוני
תרבא דאטמא [חלב הכליות שעל הירך - רש"י] במר
דכנתא [בחזקת חלב טהור - רש"י] קנסייה רבא וכו', כמאן
כרבי יהודה וכו' לעולם ר' שמעון ובאיסורא גופיה קנסינן
ליה". הרי שגם לרבי שמעון יש בו משום קנס (תוספות
יום-טוב' שם). [ועל-פי דין, אין לאסור זאת, שהרי יש כאן
ספק ספיקא: שמא לא עירב כלל תרומה או מעשר שני, ואם
אפילו עירב - שמא יש ששים כנגדו בתערובות, שהרי גם
תרומה וגם מעשר שני בטלים בששים בשאינם מינם,
כמפורש בפ"ג מהל' תרומות ה"ב, ובפ"ו מהל' מעשר שני
ה"ד, ועיי"ש במשנה-למלך].

17 יז. חשוד¹⁴⁶ שהעיד על של אחרים - נאמן¹⁴⁷;
18 חזקה¹⁴⁸ אין אדם חוטא ולא לו¹⁴⁹. ואין צריך לומר
19 עם הארץ¹⁵⁰. לפיכך¹⁵¹, עם הארץ¹⁵² שמאמר: זה
20 טבל וזה תרומה, זה ודאי וזה דמאי, אפלו בשלו
21 - נאמן¹⁵³. אמר: אלו פרות מתקנין, בשל אחרים -
22 נאמן. והוא שלא יראו פעושה קנוניא, כמו
23 שבאונן¹⁵⁴.

146) בכורות לה, א. כרשב"ג ולא כרבי מאיר, ואף שבדף
ל, א סתם כרבי מאיר - "סתם ואח"כ מחלוקת, אין הלכה
כסתם". (147) ראה למעלה ה"ז. (148) בבא-מציעא ה,
ב. (149) כלומר, כשאין לו הנאה מזה. (150) שאין הוא

106) לאחר דישה, כנ"ל. (107) קודם טחינה וקילוף.
(108) "פולים טחונין ומקולפים" (פירוש המשנה).
(109) משנה, שם. ש"מנהג בני אדם להוציא (= מעשר עני)
מן השמן" (פירוש המשנה). (110) הם זיתי פאה (מלאכת
שלמה' חלה פ"ג מ"ט, וראה למעלה פ"ב מהל' תרומות
ה"ג). (111) "לפי שאי-אפשר לדרוך או לטחון דבר
מועט" (פירוש המשנה). (112) פאה, שם מ"ד.
(113) שם. (114) שמתוך שהוא מועט, שכח בעל הבית
לעשרו, ונזכר בו בסוף, כשכבר היה בקדירה.
(115) כשהוא מבושל. (116) משמע שאם לא היה נאמן
לומר בעל-הבית נתנו לי כך, לא היה נאמן גם לומר: אני
בשלתיו. וראה הלכה הקודמת.

1 טו. וכן¹¹⁷ פן לוי¹¹⁸ שאמר: פרות אלו ממעשר
2 ראשון¹¹⁹ שנטלה תרומתו הם¹²⁰ - הרי זה נאמן
3 לעולם¹²¹ על תרומת מעשר, פשם שישאר¹²² נאמן
4 על תרומה גדולה¹²³; אבל אינו נאמן¹²⁴ עליו לפטרו
5 ממעשר שני¹²⁵.

117) שם, סוף מ"ב. (118) עם-הארץ. (119) שנטל
מישראל. או שהפרישה הוא עצמו על שלו, ראה להלן.
(120) כלומר, הלוי הפריש ממנו תרומת מעשר.
(121) כלומר, בניגוד ללקט שכחה ופאה, שאינו נאמן עליהם
אלא בזמן הגרנות (למעלה ה"ב) ומעשר עני שאינו נאמן
עליו אלא בשנה השלישית והששית (שם) - על מעשר
ראשון, שנוהג בכל שנה, נאמן הוא לעולם. (122) עם-
הארץ. (123) למעלה פ"ט ה"א, כן בן לוי נאמן על תרומת
מעשר (ירושלמי' שם). [ואף-על-פי שגם ישראלים נאמנים
על מעשר ראשון, לומר שהפרישו ממנו תרומת מעשר,
שיודעים הם כי לאחר שהופרש מעשר ראשון חייבים עליו
מיתה מחמת תרומת מעשר (ראה למעלה ה"ה) - הודגש
כאן בן לוי, שהוא יודע שחייבים מיתה על טבל הטבול
לתרומת מעשר, אף-על-פי שלא הופרש עוד מעשר ראשון,
ראה להלן]. (124) בן לוי עם-הארץ. (125) [ר"י קורקוס
העתיק: "אבל אינו נאמן לפוטרו מן השני", ופירש:
"שהלוקח ממנו (= מן הלוי) צריך לעשר מעשר שני, כמו
שתיקנו בדמאי של ישראל". ורוצה לומר, שאין דברי רבינו
מכוונים למה שכתב למעלה, כשבן לוי אומר שזהו מעשר
ראשון שניטלה תרומתו, שאם כן פטור הוא גם ממעשר
שני, אלא ענין חדש הוא, שהקונה פירות מבן לוי,
אף-על-פי שנאמן לומר שהופרשו מהם מעשר ראשון, שהרי
מפרישו והוא שלו (למעלה פ"א ה"ג), ואינו מפסיד כלום
- אינו נאמן לפוטרו ממעשר שני, ואינו דומה לישראל
הנאמן על מעשר ראשון, שנאמן גם על מעשר שני (למעלה
ה"ה), לפי שישראל המפריש מעשר ראשון, צריך ליתנו
ללוי, וכיון שלא חס על ממונו במעשר ראשון, נאמן הוא
גם על מעשר שני, אבל בן לוי אינו מפסיד כלום בהפרשת
מעשר ראשון, כנ"ל, ועי' 'חזון איש'].

6 טז. אין כל הדברים האלו¹²⁶ אומרין אלא בעם
7 הארץ שאינו לא חשוד¹²⁷ ולא נאמן¹²⁸; אבל¹²⁹ מי
8 שהוא חשוד למפר תרומה¹³⁰ לשם חלין - אסור
9 לקח ממנו פלו¹³¹ דבר שיש בו זקת תרומה¹³²

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4) סנה המגדל פרי גרוע. (5) "מין ממיני התאנים הלבנות הנותנת פרייה מג' שנים לג' שנים". (6) תאנים מדבריות. (7) מין מהירקות ודומה לשבת. ובברכות שם: "שלהי גופני", כלומר, ענבים סתונוניות. (8) "הם התמרים הנופלים מן הדקל כשהרוח מנשבת והוא גם כן רובו הפקר" (9) כלומר, עדיין לא נגמר בישולם, כי זהו מנהג התמרים בעת הבישול להיות רפים ונפוחים כלחם החמץ. (10) הוא הצלף. וגם ה"פחה" שהוא עיקר פרוי (שם) בכלל הקלים שבדמאי. (11) הוא זרע גד. ונראה מדבריו שהוא פטור בכל מקום, ולא רק בארץ יהודה. ואף שלמעלה פרק ד הלכה יח, משמע שכסבר חייב במעשר, זהו רק בכסבר המשומר בחצר. (12) "דמאי" לאו דווקא, שהרי פטורים גם מן הוודאי. (13) ראה למעלה פרק ט הלכה ב, שהלוקח מעם הארץ צריך להפרישם. (14) היינו ממקום שרוב ישראל משמרים שם, שאז חייב לעשר אפילו בדמאי.

16 ב. הפכורות¹⁵ והספכות¹⁶: שפבקעה - פטורין מן הדמאי¹⁷, ושבגנה - חכין¹⁸, מפני שהן נשמרין. ואלו הן הפכורות: כל הפרות שפקרו עד שלא הושיבו שומר על הבקעה לשומר פרותיה¹⁹. והספכות הן הפרות שישארו אחר שיקפלו המקצועות²⁰ שבערות ויניחום בלא שומר²¹. וכן החמץ העשוי מן התמרים²² - פטור מן הדמאי²³.

15) הפירות שנתבשלו תחילה. (16) שמתבשלות בסוף. (17) הוא הדין מן הוודאי. (18) לעשר, אפילו דמאי. (19) כלומר, שהתאנים שנתבכרו הן כל-כך מועטות, שעדיין אינן שוות שכר שמירה. (20) "המחצלות שמייבשין עליהן תאנים וענבים". (21) ונראה שנתיאשו הבעלים מהן. (22) "שם זה נופל על הזגים והחרצנים הנשארים מן הענבים אחר סחיטתן ועל השמרים היורדים לשולי הכלי". ולכן נקט כאן "תמרים" כלשון רבים. (23) ואף מן הוודאי.

23 ג. כשגזרו על הדמאי - לא גזרו אלא על פרות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל²⁴, שהוא מפזיב ולפנים. וכזיב עצמה - פלחויץ. וכל הפרות הנמצאות מפזיב ולחויץ - פטורין מן הדמאי²⁵, שהחזיקתן מפרות מקום שנמצאו בו²⁶.

24) כלומר, רק על אלה גזרו, אבל על פירות הארץ שלא החזיקו בה אלא עולי מצרים - לא גזרו. (25) שם אמרו, שפטורים גם מן הוודאי מפני שרובם של גויים. והם פטורים מן המעשרות. (26) "ולא נאמר שמא פירות ארץ ישראל הם והוציאם חוצה לארץ".

28 ד. פרות שידוע²⁷ שהן מפרות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל, אף על פי שהן נמצאות בסוריא, ואין צריך לומר בארץ שהחזיקו בה עולי מצרים²⁸ בלבד²⁹ - הרי אלו חביין בדמאי³⁰, ומפרישין מהן תרומת מעשר ומעשר שני. לפיכך³¹, הדבלה השמנה שאין פמותה אלא בארץ שהחזיקו עולי בבל, וכן התמרים הגדולים, והחרובין השונים³²,

חשוד ודאי, אלא ספק, ראה למעלה פ"ט ה"א. (151) כלומר, לפי שאין אדם חוטא ולא לו. (152) תוספתא דמאי פ"ה. (153) שכיון שאומר על חלק משלו שהוא אסור, נראה שאינו חשוד לשקר, ונאמן לומר על החלק השני שהוא מותר. (154) למעלה ה"י. והראב"ד חולק וסובר שהחשוד אינו נאמן אף על של אחרים, ולא הקילו אלא בכבורות, שאין האיסור אלא משום קנס.

1 יח. המוכר¹⁵⁵ פרות לחברו, ואחר שיצאו מתחת ידו¹⁵⁶ אמר ללוקח: פרות שמכרתי לך טבלים הן, הבשר בשר פכור¹⁵⁷ היה, היין יין נסוף¹⁵⁸ - שורת הדין שאינו נאמן¹⁵⁹, אפלו היה המוכר חברו¹⁶⁰, והרזי מחמיר על עצמו¹⁶¹. ואם האמינו - הרי זה משבח, אפלו היה המוכר עם הארץ.

(155) תוספתא תרומות פ"ב. (156) כאביי בגיטין נד, ב. ולא כרבא, שהרי רבי אמי שם, עשה מעשה כמוהו (כסף-משנה פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הט"ו). (157) ונשחט בטעות שלא על-פי מומחה. (158) וטוען המוכר שמכר לו בטעות, ורוצה לחזור ממכירתו, בכדי שיקיים מצות הפרשת תרומות ומעשרות בטבל, וביעור בעבודת-זרה (= ביין נסוף) וקבורה בבשר בכור. (159) מכיון שאין הדברים בידו, וכדעת אביי שם, שכל שאינו בידו אינו נאמן, וראה בהל' פסולי המוקדשין שם. (160) שלא חלקו בזה בין חבר לבין עם-הארץ, אלא כל שאינו בידו, אינו נאמן. (161) למד זאת מן הלשון "שורת הדין" שבתוספתא שם, הרי שלפנים משורת הדין מאמינו. וכן כתב בהל' פסולי המוקדשין שם.

יום שני ח' אדר ה'תשע"ז

פרק שלשה עשר

1) יבאר שפירות שחזקתן מן ההפקר פטורין מן הדמאי. כשגזרו על הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל. ודין החמרים שהביאו פירות לצור. והלוקח מתגר נכרי, ואיזהו תגר. אם גזרו על פירות חוצה לארץ שנכנסו בה. דברים שלא גזרו עליהם כשגזרו על הדמאי. כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי כיצד יתקן.

7 א. פרות שחזקתן מן ההפקר², פגון השיתין³ והרימין⁴ והעזרדין ופנות שות⁵ ופנות שקמה⁶ והגפנין⁷ ונובלות תמרה⁸, והן שעדיין לא הטילו שאור⁹, הנצפה¹⁰ והפספרי¹¹ וכיוצא בהן - פטורין מן הדמאי¹², והלוקחן מעם הארץ - אינו צריך להפריש מהן תרומת מעשר ולא מעשר שני¹³, מפני שחזקתן מן ההפקר. אפלו אמר לו עם הארץ: אינם מעשרין - הרי אלו פטורין מן המעשרות. עד שידוע לו שהן מן השמור¹⁴.

2) במשנה שם: "הקלים שבדמאי". ופסק רבינו כר' יוחנן בירושלמי שם, שהקילו בהם מפני שרובם מן ההפקר. ואם כן אף ודאי שלהם פטור. (3) "מין ממיני התאנים המדבריות".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העיר על זה מהרי"ט, ולפיכך הגיה בדברי רבינו: [לא] מפני שקרובה היא יותר מצור [אלא] מפני שחזקה וכו'. [אולם גם בפסוקים ישנה הוכחה כי צידון הייתה קרובה יותר מצור, שהרי נאמר: "אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון ואת אחלב וגו'", ואם צידון רחוקה יותר מצור, למה לא נזכרה כאן גם צור, שאף היא לא נכבשה, שהרי היה בה מלך גוי, הרי שהייתה קרובה יותר מצור. ועל כרחנו אנו צריכים לדברי רד"ק שכתב, שהיו שתי ערים בשם "צידון" האחת "צידון רבה", והייתה צידון אחרת קטנה ממנה]. (48) שדרך החמרים להביא ממקום רחוק.

ח. הלוקח מן העובד פוככים בארץ שהחזיקו עולי בבל⁴⁹, אם הנה תגר עובד פוככים שלוקח מישראל⁵⁰ - הרי פרוטיו דמאי. לפיכך, פראשונה, בזמן שהיה רב ארץ ישראל ביד ישראל, הלוקח מכל תגר עובד פוככים - מעשר דמאי, כלוקח מעם הארץ.

(49) שגזרו בה על הדמאי. (50) אבל אם לוקח מגויים, פטור מן המעשרות, לדעת רבינו, שהרי המדובר בקונה פירות שנגמרה מלאכתן, שאם לא נגמרה מלאכתם - מעשר ודאי כקונה מישראל, ובתוספתא שם: "אבל מביאין לו מן הגוי ומן הכותי חזקתו וודאי". וזהו כר' מאיר ור' יהודה הסוברים שמירוה הגוי אינו פוטר].

ט. אי זהו תגר? זה שהביא שתיים ושלש פעמים⁵¹. אבל אם הביא פעם אחת, אפלו הביא שלש משואות בבת אחת, או שהביא הוא ובנו ופועל⁵² - עדין לא החזק תגר⁵³.

(51) [אם בפעמיים מתחזק לתגר - בשלוש לא כל שכן? אבל נראה שגם בפעמיים מתחזק לתגר, אם בפעם אחת מאותן שתי הפעמים הביא שתי משאיות, שביחד הן שלוש משאיות, ורק בפעם אחת אינו מתחזק, אף אם הביא שלוש משאיות]. (52) בעיא שלא נפשטה שם. (53) גם בהביא הוא ובנו ופועל, שכיוון שלא נפשט בירושלמי, אי אפשר להחזיקו כתגר מספק ולפטרו מתרומה גדולה כמפריש דמאי, אלא מפריש כדן וודאי.

י. פשגזרו על הדמאי - לא גזרו על פרות הוצעה לארץ שנכנסו לארץ⁵⁴.

(54) מכיוון שכל דיני דמאי מדוברים כשלקח הפירות לאחר שנגמרה מלאכתם, גם כאן וודאי מדובר באופן שנכנסו לארץ לאחר שנגמרה מלאכתם בחוצה לארץ, שאז אינם חייבים במעשרות בארץ אלא מדבריהם. ואם כן ייתכן שאם נגמרה מלאכתם בארץ, שאז חייבים הם במעשרות מן התורה - גזרו עליהם דמאי.

יא. פרות הארץ שרפו על של הוצעה לארץ - הרי אלף⁵⁵ חביבין בדמאי⁵⁶. ושל הוצעה לארץ שרפו על פרות הארץ, וכן דברים שחזקתן תדיר מחוצה לארץ, כגון אגוזים ודרמסקעות⁵⁷ - הרי אלו פטורין מן הדמאי.

והארז הלכן ביותר, והפמון הגדול³³ - מתעשרין דמאי בכל ארץ ישראל³⁴ ובסוריא³⁵. וכן כל פיוצא בפרות אלף³⁶.

(27) אבל אם ספק הדבר, אנו אומרים: במקום שהם נמצאים מאותו מקום מקורם. (28) נקט בלשון "אין צריך לומר", משום שארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים חמורה יותר מסוריא. (29) כלומר, ולא החזיקו בה עולי בבל. (30) שכיוון שבאו ממקום שגזרו הדמאי, שוב לא פקע חיובם. (31) משנה שם פרק ב': "ואלו דברים מתעשרים דמאי בכל מקום, הדבילה והתמרים והחרובים האורז והכמון". (32) כלומר: מיושרים. (33) שם: "והא כמון בקיפוס? עקום הוא". כלומר, וכמון של ארץ ישראל, ישר הוא. ואם כן יש להגיה כאן "הישר". (34) כלומר, אף במקום שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד. (35) אבל לא בחוץ לארץ, שפירות של ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ, פטורים מן המעשרות. [ומה שכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "אחד שיהיו בארץ ישראל או בחו"ל היינו אם נגמרה מלאכתם בארץ, ואחר כך יצאו לחוצה לארץ, שאז חייבים במעשרות]. (36) שאין כמותם בחוצה לארץ.

ה. החמרים שהביאו פרות לצור³⁷ - חביבין בדמאי; שהחזקתן מהארץ שהחזיקו עולי בבל, שהיא הקרובה לה³⁸. והארז³⁹ - אין חוששין לו⁴⁰, אלא כל הארז הנמצא חוצה לארץ שהיא קרובה לארץ⁴¹ שהחזיקו עולי בבל - פטור מן הדמאי, אלא אם פן היה נפרד⁴², כמו שבארנו.

(37) שהיא חוץ לארץ. (38) שכיוון שבאו בשיירה, לא מסתבר שמשדה העיר הביאו, אלא ממקום אחר. והיינו כשהביאו לאחר שנגמרה מלאכתם בארץ ישראל, שאם לא כן פטורים הם ממעשרות, ככל פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ. (39) של חוצה לארץ. (40) "שמה נתערב באורז של ארץ ישראל". (41) כלומר, אף על פי שהיא קרובה לארץ שהחזיקו בה עולי בבל. (42) שהיה לבן ביותר.

ו. הלוקח מבעלי אוצרות בצור - פטור מן הדמאי⁴³, ואין אומרים שמהא מפרות הארץ אצרו⁴⁴. וכן חמור יחידי שנכנס לצור והוא טעון פרות - פטור מן הדמאי, שחזקתן משדה העיר⁴⁵.

(43) שאנו אומרים מאותה העיר באו. (44) אף שארץ ישראל קרובה לה. (45) ואף שבשיירה תולים שממקום אחר באו - בחמור יחידי אין לתלות כן, אלא מכאן הוא.

ז. הלוקח מבעלי אוצר בצידון - חביבין בדמאי, מפני שקרובה היא⁴⁶ יותר מצור⁴⁷, שחזקתה שאוצרין מפרות הארץ שהחזיקו עולי בבל. אבל הלוקח מן החמרים בצידון - פטור מן הדמאי, מפני שחזקתן שמביאין מחוצה לארץ⁴⁸.

(46) ודרך האוצרים פירות להביא ממקום קרוב. (47) דברי רבינו תמוהים: הרי ידוע שצידון רחוקה יותר מצור? וכבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

73) "הוא הנותן מן המנחה אחר שיקריב ממנה מלא קמצו, והנותן ההוא אוכלים אותו הכהנים כמו שחייב עליהם הכתוב". (74) ובתוספתא שם פרק ב וירושלמי שם פרק ג הלכה ה אמרו שפטורה אף מן הוודאי. (75) שלא הקלו חכמים אלא כשיש במה לתלות, כמו שאמרו בירושלמי לענין שבת ששואלו ואוכל על פיו: אם מפני כבוד השבת למה לי שואלו? - על ידי עילה.

טו. הלוקח פרות לאכילה ונמלך עליהם לבהמה⁷⁶

הרי זה לא ימכרם לעובד כוכבים⁷⁷, ולא יאכילם לבהמה⁷⁸, אפלו לבהמת אחרים⁷⁹, עד שיתקנם דמאי.

76) בירושלמי אמרו כן גם על לקחם לאכילה וחשב עליהם זרע. (77) שכשקנה לעצמו נתחייב בדמאי, ואסור למכור טבל. (78) שלו, שאסור להאכילה עד שיעשר. שהרי נהנה ממנו הנאה של כילוי. (79) בשכר, שהרי הוא מוכר טבל.

טז. שמן ערב⁸⁰ - פטור מן הדמאי, שאין חזקתו לאכילה⁸¹. שמן⁸² שלקח הסורק לתתו בצמר - פטור מן הדמאי, מפני שהוא נבלע בצמר⁸³. אבל שמן שלוקח האורג לסוף בין אצבעותיו - חייב בדמאי, מפני שהוא נבלע בגופו, וסיכה היא פשתיה בכל מקום.

80) הנותן ריח טוב. (81) אלא לסיכה. ואף על פי שסיכה כשתייה, - לא החמירו בסיכה לענין דמאי, אלא בשמן העומד לאכילה. (82) והמדובר בשמן העומד לאכילה ולפיכך החמירו גם בסיכה. (83) והרי הוא כשמן שסכים בו את הכלים.

יז. עובד כוכבים ששאל מישראל⁸⁴ לתן לו⁸⁵ שמן⁸⁶ על מפתו - אסור בודאי⁸⁷, ומתן בדמאי⁸⁸. נתן העובד כוכבים שמן⁸⁹ על גבי טבלא להתעגל⁹⁰ עליה - משעמד⁹¹ מתן לישראל לישב אחריו⁹².

84) חבר. (85) כלומר, שהישראל עצמו יתן השמן על גבי המכה. (86) של ישראל. (87) כלומר, בשמן של טבל וודאי, לפי שהוא כנהנה מן הטבל הנאה של כילוי ואסור. (88) שכיוון שהוא חולה הקלו חכמים, כמו שהתירו להאכיל דמאי לעניים ולאורחים. (89) בין של דמאי ובין של וודאי. (90) להתגלגל. (91) הגוי, ונשתיר מעט מן השמן על הטבלא. (92) שאין איסור טבל אלא מחמת תרומה המעורבת בו. וכיוון שהתעגל, כבר נתחללה התרומה, שגם תרומה מתחללת על גבי גופו של הכהן.

יח. מי שנפל שמן דמאי על בשרו⁹³ - משפשפו ואינו חושש⁹⁴. הלוקח יין למורים⁹⁵ או לאלונתית⁹⁶, או קטניות לעשות טחינין⁹⁷ - חייב בדמאי⁹⁸. אבל הלוקח⁹⁹ מורים שיש בו יין, או אלונתית, או שלקח טחינין - הרי אלו פטורין מן הדמאי; שלא גזרו על תערבת דמאי. ואם היה הדבר שחייב בדמאי שנתערב בגון תבלין ושאר, הואיל וטעמו נפר - אין בטלים, ונמצאת כל התערבת חייבת בדמאי¹⁰⁰.

55) כל הפירות שבארץ. (56) שהולכין אחר הרוב. (57) מין שזיף שמקורו מסביבות דמשק. ואף על פי שדמשק אינה חוץ לארץ, אלא סוריא - הרי לא גזרו בה על הדמאי, וכמו כן לא גזרו על פירותיה שנכנסו לארץ.

יב. לא הִלְכוּ חֲכָמִים בְּפִרוֹת חוּצָה לְאַרְץ⁵⁸ לֹא אַחַר הַמְרָאָה⁵⁹ וְלֹא אַחַר הַטַּעַם וְהָרִיחַ, אֲלָא אַחַר הָרֵב: כֹּל שָׂרְבוּ לוֹ⁶⁰ - מֵתָר, וְשֵׁלֵא רֵבּוּ לוֹ - אֲסוּר. בִּיעֵד? רֵבּוּ בְעִיר אֲבָל לֹא בְמִדִּינָה⁶¹, או שָׂרְבוּ בְמִדִּינָה וְלֹא רֵבּוּ בְעִיר; בְּהָר וְלֹא רֵבּוּ בְבִקְעָה, בְּבִקְעָה וְלֹא בְהָר; רֵבּוּ לְחֻנּוּי וְלֹא לְכַעַל הַבַּיִת, לְכַעַל הַבַּיִת וְלֹא לְחֻנּוּי; זֶה שָׂרְבוּ בוֹ - מֵתָר, וּמְקוֹם שֵׁלֵא רֵבּוּ בוֹ - חַיֵּב בְּדִמְאֵי.

58) כלומר, בפירות שהם בספק אם הם מן הארץ או מחוץ לארץ. (59) כלומר, המראה הניכר בטביעת עין. אבל אחר הצבע, הולכים. (60) פירות חוצה לארץ על פירות הארץ. (61) בכל המקומות מחוץ לעיר.

יג. רבו פרות חוצה לארץ בשוק⁶² ונתמעטו - חזר השוק לישנו, והלוקח ממנו - חייב בדמאי. (62) והתירו את השוק.

יד. ואלו דברים שלא גזרו עליהן בשעה שגזרו על הדמאי: הלוקח פרות⁶³ לזריעה⁶⁴ או להאכיל לבהמה⁶⁵, קמח לעורות⁶⁶ או למלוגמא⁶⁷ או לרטייה⁶⁸, שמן להדלקת הנר או לסוף בו את הכלים, יין לקילור⁶⁹, וחלת עם הארץ⁷⁰, והמדמץ⁷¹, והלקוח בכסף מעשר שני⁷², ושגרי המנחות⁷³, ותוספת הבפורים⁷⁴. כל אלו פטורים מן הדמאי, וכיון שאמר לו עם הארץ: מתקנין הם - אינו צריך לעשר⁷⁵.

63) כלומר, חיטים או שעורים, מעם הארץ. (64) שאילו היה זה טבל וודאי, היה חייב לעשר לפני שזורע. (65) אף כאן, אילו היה טבל וודאי היה חייב במעשר. (66) "לעבד בהם העורות". (67) והקמח נמאס בתוך המלוגמא. (68) היא מלוגמא היא רטייה, אלא שהראשונה יונית והשנייה לשון הקודש. (69) שנותן היין לתוך משחת העיניים והיין בטל לגמרי, והרי הוא כאילו קונה שמן לסוך בו את הכלים, ולכן סמך רבינו יין לשמן. (70) בין שהפרישה עם הארץ, שאימת חלה על עם הארץ ואינו משקר, ובין לקח עיסה מעם הארץ והפרישה הוא ממנה חלה, שלא גזרו על אכילת מצוה. (71) "הוא דבר המעורב מחולין ותרומה וכו' כי התרומה שמה דמע והוא מה שאמר הכתוב: מלאתך ודמעך". ובין שלקח פירות שנדמעו אצל עם הארץ, כגון שנפלה תרומה גדולה לפחות ממאה ונתנה לכהן. שאימת דימוע על עם הארץ ואינו משקר, ובין אם לקח פירות מעם הארץ ונדמעו אצלו שכיוון שאוכלם בתורת תרומה - אכילת מצוה היא ולא גזרו עליה. (72) "הם הפירות שלקחו בירושלים בכסף מעשר שני". ובין אם הכסף של מעשר שני דמאי, ובין אם הוא וודאי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

113) ואינו יודע איוז מהם. (114) צריך להיות: כדמאי.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי

1) יבאר הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו פעם שנייה. הלוקח מן הפלטר או מן המנפול. תשעה מנפולין שלקחו מעשרה נחתומין. ודין הלוקח מן העני. ופועלים שהיו אוכלין והותירו פרוטות.

א. הלוקח² מן הסיטון³ וחזר ולקח ממנו פעם שנייה¹⁶ - לא יעשר מזה על זה⁴, אף על פי שהוא מין אחד⁵, אפלו מקפה אחת⁶, אף על פי שמכיר את החבית⁷ שהיא היא. מפני שהסיטון לוקח מאנשים הרבה ומוכר⁸, ושמה לקח זה שמכר תחלה מעם הארץ שפרותיו דמאי, וזה שלקח בסוף מתבר שפרותיו מתקנין, וכבר בארנו⁹ שאין מעשרין מן החיב על הפטור ולא מן הפטור על החיב. ואם אמר הסיטון: משל אחד הן - נאמן¹⁰.

2) דמאי פ"ה משנה ו, ותוספתא פ"ה. (3) "הוא המוכר פירות וכל דבר לח כגון דבש ושמן" (פירוש המשנה). וכיון שהוא מוכר במדה גסה, מותר לו למכור דמאי והלוקח יתקנם, כנ"ל פ"א הלכה ב. וממה שאמרו שהסיטון נאמן לומר משל אחד הם (ראה להלן), נראה שהמדובר בסיטון עם-הארץ (חידושי מהרי"ח במשנה שם). (4) אבל מהם עליהם יכול לעשר, אף שהסיטון לוקח מהרבה אנשים, יש להניח שמוכר פירות של כל אחד ואחד לחוד. וראה בהלכה הסמוכה וסוף הלכה ד. (5) כלומר, שניהם חיטה שחורה או לבנה, וכל-שכן אם אחת שחורה ואחת לבנה. (6) שכיון שהם מין אחד ובקופה אחת, היה מקום לומר שהם משל אדם אחד. (7) כלומר, הקופה הנ"ל. (8) תוספתא שם: הלוקח מן החנוני וחזר ולקח ממנו שניה, אף-על-פי שמכיר את החבית שהיא היא, לא יעשר מזה על זה. ובירושלמי שם הלכה ה: "אם מכיר הוא את החבית שהיא היא, מעשר ממנו עליו כו' הדא דתימר באילין אינוקרימא (כן צריך להיות, והן כדי יין - תוספתא כפשוטה), ברם באילין שפייתא (כן צריך להיות, והם כלי מדה, ועשויים גם לשאיבת היין מן הגת - שם), אורחא מפנתין אילין לגוא אילין (= דרכם לפנות ולהריק מכלי אחד אל השני)". (9) למעלה פ"א הלכה ו, ופ"ה מהלכות תרומות הלכה יב. (10) ומעשר מזה על זה (משנה שם).

ב. היתה¹¹ מוכר¹² פשות¹³ או ירק, והין¹⁴ מביאין וצוברין לפניו - הלוקח ממנו מעשר מפל פשות ופשות, ומפל אגדה ואגדה¹⁵, ומפל תמרה ותמרה¹⁶. (11) תוספתא שם, בשינוי לשון. (12) הסיטון הנ"ל. (13) בכתב-יד: "קישות", וכן הוא בתוספתא שם, והם קישואים. וראה בעוקצין פ"ב משנה א (תוספתא כפשוטה). (14) כלומר, אלה שהסיטון קונה מהם על-מנת למכור. (15) של ירק. (16) שכיון שהרבה מביאים לפניו, יש לחשוש שנתערבו הפירות. וראה להלן הלכה ד, גבי בעל הבית המוכר.

ג. הלוקח¹⁷ מפעל הבית¹⁸ וחזר ולקח ממנו שניה -

93) כלומר, ישראל שנפל שמן על בשרו. (94) ואף על פי שאין סכין בשמן של דמאי - כיוון שנפל על בשרו, נחללה קדושת התרומה שבו. (95) הוא ציר של דגים, שהיו מטילים לתוכו יין. (96) הוא יין שנותנים בו שמן. (97) קטניות טחונות ששמים בהם דבש. (98) אף על פי שעכשיו הוא "תערובת דמאי" - כיוון שבא לידו הדמאי בעין. (99) מעם הארץ. (100) לפי שטעמם ניכר בכלה.

יט. פל אלו הפטורין מן הדמאי שלא גזרו עליהם, אם התקנין דמאי¹⁰¹ והפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני¹⁰² - מה שעשה עשוי. אבל אם תקן את הדמאי בודאי¹⁰³ והפריש ממנו תרומה גדולה ומעשרות¹⁰⁴, או שתקן את הודאי בדמאי¹⁰⁵ - לא עשה פלום¹⁰⁶.

101) כלומר, תקנם כדרך שמתקנים דמאי. (102) ירושלמי שם. ובתוספתא לא נזכר אלא מעשר שני. (103) צריך להיות: "כוודאי" (כסף משנה), כלומר, כדין וודאי. (104) כלומר, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני או מעשר עני. (105) צריך להיות: "כדמאי", כלומר, כדין דמאי, ולא הפריש ממנו אלא תרומת מעשר ומעשר שני. (106) כלומר: אם תיקן את הדמאי כדין וודאי, שהפריש תרומה גדולה, וכמו כן הפריש מעשר ראשון ומעשר עני על מנת ליחנם ללוי ולעני - לא עשה כלום, שתרומה גדולה אינה תרומה, שהרי הפרישה כבר עם הארץ, ומעשר ראשון ומעשר עני אינו חייב לתת ללוי ולעני, אלא מעכבם לעצמו, כדין דמאי. ואם תיקן את הודאי כדין דמאי ולא הפריש ממנו תרומה גדולה, הרי זו הפרשה בטעות, שאילו ידע שזהו וודאי, לא היה מקדים מעשר לתרומה גדולה, ואינה הפרשה.

כ. פל העיר מוכרין ודאי¹⁰⁷ ואחד מוכר דמאי, ולקח ואין יודע ממי לקח¹⁰⁸ - כיצד מתקן? מפריש תרומה¹⁰⁹ ותרומת מעשר ונותנן לפניה¹¹⁰, ומפריש מעשר שני בלבד¹¹¹, והרי הוא פמעשר שני של דמאי¹¹².

107) טבל. (108) וכיוון שלקח ממקום קביעותם, אין הולכים אחר הרוב, לפי ש"כל קבוע כמחצה על מחצה דמי". (109) שאף על פי שהדמאי פטור מתרומה גדולה - כאן מפרישה, מפני שהוא ספק טבל. (110) שאף על פי שספק הוא החמירו חכמים ליתן אותם לכהן, כיוון שהן במיתה. וכן הוא בדמאי. (111) אבל מעשר ראשון ומעשר עני אינו צריך להפריש, אלא לקרוא להם שם בלבד, כמו בדמאי. (112) אם הכוונה שמקילים במעשר שני זה, כמו שמקילים במעשר שני של דמאי, שאין לו חומש ואין לו ביעור ונאכל לאונן וכו' - קשה להבין איך למד דיני מעשר שני זה, שהוא ספק טבל, מדמאי, שרוב עמי הארץ מעשרים הם.

כא. וכן אם היו לפניו שתי קפות, אחת טבל ואחת מתקן, ואבדה אחת מהם¹¹³ - הרי זה מפריש מן השניה תרומה גדולה ותרומת מעשר ונותנן לכל כהן שירצה, ומפריש מעשר שני בלבד בדמאי¹¹⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ח' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

36) ירושלמי שם. (37) היה יכול לשנות הלכה זו גם בפלטרין, שהרי מוכח שאחד מהם לקח משנים, אלא שאין זה מצוי שפלטר יקח משנים. (38) כלומר, לכל הפחות אחד מהם, וכל-שכן אם כמה מהם קנו משנים, שבוודאי מעשר מכל דפוס. (39) כלומר, אפילו מאחד, וכל-שכן אם קנה מכמה מהם, שהחשש גדול יותר. (40) כלומר, אף-על-פי שרובם קנו מנחתום אחד, אין אנו הולכים אחר הרוב, שכיון שקנה מהם, הרי זה "קבוע" ו"כל קבוע כמחצה על מחצה" (למעלה פי"ג הלכה כ).

19 ח. הלוקח⁴¹ מן העני⁴², וכן העני⁴³ שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבילה⁴⁴ - מעשר מכל אחת ואחת⁴⁵. ובתמרים ובגרוגרות - בולל⁴⁶ הפל⁴⁷ ומעשר⁴⁸. אימתי⁴⁹? בזמן שהמתנה מרבה⁵⁰; אבל במיעוט - מעשר מכל מתנה ומתנה⁵¹.

(41) שם משנה ה, ותוספתא שם פ"ה. (42) שהוא חבר. ולקח ממנו פרוסות פת או פלחי דבילה, כדלהלן. (43) חבר. (44) פשוט הוא, שהמדובר בצדקה ולא במתנות עניים, שהללו פטורים ממעשר. (45) כלומר, העני שיודע מה שקבל מכל אחד ואחד, מעשר ממתנת כל נותן ונותן, שאנו חוששים שמא אחד עישר והשני לא עישר. אבל הלוקח מן העני, צריך לעשר מכל פרוסה ופלה (תוספתא כפשוטה). (46) כלומר, עני שנותן לו. וראה להלן. וכן הוא במשנה שם, בכתב-יד קמברידז' ומינכן. (47) כלומר, מערב הכל. (48) מן התערובת על כולה. (49) דברי רבי יהודה במשנה שם, שבא לפרש דברי התנא הראשון (רדב"ז). (50) "לפי שנאמר: מאחר שנתן זה הנותן מתנה גדולה, איש נדיב הוא ולא יקשה בעיניו המעשר, ונאמר שעל-כל-פנים הוציא המעשרות, ויתעשר הכל דמאי" (פירוש המשנה), ולכן בולל המתנות הגדולות ומעשרן. ואף-על-פי שפסק למעלה (פי"ג מהלכות תרומות הלכה ד), שאין בילה אלא בשמן ויין (וראה שם פ"ב הלכה יג) - זה אינו אלא בטבל ודאי, אבל בדמאי הקילו (ראה משנה למלך ופאת-השולחן). (51) ביין שנחשב עליו שהוא עכ"פ כילי ולא עישר, ולפיכך לא יתערב הכל שמא יפריש מדמאי על הודאי" (פירוש המשנה). ולא כתב רבינו "מכל אחת ואחת", כמו שכתב בתחילת ההלכה, שכאן מדובר בעני שנתנו לו (וכן נראה בתוספתא שם), ולא בלוקח מן העני, וראה למעלה.

24 ט. שחק⁵² את הפת⁵³ ועשאה פרוירין, ואת הגרוגרות⁵⁴ ועשאה דבילה⁵⁵ - מעשר מאחד על הפל⁵⁶.

(52) העני, תוספתא שם. (53) כלומר, קיבל ככרות שלימות, שהן מתנה מרוב. (54) בכמות מרובה. (55) שעל-ידי השחיקה היו מתדבקות הגרוגרות בדבש היוצא מהן (תוספתא כפשוטה). (56) כלומר, מפלח אחד או מככר מפורר אחד על הכל, שהקלו בדמאי במתנה מרובה, כמבואר למעלה. ולא בא רבינו להשמיענו בהלכה זו, אלא שכבר שלם הוא מתנה מרובה (פאת השולחן שם, וראה ברדב"ז).

1 מעשר מזה על זה, אפלו משתי קפות, אפלו משתי עירות¹⁹; שחזקתו שאינו מוכר אלא משלו.

(17) שם פ"ה משנה ז. (18) כלומר, מביתו. וראה בהלכה הסמוכה. (19) כלומר, בכל פעם קנה ממנו בעיירה אחרת, והיה מקום לחשוש שמא במקום אחר לקח מפירות אחרים למכרם.

3 ד. בעל הבית²⁰ שהיה מוכר ירק בשוק: בזמן שמביאין לו מגנותיו - מעשר מאחד על הפל; ובזמן שמביאין לו מגנות אחרות, אם לקח ממנו וחרז ולקח ממנו פעם שניה - לא יעשר מזה על זה²¹.

(20) משנה שם. (21) אבל על הפעם הראשונה מעשר ממנו עליו, שאף-על-פי שסיתון מפריש מכל קישות וקישות (למעלה הלכה ב) - סתמו של בעל הבית שאינו מערב ירק של גינה זו עם ירק של גינה אחרת (רדב"ז).

8 ה. הלוקח²² פת מן הנהנתום²³ - לא יעשר מן החמה²⁴ על הצוננת²⁵; שאני אומר: חטים של אמש היו משל אחד, ושל היום משל אחר²⁶.

(22) שם משנה ג, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (23) "מי שילוש הקמח ועושה אותו ככרות ואופהו, נקרא נחתום" (פירוש המשנה שם). (24) הלחם החם שאפוהו היום. (25) הלחם הקר שאפוהו אתמול, אף ששניהם מדפוס אחד, כלומר, בצורה אחת (שם, וראה בהלכה הסמוכה). (26) ושמא אחד מהם מעשר והשני אינו מעשר, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור, אבל מן החמה על החמה או מן הצוננת על הצוננת מעשר, אפילו הם שני דפוסים, ראה בהלכה הסמוכה, גבי פלטר.

11 ו. הלוקח²⁷ מן הפלטר²⁸, אף על פי שהן²⁹ דפוסין הרבה - מעשר מאחד³⁰ על הפל; שהנהנתום שמוכר למנפול³¹ עושה עסתו דפוסין הרבה³². אבל³³ הלוקח מן המנפול³⁴ - מעשר מכל דפוס ודפוס³⁵; שהמנפול לוקח משני נחתומין.

(27) שם משנה ד, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (28) "הלוקח מן הנחתום למכור לבני אדם, נקרא פלטר" (פירוש המשנה שם). (29) הככרות. (30) מדפוס אחד. (31) נוסח אחר: "לפלטר" (הגהה בגליון הרמב"ם), וכן נכון, שהרי למנפול דין אחר, ראה להלן, ועיין מעשה רוקח. (32) והפלטר אינו לוקח אלא מנחתום אחד. והמדובר כשכל הככרות נאפו ביום אחד, שאם נאפו בשני ימים, הרי אין מפרישים מזה על זה (בהלכה הקודמת). (33) משנה שם. (34) אף הוא מוכר לחם, כפלטר, אלא שהוא קונה מהרבה נחתומין (פירוש המשנה). (35) ולא מכל ככר וככר מאותו דפוס, שבדפוס אחד אין חוששין שמא לקח המנפול משנים.

16 ז. תשעה³⁶ מנפולין³⁷ שלקחו מעשרה נחתומין, הואיל ואחד מהן³⁸ לקח משנים, פל הלוקח מאחד³⁹ מן התשעה - מעשר מכל דפוס ודפוס⁴⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 י. פועלים⁵⁷ או אורחים⁵⁸ שהיו מספין ואוכלין⁵⁹,
 2 והותירו פרוסות⁶⁰ - מעשר מפל אחת ואחת⁶¹.
- 19 מפרישין מעשר שני, שנאמר: עשר תעשר את כל
 20 תבואת זרעך. ובשנה שלישית ושלשית מפרישין
 21 מעשר עני חלף מעשר שני, כמו שבארנו⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין מעשר שני
 בו ובשנה שלישית ושלשית מפרישין מעשר עני".

מלשונו משמע שהקפדה על סדר ההפרשה מחוייבת,
 אבל הנתינה בפועל יכולה להיות באופן אחר. וצריך להבין,
 הניחא בשאר המעשרות העיקר הוא ההפרשה ולא הנתינה
 כי על-ידי ההפרשה מוציאים את התבואה מגדר טבל, אבל
 במעשר עני שגדרו נתינת צדקה העיקר צריך להיות שהעני
 יקבל את הצריך לו, ואיך אפשר לומר שההפרשה לבדה
 היא ענין עיקרי. אלא שזהו החידוש בדין זה, שגם כאשר
 נמצא במקום שאין בו עניים, ישנו חיוב של הפרשת
 מעשר עני. ועד"ז מובן בנוגע לצדקה שצריך להפריש
 ממונו לצדקה ואח"כ ימסור לעני כשימצאנו.

כך גם בצדקה רוחנית, היינו בהשפעה על יהודי אחר, שגם
 אם אין בסביבתו עני בדעת, חייב להיערך ולהכין את עצמו
 כדי שבהזדמנות הראשונה יוכל לפעול על יהודי אחר
 באופן המתקבל. ומובן שיש גם להשתדל לחפש את העני
 ולעזור לו, ומכיון ש"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה
 למעשה", ועל-אחת-כמה-וכמה כשיש אצלו את ההפרשה,
 מסבב לו הקב"ה כמה סיבות שיוכל לקיים גם את הנתינה
 בפועל.

(על-פי "יין מלכות" החדש ספר זרעים סי' י"ט)

2 ראה למעלה בפ"ג מהל' תרומות הכ"ג. 3) כלומר, אחר
 ההפרשה, אף-על-פי שהוא לפני הנתינה, ראה למעלה פ"א
 מהל' מעשר ה"א. 4) כלשון הכתוב: "עשר תעשר את כל
 תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". לומר לך שבכל שנה
 צריך להפריש מעשר נוסף למעשר ראשון. אלא שבשנה
 ראשונה ושניה רביעית ושלשית הוא "מעשר שני", ובשנה
 שלישית ושלשית מפרישים במקומו "מעשר עני", כדלהלן.
 5) מן הנשאר לאחר הפרשת מעשר ראשון (למעלה פ"ו
 מהל' מתנות עניים ה"ג), אבל מעשר ראשון עצמו פטור
 ממעשר שני, ראה למעלה בהל' מעשר שם. 6) משנות
 השמיטה. 7) למעלה בהל' מתנות עניים שם ה"ד, ובפ"ט
 מהל' מעשר ה"ג.

- 22 ב. באחד בתשרי⁸ הוא ראש השנה למעשר תבואות⁹
 23 וקטניות וירקות¹⁰. וכל מקום שנאמר ראש השנה¹¹,
 24 הוא אחד בתשרי. ובחמשה עשר¹² בשבט הוא ראש
 25 השנה למעשר האילנות. כיצד? תבואה¹³ וקטניות¹⁴
 26 שהגיעו לעונת המעשרות¹⁵ לפני ראש השנה¹⁶ של
 27 שלישית¹⁷, אף על פי שנגמרו ונאספו בשלישית -
 28 מפרישין מהן מעשר שני¹⁸. ואם לא באו לעונת
 29 המעשרות אלא לאחר ראש השנה של שלישית¹⁹ -
 30 מפרישין מהן מעשר עני. וכן פרות האילן²⁰ שבאו

57) תוספתא שם. ומדובר אף בפועלים של בעל-בית אחד,
 ואף-על-פי-כן אינו מעשר מאחד על הכל - שמה פועל זה
 או אורח זה, עישר, והשני לא עישר (תוספתא כפשוטה).
 והמדובר באופן שחייב לעשר, כגון שאכל אכילת קבע,
 שחייב במעשרות. שאילו אכילת עראי של פועל פטורה מן
 המעשרות, כמבואר למעלה (פ"ה הלכה ט) או שנגמר
 מלאכתם למעשר, שאינו אוכל מן התורה וחייב במעשרות
 (שם), אבל אם לא נגמרה מלאכתו למעשר ואוכל אכילת
 עראי שפטור מן המעשרות, בוודאי לא עישר, והרי זה
 כקונה דמאי מבעל-בית אחד שמעשר מאחד על הכל.
 58) אף-על-פי שמאכלים את האורחים דמאי ואינם צריכים
 לעשר (למעלה פ"י הלכה יא) - יתכן כי עישרו מצד חומרא,
 כי הרי אמרו שם "והרוצה לתקן יתקן" (דמאי פ"ג משנה
 א ולמעלה שם). 59) בתוספתא שם: "פועלין שהיו
 יושבין ואוכלין וכו' וכן אורחים שהיו מסובין וכו'". ורבינו
 כתב בשניהם "מסובין" הלאות כי הפועלים מותרים להסב
 ולאכול, ואין חשש לביטול ממלאכתו של פועל, וכן נראה
 בברכות טז. "בעל הבית מיסב עמהם", הרי שגם הם
 מסובין. 60) שדינן כדין מתנה מועטת, כנ"ל (רדב"ז).
 61) כלומר, כל פרוסה ופרוסה.

סלקו להו הלכות מעשר בסיעתא דשמיא
 הלכות מעשר שני ונטע
 רבעי

- 6 יש בכללן תשע מצות. שלש מצות עשה, ויש
 7 מצות לא תעשה, וזהו פרטין: א) להפריש מעשר
 8 שני. ב) שלא להוציא דמיו בשאר צרכי בני אדם
 9 חוץ מאכילה ושתיה וסיכה. ג) שלא לאכלו
 10 בטמאה. ד) שלא לאכלו באנינות. ה) שלא לאכל
 11 מעשר שני של דגן חוץ לירושלים. ו) שלא לאכל
 12 מעשר תירוש חוץ לירושלים. ז) שלא לאכל
 13 מעשר יצהר חוץ לירושלים. ח) להיות נטע רבעי
 14 פלו קדש, ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר
 15 שני לכל דבר. ט) להתנדות יהוי המעשר.
 16 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שבכל שנה מעשר שני ובשלישית ושלשית מעשר
 עני. מתי הוא ר"ה לתבואה וקטניות, ור"ה למעשר אילנות.
 החרובין שחנטו פירותיהן והדבר שבשעת לקיטתו עישרו.
 האבינות של צלף והאורז והדוחן שהשרישו קודם ר"ה.
 הבעלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום. ופול המצרי
 שהביא שליש לפני ר"ה. ודין זרעו לזרע וחיוב עליו לירק
 או איפכא. ודין פירות שנה שנייה שנתערבו בפירות שנה
 שלישית. הדברים ששויים בהם מעשר ראשון ומעשר שני.
 ופירות שהוציא מהן מעשר קודם שיקבעו.

- 18 א. אחר² שמפרישין³ מעשר ראשון בכל שנה⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמעשרותיו מדרבנן, והלכו בו אחר לקיטה (בהלכה הסמוכה), ולא השוום לאילנות שהולכים בהם אחר חנטה, מפני שהם מדאורייתא. [26] ע"י ב'ספרי' פ' ראה לדברים יד, כב]. [27] שחייבין במעשרות מן התורה, והולכים בהם אחר עונת המעשרות, כנ"ל בהלכה הקודמת. והמקור לזה שאנו הולכים באילן אחר עונת המעשרות ובריק אחר לקיטה (בהלכה סמוכה), הוא בברייתא שם יד: "רבי עקיבא אומר, באספן מגרנך ומיקבך. מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על רוב מים (הם מי גשמים שרוב זרעים גדלים על ידם רש"י) ומתעשרין על שנה שעברה, אף כל שגדילין על רוב מים מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדילין על כל מים (אף על שאובין, שדולין ומשקין אותן תמיד, כענין שנאמר (דברים יא, י) "והשקית ברגלך כגן הירק", סתם גן הירק דרכו בהשקאה - רש"י) ומתעשרין לשנה הבאה (כלומר, שנת לקיטה)". והראב"ד חולק וסובר שחשובי צלמונה פטורין לגמרי, ומה שאמרו שם "מעשר חרובין דרבנן", הוא-הדין לכל האילנות, חוץ מדגן תירוש ויצהר, ורבינו סובר שכל האילנות מתעשרין מן התורה, חוץ מחרובי צלמונה, וראה למעלה פ"א מהל' מעשר ה"ט, ובפ"ב מהל' תרומות ה"ו.

ד. הירק - בשעת לקיטתו עשורו²⁸. ביצד²⁹? אם נלקט ביום ראש השנה³⁰ של שלישית, אף על פי שפא לעונת המעשרות³¹ ונגמרו³² בשנייה - מפרישין ממנו מעשר עני. ואם נלקט פרביעית - מעשר עני.

28) מימרא של רבה שם יג, ב. וכן הוא בברייתא שם יב, א - שהובאה להלן. ומקור הדברים, ראה בהלכה הקודמת. 29) ברייתא, שם. 30) על-ידי גוי ('תוספות' שם: ד"ה משתבא, ע"פ הירושלמי). 31) שהוא שיעור של תבואה ואילנות (למעלה ה"ב). 32) בישולו לגמרי, שהוא שיעור של קטניות (להלן ה"ח).

ה. וכן³³ האתרוג בלבד משאר פרות האילן - הרי הוא פירק³⁴ והולכין אחר לקיטתו, בין למעשר בין לשביעית³⁵. ביצד³⁶? אם נלקט בשלישית אחר חמשה עשר בשבט³⁷ - מפרישין ממנו מעשר עני, אף על פי שנגמרו בשנייה. וכן אם נלקט פרביעית קדם חמשה עשר בשבט - מפרישין ממנו מעשר עני. נלקט פרביעית אחר חמשה עשר בשבט - מפרישין ממנו מעשר עני.

33) כלומר, כדין הירק - דין האתרוג. 34) לפי שהוא גדל על כל מים כירק (קידושין ג.). 35) כרבותינו שנמנו באושא (ר"ה טו.) ואמרו שאתרוג "אחר לקיטתו, בין למעשר בין לשביעית" (כנסת רש"י שם, ועי' ב'תוספות' ד"ה ורבותינו), וכרביין שאמר בשם רבי יוחנן (שם) ש"אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית, אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל". ואם כן מה שהלכו בו אחר לקיטה בשביעית, אין זה אלא לחומרא, אבל לא לפטרו ממעשרות (רדב"ן). וראה להלן בפ"ד מהל' שמיטה הי"ב ובהערות שם. 36) כלומר, למעשר. וכיצד לשביעית, כתב להלן שם. 37) שאע"פ שדינו כירק לענין לקיטה - לענין ראש השנה,

1 לעונת המעשרות²¹ קדם חמשה עשר בשבט של שלישית, אף על פי שנגמרו ונאספו אחר פן בסוף שנה שלישית - מתעשרין לשעבר, ומפרישין מהן מעשר שני. וכן אם באו²² לעונת המעשרות קדם חמשה עשר בשבט של רביעית, אף על פי שנגמרו ונאספו פרביעית - מפרישין מהן מעשר עני. ואם באו לעונת המעשרות אחר חמשה עשר בשבט - מתעשרין להבא.

8) ראש השנה ב, א. 9) בדפוס רומי: "תבואה". וכן לשון רבינו להלן. 10) במשנה שם לא נזכרו אלא ירקות, אבל בברייתא (שם יב.) אמרו: "לירקות ולמעשרות". ובגמרא שם ביארו: "תנא דרבנן (= ירקות), וקתני דאורייתא (= מעשר תבואה)". 11) כגון בשביעית פ"ב כמה פעמים, ובראש השנה שם, ועוד. וראה בפ"ד מהל' שמיטה ה"ט. 12) ראש השנה שם, כבית הלל ולא כבית שמאי. 13) תוספתא שביעית פ"ב: "התבואה והקטניות שהביאו שלישי לפני ראש השנה, מתעשרין לשעבר וכו'". 14) למעלה כתב רבינו "תבואות וקטניות וירקות", וכאן השמיט "ירקות", לפי שבשעת לקיטתן עישורן (להלן ה"ד), ולא בשעה שהם מגיעים לעונת המעשרות כתבואה וקטניות, ולא כל מיני קטניות בכלל זה. ראה להלן ה"ה, שבאורו ובדוחן הולכים אחר גמר פרי. 15) התבואה משתביא שלישי, והתלתן שהוא קטנית, משיהיה זרעו ראוי לצמיחה אם יזרע (למעלה פ"ב מהל' מעשר ה"ה). 16) אחד בתשרי. 17) שהיא שנת מעשר עני, ראה בהלכה הקודמת. 18) כיוון שהגיעו לעונת המעשרות, בשנת מעשר שני. 19) אף שנשרשו בקרקע בשנה הקודמת. 20) בין אילן העושה פירות פעם אחת בשנה, ובין אילן העושה פעמיים בשנה. וכתנא-קמא, ולא כרבי נחמיה (שם טו:). 21) כל פרי לפי עונתו, ראה בהל' מעשר שם. ועי' בחידושי רבי עקיבא איגור להרמב"ם. 22) בדפוס רומי, בטעות: "אם לא באו".

9 ג. והחרובין, אף על פי שחנטו פרותיהן²³ קדם חמשה עשר בשבט - מתעשרין להבא²⁴, הואיל ומתעשרות מדברי סופרים²⁵. וראה לי, שאין הדברים אמורין אלא בחרובי צלמונה²⁶ וכיוצא בהן, שאין ראויין למאכל רב האדם, והן הן שמתעשרות מדברי סופרים; אבל שאר החרובין - וראה לי, שהן משאר פרות האילן²⁷.

23) כלומר, הגיעו לעונת מעשרות שלהם, שהיא משיעשו נקודות נקודות שחורות (הל' מעשר שם), וראה ברדב"ז. 24) כלומר, כשנה שנלקטו בה. 25) בראש השנה טו, ב: "אמר רבי יוחנן, נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה (הסובר שכל אילן שנלקט אחת בשנה, הולכים אחר לקיטתו) וכו' כי אמינא לך אנא, מעשר חרובין דרבנן". והנה ברש"י שם נראה שזהו מפני שהקלו חכמים במעשרות דרבנן. אבל צריך-עיון שאין זו קולא החלטית, ואדרבה, לפעמים זו היא חומרא. [אבל לדעת רבינו, שכל האילנות חייבים במעשר מן התורה, ורק חרובין הם מדרבנן - יתכן כי מה שאמרו בחרובין: הלך אחר לקיטה, הוא שהשוום חכמים לירק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א - ד"ה רש"י, ובפירושו המשנה לשביעית פ"ב מ"ז. (52) מין קטנית, ונקרא מי"ל (שם). (53) זרעוני צמח בר, ותרבות בעל פרחים אדומים גדולים ונאים, המשמשים למילוי כיסונים לאפיה ולתיבול מיני מאפה אחרים. (54) כן נקרא כפי ההמון: "סומסום". ועושים ממנו שמן שומשמים. וכולם מיני קטניות הם, שראש השנה שלהם באחד בתשרי, כנ"ל ה"ב. (55) כדעת שמואל בראש השנה יג, ב. ולא כדעת התנא בשביעית שם, שהולכים בהם אחר השרשה. (56) כלומר, כמו פירות לשנה הבאה, או מעשר שני או מעשר עני. (57) צמח מזון שגררגיו נתונים בתרמילים, והם נאכלים כשהם מבושלים. ונקרא פאסולי"ס. (58) כשמואל שם, ולא כמשנה ותוספתא שביעית, בשם רבי שמעון שזורי. ומדובר שזרעו לקחת ממנו זרע, אבל אם זרעו לירק - דינו כירק שהולכים בו אחר לקיטה (להלן ה"י, וכן הוא בפ"ד מהל' שמיטה הי"א). (59) ורבי שמעון שזורי סובר שהולכין אחר השרשה (משנה, שם). (60) כלומר, מותר לו לערב את כל הזרעים: אלו שהשרישו לפני ראש השנה, ואלו שהשרישו לאחריו. ולא שצריך לערב, שהרי פסק רבינו (למעלה בפ"ג מהל' תרומות ה"ד), שאין בילה אלא בשמן ויין (כשמואל שם, ולא כרבי שמעון שזורי) - אלא שכיון שהולכים אחר גמר הפרי, נמצא שכל הזרעים נגמרו בשנה אחת ומעשרין מזה על זה. (61) להלן (ה"י) כתב רבינו שבפול המצרי הולכים אחר הבאת שלישי, ואין סתירה ממה שכתב כאן, לפי שבזרעו לזרע, כיון שהגיע לשלישי בישולו, הרי זה גמר הפרי, שמאז הוא ראוי לזריעה (ראה למעלה פ"ב מהל' מעשר ה"ה) - הראב"ד בהשגה להלן שם.

ט. הבצלים⁶² הסריסים⁶³ שמונע מהם מים שלשים¹⁸ יום לפני ראש השנה⁶⁴, ושל פצל⁶⁵ שמונע מהם שלש עונות⁶⁶ לפני ראש השנה - מתעשרין²⁰ לשעבר⁶⁷. מנע מהם פחות מפאן⁶⁸, אף על פי שהתחילו ליבש קדם ראש השנה⁶⁹ - מתעשרין²² להבא⁷⁰.²³

(62) שביעית שם מ"ט, כחכמים ולא כרבי מאיר. (63) "ענין הבצלים, אחר שיעקרו אותם מן הארץ יצמחו ויוציאו פרחים מבפנים (כלומר, מתוך עצמם, בהשפעת הלחות שבתוכם), ויש ממנו מין שאין דרכו כך והוא נקרא בצלים סריסים, המשילו אותם לסריס שאינו מוליד, ולא יזרעו המין הזה אלא במקום משקה, ומפני זה אמרו בהפכו (בסיפא של הלכה זו) ושל בעל" (פירוש המשנה, שם). ובמשנה שם נזכר גם פול המצרי, וצ"ע מדוע השמיטו רבינו. (64) "מונעים מהם המים כשיהיו נגמרים וירצו לעקור אותם מן הארץ" (שם). ובירושלמי' שם: "כיון שמונע מהם מים וכו' נעשו כבעל" (הנזכר להלן). (65) כלומר, בצלים שאין מניחין אותם במקום משקה כמו הסריסים הנ"ל, אלא משקים אותם לפרקים, כשדה בעל. (66) כלומר, שלש השקאות, וזה מוכיח שנגמרו. (67) שהולכין אחר גמר הפרי, כבהלכה הקודמת. (68) כלומר, פחות משלושים יום בסריסים, ופחות משלוש עונות בשל בעל. (69) ויכול הייתי לומר, שמוכח בזה שנגמרו, שאם לא כן, לא היה לו למנוע מהם מים. (70) לפי השנה הבאה, שהיא שנה שנגמרו בו.

דינו כאילן (ראש השנה שם). (38) אף שנגמרו לגמרי בשלישית שהיא שנת מעשר עני.

1 ו. ואף על פי שהולכין אחר לקיטתו, אֶתְרוּגוֹ³⁹ בַת
2 שְׁשִׁית שְׁנֵינְסָה לְשִׁבְעִית, אֶפְלוּ הִיְתָה פְּזִית⁴⁰ וְנַעֲשֶׂת
3 כְּכַר - חִיְבַת בְּמַעֲשְׂרוֹת⁴¹.

(39) כרבין, בשם רבי יוחנן (שם): (40) כשנכנסה לשביעית, כלומר, הגיע לעונת המעשרות, כנ"ל (ראה בתוספות שם יד: סוף ד"ה ולשביעית, וב'חזון איש'). ועי' למעלה בפ"ב מהל' מעשר ה"ה. (41) ומפריש מעשר עני. ראה בהל' שמיטה שם.

4 ז. הַאֲבִינּוֹת⁴² שֶׁל צֶלֶף⁴³ - נוֹתְנִין⁴⁴ עֲלֵיהֶן חֲמָרֵי
5 אֵילָן⁴⁵ וְחֲמָרֵי זְרָעִים⁴⁶: שְׁאֵם הִיּוּ מִשְׁנָה שְׁנִיָּה
6 שְׁנֵינְסָה לְשִׁבְעִית, וְנִלְקְטוּ קִדְם חֲמֻשָּׁה עֶשְׂרֵי
7 בַּשָּׁבֹט⁴⁷ - מִפְּרִישֵׁינּוּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְאַחַר כֶּף מִפְּרִישֵׁי
8 מַעֲשֵׂר אַחֲרָי⁴⁸ וּפְדוּהוּ⁴⁹, וְאַחַר שְׁפֹדְהוּ נוֹתְנֵנוּ
9 לְעֵנִיִּים⁵⁰ וְאוֹכֵל פְּדִינֵנוּ בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְנִמְצָא
10 כְּמִי שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וּמַעֲשֵׂר עֲנִי.

(42) הם עיקר הפרי של הצלף (מעשרות פ"ד מ"ו, ור"מ ור"ש שם) ורק הם חייבים במעשרות, אבל החלקים האחרים שבצלף, פטורים ממעשרות (פ"ב מהל' תרומות ה"ד). (43) מין אילן. ונזכר בדברי רבינו למעלה פ"ה מהל' כלאים ה"כ, ובהל' תרומות שם. (44) "ירושלמי' מעשרות פ"ד סוף ה"ה: "אבינונת נותנין עליהן חומרי אילן וחומרי זרעים, וליידה מילה (= ולאיהו דבר אמרו כן?) - שאם היתה שנייה נכנסת לשלישית, שהוא מפריש ופודהו ונותנו לעני", וסובר רבינו שאפילו לדברי בית הלל, שוודאי אילן הוא ואינו כלאים בכרם (ברכות לו. ובהל' כלאים שם) - לענין מעשרות ספק הוא (כסף-משנה. ועי' ביאור הגר"א יו"ד סי' שלא ס"ק קצב). (45) שהולכים בו אחר חנטה. (46) שהולכים בהם אחר לקיטה. (47) הנוסחא שלפנינו תמוהה, שאם גם הלקיטה היתה קודם טו בשבט, אין שום ספק שהולכים אחר השנה הקודמת (ראה 'חזון איש'). [ונראה שתקנו כאן בגליון "אחר טו בשבט" ("אחר" במקום "קודם"), ובטעות נכנסה המלה "אחר" בשורה שלאחריה (ראה להלן) והשיבוש (= "קודם") נשאר במקומו]. (48) [היה כתוב מעשר ב (= מעשר ב, מעשר שני) והמלה "אחר" נכנסה כאן בטעות מן הגליון שבו היתה הגהה לתיקון המילה "קודם" שלמעלה]. (49) כדין מעשר שני. (50) בתורת מעשר עני.

11 ח. הַאֲרִזוֹ⁵¹ וְהִדְחֵן⁵² וְהַפְּרִיגִין⁵³ וְהַשְּׂמִינִין⁵⁴, אֵף עַל
12 פִּי שֶׁהִשְׁרִישׁוּ קִדְם רֵאשׁ הַשְּׁנָה - אֵין הוֹלְכִין בְּהֵן
13 אֶלָּא אַחַר גְּמַר הַפְּרִישֵׁי⁵⁵, וּמַתְעַשְׂרִין לְהַבְּאָה⁵⁶. וְכֵן
14 פּוֹל⁵⁷ הַמַּצְרִי⁵⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ הִשְׁרִישׁ לְפָנָי
15 רֵאשׁ הַשְּׁנָה וּמִקְצָתוֹ לְאַחֲרָיו⁵⁹ - צוֹבֵר גְּרָנוּ לְתוֹכוֹ⁶⁰
16 וְתוֹרֵם וּמַעֲשֵׂר מִן הַפֶּל כְּאֶחָד, שֶׁהִפֵּל הוֹלֵף אַחַר
17 גְּמַר הַפְּרִישֵׁי⁶¹.

(51) הוא רי"ז בלשון אשכנז. ראה בתוספות לברכות לו,

1 י. פול⁷¹ המצרי שהביא שליש לפני ראש השנה⁷²:
 2 אם זרעו לזרע - מתעשר לשעבר⁷³, זרעו לירק -
 3 מתעשר להבא⁷⁴. זרעו לזרע וירק, או שזרעו לזרע
 4 וחסב עליו לירק⁷⁵ - מעשר מזרעו על ירקו ומירקו
 5 על זרעו⁷⁶. לא הביא שליש לפני ראש השנה: אם
 6 זרעו לזרע - זרעו מתעשר לשעבר⁷⁷, וירקו בשעת
 7 לקיטתו עשורו. והוא שלקט ממנו לפני ראש
 8 השנה⁷⁸; אבל אם לקט ממנו אחר ראש השנה - בין
 9 ירקו בין זרעו מתעשר להבא. זרעו לזרע וחסב עליו
 10 לירק⁷⁹ - הולכין אחר מחשבתו⁸⁰. זרעו לירק וחסב
 11 עליו לזרע⁸¹ - אין מחשבת זרע חלה עליו⁸², אלא
 12 אם בן מנע ממנו שלש אריות⁸³. והוא שהביא שליש
 13 לפני ראש השנה⁸⁴; אבל אם לא הביא שליש אלא
 14 לאחרי - אף על פי שלא נמנע מלארות⁸⁵ ממנו
 15 שלש אריות. זרעו לזרע ועשה פלו קצצין גמורים
 16 לפני ראש השנה⁸⁶ - זרעו מתעשר לשעבר, וירקו
 17 בשעת לקיטתו⁸⁷. מקצתו עשה קצצין גמורין
 18 ומקצתו לא עשה⁸⁸ - זה שאמרו⁸⁹: צובר גרנו⁹⁰
 19 לתוכו, ונמצא מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על
 20 זרעו⁹¹.

הירק בכלל. (85) כמו: "אורה וסלו", כלומר, קוטף. וכאן
 הכוונה, מונע מהם השקאות. (86) כלומר, נגמרו הזרעים
 לגמרי, ולא רק שליש, כדלעיל. (87) שאין הירק מתבטל אגב
 הזרע, אלא כשהזרע עדיין לא נגמר לגמרי, שכיון שהזרע
 עוד לא גדל, גידולם המשותף מצרפם, והירק מתבטל, כיון
 שזרעו לזרע. אבל כיון שנגמר הזרע לגמרי, והירק עדיין
 צריך גידול, אינו מתבטל. ועי' בראב"ד. (88) כלומר, אם
 מקצת הזרע נגמר, ומקצתו עדיין לא נגמר. (89) ראה ראש
 השנה יג, ב. (90) כלומר, מותר לו לערבם ולעשרם כאחד.
 (91) שכיון שמקצת הזרע עדיין טעון גידול, מתבטל הירק
 אגב המקצת הזה (ראה כל זה ב'חזון איש').

יא. פרות⁹² שנה שניה⁹³ שנתערכו בפרות²¹
 22 שלישית⁹⁴, או של שלישית פריביתית - הולכין אחר
 23 הרב⁹⁵. מקצה למחצה⁹⁶ - מפריש מעשר שני מן
 24 הפל, אבל לא מעשר עני⁹⁷; שמעשר שני המור⁹⁸,
 25 שהרי הוא קדוש⁹⁹, ומעשר עני הל. וכן פרות שהן
 26 ספק אם פרות שניה הם או פרות שלישית - מפריש
 27 מהן מעשר שני.

(92) מכשירין פ"ב מי"א. (93) שהיא שנת מעשר שני.
 (94) שנה שלישית שהיא שנת מעשר עני. ואין הכוונה
 שהפירות נתערכו אלו באלו, כפי שהבין הראב"ד בדברי
 רבינו, שא"כ לא שייך ביטול ברוב, אלא שהיו לפניו שני
 אוצרות של פירות: האחד פירות שנה שניה, והשני פירות
 שנה שלישית, ונמצאו פירות ליד שני האוצרות, ואינו ידוע
 מאיזה מהם נפלו. וטעם משנתנו כטעם כל המשניות
 השניות שם למעלה ('חזון איש'). (95) ואומרים: כל
 דפריש, מרובא פריש (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הי"א).
 (96) שכמות פירות שני האוצרות שוה. (97) אין הכוונה
 שמפריש מעשר שני לחוד, שהרי אם הפירות של שנת
 מעשר עני, לא תיקן כלום. אלא כוונתו, שמפריש על תנאי,
 אם פירות שנת מעשר שני הם, יהא מעשר שני. ואם של
 שנת מעשר עני, יהא מעשר עני, ונוהג במעשר זה כבמעשר
 שני, שטעון פדיה, או הבאת מקום, כדלהלן. ואף שלמעלה
 בהלכה ז, כתב רבינו שלאחר פדיה נותנו לעניים מספק, זה
 אינו אלא בספיקא דיניא, כמו שם שאין אנו יודעים דינו
 של צלף מהו, כזרעים או כאילן, ולכן מחמירים. אבל בספק
 של תערובת, כמו כאן, אין צריך לתת מספק, וראה בביאור
 הגר"א שו"ע יו"ד סי' שלא ס"ק קצד. (98) בן מפורש במס'
 ידים פ"ד מ"ג. (99) שהוא טעון הבאת מקום, ועוד שהוא
 ממון גבוה, כדלהלן בפ"ג הי"ז.

יב. פל הפטור ממעשר ראשון¹⁰⁰ - פטור מן
 28 השני¹⁰¹ ומן העני; וכל שחייב בראשון - חייב
 29 בשניהם. וכל התורם¹⁰² - מוציא מעשר¹⁰³; וכל
 30 שאינו תורם¹⁰⁴ - אינו מוציא מעשר זה. כל מי שאם
 31 תרם - תרומתו תרומה¹⁰⁵, כף אם עשר מעשר זה¹⁰⁶
 32 - הרי הוא מעשר; וכל מי שאין תרומתו תרומה¹⁰⁷,
 33 כף אם הוציא מעשר זה - אינו מעשר.
 34

(71) ברייתא ב'ירושלמי' שביעית פ"ב ה"ה. וראה בתוספתא
 שם וב'תוספתא כפשוטה'. (72) שזהו גמר פריו, וראה
 למעלה ה"ח. וראה מה שכתב הראב"ד כאן בהשגה ב.
 (73) כלומר, אחר השנה שעברה, ואף ירקו בטל אגב הזרע,
 כיון שמחשבתו היתה לזרע. (74) אחר השנה הבאה, כשעת
 לקיטתו. ואף הזרעים מתבטלים אגב הירק, כיון שחשב
 לירק. (75) כלומר, אף לירק, שאם לא כן, הרי כתב להלן
 שהולכין אחר מחשבתו. (76) כלומר, הזרע מתבטל אגב
 הירק מפני שעיקרו של פול המצרי הוא לירק, ומתעשר
 להבא (ר"י קורקוס). וכל זה כשהביא שליש לפני ראש
 השנה, כדלהלן. (77) צריך עיון: הרי לא הביא שליש לפני
 ראש השנה, ולא נגמר הפרי. (78) גם זה צריך עיון, כיון
 שהזריעה והלקיטה היו בשנה אחת, מה שייך לומר
 "מתעשר לשעבר". וראה בראב"ד השגה ב. ובכדי ליישב
 כל הקשיים בדברי רבינו, מציע בעל 'חזון איש' לתקן דברי
 רבינו בהלכה זו כדלהלן: "מעשר מזרעו על ירקו ומירקו
 על זרעו (לא הביא שליש לפני ר"ה אם זרעו לזרע, זרעו
 מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיטתו עשורו) והוא שליקט
 ממנו לפני ר"ה. אבל אם ליקט ממנו אחר ר"ה (בין ירקו
 בין זרעו מתעשר להבא [זרעו מתעשר לשעבר וירקו בשעת
 לקיטתו עשורו]. לא הביא שליש לפני ר"ה] בין ירקו בין
 זרעו מתעשר להבא". (79) כלומר, רק לירק. וראה בהערה
 עד. (80) אף שהביא שליש קודם ראש השנה, בטל הזרע אגב
 הירק, שמחשבתו היתה רק לירק. (81) רק לזרע. (82) כיון
 שזרעו לירק, אלא אם כן מוכח ממעשיו שכוונתו לזרע.
 (83) כלומר, שלש השקאות, שבזה מוכח שאינו חפץ
 בגידולו יותר, ורצונו בזרעים ולא בירק. ובמשנה: "עונות".
 וב'ירושלמי': "מורביות". ובתוספתא: "מריעות". (84) שאז
 מועילה מחשבתו, והכל מתעשר אחר שנה שעברה, ואף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפירות לאחר גמר מלאכה, ואף-על-פי-כן לא בטל, גם עכשיו, הדין של "תרומה ויחזור ויתרום", כיון שכבר נתחייב, ראה להלן) תרומה שהיא טובלת (כלומר, התרומה קובעת, שכיון שהוא גמר מלאכה למפרע, היא קובעת לחייבו בתרומה גדולה, השנייה שחזור ותרום, ראה בפ"ה מהל' מעשר הי"ט), ואין תימר מכאן ולבא (כלומר, אין זה גמר מלאכה למפרע, אלא מכאן ולהבא, ואם כן התרומה הראשונה לא קבעה שאין התרומה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו, כמפורש במס' מעשרות פ"ב מ"ד לדעת חכמים). ראשון הוא שהוא טובל (מעשר ראשון טובל את עצמו, כיון שהפרישו לאחר גמר מלאכה, וכמבואר למעלה), וכו' וכו', ראשון מהו שיטבול לשני (כלומר, לחייב את כל הפירות במעשר שני, והמדובר כשהפריש תרומה גדולה לפני גמר מלאכה, שאינה קובעת, ומעשר ראשון הפריש לאחר גמר מלאכה). מה אם בשעה שיש עליה זיקת שני מעשרות (= ראשון ושני) את אמר מותר (באכילת עראי, לפני שנקבע למעשר באחד מששת הדברים הקובעים), בשעה שאין עליה אלא זיקת מעשר אחד, לא כל-שכן". נמצא שמקור דברי רבינו מדברי הירושלמי האחרונים, ואילו את הדברים הראשונים השמיט כי פשוטים הם, כנ"ל. וראה ברידב"ז שם, שלפי פירושו אין דברי רבינו מתיישבים כאן]. (109) והתרומה הופרשה לפני גמר מלאכה (ראה למעלה), ואינה קובעת, כנ"ל. (110) באחד מששת הדברים הנזכרים בפ"ג מהל' מעשר ה"ג. (111) ראה בפ"י מהל' מאכלות אסורות ה"כ, וב'כסף משנה' שם.

- 7 יד. מעשר שני, הואיל וטעון הבאת מקום¹¹² - אין
- 8 מביאין אותו מחוצה לארץ¹¹³, כבכור בהמה¹¹⁴.
- 9 לפיכך¹¹⁵ לא¹¹⁶ חיבו¹¹⁷ להפריש מעשר שני
- 10 בסוּרְיָא¹¹⁸. וירָאָה לִי, שְׁמַעְשֵׁר שְׁנֵי שְׁמַפְרִישִׁים
- 11 בְּאַרְץ שְׁנַעַר וּבְמַצְרַיִם¹¹⁹ - פּוֹדִין אוֹתוֹ¹²⁰ וּמְבִיאִין
- 12 דָּמְיוֹ לִירוּשָׁלַיִם¹²¹. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שְׁלֵא חִיבוּ¹²²
- 13 מְקוֹמוֹת אֵלּוּ¹²³ בְּמַעְשֵׁר שְׁנֵי אֲלָא כְּדִי לְקַבֵּעַ מַעְשֵׁר
- 14 עֲנִי¹²⁴, כְּדִי שְׁתִּיחֶי עֲנִי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִים עֲלֵיהֶם¹²⁵.

(112) לפנים מחומת ירושלים, כדלהלן פ"ב ה"א. (113) אף באופן שחייב להפרישו. ראה להלן. (114) שאין מביאין אותו מחוצה לארץ (פ"א מהל' בכורות ה"ה). ואף-על-פי ששם למדו להיפך: בכור ממעשרות "ממקום שאתה מביא מעשר דגן, אתה מביא בכור וכו'. וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן, אי אתה מביא בכור" (וראה בתמורה כא:). - שם לא למדו אלא ממה שמעשר דגן אינו נוהג בחוצה לארץ, ומזה למדו לבכור שאין מביאין אותו מחוצה לארץ, אבל מעשר שכזה שנוהג בחוצה לארץ, כגון פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ לאחר מירוחם בארץ, שיש אומרים שחייבים במעשרות אף בחוצה לארץ (וראה בכסף-משנה ורדב"ז למעלה פ"ג מהל' מעשר ה"ד) - היה מקום לומר שחייבים גם במעשר שני ומביאים אותו מחוצה לארץ, וזהו אשר לימדנו רבינו שלעולם אין מביאין מעשר שני מחוצה לארץ, ובה למדו מעשר שני מבכור שאין מביאים אותו. ויתכן כי מדרבנן חייב להביאו, כדלהלן בשנער ומצרים. (115) לפי שאין מביאין אותו מחוצה לארץ. (116) 'ירושלמי' פ"ז ה"ה.

(101) ואף-על-פי שב'ספרי' פרשת ראה (דברים יד, כב) נראה שמעשר שני נוהג בירק מן התורה (ועי' רמב"ן על התורה שם), וכן דעת הסמ"ג (עשין קלו וקסא) וה'יראים' (מצוה קעב), אף-על-פי שתורות ומעשר ראשון ומעשר עני אינם נוהגים בירק אלא דרבנן - הרי ב'ירושלמי' (מעשרות פ"א ה"א) הובאה הברייתא הנ"ל שב'ספרי', ושם חולק על זה איסי בן יהודה ואומר: "המעשרות לירקות מדבריהם", ונראה מדברי הירושלמי שם, שתפס להלכה כדעת איסי בן יהודה. וכן נראה בבבלי פסחים לט, ב. שאמרו שם "במרור דרבנן", הרי שמעשר שני בירק אינו אלא מדרבנן, ועי' רש"י שם ד"ה מרור, וד"ה כעין דאורייתא. וראה במשנה-למלך וב'חזון איש'. (102) לכתחילה. שאינו בכלל החמישה, שמנה רבינו בפ"ד מהל' תרומות ה"ד. (103) כלומר, מעשר שני או מעשר עני. ולגבי מעשר ראשון, כבר כתב רבינו בפ"א מהל' מעשר ה"ז. (104) לכתחילה, שהוא מהחמישה הרשומים בהל' תרומות שם. (105) בדיעבד. הם אלה שמנה רבינו שם. (106) כלומר, שני או עני, ראה למעלה. (107) אפילו בדיעבד. והם הרשומים שם ה"ב.

- 1 יג. פְּרוֹת¹⁰⁸ שְׁהוֹצִיא מֵהֵן מַעְשֵׁר רֵאשׁוֹן קֹדֶם
- 2 שְׁיִקְבְּעוּ לְמַעְשֵׁר¹⁰⁹ - הָרִי זֶה אוֹכַל מֵהֵן עֲרַאי קֹדֶם
- 3 שְׁיִוְצִיא מַעְשֵׁר שְׁנֵי; שְׁאִין הָרֵאשׁוֹן קוֹבֵעַ לְשְׁנֵי.
- 4 אֲבָל מְשַׁנְקְבְּעוּ לְמַעְשֵׁר¹¹⁰, אִף עַל פִּי שְׁהוֹצִיא אֶת
- 5 הָרֵאשׁוֹן - אֲסוּר לְאֹכַל מֵהֵן עֲרַאי עַד שְׁיִוְצִיא אֶת
- 6 הַשְּׁנֵי אוֹ אֶת מַעְשֵׁר עֲנִי¹¹¹.

(108) [ב'ירושלמי' (שם פ"ב ה"ג)]: "ראשון מהו שיטבול (מדובר כשהקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה, והביעא היא אם הוא טובל לעצמו, לחייבו בתרומה גדולה. וראה למעלה פ"ג מהל' מעשר הי"ט, שלגבי תרומת עצמו, היינו תרומת מעשר, הוא קובע אפילו בשבילים, כיון שקרא עליו שם מעשר). מה נן קיימין (במה אנו עוסקים), אם בכרי שנתמרח - דברי הכל אסור (שהרי הוא חייב גם בתרומת מעשר, ואם כן הוא טבול לתרומת-מעשר, ואם הפריש תרומת מעשר, הוא טבול מצד התרומת-מעשר, שכשם שתרומה גדולה קובעת, כמורכב תרומת מעשר קובעת). ואם במעשר ראשון שהקדימו בשבילין, דברי הכל מותר (שהרי הוא פטור מתרומה גדולה, כמפורש בחלה פ"א ה"ג, אם הפריש תרומת מעשר לאחר מירוח, ואם הפריש לפני מירוח, שמתחייב הוא בתרומה גדולה לא נטבל לתרומה גדולה על-ידי התרומת-מעשר, למאן-דאמר תרומה אינה טובלת לפני מירוח), אלא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדורסן, בגרוגורת והוא עתיד לדורשן (כלומר, לא נגמרה מלאכתן) והפריש מהן תרומה גדולה (שצריך לחזור ולתרום תרומה שנייה, ראה בתרומות פ"א מ"ח, וב'פני משה' כאן) ונמלך להניח כמות שהן (ונמצא עכשיו שנגמרה מלאכתן, ואף-על-פי-כן הדין של "תרומה ויחזור ויתרום" לא בטל, כיון שכבר נתחייב, ראה להלן) ועבר והפריש מהן ראשון (כלומר, עבר והקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה שצריך לחזור ולתרום, כנ"ל), אין תימר למפרע נטבלו (שאנו אומרים שכאילו גם בשעת הפרשת תרומה ראשונה היו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קכו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו להלן, למדים דין מעשר שני מדין הקדש, ומתוך כך הוכיח רבינו שהאמוראים עשו כן מדרך החסידות. (7) אבל לא בפחות מפרוטה. (8) שמותר לפדות בזמן הזה לכתחילה ואפילו בפרוטה. (9) בפרק י מהלכות מאכלות אסורות הלכה זו כתב "ומשליך אותה פרוטה (= של פדין נטע רבעי) לים המלח". וראה בפרק ב מהלכות ציצית הלכה ב שרבינו קורא לים הגדול - ים המלח. ונראה מכאן שאינה טעונה שחיקה, כיוון שמשליכה לים הגדול, אבל אם זורקו לנהר - טעון שחיקה.

(117) חכמים. (118) שלא רצו לחייב הפרשה בלי חיוב הבאה. (119) ראה למעלה פ"א מהל' תרומות ה"א. (120) ואין מביאין מעשר שני עצמו, שהרי הוא טמא מאריך העמים, וראה שם פ"ב הי"ז. (121) שכיון שתיקנו נביאים וחכמים להפריש, כעין דאורייתא תיקנו, ולכן טעון פדיה והבאת מקום. (122) נביאים וחכמים. (123) שנער ומצרים. (124) ראה למעלה פ"ט מהל' מעשר ה"ג. (125) על מעשר שני.

יום שלישי ט' אדר ה'תשע"ז

פרק שני

ג. וכן¹⁰ אם חלל¹¹ מעשר שנה מנה על שנה פרוטה¹⁴ מפרות אחרות¹² - הרי זה מחלל¹³. ושורף¹⁴ את הפרות שחלל עליהם, כדי שלא יהיו תקלה¹⁶ לאחרים¹⁵. כפדין נטע רבעי בזמן הזה, כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות.¹⁸

(1) יבאר מעשר שני שנאכל לבעלים. ואם נהג בכל זמן. ואין פודין אותו בזמן הזה, ודין אין פודין אותו בירושלים בזמן הזה. והאוכל כזית ממנו חוץ לירושלים. מעשר שני שנכנס לירושלים אם מותר להוציאו. פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים ויצאו. פירות מעשר שני שנטמאו בירושלים ופדאן. אילן שעומד לפניו מן החומה ונפּו נוטה חוץ לחומה.

1 א. מעשר שני נאכל² לבעליו³ לפניו מחומת
2 ירושלים; ושנאמר: ואכלת לפני יי אלהיך במקום
3 אשר יבחר לשכן שמו שם וגומר. ונוהג בפני הבית
4 ושלא בפני הבית⁴, אבל אינו נאכל בירושלים אלא
5 בפני הבית⁵. שנאמר מעשר דגנך תירשך ויצהרך
6 ובכרת בקרך וצאנך; מפי השמועה למדו: מה בכור
7 אינו נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר שני לא יאכל
8 אלא בפני הבית.

(10) מלשון רבינו נראה שאף הלכה זו מהוראת הגאונים היא, וכן הבין הראב"ד בהשגות. אבל הי"כספ משנה" אינו מפרש כן. (11) ומה שכתב להלן מחללין מעשר שני על פירות לכתחילה אף בזמן הבית אינו אלא במין על מינו, אבל לא במין על שאינו מינו, ולא מן היפה על הרע. (12) כלומר, ממין אחר, או פירות רעות אף מאותו המין. (13) אף על פי שנצטרפו כאן שני חסרונות, שפדה על פחות משוויין, ועל פירות ממין אחר, ובכל זאת חילולו חילול בדיעבד. (14) המדובר כשנטמא המעשר, ודינו כתרומה טמאה שהיא נשרפת. (15) שהאוכלו בטומאה בירושלים - לוקה.

(2) הוא הדין ששותים אותו וסכים בו, ובלבד שלא יוציאוהו לשאר צרכים. (3) כלומר, אף על פי שהוא קדוש, אין צריך ליתנו לכהן או ללוי אלא נאכל לבעלים. אבל הוא הדין שנאכל לאחר. (4) ובספרי פרשת קרח למדו במעשר ראשון ממה שנאמר "נחלה" - "מה נחלה נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית, אף מעשר ראשון נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית". (5) [לפי שצריך מזבח. ומה שכתב רבינו בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ט"ו ש"מקריבין הקרבנות כולן אף על פי שאין שם בית בנוי", היינו מזבח בלי בית, וכמו שכתב שם בפרק ב הלכה ד "ושלושה נביאים עלו עמהם מן הגולה: אחד העיד להן על מקום המזבח ואחד העיד להן על מדותיו ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אף על פי שאין שם בית".

ד. כשם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה¹⁹ בירושלים¹⁶, כך אין פודין¹⁷ אותו שם¹⁸, ואין מחללין אותו¹⁹ ואין מוכרין אותו²⁰. ואם נכנס בירושלים אף בזמן הזה - אין מוציאין אותו משם²¹, ומניחים אותו שם עד שירקבו²². וכן אם עבר והוציאו משם - מניחין אותו עד שירקבו²³. לפיכך²⁴ אין מפרישים מעשר שני בירושלים בזמן הזה, אלא מוציאין את הפרות בטבולן חוץ לעיר, ומפרישין אותו שם ופודה²⁵. ואם הפרישו שם²⁶ בזמן הזה - ירקבו.

9 ב. מדת חסידות, שפודין מעשר שני בזמן הזה
10 בשויו⁶, כדרך שפודין אותו בפני הבית. והורו
11 הגאונים, שאם רצה לפדות שנה מנה בפרוטה?
12 לכתחילה בזמן הזה - פודה. לא יהיה זה חמור מן
13 הקדש⁸. ומשליך הפרוטה לים הגדול⁹.

(16) כיוון שאין שם מזבח. (17) על מעות. (18) מפני שבירושלים אין פדייה אלא לשם אכילה. וכיוון שאין אוכלים אותו בזמן הזה, אין פודים ואין מחללים אותו. ורבינו לשיטתו שקדושת עזרא קדשה לשעתה ולעתידי לבוא, ולכן רואין את מחיצות ירושלים שנחרבו, כאילו הן עולות ובנויות. אבל מחוץ לחומה, שמותר בפדיה, אף שאסור לאכלו שם, אף בזמן הזה פודין ומחללים. וכל זה במעשר שני טהור, אבל מעשר שני שנטמא, פודין אותו אפילו בירושלים. (19) על פירות. (20) אף שיש לו דמים, שהרי אם יטמא, אפשר לפדותו, אין מוכרין אותו ואף על פי שאינו נפדה או מתחלל, אלא נשאר בקדושתו. (21) שלחומרא אנו אומרים שתפסוהו מחיצות ירושלים, שרואין כאילו הן עולות. (22) שכיוון שקלטהו מחיצות,

(6) שכך נהגו האמוראים לפדות בשווי ויא אפשר לומר שהוא מן הדין, שהרי בהקדש אמרו שבזמן שאין בית המקדש קיים - פודה לכתחילה בפחות משווי, ולדעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכסף", ואין שאת אלא אכילה, שנאמר: "וישא משאות מאת פניו". (39) זה מוסב על ראש ההלכה, שאין פודין מעשר שני טהור בירושלים. (40) שם: אמרו "הוא מחוץ ומשאו בפנים (= משא פירות מעשר שני על כתיפו), קלטהו מחיצות (= כיוון שנכנס לתוך חומת ירושלים, שוב אינו נפדה), הוא בפנים ומשאו בחוץ מהו? תנא להו ההוא סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי כי ירחק ממך המקום - ממילואך (= ממשאך)". ומפרשה רבינו לקולא, שכיוון שהמשא בחוץ, הרי זה רחוק ממלואך, ופודהו בחוץ. עוד שם: "בעי רב פפא נקיט ליה בקניא (= היה הוא בפנים ואוחז המשא שבחוץ על ידי קנה) מאי, תיקו". ולהלן שם כ. אמרו: "רבנא אומר כגון דנקיט ליה בקניא, ותפשוט בעיא דרב פפא", ומפרש רבינו שזה מוסב על דברי בית הלל שם שאמרו "יפדה ויאכל בכל מקום", ולפי זה נפשטה הבעיא לקולא. (41) כלומר, לא רק כשהוא בפנים ומשאו בחוץ, שכשרוצה להכניס המשא לפנים מן החומה, צריך הוא ללכת ברגליו, והוא בכלל "וכי ירבה ממך הדרך גו' כי ירחק ממך המקום", אלא אפילו אם אחז אותו בקנה, שאפשר לו להכניסו לפנים מן החומה בלי הליכה ברגל, אלא במשיכת הקנה, ואין כאן "ריבוי דרך", אף על פי כן הואיל ולא נכנס המעשר - מותר לפדותו].

ט. מעשר שני שנקנס לירושלים, אפלו של דמאי⁴²,
 26 אסור⁴³ להוציאו משם; שפבר קלטהו מחיצות⁴⁴.
 27 וכן פרות הנלקחין בכסף מעשר⁴⁵; שגאמר: ואכלת
 28 לפני יי אלהיך⁴⁶. עבר והוציאן או שצאו בשגגה -
 29 יחזרו ויאכלו בירושלים⁴⁷. וקליטת מחיצות -
 30 מדבריהם. אפלו מעשר שאין בהמשו שנה
 31 פרוטה⁴⁸, שהוא מדבריהם - מחיצות קולטות אותו
 32 ואסור להוציאו. אבל מעות מעשר שני - נכנסין
 33 לירושלים ויוצאין⁴⁹.
 34

(42) ומה שאמרו במשנה שהדמאי נכנס לירושלים ויוצא ונפדה - אינו אלא בפירות שהם טבולין לדמאי, אבל ממעשר שני של דמאי, תפסוהו מחיצות. (43) מדרבנן. (44) כלומר, חומות ירושלים. (45) שנכנסו לירושלים, אסור להוציאם משם. (וכן נראה במשנה שם שאמרו: "מעות נכנסות לירושלים ויוצאות, פירות נכנסין ואין יוצאין", הרי שלא חילקו אלא בין פירות למעות, ואם כן פירות אינם יוצאים, אפילו אלה הלקוחים מכסף מעשר. ומכאן שעצם ההוצאה הוא איסור, ולא משום פדיון, שהרי לקוח בכסף מעשר שני טהור, אינו נפדה אפילו בריחוק מקום]. (46) כלומר, מצוה לאכלם לפני ה', ולא להוציאם משם. ואין זו אלא אסמכתא, שהרי קליטת מחיצות דרבנן. (47) שם: "דכתיב, לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכו', בשעריך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין", ולא חילקו בין שוגג למזיד. (48) כלומר, שאין המעשר שווה ד' פרוטות, שחומשן מלגיו, פרוטה. (49) שלא החמירו חכמים אלא בפירות.

י. פרות⁵⁰ שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים
 35 ויצאו - אינו יכול להוציא עליהן מעשר שני מפרות
 36

ואינו יכול לפדותו בזמן הזה, יניחו עד שירקב. (23) שכיוון שקלטהו מחיצות, אף אם יצא, יחזור לירושלים, וכיוון שאינו יכול לפדותו, ירקב. (24) כלומר, לפי שאין פודין אותו בירושלים. (25) ואוכלו. (26) בירושלים.

ה. כל האוכל פזית מעשר שני או ששתה²⁷ ממנו
 1 רביעית ויין²⁸ חוץ לחומת ירושלים²⁹ - לוקה;
 2 שגאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך
 3 תירשך ויצהרך וגומר. ולוקה על כל אחד ואחד
 4 בפני עצמו. לפיכך, אם אכל שלשתן³⁰ חוץ
 5 לחומה³¹ - לוקה שלש מלקיות. שגאמר: ואכלת
 6 לפני יי אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך, וגאמר:
 7 לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגומר. למה
 8 פרטן, ולא אמר לא תאכלם בשעריך? לחיב על כל
 9 אחד ואחד בפני עצמו³².
 10

(27) לא כתב רבינו שהסך לוקה. (28) בפרק י מהלכות תרומות הלכה ב כתב רבינו: "כשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייה בכזית". (29) כלומר, יצא אחר שנכנס לתוכה. (30) דגן, תירוש ויצהר. (31) לאחר שנכנסו לפנים מן החומה. (32) "ולאו שבכללות לא הווי, כיוון דאכולה קאי, הווי לאו אכל חד וחד, והיכי דמי לאו שבכללות? - כגון "לא תאכל כי אם צלי אש" (שהלאו כולל את כל צורות הבישול חוץ מצלי) וכגון מכל אשר יעשה מגפן היין. 11 ו. אינו לוקה מן התורה עד שיאכלנו אחר שנקנס
 12 לחומת ירושלים. שגאמר: לא תוכל לאכל בשעריך
 13 וגומר, ואכלת לפני יי אלהיך; פנין שנקנס למקום
 14 אכילתו ויאכלו בחוץ - לוקה. אבל אם אכלו קדם
 15 שנקנסו לירושלים - מפין אותו מפת מרדות
 16 מדבריהם³³.

(33) לדעת התוספות (שם דיבור המתחיל אמר) אף על פי שאינו לוקה, עובר הוא על איסור עשה "וצרת הכסף", שבלי פדיון אסור.

ז. מקצת³⁴ מעשר בפנים ומקצתו מבחוץ: האוכל
 17 מזה שעדין לא נכנס - מפין אותו מפת מרדות³⁵;
 18 והאוכל בחוץ מזה שנקנס³⁶ - לוקה³⁷.
 19

(34) ברייתא שם, לעניין ביכורים. והוא הדין למעשר שני. (35) ואינו לוקה מן התורה, אף על פי שמקצת נכנס בפנים. (36) ואחר שנכנס - יצא. (37) אף על פי שמקצת לא נכנס עדיין.

ח. אין פודין מעשר שני בירושלים אלא אם פן
 20 נטמא³⁸; שגאמר³⁹: פי ירחק ממך המקום - ברחוק
 21 מקום הוא נפדה, ואינו נפדה בקרוב מקום. הנה
 22 הוא בפנים ומשאו בחוץ⁴⁰, אפלו הנה אוחז אותו
 23 בקנה⁴¹, הואיל ולא נכנס המעשר - הרי זה מתר
 24 לפדותו שם בצד החומה.
 25

(38) ולמדו כן ממה שנאמר: "כי לא תוכל שאתו וגו', ונתת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קכט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מועיל תנאו, ולא תפסום מחיצות, והם נפדים בחוץ ונאכלים שם.

יג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶⁹? פֶּשֶׁהכְּנִסָן עַל מַנְת שְׂלֵא¹⁸
תתפשם המחיצות⁷⁰; אַבְל אִם לֹא הִתְנָה, הוֹאִיל¹⁹
וְנִכְנַס הָרִי הוּא טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה, [שְׂאִין וְלֹד⁷¹
מִטְמֵא שְׂנִי⁷² מִן הַתּוֹרָה], וּכְבָר קִלְטוּהוּ מִחִיצוֹת²¹
וְאִינוּ יוֹצֵא⁷³.²²

(69) שפירות שנטמאו בחוץ, אפילו בוולד הטומאה ונכנסו, נפדים ונאכלים בחוץ. (70) וכל זה בוולד הטומאה, אבל בטומאה דאורייתא, אף בלא תנאי יכול להוציאם. (71) כלומר, וולד הטומאה, שנגע בכלים שנגעו במשקין. (72) כלומר, אחר. (73) אלא נפדה ונאכל בירושלים.

יד. תִּלְתָן שָׁל מַעֲשֵׂר שְׂנִי - מִתֵּר לְאֶכְלָה צְמַחוּנִין⁷⁴,
שִׁבְּף הִיא רְאוּיָה לְאֶכְלָה⁷⁵. וְכֵן פְּרִשְׁנֵי מַעֲשֵׂר²⁴
שְׂנִי⁷⁶ - וְאֶכְלוּ צְמַחוּנִין⁷⁷. וְאִם⁷⁸ עֲשָׂה מֵהֶם⁷⁹ עֲשָׂה
- הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַפְנֵס לִירוּשָׁלַיִם וּלְהוֹצִיאָהּ⁸⁰,
שְׂאִינֵן⁸¹ בְּכָלֵל הַפְּרוֹת⁸². וְאִם נִטְמְאוּ⁸³ בִירוּשָׁלַיִם -
יִפְדוּ וְיֵאָכְלוּ בַחוּץ.²⁸

(74) כלומר, כשהוא בתחילתו. (75) לאכילת אדם, אבל כשנתקשה אינו ראוי לאכילת אדם. (76) שאינם מאכל אדם כלל, אלא בשני רעבון. (77) שאז נאכלים הם על ידי הדחק, אבל הפת שלהם אינה נאכלת כלל. (78) ירושלמי שם: "כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות עיסה ולחזור [כלומר, לא התירו להוציא כרשינים אלא כדי לעשותם עיסה בחוץ, ותו לא, כפירוש הראב"ד בהשגות]. מתניתא דרבן שמעון בן גמליאל, דרבן שמעון בן גמליאל אמר אף הפירות נכנסין ויוצאין, דברי הכל הוא, הכא, קל הוא שהקלו בכרשינין [שאף חכמים מודים כאן, ולמסקנא הותרה הוצאתם אפילו כמה פעמים, והוא שיהיו עיסה קודם שייכנסו, שהרי כשנכנסו כרשינים כבר קלטום מחיצות]. (79) כלומר, מהכרשינים. אבל בתלתן אף אם עשה ממנו עיסה לא הקלו בו, שתלתן בתחילתו, רוב בני אדם אוכלים אותו, אבל כרשינים אפילו בתחילתם אינם נאכלים כלל לאדם אלא בשני רעבון, ולכן הקלו בעיסתם, כדלהלן. (80) והוא שנכנסו הכרשינין כשהן עשוין עיסה, אבל אם הכניסן כרשינים, קלטום מחיצות ושוב אינם יוצאים אף אם עשאו עיסה בפנים. (81) כלומר, הכרשינים, שנעשתה העיסה מהם. (82) שקלטום מחיצות, כיוון שהכרשינים עצמם אינם נאכלים אלא בשני רעבון - לא החמירו בעיסתם. (83) כלומר, הכרשינים, ואפילו בטומאה מדבריהם.

טו. אֵילָן שְׁעוֹמֵד לְפָנִים מִן הַחוּמָה וְנוֹפוֹ נוֹטָה חוּץ²⁹
לְחוּמָה - אֵין אוֹכְלִין תַּחַת נוֹפוֹ מַעֲשֵׂר שְׂנִי⁸⁴. וּמַעֲשֵׂר³⁰
שְׂנִי שְׁנֹכְנַס תַּחַת נוֹפוֹ - אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, שְׁהָרִי הוּא³¹
כְּמִי שְׁנֹכְנַס לִירוּשָׁלַיִם.³²

(84) ואין אומרים, כשם שלגבי איסור פדייה, הרי הוא בירושלים, הוא הדין לגבי אכילה.

אֲחֵרוֹת שְׂלֵא נִכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם⁵¹, אֶלָּא יַחְזֹר מַעֲשֵׂר¹
שְׂנִי שְׂלֵהֵן וְיֵאָכֵל בִירוּשָׁלַיִם⁵², וְאִינוּ נִפְדָּה בַחוּץ⁵³.²
אֶפְלוּ עֲשָׂה כָּל הַפְּרוֹת הָאֵלוּ⁵⁴ מַעֲשֵׂר שְׂנִי אַחַר³
שְׂעִיצוֹ עַל פְּרוֹת אֲחֵרוֹת שְׂלֵא נִכְנְסוּ - יַחְזְרוּ⁵⁵
וְיֵאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם. חִמֵּר הוּא בְּמַחִיצוֹת יְרוּשָׁלַיִם,⁵
הוֹאִיל וְקִלְטוֹ - קִלְטוֹ.⁶

(50) שלא הופרש מהם מעשר שני. (51) ולפדותם בחוץ. (52) כדין מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא. (53) ש"מתנות שלא הורמו (= שלא הופרשו מהן תרומות ומעשרות) הרי הן כמו שהורמו. (54) שנכנסו לירושלים ויצאו, ואף זו בעיא בירושלמי שם ולא נפשטה, ופסקה רבינו לחומרא, אף על פי שמחיצה לקלוט דרבנן. (55) כל הפירות, וגם המעשר-שני.

יא. פְּרוֹת שְׂלֵא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָן שְׁעֵבְרוּ בִירוּשָׁלַיִם⁷
וְיִצְאוּ, כְּגוֹן סְלִי עֲנָבִים לְגַת⁵⁶ וְסְלִי תְּאֵנִים בְּמִקְצָה⁵⁷
- מִתֵּר לְפְדוֹת מַעֲשֵׂר שְׂנִי שְׂלֵהֵם בַחוּץ⁵⁸. וְכֵן פְּרוֹת⁹
דְּמֵאִי⁵⁹, אֵף עַל פִּי שְׁנֹגְמְרָה מְלֹאכְתָן וְעֵבְרוּ¹⁰
בִירוּשָׁלַיִם וְיִצְאוּ - פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׂנִי שְׂלֵהֵן בַחוּץ.¹¹

(56) שעומדים לדריכה וסחיטה. (57) כלומר, למוקצה, וכן הוא במשנה, והכוונה לייבוש. (58) שכיוון שלא נגמרה מלאכתן, ועדיין לא נתחייבו במעשר, לא שייך לומר שמתנות שלהם הם כמו שהורמו. (59) שעדיין לא הופרש מהם מעשר שני, שאילו לאחר שהופרש, יחזור ויאכלהו בירושלים.

יב. פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שְׂנִי שְׁנֹטְמְאוּ בִירוּשָׁלַיִם וּפְדָאָן⁶⁰:
אִם נִטְמְאוּ בְּוֹלֵד הַטְּמֵאָה⁶¹ - אִסוּר לְהוֹצִיאָן⁶², אֶלָּא¹³
וְאֶכְלוּ בְּפָנִים⁶³; מִפְּנֵי שְׂוֹלֵד הַטְּמֵאָה מְדַבְּרֵיהֶם⁶⁴.¹⁴
וְאִם נִטְמְאוּ⁶⁵ בְּאֵב הַטְּמֵאָה⁶⁶, או שְׁנֹטְמְאוּ בַחוּץ¹⁵
וְאֶפְלוּ בְּוֹלֵד הַטְּמֵאָה⁶⁷, אֵף עַל פִּי שְׁנֹכְנְסוּ¹⁶
לִירוּשָׁלַיִם - הָרִי אֵלוֹ נִפְדִין וְנֵאָכְלִין בְּכָל מְקוֹם⁶⁸.¹⁷

(60) שכיוון שנטמאו, מותר לפדותן, אפילו בירושלים. (61) בדפוס רומי: "בוולד הטומאה מדבריהם", כדלהלן, וכגון שנגעו הפירות בכלים שנגעו במשקין שנטמאו באב הטומאה, שאז אין הכלים נעשים ראשון לטומאה אלא מדבריהם. (62) מירושלים, אף על פי שכבר פדאן ויצאו לחולין, שלא יאמרו: ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא. (63) לאחר פדייתם למי שאינו אוכל חולין בטרה. (64) וישנם כאן שני חסרונות: א. בכניסתם היו הפירות טהורים. ב. מן התורה הם טהורים גם עכשיו, ורק מדרבנן הם טמאים. ולפיכך קלטום המחיצות, לפי שעדיין נשתייר בהם קצת מקדושת מעשר, ואפילו אם התנה שלא יתפסום מחיצות, אין תנאו מועיל, שלא מועיל תנאו אלא אם נטמא בחוץ ואחר כך נכנס. (65) הפירות. (66) כלומר, בטומאה דאורייתא, אפילו בתוך ירושלים, שפקעה מהפירות קדושת מעשר, אף שעדיין טעונים פדייה, ואפילו בלא תנאי יכול לפדותם ולאכלם בחוץ. (67) מדרבנן. (68) שכיוון שכניסתם לעיר הייתה בטומאה, אף שאינה אלא מדבריהם

2) ברייתא ביבמות עג: ובמכות יט: (3) משנה במכות יג. לפי המבואר שם יט: (4) פסחים כד. וביבמות ובמכות שם, למדו כן מן הפסוק "לא תוכל לאכול בשעריך וגו'", וראה להלן שלרבינו היתה גירסא אחרת בגמרא שם. (5) מכות שם: "אמר רבי יוסי בר חנינא וכו' רישא (ששנינו שהאוכל מעשר שני שלא נפדה - לוקה) במעשר שני טמא וגברא טמא (או זה או זה - תוספות), וקא אכיל ליה בירושלים". (6) שלאחר שפדהו - הרי הוא חולין. (7) כלומר, במקום שמצוה לאכלו, כשהוא טהור. ובפירוש המשנה (מכות שם משנה ג) למד זאת רבינו מה שנאמר (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך". ונאמר בבכור (שם טו, כז) "בשעריך תאכלנו", ללמדך "שלא תוכל לאכול מעשר בטומאה בירושלים, כמו שתאכל בכור בטומאה בשעריך". ולפי דעת הרש"ש במכות שם, גרס כן רבינו בגמרא שם. ולפי זה, נשאר המקור ללאו מן הפסוק "ולא בערתי ממנו בטמא", ראה למעלה. (8) אבל בטהרה - לוקה, למעלה פ"ב ה"ו. (9) אפילו אחר שנכנס לירושלים ויצא. (10) בין אם נכנס לירושלים ויצא (אינו לוקה משום אוכל מעשר שני חוץ לחומה (ראה למעלה שם) - כיון שאינו ראוי לאכילה. חזון-איש), ובין אם לא נכנס עדיין, ראה למעלה שם.

16 **ב. וְאֶפְלוּ¹¹ לְהַדְלִיק [בּוֹ] אֶת הַנֵּר אַחַר שְׁנַטְמָא¹³**
17 **- אָסוּר¹⁴ עַד שְׁיִפְדֶּה; שְׁנַטְמָא: לֹא בַעֲרִיתִי מִמֶּנּוּ**
18 **בְּטָמָא.**

(11) יבמות שם. (12) בשמן של מעשר שני. (13) כלומר, אפילו אחר שנטמא - אסור, וכל-שכן קודם שנטמא, שהרי אסור להוציאיו בשאר צרכיו, כדלהלן בהלכה י. וכן כתב רש"י ד"ה ואילו, ועוד שם: ד"ה והיכן. וראה בר"ש לשיעית פ"ח משנה ב, וברע"ב ובתוספת הגרע"א שם. (14) אם הכוונה לומר: אסור ואינו לוקה, צריך עיון מה בין זה לאוכל בטומאה, שאף הוא נלמד מהפסוק הנ"ל, ולוקה (בהלכה הקודמת), וראה בר"י קורקוס, ובגליון הרמב"ם להגרע"א.

19 **ג. כָּבֵר בְּאַרְנוֹנָא¹⁵, שְׁהַמְעֵשֶׁר שְׁנַטְמָא, אֶפְלוּ**
20 **בִּירוּשָׁלַיִם¹⁶ - פּוֹדִין וְיֶאֱכָל¹⁷. וְאוֹכְלִין אֶת דָּמֵיו**
21 **בְּטָהֳרָה בְּתוֹרַת פְּרוֹת מַעְשָׂר¹⁸, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֲרִי¹⁹.**
22 **אֶפְלוּ²⁰ נְטָמָא הַפְּרוֹת פְּלִין פְּשֵׁהָן טָבַל - מִפְּרִישׁ**
23 **מַעְשֵׁר שְׁנֵי²¹ בְּטָמָא וּפּוֹדֶהוּ²².**

(15) למעלה פ"ב הלכה ה. (16) שאין פודין בה מעשר טהור (שם). (17) המעשר הטמא לאחר פדייתו, לאדם טמא או לטהור שאינו אוכל חולין בטהרה. (18) שהרי כן נאמר (דברים יד, כג-כה) "ואכלת וגו' מעשר דגנך וגו' לא תוכל שאתו (כלומר, לא תוכל לאכלו, מחמת שהוא טמא - מכות שם) וגו' ונתתה בכסף וגו' ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן וגו' ואכלת שם לפני ה' אלקיך". הרי שמעשר שני שנטמא פודין אותו בירושלים על כסף, וקונים בו בקר וצאן וכו' ואוכלים אותם בקדושה לפני ה', כפירות מעשר שני. (19) [להלן הלכות י"א דיני אכילת מעשר שני. ועיין כסף-משנה]. (20) ירושלמי מעשר שני פ"ג הלכה ג: "ר'

1 **טז. פְּתִים שְׁפָצַד הַחוּמָה²⁵, שְׁפַתְחִיהָם לְפָנִים מִן**
2 **הַחוּמָה²⁶ וְחָלְלִין²⁷ לַחוּץ: מִפְּנֵי הַחוּמָה וְלְפָנִים -**
3 **כְּלָפְנִים לְכָל דְּבָר²⁸; וּמִפְּנֵי הַחוּמָה וְלַחוּץ²⁹ - אֵין**
4 **אוֹכְלִין³⁰ שֵׁם וְאֵין פּוֹדִין שֵׁם לְהַחְמִיר³¹. הֵיךְ חָלְלִין**
5 **לְפָנִים וּפַתְחִיהֶם לַחוּץ: מִפְּנֵי הַחוּמָה וְלַחוּץ -**
6 **כְּלַחוּץ, פּוֹדִין בּוֹ וְאֵין אוֹכְלִין³²; וּמִפְּנֵי הַחוּמָה**
7 **וְלְפָנִים - אֵין אוֹכְלִין שֵׁם וְאֵין פּוֹדִין לְהַחְמִיר.**
8 **וְהַחֲלוּנוֹת וְעֵבֵי הַחוּמָה³³ - כְּלָפְנִים³⁴.**

(85) שאין חלל הבית ופתחו בעובי החומה, אלא רק אחד מהם. (86) חומת ירושלים. כלומר, בתוך עובי החומה. (87) הבית עצמו, שתוכו חלול. (88) ומותר לאכול מעשר שני תחת פתח הבית שהוא בעובי החומה, ואסור לפדותו שם. שאנו נותנים על מקום הפתח קולי וחומרי מקום שהוא שם. (89) כלומר, בחלל הבית. (90) מעשר שני, כדן חוץ לעיר. (91) כדן תוך העיר, שאנו הולכים אחרי הפתח להחמיר, ואם הפתח והחלל לצד אחד של החומה דינו כאותו צד לכל דבר, אף לקולא. (92) כלומר, בין לקולא בין לחומרא. (93) ואף שבפסחים שם העמידו משנה זו ב"שורא ובר שורא", כלומר, בחומה קטנה ונמוכה השווה לקרקע העזרה, אבל גג החומה לא נתקדשה, - פסק רבינו כפשטות הסוגיא בזבחים נו. שאמרו שם "תנינא, החלונות ועובי החומה כלפנים", ולא העמידו ב"שורא ובר שורא" כבפסחים שם, משמע שלעניין מעשר שני וקדשים קלים, נתקדשו גגים ועליות בירושלים, ורק לעניין קדשי קדשים ושחיטת קדשים קלים לא נתקדשו, וכפשטות לשון הברייתא בפסחים שם. (94) ואף שלהלן בפרק י"ב מהלכות שמיטה ויובל הלכה יב, פסק רבינו שבית הבנוי בחומה, אין דינו כבתי ערי חומה, כר' יהודה בערכין לב. ולא כר' שמעון, צריך לומר, שדין קדושת חומת ירושלים לחוד, ודין בתי ערי חומה לחוד. וראה בירושלמי מעשרות סוף פרק ג, שלמדו דין זה, שבית הבנוי בחומה אינו כלפנים לגבי דין בתי ערי חומה, מפסוק מיוחד שבפרשת בתי ערי חומה, ואין לדבר זה עניין עם קדושת החומה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שהאוכל מעשר שני בטומאה לוקה. והאוכל מעשר שני באינינות, ואי זהו אינו. אם נותנין פירות מעשר שני לעם הארץ. אם מותר לאכול מעשר שני דמאי. מעשר שני אסור לאבד אפילו מיעוטו. וכמה הוא מיעוטו. שאוכל דבר שדרכו לאכול ושותה דבר שדרכו לשתות. שמרים של מעשר שני שנתן עליהם מים, ויין של מעשר שנפל לתוכו דבש. ודין מעשר שני אם ניתן לרפואה, ואם מקדשין בו האשה וכיוצא בזה. המקדיש מעשר שני שלו לבדק הבית.

9 **א. הָאוֹכֵל² מַעְשֵׁר שְׁנֵי בְּטָמָא³ - לּוֹקֵה³; שְׁנַטְמָא:**
10 **וְלֹא בַעֲרִיתִי⁴ מִמֶּנּוּ בְּטָמָא. בֵּין שְׁהַמְעֵשֶׁר טָמָא**
11 **וְהָאוֹכֵל טָהוֹר, בֵּין שְׁהַמְעֵשֶׁר טָהוֹר וְהָאוֹכֵל טָמָא.**
12 **וְהוּא שְׁיֵאֲכַלְנוּ בִּירוּשָׁלַיִם⁵ קֵדָם שְׁיִפְדֶּה⁶, שְׁאִינוּ**
13 **לוֹקֵה עַל אֲכִילָתוֹ בְּטָמָא אֲלֵא בְּמָקוֹם אֲכִילָתוֹ⁷;**
14 **אֲבָל אִם אֲכָלוּ בְּטָמָא⁸ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁹ - מִפְּיָן**
15 **אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת¹⁰.**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 שְׁהוּא חֵיב לְהִתְאַבֵּל עָלֶיהֶן³⁶. וּבַיּוֹם הַמֵּיתָה - הוּא
13 אוֹנֵן מִן הַתּוֹרָה, וּבְלִילָהּ - אוֹנֵן מִדְּבָרֶיהֶן³⁷.
14 שְׁנֵאמַר: וְאֶכְלָתִי חֲטָאת הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי יְיָ³⁸;
15 הַיּוֹם - אֶסוּר, וְלִילָהּ - מִתְּרֵי³⁹. נִשְׁתַּתֵּה הַמֵּת יָמִים
16 רַבִּים וְאַחַר כֵּן נִקְבָּר - כָּל אוֹתָן הַיָּמִים שְׁאֵחַר יוֹם
17 הַמֵּיתָה עַד יוֹם הַקְּבוּרָה הוּא אוֹנֵן מִדְּבָרֶיהֶן. וְאִין
18 יוֹם הַקְּבוּרָה תּוֹפֵשׁ לִילָהּ⁴⁰.

36) מן התורה. וראה בפ"ב מהלכות אבל הלכה א.
37) זבחים צט: וק: כרבי ורבי שמעון ולא כר' יהודה, וכן
הוא בפסחים צב. ובברכות טז: וברי"ף שם. 38) כן הוא
בסיפרא פ' שמיני פרק ב הלכה יא. וראה בזבחים ק: וברי"ף
ורבינו יונה בברכות סוף פרק ב. 39) מן התורה. אבל
מדברבנן, הרי הוא אונן עד הקבורה. 40) ברייתא בזבחים
שם: "אלא תריץ הכי, עד מתי הוא מתאונן עליו כל אותו
היום (כלומר, יום הקבורה ואפילו לאחר עשרה ימים מן
המיתה - רש"י שם) בלא לילו. רבי אומר, כל זמן שלא
נקבר (הרי הוא אונן מדבריהם אפילו אחר עשרה ימים,
כנ"ל) ואם נקבר תפס לילו (שלאחריו)". והלכה כחכמים,
שאינן הלכה כרבי אלא מחברו, אבל לא מחבריו. וצריך
לומר שחכמים אלו חולקים על חכמים הנזכרים בברייתא
שם למעלה בסמוך, הסוברים ש"אין מתאונן אלא אותו
היום בלבד", כלומר, יום המיתה. וראה להלן בפ"ב מהלכות
ביאת מקדש הלכות ט"י, וכסף-משנה שם.

19 ז. וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּלֶבֶד, אֲלֵא כָּל הַקְּדָשִׁים כְּלָן⁴¹
20 אִם אֶכְלָן בְּאֵינֵינוּת שֶׁל תּוֹרָה - לֹא⁴²; וּבְאֵינֵינוּת שֶׁל
21 דְּבָרֵיהֶן - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁴³.

41) במקומות הנזכרים מדובר בקדשים. 42) שאף איסור
אכילת קדשים באינינות הוא בכלל הכתוב "לא אכלתי
באוני", וראה בזבחים קא. ובספר המצוות לא-תעשה קנא.
43) ראה למעלה הלכה ה.

22 ח. אִין⁴⁴ נֹתֵנִין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי⁴⁵ לְעַם הָאָרֶץ, וְלֹא
23 פְּרוֹת הַנְּלֻקָּחוֹת בְּמַעוֹת מַעֲשֵׂר, וְלֹא מַעוֹת מַעֲשֵׂר⁴⁶,
24 מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת טְמְאָה⁴⁷. וּמִתְּרֵי⁴⁸ לְאֶבֶל מַעֲשֵׂר
25 שְׁנֵי שֶׁל דְּמַאי בְּאֵינֵינוּת⁴⁹, וְלִתְנוֹ לְעַם הָאָרֶץ⁵⁰; וְהוּא
26 שְׁיֵאכֵל כְּנֶגְדֵי⁵¹. אִין⁵² מִפְּקִידֵין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי⁵³ אֶפְלוּ
27 אֶצֶל חֲבֵרֵי⁵⁴, שְׁמָא יָמוּת וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר תַּחַת יַד בְּנוֹ
28 עַם הָאָרֶץ⁵⁵; אֶבֶל⁵⁶ מִפְּקִידִים מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁל דְּמַאי
29 אֶצֶל עַם הָאָרֶץ⁵⁷.

44) מע"ש פ"ג משנה ג, וירושלמי שם. ובדמאי פ"א סוף
הלכה ב ובפ"ב שם הלכה ד. 45) של פירות ודאי, ראה
להלן. 46) שדינם כדין מעשר שני, כדלהלן בראש פרק ד.
47) ואסור לגרום טומאה למעשר שני, שהוא קרוי קודש,
כתרומה, ראה למעלה הלכה ג. 48) דמאי פ"א משנה ב.
49) אפילו באינינות של תורה. ובירושלמי שם: "תני נאכל
(מעשר שני של דמאי) באינינה ואינו נאכל בטומאה (כן
נראה גם ממה שאמרו להלן, שנותנו לעם-הארץ, הרי
שלאכלו בטומאה אסור - מראה הפנים שם). מה בין אינינה

פנחס מסאב לה (היה מטמא את המעשר-שני) ופרה לה".
ולא ייתכן שטמאו לאחר שהופרש, שהרי הוא קרוי קודש,
כבהלכה הסמוכה ואסור לטמאו, ראה להלן הלכה ח ובפ"ח
מהלכות לולב ה"ב, אלא טמאו בעודו טבל. 21) ואין
אומרים, שכיון שאף קודם הפרשתו, כבר היה המעשר טמא,
לא תחול על המעשר קדושת מע"ש, ואין צורך להפרישו
ולפדותו. וראה במעשר שני פרק ה משנה יב ובמפרשים
שם. וצ"ע. 22) ואוכל דמיו בטרהה. יתכן שחייב לפדותו,
בכדי לאכול את דמיו בטרהה בתורת פירות מעשר שני.
(ראה למעלה), שאם לא כן גורם הוא שייפסד. וזהו מה
שאמרו במעשר שני שם (להלן פ"א הלכה ט): "אם
הפרישו בטומאה אינו יכול להתוודות", היינו שהפרישו
בטומאה ולא פדהו, כנ"ל, ועיין שם בתוספות חדשים].

1 ד. הַעֲרַל - בְּטַמְאָה²³, וְאִם אֶבֶל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - לוֹקָה
2 מִן הַתּוֹרָה, כְּדָרְךָ שְׁלוֹקָה עַל אֶכְלִית תְּרוּמָה²⁴;
3 שֶׁהַתְּרוּמָה קְרוּיָה קֹדֶשׁ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי קְרוּי קֹדֶשׁ,
4 שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בּוֹ: קֹדֶשׁ לַיְיָ²⁵. וְטַמְאָה²⁶ שְׁטַבֵּל - אוֹכֵל
5 מַעֲשֵׂר שְׁנֵי אֶף עַל פִּי שְׁלֵא הָעָרִיב שְׁמִשׁוֹ²⁷.

23) כרבי עקיבא ביבמות עד. וראה בפ"ז מהלכות תרומות
הלכה י, ובפ"ב מהלכות חגיגה סוף הלכה א ובלחם-משנה
שם (משנה-למלך). 24) הלכות תרומות שם.
25) ביבמות שם למד רבי עקיבא, שעל אינו אוכל בתרומה,
מן הפסוק "איש איש מזרע אהרן וגו' בקדשים לא יאכל"
לרבות ערל. ושם אמרו בגמרא, שלרבי עקיבא ערל אסור
באכילת מעשר, ולא אמרו מהיכן למדו זאת. 26) נגעים
פ"ד משנה ג, והובאה ביבמות שם: 27) ואף שלמדו
מעשר שני מתרומה לענין ערל, כנ"ל, לענין היתר אכילה
לטמא שטבל לא למדו, ודינים מיוחדים לכל אחד מהם,
ראה בהלכות תרומות שם הלכה ב.

6 ה. הָאוֹכֵל²⁸ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּאֵינֵינוּת שֶׁל תּוֹרָה²⁹ -
7 לוֹקָה; שְׁנֵאמַר: לֹא אֶכְלָתִי בְּאֵינֵינוּת³⁰. וְהוּא
8 שְׁיֵאכֵלְנוּ בְּמִקּוֹם אֶכְלִיתוֹ, בִּירוּשָׁלַיִם³¹; אֶבֶל אִם
9 אֶכְלוּ בְּחוּץ³² בְּאֵינֵינוּת³³, אוֹ שְׁאֶכְלוּ בְּפָנִים בְּאֵינֵינוּת
10 שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³⁴ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת³⁵.

28) ביכורים פ"ב משנה ב. 29) ראה בהלכה הסמוכה.
30) רבינו לשיטתו בספר המצוות סוף כלל ח, שכל מקום
בתורה שהוטל עלינו שנכריזו, שלא עשינו דבר מסוים,
כלומר, שגשג מעצמנו מעשה פלוני ופלוני, הרי הוא
כמצוות לא-תעשה. והרמב"ן שם השיג עליו (כסף-משנה),
ומקור לדברי רבינו בירושלמי סוטה פ"ה הלכה ב, עיין
בשרי קרבן (אור שמח). 31) דבר זה נלמד מאיסור
אכילתו בטומאה, למעלה הלכה א. שכיון שהאיסורים
סמוכים בתורה, מסתבר שדיניהם שוים (כסף-משנה).
32) אפילו לאחר שהיה בירושלים ויצא. 33) אבל שלא
באינינות - לוקה, כנ"ל בפ"ב הלכה ו. 34) ראה בהלכה
הסמוכה. 35) האוכל בחוץ, על שלא קיים "וצרת הכסף
בידך" (ראה למעלה הלכה א), והאוכל בפנים על שעבר על
דברי חכמים.

11 ו. אֵיזְהוּ אוֹנֵן? זֶה הַמִּתְאַבֵּל עַל אֶחָד מִן הַקְּרוּבִים

14 לֹא הוֹצֵאתִי אוֹתוֹ בְּדָבָר שְׂאִינוּ מְקַיִם אֶת הַגּוֹף⁷⁶.
 15 וְאִם הוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּשֵׁאֵר דְּבָרִים, אֶפְלוּ בְּדָבָר מִצּוּהָ,
 16 כְּגוֹן שְׂלֵקָה מִמֶּנּוּ אֲרוֹן וְתַכְרִיכֵינָי לְמַת⁷⁷ מִצּוּהָ⁷⁸ -
 17 הָרִי זֶה⁷⁹ אוֹכֵל פְּגָדוֹ בְּתוֹרַת מַעְשָׂרוֹ⁸⁰.

70 מע"ש פ"ב משנה א. (71) ושתייה בכלל אכילה היא (ירושלמי שם, ובבלי יומא עו:). (72) שנאמר (תהלים קט, יח): "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו" (משנה בשבת פו.). ולפי דברי הירושלמי (שם) כל מקום שאמרה תורה לאכול בקום ועשה, אף סיכה בכלל. אבל במקום שאסרה תורה לאכול, אין סיכה בכלל, אלא אם כן נתרבתה מכתוב מיוחד (אור שמח). וראה בפ"א מהלכות שביית עשור הלכות דה, ולמעלה פ"י מהלכות תרומות הלכה ב. (73) מן התורה, כדלהלן. ולא כתב רבינו כאן שלוקה, כמו שכתב למעלה (הלכות אה) לענין טומאה ואניות, ועיין רדב"ז. (74) שם פ"א משנה ז. ולא נזכרו במשנה אלא עבדים. וכלים ובגדים נלמדו מארון ותכריכים, להלן. וכן מפורש משנה שם: "כל שהוא חוץ לאכילה ולשתייה ולסיכה מדמי מעשר שני, יאכל כבגדו". (75) רבינו למד זאת מדעתו. וראה בלשון רבינו בספר המצוות. (76) לכן הרי זה כמת. אבל באכילה, שתייה וסיכה, כיון שהמזון נאכל ונבלע באיברים, הרי זה קרוי "חי" ולא "מת" (כסף-משנה). (77) שם פ"ה משנה יב, וספרי לפרשת כי-תבא. ועיין יבמות עד. וזו לשון רבינו בספר המצוות (לא-תעשה קנב): "והזכיר (הכתוב) את המת לחיזוק, כאילו יאמר אע"פ שהיא מצוה, לא יוציא עליו מעות מעשר שני, ונראה לי שכיון שצוה יתעלה להוציא דמי מעשר שני במזון בלבד, כמו שאמר "ונתת הכסף וכו'" הרי המוציא אותו בזולת המזון כאילו נתנו למת, שאין תועלת למת בכך". רוצה לומר: דוקא לענין סיכה, דרשו חכמים (יבמות שם) להיפך "ולא נתתי ממנו למת" - "הא לחי - נתתי", וסיכה מותרת בשמן של מעשר שני טמא, מפני שסיכה היא כשתייה, ומותרת אף במעשר שני טהור (שם). וצריך עיון שרבינו השמיט זאת), מה שאין כן לענין כלים ובגדים, אי אפשר לדרוש "הא חי מותר", אלא למדו חי ממת לאסור, שאם במת שהוא מצוה אסור, כל-שכן שלחי אסור. ועיין ביבמות שם ובחידושי הרמב"ן שם. וראה בכסף-משנה ובהערת הגר"ח העליר לספר המצוות שם. (78) במשנה לא נאמר "מת מצוה", אבל סבור רבינו ש"מת" כולל גם מת מצוה (ר"י קורקוס). [אף-על-פי שהעוסק בקבורת מת מצוה פטור ממצוה אחרת (מגילה ג:) - לא הותר לו לעשות איסור עבורו]. (79) שם פ"א משנה ז. (80) כל זה, כשהמוכר שמכר לו את הכלים והבגדים והתכריכים, ברח או מת, אבל אם הוא קיים לפנינו יחזיר הדמים לבעליהם ויחזרו הבגדים למוכר, כדלהלן פ"ז הלכה טז.

18 יא. מַעְשָׂרוֹ⁸¹ - אוֹכֵל דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְהֵאָכֵל, וְשׁוֹתָהּ
 19 דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְשׁוֹתָהּ⁸², וְסָף דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְסוֹף. וְלֹא
 20 יִסּוֹף זֵיץ וְחֶמֶץ, אֲבָל סָף הוּא אֶת הַשְּׂמֶן⁸³. וְלֹא⁸⁴
 21 יִסְחַט אֶת הַפְּרוֹת לְהוֹצִיא מֵהֶן מִשְׁקִין, חוּץ מִזֵּיתִים
 22 וְעֵנָבִים בְּלִבְדוֹ⁸⁵. [וְאֵין⁸⁶ מִפְּטָמִין אֶת הַשְּׂמֶן⁸⁷, אֲבָל⁸⁸
 23 מִפְּטָמִין אֶת הַזֵּיץ⁸⁹]. וְאֵין⁹⁰ מְחַיִּבִין אוֹתוֹ לְאָכֵל פֶּת

מה בין טומאה. אמר רב נחמן טומאה מצויה, אנינה אינה מצויה, וגזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי". (50) אף-על-פי שהוא בחזקת טומאה. משנה שם. אבל לאכלו בטומאה לא התירו, ראה למעלה. (51) ש"יצטרך להוציא מנכסיו כפי מה שהם (הפירות שנתן) שוים, ואוכלם בירושלים כמעות מעשר שני (בטהרה וכו') - פירוש המשנה שם), שהחמירו חכמים בנותן לעם-הארץ, שלא יהא רגיל בכך (ועיין בר"ש שם שאין דעתו כן). ונראה שבמחלל מעשר שני של דמאי שבידו על מה שביד עם-הארץ, לא החמירו חכמים, ראה להלן פ"ח הלכה יג, וראה ב"משנה ראשונה" ובחזון-איש. (52) תוספתא מע"ש פ"ד. (53) של ודאי. (54) כאבא חלפי בן קרויא, שם. (55) הראב"ד כתב שאין לחשוש אלא לזמן מרובה אבל לא לזמן מועט, וכתב הכסף-משנה שייתכן כי כן גם כוונת רבינו. ועיין בתוספתא כפשוטה. (56) בדפוס רומי חסרה פיסקא זו, אבל מלשון הראב"ד נראה שגרס כן בדברי רבינו. (57) כן הוא בתוספתא שם. והראב"ד היתה לו נוסחא אחרת שם.

1 ט. מַעְשָׂר שְׁנֵי⁵⁹ אֶסוּר לְאָבֵד אֶפְלוּ מְעוּטוֹ⁵⁹
 2 בְּדָרְכִים, אֶלֶּא מוֹלִיכוֹ פֶּלֶ שְׁהוּא אוֹ מוֹלִיךְ דְּמִי
 3 לִירוּשָׁלַיִם⁶⁰. וּמִתְרִ⁶¹ לְאָבֵד מְעוּט מַעְשָׂר שְׁנֵי שֶׁל
 4 דְּמָאֵי בְּדָרְכִים⁶². וְכִמָּה הוּא מְעוּט? פְּחוֹת
 5 מִכְּגוֹרְגֶרֶת, בֵּין בְּאֶכָל שְׁלָם בֵּין בְּפָרוּס⁶³. אֲבָל
 6 כְּגוֹרְגֶרֶת - אֵין מְאָבְדִין אוֹתוֹ. וְהַמְפְרִישׁ מַעְשָׂר שְׁנֵי
 7 שֶׁל דְּמָאֵי פְּחוֹת מִכְּגוֹרְגֶרֶת⁶⁴ - הָרִי זֶה נוֹתְנוֹ לְעַם
 8 הָאָרֶץ וְאוֹכֵל פְּגָדוֹ⁶⁵; אֲבָל⁶⁶ לֹא יִפְרִישְׁנֵוּ⁶⁷ לְכַתְּחֻלָּה
 9 לְאָבְדוֹ⁶⁸, שְׁאֵין מְפְרִישִׁין לְאָבֵד⁶⁹.

(58) של ודאי. (59) אפ"י פחות מכגורגרת, ראה להלן. (60) דין זה נלמד, ממה שלא התירו במשנה (דמאי פ"א משנה ב) אלא לאבד מיעוט מעשר שני של דמאי. ראה להלן. (61) משנה שם. (62) המובילות לירושלים, שהקלו בדמאי, מחמת קושי הדרך. (63) ירושלמי שם: "ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק, בין בפרוס בין בשלם עד גרוגרת". (64) כלומר, אפילו פחות מכגורגרת, שבדרכים התירו לאבדו, כנ"ל - לא הקלו בו ליתנו לעם-הארץ, אלא אם אוכל כנגדו. (65) כשם שעושה במעשר שני של דמאי שהוא יותר מכגורגרת, כבהלכה הקודמת. ודעת רבינו, שמה שאמרו במשנה "ונתנו לעם-הארץ ויאכל כנגדו", זה מוסב גם על הנאמר שם בסמוך "ומאבדין את מיעוטו". וראה בתוספות אנשי-שם. בכסף-משנה, ובחזון-איש. (66) בעיא של ר' הושעיא, בירושלמי שם. (67) כלומר, מעשר שני של דמאי, פחות מכגורגרת. (68) בדרכים. (69) אף-על-פי שלא נפשטה הבעיא, פסקה רבינו לחומרא. וצריך עיון: הרי כל איסור איבוד מעשר שני של דמאי אינו אלא מדרבנן.

10 י. מַעְשָׂר שְׁנֵי⁷⁰ נִתֵּן לְאֶכִילָה וְשִׁתִּיהָ; שְׁנֵאֵמַר:
 11 וְאֶכְלָתָּ לְפָנַי וְיִ אֶלְהִיד⁷¹. וְסִיכָה - בְּשִׁתִּיהָ⁷². וְאֶסוּר⁷³
 12 לְהוֹצִיאָו בְּשֵׁאֵר צְרִיכּוֹ, כְּגוֹן לֶקַח בּוֹ פְּלִים וּבְגָדִים
 13 וְעֵבָדִים⁷⁴; שְׁנֵאֵמַר: לֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמַת⁷⁵. פְּלוֹמֶר,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשנה). והם כרישי שדה, כמפורש בירושלמי כלאים פ"א הלכה ב. (107) כמבואר למעלה.

1 שְׁעֶפְשָׁה וְשִׁמְן שְׁנֹסְרָה, אֵלֶּא בִּיּוֹן שְׁנַפְסַל מֵאֶכֶל
2 אָדָם פְּקָעָה קִדְשָׁה מִמֶּנּוּ.⁹¹

12 יד. עֶסְה¹⁰⁸ שֶׁל מַעְשֵׂר שְׁנֵי שְׁאֵפָאָה וְהַשְּׁבִיחָה -
13 הַשְּׁבִיחַ לְשָׁנִי. זֶה הַכֶּלֶל¹⁰⁹: כֹּל שֶׁשְּׁבַחְו נִכְר¹¹⁰: אִם
14 הוֹתִיר בַּמֶּדָּה¹¹¹ - הַשְּׁבִיחַ לְפִי הַשְּׁבִיחַ, וְאִם לֹא הוֹתִיר
15 הַמֶּדָּה¹¹² - הַשְּׁבִיחַ לְשָׁנִי בְּלִבְד; וְכֹל שֶׁאֵין שְׁבַחְו
16 נִכְר, אֶפְלוּ הוֹתִיר הַמֶּדָּה - הַשְּׁבִיחַ לְשָׁנִי בְּלִבְד¹¹³.

81 שם פ"ב משנה א. והכוונה, מה עושה במעשר שני, ומפרש, אוכל וכו'. והר"י קורקוס העתיק: "במעשר. והכסף-משנה העתיק: "מעשר שני". (82) במשנה שם לא נאמרה בבא זו, אבל כן הוא בתוספתא לענין תרומה (תרומות פ"ט) בשביעית (פ"ו שם), והרי במשנה שם (פ"ח משנה ב) השוו תרומה ומעשר שני לשביעית. (83) בירושלמי שם: "זה דרכו לכן (שמן לסוך) וזה אין דרכו לכן (יין וחומץ לסוך)". (84) תרומות פ"א משנה ג: "כל הפירות אין משנים אותם מברייתן בתרומה ובמעשר שני, אלא זיתים וענבים בלבד". (85) שאין לשנות הפירות מברייתם, וראה להלן פ"ט הלכה ג, ופ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג, ולמעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (86) משנה במעשר שני שם. ובדפוס רומי חסירה פיסקא זו. וראה ב'תוספות יום-טוב'. (87) במיני מרקחת, כיון שהוא מפסיד טעמו על ידי כך, וממעט באכילתו (פירוש המשנה. וראה בהלכות תרומות שם הלכה ג). ומטעם זה אסור לקנות שמן מפוטם ברמי מעשר שני (משנה שם). (88) משנה שם. (89) שאין טעם היין נפסד משום כך, אלא אדרבא משתבח. (90) ירושלמי מעשר שני שם הלכה א [וכן היא בתוספתא שביעית פ"ז הלכה ב]. (91) ירושלמי שם.

108 משנה שם. ובדפוס רומי ליתא פיסקא זו "עיסא וכו' לשני". (109) משנה שם. (110) בטעם. (111) במשנה שם: "זה הכלל כל ששבחו ניכר, השבח לפי חשבון". ובירושלמי אמר ר' יוחנן: "כל שיש בו הותר מידה השבח לשני". וכן הוא בתוספתא שם סוף פ"ו: "כל המותר במדה שבחו ניכר, השבח לפי חשבון", הרי שצריך שניהם: גם הוסיף במדה וגם ניכר בטעם. וראה בר"י קורקוס. (112) אף שהשביח בטעם. (113) כמפורש במשנה שם, שכל ש"אין שבחו ניכר - השבח לשני", אף-על-פי שהמשנה מדברת כשהותר במדה, כדעת ר' יוחנן בירושלמי שם. ועיין ראב"ד.

17 טו. בַּיַּצֵּד הַשְּׁבִיחַ לְפִי הַשְּׁבִיחַ¹¹⁴? יֵינן שֶׁל מַעְשֵׂר
18 שְׁשֹׁה שְׁלִשָּׁה¹¹⁵, שְׁנַפַּל לְתוֹכּוּ דְבִשׁ וְתַבְלִין שְׁוָה זֵוּז
19 אָחַד, וְהוֹסִיפוּ¹¹⁶ בַּמֶּדָּתוֹ וְהַשְּׁבִיחוּהוּ¹¹⁷, וְהָרִי הַכֹּל
20 שְׁוָה חֲמִשָּׁה - חוֹשְׁבִין הַכֹּל בְּאַרְבַּעַה וְרַבִּיעַ¹¹⁸. וְכֵן
21 עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּשֵׁאֵר הַדְּבָרִים.

3 יב. כֹּל⁹² שֶׁמֶתָר לְזָרִים לְאֶכֶל בְּתְרוּמָה⁹³, כֶּף מֶתָר
4 בְּמַעְשֵׂר שְׁנֵי לְאֶכֶל בְּתוֹרַת חֵלִין⁹⁴. שְׁמָרִים⁹⁵ שֶׁל
5 מַעְשֵׂר שְׁנֵי שְׁנֵתָן עֲלֵיהֶם מִים - רֵאשׁוֹן⁹⁶ אֶסוּר
6 כְּמַעְשֵׂר, וְשְׁנִי⁹⁷ מֶתָר כְּחֵלִין⁹⁸. וְשֶׁל דְּמָאֵי - אֶפְלוּ
7 רֵאשׁוֹן מֶתָר⁹⁹.

114 (הנזכר בהלכות הקודמות. (115) זוזים. (116) בדפוס רומי "והוסיפו", כלומר, הדבש והתבלין. (117) בטעמו. (118) בדפוס ווינציאה: "בארבעה פחות רביעי". וכן הוא בר"י קורקוס וברדב"ז. וראה בפירוש המשנה.

22 טז. מַעְשֵׂר שְׁנֵי¹¹⁹, אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן לְסִיכָה¹²⁰ - אֵין
23 נוֹתֵנִין אוֹתוֹ לֹא עַל גִּבִּי צְנִית¹²¹ וְלֹא עַל גִּבִּי
24 תְּזִית¹²², וְאֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ קְמִיעַ¹²³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
25 שְׁהָרִי לֹא נִתֵן לְרִפּוּאָה¹²⁴.

92 תוספתא תרומות פ"י. וירושלמי מעשר שני שם. (93) כמבואר בהלכות תרומות שם הלכות י"ג (אור שמח). (94) כלומר, מחוץ לירושלים או טמא בירושלים. (95) תוספתא תרומות שם. והובאה בבבלי בבא בתרא צז. כתנא-קמא ולא כרבי מאיר. (96) כלומר, המים הראשונים שהוציא מן השמרים. (97) כלומר, המים שהוציא לאחר שנתנם על השמרים בשניה. (98) אבל בתרומה החמירו, ראה למעלה בהלכות תרומות שם הלכה יג. (99) בבא בתרא שם. שבדמאי הקלו.

119 תוספתא מעשר שני פרק א. והיינו שמן של מעשר שני. ולולא דברי רבינו, היה אפשר לפרש דברי התוספתא בסלע של מעשר שני, ראה בתוספתא כפשוטה שם. (120) למעלה הלכה י. (121) "מכה שיוצאת ברגל מלמטה" (אוצר הגאונים למסכת שבת, חלק התשובות עמוד 36). (122) ילפת (חסדי דוד לתוספתא שם). וראה בתרגום אונקלוס לויקרא כא, כ. (123) כי היו עושים גם קמיעים של עיקרין (= עשבים), וראה בשבת סא. (124) אלא לאכילה ושתייה וסיכה שהיא כשתייה, ולא לרפואה. וראה בפ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה יא, שדרשו: "לאכלה ולא לרפואה".

8 יג. יֵינן¹⁰⁰ שֶׁל מַעְשֵׂר¹⁰¹ שְׁנַפַּל לְתוֹכּוּ דְבִשׁ וְתַבְלִין¹⁰²
9 וְהַשְּׁבִיחוּ¹⁰³ - הַשְּׁבִיחַ לְפִי הַשְּׁבִיחַ¹⁰⁴. וְכֵן¹⁰⁵ דְּגִים
10 שְׁנֵתָבְשְׁלוּ עִם קְפִלוֹתוֹת¹⁰⁶ שֶׁל מַעְשֵׂר שְׁנֵי
11 וְהַשְּׁבִיחוּ¹⁰⁷ - הַשְּׁבִיחַ לְפִי הַשְּׁבִיחַ.

26 יז. מַעְשֵׂר שְׁנֵי - מִמּוֹן גְּבוּהָ הוּא¹²⁵, שְׁנַמְרִ: לֵי
27 הוּא¹²⁶. לְפִיכָף אֵינוּ נִקְנָה בַּמֶּתְנָה¹²⁷, אֵלֶּא אִם כֵּן¹²⁸
28 נִתֵן לוֹ הַטְּבֵל¹²⁹ וְהַמְקַבֵּל מִפְּרִישׁ הַמַּעְשֵׂר. וְאֵין
29 מְקַדְּשִׁין בּוֹ אֶת הָאֵשָׁה¹³⁰, וְאֵין¹³¹ מוֹכְרִין אוֹתוֹ, וְאֵין

100 מעשר שני שם. (101) שני. ובכתב-יד נוסף כן בדברי רבינו (מעשה רוקח). וכן הוא בר"י קורקוס. (102) צ"ל: "ותבלין". וכן הוא בכסף-משנה. אבל בדפוס רומי הוא כלפינו. ומדובר בדבש ותבלין של חולין של אדם אחר. (103) כלומר, הוסיפו במדתו ובטעמו, כדלהלן. (104) נתבאר להלן בהלכה טו. (105) משנה שם. (106) בעל 'מלאכת שלמה' מצא במשנה מנוקדת: "קפלוטות". והם: החציר הנעשה בארץ הצבי" (פירוש

13 כן - אינו יכול לפרש דבריו שחבירו יתן לו שמן עבור היין, ולהוציאו כדין.

1 מִמְשַׁנְיָיִךְ אֹתוֹ, וְאֵין מִחֲלִיפֵיךְ¹³³ אֹתוֹ, וְאֵין¹³⁴ מִמְשַׁנְיָיִךְ אֹתוֹ.¹³⁵

13 יט. מִעֵשֶׂר שְׁנַיִם¹⁴⁵ - אֵין שׁוֹקְלִין כְּנַגְדּוֹ אֶפְלוּ¹⁴⁶
14 דִּינָרֵי זָהָב¹⁴⁷, וְאֶפְלוּ לְחַלֵּל עֲלֵיהֶם מִעֵשֶׂר שְׁנַיִ
15 אַחֵר¹⁴⁸. גְּזֵרָה¹⁴⁹ שְׁמָא לֹא¹⁵⁰ יִכּוֹן מִמֶּנּוּ מִשְׁקָלוֹ¹⁵¹,
16 וְנִמְצְאוּ הַפְּרוֹת חֲסֵרִים, וְהוּא שׁוֹקֵל בְּהֵן מְעוֹת
17 לְחַלֵּל עֲלֵיהֶם מִעֵשֶׂר¹⁵² אַחֵר¹⁵³, נִמְצָא מוֹצֵיא מִעֵשֶׂר
18 לְחַלֵּין בְּפָחוֹת מִדְּמִיו.

(145) תוספתא מעשר שני פ"א. וראה בשבת כב: ובמאירי שם. ומדובר כאן בפירות מעשר שני שמשקלם ידוע, כדלהלן. ולא במעות, וראה בהלכה הסמוכה. (146) כן גורס המאירי שם ד"ה גורר. (147) של חולין. ואף-על-פי "שאיין כאן צורך למשקל גדול" (שהם יקרים ואין משקלם גדול - מאירי שם) - אין שוקלין כנגדו, "לפי שהוא בזיון בקדשים (ראה למעלה הלכה ד) כשהוא עושה ממנו אבני משקל" (פירוש המשנה שם פ"א משנה א, וראה בהלכה הסמוכה). (148) אבל אם הוא שוקל כדי לחלל מעשר שני זה, שהוא שוקל כנגדו - מותר, ראה להלן. (149) [בגמרא שם פירשו כן משנה זו, למי שסובר מותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה גם על ידי קיסם, אבל למי שסובר אין מדליקין אלא נר חנוכה מנר חנוכה - אין הכרח לפרש כן הלכה זו, שהרי הוא שוקל דינרים של חולין כנגד המעשר, ואף-על-פי שאחר-כך הוא מחלל הפירות עליהם - הרי הוא כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה על ידי קיסם. שכן אמרו שם, שלמי שסובר הנחה עושה מצוה ולא הדלקה, אסור להדליק אפילו נר חנוכה מנר חנוכה, ואף-על-פי שנוהג עצמו יהיה אחר-כך נר של מצוה. ונראה שרבינו הביא דברי הגמרא הנ"ל בכדי להשיענו, שאפילו אם החילול חל בעת שהוא שוקל ויודע משקלו, שאין כאן בזיון קדשים כלל, שהרי עצם פעולת המשקל, לפני שידוע המשקל - אינו בזיון, שכל הבזיון הוא ההשתמשות במעשר שני, וכל זמן שאינו יודע המשקל, אין עדיין השתמשות, וברגע שהוא יודע המשקל, הרי הוא מעשר שני, והרי הוא כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה, ואף-על-פי-כן אסור, כדלהלן. בלחם-משנה פ"ד מהלכות חנוכה הלכה ט]. (150) בדפוס רומי ובכל הדפוסים העתיקים (חוץ מוויניציא של"ד) ובכתב-יד (תוספתא כפשוטה): "שמא יכויין". וכן הוא במאירי ובלחם-משנה שם. וכן כתב רבינו בפירושו למסכת שבת שם ("סיני" כרך ו עמוד קכג). (151) בדפוסים חדשים "משקלו", אבל בכל המקורות הנ"ל: "משקולות". (152) מבלי שיידע שחסרו הפירות (ראה בר"י קורקוס). [ואף-על-פי שחששא זו קיימת גם אם הפירות הללו, ששוקל כנגדם, הם של חולין (וראה בלחם-משנה שם) - לא גזרו אלא בפירות של מעשר שני, שאסורים באכילה חוץ לירושלים, ומחזיקים בביתו על מנת להביאם לירושלים, ובינתיים יכויין מהם משקולות, אבל פירות של חולין עומדים לאכילה, ולא למשקלות]. (153) [שאם מחלל עליהם אותו מעשר שני, שהוא שוקל כנגדו, אין חששא שמא יכויין ממנו משקולות, שהרי לאחר החילול הוא חולין, ועומד לאכילה, ראה למעלה].

(125) קידושין נב: כרבי מאיר ולא כרבי יהודה. וגם מעות מעשר שני הן ממון גבוה, להלן פ"ז הלכה יט. וראה להלן הלכה כ. (126) שם נג. נג: (127) לא כתב "אינו ניתן במתנה" אלא "אינו נקנה במתנה", וכן הוא להלן פ"ט הלכה ב, שאין איסור לתת במתנה (ראה בסוף ההלכה הסמוכה במעשר שני פ"א משנה א), אלא אינו נקנה למקבל, והרי הוא כאוכל משל הנותן, ברשותו (אור שמח). וראה במאירי קידושין נד: עמ' 862 ד"ה מעשר שני. (128) שם נד: (129) ואף-על-פי ש"מתנות שלא הורמו כמי שהורמו" (למעלה פ"ה מהלכות אישות הלכה ו, ופ"ו מהלכות מעשר הלכה כא, ולמעלה פ"ב הלכה י) - אין המעשר שני קודש וממון גבוה אלא לאחר ההפרשה. וזוהי כוונת הגמרא שם, שלענין זה הכל מודים שמתנות שלא הורמו אינן כמורמות (ר"י קורקוס ומאירי בקידושין שם עמ' 762 ושיטה לא נודע למי, שם). (130) ואם קדשה אינה מקודשת, כרבי מאיר שם. וכן הוא בהלכות אישות שם הלכה ד. (131) תוספתא מעשר שני תחילת פרק א. וראה להלן הלכה כ. (132) ראה בהלכה הסמוכה. (133) שחליפין כמכר. (134) תוספתא שם. (135) ראה בהלכה הסמוכה.

3 יח. פִּיעֵד¹³⁶ אֵין מִמְשַׁנְיָיִךְ אֹתוֹ? לֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ
4 וְיִמְשַׁנְיָיִךְ מִעֵשֶׂר שְׁנַיִם שְׁלוֹ¹³⁷. עֵבֶר וּמְשַׁנְיָיִךְ -
5 מוֹצֵיאֵין אֹתוֹ מִדְּמִיו¹³⁸. פִּיעֵד אֵין מִמְשַׁנְיָיִךְ אֹתוֹ? לֹא
6 יֵאמֵר לוֹ: הֵא לָךְ מִעֵשֶׂר זֶה וְיִהְיֶה בְּיָדְךָ¹³⁹, וְתֵן לִי
7 עָלָיו מְעוֹת¹⁴⁰. פִּיעֵד¹⁴¹ אֵין מִחֲלִיפֵין אֹתוֹ? לֹא
8 יֵאמֵר לוֹ: הֵא לָךְ יֵין מִעֵשֶׂר וְתֵן לִי שְׁמֵן מִעֵשֶׂר¹⁴².
9 אָבֵל אֹמֵר לוֹ: הֵא לָךְ יֵין¹⁴³ שְׁאֵין לִי שְׁמֵן, וְאֵם
10 רָצָה חֲבֵרוֹ לְתֵן לוֹ שְׁמֵן - מִתֵּר; שְׁהָרִי לֹא הִתְלִיף
11 עִמּוֹ, אֶלֶא הוֹדִיעּוֹ שְׁאֵין לוֹ¹⁴⁴, וְאֵם רָצָה הִלָּה לְתֵן
12 - יִתֵּן.

(136) תוספתא שם. (137) (היינו באופן שמוותר ליכנס לביתו למשכנו משכון אחר, כגון ישיש לו אצל חבירו שבר מלאכה ולא זקפו עליו במלוה, ש"נכנס לביתו ונוטל המשכון בשכרו" פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ז). ו"מרהינין" שבסמוך, היינו שנותן לו בתורת משכון, שלבו יהיה סמוך ובטוח שישלם לו, ואינו נוטל בחובו. והשמיענו, ששני מיני המשכון הללו אסורים במעשר שני. (138) ירושלמי שם פ"א הלכה א (רב"ז). (139) למשכון ולבטוחות. (140) בדפוס רומי: "חולין", וכן הוא בתוספתא שם. (141) תוספתא שם. (142) כלומר, אפילו באופן ששניהם מעשר שני, אסור להחליף זה בזה, שהרי זה כמכר. (143) מעשר שני. (144) ירושלמי שם: "ואין אסור משום חליפין, מכיון שאינו יכול (כלומר נותן היין) להוציאו (כלומר את השמן) ממנו בדיון, אין אלו חליפין. וליידא מילה (כלומר: ולמה) אמר, הא לך יין שאין לי שמן, דאילו הות לי משח (= שמן) הוינא מיתן לך (כלומר: הייתי נותן לך שמן, אבל אין לי)". שמכיון שאפשר לפרש דבריו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

168) תוספתא שביעית פ"ז. וראה למעלה סוף פ"ו מהלכות מתנות עניים, ולהלן פ"ו מהלכות שמיטה ויובל הלכה י. (169) ממעות מעשר שני או מפירות מעשר שני, וראה להלן. (170) שהרי ממון גבוה הן, ואינם שלו. (171) ממעות מעשר שני, ראה להלן. (172) כלומר, מתנת נישואין לחתן או לכלה, שהיא נגבית בבית-דין (בבא בתרא קמה: ולהלן פ"ז מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב) והרי הוא כמלוה להם את המעות. ואין דין שושבינות לגבות בבית-דין אלא במעות, אבל בפירות אין דין שושבינות ואינם נגבים בבית-דין, שאינם אלא גמילות חסדים (שם הלכה טו). ואם כן, אין איסור בנתינת פירות של מעשר שני לחתן או לכלה. וראה שם בהערה נוספת נו. (173) כלומר, אם שלח לו חבירו פירות בתורת שושבינות, שאינו חייב לשלם לו, כנ"ל, אסור לו למקבל לשלם לו מעשר שני אחר, תמורתם, שהרי הוא מראה בזה שהוא מקפיד ורוצה לשלם לו, והרי הוא כפורע חוב. (174) שאינו יכול לשלם צדקה שפסקו עליו בבית הכנסת, ממון גבוה. (175) [בתוספתא שם: "משלחין", וכן נכון. וכן הוא בדברי רבינו בהלכות שמיטה ויובל שם. וראה למעלה בהלכות מתנות עניים שם הלכה י. (176) כגון שושבינות של פירות, שאינה נגבית בבית-דין, כנ"ל. (177) למי שהוא שולח לו, שמעשר שני הוא, שלא יחזיק לו טובה יותר מדי, ועוד שינהוג בו קדושה. ולא כתב רבינו כאן ולהלן בהלכות שמיטה שם, שאין פודין בהן שבויין, כשם שכתב למעלה בהלכות מתנות עניים שם, שפשוט הוא שאין מוסרין מעשר שני ושביעית לגוי, שהרי אין מאכילים פירות שביעית לגוי (פ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה יג), והוא-הדין לפירות מעשר שני (תוספתא כפשוטה בשביעית שם).

12 **כב. לא** 178 **יאמר אדם לחברו: העל את הפרות** 179
 13 **האלו לירושלים וטל מהן הללך** 180; **שנמצא זה**
 14 **בנוטל שקר ממעשר שני על הבאתו לירושלים** 181.
 15 **אבל אומר לו: העלם שנאכלם** 182 **ושנשתם**
 16 **בירושלים** 183.

(178) מעשר שני פ"ג משנה א. (179) של מעשר שני. (180) כשיעור המגיע עבור הבאתם לירושלים. (181) שהרי הוא כפורע חובו במעשר שני. וראה בעבודה זרה סב: ובמאירי שם. (182) כלומר, כדי שנאכלם (אבל לא בשכר שנאכלם). (183) "שזה אינו אלא כעין מתנת חנם, וכבר אמרו (פ"א משנה א) וכו' ונותנין זה לזה מתנת חנם" (מאירי שם, וראה בתויו"ט). ובירושלמי שם אמרו: "מה בין האומר שנאכלם ונשתם לאומר לחלק (כלומר, טול מהן חלקך), רבי זעירא בשם רבי יונתן מהלכות של עמעום היא" (כלומר אין להם טעם, שאף באומר "שנאכלם", צריך היה לאסור (רדב"ז), ואן זה דומה למה שכתב רבינו למעלה סוף הלכה יח, שאין הוא מפרש שם שהוא רוצה תמורתו, אבל כאן קרוב הוא לפרש ש"נאכלם" בשכר ההעלאה).

17 **כג. אומר** 184 **אדם לחברו בירושלים** 185 **לסוף אותו**
 18 **בשמן מעשר שני, אף על פי שנפסוקה ידו** 186, **ואין**
 19 **זה בשכר סיכתו** 187.

1 **כ. האחים** 154 **שחלקו מעשר שני** 155 - **אין** 156 **שוקלין**
 2 **זה פנגד זה** 157. **וכן מעות** 158 **מעשר שני - אין**
 3 **שוקלים פנגדן** 159, **ואין** 160 **מוכרין אותם** 161, **ואין**
 4 **מחליפין, ולא מרהינין** 162. **ולא** 163 **יתנם לשלחני**
 5 **להתנאות** 164 **בהן, ולא ילוה אותן להתגדל** 165.
 6 **ואם הלון שלא יעלה חלודה** 166 - **מתר** 167.

(154) בעיא בירושלמי שם פ"א הלכה א ונפשטה (רדב"ז ור"י קורקוס). (155) פירות של מעשר שני, וראה להלן. (156) בדפוס רומי נשמטה בבא זו בטעות. וראה בר"י קורקוס ובכסף-משנה. (157) כלומר, מעשר שני נגד מעשר שני. [ואין זה משום בזיון מעשר שני, שהרי שניהם קודש, והרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה, שמותר (ראה בהלכה הקודמת), אלא משום גזירה "שמא יכוין ממנו משקלות", ראה שם]. (158) [בפ"א משנה א: "מעשר שני - ולא שוקלין כנגדו". ומכיון שלא אמרו: "ואפילו לחלל עליו מעשר שני" (כמו שאמרו בשבת כב: בהלכה הקודמת), נראה שהמדובר בשוקל כנגדו פירות או מעות של חולין, ונאסר מחמת בזיון קדשים (וכן פירש רבינו שם). ומתוך זה יש להוכיח כי המדובר במעות של מעשר שני, ולא בפירות, שהרי בפירות אסור לשקול אפילו על דעת לחלל עליו מעשר שני, משום גזירה (למעלה שם). ואם כן, גם מה שאמרו שם: "אין מוכרין אותו, ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו" - מדובר במעות של מעשר שני. ודין פירות של מעשר שני (למעלה הלכות יז"ט), הוא בתוספתא שם (תחילת פרק א]. (159) [היינו פירות או מעות של חולין, כנ"ל. אבל פירות או מעות של מעשר שני, שאין כאן בזיון של מעשר שני, שהרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה (ראה בהלכה הקודמת) - מותר. וגזירה "שמא יכוין ממנו משקלות" (למעלה שם) גם כן לא שייך במעות אלא בפירות, שדרכם לחסור]. (160) בדפוס רומי, חסירה בבא זו. (161) לא כתב רבינו שאין מקדשין בהן את האשה, כמו שכתב למעלה הלכה יז לגבי פירות, אבל ברור שאין חילוק בין פירות למעות, ראה להלן פ"ו הלכה יט. ועיין צ"ח לפסחים ז. (162) ראה למעלה שם. [והלכה זו אינה במשנה שם, אלא בתוספתא שם, לגבי פירות של מעשר שני]. (163) תוספתא שם. [ואף-על-פי שבתחילת ההלכה שם מדובר בפירות של מעשר שני, ראה למעלה - בדין זה של "ולא יתנם לשולחני", מדובר במעות]. (164) כלומר, שהשולחני מתנאה בהן, שנראה שיש לו ממון הרבה, ומתוך כך רבים באים אצלו. וראה בתוספתא בבא מציעא ראש פ"ד. (165) כלומר, להראות עשיר בעיני הבריות. ואסור לעשות כן משום בזיון מעשר שני, ואף אם אין הלוה מוציא את המטבעות, אלא מחזירן כמות שהן. (166) שמתוך שהלה מראן לכולם, אינם מעלים חלודה. (167) תוספתא שם. ונראה שהמדובר אפילו אם מכיין גם להתגדל בהן.

7 **כא. ואין** 168 **פודיעין מהם** 169 **את המלוה** 170, **ואין**
 8 **עושין מהן** 171 **שושבינות** 172, **ואין משלמין מהן**
 9 **הגמולין** 173, **ואין פוסקין מהם צדקה בבית**
 10 **הפנסת** 174; **אבל משלמין** 175 **מהן דברים שהן גמילות**
 11 **חסדים** 176. **וצריה להודיע** 177.

פָּרָק רְבִיעִי

1) יבאר הרוצה לפדות מעשר שני איך פודה אותו, או המחלל פירות על פירות. הפודה מאי מברך. ואם מחללין מעות מעשר על מעות אחרות. באי זה כסף פודין מעשר שני. המניח מעות להיות מחלל עליהם מעשר שני. מי שעומד בטבריא ויש לו מעות בבבל. האומר מעשר שני יהיה מחולל על סלע שתעלה בידי מכיס זה. הפודה מעשר שני קודם שיפרישו, ושפודים אותו בשווי.

8 א. הַרְוָצָה² לְפִדוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי³ - פּוֹדֵה אוֹתָן
9 בְּדַמְיָהֶן⁴ וְאוֹמֵר⁵: הֲרֵי הַמְּעוֹת הָאֵלֶּה תַּחַת הַפְּרוֹת
10 הָאֵלֶּה⁸, או הַפְּרוֹת הָאֵלֶּה מְחַלְלוֹת עַל הַמְּעוֹת הָאֵלֶּה.
11 וְאִם לֹא פָּרַשׁ אֶלָּא הַפְּרִישׁ מְעוֹת בְּלֶבֶד כְּנֶגֶד הַפְּרוֹת
12 - דִּי, וְאִינוּ צְרִיךְ לְפָרֵשׁ. וְיֵצְאוּ הַפְּרוֹת לְחֻלְיִין⁹,
13 וְיַעֲלוּ הַמְּעוֹת לִירוּשָׁלַיִם וְיִוצְיָאֵם שָׁם¹⁰. שְׁנָאֲמַר:
14 וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדְּרָךְ פִּי לֹא תוּכַל שְׂאֲתוּ.

2) מעשר שני פ"ד מ"ז, כרבי יוסי ולא כרבי יהודה. ובעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי יוסי, הלכתא כרבי יוסי" (רדב"ן). (3) שטורח לו להעלותם לירושלים, כדלהלן. (4) בשויין, ראה להלן הי"ח. וראה למעלה פ"ב ה"ב, שבזמן הבית עושה כן מן הדין, ובזמן הזה אינה אלא מדת חסידות. (5) שלא נחלק רבי יוסי במשנה שם אלא בדיעבד, אם פדיונו פדיון, אבל לכתחילה אף הוא מודה שצריך לפרש (ביאור הגר"א ליו"ד סי' שלא, אות רו). (6) לאו דוקא שהמעות בידו ממש, אלא כל שהן ברשותו פודה בהן (להלן הלכות יא"ג). ונקט רבינו לשון זו משום הסיפא כשהפריש ולא פירש. (7) בדפוס רומי, חסרות המילים "תחת הפירות האלו". ולפי זה יוצא שמדובר כאן במחלל מעות של מעשר שני ופירות של מעשר שני. אבל ברור שזוהי השמטה בטעות הדומות, שהרי התחיל רבינו בפירות של מעשר שני, ולא במעות. ועוד שלהלן הי"ח כתב, שאין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות. וראה בתשובת הרב ר' יוסף קארו שהביא ה"רכי יוסף" ביו"ד שם סעי' קלו. (8) בתמורה כו, ב: "אמר אביי, תחת (כלומר, זו תחת זו) וכו' ולישנא דאחוליי" (= לשון חילול). וראה בפ"ז מהל' ערכין הי"ז. (9) "מפני שהענין יורה עליו" (פירוש המשנה). ואף שבפ"ג מהל' אישות הי"ח (לענין קידושין), ובפ"א מהל' גירושין הי"א (לענין גירושין), כתב רבינו שאם אינו מפרש שהוא נתן הכסף לשם קידושין, והגט לשם גירושין, אין הדבר כשר, אלא אם כן היו עסוקים באותו ענין, זהו משום שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה, וכן צריך שתהא האשה המתגרשת יודעת מגירושיה (אף שהיא מתגרשת בעל-כרח), אבל בפדיון מעשר שני, שאין כאן דעת אחרת כלל, אלא דעת עצמו של הפודה בלבד, כיון שהענין מורה שהוא מתכוין לפדות, אין צריך שיהא עסוק באותו ענין (תוספות יום-טוב' שם). ודעת הר"ש (שם) שאף בפדיון מעשר שני צריך שיהא עסוק באותו ענין כשאינו מפרש. וכן הוא בגליון ההמב"ם. (10) יקח בהם דבר שהוא מאכל אדם וגידוליו מן הארץ (להלן פ"ז הי"ג).

15 ב. וְכֵן אִם רָצָה לְחַלֵּל פְּרוֹת הַמַּעֲשֵׂר עַל פְּרוֹת

184) שם פ"ב משנה ב, כחכמים ולא כרבי שמעון, וכפירוש רבינו שם. 185) שהרי חוץ לירושלים אסור לסוך כלל, שסיכה כשתיה, כנ"ל, וראה למעלה הלכה י, ובפ"ב הלכה ה. 186) של הסך, אנב משיחתו את השמן. 187) "שאיך דמים למשיחת ידו (כלומר, מעט השמן שנשפך על יד הסך, אינו תשלום עבור הסיכה, ונמצא מעט השמן, כמתנת חנם המתורת) ואין מקפידים בזה (כלומר, כיון שמעשר שני מותר לזרים, לא איכפת לנו במה נניסוכה ידו. אבל בשמן של תרומה, שאסור לזרים, לא התיר רבינו (פי"א הי"ח) לסוך אותו ע"ג כהן אלא-אם-כן סך אותו הכהן על עצמו קודם שהגעיליו הישראל על גביו, שכבר נתחללה התרומה)" - פירוש המשנה. וראה בירושלמי שם ובגליון הש"ס, ובמשנה-למלך למעלה שם.

1 כד. כְּכֹר פְּאֵרְנִי¹⁸⁸, שְׁהַמַּעֲשֵׂר מְמוֹן גְּבוּהָ הוּא.
2 לְפִיכָךְ אֵינוּ אוֹמְרִים¹⁸⁹, שְׁהַגֹּבֵב¹⁹⁰ מַעֲשֵׂר שְׁנִי - אֵינוּ
3 מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוֹמֵי כְּפָלִי¹⁹¹, וְהַגֹּזֵל¹⁹² - אֵינוּ מְשַׁלְּם
4 הַמַּשׁ¹⁹³.

188) למעלה בהלכה יז. 189) בדפוס רומי: "אני אומר". כוונתו לומר, שמה שאמרו בתוספתא (בבא קמא פ"ז) שהגונב מעשר שני חייב לשלם כפל, הוא לפי דעת האומר מעשר שני ממון הדיוט הוא (אור שמח). 190) הוא "הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים" (פ"א מהלכות גניבה הלכה ג). 191) אבל קרן - משלם. שהרי הוא כגונב הקדש (שם פ"ב הלכה א). 192) כלומר: "לקח בגלוי ובפרהסיא בחזוק יד" (פ"א שם). וכפר ונשבע עליו והודה, שבגזלן אחר חייב בחומש (פ"ז מהלכות גזילה הלכה א). 193) שכיון שהוא ממון גבוה הרי כהקדש, שהגוזלו ונשבע עליו אינו משלם חומש, ראה בפ"ח שם (הלכה יד), לגבי עבדים ושטרות וקרקעות, שאין נשבעין עליהם, ופשוט שהוא-הדין להקדשות, שאף עליהן אין נשבעין (פ"ה מהלכות טוען ונטען הלכה א).

5 כה. הַמְּקַדֵּשׁ¹⁹⁴ מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁלֹשִׁי¹⁹⁵ לְבִדָּק הַבֵּית¹⁹⁶
6 - הֲרֵי זֶה פּוֹדֵה אוֹתוֹ מִי שְׁפּוֹדֵהוּ¹⁹⁷ עַל מְנַת לְתַן
7 לְהַקְדֵּשׁ אֶת שְׁלוֹ וְלַמַּעֲשֵׂר שְׁנִי אֶת שְׁלוֹ¹⁹⁸.

194) תוספתא מעשר שני פרק ה. 195) אבל לא של חבירו, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (פ"ו מהלכות ערכין הלכה כא). 196) שההקדש חל, כמו שמפורש בתוספתא שם פ"ב (וראה בתוספתא כפשוטה שם). וצ"ע מדוע דוקא בדיק הבית, הרי הוא-הדין למזבח. (להלן פ"ז הלכה יט, כתב רבינו שהמתפיס מעשר לשלמים לא קנו שלמים, שקדושת שלמים אינה חלה על קדושת מעשר, שהמעשר ממון גבוה הוא וצ"ע. ועיין מנחת-חינוך סוף מצוה תעג, ובמאסף "אמנה" (ירושלים תרצ"ט) עמוד קא ואילך, מה שכתב בזה הר"ש סטריץ ז"ל). 197) שכל אחד יכול לפדות הקדש, ולא רק המקדיש. וראה בפ"ז מהלכות ערכין הלכות ב"ד. 198) ואם פדו אותו בעליו צריך ליתן שני חומשין: חומש להקדש וחומש למעשר שני, כמפורש במנחות פב. ודברי הרדב"ז צ"ע (תוספתא כפשוטה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 אַחֲרוֹת¹¹ - יַעֲלוּ הַפְּרוֹת הַשְּׁנִיּוֹת¹² וַיֵּאָכְלוּ
 2 בִּירוּשָׁלַיִם¹³. וְלֹא¹⁴ יִחַלֵּל מִמֵּיִן עַל שְׂאֵינֹו מֵינֹו,
 3 וְלֹא¹⁵ מִן הַיָּפֶה עַל הָרַע וְאֶפְלוּ בְּאוֹתוֹ הַמֵּיִן. וְאִם
 4 חָלַל - הָרִי הֵן מְחַלְּלוֹת¹⁶.
- (11) כן הוא בתוספתא שביעית פ"ז (לפי נוסחת הדפוס) "ומעשר שני אין מתחלל אלא באותו מין בלבד". וכן נראה בירושלמי (מעשר שני פ"ד ה"א) שאמרו: "אין פודין מעשר שני אלא במין על מינו, דלא כן מה אנן אמרין פודין מן החיטים על השעורין ומן השעורין על החיטין", הרי שמן החיטים על החיטים או מן השעורין על השעורין - פודין (והראב"ד חולק על רבינו, ומפרש דברי הירושלמי הנ"ל, במעשר שני של דמאי). וכן נראה בתוספתא מעשר שני פ"ד ה"ג: "אמר רבי יהושע בן קרחה וכו' אומר אדם לחבירו, הרי הפירות האלו נתונים לך במתנה, וחזור ואומר לו הרי הן מחוללין על פירות שיש לי בבית". וראה למעלה פ"ב ה"ג. ומה שאמרו בסוכה מא, א שאין מחללין פירות מעשר שני אלא על כסף בלבד - שם הרי מדובר במחלל פירות על בהמה חיה ועוף, שהוא מין על שאינו מינו. ולכן אין לחלל אלא על כסף (כסף-משנה). וכן מה שאמרו בבא-מציעא מד, ב - שאם זהב יש לו דין של פירות, אין מחללים פירות מעשר שני עליו, הוא גם כן משום שפירות על זהב הוא מין על שאינו מינו. (12) אבל הראשונות נתחללו, ועי' ראב"ד. (13) כדין מעשר שני. (14) תוספתא מעשר שני שם, וירושלמי שם. (15) בירושלמי שם: "אין פודין מעשר שני אלא במין על מינו וכו' אפילו מן האגרו (= חיטה לבנה) על השמתית (שחמתית = אדומה) ומן השמתית על האגרו", שכל אחת לגבי חברתה היא רעה, שיש הרוצים בשחמתית, ויש הרוצים באגרו. ראה בבא- בתרא פג: וברשב"ם שם, ראה מהר"י קורקוס. (16) [כן נראה ממה שאמרו במס' סוכה שם, שאין מחללין אלא על כסף שיש בו צורה, ולמה הוצרכו לטעם זה - תיפוק ליה משום דחילל מין על שאינו מינו, אלא על כרחנו שהמחלל מין על שאינו מינו - חילולו חילול בדיעבד, ואילו המחלל על כסף שאין בו צורה, אף בדיעבד אין חילולו חילול. וכן נראה מלשון הירושלמי שם: "אין פודין מעשר שני אלא מין על מינו" - לשון "אין פודין" משמע לכתחילה. ברם לשון התוספתא "ומעשר שני אין מתחלל אלא באותו מין בלבד", נראה שאפילו בדיעבד אין חילולו חילול].
- 5 ג. הַפּוֹדָה¹⁷ מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי¹⁸ - מִבְּרֶךְ¹⁹: אֲשֶׁר קָדְשָׁנוּ
 6 בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיּוֹן מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי. וְאִם חָלְלוּ²⁰
 7 עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת או שְׁחַלְּלוּ²¹ מְעוֹת עַל הַפְּרוֹת -
 8 מְבָרְךְ: עַל חִלוּל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי. וְהַפּוֹדָה או הַמְחַלְּלֵ
 9 מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל דְּמַאי - אֵינֹו צָרִיךְ בְּרֶכְהָ²².
- (17) 'ירושלמי' (דמאי פ"א ה"ד): "ודאי (= מעשר שני ודאי) טעון ברכה (= כשפודים אותו) כו'. כיצד הוא מברך? אם היו פירות (כלומר: מעות על פירות) על חילול מעשר שני". כלומר: כשפודה על כסף (= פירות על כסף) - מברך "על פדיון", וכשמחלל על פירות (= פירות על פירות, או מעות על פירות) - מברך "על חילול", וראה להלן.
- (18) כדרכו: פירות על כסף. (19) כלומר, כשבא לפדותו, שצריך לברך תחילה, עובר לעשייתו, כנ"ל פ"א מהל' מעשר הט"ז. (20) אף לכתחילה מחללין פירות על פירות (כנ"ל ה"ב), ונקט כאן לשון דיעבד, בגלל הבבא השניה (= "שחילל מעות על הפירות"), וראה להלן. (21) בדיעבד. אבל לכתחילה אין לעשות כן, ראה להלן ה"ו. (22) 'ירושלמי' שם: "תני רבי חלפתא בן שאול, מחללין דמאי במרחץ, שאינו טעון ברכה".
- 10 ד. כְּשִׁפְדִּינִי²³ אֶת הַמֵּעֵשֶׂר - אֵינִי פוֹדִין אוֹתוֹ לְשֵׁם
 11 מֵעֵשֶׂר²⁴, אֲלֵא לְשֵׁם חֲלִינִי. וְאוֹמְרִין: כְּמָה שְׁוִינִי²⁵
 12 פְּרוֹת חֲלִינִי אֵלוֹ? וְאָף עַל פִּי שְׁהַכֵּל יוֹדְעִין שְׁהֵן
 13 מֵעֵשֶׂר, פְּדִי שְׁלֵא יִתְבַּהֵה²⁶.
- (23) 'ירושלמי' מעשר שני ראש פ"ד: "תני, אין פודין מעשר שני לשם שני אלא לשם חולין. רבי שאול בעי, הגע עצמך שהיו הכל יודעין בו שהוא שני? - אפילו כן". וראה בתוספתא שם פ"ד ה"א. (24) שהרי צריך לפרש לכתחילה. כנ"ל ה"א. (25) המעשר. שהרי מחירים של פירות מעשר שני ירוד הוא ביחס לפירות חיטין, ואם יאמר: "כמה שוים פירות מעשר שני אלו", הרי זה מבזה את המעשר. ועי' ראב"ד. (26) המעשר.
- 14 ה. אֵינִי²⁷ מְחַלְּלִין מְעוֹת מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי עַל מְעוֹת
 15 אַחֲרוֹת. בֵּין שְׁהֵיוּ אֵלוֹ וְאֵלוֹ כֶּסֶף, או אֵלוֹ וְאֵלוֹ
 16 נְחֻשֶׁת²⁸, [או²⁹ הָרֵאשׁוֹנוֹת כֶּסֶף וְהַשְּׁנִיּוֹת נְחֻשֶׁת³⁰,
 17 או] הָרֵאשׁוֹנוֹת נְחֻשֶׁת וְהַשְּׁנִיּוֹת כֶּסֶף³¹. וְאִם³² עֵבֶר
 18 וְחָלַל - הָרִי אֵלוֹ מְחַלְּלִין.
- (27) מקור דברי רבינו ממה ששינונו (דמאי פ"א מ"ב) "הדמאי וכו' ומחללים אותו כסף על כסף, נחושת על נחושת, כסף על נחושת [ונחושת על כסף - כתי' מינכן. וראה להלן ה"ח] ונחושת על הפירות". הרי שרק בדמאי התירו ולא בוודאי (כסף-משנה). (28) שאין שום תועלת בדבר, ולכן אף בשעת הדחק אין מחללין. וראה להלן שם. (29) פיסקא זו ("או הראשונות וכו' והשניות נחושת") נשמטה בדפוס רומי בטעות הדומות. (30) שהן חריפות משל כסף, שיוצאות יותר בשוק. (31) שחשיבות יותר ואין מחלידות. ובדמאי מחללים באופן זה, ראה להלן שם. ובשעת הדחק התירו גם באופן זה, ראה להלן סוף ה"ז. ומה שהתירו לפרוט מעות של נחושת על סלע של כסף (מעשר שני פ"ב מ"ח), אין זה אלא מחמת משאוי הדרך (ראה ברש"י בבא-מציעא מה. ד"ה הפורט), והרי זה כשעת הדחק. [והרש"ש בחידושים ומקורים להרמב"ם, תמה על דברי רבינו הנ"ל מהמשנה הנ"ל, ולפי מה שכתבנו אין כאן תמיהה כלל. ולפי מה שפירש ה'כסף משנה' בדברי רבינו להלן פ"ה הי"ד (שדבריו מהמשנה הנ"ל), שמדובר בשיש לו סלע של כסף ומחללו על של נחושת, אין זה שייך לכאן, ועל כרחנו מדובר שם בשעת הדחק, כדין מחלל כסף על נחושת, להלן ה"ז]. ונראה שדעת רבינו היא שאף שמחללין כסף על זהב (להלן פ"ה הי"ג) זהו כיון שזהב הוא קל יותר למשא, ושניהם יקרים ואינם מצויים הרבה בשוק, אבל נחושת על כסף, כיון שנחושת מצויה בשוק, לא התירו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48) דמאי פ"א מ"ב. (49) אף שלא בשעת הדחק, ראה בהלכה הקודמת. (50) אף שאין תועלת בכך, שהקלו בדמאי (פירוש המשנה). (51) בדפוס רומי, נוסף כאן: "ונחושת על כסף". ולכן כתב למעלה בה"ה, שבמעשר ודאי אין מחליין נחושת על כסף לתחילה, וראה בהערות שם. וכן הוא במשנה כתב-יד מינכן, וראה ב'דקדוקי סופרים' שם. (52) שם, כחכמים ולא כרבי מאיר. (53) ולא התירו לחזור ולפדותם, ודעת רבינו נדעת ה'תוספות' בבא-מציעא נה, ב - ד"ה ויחזור, ולא כרש"י שם. וכדין לקוח בכסף מעשר, שאינו נפדה בריחוק מקום, להלן פ"ז ה"א והט"ו. וטעמם של דברים, שלא התירו לחלל הפירות על מעות אלא פעם אחת, כדי להקל מעליו טורח העלאתם ולא יותר, שאם יחלל זה על זה ושוב זה על זה, ישהה אותם ולא יעלה לירושלים ('משנה ראשונה', דמאי שם). (54) ואם אין מקדש, יניחם עד שירקבו (להלן שם הט"ו).

ט. אין פודין פרות מעשר⁵⁶ אלא בכסף⁵⁷,
 שגאמר: וצרת הפסך⁵⁸. וכן אם פדה לעצמו⁵⁹
 והסיף חמש - לא יהיה החמש אלא כסף, פקרין⁶⁰.
 ואין פודין בכסף שאינו מטבע⁶², אלא בכסף
 מפתח⁶³ שיש עליו צורה או פתב; [שגאמר⁶⁴:
 וצרת⁶⁵ הפסך]. ואם פדה בלשון של כסף וכיוצא
 בו, והוא הנקרא אסימון⁶⁶ - לא עשה פלום⁶⁷.
 ואין⁶⁸ פודין בפחות מפרוטא⁶⁹, מפני שהוא פפודה⁷⁰.

55) מן התורה, כדלהלן. (56) אבל מעות מעשר מחללים מן התורה אף על הנחושת, ולא אסרו לחלל מעות מעשר על מעות אחרות (ה"ה). אלא מדרבנן, ולפיכך אם עבר וחילל הרי זה מחולל (שם). (57) כלומר, כשפודה על מטבעות אינו פודה אלא בכסף, אבל יכול לפדותם על פירות אחרים, אם ירצה (כנ"ל ה"ב), וראה ברדב"ז. (58) 'ספרי' פרשת ראה. וראה בסוכה מא, א. ובר"ח שם. (59) כלומר, מעשר שלו. שהפודה מעשר שני שאינו שלו אינו מוסיף חומש (להלן פ"ה הלכות א"ח). (60) בבא מציעא נד, א: "אמר להו (רבא) אמר קרא, עליו (וחמישיתו יוסף עליו) לרבות חומשו כמותו (כמו הקרן)". וראה בפ"י מהל' תרומות הט"ו, ובפ"ז מהל' ערכין ה"ב. (61) שם מז, ב. כחכמים ורבי עקיבא, ולא כרבי דוסא ורבי ישמעאל. וראה ב'ספרי' שם, ובתוספתא מעשר שני פ"א. (62) כלומר, לשון של כסף, כדלהלן. (63) מלשון הפסוק (שמות כח, יא): "פתוחי חותם". (64) המוקף בסוגריים מרובעים, אין בדפוס רומי. (65) "דבר שיש עליו צורה" (פירוש המשנה). (66) "הוא הסלע שאינו מפותח, כלומר, שאין בו צורה" (שם). (67) שהרי דין זה, שאין פודין אלא על כסף שיש לו צורה, הוא מן התורה, ולכן אף בדיעבד לא עשה כלום. ונראה שאף אם פדה פירות מעשר על מעות של נחושת, לא עשה כלום, שהרי גם זה נלמד מהפסוק הנ"ל. (68) 'ירושלמי' מעשר שני פ"ד ה"א: "ואמר רב חזקיה, זה שהוא מחלל לא יאה מחלל על חצי פרוטה, שלא יאה כמחלל על אסימון, אלא עד שוה פרוטה (כלומר, למעלה אין לו שיעור, אבל למטה יש לו שיעור)".

לחללה על כסף אלא בשעת הדחק, כדלהלן ה"ז. וראה ב'חזון איש'. (32) 'ירושלמי' מע"ש פ"ב ה"ג: "כל שאמרו בדמאי מחללין, בוודאי עבר וחיללין, מחוללין".

1. אין³³ מחליין³⁴ מעות מעשר על הפרות; ואם
 2. חלל³⁵ - יעלו הפרות ויאכלו בירושלים³⁶. ולא³⁷
 3. יחללם על פהמה תיה ועוף חייין; ואם חלל - לא
 4. קנה מעשר³⁸, שגא יגדל מהם עדרים עדרים³⁹. אכל
 5. אם חלל על שחוטים - הרי הן פשאר הפרות⁴⁰,
 6. ויעלו ויאכלו בירושלים, ויצאו המעות לחליין⁴¹.

(33) מעשר שני פ"א מ"ה. וכן נראה בדמאי שם, שרק בדמאי התירו לחלל מעות על הפירות ולא בוודאי, ו'ירושלמי' שם סוף פ"א למדו זאת ממה שנאמר (דברים יד, כה"כ) "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן וגו' - בקירוב מקום אתה מחלל, ואי אתה מחלל בריחוק מקום". (34) חרין לירושלים. ראה להלן פ"ז הט"ו. (35) במזיד (כסף-משנה). וראה להלן שם. (36) משנה, מעשר שני, שם. וראה להלן שם ה"א והט"ו. (37) ברייתא, סוכה מ, ב. כחכמים ולא כרבי מאיר. וכפירושו של רב אשי במסקנה. (38) כלומר, הפקיעו הימנו חכמים את הבהמה כדי שלא יחול עליהם המעשר, ונשאר המעות בקדושתן. (39) "ישהם אצלו לגדל ולדות ונמצא משהה מעשרותיו" (רש"י שם), וצריך לומר שמדובר בהמה בעלת מום, שאינה ראויה לקרבן, בדומה לחיה ועוף שאינם ראויים לקרבן, וכן כתבו ה'תוספות' (סוכה שם, ד"ה שמא, ובקידושין נו. ד"ה במזיד) ולכן לא קנה מעשר, שמא יגדל מהם עדרים עדרים. אבל עלהמה תמימה שלוקחים אותה לשלמים (להלן שם ה"ב), אין חוששים שמא יגדל עדרים עדרים, ולכן אם עשה כן במזיד, תעלה ותאכל בירושלים, כמו שכתב רבינו להלן שם הט"ו. ועי' במשנה ראשונה מעשר שני שם מ"ו. (40) הנ"ל בראש ההלכה. (41) ראה הערה לו.

7. ז. בשעת⁴² הדחק⁴³ מתר לחלל מעות הפסך על של
 8. נחשת⁴⁴. לא שיקים⁴⁵ בן, אלא עד שימצא רוח⁴⁶
 9. ויחזור ויחלל מעות הנחשת על מעות הפסך⁴⁷.

(42) שם פ"ב מ"ו. (43) כגון להלן פ"ו ה"ב. (44) שהן יוצאות יותר בשוק, ולכן התירו בשעת הדחק. (45) שבזיון מעשר שני הוא שיתחלל כסף על נחושת וישאר כך בקביעות, ועוד שהנחושת מחלידה (רש"י בבא-מציעא נו. ד"ה מפני). (46) כלומר, כשהיו מעות כסף מצויות בידו. (47) שהן חשובות יותר ואינן מחלידות, ולכן דרך חילול בכך, והתירו כן בשעת הדחק. אבל לא כששניהם נחושת או כסף, כנ"ל ה"ה. כרבי בא בר כהן בשם רבי יוחנן, בירושלמי שם ה"ג, ולא כרבי חגי בשם רבי יוחנן. וראה בבא-מציעא שם, וברש"י שם.

10. ח. מעשר שני של דמאי⁴⁸ - מחללים אותו
 11. לכתחלה⁴⁹ כסף על כסף⁵⁰, וכסף על נחשת⁵¹,
 12. ונחשת על נחשת, ונחשת על הפרות. ויעלו⁵² אותן
 13. הפרות⁵³ ויאכלו בירושלים⁵⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 יג. המניח⁸⁸ מעות להיות מחלל עליהן מעשר שני
14 - הרי זה פודה בהן בחזקת שהן קמימים⁸⁹. מצאן
15 שאבדו - חושש לכל מה שפדה בהן למפרע.

(88) משנה, גיטין לא, א. (89) שם: כחכמים ולא כרבי אלעזר. וראה למעלה פ"ז מהל' מעשר ה"ד.

16 יד. מי שהיה עומד בטבריא ויש לו מעות (בבב) ⁹⁰
17 בבב - אינו מחלל עליהם⁹¹. היו לו מעות ממטבע
18 טבריא בבב⁹² - מחלל עליהם. וכן כל פיוצא בזה.

(90) [בכת"י אברבנאל: "מעות ממטבע בבב", וכוונתו שמעות בבב היו אצלן בטבריא, וראה להלן]. (91) [מקור דברי רבינו, לפי התוספתא והירושלמי, ראה להלן]. (92) [בתוספתא (מעשר שני פ"א): "אין מחללין אותו לא על מעות שכן (= של כאן) בבב, ולא [על] מעות שבבב [כן], אבל אם היה כן (= כאן) והיו לו מעות בבב, מחללין אותו עליהן". ובי"רש"ל (שם פ"א ה"א): "אין מחללין אותו כו' לא על המעות שכן בבב - בעומד בבב (= שיש כאן שתי ריעותות: א. שהמעות הן במקום שאינן יוצאות, ב. שהמחלל הוא במקום שאינן יוצאות). ולא על המעות שבבב כן, - בעומד כן (= שאף כאן שתי ריעותות, כנ"ל)]. ומכאן מקור לדברי רבינו: שהעומד בטבריא ויש לו כאן מעות של בבב, אינו מחלל עליהן, שכן מפורש "ולא על המעות שבבב כן - בעומד כן". ואם היו לו מטבעות של טבריא בבב והוא בטבריא - מחלל עליהם, שכן מפורש: "לא על המעות שכן בבב - בעומד בבב", הרי שבעומד כאן - מחללים. וכן מה שאמרו בבבא-קמא צו, ב: "אין מחללין על מעות של כאן והן בבב", היינו שגם הבעלים בבב, וכנ"ל. וכן פירש רש"י שם, אבל אם הבעלים בארץ ישראל - מחללים, כנ"ל. ועי' בראב"ד ובכסף-משנה].

19 טו. האומר⁹³: מעשר שני מחלל על סלע שתעלה
20 בקדי מביס זה⁹⁴, על סלע שאפרט מדינר זהב זה,
21 על פונדיון שאפרט מסלע זה - הרי זה חלל וסלע
22 שתעלה בידו או שיפירט תהי מעשר⁹⁵.

(93) תוספתא שם פ"ד, ועירובין לז, ב. (94) שיש בו סלעים אחרים. (95) כלומר, משתעלה ומשיפרוט, ולא למפרע. ומה שאמרו בעירובין שם, שלמי שסובר "אין ברירה" - אינו מחולל, היינו שלמפרע אינו מחולל, אבל מכאן ולהבא אין צורך ל"ברירה". ואין מכאן סתירה למה שפסק רבינו למעלה (ה' מעשר שם ה"א) שבשל תורה - "אין ברירה" (חזון איש').

23 טז. אומר⁹⁶: הרי מעשר מחלל על סלע שהיתה ביד
24 בני⁹⁷ - לא חלל, שמא לא היתה בידו פאוטה שעה.

(96) תוספתא, שם. (97) כלומר, שהיתה בידו בשעה שראיתיו לאחרונה, ועתה אין האב יודע אם היא בידו.

25 יז. הפודה⁹⁸ מעשר שני קדם שיפירשנו, פגון
26 שאמר: מעשר שני של פרות אלו פדוי במעות
27 אלו⁹⁹ - לא אומר פלוס, ולא קבע מעשר¹⁰⁰. אבל אם

(69) כלומר, שפודה מעשר שני ששוה כמה פרוטות על כמה מטבעות כסף, ששווי כל אחת מהן אינו אלא פחות מפרוטה (כסף-משנה). (70) 'ירושלמי' שם. וחזן מזה אין כאן חסרון אחר, שהרי המדובר במטבע של כסף שיש בה צורה, ומכיון שיש כאן כמה מטבעות כאלו, ומצטרפות הן ליותר מפרוטה, אין למעטן מדין כסף, וראה בכסף משנה' ורדב"ז.

1 ל. אין⁷¹ פודין במטבע שאינו יוצא פאוטו זמן⁷²
2 ופאוטו מקום⁷³; שנאמר: ונתת הפסוף בכל אשר
3 תאנה נפשך - עד שהיה ראוי להוצאה⁷⁴. ומטבע⁷⁵
4 מלכים הראשונים⁷⁶, אם יוצא משמם⁷⁷ - פודין
5 בוא⁷⁸.

(71) משנה, שם. (72) כגון מעות כוזביות (מתקופת בר כוכבא) ומעות ירושלמיות (עתיקות שאינן יוצאות יותר). וראה בתוספתא שם פ"א ה"ו. (73) 'ירושלמי' שם: "מטבע שנפסל (במקום זה) והמלכות מקבלתו (במקום אחר שתחת שלטונה), רבי יוסי בשם רבי יונתן, כאסימון" וראה בגליון הש"ס שם. (74) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. ומקורו בדברי חז"ל לא ידוע. (75) תוספתא 'ירושלמי' שם. (76) כגון מטבעות של מלכי רומי שמתו, ואין טובעים אותן יותר. (77) שלא גזרו על זכרונם ולא פסלו את צורתם, ובני אדם מקבלים אותן כמטבעות של המלכים הראשונים. (78) אבל אם אינו יוצא משמם, אלא שבני אדם משתמשים בהם בלא ידיעת המלכות, אין פודין בו, שאינו נקרא יוצא, אלא זה שהמלכות מוציאתו, וראה בתוספתא כפשוטה' שם.

6 יא. אינו⁷⁹ פודה במעות שאינן ברשותו⁸⁰; שנאמר:
7 וצרת הפסוף בקדך⁸¹. נפל⁸² פיס⁸³ לבור והוא יכול
8 להוציאו - פודה בו, מפני שהוא ברשותו⁸⁴.

(79) משנה 'ירושלמי' ותוספתא שם, ובבא-קמא צח, א. (80) כגון שנפל כיסו לים הגדול (בבא-קמא שם). (81) בידך - ברשותך. 'ספרי' פרשת ראה, 'ירושלמי' ובבא-קמא שם. (82) בעיא שנפשטה בירושלמי' שם סוף ה"א ('מראה הפנים' שם). (83) ובו מעות. והיה בהם בכדי לשלם עבור הטורח להוציאם מן הבור (שם). (84) ומה שאמרו בתוספתא: "שנפל כיסו לבור כו' אין מחללין אותו עליהן, ואם חלל לא קנה מעשר" - מדובר כשאין בכיס מעות בכדי הטורח להוציאו מן הבור ('תוספתא כפשוטה').

9 יב. היה⁸⁵ בא בדרך ומעות בידו, ואנס בא פנגדי⁸⁶:
10 אם יכול להציל על ידי הדחק - פודה בהן פרות
11 שבביתו⁸⁷; ואם לאו, ואמר: פרות שיש לי בתוך
12 ביתי מחללין על המעות הללו - לא אומר פלוס.

(85) תוספתא שם, ובבא-קמא קטו, ב. (86) ובוודאי ישדדם ממנו, ראה להלן. (87) כן פירשו בבבא-קמא שם. ואין כוונת רבינו לומר: פודה לכתחילה, שהרי בתוספתא שם ובבבא-קמא שם מפורש שלכתחילה אין לעשות כן, ורק בדיעבד דבריו קיימין ("ר"י קורקוס וכסף-משנה). וראה למעלה פ"ג מהל' תרומות סוף ה"ז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהסלע הראשונה פחותה מן השניה, הרי היא כפירות לגבי כסף, ומותר לחללה ('תוספתא כפשוטה').

כ. אין¹²¹ פודין מעשר שני אכסרה¹²², אלא מקדקדק במדתו או במשקלו ונתן דמיו. אם¹²³ היו דמיו ידועים - יפדה על פי אחד¹²⁴; ואם דבר שאין דמיו ידועים, כגון זין שהתחיל להחמיץ, ופרות שהרקיבו, או מעות שהחלידו¹²⁵ - יפדה על פי שלשה תגרים¹²⁶, ואפלו¹²⁷ היה אחד מהן עובד כוכבים או¹²⁸ בעל המעשר. אפלו¹²⁹ איש ושתי נשיו - פודין על פיהם. וכופין¹³⁰ את הבעלים לפתח ראשון¹³¹. וזה חומר במעשר מן ההקדש¹³².

(121) מעשר שני שם, ותוספתא שם פ"ג. (122) "כלומר, באומד בלא שיעור ומדה, אלא כפי מה שידומן לו" (פירוש המשנה כאן, ובדמאי סוף פ"ב. וראה למעלה פ"א מהל' מעשר ה"ד). וטעמם של דברים נראה, שכיון שאינו מדקדק בשיעורים של הפירות, יבוא לפדותם בפחות משוויים, ולכתחילה צריך לפדותם בשוויים (למעלה הי"ח). (123) משנה, שם. והובאה בסנהדרין יד, ב. (124) במשנה, שם: "על פי עד אחד". אבל במשנה שבירושלמי שם "על פי אחד". וכן הגיה הר"ר יוסף ('מלאכת שלמה'). ולפי זה יתכן כי גם בעל המעשר כשר לכך, ועי' 'תוספות אנשי שם', שם. ואף שבפ"ח מהל' ערכין ה"ב, כתב רבינו שבהקדש פודין בשלשה, אף כשדמיו ידועים - אין מעשר דומה להקדש. שההקדש, מתוך שאם ילול בפדיונו נמצא מרויח, יש לחוש בכך, אבל מעשר שני הרי הכל של בעלים, אלא שצריך להעלות המעות לירושלים, ומאחר שהכל שלו, אין כאן חשש זלוזל ('מאירי' סנהדרין שם). (125) ש"כשהתחיל להפסד לא יודע ערכו, לפי שכשיעור ההפסד ישתנה הערך" (פירוש המשנה). (126) בתוספתא שם, ובסנהדרין שם: "שלושה לקוחות". ופירוש: תגרים הבקאים בשומת סחורה. וכן פירש ה'מאירי' שם. ולא כ"יש מפרשים 'בתוספות' שם ד"ה בשלשה. (127) תוספתא שם, וסנהדרין שם, ובירושלמי מעשר שני שם סוף ה"א. (128) אבל לא כששניהם גויים, או שניהם בעלים (בעיא שנפשטה בירושלמי שם). (129) סנהדרין שם: "בעי רבי ירמיה, שלשה ומטילין לכיס אחד (= שהם שותפים) מהו (האם פודין בפניהם, כשאין דמי המעשר ידועים). תא שמע, איש ושתי נשיו פודין מעשר שני שאין דמיו ידועין, דילמא כגון רב פפא ורב אבא סוראה (אשת רב פפא (כתובות לט). והיתה עושה לעצמה - רש"י. ואין הם כמטילין לכיס אחד"). ודעת רבינו שאין זו אלא דחיה בעלמא (כסף-משנה), וכן הוא ב'מאירי' שם, ולא כהר"ח. ולכן סתם רבינו ולא פירש דוקא באופן שאינם מטילים לכיס אחד. (130) תוספתא מעשר שני, שם. (131) להציע את מחיר המעשר. שהבעלים נותנים חומש (להלן פ"ה ה"א) וכל אדם אין נותנין חומש (ערכין כז. לענין הקדש). (132) בתוספתא שם: "כופין את הבעלים לפתוח ראשון. אם אמר הרי היא שליח באיסר יכול לחזור בו. זה חומר בהקדש מבמעשר שני". וכנראה שרבינו גרס בתוספתא: "כופין את הבעלים לפתוח ראשון, וזה חומר במעשר מן ההקדש".

1 קבע ואמר: מעשר שני שלהן בצפון או בדרום
2 מחלל על המעות¹⁰¹ אלו - הרי זה פדוי.

(98) תוספתא שם פ"ג כחכמים ולא כרבי שמעון. (99) המסוימות בידו, וראה ב'תוספתא כפשוטה' בשם הר"ש סיריליאו. (100) כלומר: אין כאן חילול לפי שלא נתקדש המעשר כל זמן שלא הורם, וראה למעלה פ"ג הי"ז. ואין כאן הפרשה לפי שלא קבע מקום, ראה למעלה פ"ג מהל' תרומות ה"ח. (101) בדפוס רומי: "מעות".

3 יח. כשפודין מעשר שני¹⁰² - פודין אותו בשווי¹⁰³.
4 ויש¹⁰⁴ לו לפדות בשער הזול¹⁰⁵: כמות שהחוננו
5 לוקח, ולא כמות שהוא מוכר¹⁰⁶. ונתן המעות¹⁰⁷
6 כמות שהשלחני פורט¹⁰⁸, לא כמות שהוא מצרף¹⁰⁹.
7 ואם עבר ופדה שוה מנה בפרוטה, או חלל שוה
8 מנה על שוה פרוטה¹¹⁰ - הרי זה מחלל¹¹¹.

(102) בזמן הבית, או בזמן הזה אם הוא נוהג מדת חסידות, ראה למעלה פ"ב ה"ב. (103) כן נראה מן המשנה שכתבה רבינו בסמוך. וכן הוא בבבא מציעא נב, ב (כסף-משנה). (104) מע"ש פ"ד מ"ב. (105) כלומר, על מעות בשווי הפירות כשהן בזול, כדלהלן. (106) שהוא נוטל יותר מששילם, שהרי הוא משתכר. וטעמם של דברים "מפני שכתוב בו ברכה" ('ירושלמי' שם בתחילת ה"ג). ולפיכך הקילו בפדיונו, לפדותו כשער הזול ('פני משה' שם, וראה ב'תוספות אנשי שם'). (107) מעות של חולין עבור חילול סלע של מעשר שני (פירוש המשנה שם, ועי' ר"ש ורע"ב). (108) מקבל סלע ונותן מעות עבורו - שנותן פחות. (109) נותן סלע ומקבל מעות עבורו - שמקבל יותר (ראה בפירוש המשנה ובר"י קורקוס). (110) כלומר, על פירות שוה פרוטה, ראה למעלה ה"ב. (111) שלא יהא מעשר שני חמור מן ההקדש, שאמרו בו (בבא מציעא נז.): "הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה, מחולל". וראה למעלה פ"ב שם.

9 יט. היתה¹¹² הסלע חסרה¹¹³ שנתות¹¹⁴ או פחות
10 משנתות, אם¹¹⁵ היתה יוצאת על ידי הדקק - מחלל
11 עליה לכתחילה בשוה סלע¹¹⁶ ואינו חושש. פדה¹¹⁷
12 בסלע¹¹⁸ ונמצאת רעה¹¹⁹ - יחליפנה¹²⁰.

(112) משנה, שם נב, א. ודף נב, ב. (113) שנשחקה מחמת ריבוי הוצאתה. (114) כרבי שמעון במשנה, שם. וראה בפ"ב מהל' מכירה הי"י. (115) שם: "והני מילי הוא דסגי להו (= שהן יוצאות)", ובכת"י אחד ('דקדוקי סופרים' שם): "והני מילי, דנפיק על ידי הדקק", וכן ברי"ף שם. וראה בהל' מכירה שם, הי"ב. (116) שם: "כשהוא מחללה, מחללה ביפה (= כאילו הוא יפה, בלא חסרון - רש"י)". ואף שמשמע שם שלפי המסקנה, חזרה בה הגמרא, רבינו מפרש את הסוגיא כריב"ן ב'תוספות' שם, וכן הוא ב'שיטה מקובצת' שם, בשם תלמיד רבינו פרץ. (117) תוספתא מעשר שני פ"ד ה"ב. (118) בחזקת שהיא שלימה. (119) כלומר, שחסירה היא שתות. (120) כלומר: חילל הסלע החסרה על סלע השלמה. שכיון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) רוצה לומר שגם המעות, שהוא מחלל עליהן, הן שלו, ומחלל לעצמו, שלעולם אינו מוסיף חומש אלא אם גם הפירות וגם הפדיון (= המעות) הם שלו. (3) שהפרישו מפירות שדהו. ואף על פי שאין המעשר קנוי לו, שהרי ממון גבוה הוא, אלא, חידוש הוא שחידשה התורה שעשאתו כשלו, לעניין פדיון והוספת חומש. (4) כלומר, המעשר עצמו (לא בטבלו). ואף על פי שממון גבוה הוא - חידשה התורה שלעניין פדיון הירוש קונה את המעשר, והרי הוא כשלו, כשם שחידשה בבעל השדה. (5) במשנה שם: "שנותן לו במתנה". ואמרו בקידושין נד: שלרבי מאיר הסובר שמעשר שני ממון גבוה הוא, המדובר "כגון דיהיב ניהליה בטבליה". (6) היינו "חומש מלבר" וכן אמרו בבבא מציעא נג: "אבעיא להו, חומשא מלגיו (=מכפנים, כלומר על חמישה מוסיף אחד), או חומשא מלבר (=מבחורן, כלומר על ארבעה מוסיף אחד)", ובמסקנא החליטו: "חומשא מלבר".

- 14 **ב. וְאִשָּׁה⁷ שִׁפְדָת מַעְשָׂר שְׁנֵי שָׁלָה לְעַצְמָהּ⁸ - אֵינָה**
15 **מוֹסֵיפָה חֲמִשָּׁה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ: אִישׁ מִמַּעְשָׂרוֹ**
16 **- וְלֹא אִשָּׁה⁹. וְכֵן¹⁰ אִם¹¹ פָּדָה פְּדִיּוֹן פְּרוֹת הַמַּעְשָׂר¹²**
17 **לְעַצְמוֹ - מוֹסֵיף חֲמִשָּׁה¹³.**

(7) קדושין כד. "בוזוי דידה ומעשר דידה, איש אמר רחמנא ולא אשה". (8) כלומר: גם הפירות וגם המעות שלה, שהאיש מוסיף חומש באופן זה. (9) ואם הפירות של הבעל, והיא פודה בשבילו - מוסיפה חומש, ששלוהו של אדם כמותו. (10) כלומר, כשם שהפודה פירות מעשר שני מוסיף חומש, כמו כן הפודה פדיון המעשר, מוסיף חומש. (11) ברייתא במנחות פב. "המתפיש מעות מעשר שני לשלמים, כשהוא פודן מוסיף עליהן שני חומשין, אחת לקודש, ואחד למעשר". (12) כלומר, מעות מעשר שני, שפדה פירות המעשר, עליהן. (13) על הקרן, ולא על החומש הראשון.

- 18 **ג. פָּדָה פְּרוֹת מַעְשָׂרוֹ וְהוֹסִיף חֲמִשָּׁה, וְחָזַר וּפְדָה**
19 **הַפְּדִיּוֹן לְעַצְמוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה¹⁴ - מוֹסֵיף חֲמִשָּׁה שְׁנֵי עַל**
20 **הַקֶּרֶן בְּלִבָּד, וְאִינוֹ מוֹסֵיף חֲמִשָּׁה עַל הַחֲמִשָּׁה¹⁵.**

(14) שהוא מוסיף חומש. (15) בניגוד לאוכל תרומה בשוגג, שמוסיף חומש על חומש.

- 21 **ד. מַעְשָׂר שְׁנֵי¹⁶ שְׁאִין בְּחֲמִשׁוֹ שָׁנָה פְּרוּטָה¹⁷ - אֵינּוּ**
22 **מוֹסֵיף עָלָיו חֲמִשָּׁה¹⁸. וְכֵן מַעְשָׂר שְׁאִין דְּמִיּוֹ יְדוּעִין¹⁹**
23 **- דִּיּוֹ שְׁאִימָר²⁰: הוּא וְחֲמִשׁוֹ מִחֻלָּל עַל הַסְּלַע הַזֶּה²¹.**
24 **וְכָל²² מַעְשָׂר שֶׁהוּא אֵינּוּ פּוֹדְהוּ מִשְׁלֹ²³ - אֵינּוּ**
25 **מוֹסֵיף חֲמִשָּׁה²⁴. וּמַעְשָׂר שְׁנֵי שָׁל דְּמָאֵי - אֵינּוּ מוֹסֵיף**
26 **עָלָיו חֲמִשָּׁה²⁵.**

(16) שם נג: "תנו רבנן אם גאל יגאל איש ממעשרו, ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שווה פרוטה. איתמר רב אמי אמר אין בו (= אין שווה פרוטה במעשר שני עצמו), רב אסי אמר אין בחומשו". ופסק רבינו כרב אסי. ופירש רש"י שם, שאם אין בחומש שווה פרוטה, אינו בר פדיון. אבל בירושלמי מפורש: "מעשר שני שאין

ווכונתו שבהקדש אין כופין את הבעלים לפתוח, אלא בזמן שאין היובל נוהג, אבל בזמן שהיובל נוהג - אין כופין אותו (ראה בפ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"א), ואילו במעשר שני, כופין אפילו בזמן שהיובל נוהג, וראה בראב"ד וברדב"ז].

- 1 **כ.א. אֵין¹³³ מוֹלִיכִין פְּרוֹת מַעְשָׂר¹³⁴ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם**
2 **לְפָדוֹתָם שָׁם¹³⁵. וְהַמוֹלִיף¹³⁶ מִמְּקוֹם הַיֶּקֶר לְמְקוֹם**
3 **הַזּוֹל אוֹ מִמְּקוֹם הַזּוֹל לְמְקוֹם הַיֶּקֶר - פּוֹדָה כְּשַׁעַר**
4 **מְקוֹם הַפְּדִיָּה¹³⁷. וְאִם¹³⁸ הָיוּ דְמָאֵי - פּוֹדִין אוֹתוֹ**
5 **כְּשַׁעַר הַזּוֹל, הוֹאִילִי¹³⁹ וְנִרְאוּ לְהַמְכֹּר בְּזוֹל¹⁴⁰.**

(133) במעשר שני מ"א: "המוליך פירות מעשר שני ממקום היקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היקר". ו"המוליך" משמע דיעבר, אבל לכתחילה אסור ("ירושלמי" שם. ועי' רדב"ז). [וראה ב'תוספות' חולין ג. ד"ה המניח בן]. (134) אבל מעות מעשר מוליכין, כדלהלן. (135) אף ממקום הזול, למקום היקר. כמו שמשמע מן המשנה הנ"ל. והיינו משום שמא יוזלו הפירות במקום היקר יותר מאשר במקום הזול, אבל מעות אין דרכן להוזיל עד כדי כך ('תוספתא כפשוטה' עמוד 751). (136) משנה, שם. (137) ואם הוציא הוצאות כדי להוליכם, מפסידן (רדב"ז), וראה בסוף הלכה הסמוכה. (138) "ירושלמי" שם. (139) כן הוא שם במסקנא. (140) כלומר, שראו הפירות פני מקום שער הזול.

- 6 **כ.ב. הָיוּ¹⁴¹ לוֹ פְּרוֹת מַעְשָׂר שְׁנֵי בְּגָרָן, וְהוֹצִיא**
7 **עָלֵיהֶם יְצִיאוֹת מִבֵּיתוֹ עַד שֶׁהֵבִיאָן לְעִיר וְהִשְׁבִּיחוּ -**
8 **פּוֹדָה כְּשַׁעַר הָעִיר¹⁴² וְהִפְסִיד יְצִיאוֹתָיו¹⁴³.**

(141) משנה, שם. (142) כלומר, ביוקר. (143) וטעמו של דבר, שכל זמן שלא פדה את הפירות, הן ברשות מעשר שני, וחייב לטפל בהם ולהביאם לירושלים על חשבוננו, בלי ניכוי ההוצאות. ואין הבדל אם מוליכן לירושלים בדרך ישרה או בדרך עקלתון. ואם מוליכן מן הגורן לעיר, או ממקום הזול למקום היקר, דינו כמוליך את הפירות לירושלים, והוצאות הדרך על חשבוננו ('תוספתא כפשוטה' עמוד 758).

יום רביעי י' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר שהפודה מעשרו לעצמו מוסיף חומש, ואם האשה חייבת בו. מעשר שאין בחומשו שוה פרוטה. והפודה מעשר ביותר על דמיו. סלע בסלע בעה"ב קודם. ואם מותר להערים בפדיון מעשרו. אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני. והפודה מעשר שני לעצמו ולא נתן את החומש. מעות מעשר שני אם צורפים בינרני זהב. ואם יחלל כסף מעשר עם פירות מעשר על הכסף.

- 9 **א. הַפּוֹדָה מַעְשָׂרוֹ לְעַצְמוֹ²⁴ - בֵּין שֶׁהוּא שְׁלוֹ³, בֵּין**
10 **שֶׁנֶּפֶל לוֹ בִּירְשָׁה⁴, בֵּין שֶׁנָּתַן לוֹ בְּטַבְּלוֹ מִתְּנָה⁵ כְּמוֹ**
11 **שֶׁבְּאֲרָנוּ - הָרִי זֶה מוֹסֵיף עָלָיו חֲמִשָּׁה. אִם הָיָה שְׁוֶה**
12 **אֲרָבָעָה - נִתְּן חֲמִשָּׁה⁶. שְׁנַאֲמַר: וְאִם גָּאֵל יְגָאֵל**
13 **אִישׁ מִמַּעְשָׂרוֹ, חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו.**

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול להלל שלא מדעת בעל הפירות. (32) במשנה שם: "בסלע ואיסר". (33) ובירושלמי שם: "ואין חומשו של זה (בעל-הבית) מרובה על תוספתו של זה? אמר רבי אבין שנייא היא שהוא יכול להערים עליו (על המעשר) ולפוטרו מן החומש".

11 ח. מִתֵּר לְהַעֲרִים³⁴ עַל פְּדִיּוֹן מַעֲשָׂרוֹ. פֵּיזָד? אֹמֵר
12 אָדָם לְבָנוּ וּלְבָתוֹ הַגְּדוֹלִים וּלְעַבְדוֹ הָעֶבְרִי³⁵: הֵא
13 לְךָ³⁶ אֵת הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ וּפְדָה לְךָ בְּהֵן הַמַּעֲשָׂר, כְּדִי
14 שְׁלֹא יוֹסִיף חֲמֹשׁ. אָבָל לֹא יֹאמֵר לוֹ: פְּדָה לִי בְּהֵן³⁷.
15 וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: פְּדָה לִי מִשְׁלֶךְךָ - אֵינִי מוֹסִיף
16 חֲמִשָּׁה³⁸.

(34) "תחבולת ההיתר תיקרא הערמה, ושאינו להיתר, תיקרא מרמה". (35) "עבד עברי אין גופו קנני, אלא מעשה ידיו בלבד. והוא כמו שכיר, כמו שאמר השם יתברך כי משנה שכר שכיר וכו'". [ולא הזכירו כאן "אשתו", שכיוון שאין זו מתנה גמורה אלא על מנת להחזיר - קנתה והבעל אוכל פירות. ומה שאמרו "במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות", אין זה אלא במתנה גמורה שהנותן בעין יפה הוא נותן, ובמתנה על מנת להחזיר לא אמרו כן. ובפרק א מהלכות עירובין הלכה כ, הזכירו "אשתו", לפי ששם מדובר במתנה גמורה]. (36) [נראה מדברי רש"י בגיטין סה. שזו היא מתנה על מנת להחזיר]. (37) שאין זו לשון מתנה אלא לשון שליחות וחייב בחומש. (38) כלומר: הא לך מעות ופדה פירות מעשר שני שלי על המעות שלך. שכיוון שאמר לו: "על המעות שלך" - הרי זו מתנה.

17 ט. אָבָל לֹא יִתֵּן הַמְּעוֹת לְפָדוֹת³⁹ לְבָנוּ וּלְבָתוֹ
18 הַקְּטַנִּים⁴⁰ וּלְעַבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מִפְּנֵי שִׁיָּדוֹן
19 פְּדִיּוֹ⁴¹. נִתַּן לְשִׁפְחָתוֹ הָעֶבְרִיָּה, אִם מַעֲשָׂר שָׁנִי זֶה
20 מִדְּבָרֵיהֶם, כְּגוֹן שֶׁהִיא מַעֲצִיץ שְׁאִינוֹ נִקְוֶה - דְּבָרָיו
21 קְרִימִין; שְׁאֵמָה הָעֶבְרִיָּה קְטַנָּה הִיא, וְאֵין הַקְּטָן זֹכֶה
22 לְאַחֲרֵים⁴² אֲלָא בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרֵיהֶם⁴³.

(39) עליהן. (40) לדעת התוספות, המדובר בשהגיעו לעונת נדרים, שתרומתם תרומה והוא הדין שפדיונו פדיון. (41) ונמצא שהמעות ברשותו, וחייב בחומש. (42) כלומר, אף על פי שהוא זוכה לעצמו מן התורה, כיוון שדעת אחרת מקנה להן - אינו יכול להקנות לאחרים. וכמו כן לפדות מעשר שני של אחרים. (43) אבל לא בדבר שהוא מן התורה.

23 י. וְכֵן מַעֲרִים וְנוֹתֵן הַמַּעֲשָׂר מִתְּנָה כִּשְׁהוּא בְּטָבְלוֹ⁴⁴,
24 וְאֹמֵר הַנוֹתֵן: הֲרִי הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מִחֲלָלִין עַל מְעוֹת
25 שִׁבְבִית⁴⁵.

(44) קודם שהפריש מן הכרי, ולא לאחר מכן, שכיוון שמעשר שני ממון גבוה הוא, אינו נקנה במתנה. (45) "בראשונה היו עושין כן במעות (כלומר, היה מקנה המעות לחבירו, והלה פודה הפירות על מעותיו) היו נוטלין אותן (את המעות) ובורחין, התקינו שיהיו עושין כן בפירות [שאינם נוחים כל כך לתפיסה ובריחה]".

בחומשו שווה פרוטה, אינו מוסיף חומש". וכן פסק רבינו. (17) כשהמעשר עצמו אינו שווה ארבע פרוטות. והחומש הוא מלבר (= מבחוץ). (18) אבל הוא עצמו קדוש מדבריהם. ועיין בהלכה הסמוכה, שאם יש לו מעות שחילל עליהן מעשר שני אחר - אומר: "הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות". (19) ואפשר שאין בו ארבע פרוטות, שאז אין בחומשו שווה פרוטה, ואינו אלא מדבריהם. (20) כלומר, ואין צריך לפדותו על פי שלושה תגרים, כמו למעלה בפרק ד הלכה יט, ששם מדובר כשהמעשר מן התורה, כגון שיש בו וודאי ארבע פרוטות, שאז אינו אלא מדבריהם - הקלו בפדיונו. וכן אין צריך להמתין עד שיהא לו עוד מעשר שני, שיצטרף עם זה, ויהא בחומשם שווה פרוטה. (21) כלומר, על סלע שכבר חיללו עליו, מעשר שני אחר. (22) ירושלמי שם ראש הלכה ג: "אמר ר' יוחנן, כל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' חנינא, טעמא דר' יוחנן, ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו (כלומר, חמישית משלו) יוסיף עליו, כדי שיהא הוא ופדיונו משלו". (23) בכתב-יד מעשה רוקח: "שאינו הוא ופדיונו משלו", וכלשון הירושלמי. (24) אבל עיקר הפדיון חל מן התורה. (25) כיוון שהחומש אינו מעכב. ובירושלמי דמאי שם: "בדין היה מעשר שני של דמאי, שיפריש עליו חומש (כשהוא פודה אותו כדרך שמפריש כשאוכל תרומת מעשר של דמאי), ולמה אמרו שלא יפריש, מפני גדירו (כלומר, גזרה) שאם את אומר לו שיפריש, אף הוא אינו מפריש [פודה] כל עיקר "ויאכלנו חוץ לירושלים בלא פדיון".

1 ה. הַפְּוֹדָה מַעֲשָׂר שָׁנִי, וְהִיא לוֹ מַעֲשָׂר שָׁנִי אַחֵר
2 שְׁלֹא נִפְדָּה, אִם אֵין בְּחֲמִשָּׁיו²⁶ שְׁוֵה פְּרוּטָה - דִּיּוֹ
3 שְׁיֵאמַר²⁷: הוּא וְחֲמֹשׁוֹ מִחֲלָל עַל מְעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת;
4 לְפִי שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְצַמְצֵם אֵת מְעוֹתָיו.

(26) של המעשר שלא נפדה. (27) כלומר, "ולא אמרין ימתין עד שיעלה לירושלים, או ימתין עד שיצרפנו עם אחר".

5 ו. הַפְּוֹדָה מַעֲשָׂר בִּיּוֹתֵר עַל דְּמִיּוֹ²⁸ - לֹא נִתְפָּסָה
6 הַתּוֹסֶפֶת לְמַעֲשָׂר.

(28) כלומר, הדמים, שעליהם הוא פודה, שווים יותר מהפירות. ירושלמי מעשר שני פרק ד הלכה ב: "אמר ר' יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס את הכל, מעשר שני שפדאו יותר על דמיו לא תפס את הכל. מה בין הקדש מה בין מעשר שני? אמר רבי אימי, שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשו (כיוון שהוא נותנו לגזבר, אבל מעשר שני שנאכל לבעליו, אף שהוא ממון גבוה אינו פודהו אלא על שוויו)".

7 ז. בַּעַל הַבֵּית אֹמֵר²⁹ בְּסַלְעוֹ³⁰, וְאַחֵר³¹ אֹמֵר בְּסַלְע
8 - בַּעַל הַבֵּית קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף חֲמִשָּׁה. בַּעַל
9 הַבֵּית אֹמֵר בְּסַלְעוֹ, וְאַחֵר אֹמֵר בְּסַלְעוֹ וּפְרוּטָה³² -
10 הָאֵחֵר קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁמוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן³³.

(29) שהרי כופין אותו לפתוח ראשון. (30) לפדיון המעשר. (31) ראה להלן פרק ט הלכה ז ובכסף משנה שם, שאחר

אבל בפירות שיש בהם כדי כסף אף רבנן מודו (שאינ מחללין כסף עמהם). חצי דינר כסף וחצי דינר פירות, מותר, דינר כסף ודינר פירות, אסור, כל שכן שני דינרי כסף ושני דינרי פירות שאסור". (57) שקשה לחללם בפני עצמם. (58) שאפשר לחללם בפני עצמם. (59) שאין מחללים כסף על כסף.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבאר מעות חולין ומעות מעשר שנתפזרו ולקט מכאן ומכאן. סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו. האומר לבנו מעשר בזוית זו ונמצא בזוית אחרת. מי שנשתתק או מי שאמר לו בחלום מעשר שני של אביך במקום פלוני. האומר לבניו אל תגעו בזוית פלונית או טמן מעות בפניהם ואמר של פלוני הם. המוציא כלי וכתוב עליו מ' או ד' או ט' או ת' או ק'. ומעות הנמצאות בירושלים. ודין תיבה שנשתמש בה חולין ומעשר שני, ומעשר של ודאי ושל דמאי שנתערבו. הזורע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים.

א. מעות² חלין ומעות מעשר שנתפזרו, ולקט מִכֶּן²⁴ ומִכֶּן³ - מה שלקט לקט למעשר⁴, עד ששִׁלְמִים⁵, והשָׂאָר חֲלִיץ⁶. ואם בָּלַל וְחָפֵן⁷ או⁸ שִׁלְקַט מִצַּד²⁶ אֶחָד⁹ וּמִצָּא חֶסֶר - הֲרִי זֶה לְפִי חֶשְׁבוֹן. פִּיצֵד? הִיּוּ²⁷ מֵאֲתִים מִעֵשֶׂר שְׁנֵי וּמֵאָה חֲלִין, נִתְפָּזְרוּ וּבִלְלָן וְחָפֵן²⁸ הַכֹּל, נִמְצְאוּ מֵאֲתִים וְשִׁבְעִים¹⁰ - הֲרִי מֵאָה וּשְׁמוֹנִים²⁹ מֵהֵן מִעֵשֶׂר, וְתִשְׁעִים חֲלִין. זֶה הַכֹּל: הַמְתַּלְקֵטִין¹¹ - לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְהַנִּבְלָלִין¹² - לְפִי חֶשְׁבוֹן. מִתְנֶה¹³ וְאוֹמֵר: אִם אֵלּוּ שְׁפִידֵי הֵן הַמִּעֵשֶׂר - הֲשָׂאָר חֲלִין¹⁴; וְאִם הֵן חֲלִין¹⁵ - הֲרִי מְעוֹת הַמִּעֵשֶׂר בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהֵן³³ מְחַלְלִין עֲלֵיהֶם¹⁶.

2) מעשר שני פ"ב משנה ה. (3) ירושלמי שם: "אמר רבי יונה, והוא (זה שאמרו במשנה: "מה שלקט לקט למעשר") שליקט מכאן ומכאן (שכיון שאינו מלקט ממקום אחד, ייתכן שעלו בידו מעות המעשר. ומכל-מקום צריך להתנות, כדלהלן, שהרי אין הדבר ברור, ואולי מעות חולין בידו, ומעשר על גבי הקרקע), אבל אם לקט על אומן (כלומר, בשורה, מצד אחד) כבולל וחופן הוא". (4) ירושלמי שם: "אמר רבי זעירא כדי לשכר שני (כלומר, מה שאמרו "לקט למעשר", הוא כדי שמעשר שני ישתכר), שמא יאבדו השאר (שלא לקט עדיין) ויהיו אלו שבידו תפוסין על השני (כלומר, וינהוג בהן כבמעשר שני, וראה להלן). (5) "מנין - של מעשר שני" (פירוש המשנה). (6) "ואם נאבד מהן דבר, של חולין נאבד" (שם). (7) כלומר, עירבן יחד ולקטן מלא חפניו. (8) ראה בירושלמי שהוא למעלה. (9) שוודאי שחפן מחולין וממעשר שני ביחד. (10) שאבדו שלשים. (11) מכאן ומכאן, כנ"ל. (12) או שנלקטו מצד אחד, כנ"ל. (13) ירושלמי שם. ונראה מדברי רבינו, שזה מוסב גם על המתלקטים וגם על הנבללים (מעשה רוקח ומראה הפנים, ועיין רע"ב). (14) כלומר, ממילא הן חולין. (15) כולן או חלקן. (16) צריך עיון: הרי אין מחללים כסף על כסף או נחושת על נחושת, אף בשעת הדחק, כמפורש למעלה פ"ד הלכות ה"ז (תוספות יום-טוב). [ושמא התירו

1 יֵא. שְׁנֵי אַחִין או שְׁנֵי שְׁתָּפִין, [אָב וּבְנוֹ⁴⁶] - פּוֹדִין
2 זֶה לְזֶה מִעֵשֶׂר שְׁנֵי, פְּדִי שְׁלֵא יוֹסִיף הַמֵּש. אִשָּׁה
3 שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעֲלָהּ מִעֵשֶׂר שְׁנֵי, הוֹאִיל וְהוּא מְמוֹן
4 גְבוּהָ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ - לֹא קָנָה בַּעַל. לְפִיכָּה, אִם
5 פְּדָהּ⁴⁷ - אֵינּוּ מוֹסִיף הַמֵּש⁴⁸.

46) ואף שכבר כתב רבינו (למעלה הלכה ח), שכן פודה לאביו, הוסיף וכתב כאן, שאף האב פודה לבנו, אף על פי שהבן קרוב ללב אביו, יותר משהאב קרוב לבנו. (47) על מעות שלו. (48) וכמו כן אם פדתה האשה, אינה מוסיפה חומש.

6 יב. הפודה מעשר שני⁴⁹ לעצמו, ונתן את הקרן ולא
7 נתן את החמש, אף על פי שאין החמש מעכב והרי
8 נתחלל - לא יאכל עד שיתן החמש, ואפלו בשבת.
9 גְזָרָה שְׁמָא יִפְשַׁע וְלֹא יִתֵּן.

(49) שהוא מוסיף חומש.

10 ג. מעות מעשר שני, אם רצה לצרפם⁵⁰ בדינרי זהב
11 כדי להקל משאן - מְצָרְפֵן. וְאִם אֶרְפֵן לְעַצְמוֹ - אֵינּוּ
12 מוֹסִיף הַמֵּש, שְׁאִין זֶה דֶּרֶךְ פְּדִיָּה.

(50) לפרטם.

13 יד. הפרוט סלע ממעות מעשר שני⁵¹, בין
14 בירושלים בין חוץ לירושלים - לֹא יִצְרְפֶנָּה⁵² בְּלֶה
15 בְּמְעוֹת נְחוֹשֶׁת⁵³, אֲלֵא בְּשִׁקְל מְעוֹת כֶּסֶף וּבְשִׁקְל
16 מְעוֹת נְחוֹשֶׁת⁵⁴.

51) כלומר: יש לו סלע של מעשר שני ורוצה לפרטו על מעות של נחושת. (52) יפרטנה. (53) שכיוון שאינו מוציא כל הכסף בבת אחת, לא התירו לפרוט כולו במעות נחושת, שכבוד הוא למעשר כשהוא מחולל על כסף. (54) וצריך לומר, שמדובר כאן בשעת הדחק, שהרי אין מחללין כסף על נחושת אלא בשעת הדחק. וכשמחלל כסף על נחושת התירו גם לחלל כסף על כסף, אף שאין מחללין כסף על כסף אפילו בשעת הדחק. ולכן לא נמנתה משנה זו בעדיות פרק א, בין הדברים שבית הלל לחומרא ובית שמאי לקולא, כיוון שיש בדברי בית הלל קולא, שהתירו לחלל כסף על כסף בשעת הדחק, אגב חילול כסף על נחושת.

17 טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות מעשר על
18 הַכֶּסֶף⁵⁵. והוא⁵⁶ שִׁיְהוּ בְּפִרוֹת פְּחוֹת מְשֻׁה דִּינָר⁵⁷; וְאֵבֶל אִם הִיָּה בְּהֵן שְׁוֶה דִּינָר⁵⁸ - לֹא יִחַלְלֵם עִם
19 הַכֶּסֶף⁵⁹, אֲלֵא בְּפָנֵי עַצְמוֹן. פִּיצֵד? הִיּוּ לוֹ פְּרוֹת שְׁוֶה
20 דִּינָר וְשִׁלְשָׁה דִּינָרִין שֵׁל מִעֵשֶׂר שְׁנֵי - אֵינּוּ מְחַלְלִין
21 הַכֹּל עַל סֵלַע אַחַת; אֲבָל אִם הָיָה לוֹ חֲצִי דִּינָר פְּרוֹת
22 וְחֲצִי דִּינָר מְעוֹת - מְחַלְלִין שְׁנֵיהֶם עַל דִּינָר אֶחָד.

55) אף שכסף מעשר לבדו אין מחללין על כסף - ביחד עם הפירות, מותר. (56) ירושלמי שם: "רבי שמעון בן לקיש אוקמה פליגיין רבי מאיר ורבנן, בפירות שאין בהן כדי כסף (כלומר, שאינם שווים כדי חילולם על מטבע כסף חשובה),

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאתים - "חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה" (וראה למעלה, וצריך עיון), ובמאתים ומצא מנה - "מנה מונח ומנה מוטל", אלא כחכמים שאמרו בשני האופנים הנ"ל: "הכל חולין", שאני אומר: של מעשר ניטלו, ואלו אחרים הם.

ד. אמרו²⁹ לו אביו: פיס מעשר שני³⁰ לי בבית, הלך¹³ ומצא שם שלשה פיסים - הגדול שפכלן מעשרי³¹, והשאר חלין. ואף על פי כן, לא יאכל מן הקטנים¹⁵ עד שיחללם על הגדול³².

(29) תוספתא שם פ"ה הלכה ה. (30) פירות מעשר שני, וראה להלן. (31) שהרי באב המצווה לבנו, אין אומרים, שמא מה שהיה ניטל, ואלו אחרים הם (בהלכה הקודמת), אלא אומרים, ודאי הוסיף על המעשר שהניח מתחילה. ואם כן, כשאומר סתם "כיס מעשר לי בבית", ודאי לגדול הוא מתכוין. (32) מלשון זה נראה, שמחלל בלא תנאי, ואינו אומר "ואם כיס זה אינו מעשר, יהיו הללו מחוללים עליו" כיון שקרוב לוודאי שהגדול הוא המעשר, וראה בתוספתא כפשוטה.

ה. מי³³ שנשתתק³⁴, ואמרו לו: מעשר שני שלך¹⁷ במקום פלוני³⁵, והרפין בראשו - בודקין אותו שלש פעמים³⁶, פדרף שבודקין לגטין³⁷, והרי דבריו קנימין³⁸.

(33) שם הלכה ח. (34) כלומר, ניטל ממנו כח הדיבור, אבל הוא שומע. (35) כלומר, בלשון שאלה. (36) "שירמוז בראשו וכו' תשובה נכונה לשאלה" (פירוש המשנה לגיטין פ"ז משנה א). (37) פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. וראה גם בפכ"ט מהלכות מכירה הלכה ג. (38) כלומר, אם עמד בבדיקות.

ו. אמרו³⁹ לו בללום⁴⁰: מעשר שני של אביך שאתה מבקש הרי הוא במקום פלוני, אף על פי שמצא שם מה שונאמר לו - אינו מעשר⁴¹. דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין⁴².

(39) תוספתא שם, הלכה ט (הובאה בסנהדרין ל.). (40) ראה בתוספתא כפשוטה. (41) ואוכלו לכתחילה בלי חילול. (42) "שפועלת המדמה אף-על-פי שצודקת במקצת, הרבה פסולת מתערב עמו, ואין חוששין לו עד שיתברר" (מאירי לסנהדרין עמוד 821). וראה בפ"י מהלכות זכיה ומתנת הלכה ז, וביו"ד סי' רנט סעיף ו בהגהות הרמ"א, ובפתחי תשובה שם.

ז. האומר⁴³ לבניו: אפלו אתם מתים⁴⁴ אל תגעו בְּזוּיָת זו, ונמצאו שם מעות - הרי אלו חלין⁴⁵. טמון⁴⁶ מעות מפניהם ואמר להם: של פלוני הן, או של מעשר שני הן, אם פמערים⁴⁷ - אין חוששין לדבריו, ואם פמתפנין⁴⁸ - דבריו קנימין⁴⁹.

(43) תוספתא שם, הלכה י. (44) כלומר, ברעב (תוספתא כפשוטה). (45) שהוא כמערים (ראה להלן), אף-על-פי

כאן מפני שהדבר ספק, שמא אלו שבידו הן המעשר, כשם שהתירו בדמאי, כמפורש שם הלכה ח. ומעשה רוקח כתב שלא אסרו אלא לכתחילה. וכאן הרי זה כדיעבד. ועיין תוספות בביצה י: ד"ה חולין.

ב. סלע¹⁷ של מעשר שני ושל חלין שנתערבו - מביא בסלע מעות¹⁸, ואפלו מעות נחשת¹⁹, ואומר: סלע של מעשר שני בכל מקום שהיא מחללת על המעות האלו; ואחר כך בורר את היפה שבשתיהן²⁰ ומחלל המעות של נחשת עליה, ותחזור הסלע היפה למעשר.

(17) שם משנה ו. (18) של כסף. וראה בהלכה הקודמת משום מה התירו כאן לחלל כסף על כסף. ואינו יכול לקחת סלע אחד משני הסלעים הנ"ל ולחלל בתנאי - גזירה שמא ישכח ויקח בלי תנאי (רע"ב). ובהלכה הקודמת, שנתערבו הרבה מעות, לא חששו שמא ישכח, מכיון שיש לו שם טירחא רבה ללקט הרבה מעות - ייזכר (תוספות יום-טוב). (19) נראה שעל מעות של כסף יותר קל, וזה צריך עיון, שהרי אדרבה כסף על כסף אין מחללים אפילו בשעת הדחק, ואילו כסף על נחושת מחללין בשעת הדחק (למעלה פ"ד הלכות ר"ז). וראה בר"י קורקוס. (20) שמא היא היתה של מעשר שני.

ג. האומר²¹ לבנו: מעשר שני בזוית זו, ונמצא בזוית אחרת - הרי אלו חלין²². אמר לו: הרי שם מנה, ונמצא מאתים - השאר חלין²³. הרי שם מאתים, ונמצא מנה - הרי הוא חלין²⁴. הניח²⁵ מנה מעשר ונמצא מאתים, מאתים ונמצא מנה, אפלו²⁶ הן²⁷ בשני פיסין - הכל חלין²⁸.

(21) שם פ"ד משנה יב. (22) שאני אומר פירות מעשר נלקחו, ואלו אחרים הם. (23) שאנו אומרים: יודע היה האב שיש שם עוד מנה חולין, אבל לא הוצרך להזכיר לו אלא המנה של מעשר שני, בכדי להזהירו שיאכלו בקדושה, מה-שאי-כן בהניח מנה ונמצא מאתים, דלהלן, שוודאי אחרים הן, והכל חולין. (24) במשנה שלפנינו שם: "הכל מעשר", ועל-פי-זה השיגו הראב"ד. אבל בכתב-יד מינכן שם: "הכל חולין, (תוספתא כפשוטה), וכחכמים בתוספתא שם, ודלא כרבי שאמר: "מנה מונח ומנה מוטל", וראה למעלה. (25) תוספתא שם וביצה שם. (26) בביצה שם: "דרבי יוחנן ור' אלעזר, חד אמר בשני כיסין מחלוקת (רבי וחכמים), אבל בכיס אחד דברי הכל חולין (שכיון שנטל הכיס, נטלו שניהם, ואלו אחרים הם). וחד אמר בכיס אחד מחלוקת, אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל". ופסק רבינו כמאן-דאמר הראשון, שהמחלוקת בשני כיסין, וכחכמים, שאפילו באופן זה הכל חולין. ואף שרב אשי שם העמיד התוספתא בכיסים מקושרים, דעת רבינו שלא אמר רב אשי זאת אלא לתרץ מה שהקשו שם על האומר בכיס אחד מחלוקת. וכן הוא ברש"י ובמאירי, ולא כהר"ח. וראה בפ"ב מהלכות יו"ט הלכה ו, שאף שם לא הזכיר רבינו "מקושרים", ובבית-יוסף אורח-חיים סי' יג. (27) שני המנים. (28) שלא כרבי שם, שאמר במנה ומצא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתכבדים בכל יום", אלא כדי לומר, אם מצא דיגרי זהב עם כסף ועם מעות, שהם חולין, אף שיש מקום לומר שהם מעשר (ראה למעלה), אבל אם מצא סתם מעות, פשוט שהולכין אחר הרוב, ואין צורך לטעם הנ"ל. ולא כדעת רש"י והמאירי בפסחים שם. וראה להלן בהלכה יא. (63 מעשר שני שם. 64) "ולא נאמר שמא הן חולין, וזה חרס הוא מכילי שהיה בו מעשר נתון בתוכו וכתבו עליו מעשר" - כבהלכה הקודמת (פירוש המשנה שם). (65 שקלים שם. וקאי על הרישא. 66) שרוב המעות שבעיר חולין הן. (67) "שכל ישראל עולין לרגל, וכל מי שיש אצלו מעות מעשר שני, מעלה אותן עמו" (פירוש המשנה). (68) כלומר, אף כשלא היה חרס שכתב עליו: "מעשר", בין המעות, ואף המעות שבתערובת. וראה למעלה הערה נב בשם פירוש המשנה על הירושלמי.

שאינו נראה כן, שאם היו המעות מעשר, היה לו לפרש זאת, וראה להלן. (46) שם, הלכה יא. (47) "שעושה שלא יחזיקוהו כעשיר, או כדי שלא יקחו בניו" (הגהות מרדכי לבבא בתרא פ"א סוף סי' תרנח). (48) למסור להם עדות. (49) וראה בתוספתא כפשוטה, ובהלכה זכיה ומתנת שם, הלכה ה. וצ"ע, מדוע לא כתב רבינו כאן, מה שכתב שם בהלכה ו.

1 ח. המוציא⁵⁰ פלי⁵¹ וכתוב עליו מ' - הרי מה
2 שבתוכו מעשר שני⁵². ד' - דמאי. ט' - טבל. ת' -
3 תרומה. ק' - קרבן⁵³. ואם⁵⁴ היה של מתנת ? הוא
4 ומה שבתוכו קרבן⁵⁵. שפן⁵⁶ היו פותבין אות אחת
5 מן השם בשעת הספנה⁵⁷.

(50) מעשר שני פ"ד משנה יא, ותוספתא שם פ"ה, כחכמים ולא כרבי יוסי. (51) של חרס. וראה להלן. (52) ואין לומר שהכוונה למעשר ראשון או למעשר שני, שהרי הם מותרים לזרים ומדוע יכתוב עליו כלל. ואם משום תרומת מעשר שבו, היה כותב ת"מ. אלא ודאי הכוונה למעשר שני, ומפני החשש שמא יכשל בו באכילה מחוץ לירושלים כתבו כן (תוס' אנשי שם). (53) אבל הכלי עצמו, חולין. ש"דמי מה שבתוכו יותר מדמי הכלי, והוא אצל בני אדם גרוע כל כך, שאין מקדיש אותם שום אדם לבדק הבית. ומה שחלקו (חכמים) על רבי יהודה (שם משנה י), הוא בכלי של מתנת (אבל לא בכלי חרס שמודים בו שהוא חולין" - פירוש המשנה). (54) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. (55) שכלי של מתנת דרך בני אדם להקדיש. (56) שם משנה יא. וזה מוסב על כל ההלכה. (57) שגזרו על המצוות ופחדו לכתוב במפורש, ולכן כתבו רק ברמז. "ומשום שעת הסכנה הורגלו בכך לעולם, לכתוב אות אחת מן השם" (משנה ראשונה).

6 ט. מעות⁵⁸ הנמצאות בירושלים⁵⁹, אפלו דיגרי זהב
7 עם הכסף ועם המעות - הרי אלו חליין⁶⁰, הואיל
8 ושווקי ירושלים מתפבדין בכל יום⁶². מצא⁶³ בתוכן
9 חרס וכתוב בו מעשר - הרי אלו מעשר שני⁶⁴. במה
10 דברים אמורים⁶⁵ בשאר ימות השנה⁶⁶; אבל
11 ברגל⁶⁷ - הכל מעשר⁶⁸.

(58) שם משנה ט, ופירשה רבינו בירושלים, על פי שקלים פ"ז משנה ב, ובקצת נוסחאות כתוב כן במשנתנו (מלאכת שלמה). (59) "בכל השווקים" (פירוש המשנה לשקלים שם), ולא לפני סוחרי בהמה, דלהלן. (60) ירושלמי מעשר שני שם: "שלא תאמר הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן (לערב מינים שונים של מטבעות) היא (מעשר) שני, לפום כן (לפיכך) צריך מימר, חולין" "ולא נחוש ונאמר שמא אלו המעות חזרו וחיללן על הכסף הזה או על הזהב" - ומעות מעשר הן שנשתיירו כאן משעת הרגל - פירוש המשנה למעשר שני שם, וראה להלן. (61) פסחים ז. ובבא מציעא כו. בשם רבי שמעיא בר זירא. (62) ולכן אומרים: "קמאי קמאי (מעות המעשר שנפלו ברגל) אזלי (כבר נתכבדו) והני אחריני ניהו" (שם ושם). ודעת רבינו היא, שלא הוצרך רב שמעיא לטעם "הואיל ושווקי ירושלים

12 י. מעות⁶⁹ הנמצאות לפני סוחרי בהמה בירושלים
13 - לעולם⁷⁰ מעשר; שחזקת רב העם מביאין מעות
14 מעשר וקונין בו בהמות⁷¹. והנמצאות בהר הפית -
15 לעולם⁷² חליין⁷³; שחזקתן⁷⁴ מתרומת הלשפה
16 שחללום הגזברין על בהמה⁷⁵.

(69) שקלים שם. (70) אף בשאר ימות השנה. (71) שנאמר (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וגו'". וראה ברש"י ובר"ח לפסחים ז. ובמנחות פב. וברבינו גרשום שם. "וכל מה שימצא לפני סוחרי הבהמות בקר וצאן, נאמר שמא (לשון ספק, וכאן משמע שהן מעשר ודאי) ממעות מעשר שני נפלו מיד הקונה (קודם שקנו הבהמות ונתחללה קדושת המעות על הבהמות)" - פירוש המשנה. וראה בבבא מציעא כו. בתוס' ד"ה לעולם. (72) אף ברגל. (73) ואין אומרים: יהא הקדש קונה המעות מדין חצר, שאין חצר להקדש (רשב"ם ותוספות בבבא בתרא עט. וראה בקצות החושן סימן ר סעיף א). (74) ירושלמי שם: "רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן, שאין הכהן מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא מחללן על הבהמה". (75) ומזה שלא כתב רבינו, שהמעות באו מבני אדם שהכניסום בצינעא להר הבית (פסחים ובבא מציעא שם ברש"י ותוספות ד"ה בהר הבית), נראה שמה שכתב בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ב, "לא יכנס אדם להר הבית וכו' במעות הצרורין לו בסדינו", כוונתו בין בפרהסיא ובין בצינעא. וראה בירושלמי סוף מסכת ברכות, ובמשנת מכון הערי פישל שם עמ' 67 הערה נוספת I של הגרמי"ל זק"ש.

17 יא. תבה⁷⁶ שנשפתמש בה חליין ומעשר שני, ונמצא
18 בתוכה מעות: אם רב מניחין מעשר⁷⁷ - הרי המעות
19 מעשר⁷⁸; ואם רב מניחין חליין - חליין; מחצה⁷⁹
20 למחצה⁸⁰ - חליין⁸¹.

(76) תוספתא מעשר שני פ"ב, והובאה בפסחים שם. (77) כלומר, רוב בני אדם המניחין בתיבה זו, מניחין בה מעות מעשר. וראה ברש"י שם ד"ה אם רוב חולין. (78) אף-על-פי שהמניח חולין, מניח יותר מהמניח מעשר, מכל-מקום כיון שרוב מכניסין מעשר, מן הסתם רוב המעות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעשר. (79) פיסקא זו אינה בברייתא. (80) כלומר, מחצית המשתמשים, מניחין חולין, ומחציתם מעשר. (81) כיון שרוב המעות חולין. וראה ברדב"ז כאן, ובסוף ההלכה הסמוכה. וכן הגירסא בכל כתבי-היד בדברי רבינו, וכן גרס בדברי רבינו, המאירי לפסחים שם. ברם המהרי"ק כתב: "מצאתי השגות ישנות כתוב בהן מחצה על מחצה חולין. אמר אברהם (הראב"ד) ספרים אחרים, מעשר (כלומר, כך הגירסא בדברי רבינו - תוספתא כפשוטה שם), ובוודאי שהיא הנוסחה האמיתית וכו'". ובפסחים שם, הקשו מברייתא זו לנאמר שם, שהולכים אחר אחרון, ולא אחר הרוב, והעמידו הברייתא באוקימתות שונות, ורבינו השמיטן, וצריך עיון למה (כסף-משנה).

9 יד. פרות מעשר שנתערבו בפרות חלין⁹² - יאכל
10 הפל בטהרה⁹³ במקום⁹⁴ או יפדה את המעשר.
11 לפיכך⁹⁵, אם⁹⁶ נתערבו⁹⁷ בירושלים - אסורין בכל
12 שהן כמנזן⁹⁸; הואיל והוא בירושלים⁹⁹, הרי הוא
13 פדבר שיש לו מתירין¹⁰⁰; ויאכל הפל בטהרה.

(92) חוץ לירושלים. ובאופן שאין באחד לבטל את חברו, כנ"ל. אבל אם יש בחולין כדי לבטל את המעשר, הרי הוא מבטל, שכיון שהמעשר אסור באכילה מחוץ לירושלים, הרי הוא כדבר שאין לו מתירין, שהוא מתבטל. ואף שהוא עומד להעלותו לירושלים, ושם הוא מותר באכילה, כיון שיש טורח בהעלאתו, אין זה קרוי "יש לו מתירין" (רע"ב לביכורים פ"ב משנה ב, על-פי דברי רבינו בפירוש המשנה שם). ומשום שאפשר לפדותו, אינו כדבר שיש לו מתירין, כיון שאין מצוה בפדייתו (תוספות אנשי שם, שם). וראה להלן. (93) ראה למעלה פ"ג הלכה א. (94) כלומר, בירושלים (למעלה פ"ב הלכה א). (95) כלומר לפי שהמעשר נאכל בירושלים. (96) ביכורים שם. (97) פירות מעשר בפירות חולין כנ"ל. (98) בדפוס רומי: "במנין". וצ"ל: "במנין", וכן כתב להלן בפ"ד מהלכות ביכורים הלכה טו. וכן פסק בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יב, שמה שאמרו: דבר שיש לו מתירין אינו בטל, אין זה אלא במין במינו (תוספות יום-טוב שם, ומשנה-למלך כאן). (99) שהוא מקום אכילתו. אבל אם נתערבו חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ראה למעלה. ועיין להלן. (100) שאוסר תערובתו במין במינו (הלכות מאכלות אסורות שם).

14 טו. הזרע¹⁰¹ מעשר שני אחר ששכנס לירושלים -
15 הגדולים מעשר שני¹⁰². זרעו קדם שיכנס - הגדולין
16 חלין¹⁰³, ויאפלו¹⁰⁴ פדבר שאין זרעו פלה. ופוזין¹⁰⁵
17 אות¹⁰⁶ בשעת זריעתו¹⁰⁷.

(101) ביכורים שם. (102) אפילו בדבר שזרעו כלה, ראה בירושלמי שם. (103) בירושלמי שם הלכה ב: "אתא חד סב שאל וכו' תמן (תרומות פ"ט משנה ד) את אמר גידוליהן (של מעשר שני) מותרין, והכא (ביכורים שם) את אמר גידוליהן אסורין וכו' רבי ירמיה רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש, הן דתימר גידוליהן אסורין איסור מחיצה (כששכנס לירושלים), והן דתימר גידוליהן מותרין, היתר זרות (קודם שיכנס לירושלים)" - כסף-משנה. וטעמם של דברים הוא, כמבואר למעלה, שבירושלים דינו של מעשר שני כדבר שיש לו מתירין, אבל חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ומתבטל הזרע בגידולין. (104) ירושלמי ביכורים שם, ובתרומות שם הלכה ב. (105) תרומות שם. (106) את המעשר. (107) כלומר, לכתחילה צריך לפדותו בשעת הזריעה, שאם לא כן, הרי הוא בכלל "מבטל איסור לכתחילה" שאסור (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יב). אולם אם בדיעבד לא פדה - הגידולין חולין, כמו

1 יב. מצא⁸² פרות בין פרות מעשר לפרות תרומה -
2 יפלו לקרוב⁸³. מחצה למחצה - יאכלו פחמרי
3 שניהן: אסורין לזרים וטעונין רחיצת ידים⁸⁴ והערב
4 שמש - פתרומה⁸⁵; ואסורים לאונן וטעונים הבאת
5 מקום - פמעשר⁸⁶. וכן⁸⁷ המעות הנמצאות בין חלין
6 למעשר⁸⁸.

(82) תוספתא שם. (83) אין המדובר כשנפלו הפירות מאחת הערימות ואין אנו יודעים מאיזה מהן, שאם לא כן לא היה רבינו פוסק שהולכים אחר הקרוב, שהרי רוב וקרוב הולכים אחר הרוב (פ"ט מהלכות רוצח הלכות רז, ופט"ו מהלכות גזילה הלכה יח), אלא המדובר באופן שרצו להוסיף פירות על הערימות הללו ונפלו מידו של זה, ואין אנו יודעים מה היו בידו אם מעשר שני, ואם-כן רצה לתת אותם על ערימת מעשר שני, או תרומה, ורצה להוסיפם על ערימת התרומה, ולכן פסקו בזה ללכת אחר הקרוב ולא אחר הרוב. וכן נראה מפירוש המשנה לשקלים פ"ז מ"א (שכתב רבינו בסוף הלכה זו) שכתב שם: "לפי שזכר (התנא) הספק הנולד בין השופרות (כלומר, מעות שנמצאו בין שופרות השקלים לנדבה), זכר גם כן כשנפל כיוצא בו לאדם בין מעות חולין ובין מעות מעשר שני באיזה מקום שיהיה". וראה ברדב"ז ובתוספתא כפשוטה שם. (84) פ"א מהלכות תרומות הלכה ז. (85) שם פ"ז הלכה ב. (86) למעלה פ"ב הלכה א, ופ"ג הלכה ה. (87) שקלים פ"ז סוף משנה א. (88) ראה למעלה בהערה פב.

7 יג. מעשר שני⁸⁹ של דמאי ושל ודאי שנתערבו⁹⁰ -
8 יאכלו פחמור שבהן⁹¹.

(89) תוספתא שם. (90) באופן שאין באחד מהם לבטל את חברו. (91) (לא כתב רבינו כאן: "כחומרי שניהן" כמו שכתב בהלכה הקודמת, אלא "כחמור שבהן", לפי שכאן אין חומר בשניהם אלא אך ורק במעשר שני של ודאי, וחומרותו בזה שאינו נאכל באנינות (למעלה פ"ג שם), בניגוד למעשר שני של דמאי שהוא קל ונאכל באנינות (שם) הלכה ח, וראה בתוספתא כפשוטה). וכעין זה גם בפ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב, בחתיכות של קדשי קדשים שנתערבו בחתיכות קדשם קלים, או הנאכלין ליום אחד בנאכלין לשני ימים, שיאכלו כחמור שבהן - שגם שם הכוונה לאכלו כקדשי קדשים או כנאכלין ליום אחד, ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאתו גו" אז "ונתתה בכסף כו", כלומר שהתורה מתחשבת בלבושי הטבע והגבלותיו. אעפ"כ ישנה הגבלה אחת: שאם נלקחו כבר פירות בכסף מעשר שני אין לפדותן שוב אלא "יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

ונקודת הביאור בזה היא, שאף שהדבר נעשה כבר בדרך הטבע, אסור להוסיף ולהורידו עמוק יותר בלבושי הטבע. כך גם עבודת האדם צריכה להיות מלובשת בדרכי הטבע "היות הגוף בריא כו", שהרי "אי אפשר שיבין וישתכלל בחכמות והוא רעב וחולה כו", ולכן נותן ה' את כל הברכות בכל המצטרך בבני חיי ומזוני רויחי, וכאן באה ההוראה שלא להוריד עוד את ענייניו לעומק יותר בדרכי הטבע אלא להישאר עם כל הברכות מאתו ית', בתכלית השלימות והקדושה.

(על"פ י"ן מלכות' החדש, ספר זרעים ט" כ"א)

(2) מעשר שני פ"ג מ"י, ופ"א מ"ה. (3) חוץ לירושלים, ואסור לעשות כן, ראה למעלה פ"ד ה"ו, ולהלן ה"טו. (4) מדרבנן, כדלהלן. (5) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. (6) במשנה שם: "הלוקח בכסף מעשר שנטמא, יפדה". ופירש אותה רבינו באב הטומאה, ראה בסוף ההלכה הסמוכה. (7) אם לא נטמאו. (8) במשנה שם: אמר להם (רבי יהודה לחכמים): לא, אם אמרתם במעשר שני שהוא נפדה בטהור (כשהוא טהור) בריחוק מקום, תאמרו בלוקח בכסף מעשר שאינו נפדה בטהור בריחוק מקום". ופירש רבינו שם: "זוה לדברי הכל", וראה בפסחים לח, א - ב'תוספות' סוף ד"ה רבי יהודה, ובגליין הש"ס שם. וראה עוד למעלה פ"ד ה"ח. וטעמו של דבר: כיון שפדה פירות המעשר על כסף, היה לו להעלות הכסף לירושלים, וכיון שלא עשה כן אלא לקח בכסף פירות, עשאו חכמים כאילו קנאם בירושלים (וראה בהלכה הסמוכה), ולא התירו לו לפדותם שוב. וראה ברדב"ז, וב'חזון איש' פ"ד ה"ד, ד"ה ובלוקח.

ב. ז'ה⁹ חמור¹⁰ בלוקח בכסף מעשר¹¹ מפרות מעשר¹⁰ עצמן¹². ואם¹³ נטמא¹⁴ בולד הטמאה מדברייהם¹⁵ - פדו ויאכלו בירושלים¹⁶.

(9) כלומר, בדין הנזכר למעלה. שאין פירות הנלקחים בכסף מעשר נפדין בריחוק מקום, וכן בדין הנזכר להלן. (10) בלשון זה, כיוון רבינו למה שאמרו בזבחים מח, ב: "אמר רבינא, הא קשיא ליה לרב אדא בר אבהה, כלום מצינו טפל חמור מן העיקר, אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, ולא, והרי מעשר שהוא נפדה (בריחוק מקום כנ"ל בפ"ד), ואילו לקוח בכסף מעשר אינו נפדה וכו'" ('אור שמח'). (11) שהוא טפל. (12) שהם כעיקר לו. (13) 'ירושלמי' שם סוף ה"ה: "רבי יונה בעי, אף ללוקח כן (כלומר, האם בלוקח פירות בכסף מעשר, שאינם נפדים בריחוק מקום, כנ"ל, חילוק בין אם נטמאו באב הטומאה, שנפדים ונאכלים בכל מקום, לבין אם נטמאו בוולד הטומאה, שאז יפדו ויאכלו בירושלים, כמו שחילקו בפירות מעשר עצמן, כנ"ל בפ"ב הי"ב, או לא). אמר רבי מנא,

שכתב רבינו בפ"ה מהלכות מעילה הלכה יא, לענין הקדש, שהרי דין מעשר שני ודין הקדש, נשנו יחד בענין זה במסכת תרומות שם.

1 טז. מעשר שני¹⁰⁸ בטל ברב. באיזה מעשר אמרו?
2 במעשר שני¹⁰⁹ לירושלים ויצא, ונפלו מחיצות.
3 שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם¹¹⁰, ואי אפשר
4 לפדותו מאחר שנקנס¹¹¹ ואף על פי¹¹² שאין בו¹¹³
5 שוה פרוטה; ונמצא דבר שאין לו מתירין, ובטל
6 ברב, כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות¹¹⁴.

(108) ברייתא בכבא מציעא נג. (109) שם: במסקנת הגמרא, שלא חילקו חכמים בין אם ישנן מחיצות לבין אם אינן, אלא לעולם נקלט הוא במחיצות ואינו נפדה שוב. (110) המדובר כשיצא רק פסיעה אחת מירושלים, שאין טורח להחזירו, ואף-על-פי-כן אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שנפלו מחיצות, ואי אפשר להחזירו. אבל אם לא נפלו מחיצות, הרי הוא דבר שיש לו מתירין. ואם הוציאוהו למקום רחוק, אפילו אם לא נפלו מחיצות, אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שיש טורח רב בהעלאתו, כמו שכתבנו למעלה בהלכה יד, וראה בפרי-חדש ליו"ד סימן קב ס"ק ח. (111) משמע שאם יכול לפדותו, דינו כדבר שיש לו מתירין. וזה צריך עיון, שהרי למעלה שם, נראה מדברי רבינו שחוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, לא מצד אפשרות של העלאה ולא מצד אפשרות של פדייה, לפי שאין מצוה בפדייתו, וראה בספר היובל לרב"מ לוי"ן מעמוד מו ואילך. (112) שם: "לא מיבעיא יש בו (בחומשו שוה פרוטה) דאורייתא, דקלטן ליה מחיצות, אבל אין בו (בחומשו) דרבנן (שאינן המעשר אלא מדבריהם), אימא לא קלטו מחיצות, קא-משמע-לין". וראה למעלה פ"ב הלכה ט. ובהערות שם. (113) כלומר, בחומשו, כנ"ל. (114) פט"ו.

פָּרָק שְׁבִיעִי

(1) יבאר חומר הלוקח מכסף מעשר מפירות עצמם, ושאינן לוקחים בכסף מעשר אלא מאכל אדם. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר וכיוצא בזה. הלוקח פירות או בהמה חוץ לירושלים בכסף מעשר. ואם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום. האוכל מעשר שני בתורת חולין.

7 א. פרות² הנלקחות³ בכסף מעשר שני - אינן נפדין⁴
8 בריחוק מקום, אלא אם פין⁵ נטמאו באב הטמאה⁶;
9 אלא יעלו⁷ הן עצמן ויאכלו בירושלים⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פירות הנלקחות בכסף מעשר שני, אינן נפדין בריחוק מקום... אלא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

ויש לבאר ההוראה בעבודת האדם לקונו, העולה מהלכה זו: במעשר שני, רואים חיבור שני קצוות, שמצד אחד ניתן לאכילת הבעלים, ומצד השני יש לאוכלו בירושלים עיר הקודש - "המקום אשר יבחר ה'". היינו, אכילת בעלים שהיא אכילת מצוה בתכלית הרוחניות. ובה גופא ישנה התחשבות בדרכי הטבע "כי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליהם (ברכות מ:). (24) 'ספרא' תחילת פרשת ויקרא (הלכה ז) "כלל ופרט וכלל וכו', אין לי אלא כל דבר שהוא וולד וולדות הארץ וגידולי קרקע, יצאו כמהין ופטירות". וכן הוא ב'ירושלמי' מעשר שני פ"א ה"ג לדעת רבי ישמעאל. ולדעת הגר"א מפורש כן גם בעירובין כז, א. עיי"ש בהגהות מהר"ב רנשבורג. אבל צ"ע שהרי ב'ירושלמי' שם מפורש שדגים דינם ככמהין ופטירות, וכן הוא במסקנת הגמרא בבבלי שם כח, א - שאין מערבים בהם, ורבינו השמיט זאת ('משנה ראשונה' ו'אור שמח'). [ומה שכתב להלן ה"ח שמעובין במוריסי, שהוא ציר שמעורבים בו קרבי דגים, היינו כשמעורב בו גם יין, ראה בחולין ו, א. ועבודה זרה כט, ב]. (25) מס' מעשר שני שם. (26) אלא ירקבו בדרך. (27) שגדלים מן הארץ, והם תלושים ובני קיימא. ואף שלא נזכר בשום מקום שזה טעם משנתנו (ראה ב'תוספות אנשי שם'), למד זאת רבינו, ממה שנסמכה במשנה זו גם הדין של "הלוקח מים ומלח", ובעירובין שם למדו זאת מכלל ופרט וכלל, אם כן, זהו גם טעם ליתר המנויים במשנה. ועיי"ש בפירוש המשנה.

ה. הַבְּשֵׁ 28 וְהַבְּצִיִּים וְהַחֲלָב - הָרִי הֵן בְּבִקְרָ וְצֹאן; 10
שָׂאָף עַל פִּי שְׂאִינָן גִּדּוּלֵי קֶרְקַע, הָרִי הֵן גִּדּוּלֵי 11
גִּדּוּלֵיהָ. 12

(28) כן מפורש בתוספתא מעשר שני פ"א ה"י, ופ"ב ה"ח. וכתב הרדב"ז שהטעם הוא לפי שהדבורים כונסין את הדבש מן העשבים בתוך פיהן ומקיאין אותו ככוורת, ואינו מתמצית גופן, כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' מאכלות אסורות ה"ג. וחוז' מזה, הרי גם הדבורים אוכלים מן המחובר לקרקע, והרי הם כבקר וצאן, וכן נראה מדברי רבינו.

ו. הַתְּמָד 29, עַד שְׂלֵא הַחֲמִיץ - אֵינוּ נִלְקָח בְּכֶסֶף 13
מִעֵשֶׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּמִים 30; וּמִשֶּׁהַחֲמִיץ - נִלְקָח 14
פִּינֵן וּכְשֶׁכֶּר 31. לְקַחוּ 32 עַד שְׂלֵא הַחֲמִיץ וְהַחֲמִיץ - 15
קָנָה מִעֵשֶׂר. 16

(29) מס' מעשר שני שם, מ"ג. "התמד, היא פסולת הענבים שנותנין עליהם מים, ומניחים אותם זמן ידוע ונעשה חומץ" (פירוש המשנה). (30) שם. (31) בעירובין כז, ב - למדו זאת מיתור המילה "ובשכר". (32) חולין שם: "אמר רבה בר אבון, תמד שלקחו בכסף מעשר ולבסוף החמיץ - קנה מעשר, מאי טעמא: איגלאי מילתא למפרע דפירא הוא (שנכנס במים כח החרצנים, אלא שעדיין לא נגמר, וחילול טוב הוא, שאם לא היה יין בחרצנים לא היה מחמיץ לעולם - רש"י)".

ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים 33? בְּנִתְנָן 34 שְׁלֵשָׁה מֵיִם 35 17
וּמִצָּא פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה 36; אָבָל אִם נִתֵּן שְׁלֵשָׁה 18
וְהוֹצִיא אֲרָבָעָה - הָרִי זֶה פִּינֵן מְזוּג וְנִלְקָח בְּכֶסֶף 19
מִעֵשֶׂר 37. 20

(33) שתמד עד שלא החמיץ, אינו נלקח בכסף מעשר. (34) בבא-בתרא צו, ב. ודף צז, א. (35) שלש מדות מסוימות של מים. (36) ואף-על-פי שמצא יותר ממה

מחיצה תופסת (מדבריהם, כנ"ל שם ה"ט) והלוקח תופס (מדבריהם, שעשאוהו כאילו לקח הפירות בירושלים, ראה למעלה), כשם שנאמר במחיצה (שאינה תופסת, אלא-אם-כן נטמאו פירות המעשר באב הטומאה), כך נאמר בלוקח". וראה ב'אור שמח' ובריב"ז. (14) הפירות שלקח בכסף מעשר. (15) ברפוס רומי, ליתא מילה זו. ולגירסא שלפנינו הכוונה, שאין ולד הטומאה (כלומר: ראשון לטומאה), עושה שני לטומאה אלא מדרבנן, וראה בפ"ב ה"ב-יג, ובהערות. (16) שכיון שמן התורה הפירות טהורים, ופירות טהורים אינם נפדים בריחוק מקום, כנ"ל, החמירו חכמים אף בטומאה שלהם, שיפדם ויאכלם בקירוב מקום.

ג. אֵינָן 17 נִלְקָח בְּכֶסֶף מִעֵשֶׂר אֲלֵא מֵאֶכָל אָדָם 18
שֶׁגִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ 19, או גִּדּוּלֵי גִדּוּלֵיו 20 מִן הָאָרֶץ, 2
כְּגוֹן הַפֶּרְט 21 הַמְּפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה: בְּבִקְרָ וּבְצֹאן וּבִינֵן 3
וּבְשֶׁכֶּר. 4

(17) ברייתא בעירובין כז, ב: "ונתתה הכסף בכל אשר תאווה נפשך, כלל. בבקר ובצאן וביין ובשכר, פרט. ובכל אשר תשאלך נפשך, חזר וכלל. כלל ופרט כלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש, פרי מפרי (כלומר, גידולי גידולין) וגידולי קרקע, אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע". (18) שהרי הפרט המפורש בתורה (= בקר וצאן יין ושכר) הם מאכל אדם. וראה למעלה פ"ג ה"א, שמעשר שני שנפסל מאוכל אדם פקעה קדושה ממנו, ואם כן קל-וחומר הוא שאין ליקח אותו בכסף מעשר שני ולקדשו בקדושתו, ועי' בפירוש המשנה (שביעית פ"א מ"ה). וכן הוא ב'ספרי זוטא' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' שלח, רמז תשמח) "ראשית עריסותיכם כו' של חיה אינה חייבת וכו' עיסת הכלבים שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה וכו' ונקחית בכסף מעשר ומטמא טומאת אוכלין, ואם אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה וכו'". [וכן אמרו בנדה נא, ב - שלקחה במעות מעשר תלויה בדין טומאת אוכלין, שהמייטמא בטומאת אוכלין, נלקח בכסף מעשר, ושאינו מיטמא בטומאת אוכלין, אינו נלקח בכסף מעשר (וראה ב'תוספות' שם ד"ה אם). והרי אינו מיטמא בטומאת אוכלין אלא מאכל אדם, ולא מאכל בהמה, ראה בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"א, ובפ"ב ה"ד]. (19) שניזונים מן הקרקע, כמו בהמות, שאוכלות מן המחובר. (20) הוא "פרי מפרי", הנזכר בברייתא הנ"ל. (21) הרי שרבינו פסק כהברייתא הנ"ל, שדרשו "כלל ופרט וכלל", ולא "ריבוי ומיעוט וריבוי" (כברייתא קודמת בגמרא שם. וראה להלן ה"ח).

ד. לְפִיכָף אֵין לּוֹקְחִין בְּכֶסֶף מִעֵשֶׂר מֵיִם וּמִלַּח 22, 5
בְּמֵהִין וּפְטָרִיּוֹת 23, לְפִי שְׂאִין גִּדּוּלֵיהֶם מִן הָאָרֶץ 24. 6
וְלֹא 25 פְּרוֹת מְחַבְּרִין לְקֶרְקַע, וְלֹא פְּרוֹת שְׂאִינָן 7
יְכוּלִים לְהַגִּיעַ לְיִרוּשָׁלַיִם 26, לְפִי שְׂאִינָן דּוּמִין לְבִקְרָ 8
וְצֹאן 27. 9

(22) משנה, עירובין כז, ב. וכן במס' מעשר שני פ"א מ"ה. והכוונה אף כשהמים והמלח מעורבין (רדב"ז), ראה להלן בסוף ה"י ובהערות. (23) אף שהם מאכל, שהרי מברכים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(47) "מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעשה קטנה, והוא מר מאד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקינוח סעודה" (רש"י ביצה כה: ד"ה תורמוס). (48) כן הוא לענין שבת (הל' שבת, שם), ולענין טומאת אוכלין (הל' טומאת אוכלין שם הט"ו). (49) משנה, עוקצין פ"ג מ"ז: "הקור הרי הוא כעץ לכל דבר, אלא שהוא נלקח בכסף מעשר". וכן הוא בתוספתא מס' מעשר שני שם ה"יד. והקור "הוא ראש דקל, והוא עץ לבן רך, כורתין אותו מעלי הדקל בדמות גבינה יבשה ואוכלין אותו בני אדם" (פירוש המשנה, שם). (50) ואף-על-פי שאינו מקבל טומאה, ש"הרי הוא כעץ לכל דבר" (ראה למעלה) - כיון שעל-ידי שליקה וטיגון הוא ראוי לאכילה (ראה בהל' טומאת אוכלין שם ה"י), אינו גרוע מבקר וצאן, שאף הם אינם ראויים לאכילה אלא על-ידי שחיטה ובישול, ונלקחים בכסף מעשר (פירוש הרא"ש, שם). וראה למעלה בהלכה זו לענין לולבי זרדין וחורובין.

- 6 ט. הפ' פ"א - אינו נלקח⁵², שאינו אלא למראיה⁵³.
7 וכן כל פיוצא בו מנותגי ריח ומראיה וטעם, הואיל⁵⁴.
8 ואינן לאכילת גופן, אלא לטעם שנותגין - אינן
9 נלקחין בכסף מעשר. לפיכך, ראשי בשמים⁵⁵.
10 והפ' פלין והקשט⁵⁶ והחלתית⁵⁷ וחלות חריע⁵⁸ וכל
11 פיוצא באלו - אינן נלקחין בכסף מעשר.

(51) תוספתא שם. והוא מה שנאמר בשיר השירים (ד, יד) "נרד וכרכום". וקוראים לו זאפראן. (52) בכסף מעשר. (53) משתמשים בו כדי לתת צבע לאוכלין (תוספתא כפשוטה), או שנותנים אותו באגרטל לנוי. ובתוספתא: "לפי שאין בו טעם, אלא למראה". והשמיט רבינו את הרישא, כיון שלדעתו, אפילו דבר שהוא לטעם ולא לאכילה, אינו נלקח בכסף מעשר, כמו שכתב להלן. (54) מדרש תנאים לפרשת ראה (סוף עמוד 78): "יכול שאני מרבה הקושט וכו' וחלות חריע והפ' פלין, תלמוד-לומר: בבקר ובצאן וכו', מה אלו לאכילת גופן, [אף כל לאכילת גופן]. יצאו אלו שאינן לאכילת גופן, אלא לטעם או ריח שבהן". וראה בתוספתא כפשוטה שם. (55) "צמחי הבושם נקראים ראשי בשמים. רצונו לומר, קצות הבושם, וזה כגון הקנה והקנמון ואגוז הבושם ונרד וכו' וכיוצא באלו הצמחים" (פירוש המשנה, שם). (56) מין בושם, והוא נזכר בברייתא בכריתות ו, א. (57) מין פרי חרף. וראה בעבודה זרה פ"ב מ"ו, ובפירוש המשנה שם. (58) "זה שמוציאין לבו (= תוכו) ושוחקין אותו ועושיין ממנו עוגות ומשתמשים בו בטעמים" (פירוש המשנה, עוקצין שם). וראה בתוספתא כפשוטה. ורבינו פסק כרבי יוחנן בן נורי בעוקצין שם מ"ה, ולא כרבי עקיבא, וכמו שנמנו וגמרו בנדה נא, ב. וראה בהל' טומאת אוכלין שם ה"ו.

- 12 י. השבת⁵⁹, אם לתן טעם בקנורה - אינה נלקחת
13 בכסף מעשר⁶⁰; ואם⁶¹ לכמך⁶² וכיוצא בו, שהוא
14 אוכל גופה - נלקחת בכסף מעשר. ערב⁶³ מים
15 ומלח, אם נתן לתוכו שמן - הרי הן כמוריס⁶⁴.

שנתן, ויש בו טעם יין, אין זה אלא "קיוהא", ולא יין. (37) אף שלא החמיץ. וראה בפ"ב מהל' מעשר ה"ז.

- 1 ח. לולבי³⁸ זרדין³⁹ והחרובין⁴⁰, עד שלא ימתיקו⁴¹
2 - אין נלקחין⁴²; אחר שמימתיקו⁴³ - נלקחין⁴⁴. אכל⁴⁵
3 הלוי⁴⁶ והחרדל והתרמוסין⁴⁷ ושאר כל הנכבשים,
4 בין משמימתיקו בין עד שלא ימתיקו - נלקחין⁴⁸.
5 והקור⁴⁹ - נלקח בכסף מעשר⁵⁰.

(38) תוספתא מעשר שני פ"א ה"ג. (39) קצוות הענפים הרכים של הזרדים, והם מין קנה. והיו אוכלים אותם ע"י כבישה בחומץ או במי מלח. וראה בפירוש המשנה לעוקצין פ"ג מ"ד. (40) כלומר, הלולבים של החרובים. (41) "טעמים (של הלולבים) בכבישה (כלומר, בידי אדם. אבל מעצמם אינם מתמתקים), ותסור עפצותן" (פירוש המשנה, שם). וראה להלן. (42) שמחמת מרירותם אינם ראויים לאכילה, וכל זה דוקא בלולבים של החרובים. אבל החרובים עצמם, מאכל אדם הם, ונלקחים בכסף מעשר. וראה למעלה פ"א ה"ג. (43) בידי אדם, כנ"ל. (44) לא כתב רבינו כאן "לקחם עד שלא המתיקו והמתיקו, קנה מעשר", כמו שכתב למעלה סוף ה"ו לענין תמד, שלא אמרו כן אלא בתמד, שנבחר הדבר למפרע שעמד להחמיץ, אלא שעדיין לא נגמרו הדבר, אבל כאן שאינם מתמתקים אלא בידי אדם, לא שייך לומר "איגלאי מילתא למפרע". ובפ"ח מהל' שבת ה"ו, כתב רבינו לפי התוספתא במס' שבת פ"ט (לפי ד' צוקרמנדל פ"ח עמ' 120) "לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיקו - כגורגרת, ומשימתיקו כמלא פי גדי". הרי כתב להיפך ממה שכתב כאן: עד שלא ימתיקו הם אוכל אדם ששיעורו כגורגרת (שם ה"א) ומשימתיקו הרי הם כאוכל בהמה ששיעורו כמלא פי גדי (שם ה"ג). [וראה בהקדמת ספר 'מעשה רוקח' שהביא מפירוש אנונימי (ברמב"ם הוצאת 'פרדס ישראל' קבעו שזהו מהר"י בי רב) שעל דברי רבינו שם (הובא קצת בהערה עה שם), וזה לשונו שם: "החרובין בתחילתם אינן מתוקים, ואינן ראויין לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה, ואפשר שהם ראויים לרפואה, לפיכך שיעורם כגורגרת. ואחר שימתיקו, אף-על-פי שהם ראויין למאכל אדם, הואיל ואין אוכל אותם ברוב אלא הבהמות, לפיכך שיעורן כמלא פי גדי". ולפי זה אין כל סתירה בדברי רבינו, ומה שכתב כאן שמימתיקו נלקחין בכסף מעשר, היינו משום שהם ראויים גם למאכל אדם. ובספר הרמב"ם כת"י ששון, כתוב שם: "עד שלא ימתקו כגורגרת, ומי שלא ימתקו כמלא פי גדי", כלומר "עד שלא ימתקו", אבל ראויים להמתקה, הרי הם כאוכל אדם, וחייבים עליהם כגורגרת, ומי שלא ימתקו", כלומר, אלה שאינם ראויים להמתקה - "כמלא פי גדי". ואם כן, סוף הדברים אינם סותרים לדברי רבינו כאן, אבל תחילת הדברים קשה ליישב, שאין לומר שלענין קנייה בכסף מעשר צריך שבשעת קנייה יהא אוכל, ולא שיהיה ראוי לאחר המתקה, שהרי זה נסתר ממה שכתבנו להלן בסוף הלכה זו בענין "קור". וראה בתוספתא כפשוטה מס' מעשר שני, שם. (45) תוספתא, שם. (46) "מין בצל" (פירוש המשנה, שביעית פ"ז מ"א, ועוקצין שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובפ"ב מ"ד, שנינו שאין לוקחין בהמה לבשר תאוה אלא לזבחי שלמים, כדלהלן בדברי רבינו. ומדובר בלוקח בירושלים, אבל מחוצה לה אין קונים בהמה וחיה, מטעם אחר, ראה למעלה פ"ד ה"ו ולהלן ה"ז. (79) וחלו על הבהמה שתי הקדושות: קדושת השלמים וקדושת המעשר. וראה להלן ה"ט. (80) ונמצא שאינו ממעט אוכלי המעשר. ומה שהאימורים נקטרים על גבי המזבח, אין זה מיעוט, אלא מבליע הוא דמי האימורים בבשר, כעירוב מים ומלח ושמן (למעלה ה"י), וקוונה בקר על גב עורו (להלן פ"ח ה"א - 'תפארת ישראל' פ"ג שם). אבל צ"ע, הרי השלמים אינם נאכלים אלא לשני ימים ולילה אחד, ואם כן הרי הוא ממעט זמן אכילת המעשר, כבפירות שביעית דלהלן. וראה ב'מלאכת שלמה' שם. (81) 'ירושלמי' שם פ"א סוף ה"ב: "בראשונה היו אומרים לוקחין בהמה לבשר תאוה, והיו מבריחין אותה מעל גבי המזבח. חזרו לומר לא יקחו אפילו חיה אפילו עופות וכו', רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק גזרו אותן (חיה ועופות) שלא ירעו אותן עדרים עדרים (מחוץ לירושלים, כנ"ל פ"ד ה"ו, אבל בירושלים קונים חיה ועוף כדלהלן)". וראה ב'כסף משנה' וב'מראה הפנים' שם. (82) שלא יפסידו מתנות כהונה שצריכין ליתן כשמקריבים על המזבח. (83) לאכלן חולין. וכדעת ברייתא אחת בעירובין כח, א - שלוקחים עופות בכסף מעשר שני. (84) ואינם בכלל הגזירה, הנ"ל.

15 יג. אין⁸⁵ לוקחין פרות שביעית בכסף מעשר, לפי
16 שהיא חייב לבערה⁸⁶, כמו שיתבאר⁸⁷.

(85) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ב. (86) את פירות השביעית בשנה שלאחר שנת השמיטה. ואילו כסף מעשר שני אינו מתבער אלא בשנה הרביעית (להלן פ"א ה"ג). (87) בפ"ז מהל' שמיטה ויובל ה"א. ונמצא ממעט אכילת המעשר.

17 יד. הלוקח⁸⁸ מים ומלח, או פרות מחפרין, או פרות
18 שאינן יכולין להגיע לירושלים⁸⁹ - לא קנה
19 המעשר⁹⁰, אף על פי שצאו המעות לחלוקין⁹¹.

(88) מס' מעשר שני פ"א מ"ה. (89) שכל אלה אינם נלקחים בכסף מעשר, כנ"ל ה"ד. ואף-על-פי שגם כמהין ופטריות דינם ככל אלה (שם) - כתב רבינו כלשון המשנה והשמיטם. (90) כלומר, לא חלה עליהם קדושת המעשר. (91) כלומר, שנתחללו המעות על המים והמלח, אלא שפקעה הקדושה מהם, כיון שאינם כפרט המפורש בתורה, כנ"ל שם ('חזון איש'). ולמד רבינו כן, שהמעות יצאו לחולין, מלשון המשנה, שם: "לא קנה מעשר", ולא אמרו: "יחזרו דמים למקומם", כמו בבא השנייה שם, משמע שאין הדמים חוזרים, ואף-על-פי-כן לא קנה המעשר, והמעות חולין. והסוגיא ב'ירושלמי' (שם תחילת ה"ג) שנראה ממנה שהדמים חוזרים למקומם, אינה סובבת על "הלוקח מים ומלח וכו'", אלא על הסיפא "לוקח פירות וכו'" (רדב"ז).

20 טו. הלוקח⁹² פרות חוץ לירושלים בכסף מעשר:
21 בשוגג⁹³ - כופין את המוכר להחזיר הדמים
22 לבעלים⁹⁴, והן⁹⁵ מעשר פמות שהיו⁹⁶; במזיד⁹⁷ -

1 וְלוֹקַח מֵהֵן בְּכֶסֶף מֵעֶשֶׂר⁶⁵. וּמְבַלֵּעַ דְּמֵי הַמִּים
2 וְהַמִּלַּח בְּדֵמֵי הַשְּׂמֶן⁶⁶.

(59) הוא "אניס", ראה בפט"ו מהל' תרומות ה"ב. (60) נדה, שם. ככל אלו הנזכרים בהלכה הקודמת. (61) נדה, שם. (62) הוא מאכל הנעשה מתערובת לחם ומי חלב, ונקרא גם "כותח". ראה ב'ערוך' ערך כמך. (63) עירובין כז, ב. מימרא של רב יוסף. (64) הנזכר בתוספתא (מעשר שני פ"א ה"י, ופ"ב ה"ח), שלוקחין אותו בכסף מעשר (וראה בתוספתא כפשוטה' שם). [וראה למעלה בהערה כג שכתבנו, שאין הדברים אמורים אלא אם עירב בו יין]. (65) אבל בלי שמן אינו לוקח מהם, אף כשהם מעורבים, וראה למעלה ה"ד, ובהערות שם. (66) "פירוש, ששזה השמן לברו חצי איסר, ואומר לו, הריני קונה מאצלך השמן לברו באיסר, והמים והמלח בחינם" (ר"ח עירובין, שם).

3 יא. אין⁶⁷ לוקחין⁶⁸ תרומות בכסף מעשר, מפני
4 שהוא ממעט אכילתו⁶⁹ ואכילתה⁷⁰. שאין⁷¹ אוכלין
5 אותה אלא פהנים מערבי שמש⁷², ומתרת לאונן⁷³,
6 ונאכלת בכל מקום; והמעשר מתר לזרים ולטבול
7 יום⁷⁴, ואסור לאונן⁷⁵, ואינו נאכל אלא בירושלים⁷⁶;
8 נמצא ממעט אכילת מעשר ואכילת התרומה⁷⁷.

(67) מעשר שני פ"ג מ"ב, כת"ק ולא כרבי שמעון. (68) אפילו כהנים (רש"י זבחים עו. ד"ה אין, וה'משנה ראשונה' כתב כן מדעתו). וראה להלן. (69) של המעשר. (70) של התרומה. והנה במשנה שם לא אמרו אלא: "מפני שהוא ממעט אכילתו", אבל ב'ירושלמי' שם אמרו: "וכשם שהוא ממעט באכילתו, כך הוא ממעט באכילתה וכו'. אשכח תני, מפני שהוא ממעט מאכילתו ומאכילתה". וראה ב'מלאכת שלמה' במשנה שם. (71) 'ירושלמי' שם. (72) אחר טבילתם. ראה למעלה פ"ז מהל' תרומות ה"ב. (73) פ"ב מהל' אבות הטומאות ה"טו. (74) שטבל ולא העריב שמשו, ראה למעלה פ"ג סוף ה"ד. (75) שם ה"ה. (76) למעלה פ"ב ה"א. (77) וכשם שאין מביאין קדשים לבית הפסול, כן אין ממעטין באכילתן. וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין סוף ה"ב.

9 יב. לוקחין⁷⁸ בהמה לזבחי השלמים מכסף
10 המעשר⁷⁹, שהשלמים נאכלים לזרים⁸⁰. בראשונה⁸¹
11 היו לוקחין בהמות לאכלן חלין מכסף מעשר שני,
12 כדי להכריחם מעל המזבח⁸²; גזרו בית דין, שאין
13 לוקחין בהמה ממעות מעשר אלא לשלמים. אכל
14 חיה ועוף - לוקחין⁸³, שאינן ראויין לשלמים⁸⁴.

(78) שהרי אמרה תורה (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' ואכלת שם לפני ה' אלקיך ושמת אתה וביתך", ואמרו על זה ב'ספרי' שם (לפי 'ילקוט שמעוני' שם רמז תתצז): "נאמר כאן שמחה, ונאמר להלן (שם כו, ז) שמחה (= 'זובחת שלמים ואכלת שם ושמת לפני ה' אלקיך"). מה שמחה האמורה להלן - שלמים, אף שמחה האמורה כאן - שלמים", וכן הוא במעשר שני שם.

1 "אמר מר (במשנתנו), אם לקח יאכל כנגדן. ואמאי, יחזור דמיו למקומם, כי התם (כלומר, כמו שאמרו בתוספתא שם פ"א סוף ה"ט): "אם היתה בהמה בעלת מום, בין בשוגג בין במזיד יחזור דמים למקומם. אם היו פירות טמאין, בין בשוגג בין במזיד יחזור דמים למקומם", ועיי"ש בהגהות הגר"א) אמר שמואל כשברח. "וכן הוא ב'ירושלמי' מעשר שני שם ה"ג. (113 הלוקח. 114) של המעשר, שביד המוכר. (115) ואף שלא נתחללו המעות על העבדים, אפילו אם היה המקח במזיד, ש"הרי בהמה טמאה ועבדים וקרקעות דאדם יודע שאין מעות מעשר שני מתחללין עליהן", ואין הוא יכול לחלל המעות שביד המוכר על מעות שבידו כיון שאינן ברשותו (למעלה פ"ד ה"א), מכל-מקום אוכל כנגדן, שקנסו אותו חכמים, כדי שלא יבואו להקל בכך. וראה בפ"ג ה"ח ט, מה שהעירונו בשם ה'חזון איש'. (116) משנה, שם. (117) כגון עבדים וכיוצא בהם. (118) בין בשוגג בין במזיד, כנ"ל. (119) אין זה בגמרא שם, והוסיפו רבינו מדעתו. ומדובר כשאין המעות בידם, שאם הן בידם - כופים אותם להחזיר, ועי' 'משנה ראשונה' שם. (120) כנ"ל. (121) לפנינו ולא ברחו. (122) בין בשוגג ובין במזיד. בשוגג, משום שהוא מקח טעות, כנ"ל. ובמזיד, אמרו בקידושין נו, ב: 'וטעמא דברח (שאוכל הלוקח כנגד המעות). הא לא ברח, קנסינן למוכר. ונקנסייה ללוקח (שיאכל כנגדן בירושלים) וכו', מסתברא כל היכא דאיכא איסורא (מעות המעשר) התם, קנסינן". וכל זה כשהוציא חוץ לאכילה ושתייה וסיכה, אבל אם לקח פירות ובהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים, כנ"ל בהלכות הקודמות, שהם ראויים לאכילה, אלא שאסור לקחת אותם מסיבה אחרת, כנ"ל, לא החמירו לחייב את הלוקח לאכול כנגד המעות, כשברח המוכר והמקח היה בשוגג, וכן אם המוכר לפנינו, לא קנסו אותו להחזיר הדמים למקומם, כשהמקח היה במזיד. (123) משנה, שם. (124) שם: "אין מביאין קיני זבים וקיני זבות (כשנטהרו), וקיני יולדות, חטאות ואשמות מדמי מעשר שני, ואם הביא יאכל כנגדם". ופירש רבינו שם: "הם (הקינים) שתי תורים או שני בני יונה, שאלו (הזבים והיולדות) הם חייבים בהם, והם אחד לחטאת ואחד לעולה. וכל אלו אין אוכלים אותם בעליהם, אבל העולה נשרפות, והכהנים אוכלין החטאת, וכמו כן האשם אוכלין אותו הכהנים, וכבר ביארנו, שאין קונים במעות מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה ולשתייה וכו'". וכיון שאחד התורים הוא חטאת, הרי הוא בכלל חטאות, והשני עולה הוא, ולכן כתב כאן "עולות". (125) כשברח המוכר או מת, אבל אם הוא קיים, יחזור הדמים למקומם, כנ"ל.

1 יַעֲלוּ הַפְּרוֹת וַיֵּאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם.⁹⁸ וְאִם אֵין מְקַדְּשֵׁי⁹⁹
2 - וַיִּנְיָחֵם עַד שְׁנֵי קָבָרִים.¹⁰⁰

(92) משנה, שם: "הלוקח פירות שוגג, יחזור דמים למקומן". ומפרש אותה רבינו בלוקח חוץ לירושלים, שהרי בירושלים זהו עיקר המצוה, לקנות פירות (רדב"ז). וכתב רבינו "הלוקח" לשון דיבעד, מפני שלכתחילה אסור לעשות כן, כמו שכתב למעלה פ"ד ה"ו. (93) "שלא ידע שהן מעות מעשר שני" (פירוש המשנה). (94) "יריק [המוכר] פירותיו שמכר" (שם). (95) המעות. (96) שהוא כמקח טעות, שאם היה יודע הלוקח שהם דמי מעשר, לא היה לוקח בהם הפירות הללו (רע"ב שם). (97) "שהוא יודע שאלו המעות הן מעות מעשר שני" (פירוש המשנה). (98) שלא הפקיעו חכמים המקח, אבל אסור לפדותם (למעלה ה"א), אלא יעלו ויאכלו בירושלים. (99) כלומר, מזבח (מעשה רוקח). וראה למעלה פ"ב ה"א. (100) משנה, שם. וראה למעלה שם ה"ד.

3 ט.ז. וְכֵן אֵין לֹקְחִין בְּהֵמָה¹⁰² בְּכֶסֶף מְעַשֵׂר חוּץ
4 לִירוּשָׁלַיִם.¹⁰³ וְאִם¹⁰⁴ לָקַח: בְּשׁוּגָג¹⁰⁵ - יַחְזְרוּ
5 הַדָּמִים לְמְקוֹמָן¹⁰⁶; בְּמִזִּיד תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל בִירוּשָׁלַיִם.
6 וְאִם אֵין מְקַדְּשֵׁי - תִקָּבֵר הִיא וְעוֹרָהּ.¹⁰⁷

(101) לשון הברייתא בקידושין נח, ב. (102) בהמה תמימה לובחי שלמים (ראה למעלה ה"ב). ובוה אין חשש שמא יגדל עדרים עדרים (ראה למעלה פ"ד ה"ו), ולפיכך אם עשה כן במזיד - תעלה ותאכל בירושלים. (103) כשם שאסור לקנות פירות חוץ לירושלים (בהלכה הקודמת). (104) שם, מ"ו. (105) ברוב הדפוסים הישנים וכתבי-היד, הגירסא כאן "במזיד", ולהלן "בשוגג", וכן היתה הגירסא לפני 'המאירי' (קידושין ע"ב 270), וטעות סופר היא, וצריך להיות כמו שהוא לפנינו בדפוס (כסף-משנה. וראה בתוספתא כפשוטה' ע"ב 727 הערה 73). (106) שהמקח היה בטעות, כנ"ל. (107) במשנה: "ואם אין מקדש, תקבר על ידי עורה". ופירש שם רבינו: "ענינה, שתקבר בעורה אם מתה, כדי שלא יהנה אדם בעורה".

7 י.ז. לָקַח¹⁰⁸ עֲבָדִים¹⁰⁹ וְקָרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה¹¹⁰, בֵּין
8 בְּמִזִּיד בֵּין בְּשׁוּגָג¹¹¹, אִם¹¹² בָּרַח הַמוֹכֵר - הָרִי זֶה
9 יֵאָכֵל¹¹³ כִּנְגַד אוֹתָן הַמְּעוֹת¹¹⁴ בִירוּשָׁלַיִם בְּתוֹרַת
10 מְעַשֵׂר¹¹⁵. זֶה הַפֶּלֶל¹¹⁶: פֶּלֶ שְׁהוֹצִיא חוּץ לְאֲכִילָה
11 וּשְׁתִּיָּה וְסִיכָה¹¹⁷ מִדְּמֵי מְעַשֵׂר¹¹⁸, וּבְרַח הַמוֹכֵר אוֹ
12 מֵת¹¹⁹ - יֵאָכֵל כִּנְגַד¹²⁰; וְאִם הָיָה הַמוֹכֵר קָיָם¹²¹ -
13 יַחְזְרוּ הַדָּמִים לְמְקוֹמָן¹²². וְכֵן¹²³ אִם הֵבִיא עוֹלוֹת¹²⁴
14 וְחֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת מִדְּמֵי מְעַשֵׂר - יֵאָכֵל כִּנְגַד¹²⁵.

(108) שם, מ"ז. (109) במשנה שלפנינו שם, גם: "ושפחות". אבל בכמה נוסחאות איננה, וראה בחילופי גרסאות שם וב'מלאכת שלמה'. (110) שאין ליקח אותם בכסף מעשר, לפי שאינם ניתנים למאכל, ראה למעלה פ"ג ה"י. (111) שהרי לא חילקו כאן בין שוגג ומזיד, כמו במשניות הקודמות. וראה להלן. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה, וראה בתוספות חדשים'. (112) קידושין נו, ב:

15 יח. לָקַח¹²⁶ חֵיָה לְזֹבְחֵי שְׁלָמִים¹²⁷, וּבְהֵמָה¹²⁸ לְבֶשֶׂר
16 תֵּאָוֶה¹²⁹ - הָרִי זֶה¹³⁰ פָּמִי שְׁקָנָה שׁוֹר לְחִרְיִשָּׁה¹³¹,
17 וְלֹא קָנָה¹³² שְׁלָמִים¹³³. לָקַח¹³⁴ בְּהֵמָה לְשָׁלָמִים¹³⁵
18 וְנָפֵל בָּהּ מוֹם - פָּקַעָה מִמֶּנָּה קִדְשֵׁת מְעַשֵׂר¹³⁶,
19 וּפְרֻדָּה אוֹתָהּ¹³⁷ וְאֵין¹³⁸ הַדָּמִים מְעַשֵׂר. וְאִם עַל פִּי
20 כֵן¹³⁹, אִם פָּדָאָה לְעֶצְמוֹ¹⁴⁰ - מוֹסִיף הַמָּש.

(126) שם, מ"ד. (127) "וזה אסור, כי הקרבן אינו בא מן

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"א אדר – ספר זרעים – הלכות מעשר שני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שתי הקדושות צריכות לחול זו אחר זו, וזה לא ייתכן, ולכן לא קנו השלמים, אבל כשלוקח בהמה לשלמים, ששת הקדושות חלות בבת אחת, קנו השלמים. וראה ברוב"ז.

- 6 כ. האוכל¹⁴⁷ מעשר שני בתורת חלין¹⁴⁸, אפלו
7 במזיד¹⁴⁹: אם פירות המעשר עצמן אכל - יצא ידי
8 שמים¹⁵⁰; ואם פסח מעשר אכל¹⁵¹ - יחזרו דמים
9 למקומם ויעלו ויאכלו בירושלים¹⁵², או לאכל פנגדן
10 בירושלים, אם אין יכול¹⁵³ להחזיר את הדמים.

147) תוספתא מעשר שני פ"ג ה"ט, הובאה בירושלמי שם פ"א ה"א. 148) כלומר, חוץ לירושלים. 149) 'ירושלמי' שם: "רבי זריקא בשם חזקיה, הלכה כרבי במעות (שהאוכל מעות מעשר, בין שוגג בין מזיד, יחזרו דמים למקומן), וכרבן שמעון בן גמליאל בפירות (שהאוכל פירות מעשר, בין שוגג בין מזיד, יצעק לשמים). 150) בירושלמי ותוספתא שם: "יצעק לשמים", וכן הנוסחא בספרים מדוייקים בדברי רבינו (מהר"י קורקוס) ובכמה כתבי-יד ('תוספתא כפשוטה'). וכך היא הגירסה הנכונה (כסף-משנה), וכן הגיה הראב"ד. (וראה בדפוס רומי). ורוצה לומר: יבקש מהשי"ת שימחול לו, אבל תקנה אחרת אין לו, שהרי הפירות כבר אינם בעולם, ואם כסף מעשר אכל, שהמעות עדיין בעין, קנסוהו, כדלהלן. 151) שקנה בכסף פירות ואכלם בתורת חולין, או ששילם בכסף חוב ולא יצאו המעות לחולין (ספר הניר על הירושלמי שם). ובשני האופנים הנ"ל ישנן המעות בעולם, אלא שבאופן הראשון - נתחללו, ובאופן השני - לא נתחללו, ולפיכך קנסוהו חכמים. ראה להלן. ומדובר בין בשוגג בין במזיד, ראה למעלה. 152) באופן שקנה פירות בכסף המעשר, שנתחללו המעות, יש כאן קנס כפול: א) שיחזרו לקדושת מעשר שני; ב) שיעלום ויאכלום בירושלים כמעשר שני. ואם שילמם בחוב, שלא נתחללו (ראה למעלה), שדין הוא שהם קודם, אין כאן אלא קנס אחד: שיעלם לירושלים. 153) בדפוס רומי, בטעות: "אם יכול".

החיה, למאמר השם יתברך (ויקרא א, ב) מן הבקר ומן הצאן" (פירוש המשנה). 128) תמימה הראויה לשלמים. 129) שאסור לעשות כן (למעלה ה"ב). 130) מנחות פב, א - בשם רבה. 131) בכסף מעשר שני, שכיון שאין לעשות כן, לא אמרו בו "יצא העור לחולין" (וקדוש בקדושת מעשר שני), שלא אמרו "יצא העור לחולין", אלא בלוקח בהמה לזבחי שלמים או חיה לבשר תאווה (שם מ"ג), שבשני אלה עשה כדן וכתורה, אבל בלוקח שלא כדן, כלוקח שור לחרישה, או חיה לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאווה, קנסוהו חכמים שלא "יצא העור לחולין", וראה רב"ז ורמשה ראשונה שם. 132) אולי צ"ל "ולא קנו". 133) מנחות, שם. וזה מוסב על "חיה לזבחי שלמים". 134) 'ירושלמי' שם פ"ג טוף ה"ב: "שלמים שלקחן בכסף מעשר, פקע מהן קדושת מעשר", ומפרש אותה רבינו כשקנה בהמת חולין מכסף מעשר לעשותה שלמים, ראה להלן. ומדובר כשהוממה, כדלהלן. 135) כלומר, לקח בהמת חולין מכסף מעשר, וחלו עליה שתי קדושות: קדושת מעשר וקדושת שלמים. 136) [שלא קנה אותה אלא על דעת להקריבה שלמים, אבל לא על דעת לפדותה ולאכלה חולין, ולכן פקעה קדושת המעשר ממנה]. 137) מקדושת שלמים, כדן שלמים שהוממו. 138) שם: "רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן, שלמים שלקחן בכסף מעשר שני הוממו ופדאן, עוד אין חוזרין (= המעות) לכמות שהיו להיעשות שני", שקדושת המעשר פוקעת לאחר שנפל בה מום, אף קודם פדיה, כנ"ל. 139) כלומר, אף-על-פי שאין מוסיפין חומש אלא בהקדש ראשון ולא בהקדש שני (פ"ז מהל' ערכין ה"ד, כרבי יהושע בן לוי בירושלמי שם), והיה מקום לומר שקדושת השלמים שחלה ביחד עם קדושת המעשר, הרי היא כהקדש שני, קא-משמע-לן שכיון שקדושת המעשר פקעה, נמצאת קדושת השלמים כהקדש ראשון (ראה ב'מראה הפנים' שם ד"ה שלמים). 140) אבל אם פודה לאחר, אינו מוסיף חומש, ראה בהל' ערכין שם.

- 1 י.ט. המתפיס¹⁴¹ מעות מעשר לשלמים¹⁴² - לא קנו
2 שלמים¹⁴³; שקדשת שלמים אינה חלה על קדשת
3 מעשר, שהמעשר קמוץ גבוה הוא¹⁴⁴. ואין צריך
4 לומר, אם התפיס המעשר עצמן¹⁴⁵ לשלמים - שלא
5 קנו שלמים¹⁴⁶.

141) מנחות פב, א. כרבי אלעזר ורבי אמי ולא כרבי יוחנן. וראה ב'כסף משנה'. 142) כלומר, הקדישן לשם שלמים. 143) ויכול לקנות בהן כל מה שירצה. 144) מנחות, שם. וראה בפ"ג ה"ז. [ומכאן שאף מעות מעשר שני הן ממון גבוה, והצל"ח בפסחים ז, א - לא הביא דברי רבינו אלה]. 145) כלומר, הפירות שעדיין לא פדום. ומכאן נראה, שהפדיה גורעת ומקלישה את קדושת המעשר. וכן כתב ה'חזון איש' פ"ד ה"ב, סוף ד"ה ולקוח. 146) ודוקא כשהתפיס מעות המעשר לשלמים, שאז אינו רוצה שקדושת המעשר תפקע, ולכן לא קנו השלמים, אבל כשלוקח בהמה בכסף מעשר, לשלמים, כיון שפוקעת קדושת המעשר, שוב יכולה קדושת השלמים לחול. ועוד, שכשהוא מתפיס, אזי

יום חמישי י"א אדר ה'תשע"ז

פרק שמיני

1) יבאר הלוקח בהמה לשלמים ממי שאינו תגר. והלוקח כדי יין סתומות במקום שדרכן להמכר כן. מי שהיה לו יין של מעשר שני והשאל קנקניו לאותו מעשר. צבי שלקחו בכסף מעשר ומת. והמניח דינו מעשר להיות אוכל כנגדו עד שיצא לחולין. הלוקח פירות של מעשר ומשך הפירות ולא נתן הסלע עד שהקרו. מי שהיו לו פירות חולין בירושלים ומעות מעשר חוץ ממנה. אם מותר לחלל מעשר שני על פירות ע"ה או על מעותיו. טמאים וטהורים שהיו אוכלים או שותים כאחד בירושלים.

- א. הלוקח בהמה לזבחי שלמים וחייה לבשר תאווה?
ממי שאינו תגר ואינו מדקדק⁴ - יצא העור לחלין⁵,
אפלו היו דמי העור מרפין על דמי הבשר⁶. אכל
הלוקח מן התגר - לא יצא העור לחלין⁷.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"א אדר – ספר זרעים – הלכות מעשר שני קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אם אינו תגר, והרי הוא כמוכר חביות פתוחות. אבל הסלים יצאו לחולין, שאינו מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר.

- 11 ד. לְקַח אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - יִצְאוּ קְלִפְתָּן
- 12 לְחֻלִּין²⁴. לְקַח חוֹתְלֵי²⁵ שֵׁל תְּמָרִים - יִצְא חוֹתְלֵי
- 13 לְחֻלִּין²⁶. קֶפֶה שֵׁל תְּמָרִים, אִם דְּרוֹסוֹת²⁷ - יִצְאוּ
- 14 הַקְּפוֹת²⁸ לְחֻלִּין²⁹, וְאִם לָאוּ - לֹא יִצְאוּ לְחֻלִּין³⁰.

24) שוודאי אין המוכר מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר. 25) סל. 26) שאין המוכר מקפיד עליו, והרי הוא כסלי תאנים וענבים. 27) שאז הן מחוברות לקופה מחמת דריכתן, וצריכות לו. 28) פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים. 29) שטפלות הקופות לתמרים, ואין המוכר מקפיד עליהן. 30) ודינן כדין הכלי של סלי התאנים הנזכר בסוף ההלכה הקודמת.

- 15 ה. מִי שֶׁהִיָּה לוֹ יַיִן³¹ שֵׁל מַעְשָׂר שְׁנִי³², וְהִשְׁאִיל
- 16 קִנְיָנוֹ לְאוֹתוֹ מַעְשָׂרוֹ³³, אִף עַל פִּי שְׁסֵתָם אֶת פִּיהֶם³⁴
- 17 - לֹא קָנָה מַעְשָׂר אֶת הַקְּנָנִים³⁵. בְּנֵס הַיַּיִן³⁶ לְתוֹכָן
- 18 סֵתָם³⁷, אִם קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעְשָׂרוֹ³⁸ עַד שֶׁלֹּא סֵתָם
- 19 אֶת פִּיהֶם - לֹא קָנָה מַעְשָׂר אֶת הַקְּנָנִים³⁹; וְאִם
- 20 מִשְׁסֵתָם פִּיהֶן קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעְשָׂר - קָנָה מַעְשָׂר
- 21 אֶת הַקְּנָנִים⁴⁰. הַפְּקִיד לְתוֹךְ הַקְּנָנִים רְבִיעִית חֲלִין⁴¹, אוֹ
- 22 שְׁפָנִים⁴² לְתוֹכָן שְׁמֹן⁴³ אוֹ חֹמֶץ אוֹ צִיר⁴⁴ אוֹ דָבֵשׁ שֵׁל
- 23 מַעְשָׂר שְׁנִי סֵתָם⁴⁵, בִּינֵין⁴⁶ מִשְׁסֵתָם⁴⁷ בֵּין עַד שֶׁלֹּא
- 24 סֵתָם - לֹא קָנָה מַעְשָׂר אֶת הַקְּנָנִים⁴⁸.

31) דווקא יין. 32) שעשאו מעשר שני על יין אחר. 33) אמר במפורש שהם מושאלים להולך בהם מעשר שני. 34) של הקננים, ונמצא שהם בטלים ליין שיתקלקל אם ייפתחו הקננים. 35) כיוון שפירש שהוא רק משאילם, ועוד שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך הכניסם לקליפתם, שבוודאי אינו פודה אלא כנגד הפרי גרידא והרי כאן תרתי לגריעותא. 36) שהוא עתה יין מעשר שני. 37) שלא פירש שהוא משאיל הקננים, ולא קרא לו שם עדיין, אלא כנסו כשהוא טבול למעשר שני. 38) על יין אחר. 39) אף שלאחר הסתימה צריך היין לקנן, ואף שלא פירש שאינו אלא משאיל הקננים, בכל זאת לא קנה מעשר את הקנן שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך מכניסם לקליפתם. 40) שכיוון שצריך היין לקנן, הרי הוא כמפריש רמון בקליפתו, שפודה את כל הפרי עם הקליפה. אבל פשוט הוא שאין הקנן נתפס בקדושת מעשר ואין אומרים שלאחר שתיית היין יישאר בקדושתו, שלא עדיף הוא מקליפות שנקלפו מן הפירות. 41) כלומר, טבל (שלבסוף יפריש עליה תרומות ומעשרות ממקום אחר), ועל רביעית זו הוסיף יין, ואפילו קרא שם ועשאו מעשר לאחר שסתם פי הקנן, לא קנה המעשר את הקנן, שכיוון שיש לו רביעית יין טבל חוץ מן המעשר, לא בטל הקנן לגבי המעשר. 42) בתוספתא שם: "במי דברים אמורים (שקנה המעשר את הקנן), בשל יין (שהיין צריך לקנן, כנ"ל) אבל של ציר, של חומץ, של מוריס, של שמן, של דבש, בין גפם בין שלא

2) וכדין וכתורה עשה. 3) ירושלמי שם הלכה א: "אמר רבי זעירא, הדא דתימא (שיצאו העור והקנן לחולין) כשהיה המוכר הדיוט (שאינו יודע בסחורה, כי אינו חשוב שמכר, אלא הבשר והיין בלבד, ואינו מקפיד על העור והקנן). ולפיכך יצאו לחולין, לפי שלא קנאם במעות מעשר שני). אבל אם היה המוכר אומן (סוחר, שיודע דמי הבשר והעור), נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו (ולא יצאו לחולין)". 4) כלומר, אינו מקפיד על העור. 5) כלומר, אין צריך לאכול דמיו בקדושה, בירושלים, לפי שלא נתקדש כלל בקדושת מעשר שני, שהרי הוא כמתנה בידי הלוקח, שאין המוכר מקפיד על כך, ודין העור המחובר לגוף הבהמה, כדין חביות סתומות. 6) שנבלעים דמי העור בדמי הבשר. 7) ודינו כלוקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה.

- 1 ב. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ פְּדִי יַיִן סְתוּמוֹת⁸ מִמָּקוֹם שֶׁדִּרְבָּם
- 2 לְהַמְכֹּר סְתוּמוֹת⁹ מִמֵּי שְׁאִינוֹ תֵּגֵר - יִצְא הַקְּנָנִים
- 3 לְחֻלִּין¹⁰. לְפִיכֵן¹¹ צָרִיף¹² הַמוֹכֵר לְפִתְחֵי רְאִשֵׁי
- 4 הַפְּדִים¹³, פְּדִי שֶׁלֹּא יִצְא הַקְּנָנִים לְחֻלִּין¹⁴. וְאִם רָצָה¹⁵
- 5 לְהַמְכִיר עַל עֲצָמוֹ וְלִמְכֹּר בְּמַדְהָ¹⁶ - יִצְא הַקְּנָנִים
- 6 לְחֻלִּין¹⁷.

8) אבל פתוחות, לא יצא הקנן לחולין. 9) אבל הלוקח במקום שדרכם להימכר פתוחות, לא יצא הקנן לחולין. 10) שאז אינו מקפיד עליו, ונותנו בחינם אגב היין שבתוכו. 11) כלומר, לפי שאמרנו שאם המוכר אינו תגר, ומכר סתומות ובמקום שדרכם להימכר סתומות, יצאו הקננים לחולין. 12) שם פרק ג משנה יג. כבית הלל שאמרו: "מפתח (=פותח), ואינו צריך לערות", ולא כבית שמאי שהצריכו גם לערות את היין. 13) ומדובר במקום שדרכה להימכר סתומות כנ"ל, ובוה שהוא מוכרם פתוחות, הוא מגלה דעתו שהוא מקפיד עליהם, והלוקח משלם בכסף המעשר גם עבור הכדים. 14) וכל זה כדי שיתרבה המעשר, שהרי יאכל בקדושה כנגד הקנן, ונראה שהוא הדין במוכר בהמה, שיאמר בפירוש שהוא מוכר העור בפני עצמו, כדי שלא יצא לחולין. 15) המוכר שאינו תגר. 16) כלומר, למדוד את היין בדיוק, כדי שלא יבוא להונות את חבירו (כשהוא מוכר לו בבת אחת), ולמכור לו פחות יין ממה שהוא משלם עבורו. 17) אף על פי שהוא פותח את ראשי הכדים כדי למדוד את היין, שבנידון זה אין פתיחת ראשי הכדים הוכחה לכך שהוא מקפיד על הקננים.

- 7 ג. לְקַחְן פְּתוּחוֹת¹⁸ אוֹ סְתוּמוֹת¹⁹ בְּמָקוֹם שֶׁדִּרְבָּן
- 8 לְהַמְכֹּר פְּתוּחוֹת²⁰, אוֹ שֶׁלֶקַח מִן הַתֵּגֵר שְׁמֵן דְּקֶדֶק
- 9 בְּמִכְרֵתוֹ - לֹא יִצְא הַקְּנָנִים לְחֻלִּין²¹. לְקַח סְלֵי תְּאֲנִים
- 10 וְעֵנְבִים עִם הַפְּלִי²² - לֹא יִצְאוּ דְּמֵי הַפְּלִי לְחֻלִּין²³.

18) שאז נמכר הקנן לחוד. 19) והמוכר אינו תגר. 20) שמכירתן פתוחות, היא הוכחה שמוכרין כל אחד בפני עצמו. 21) ונמצא ששילם הלוקח בכסף המעשר גם עבור הקנן, וצריך לאכול כנגדו בירושלים. 22) שמניחים הסלים בתוכו. 23) שוודאי מוכר הוא הכלי בפני עצמו אף

62) והמדובר בלוקח בירושלים. (63) של חולין על דעת לחלל עליהם סלע של מעשר שני שבידו. (64) ואילו לא משך על דעת לחלל, היה קונה אותם במשיכה כדין מטלטלין הנקנים במשיכה, אבל כיוון שמשך על דעת לפדות, אין הקניין נגמר לגבי החילול, אלא בנתינת הכסף. (65) ואילו נתן הסלע מייד, ונתפסו אז הפירות בקדושת המעשר, אין כל ספק שאם נתייקרו, נתייקרו למעשר שני. (66) כלומר, נותן למוכר סלע בלבד, לפי שגבי דין מקח וממכר, קנה הפירות במשיכה כדין כל המטלטלין, ובוה נתפסה קדושת הסלע על כל הפירות, אף על פי שהם שווים עתה שני סלעים, לפי שלגבי קדושת המעשר אין המקח (שהוא המחלל) נגמר, אלא בכסף. (67) קידושין נד: לרבי מאיר שמעשר שני ממון גבוה, והלכה כמותו. (68) כלומר, כל הפירות, ששווים עתה שני סלעים, נתפסים בקדושת המעשר.

16 ח. משך פרות בשתי סלעים, ולא הספיק לתן 17 המעות עד שהזלו הפרות ועמדו בסלע - אינו 18 מפריש עליהן⁶⁹ ממעות מעשר שני אלא סלע 19 אחת⁷⁰, ומוסיף עליה סלע שנייה מן החלין⁷¹ ונותן 20 למוכר⁷². ואם היה המוכר עם הארץ⁷³ - הרי זה 21 מתר לתן סלע שנייה ממעות מעשר שני של⁷⁴ 22 דמאי⁷⁵. נתן לו⁷⁶ סלע של מעשר, ולא הספיק 23 למשך הפרות עד שעמדו בשתיים - מה שפדה 24 פדה⁷⁷, והדין ביניהן⁷⁸.

69) כלומר, אינו מחלל עליהם. (70) שהרי עתה, בשעת החילול אין הפירות שווים אלא סלע אחד. (71) אבל לא מן המעשר, שהרי אינו מתחלל על הפירות אלא סלע אחד בלבד, והרי המוכר צריך לקבל חולין ולא מעשר ששווי פחות משווי של חולין. (72) שהרי לעניין מקח וממכר קנה במשיכה, ואז היו שווים שני סלעים. (73) אבל לחבר הנוזהר בקדושת מעשר שני של דמאי, אינו יכול לפטור עצמו בדמאי אלא בחולין, כפי שנתייב. (74) "לפי שעם הארץ נופל ברוב בזה המכשול, וחזקתו שהוא משמש בדמאי, ואינו מוציא ממנו מעשר [כלומר, אינו מחלל מעות מעשר של דמאי מספק, וכיוון שהוא בין כה וכה מזלזל בדמאי, אין בכך כלום אם נמציא לו מעות דמאי]". ולא אסרו למכור דמאי לעם הארץ, אלא בפירות עצמן, אבל לא במעות. (75) אבל של וודאי לא, לפי שאין מוסיין מעות מעשר שני של וודאי לעם הארץ. (76) הלוקח למוכר. (77) כלומר, השכר למעשר, כי הפירות שהיו שווים אז סלע, ועכשיו שנים - נעשו מעשר. שפדיית מעשר היא משיכתו, אף שיכול המוכר לחזור בו. (78) כלומר, לעניין קניין הפירות, הרי ההלכה היא כמו בקניין שאר מטלטלין שאינם נקנים אלא במשיכה, ואם המוכר רוצה לקבל "מי שפרע", מחזיר לו ללוקח את הסלע שנתחלל, ונשארים בידו פירות מעשר בשווי של שני סלעים, שאין פדיון המעשר קשור בקנייני הממון הרגילים.

ט. נתן לו סלעים שתיים של מעשר, ולא הספיק

גפם קנה מעשר". (43) בכתובות קח: אמרו: "רימון בלי קליפתו לא מינטר (אינו נשמר), שמן מינטר בלא קנקנים". (44) הוא שמן דגים. ואינו חייב כלל במעשר, ולא נזכר בתוספתא שם אלא באשגרה מפרק א שם (תוספתא כפשוטה). או שעירבו בו שמן זית. (45) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים ולא קרא שם עדיין. (46) שקרא שם. (47) את פי הקנקנים. (48) שכל אלו אינם כיון הצריך לקנקן, אלא נשמרים בלעדו, ואינם כמפריש פרי בקליפתו.

1 ו. צבי שלקח⁴⁹ בכסף מעשר ונת - יקבר 2 בעורו⁵⁰. לקחו חי ושהטו⁵¹ ונטמא - הרי זה 3 יפדה כשאר פרות שנטמאו⁵². המניח דינר מעשר 4 שני להיות אוכל כנגדו⁵³ עד שניצא לחלין⁵⁴, 5 והיה הדינר יוצא בעשרים מעה⁵⁵, אבל עליו 6 בעשר מעה⁵⁶ והזול⁵⁷ המעות לאחר זמן והרי 7 הדינר יוצא בארבעים מעה⁵⁸ - צריך לאכל⁵⁹ 8 עליו בעשרים מעה ואתר כף יצא לחלין⁶⁰. 9 הוקרו המעות והרי הדינר יוצא בעשר מעין - 10 אוכל עליו בחמש מעין⁶¹ ואתר כף יצא לחלין.

49) לבשר תאוה. (50) "שאינ פודין את הקדשים להאכילם לכלבים", ומעשר שני קרוי "קדש". ואף על פי שכתב רבינו בהלכה א, שהלוקח חיה לבשר תאוה ממי שאינו תגר, יצא העור לחולין, זה אינו אלא כשהיא כשרה לאכילה, שאז אינו נותן דעתו אלא לבשר, אבל כשמת, שאינו ראוי לאכילה, הרי זה כאילו נתן עיניו בעור, ולכן החמירו לקברו עם עורו. (51) שראוי לאכילה, ואינו פודה להאכיל לכלבים. וקל וחומר כשלקחו שחוט. (52) שהם נפדים. (53) כלומר, שכשקונה פירות בירושלים מחלל מעות המעשר שבידו על הפירות. (54) כלומר, כשיאכל פירות בשווי של כל הדינר. (55) כלומר, היו עשרים מעות בדינר. (56) ונמצא חצי הדינר מעשר וחציו חולין. ודווקא כשלא אכל אלא כנגד חציו של הדינר, אבל אם אכל כנגד כולו, הרי נתחלל, ושוב אינו יכול לאכול כנגדו. (57) במשנה שם: "והלך למקום אחר וכו'". ולפי ששם מדובר באיסור של חולין וחוי' לירושלים, ואילו דברי רבינו בדינר של מעשר שני בירושלים, ולפיכך השמיט בבא זו שהרי אסור להוציא חוץ לחומת ירושלים. (58) והשאלה היא אם יאכל רק כנגד עשר מעות שנתורו בדינר, וכפי שהיה שווה לפני שחלל עליו את פירות המעשר, או שיאכל כנגד כ' מעות, וכפי שהוא שווה עתה, ונמצא המעשר נפסד. (59) שאם לא כן יהא מוציא מעשר בתורת חולין. (60) שכשם שהולכין אחר מקום הפדייה, כן הולכין אחר זמן הפדייה. (61) ולא יותר, וכאן לא כתב רבינו "צריך", כיוון שאין בכך כלום אם יאכל עליו ביותר מחמש מעות, שאז ייצא שאכל חולין בתורת מעשר.

11 ז. הלוקח⁶² פרות⁶³ בסלע של כסף מעשר, ומשך 12 הפרות⁶⁴ ולא הספיק לתן הסלע⁶⁵ עד שהוקרו 13 הפרות ועמדו בשתיים - הרי זה מפריש עליהן סלע 14 בלבד⁶⁶; שנטמא: ונתן את הכסף וקם לו - בנתינת 15 הכסף קונה⁶⁷, והשכר למעשר⁶⁸.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שטבל לחולין, אינו אוכל במעשר שני, אלא אם טבל לשם מעשר שני.

יג. במה דברים אמורים?⁹² בשהיה חברו בעל הפרות חבר⁹³; שאין מוסרין פרות של מעשר שני של ודאי אלא לחבר⁹⁴. לפיכך⁹⁵, אם היו המעות של דמאי - אומר פן אף לעם הארץ⁹⁶. ומתן לחלל מעשר שני⁹⁷ על פרות⁹⁸ עם הארץ ועל מעותיו⁹⁹, ואין חוששין להם שגמא של מעשר שני הם¹⁰⁰.

92 שהתירו לחלל מעות מעשר שלו, על פירות חולין של חברו. 93 אבל לעם הארץ אסור ליתן במעשר שני של וודאי. 94 אבל לא לעם הארץ, שהוא בחזקת טומאה. 95 לפי שלא אסור לומר לחברו, אלא כשהמעות של מעשר וודאי. 96 כלומר, מחלל על פירותיו. 97 פירות ומעות מעשר שני של דמאי. 98 ראה למעלה פרק ד הלכה ב שלדעת רבינו מחללים פירות על פירות. 99 במשנה שם: "בראשונה היו אומרים, מחללין (מעות של מעשר דמאי) על פירות עם הארץ. חזרו לומר, אף על מעותיו". 100 "ואין קודש פודה קודש".

יד. המניח דינר של מעשר להיות אוכל פנגדו¹⁰¹ והולך - פיון שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו אלא פחות מפרוטה יצא לחלין. במה דברים אמורים? בשל דמאי¹⁰²; אבל בשל ודאי - לא יצא לחלין עד שישאר ממנו פחות מפרוטה אחר שמוסרין את החמש, פגון שנשאר ממנו פחות מארבעה חמשי שנה פרוטה¹⁰³.

101 כלומר, מחללו על הפירות בירושלים, ואוכלם שם. 102 שאינו מוסיף עליו חומש. 103 אבל אם יש בו ארבעה חומשי שווה פרוטה, יכול לאכול כנגדו עוד פירות בשווי פרוטה, שהרי הוא מוסיף עליו חומש מלכר, שהוא רובע מלגיו, והרי הכל ביחד, פרוטה שלמה.

טו. טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין¹⁰⁴ כְּאֶחָד בִּירוּשָׁלַיִם, וְרָצוּ הַטְּהוּרִין לְהִיּוֹת אוֹכְלִין מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שְׁלֵהָם - מְנִיחִין סֵלַע שֶׁל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי וְאוֹמְרִין: פֶּל שֶׁהַטְּהוּרִים אוֹכְלִים וְשׁוֹתִין - סֵלַע זֶה מְחַלֵּל עָלָיו. וְתֵצֵא הַסֵּלַע לְחִלִּין, שֶׁהָרִי אָכְלוּ וְשָׁתוּ בְּשׁוּיָה בְּטְהוּרָה¹⁰⁵. וּבְלֵבָד שֶׁלֹא יִגְעוּ הַטְּמָאִים בְּמֵאָכְל, שֶׁלֹא יִטְמְאוּהוּ.

104 המדובר כשהמעשר בכד של חרס, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, והטמאים לא היו זבים שמתמאים גם כלי חרס בהיסט אלא טמאי מת. וכל אחד מהם מערה מהכד אל הכלי שלו, והחילול תופש כשמערה מן הכד אל הכלי שלו. [וצריך לומר שאינם מסובים על שולחן אחד, או אינם מכירים זה את זה, שאם לא כן אסורים לאכול ביחד זה מעשר שני טהור, וזה חולין טמאים]. 105 [מכאן שאם חילל מעות של מעשר שני על פירות טמאים, שאם יתפשו בקדושת מעשר יהיו אסורים באכילה, כדן מעשר

1 לְמֵשֶׁךְ הַפְּרוֹת עַד שֶׁחֲזְרוּ לְהִיּוֹת בְּסֵלַע - מֵה שֶׁפָּדָה 2 פָּדָה⁷⁹, וּמִדַּת הַדִּין בִּינִיָּהֶם. שֶׁהַמֵּעֶשֶׂר שְׁנֵי - פְּדִיתוּ 3 הִיא מְשִׁיבֵתוֹ⁸⁰.

79 כלומר, הסלעים יצאו לחולין, והפירות שעתה שווים סלע אחד, הם פירות מעשר, והפסיד המעשר. 80 כלומר: נתינת הכסף במעשר שני קונה, כמו המשיכה בחולין.

י. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת חֲלִין בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ לוֹ מְעוֹת מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁸¹ - אוֹמֵר: הָרִי הַמְּעוֹת הֵהֶם מְחַלְלִין עַל הַפְּרוֹת הָאֵלֶּי; וְיֹאכְלֵם שְׁמֵם⁸² בְּטְהוּרָה, וְיִצְאוּ אוֹתָן הַמְּעוֹת לְחִלִּין בְּמִקוֹמָן⁸³.

81 במשנה: "פירות בירושלים ומעות במדינה". ופירש רבינו שם: "מדינה נקראת, כל מדינה ומדינה ממדינת ארץ ישראל לבד מירושלים". 82 בירושלים. 83 שאין אנו צריכים שהמעות והפירות יהיו במקום אחד בשעת החילול.

יא. הָיוּ לוֹ מְעוֹת מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, וְיֵשׁ לוֹ פְּרוֹת⁸⁴ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - אוֹמֵר⁸⁵: הָרִי הַמְּעוֹת הָאֵלֶּי מְחַלְלִין עַל פְּרוֹת הֵהֶם; וְיִצְאוּ הַמְּעוֹת לְחִלִּין, וְיַעֲלוּ הַפְּרוֹת וְיֹאכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם⁸⁶. שְׁאִינוּ צָרִיף לְהִיּוֹת הַמְּעוֹת וְהַפְּרוֹת בְּמִקוֹם אֶחָד בְּשַׁעַת הַחִלּוּל.

84 חולין. 85 ומה שכתב רבינו למעלה בפרק ד הלכה ו, שאין מחללין מעות מעשר שני על פירות של חולין חוץ לירושלים, אין זה אלא באופן שגם המעות של מעשר שני וגם הפירות של חולין מחוץ לירושלים, ולמדו כן בירושלמי ממה שנאמר "והלכת אל המקום וגו' ונתת את הכסף וגו' בבקר ובצאן", שאינו אלא בקירוב מקום (= בירושלים) ולא בריחוק מקום. אבל אם מעות מעשר שני בירושלים, אף על פי שפירות חולין מחוצה לה - מחללים, כשם שמחללים אם המעות מעשר שני מחוץ לירושלים ופירות חולין בירושלים. 86 ודווקא כשפירות חולין או מעות מעשר שני בירושלים, אבל אם פירות מעשר שני בירושלים, אין מחללים אותם לא על מעות חולין שבירושלים ולא שמחוצה לה.

יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ מְעוֹת מֵעֶשֶׂר בִּירוּשָׁלַיִם וְצָרִיף לָהֶם⁸⁷, וְיֵשׁ לְחִבְרוּ פְּרוֹת חֲלִין⁸⁸ שְׁרוּצָה לְאֹכְלָן⁸⁹ - אוֹמֵר לְחִבְרוּ: הָרִי הַמְּעוֹת הָאֵלֶּי מְחַלְלִין עַל פְּרוֹתֶיךָ. וְנִמְצְאוּ אוֹתָם הַפְּרוֹת לְקוֹחוֹת בְּכֶסֶף מֵעֶשֶׂר, וְיֹאכְל אוֹתָם חִבְרוּ בְּטְהוּרָה⁹⁰ וְלֹא הַפְּסִיד בָּלוֹם⁹¹, וְיִצְאוּ הַמְּעוֹת לְחִלִּין.

87 לדברים שאינם בכלל אכילה, שתייה וסיכה, שאסור להוציא עבורם מעות מעשר שני. 88 בין בירושלים ובין מחוצה לה. 89 ולא למכרם ולקנות בהם דברים אחרים, ואם כן לא איכפת לו להתפיסם בקדושת מעשר שני שאינו עומד אלא לאכילה. 90 כדן פירות שנקנו בכסף מעשר שני. 91 בעל הפירות, אלא טבילה לשם מעשר שני, שאף

שני טמא - הרי זה כקונה עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאם המוכר כאן יחזור הדמים למקומן.

פָּרָק תְּשִׁיעִי

1 יבאר שנטע רבעי הוא קודש, והיכן דינו להאכל, ואם פודים אותו במחבור. אם משנים אותו מברייתו ואם מפרישין ממנו תרומה ומעשרות. שמהלך יום מעלים כרם רבעי לירושלים. וכיצד פודין אותו. מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה או בשני הערלה. אימתי הוא ר"ה לערלה ולרבעי, ומאימתי מונין להם. העלין והלובין והגפנים אם מותרין בערלה וברבעי.

1 א. נִטַע רְבִיעִי - הָרִי הוּא קֹדֶשׁ; שְׁנָאֵמַר: וּבִשְׁנָה
2 הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלּוּלָיִם לַיָּי. וְדִינוֹ
3 לְהֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם³ לְבַעְלָיו⁴, כִּמְעֶשֶׂר שְׁנֵי⁵. וּכְשֶׁם
4 שְׂאִין מְעֶשֶׂר שְׁנֵי בְּסוּרְיָא⁶, כִּף אֵין נִטַע רְבִיעִי
5 בְּסוּרְיָא⁷. וּבְנִטַע רְבִיעִי הוּא אוֹמַר: וְאִישׁ אֶת קֹדְשׁוֹ
6 לוֹ יִהְיֶה; שְׂאִין לָךְ קֹדֶשׁ שְׂלֵא נִתְפָּרֵשׁ דִּינוֹ בְּתוֹרָה
7 לְמִי שְׁהוּא⁸ חוּץ מִנְטַע רְבִיעִי⁹.

2 נטיעה בת ארבע שנים (פרה פ"א משנה א.) ובברכות לה. אמרו: "רבי חייה ורבי שמעון ברבי: חד תני כרם רבעי, וחד תני נטע רבעי (כל פירות האילן בתורת רבעי - רש"י) ופסק רבינו כמאן דאמר "נטע רבעי". וראה במראה הפנים לברכות, ראש פ"ד ד"ה רבי חייה. (3) כן הוא בספרי פרשת נשא (לבמדבר ה, י), וראה במעשר שני פ"ה משנה ב. (4) כן הוא בספרי שם, ובספרא פרשת קדושים פרשה ג הלכה ט. וראה בספר המצוות, עשה קיט. (5) למעלה פ"ב הלכה א. כן הוא בספרי שם. (6) ראה למעלה פ"א הלכה יד. (7) שהרי הוקש למעשר שני (ירושלמי פאה פ"ו הלכה ה, ומעשר שני פ"ה הלכה ב.). (8) כלומר, למי שהוא צריך להנתן. (9) בספר המצוות שם, כתב רבינו: "ולשון ספרי, ואיש את קדשיו לו יהי, משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן, ולא שייר מהם אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי, שיהיו לבעלים".

8 ב. הַרוּצָה לְפִדוֹת נִטַע רְבִיעִי - פּוֹדְהוּ, כִּמְעֶשֶׂר
9 שְׁנֵי¹⁰. וְאֵם פְּדָהוּ לְעַצְמוֹ - מוֹסִיף הַמְשָׁי¹¹. וְאֵין
10 פּוֹדִין¹² אוֹתוֹ עַד שְׁיִגִיעַ לְעוֹנַת הַמְעֶשֶׂר; שְׁנָאֵמַר:
11 לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ - עַד שְׁיִעֲשֶׂה תְבוּאָה. וְאֵין
12 פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּמַחְבָּר¹³, כִּמְעֶשֶׂר שְׁנֵי¹⁴. וְהָרִי הוּא
13 מְמוֹן גְּבוּהָ¹⁵, כִּמְעֶשֶׂר¹⁶. לְפִיכֵךְ¹⁷ אֵינוֹ נִקְנָה
14 בְּמַתְנָה¹⁸, אֶלֶא אִם נִתְּנוּ בְּסוּרֵי¹⁹. וְדִינוֹ בְּשֶׁאֵר הַדְּרָרִים
15 - לְעַנְּנֵן אֶכִּילָה וְשִׁתִּיה וּפְדִיָה - כִּמְעֶשֶׂר²⁰.

10 ספרי שם. (11) מעשר שני פ"ה משנה ג, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. וראה למעלה בפ"ה הלכה א. (12) ספרא שם הלכה י: "תבואתו, מלמד שאין נפדין אלא תבואה. מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבוא לעונת המעשרות". וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשר הלכות ג-ה. ובירושלמי ערלה סוף פרק א: "תני, פרי אתה פודה, ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגים". ובוסר הם ענבים שאין החרצן שלהם נראה במחוץ (למעלה שם - תוספות

י"ט טוב' מעשר שני שם, משנה ה בסוף דבריו). או כל זמן שלא הגיעו לכפול הלבן (שם בתחילת דבריו, וראה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יד.). (13) תוספתא מעשר שני פ"ה סוף הלכה יט: "הכל מודים (בית-שמאי ובית-הלל), שאין פודין (נטע רבעי) במחבור לקרקע". וכן משמע בירושלמי שם הלכה ב. (14) שאינו במחבור, כמפורש בתרומות פ"א משנה ה, ובביכורים פ"ב משנה ד. ואם כן, אפילו בדיעבד אינו פדוי, ולא כדעת הר"ש במעשר שני שם משנה ה. (15) מע"ש שם, כבית-הלל. (16) ראה למעלה פ"ג הלכה יז. (17) כלומר, לפי שהוא ממון גבוה. (18) ראה למעלה שם. (19) בקידושין נד: "תא שמע, הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו, בין משלו בין שניתן לו במתנה. מני, אילימא רבי מאיר (הסובר, מעשר שני ממון גבוה הוא), מי מצי יהיה ליה (במתנה), והא גמרי קודש קודש ממעשר, וכו'. לעולם רבי מאיר, והכא במאי עסקינן, כגון דיהיב כשהוא סמדר (כשהענבים ניכרים, לאחר שנפל הפרח - רש"י)". הרי שרק סמדר אינו פרי, אבל בוסר שהוא גדול מסמדר הרי הוא פרי. ורבינו סמך על הירושלמי והספרא שהובאו למעלה. וראה להלן הלכה יג וצ"ע. ועיין מאירי לקידושין שם (עמ' 862) ובכסף-משנה וחזון-איש. (20) שהרי הוקשו זה לזה, כנ"ל.

16 ג. וְהַפּוֹדָה²¹ כָּרֶם רְבִיעִי - רְצָה פּוֹדְהוּ עֲנָבִים²², רְצָה
17 פּוֹדְהוּ יַיִן. וְכֵן הַזֵּיתִים²³. אֶבְלָל²⁴ שְׂאֵר הַפְּרוֹת - אֵין
18 מְשַׁיִן אוֹתָן מִפְּרִיתָן²⁵.

21 תוספתא מעשר שני שם. (22) כבית-הלל, ולא כבית-שמאי, שאין פודים אותו ענבים אלא יין, שגם שומת הענבים ידועה, ולא יבואו לזלזל בשומא שלהם. וראה בתוספתא כפשוטה. (23) שהרי מותר לעשות מזיתים, שמן, כמפורש בתרומות פ"א משנה ג. (24) תרומות שם. (25) "שאסור לו להחזיר האוכל משקה, כשהאוכל אוכל של תרומה (פ"א מהלכות תרומות הלכה ב) או של מעשר שני, אלא הזיתים והענבים בלבד, למאמר השם יתברך, כל חלב דגן תירוש ויצהר. ותירוש הוא היין, ויצהר הוא השמן, וקראו הכתוב ראשית, כמו שקרא הביכורים ראשית וחייב אותה בתרומה, ולפיכך מותר להוציא מהם משקה בין שיהיו תרומה או מעשר שני" (פירוש המשנה שם). ולמדו נטע רבעי ממעשר שני בגזירה-שוה, כנ"ל.

19 ד. כָּרֶם רְבִיעִי²⁶ - אֵין לוֹ לֹא שְׁכָחָה²⁷ וְלֹא פָּאָה²⁸
20 וְלֹא פָּרֵט²⁹ וְלֹא עוֹלְלוֹת³⁰. וְאֵין מְפָרִישִׁין מִמֶּנּוּ
21 תְרוּמָה וּמְעֶשְׂרוֹת³¹, כִּשֶׁם שְׂאִין מְפָרִישִׁין מִמְעֶשֶׂר
22 שְׁנֵי³²; אֶלֶא כִּלּוֹ עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם, או נִפְדָה וַיַּעֲלוּ
23 הַדָּמִים וַיֵּאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, כִּמְעֶשֶׂר.

26 מעשר שני שם, ופאה פ"ז משנה ו, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. (27) ראה בפ"ה מהלכות מתנות עניים. (28) ראה שם פ"א. (29) שם פ"ד הלכה טו. (30) שם הלכה יז. ונקט רבינו "כרם רבעי", מפני שבכרם ישנן ארבע מתנות אלו לעניים, ראה שם פ"א הלכה ז. (31) "לפי שהוא ממון גבוה" (פירוש המשנה). וראה בירושלמי שם הלכה ב, ובמשנה: "בית-שמאי אומרים יש לו (לכרם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 בְּסֻלְעַ 46 עַל מִנְתָּ שְׂיֻצִיא יִצְיֵאוֹת הַשּׁוֹמְרִים
 10 וְהַחֲמֵרִים וְהַפּוֹעֲלִים מִבֵּיתוֹ. וְאַחַר שְׂקוֹצְבֵינִי אֵת
 11 הַשְּׂעִיר 47, מְנִיחַ אֵת הַמְּעוֹת וְאוֹמֵר: כָּל הַנִּלְקָט
 12 מִזֶּה 48 מְחַלֵּל עַל הַמְּעוֹת אֵלּוּ 49 מְשַׁעֵר כֶּף וְכָף סִלִּים
 13 בְּסֻלְעַ 50. וּבְשִׁבְעֵיתוֹ 51 פּוֹדֶה 52 בְּשׂוֹי 53, שְׂאִין שֵׁם
 14 לֹא שׁוֹמְרִים וְלֹא פּוֹעֲלִים 54. וְאִם 55 הִיא הַפֶּקֶר 56 -
 15 אֵין לוֹ אֵלָא שְׂכַר לְקִיטָה בְּלִבָּד.

רבעי) פרט ויש לו עוללות, והעניים פודין לעצמן. ובית הלל אומרים, כולו לגת". ואף-על-פי שלא נזכר במשנה אלא שכרם רבעי פטור מפרט ועוללות, כיון שאמרו בית-הלל: "כולו לגת", משמע שפטור מכל המתנות כמעשר שני (תוספות אנשי שם, לפאה שם). (32) שהקדימו בשבילים שפטור מן התרומות ומן המעשרות, ראה בר"ש לתרומות פ"א משנה ה.

1 ה. עֲנָבִים 33 שֶׁל פְּרֵם רְבַעִי 34 - הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין 35,
 2 שְׂיֵהִיו עוֹלִין 36 לִירוּשָׁלַיִם מֵהַלֶּךְ יוֹם לְכָל צַד, כְּדִי
 3 לְעֹטֵר 37 שׁוֹקֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּפִרוֹת 38. וּמִשְׁהָרֵב בֵּית
 4 הַמִּקְדָּשׁ 39 - נִפְדָּה אֶפְלוֹ סְמוּךְ לַחֹמָה. וּשְׂאֵר כָּל
 5 הַפִּירוֹת 40 - אֶפְלוֹ בְּזִמְן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְדִּין סְמוּךְ
 6 לַחֹמָה.

(33) שם משנה ב, ותוספתא שם הלכה יד, והדגיש רבינו "ענבים", מפני שביתר הפירות לא תקנו, ראה להלן בסוף ההלכה. (34) לא התקינו אלא ברבעי ולא במעשר שני, ראה להלן בסוף ההלכה. (35) בביצה ה: "והא כרם רבעי דרבנן (זה שהוצרך להעלות הפירות עצמן - רש"י)". (36) הפירות עצמם, ולא ידם במעות. (37) שם. ותוספתא מעשר שני שם. (38) כלומר, ימכרו אותם לבעלי החנויות והם ימכרו אותם בשוק. ואף-על-פי שמעשר שני אסור במכירה (למעלה פ"ג הלכה יז) והוא-הדין לרבעי (וכן מפורש בקידושין נד: שאפילו במתנה אסור, וראה במשנה ראשונה שם) - כל זה אינו אלא למכרם בקדושתם, אבל לפדותם ולעשותם חולין אינו אלא איסור מדרבנן. ראה בבבא מציעא נג: ש"מחיצה לקלוט - דרבנן". ומשום עיטור שוקי ירושלים בפירות, התירו חכמים (תוספתא כפשוטה). ועיין רע"ב שם. (39) והעיר ניתנה ביד האויבים - לא חששו לעטרה בפירות (פירוש המשנה). והנה במשנה: "ומשרבו הפירות (בירושלים) התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה (כלומר, החזירו את הדין לקדמותו, שאין צורך להעלות הפירות עצמם לירושלים) וכו'. רבי יוסי אומר, משחרב בית המקדש היה התנאי הזה וכו'". והביא רבינו כרבי יוסי והשמיט דברי תנא-קמא, ועיין תוספות יום-טוב שם, ומראה הפנים לירושלמי שם הלכה ב ד"ה כרם. (40) בתוספתא (שם פ"ה הלכות יד-טו): "ושאר כל האילן, הרי זה נפדה סמוך לחומה - ושאר כל האילן נטע רבעי כמעשר שני". וטעם החילוק בין שאר הפירות לענבים, מצאנו בירושלמי שם: "אמר רב הילא, בראשונה היו עושין יין בטהרה לנסכים, ולא היו ענבים מצויות, התקינו שיהו עולין (הענבים) לירושלים מהלך יום לכל צד וכו'". הרי שמיעוט הפירות בירושלים, היה מחמת הנסכים. ואם כן, אין זה אלא בענבים ולא בשאר הפירות. ומה שלא התקינו כן גם במעשר שני, הוא, מפני שענבים שסתמם עומדים ליין, אין מפרישים מהם תרומות ומעשרות, לכתחילה, אלא לאחר שייעשו יין ותיגמר מלאכתם (ראה למעלה פ"ה מהלכות תרומות, הלכות ד, ו, יח). ואין עיטור שוקי ירושלים אלא בפירות, ולא ביין, ראה צל"ח לביצה שם.

(41) שם משנה ד. (42) עם פירות רבעי, לשער בו, כדלהלן. ויש מפרשים סל ריק, ומשערים על פי כמה הוא שוה, אם הוא מלא (תפארת ישראל). (43) אנשים, הבקאים בשומא. ויש אומרים שבענין זה אין סומכים על שלשה תגרים ואחד גוי וכו', כמו שאמרו במעשר שני, ראה למעלה פ"ד הלכה כ (ר"י קורקוס). ולא חלק רבינו בין אם דמי הפירות ידועים או אינם ידועים, כמו שחילק למעלה שם לענין מעשר שני. וטעם הדבר הוא, שמעשר שני כיון שאין מפרישין אותו במחבור, ואף בתלוש אין חיובו חל אלא-אם-כן ראה פני הבית, ולכן כל ההוצאות על השומרים, החמרים והפועלים, אינם על חשבון המעשר, שם הלכה כב, אבל פירות נטע רבעי, שקדושים בעודם מחוברים באילן אין ההוצאות על חשבון המלקט, אלא על חשבון הפירות, כדלהלן (ראה בר"י קורקוס, תוספות יום-טוב ומשנה ראשונה). ומה שאמרו במשנה (סנהדרין ב.): "נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועים" - אין התנאי הזה (= "אין דמיו ידועים") אלא במעשר שני, ולא בנטע רבעי (ועיין תוספות שם יד: ד"ה נטע). וכן מוכיח לשון המשנה שאמרו: "שאין דמיו" (בלשון יחיד), ולא: "שאין דמיהם". ורש"י שם ב. גרס "שאין דמיהן". (44) בדפוס רומי: "ואומרין", ובמשנה שם "ואומר". ראה ב"משנה ראשונה" שם. (45) כלומר, כמה סלים עם פירות. (46) כלומר, אלו היה אדם פודה את הפירות כשהם מחוברים, לפני שהוציאו עליהם את ההוצאות דלהלן, כמה פירות היה פודה, בהתחשב עם ההוצאות שעליו להוציא (שם). (47) כלומר, כמות הפירות עבור סלע אחד. (48) משדה זו. (49) במשנה שם: "האלו". (50) כפי שאמדו מתחילה לסלע אחד, כן לכל סלע וסלע, כמספר הסלים שישנם. (51) שם משנה ה, שהארץ אינה נעבדת ואינה נשמרת (פירוש המשנה שם). (52) את נטע הרבעי, אם חלה השנה הרביעית של הפירות, בשביעית. (53) כלומר, בלי ניכוי ההוצאות הנ"ל. (54) שהרי אין קוצרין בשביעית כדרך שקוצרין כל השנים, אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל (פ"ד מהלכות שמיטה הלכה א). וגם שכר לקיטה אין כאן, לפי שכל אחד מלקט לעצמו (פירוש המשנה שם). וראה במשנה ראשונה שם. [ומכאן ששביעית נוהגת בפירות של הקדש, שהרי נטע רבעי הוא ממון גבוה (למעלה הלכה ב) וכן הוא בתוספתא פאה פ"ג, ובירושלמי שם פ"ז הלכה ז שהנטע להקדש חייב בשביעית. וראה בתוספות מנחות פד. ד"ה שומרין. (55) שם. (56) כלומר: פירות רבעי שבשאר השנים (לא בשנת השמיטה) שהיו הפקר.

16 ז. מִי שֶׁהָיָה לוֹ 57 נָטַע רְבַעִי 58 בְּשֵׁנַת הַשְּׂמִטָּה 59, שְׂדֵי
 17 הַכֹּל שְׁוֶה 60 - צָרִיף לְצִינּוֹ 61 בְּקוֹזוֹת אֲדָמָה 62, כְּדִי

7 ו. יִצְדֵי 41 פּוֹדִין נָטַע רְבַעִי? מְנִיחַ אֵת הַסֶּל 42 עַל פִּי
 8 שְׁלֹשָׁה 43, וְאוֹמְדִין 44 כְּפָה 45 אָדָם רוֹצֵה לְפָדוֹת לוֹ

גם עתיד וגם עבר. וכאן הפירוש, עתיד. כלומר, כל מה שייקלט. וראה במבוא לנוסח המשנה להרי"ג אפשטיין עמוד 145. (75 כשיתלקט. ולפיכך אין לזה שום ענין לדין "ברירה", שאינו אלא לברר הדבר למפרע (רדב"ז). (76 בהלכה ב. ובבבא קמא שם אמרו: "אמר רבי יוחנן, גזל ולא נתייאשו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו. ומי אמר רבי יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן, כרם רבעי וכו' (כלומר, משנתנו. והרי הצנועין מחללים את הפירות לכשילקטו, אז אינם ברשותם), ורבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח וכו' (וסמך עליה, נגד משנתנו). ונראה שסמך רבינו על מה שאמרו שם: "אמר רבא, אי לא דאמר רבי יוחנן וכו' הוא אמינא, מאן תנא צנועין רבי מאיר היא, לאו אמר רבי מאיר מעשר ממון גבוה הוא, ואפילו הכי לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה (שיכול אדם לפדות מעשר שני שלו) וכו', כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר וכו', אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אחולי (לחלל דבר שאינו ברשותו, כמו בצנועין הנ"ל) אוקמיה רחמנא ברשותיה, דהא כי איתיה ברשותיה, נמי הא לאו דידיה הוא (שהרי ממון גבוה הוא, כמעשר) והא מצי אחיל, משום הכי מצי אחיל (אף כשאינו ברשותו)". ואף שלא אמר כן רבא אלא אלמלא דברי רבי יוחנן, יתכן כי לא אמר כן אלא לכבודו של ר' יוחנן, אבל לאמיתו של דבר חולק הוא על ר' יוחנן. וראיה לכך מירושלמי מעשר שני שם, שגם שם אמרו כסברא של רבא, שיש לחלק בין גזל שלא נתייאשו הבעלים, לחילול כרם רבעי. וזה לשון הירושלמי שם סוף הלכה א: "אמר רבי ירמיה, עד דאת מקשי לי, למאן דאמר בשחרית (כלומר, שחילולם של הצנועין חל מיד בשחרית, אף שהפירות מחוברים) קשייתה למאן דאמר לעיתותי ערב (לכשילקטו, הרי אין הפירות ברשותם). אמר ליה, מאן דאית ליה לעיתותי ערב, לית ליה לאילין קשייתא" שהרי אין הפירות מחוברים, ויש לחלק בין חילול לגזל, כנ"ל. אבל להאומר, שהחילול חל מיד בשחרית, יש להקשות הרי אין פודין במחבור - פני משה). וראה בכסף-משנה, ובחזון-איש.

ח. בַּאֲחַד⁷⁷ בְּתִשְׁרֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְעֵרְלָהּ⁷⁸ וְלִרְבֵּיעֵיהּ⁷⁹.
 וּמֵאֵימָתַי מוֹנִין לָהֶם⁸⁰? מִשְׁעַת נְטִיעָהּ⁸¹. וְאֵינּוּ מוֹנֵה
 מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה⁸², אֶלְאִי⁸³ שְׁלִשִׁים יוֹם
 בְּשָׁנָה חֲשׂוּבִין שָׁנָה. וְהוּא שְׁתַּקְלָט הַנְּטִיעָה קִדְמָה⁸⁴
 שְׁלִשִׁים יוֹם. וְכַמָּה הוּא סְתָם⁸⁵ הַקְּלִיטָה לְכָל
 הָאֵילָנוֹת? שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת⁸⁶.

(77 משנה בראש השנה ב. "באחד בתשרי ראש השנה וכו' לנטיעה" - "למנין שני ערלה" (רש"י). והוא-הדין לרבעי, שבא מיד לאחר שנות הערלה. ומה שאמרו: "טו בשבט הוא ראש השנה לאילנות" (למעלה פ"א הלכה ב) - אין זה אלא באילנות, ואלו אינן אלא נטיעות (רש"י שם י.). (78 לשלש שנות הערלה, שמונים אותן מראש השנה במקרים מסוימים, כדלהלן בהלכות י"א. (79 לשנה רביעית הבאה לאחריהן. (80 לשנות הערלה, כשנוהגים שלש שנים שלמות, כדלהלן בהלכה יב. (81 תוספתא בחצילת מסכת ערלה (לפי כ"י וויין, ראה בתוספתא

1 שְׁיִפְּרוּ בוּ וְלֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ עַד שְׁיִפְּדוּ⁶³. וְאִם הָיָה⁶⁴
 2 בְּתוֹךְ שְׁנֵי עֵרְלָה⁶⁵ - מְצִינִין אוֹתוֹ בְּחַרְסִים⁶⁶, פְּדִי
 3 שְׁיִפְּרָשׁוּ מִמֶּנּוּ⁶⁷. שְׂאֵם צִינּוֹ בְּקוֹזוֹת אֲדָמָה, שְׂמָא
 4 יִתְפָּרְרוּ⁶⁸; וְשֵׁאִסוּר עֵרְלָה חֲמור הוּא, שְׁהִיא⁶⁹ אֶסוּרָה
 5 בְּהִנְיָה⁷⁰. וְהַצְנוּעִינִין⁷¹ הֵיוּ מְנִיחִין אֶת הַמְּעוֹת⁷² בְּשָׁנַת
 6 שְׁמִטָּה⁷³ וְאוֹמְרִין: כָּל הַנִּלְקָט⁷⁴ מִפְּרוֹת רְבִיעֵי אֱלוֹ
 7 מַחְלָל⁷⁵ עַל הַמְּעוֹת הָאֵלוּ; שְׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְפִדְתוֹ
 8 בְּמַחְבֵּר, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנָה⁷⁶.

(57 שם, משנה א. (58 במשנה: "כרם רבעי", ורכינו פסק (למעלה הלכה א) כמאן-דאמר "נטע רבעי". (59 שם, כרבן שמעון בן גמליאל. (60 שכל הפירות הפקר. אבל בשאר השנים, שהנטול מן הפירות הוא גזל, אין צורך לציין, אלא "הלעיטוהו לרשע וימות" (בבא קמא טז). כלומר: "אין לנו לעשות תקנה לגזלן שלא יבוא לידי מכשול, לפי שעוון הגזלנות יותר גדול" (פירוש המשנה). (61 לסמנו. (62 "תלותיות [גושים של עפר] מן האדמה" (פירוש המשנה). (63 שעד אז אסור הוא באכילה, אף-על-פי שעוד לא נכנס לירושלים, ראה למעלה פ"ב הלכה ו, שלוקה על זה מכת מרדות, ושיש אומרים שעבר גם בעשה. (64 שם. (65 בשלש השנים הראשונות לנטיעתו. (66 "הוא הטיט השרוף" (פירוש המשנה). (67 כלומר, מן נטע הערלה. (68 [מקורו בירושלמי (מעשר שני פ"ה הלכה א) "כרם רבע מציינים אותו בקוזות אדמה שהוא לשעה (ומפרש רבינו שהציון אינו אלא לשעה, שהוא עשוי להתפרר), ושל ערלה בחרסית בחיורא שהוא יותר מיכן" (כלומר, הציון הזה מחזיק יותר), וראה במפרשים]. ובבבלי בבא קמא טז. אמרו בזה: "כרם רבעי היו מציינין אותו בקוזות אדמה. סימנא כי אדמה, מה אדמה איכא הנאה מינה, אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתנוי מינה". אבל יש אומרים כי אין זה מגוף הגמרא, אלא הוספה היא מבעל הלכות גדולות (העמק שאלה לשאלות פורשת קדושים שאילתא ק את טז). (69 כלומר, הערלה. (70 למעלה פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה י, ולהלן פ"י הלכה כ. ורוצה למעט אסור נטע רבעי שהוא קל ממנו, שאינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה (כמפורש בפירוש המשנה לערלה פ"א משנה ח - שער המלך להלכות מאכלות אסורות שם הלכה טז). [ומה שכתבו התוספות (קידושין לח. ד"ה והוא-הדין) שרבעי אסור בהנאה - אינו אלא ביחס לאסור חדש, שאינו אסור אלא באכילה אבל מותר הוא בכל ההנאות שבעולם. ואילו רבעי, שדינו כמעשר שני (למעלה הלכה א), אסור להוציאו בשאר צרכיו, כגון ליקח בו כלים ובגדים ועבדים, כשם שאסור במעשר שני (למעלה פ"ג הלכה י), ואין הבדל בזה בין אם נמצא בירושלים ובין אם הוא חוצה לה. וראה בשער המלך שם, ובהעמק שאלה שם). (71 משנה שם. והם "בני אדם שהם מרדקים על עצמם בדת" (פירוש המשנה). (72 כלומר, מעות חולין. ולא היו מסתפקין בקוזות אדמה - שמא יתפררו. (73 שיד הכל שוה, אבל בשאר שני שבוע - "הלעיטוהו לרשע וימות", כנ"ל, וראה בבבא קמא שם בתוס' ד"ה והצנועין. (74 בינוני נפעל, שהוא מתפרש גם הווה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"א אדר – ספר זרעים – הלכות מעשר שני קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(רש"י בראש השנה שם). ובירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ב' מאי כדון (כלומר, למה אסרו עד טו בשבט). אמר רב מנא, מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן (שהיא מוטו בשבט לטו בשבט), משלים שנתו.

- 6 י. פיצרד⁹⁵? הנוטע אילן מאכל⁹⁶ בתחמשה עשר
- 7 באב⁹⁷ משנה עשירית פיובל - הרי הוא⁹⁸ בתוך שני
- 8 ערלה עד חמשה עשר בשבט משנת שלש עשרה,
- 9 וכל מה שיוציא⁹⁹ האילן בתוך זמן זה - הרי הוא
- 10 ערלה¹⁰⁰, אף על פי שנגמר¹⁰¹ לאחר פמה ימים¹⁰².
- 11 ומחמשה עשר בשבט¹⁰³ משנת שלש עשרה פיובל
- 12 עד חמשה עשר בשבט משנת ארבע עשרה - הוא
- 13 נטע רבעי¹⁰⁴, וכל מה שיוציא¹⁰⁵ בתוך זמן זה - הרי
- 14 הוא רבעי וצריך פדיון. ואם¹⁰⁶ נתעברה השנה -
- 15 נתעברה לערלה¹⁰⁷ או לרבעי.

(95 כלומר, באיזה אופן אסורות הן עד טו בשבט, כנ"ל. (96 כמו שנאמר (ויקרא יט, כג): "ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו, שלש שנים וגו' ובשנה הרביעית וגו' קודש". וצריך גם שייטע למאכל (להלן פ"א הלכה ב). וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט. (97 כלומר, אפילו בסוף היום, שישנם ארבעים וארבעה ימים מעת לעת (= ארבעה עשר יום לקליטה, ושלושים יום שיחשבו שנה, כנ"ל) לפני האחד בתשרי, היינו מסוף טו באב עד סוף טז בו, יום אחד, עד סוף יז - שני ימים, וכן הלאה: יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט, הרי ארבעה עשר לקליטה. עד סוף ל באב (שחודש אב לעולם מלא = שלושים יום) הרי אחד, א באולול, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט (שהרי חודש אלול לעולם חסר, ואין בו אלא עשרים ותשעה ימים), הרי שלושים יום לפני ראש השנה (ועיין ש"ך ליוהרדעה סימן רצד, סעיף קטן ח). (98 האילן. (99 שהגיעו הפירות לעונת המעשרות. וכן למעלה בפ"א הלכה ב (לענין מעשר שני), ולהלן בפ"ד בהלכות שמיטה הלכה ט (לענין שביעית), פירש רבינו שחנטה היא, כשהגיעו הפירות לעונת המעשרות, וראה להלן. ודברי החזו"ן איש כאן צ"ע. (100 ואסור בהנאה לעולם (הלכות מאכלות אסורות שם). (101 שהגיעו לעונת המעשרות. (102 כלומר, לאחר טו בשבט. (103 כלומר, מה שיוציא האילן מוטו בשבט. (104 ראה למעלה הערה צא. (105 כלומר, שיגיעו לעונת המעשרות, שהרי נטע רבעי הוקש למעשר שני, ובמעשר שני, חנטה פירושה, עונת המעשרות כנ"ל. (106 ירושלמי ראש השנה שם: "אמר ליה ואין כיני, ואפילו נטעו שלשים יום לפני ראש השנה, יהא אסור עד שלשים יום לפני ראש השנה (כלומר, לאחר שלש שנים שלמות, והרי אין שלש שנים שאין שנה מעוברת ביניהן)". ובירושלמי ביכורים פ"ב ה"ד: "רבי יוחנן שאל לרבי יונתן, כסדרן של שנים (כפי שאנו מונים) או כסדרן של תקופות. אמר ליה כסדרן של שנים, ואפילו שנה מעוברת". וראה בפני-משה. (107 כלומר, אין נגרע משלש שנים שלמות, כולל חדש העיבור.

(כפשוטה) וספרא פ' קדושים פרשה ג הלכה ג. ובא ללמד שמונין משעת נטיעה ולא משעה שמוציא פירות (רבינו בתשובה, הוצאת פריימן סימן קלז, וכן כתב רב נתן אב הישיבה בשביעית עמ' כב). (82 כלומר, אין אומרים שהנוטע מאמצע השנה, ימנה שלש שנים שלמות מראש השנה הבא. (83 ראש השנה ט: "תנו רבנן, אחד הנוטע וכו' שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה (למנין שני ערלה - רש"י). (84 "וימי הקליטה אין עולין לה, דכמאן דמנח בביתא דמיא (כאילו מונחת הנטיעה בבית), כל זמן שלא קלטה" (רש"י שם י: ד"ה שלשים). (85 בכ"ז: "זמן" (מעשה רוקח). (86 כלומר, שני שבועות = ארבעה עשר יום. שם י: "ר"י אומר, כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים, שוב אינה קולטת. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, שתי שבתות. ואמר רב נחמן בר אבוה וכו', לדברי האומר שתי שבתות, צריך (כדי שתעלה נטיעה שנה, כנ"ל), שתי שבתות (לקליטה) ושלושים יום". וביבמות פג. "אמרי בי רב משמיה דרב, הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס (פ"ב מהלכות אישות הלכה כד) ובהרכבה". ובהרכבה היינו לענין הרכבה שלפנינו (תוספות שם ד"ה לדברי, ובראש השנה שם ד"ה שלשים). ואף-על-פי שלכאורה דברי ר' יוסי, כדברי ר' יהודה שם, בהרכבה - סובר רבינו, שאין לחלק בין הרכבה לנטיעה, וראה בספר "זמנים" להגרמ"ל זק"ש מע' קט ואילך.

- 1 ט. נמצאת למד⁸⁷, שהנוטע ארבעה וארבעים יום⁸⁸
- 2 קדם ראש השנה - עלתה לו שנה. ואף על פי כן,
- 3 אין⁸⁹ פירות הנטיעה הזאת⁹⁰ מתרות בערלה⁹¹ אלא
- 4 ברביעית⁹² עד חמשה עשר בשבט⁹³, שהוא ראש
- 5 השנה לאילנות⁹⁴.

(87 מההלכה הנ"ל, ששלושים יום בשנה חשובים כשנה. (88 מעת לעת. היינו: שתי שבתות של קליטה ושלושים של שנה ראשונה. והוא-הדין כשנטע מוטו בשבט עד מד יום קודם ראש השנה. וראה בשו"ע יו"ד סימן רצד, בבאור הגר"א אות יג. (89 ראש השנה שם. "ופירות נטיעה זו אסורין עד טו בשבט, אם לערלה (בתוך שני ערלה) ערלה, אם לרבעי - רבעי. מנא הני מילי, אמר ר' חייא בא אבא אמר ר' יוחנן, וכו', אמר קרא, ובשנה הרביעית (ו"י מוסיף על ענין ראשון, יהיה לכם ערלים, אף בתוך שנה רביעית - רש"י) ובשנה החמישית (אף כאן ו"י מוסיף על ענין ראשון, ראה שם), פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה, ופעמים בחמישית ועדיין אסורה משום רבעי". (90 דווקא זאת, לפי שישנה נטיעה אחרת המותרת מיד, בראש השנה, כדלהלן הלכה יא. (91 מאיסור ערלה. (92 בשנה ברביעית. ובדפוס רומי: "אלא ברבעי". וטעות היא, וצ"ל: "או (תיבה זו נשתבשה לאלא) ברבעי" (ראה בגליון הרמב"ם בשם ספרים אחרים). ובכתב-יד: "וברבעי" (מעשה רוקח). וכן הוא בביריתא שם, וכן נראה מדברי רבינו להלן. (93 כלומר, אם נחנטו (ראה בהלכה הסמוכה) מוטו בשבט (וטו בשבט בכלל) ואילך. (94 למעלה פ"א הלכה ב. ואף-על-פי שבתחילת נטיעתו הלכו בו אחר אחד בתשרי, כיון שגדל הרי הוא כאילן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאן: "סמדר", ולא "בוסר", משום שנקט לשון המשנה. ובמשנה רצו לחדש שלרבי יוסי אף סמדר קרוי פרי, אבל אין הכי נמי שלתנא-קמא, אף בוסר אינו פרי, כנ"ל. (118) "שמותר לאכול כל אלו הדברים מנטע רבעי בלא פדיון, לפי שהשם אמר בו (שם): יהיה כל פרוי קודש הולולים לה', ואלו אינם פרי" (שם). (119) שם משנה א:

"ענוקלות". ובירושלמי: "רבי זעירא וכו' בשם רב, ענבים שלקו, עד שלא הביאו שלישי (וכן פירש רבינו שם) אמר רבי יוסי בי רבי בון, אפילו לקו משהביאו שלישי". (120) רוח מזרחית המפסדת את האילנות. (121) בין קודם שהביאו שלישי ובין לאחר מכן, כרבי יוסי בירושלמי (רדב"ז). (122) "הם הגרעינים" (של הענבים, וראה להלן - פירוש המשנה). (123) "הקליפות שהם על גרגירי הענבים" (שם). ופסק כרבי יוסי בניזר פ"ו משנה א. וראה בפ"ה מהלכות נזירות הלכה ב, ובהערות שם. (124) "השריית החרצנים והזגים במים" (שם). (125) כלומר, אפילו "קליפתו החיצונה" (שם). (126) "הפרח" (שם). (127) ולא כתב: "והנץ שלהם", לפי שאין להם פרח. וראה בשו"ע יו"ד שם סעיף א, ובביאור הגר"א אות ד, וש"ך אות ג. (128) "שבתוך הפרי, מכל דבר שיש לו גרעינים, כגון התמרים והזיתים והאפרסקים ודומיהן" (פירוש המשנה שם). ולמעלה הזכיר רבינו את גרעיני הענבים בפני עצמם. ולא כללם בכלל כל הגרעינים, כיון שבענבים אף הזגים והתמד בכלל. (129) "וטעם איסור כל אלו הדברים וכו', בערלה וכו', לא מפני שהם פרי, אלא לפי שהם ראויים לצבוע (ואלו שאינם ראויים לצביעה, ראויים להנאה אחרת), ואסור לצבוע בערלה, ואמר בספרי: "לא יאכל, אין לי אלא שלא יאכל, מנין שלא יצבע ולא יהנה, תלמוד לומר, וערלתם ערלתו ערלים, לרבות את כולם" (שם). וטעם איסורם של כל הקליפות הנ"ל, שנאמר: "וערלתם ערלתו את פרוי", ודרשו: "את, לרבות הטפל לפרי", כלומר, הקליפות. (130) "לפי שנטע רבעי אינו אסור בהנאה, אבל הוא כמעשר שני ונאכל לבעליו, וכו', ולא יתקדש בו אלא פרי הראוי לאכילה" (שם). (131) כלומר, הנופלות "מן האילנות מן הפרי, קודם שיגמר בישולו" (שם). וראה שם סוף משנה ז, בביאור המלה "פגין", ובפ"ח מהלכות ברכות הלכה ח. (132) "אסורות בכל, רצונו לומר, בערלה וברבעי וכו'" (פירוש המשנה שם). וטעם הדבר, לפי שהם נקראים פרי, אף שעדיין לא נגמר בישולם. וראה בביאור הגר"א שם אות ט, ובש"ך אות ה.

פֶּרֶק עֵשְׂרִי

1) יבאר שכל שהוא חייב בערלה יש לו רבעי. הנוטע אילן מאכל לסייג או נטעו לסייג וחשב עליו למאכל. הנוטע לרבים בתוך שדהו, והנוטע ברה". ונכרי או גולן שנטעו. הנוטע למצוה, או הקדישו ואח"כ נטעו, או איפכא. גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק. הנוטע גרעינה או ייחור מן האילן ממקומו לעניין ערלה. ילדה פחותה מטפח. ודין נוטעין ייחור של ערלה ולא אגוז ערלה. ודין עבר ונטע אגוז של ערלה.

א. פל' שהוא חיבב בערלה - יש לו רבעי, וכל 18

1 יא. נְטַעוּ 108 פֶּשֶׁה עֵשֶׂר בְּאֵב מִשְׁנֵת עֵשֶׂר 109 - לא
2 עֲלֵתָהּ לוֹ שְׁנַת עֵשֶׂר 110, אֲלֵא הֲרִי הוּא עֲרֵלָה שְׁנַת
3 אַחַת עֵשֶׂר וְשְׁתַּיִם עֵשֶׂר וְשָׁלֹשׁ עֵשֶׂר בְּלֵא 111;
4 וְהֲרִי הוּא נְטַע רְבַעִי מֵרֵאשׁ הַשְּׁנָה שֶׁל שְׁנַת אֲרַבְעַ
5 עֵשֶׂר עַד סוּפָה.

(108) את אילן המאכל. (109) ביובל, כנ"ל. (110) שהרי לאחר יד יום של קליטה, לא יארו שלשים יום של גידול בשנה זו. (111) למד זאת רבינו מירושלמי ראש השנה שם: "אמר רבי בא בר ממל קומי (= לפני) רבי זעירא, נראים דברים (שהפירות אסורים עד טו בשבט), בשנטע שלשים יום לפני ראש השנה, אבל אם נטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה, שנה שלימה מונין לו" (כגירסת הראב"ד. ונמצא לפי זה, שכשמונה שלש שנים שלמות, אין מוסיפין לו יותר - שם. וראה בביאור הגר"א ביו"ד סימן רצד אות יג). וראה בראב"ד ראיות נוספות לדברי רבינו.

6 יב. נְטַע הַנְּטִיעָה מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ תְּשִׁירִי עַד חֶמְשָׁה
7 עֵשֶׂר בְּשֶׁבֶט - מוֹנֶה לָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם 112
8 לְעֲרֵלָהּ, וּמִיּוֹם לְיוֹם לְרַבְעִי. וְרֵאִיתִי לְגֵאוּנִים 113
9 דְּבָרִים בְּחֻשְׁבוֹן עֲרֵלָה וְרַבְעִי, אֵין רְאוּי לְהֶאֱרִיךְ
10 וְלְהָשִׁיב עֲלֵיהֶן, וּבּוֹדָאֵי טְעוֹת סוּפְרִים הֵם, וְהֶאֱמַת
11 כְּפָר בְּאַרְנוֹ וְרַבָּה.

(112) משעת הנטיעה ממש, אף קודם הקליטה. וראה למעלה בהלכה ח ובהערות. וכן הוא בתורת כהנים: "מאימתי הוא מונה לו, משעת נטיעתו", וכן הוא בירושלמי ערלה פ"א (ביאור הגר"א שם אות א, יג). ואין מחסרין ימי קליטה אלא כשחושבין ל יום לשנה, כנ"ל בהלכה י. וצ"ע, שבהלכה הקודמת, כשאין חושבין יום לשנה, אבל מונים ג' שנים שלמות, מדוע אין מונים מיום ליום. וראה בחזון-איש. (113) ראה בתוס' ראש השנה י. ד"ה ופירות, בשם בה"ג (כסף-משנה). וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכות טו, יח.

12 יג. הָעֲלִיץ 114 וְהַלּוֹכֵיץ 115 וּמִי גִפְנִים 116 וְהַסְּמֵדֵר 117 -
13 מִתְרִין בְּעֲרֵלָה וּבְרַבְעִי 118. וְהַעֲנָבִים 119 שְׁשֻׁרְפָם
14 הַקָּדִים 120 וְהַפְּסִידִין 121, וְהַחֲרָצִנִים 122 וְהַזְּגִין 123 וְהַתְּמָד
15 שְׁלֵהִין 124, וְקַלְפֵי רִמּוֹן 125 וְהַנְּזִץ 126 שְׁלוֹ, וְקַלְפֵי
16 אֲגוּזִים 127 וְהַגְּרַעֲיִנִים 128 - אֲסוּרִין בְּעֲרֵלָה 129, וּמִתְרִין
17 בְּרַבְעִי 130. וְהַנוֹבְלוֹת 131 - בְּלֵן אֲסוּרוֹת 132.

(114) ערלה פ"א משנה ז. (115) "הם הענפים הרכים היוצאים בראשי הבלים הקשים, והם רכים מאד" (פירוש המשנה שם). (116) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעין וחותרין הגפן או הזמורות בימי ניסן" (שם). (117) "הוא הפרח שממנו יהיה הפרי (ופסק רבינו כתנא-קמא ולא כרבי יוסי), אבל בבוסר אין חולק שהוא אסור, והשם יתברך אמר (ויקרא יט, כג) וערלתם ערלתו את פרוי, ואמר בספרא: פרוי, פרט לעלים ולולבים ומי גפנים וסמדר" (שאינם פרי" - פירוש המשנה שם). ונראה שחזר בו רבינו מפירושו למשנה, ודעתו שאף בוסר אינו פרי (כנ"ל בהלכה ב), וכתב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באה לאחר שלש שנים ראשונות, ואין לחיוב ערלה על מה לחול. ועי' בלשון המחבר שם. (20) כנ"ל, בראש ההלכה הקודמת.

1 שְׁפָטוּר מִן הָעֶרְלָה - אֵינוֹ חַיֵּב בְּרִבְעֵי; שְׁנָאֲמַר: 1
2 שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִיָּה לָכֶם עֶרְלִים וְגוֹמֵר, וּבִשְׁנֵה 2
3 הָרְבִיעֵת. 3

11 ג. נִטְעָה²¹ אֵילָן וְחֹשֶׁב שִׁיְהִיָּה הַצֵּד הַפְּנִימִי שְׁלוֹ 11
12 לְמֵאֲכָל²² וְהַחִיצוֹן לְסִיג, אוֹ שִׁיְהִיָּה²³ הַצֵּד הַתְּחִתּוֹן 12
13 לְמֵאֲכָל²⁴ וְהַעֲלִיּוֹן לְסִיג - זֶה שֶׁחֹשֶׁב עָלָיו לְמֵאֲכָל 13
14 חַיֵּב בְּעֶרְלָה, וְזֶה שֶׁחֹשֶׁב עָלָיו לְסִיג אוֹ לְעֵצִים 14
15 פְּטוּר; שֶׁהִדְבָּר תְּלוּי פְּדֻעָתוֹ שֶׁל נוֹטֵעַ. וְהַצֵּלָף²⁵ - 15
16 חַיֵּב בְּעֶרְלָה הָאֲבִיוֹנוֹת²⁶ בְּלֶבֶד, אֲבָל הַקְּפִרִיסִין²⁷ - 16
17 מִתְּרוֹת²⁸. 17

(2) 'ירושלמי' ערלה פ"א ה"א: "אמר רבי יוחנן, דברי רבי ישמעאל, כל שאין לו ערלה אין לו רבעי". (3) כלומר, כל אילן שחייב בערלה, יש לו רבעי. אבל אין כוונת רבינו לומר, שכל מקום שחייב בערלה חייב ברבעי, שהרי ערלה נוהגת אף בחוץ לארץ על-פי הלכה למשה מסיני, ורבעי אינו נוהג שם כלל (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"י וט"ו). וכן אין כוונתו לומר, שכל האסור בערלה, אסור ברבעי, שהרי למעלה בפ"ט ה"ג, נזכרו דברים שאסורים בערלה ומותרים ברבעי. (4) כלומר, ממילא יש לו רבעי, שרבעי אינו אלא המשך לשלש שנות הערלה, אלא שדיניהם שונים: ערלה אסורה בהנאה, ורבעי נפדה או נאכל בירושלים. (5) לא כתב רבינו "פטור מרבעי", וכן למעלה: "חייב ברבעי", כיון שאין רבעי דין נפרד מערלה, אלא המשך לו כנ"ל, ולכן אם חייב בערלה ממילא יש כאן דין רבעי, וכן אם פטור מערלה לא שייך חיוב רבעי כלל. (6) ב'ירושלמי' שם לא למדו זאת מן הפסוק.

4 ב. הַנוֹטֵעַ⁷ אֵילָן מֵאֲכָל⁸ וְדַעְתּוֹ עָלָיו⁹ שִׁיְהִיָּה סִיג 4
5 לְגִינָה, אוֹ שְׁנִטְעָה¹⁰ לְקוֹרוֹת לֹא לְפָרוֹת - הָרִי זֶה 5
6 פְּטוּר מִן הָעֶרְלָה. נִטְעָה¹¹ לְסִיג וְחֹזֵר¹² וְחֹשֶׁב עָלָיו 6
7 לְמֵאֲכָל, אוֹ שְׁנִטְעָה לְמֵאֲכָל וְחֹזֵר וְחֹשֶׁב עָלָיו לְסִיג 7
8 - פִּינּוֹן¹³ שְׁעָרָב בּוֹ¹⁴ מִחֻשְׁבֵּת חַיֵּיב חֵיב¹⁵. נִטְעָה¹⁶ 8
9 שְׁלֹשׁ שָׁנִים לְסִיג, וּמִכָּאן וְאֵילָף לְמֵאֲכָל¹⁷ - אֵין לוֹ 9
10 רִבְעִי¹⁸; שְׁכַל שְׁאֵין לוֹ עֶרְלָה¹⁹ - אֵין לוֹ רִבְעִי²⁰. 10

(7) ערלה פ"א מ"א. ופירש רבינו שם: "אמר השם יתברך, ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו. ולפיכך, כשנתכוון בנטיעתו לאכילה, אז יתחייב בערלה, אבל אם נתכוון בשעת נטיעת האילן שיהיה סייג (גדר לגינה), או ליקח ממנו קורות (לבנין) או עצים (להסקה - 'תוספות יום טוב'), אינו חייב בערלה". וכל זה ב'ירושלמי' שם. (8) שאין ערלה נוהגת אלא באילנות מאכל, שנאמר (ויקרא יט, כג) "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו את פריו". וראה בהל' מאכלות אסורות שם ה"ט. (9) בשעת נטיעה, כנ"ל. (10) כלומר, לא היתה עיקר נטיעתו בשביל אכילת הפירות, שבאופן כזה אף אם חישב גם לעצים - חייב (בית יוסף) ל'טור' יורה-דעה סי' רצד, ד"ה הנוטע עץ מאכל). וראה להלן ה"ז בדברי 'ירושלמי'. (11) 'ירושלמי' שם. (12) לאחר זמן, תוך שלש שנים לנטיעתו. (13) שם. (14) באילן. (15) בערלה. ומונה לו משעת נטיעתו ('ספרא') פ' קדושים פ"ג ה"ג), שכיון שחשב למאכל תוך שלש השנים הראשונות, חל חיוב הערלה למפרע בשעת נטיעה (ועי' בלשון המחבר בשו"ע יו"ד שם סעיף כג. וראה ב'חזון איש') (16) 'ירושלמי' שם. (17) כלומר, ולאחר שלש שנים חזר וחישב עליו למאכל, כנ"ל ('חזון איש'). (18) בשנה הרביעית. אבל אם חשב עליו למאכל בתוך שלש שנים, יש לו רבעי, שהרי אנו אומרים אז שמתחייב למפרע משעת נטיעה, כנ"ל, וראה שם. (19) שהרי מחשבת החיוב

(21) משנה שם, כרבי יוסי. ואף שנראה מלשון המשנה, שבא לחלוק על חכמים, פסק רבינו כמותו, כיון ששקלו-וטרו בדבריו ב'ירושלמי' שם. וראה בכסף משנה' וברדב"ז, ובביאור הגר"א ליו"ד שם אות נט, וב'תוספות יום טוב' שם. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה, שכתב שם: "ואין הלכה כרבי יוסי". (22) והוא-הדין להיפך, שהחיצוני לסייג והפנימי למאכל, אלא שאין דרך לעשות כן. וראה בשו"ע שם. (23) 'ירושלמי' שם: "ר"ש בן יקים, בעא קומי רבי יוחנן, נטעו צד תחתון לסייג והעליון למאכל, צד התחתון למאכל והעליון לסייג. אמר ליה, היא הדא היא הדא (כלומר, דין זה כדין הנוטע וחשב צד הפנימי למאכל והחיצוני לסייג, הנ"ל וכו')". ואף ששם הקשה ר' זעירא: "צד תחתון למאכל והעליון לסייג, גדל מתוך איסור, ואת אמרת הכין וכו'", פסק רבינו כרבי יוחנן, כיון שלא עלו דבריו בתיובתא. וראה ברשב"ם בבא-בתרא נב, ב - ד"ה ופסק, ובביאור הגר"א שם אות ס. ואף שבפ"ה מהל' כלאים ה"ד, ולהלן ה"טז, כתב רבינו שהיתר הגדל מאיסור, הרי הוא איסור - זה אינו אלא במקום שמה שגדל והולך שייך בו האיסור, אבל כאן שמה שיגדל עשוי לסייג ואינו אילן מאכל, לא שייך בו איסור ערלה. וראה לדבר, שרבי יוחנן שהוא בעל המימרא של הלכה זו, הוא בעל המימרא שכתב רבינו להלן בהט"ז ('חזון איש'). (24) כלומר, אפילו באופן שכזה שיש מקום לאסור, כיון שהיתר גדל מן האסור, ראה למעלה וב'ירושלמי' שם: "כיצד הוא יודע (היכן מסתיים התחתון), אמר רבי יונה, מביא זמורה ומסיים, עד כאן לסייג, מכאן ואילך למאכל". (25) מין עץ. (26) "הצלף וכו' יש ממנו עליו והוא הנקרא קפריסין, ויש ממנו פרי מבושל כל צרכו וכו' והוא הנקרא אבינונת" (פירוש המשנה, מעשרות פ"ד מ"ו). (27) עליון, כנ"ל. וראה בפ"ח ה"ג. (28) מעשרות שם, כרבי עקיבא ולא כרבי אליעזר. ואף שבברכות לו, א - פסק רב כרבי עקיבא רק בחוץ-לארץ, שהמיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ-לארץ, אבל בארץ אף הקפריסין אסורות - רבינו פסק כמו בר רב אשי שם, שנראה כסובר כרבי עקיבא אף בארץ. וראה בשו"ע שם ס"ג ובביאור הגר"א אות יא.

18 ד. הַנוֹטֵעַ²⁹ לְרִבְעִים³⁰ בְּתוֹךְ שְׁדֵהוּ³¹ - חַיֵּב בְּעֶרְלָה; 18
19 שְׁנָאֲמַר: וְנִטְעָתָם - אֲפָלוּ לְרִבְעִים³². בְּמָה דְרָבְרִים 19
20 אֲמוּרִים³³? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - 20
21 פְּטוּר³⁴. 21

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29) ערלה פ"א מ"ב, כחכמים ולא כרבי יהודה. (30) "ענינו שיהא אדם נוטע אילנות בתוך שלו ולא לעצמו, אלא כוונתו שיאכלוהו בני אדם כולם, וכאילו הפקיר אותו הפרי הצומח באותו אילן שנטע" (פירוש המשנה, שם). (31) "ירושלמי שם: "הנוטע רבים חייב, בנוטע בתוך שלו". אבל בנוטע רבים ברשות הרבים, אף לחכמים פטור מערלה, כדלהלן. (32) בפסחים כב, ב ודף כג, א - למדו כן מהמילה "לכם" (יהיה לכם ערלים), שכן אמרו שם: "ונטעתם, ליחיד משמע (שאינן דרך רבים לנטוע - רש"י), לרבים לא משמע. כתב רחמנא "לכם", לרבות את הנוטע לרבים". וכן הוא ב'ספרא' פ' קדושים (פ"ג ה"ד). וראה בפירוש המשנה. (33) שחייב בערלה. (34) שהרי רבי יהודה פטור גם בארץ ישראל (משנה שם), "וכל המיקל בארץ, הלכה כמותו בחוץ-לארץ" (ברכות לו). וראה ב'חזון איש' וב'אור שמח' הל' שכנים פ"ד, וכן הוא ב'מאירי' לפסחים שם. וראה בסוף ההלכה הקודמת.

42) "ירושלמי ערלה פ"א ה"א: "רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוצדק, גפן שעלתה במקום חורשין (ויתכן כי רבינו גרס שם "טרשין" - ר"י קורקוס), פטורה מן הערלה. אמר רבי יוסי, אפילו נטעה. והתנינן, העולה מאליו חייב בערלה, תמן בשנטעה במקום יישוב, ברם הכא שנוטעה במקום חורשין. אמר רבי ליעזר, הדא דתימר, כשאינה עושה כדי טפילתה, אבל אם היתה עושה כפי טפילתה, חייבת". וראה להלן. (43) כלומר, במקום שאין בו ישוב, אף שהמקום שלו. שאילו ברשות הרבים - פטור העולה מאליו, אפילו אם הוא מקום ישוב, כנ"ל (רדב"ז). וה'כסף משנה' הביא בלשון רבינו "חורשין", היינו יערות. וכן הגיה רדב"ז. וראה למעלה בלשון ה'ירושלמי'. (44) שכיון שאין הקרקע טובה, אין האילנות מגדלים אלא פירות מועטים שאין כדאי להתעסק בהם, והרי הוא כנוטע אילן שאינו למאכל ('חזון איש'). (45) "ירושלמי שם. (46) כלומר, במקום טרשים, או חורשין, כנ"ל. (47) האילן. (48) פירות. (49) כלומר, שיהא כדאי לטפל בו. (50) ואף שהנוטע מתעסק גם בפירות המועטים שגדלו, בטלה דעתו אצל כל אדם, ואין אילן זה קרוי אילן מאכל.

ז. הנוטע⁵¹ למצוה, פגון שנטע אתרוג⁵² לולב⁵³ או זית⁵⁴ למנורה⁵⁵ - חייב בערלה⁵⁶. הקדיש⁵⁷ ואחר פך נטע - פטור מן הערלה⁵⁸; נטע ואחר פך הקדיש - חייב בערלה⁵⁹.

35) משנה, שם. (36) לצורך עצמו. אבל לצורך הרבים פטור מערלה, שאין דרך לנטוע כן. וראה בהלכה הקודמת. (37) אף שאינה גוששת בקרקע, שלענין זרעים דינה כדין עצים שאינו נקוב (ראה בפ"א מהל' תרומות הכ"ג) - לענין אילן, הרי היא כעצץ נקוב, כדלהלן ה"ח. (38) "הצומח מאליו, שלא נטעו שום אדם" (פירוש המשנה). (39) שאז האילן של בעל השדה, אבל העולה מאליו ברשות הרבים, פטור מערלה, שהפקר אינו חייב בערלה. וזוהי כוונת ה'ספרא' שם (ה"ב): "ונטעתם, פרט לעולה מאליו", היינו ברשות הרבים, כנ"ל (כסף-משנה). וראה בתוספתא שם, וב'תוספתא כפשוטה'. (40) שהרי בערלה שם, לא פטור אלא אילנות שניטעו על ידי גויים לפני שנכנסו ישראל לארץ, משמע שמה שנטעו הגויים משבאו לארץ, חייב בערלה. וראה להלן ה"ט, וכן מפורש ב'ירושלמי' (שם פ"ג ה"ז): "רבי יונה בעי קומי רבי יוסי, ולמה לא תנינן אף החלה עמהן (כלומר, עם ערלה וכלאים שנוהגים בחוץ לארץ), אמר ליה לא אתינן מתניתא אלא דבר שהוא נוהג בישראל ובגויים וכו'". הרי שערלה נוהגת גם בשל גויים. וכן הוא בתוספתא (תרומות פ"ב ה"ג). וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם, ובשו"ע שם ס"ח, ובביאור הגר"א שם אות לא, וב'חזון איש'. וחזר בו רבינו ממה שכתב בפירוש המשנה, שגוי שנטע לעצמו פטור. (41) בין אם נתיאשו הבעלים מן השתיל שגזל, שהוא שלו, ובין אם לא נתיאשו, שהוא של הבעלים.

ה. הנוטע³⁵ ברשות הרבים³⁶ או בספינה³⁷, והעולה מאליו³⁸ ברשות היחיד³⁹, ועובד פוכבים שנטע, בין לישראל בין לעצמו⁴⁰, והגזלן שנטע⁴¹ - חייבין בערלה ובקבועי.

1. ה. העולה⁴² מאליו במקום טרשים⁴³ - פטור⁴⁴. אפילו הנוטע⁴⁵ במקום שאינו ישוב⁴⁶ - פטור. והוא שלא יהיה⁴⁷ עושה⁴⁸ פדי טפול⁴⁹ שמשפיל בפרותיו עד שמביאין לישוב⁵⁰; אבל אם היה עושה פדי טפול⁵¹ - חייב בערלה.

1. ה. העולה⁴² מאליו במקום טרשים⁴³ - פטור⁴⁴. אפילו הנוטע⁴⁵ במקום שאינו ישוב⁴⁶ - פטור. והוא שלא יהיה⁴⁷ עושה⁴⁸ פדי טפול⁴⁹ שמשפיל בפרותיו עד שמביאין לישוב⁵⁰; אבל אם היה עושה פדי טפול⁵¹ - חייב בערלה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק, אף-על-פי שאין ישראל ראוי לעשות כן - חייב בערלה, ורבינו השמיט בהל' כלאים (פ"א ה"ה) ולא כתב איסור הרכבת אילן מאכל באילן סרק, בישראל, הנאמר בירושלמי' שם, אלא הרכבת אילן סרק באילן מאכל, הנאמר בירושלמי' כלאים (פ"א ה"ז), ואם דעתו להיתר בשני אלה, הרי שמה שכתב כאן "גוי" הוא לאו דוקא, ולשון הירושלמי' נקט. (72 תרומות פ"ג מ"ט, כחכמים ולא כרבי יהודה. (73 שם: "כרם רבעי". ושינה רבינו מלשון המשנה, כיון שפסק (למעלה פ"ט ה"א) "נטע רבעי". (74 ראה בפ"י מהל' מלכים ה"י. (75 שכל שהוא חייב בערלה, יש לו רבעי (למעלה ה"א).

הנטיעה. וראה בפ"ד מהל' שיטה ה"ג, וב'אור שמח' ר'תוספתא כפשוטה'.

1 ח. הנוטע⁶⁰ פּעִיצִין שְׁאִינוּ נְקוּב - חֵיב בְּעֶרְלָה. אָף
2 עַל פִּי שְׁאִינוּ פְּאָרְץ לְזֵרְעִים⁶¹, הָרִי הוּא פְּאָרְץ
3 לְאֵילָנוֹת⁶².

(60 'ירושלמי' שם סוף ה"ב. (61 שאין בכוחם לינוק מהארץ אלא בעציץ נקוב. (62 שם: "רבי יוסי אמר, מפני שהשרשין מפעפעין אותו". והכוונה, שהאילנות יונקים מן הארץ. וכן למעלה בה"ה, לענין ספינה.

4 ט. אֵילָן⁶³ שֹׁנְטֵעוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת - חֵיב בְּעֶרְלָה. זֶה⁶⁴
5 שֹׁנְטֵעוּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים עַד שְׁלֹא בָּאוּ אֲבוֹתֵינוּ לְאָרֶץ
6 - פְּטוּר⁶⁵; אָבֵל מִשְׁבָּאוֹ לְאָרֶץ⁶⁶, אָף מִה שֹׁנְטֵעוּ
7 עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - חֵיב⁶⁷; שְׁנֵאמַר: פִּי תְּבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ
8 וְנִטְעַתֶּם - מִשְׁעַת בִּיאָה⁶⁸.

(63 'ירושלמי' שם: "רבי יוחנן בשם רבי ינאי, אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה, ופטור מן המעשרות. דכתיב, עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה [אבל בערלה לא נזכר "שדה" כלל, ולכן אף הנוטע בבית חייב]". וראה בפ"א מהל' מעשר ה"י. (64 שם פ"א מ"ב. (65 [ונפקא-מינה גם בדורנו, שכשיתקבצו כל גליות ישראל ויבואו לארץ ישראל וימצאו נטוע מקודם, לפני ביאת כולם, אינו חייב בערלה מן התורה, כי כן דעת רבינו (בפ"א מהל' תרומות הכ"ו), שבמקום שנאמר "כי תבואו", הכוונה ל"ביאת כולכם". ויתכן כי גם מהלכה למשה מסיני אינו חייב אף-על-פי שחוצה לארץ חייב בערלה מהלכה למשה מסיני (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ו), שיתכן כי חוצה לארץ אינה חייבת מצד ההלכה, אלא כשארץ ישראל חייבת מן התורה, ואם כן לפני ביאת כולכם שארץ ישראל אינה חייבת מן התורה, וחוצה לארץ אינה חייבת מההלכה, גם ארץ ישראל אינה חייבת אלא מדרבנן. וראה 'מנחת חינוך' מצוה רמו אות ח, וב'תפארת ישראל' כאן. (66 אפילו קודם שכבשו וחילקו. (67 ראה למעלה בה"ה. (68 ועל כרחנו שהפסוק מדבר גם על גויים שנטעו לאחר שבאו ישראל לארץ, שאם לא בא לחייב אלא ישראל שנטע, למה הוצרך לכתוב "כי תבואו", וכי איך יטעו קודם שיבואו? ('שנות אליהו' שם). וב'ספרא' (פ' קדושים פ"ג ה"ב) דרשו: "ונטעתם, פרט לשנטען גויים עד שלא באו לארץ. או יכול שאני מוציא את שנטעו גויים משבאו לארץ. תלמוד לומר, כל עץ, מכאן אמרו: (עד) [עת] שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע - פטור, נטעו אף-על-פי שלא כיבשו - חייב".

9 י. עוֹבֵד פוֹכְבִּים⁶⁹ שֶׁהֲרִיב אֵילָן מֵאֵכֶל עַל גַּבֵּי אֵילָן
10 סָרְקָ⁷⁰ - חֵיב בְּעֶרְלָה⁷¹. וַיִּשְׁ⁷² לְעוֹבֵד פוֹכְבִּים נִטְע⁷³
11 רְבִיעִי. שְׁאֵם בָּא לְנֶהְגֹּ⁷⁴ בְּמִצְוֵהּ זֶה - הָרִי הוּא קֹדֶשׁ
12 פְּנִיטֵע רְבִיעִי⁷⁵ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(69 'ירושלמי' שם. (70 אבל בסרק על מאכל, לא שייך ערלה, שהרי סרק אין לו פירות. (71 כמבואר להלן ה"ה, שהרכבה היא כנטיעה חדשה. והנה ב'ירושלמי' שם אמרו:

13 יא. אֶחָד הַנוֹטֵעַ גֵּרְעִינָה⁷⁶ או יְחוּר⁷⁷ מִן הָאֵילָן, או
14 שְׁעָקַר אֶת כָּל הָאֵילָן מִמְּקוֹמוֹ⁷⁸ וְנִטְעוּ בְּמִקוֹם אַחֵר⁷⁹
15 - הָרִי זֶה חֵיב בְּעֶרְלָה⁸⁰. וּמִנְהָ מִשְׁעַת נְטִיעָתוֹ.
16 זַעֲזוּעוֹ⁸¹ וְלֹא עֲקָרוֹ⁸² וְאַחַר כֵּן מִלֵּא סְבִיבוֹתָיו עֶפְרָ⁸³:
17 אִם יָכוֹל לְחַיֹּת אֵלוֹ לֹא מִלֵּא סְבִיבוֹתָיו - הָרִי זֶה
18 פְּטוּר⁸⁴; וְאִם לֹא - הָרִי זֶה כְּמוֹ שְׁעָקַר וְנִטְע, וְחֵיב.

(76 גרעין. ומדובר בארצות החמות, שעושה פרי בתוך שלש שנים (רדב"ז). (77 ענף. וב'ספרא' שם: "אין לי אלא שנטע אגוז ושקד, נטע ייחור מנין, תלמוד-לומר: כל עץ". (78 ולא נשאר ממנו אפילו שורש אחד מחובר לקרקע, כבהלכה הסמוכה, וכשלא נשאר אתו הסלע, כדלהלן שם. (79 צ"ע, הרי אף אם נטעו במקומו, חייב, כדלהלן. וראה ב'משנה ראשונה' ערלה פ"א מ"ג. (80 שהיא כנטיעה חדשה. (81 שם בסוף המשנה. (82 שאם עקרו, פשוט הוא שחייב בערלה, אם חזר ונטעו, כנ"ל. (83 כדי לכסות הבקעים שנוצרו מן הזעזוע. (84 שהרי הוא כאילו לא זעזעו כלל, אלא נטוע כשהיה.

19 יב. וְכִן⁸⁵ אֵילָן שֶׁנִּעְקַר וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ שְׂרֵשׁ אֶחָד,
20 אֶפְלוּ כְּמַחֲט⁸⁶ שֶׁמְּלַפְפֵּין עָלָיו הַרוֹקְמִין אֶת הַשָּׂנִי,
21 וְהַחֲזִירוּ לְמִקְוָמוֹ וְנִטְעוּ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֵׁיכוֹל
22 לְחַיֹּת⁸⁷. נִעְקַר⁸⁸ כְּלוּ וְנִעְקַרְהָ הַסְּלַע⁸⁹ שֶׁשָּׂרְשָׁיו בָּהּ
23 עֲמוּ, וְחָזַר וְנִטְעוּ כְּמֵה שֶׁהוּא⁹⁰ בְּכָל הָאֲדָמָה
24 שֶׁסְּבִיבוֹת שָׂרְשָׁיו: אִם הָיָה יָכוֹל לְחַיֹּת מְאוֹתָהּ
25 אֲדָמָה אֵלוֹ לֹא נִטְעוּ⁹¹ - הָרִי הוּא כְּמוֹ שְׁלֹא נִעְקַר⁹²;
26 וְאִם לֹא - חֵיב.

(85 שם, מ"ד. (86 במשנה, שם: "כמחט של מיתון". ופירש רבינו שם: "אצל האורגים קנה או עץ, בשתי קצותיו שני ברזלים ארוכים, ויש לכל אחד מהם כמו שניים דקים כמחט, ומתחזין בו רוחב הבגד כשאורגין אותו וכו'". (87 אף אם לא היה נוטעו. (88 שם, מ"ג. (89 "העפר המתעבה על עיקר האילן, קורין אותו סלע, והם קראו זה השם, לפי שהעפר הקשה היוצא אחר שמעמיק אדם לחפור, נקרא סלע אצלם, וממנהג האילנות שיימשכו שרשיהם בארץ הרבה, ויתעבה עליהם העפר, עד שיהיה סביב האילן כמו האבן, אפילו אחר עקירתו" (פירוש המשנה, שם). (90 כלומר, בלא למלא סביבותיו בעפר. (91 כלומר, לא חזר ונטע. (92 ופטור.

קסד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנפסקה (מן האילן הזקן), והיא מלאה פירות". וזהו חזון על מאמרם בתחילת ההלכה מונה משעה שנפסקה (פירוש המשנה, שם). (102) הבד שמתח מן האילן הזה, שכתבו רבינו בסוף ההלכה הקודמת. וכן הוא נקרא בתורה (בראשית מט, כב) "בן פורת יוסף" - "ענף פורה וגו'", ראה ב'תורה שלמה' שם ס' רצב]. (103) אף-על-פי שלא נטעו עכשיו, כיון שעשאו על ידי פסיקה זו לאילן בפני עצמו, הרי הוא כנטיעה חדשה, וראה להלן בהי"ו. (104) בהיותם מחוברים לאילן הזקן. (105) שם. (106) כלומר, חלק אחד ממאתיים ממה שהיו הפירות בשעת פסיקת העיקר, וראה בפ"ה מהל' כלאים הכ"ב, כיצד משערין שיעור זה. (107) ואין אומרים: קמא קמא (ראשון, ראשון) בטיל. אבל בפחות ממאתיים לא נאסר, ראה בפט"ו מהל' מאכלות אסורות הי"ד, שזהו שיעור האוסר בערלה.

14 טז. ילדה¹⁰⁸ שספכה¹⁰⁹ בזקנה¹¹⁰, והיו פרות¹¹¹ 15 בילדה, אפלו הוסיפו¹¹² מאתים¹¹³ - הרי אלו הפרות 16 של ילדה אסורין¹¹⁴, שאין גדולי התר מעלין את 17 העקר האסור¹¹⁵.

(108) מימרא של רבי אבהו בשם רבי יוחנן בנדרים נו, ב. והכוונה שעדיין לא מלאו לה שלש שנים. (109) שהרכיבה. (110) שמלאו לה שלש שנים. (111) של ערלה. אבל אם לא היו בה פירות, בטילה היא לגבי הזקנה, ראה להלן. (112) הפירות שבילדה, לאחר שסיבכוה. (113) כלומר, שעתה יש מאתיים כנגד מה שהיו הפירות בשעה שסיבכו את הילדה. (114) ואין הערלה מתבטלת במאתיים, כמו תמיד. ומה שאמר רבי אבהו בסוטה מג, ב: "ילדה שסיבכה בזקינה, בטלה ילדה בזקינה, ואין בה דין ערלה", המדובר שאין בילדה פירות כלל (ר"ן שם). (115) כיון שהוא עיקר. אבל בכל תערובת שאין עיקר וטפל שייך בה, מתבטלת הערלה באחד ממאתיים. וראה בפ"ו מהל' מעשר הי"ו, ובפ"א מהל' תרומות הכ"א ובהערות.

18 יז. אילן¹¹⁶ שהבריך ממנו בד בארץ, ואחר כך נעקר 19 האילן פלו והרי הוא חי מן הבד שהבריך בארץ - 20 נעשה אותו אילן פאלו עתה נטע, וחייב בערלה¹¹⁷. 21 ומונה¹¹⁸ לאילן ולמה שצמח מן ההכרחה משעה 22 שנעקר.

(116) ערלה פ"א מ"ה. (117) והחידוש כאן לגבי מה שכתב בהט"ו, שאף שגם לפני שנעקר היה האילן, אילן בפני עצמו, כיון שעתה הוא חי מן הבד, הרי הוא טפל לו, והבד הרי הוא כנטוע מחדש, כנ"ל שם. (118) שלש שנות ערלה.

23 יח. הריני¹¹⁹ בד בארץ וצמח, והבריך בד 24 אחד ממה שצמח בארץ וצמח, וחזר והבריך מן 25 השלישי, אפלו הן [מארה] מערין זה בזה, הואיל 26 ולא נפסקו מן העקר הראשון - הפל מתר¹²⁰. ואם¹²¹ 27 נפסק עקר הראשון - מונה לכל משעה שנפסק.

(119) שם. (120) ואין אומרים: כיון שרבים הם הבדים שהבריכו זה אחר זה, שוב לא יהיו טפלים לאילן, וימנה

1 יג. אילן⁹³ שקצצו מעם הארץ והחליף⁹⁴ - חייב 2 בערלה⁹⁵. ומונין לו משעת קציצה⁹⁶.

(93) 'ירושלמי' שביעית סוף פ"א: "דאמר רבי שמואל בר נחמן וכו' בשם רבי אליעזר בן יעקב, הגומם (הקוצץ) את כרמו, פחות מטפח (אם נשתייר כך), חייב בערלה, מפני מראית העין. דברי חכמים (כלומר, וחכמים אומרים) עד שיגום מעם הארץ (כלומר, עד פני הקרקע, אין חוששין למראית העין ופטור מערלה)". ופסק רבינו כחכמים. (94) שחזר האילן וגדל. (95) שהרי הוא כנטוע מחדש. ומדובר ביוצא האילן החדש מן השרשים, כדלהלן בהי"ט. (96) שהיא כנטיעתו. ואף-על-פי שבפ"ג מהל' שמיטה ה"ח, פסק רבינו כרבי שמעון שביעית שם, שאף אם נשתייר פחות מטפח הרי הוא כנטיעה - שם לענין שביעית, כיון שהוא נמוך מאד לאחר קציצה ונקרא נטיעה, דינו כנטיעה לגבי חרישה בשביעית, ואין עליו שם אילן. אבל לענין ערלה אין לחייב אל-אם-כן היא נטיעה חדשה, ונטיעה חדשה - אינה. וראה בגליון הש"ס על ה'ירושלמי' שם, וב'חזון איש' להל' שמיטה שם.

3 יד. אחד⁹⁷ הנוטע ואחד המבריך ואחד המרפיב - 4 חייב. במה דברים אמורים? בשעתך בד⁹⁸ אחד מן 5 האילן והבריכו בארץ או הרפיבו באילן אחר; אבל 6 אם מתח⁹⁹ בד אחד מן האילן הזקן והבריך בארץ 7 או הרפיבו באילן אחר, ועקר הבד מערה באילן 8 הזקן - הרי זה פטור¹⁰⁰.

(97) כן הוא בראש השנה ט, ב: "תנו רבנן, אחד הנוטע ואחד המבריך (כופף את הזמורות בארץ ומכסהו בעפר והוא משריש בארץ) ואחר המרכיב (אילן בחבירו), שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה (כלומר שנת ערלה)". (98) ענף. (99) ערלה פ"א מ"ה: "סיפוק הגפנים, וסיפוק על גבי סיפוק, אף-על-פי שהבריכן בארץ, מותר (כלומר, פטור מערלה)". ופירש רבינו שם: "הוא, שיקח אדם ענף מזו הגפן, וימתח אותו עד שיגיע בגפן אחרת, וירכיב קצתו בה. אפילו הטמינו בארץ, רצונו לומר, אפילו לקח הענף וטמינו בארץ. וסיפוק על גבי סיפוק הוא שירכיב קצת ענף זה האילן בזה האילן האחר, וקצץ ענף זה האילן בזה האילן, וכל זה הענין פטור מן הערלה. ואמר ב'ספרא': ונטעתם, פרט למבריך ולמרכיב וכו', מכאן אמרו, סיפוק הגפנים וכו', מותר. וזו ההכרחה וההרכבה שזכר ב'ספרא', שאין חייבין בערלה וכו'. אבל אם פסק ענף והרכיבו באילן או הטמינו בארץ, הרי זה חייב בערלה". וראה בר"ן לראש השנה שם, ובביאור הגר"א ליו"ד סי' רצד אות מח. (100) שכיון שהוא מחובר לאילן הזקן, אין זו נטיעה חדשה.

9 טו. גדל¹⁰¹ זה הילד¹⁰² שהבריך ועשה פרות, ואחר 10 כך פסק עקרו שהוא מערה באילן הזקן - מונה 11 משעה שנפסק¹⁰³. ואותן הפרות - מתרין, מפני 12 שגדלו בהתר¹⁰⁴. ואם¹⁰⁵ הניחן אחר שנפסק העקר 13 עד שהוסיפו במאתים¹⁰⁶ - הרי אלו אסורין¹⁰⁷.

(101) ערלה שם: "וכן בריכה (ענף שהבריך בקרקע)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסיקו, שאף לרבי יוסי, בדיעבד מותר, וראה ב'תוספות' שם ד"ה ואין, וב'תוספתא כפשוטה'. (141) אף באכילה. (142) וטעמו של דבר, כיון שזה וזה גורם מותר, כבסוף ההלכה הסמוכה.

14 **כא.** וכן¹⁴³ אין מרפיבין פפניות¹⁴⁴ שֶׁל עֶרְלָה
15 בְּדִקְלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כִּפְרִי¹⁴⁵. עֵבֶר וְהַרְקִיב - מִתֵּר.
16 שֶׁפֶל דְּבָרָה¹⁴⁶ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גוֹרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד
17 מִתֵּר - הֲרִי זֶה הַנִּגְרָם מִשְׁנֵיהֶם מִתֵּר. לְפִיכָךְ, הַצּוּמָח
18 מִפְּרוֹת עֶרְלָה¹⁴⁷ - מִתֵּר, שֶׁהֲרִי גֵרֵם לְצֻמּוֹת הַפְּרִי
19 הָאֲסוּר וְהָאֲרִץ הַמִּתְתֵּר.

(143) משנה ותוספתא שם. (144) "לולבי תמרים" (פירוש המשנה). (145) וב'ירושלמי' שם: "רבי יצחק שאל, מאן תנא אין מרכיבין כפניות של ערלה [ומתריך], רבי יוסי [הסובר בפ"א מ"ז, שמסדר אסור משום פרי]". ואף שרבינו פוסק שלא כרבי יוסי, אלא סמדר מותר, כנ"ל בפ"ט הי"ג, נראה שאין רבינו סובר כרבי יצחק שמשנתנו כרבי יוסי, אלא ככולי עלמא (ויש ב'ירושלמי' שם הסוברים כך). ואף שסמדר מותר בערלה, בהרכבה החמירו לכתחילה, שכיון שהדבר ניכר מאד, הרי הוא כנוטע ערלה ('מראה הפנים' שם). (146) עבודה זרה, שם. (147) כלומר, מאגוז שעבר ונטעו, כסוף ההלכה הקודמת.

יום שישי י"ב אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1 יבאר מהו וידוי מעשר, ובאיזו שנה הוא הוידוי. ואם מתודה ביום או בלילה. ודין שאינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מהמתנות. וכיצד הוא עושה אם נשאר. שצריך להפריש כל המתנות על הסדר, ואח"כ יתודה. נשרף טבלו או אם נתן מעשר ראשון לכהן אם מתודה. מי שאין לו אלא ביכורים או שאין לו אלא תרומה, אם הוא מתודה. פסוקי הוידוי.

20 **א.** מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִתְדוּדוֹת² לְפָנַי יְיָ אַחַר שְׂמוּצֵי אֵין³
21 כָּל הַמִּתְנֹת⁴ שֶׁבְּזֵרַע הָאָרֶץ⁵. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא⁶ וְדוֹי
22 מְעַשֵּׂר⁷.

2) כל הוידויים הם על החטא כמו "והתוודה אשר חטא עליה", "והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל", ואף כאן הוא מתוודה על כי בחטאינו ובעוונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות אשר להם היו ראיות תרומות ומעשרות כאמרו "ואטמא אותם במתנותם, בהעביר כל פטר רחם" וזהו וידוי מעשר שהזכירו רבותינו ז"ל. והוידוי הוא: לקרוא את פסוקי התורה בדברים: "בערתי הקודש מן הבית וגו' כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש". ואינו אומר הדרשות שבמעשר שני. (3) כלומר, מוציאין מרשותו: תרומות ומעשרות, ולקט שכחה ופאה - לכהנים, ללוויים, ולעניים, ומעשר שני ונטע רבעי הוא מבער על ידי זריקה לים או שריפה באש. (4) היינו תנות כהונה ולוייה ועניים. ואף מעשר שני בכלל זה, שהוא מתנה לה' שנאמר "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קודש

שנות ערלה אף קודם שנפסקו ממנו, אלא הכל מותר. (121) שם.

1 **י.ט.** אֵילִין¹²² הַיּוֹצֵא מִן הַגְּזֵעַ¹²³ - פֶּטוּר מִן
2 הַעֶרְלָה¹²⁴; מִן הַשְּׂרָשִׁים - תִּיבֵב¹²⁵. לְדָהָה¹²⁶ פְּחוּתָהּ
3 מִטְּפַח¹²⁷ - תִּיבֵבַת בְּעֶרְלָה פֶּל שְׁנוֹתֶיהָ¹²⁸, מִפְּנֵי
4 שְׁנֵי אֵית פְּנִיטֵיעָה בַּת שְׁנוֹתֶיהָ¹²⁹. בְּמָה דְּבָרִים
5 אֲמוּרִים¹³⁰? בְּנִטְיֵיעָה אַחַת¹³¹, או שְׁתֵּים פְּנִגְד שְׁתֵּים
6 וְאַחַת יּוֹצֵאָה זַנְבֵּי¹³²; אֲבָל אִם הִיָּה הַכֶּרֶם כְּלוֹ פְּחוּת
7 מִטְּפַח - הֲרִי זֶה יֵשׁ לוֹ קוּל¹³³, וּמוֹנִין פְּדָרְךָ שְׂמוֹנִין
8 לְשָׂאָר הָאֵילָנוֹת.

(122) תוספתא ערלה (הובאה בבבא-מציעא קיט.), כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. (123) בבבא-כתרא פב, א: "היכי דמי מן הגזע, והיכי דמי מן השרשין. אמר רבי יוחנן, כל שרואה פני חמה (היינו, כל האילן חוץ מן הקרקע - רשב"ם), זהו מן הגזע. ושאינו רואה פני חמה (היינו, מתחת לקרקע - שם) זהו מן השרשין", ומדובר באילן שכבר עברו עליו שנות ערלה, ונקצץ עד לקרקע. כנ"ל בה"ג. (124) שכיון שהוא יוצא מן הגזע, הרי הוא כהמשך מן האילן הקודם, שכבר עברו עליו שנות ערלה, כנ"ל. (125) שהרי הוא כנטיעה חדשה, כנ"ל. (126) סוטה שם, בשם רבי אליעזר בן יעקב. (127) "שהיא שפל[ת] קומה, ולא תגבה לעולם עד טפח" (רש"י שם). (128) מדרבנן. אף שעברו עליה שנות הערלה (שם). (129) "והרואה שאוכלין פירותיה, אומר שפירות ערלה מותרין" (שם). (130) סוטה, שם. (131) בפני עצמה, או בתוך כרם. (132) שם: "והני מילי, שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב (שהוא כרם קטן - פ"ז מהל' כלאים ה"ז), אבל כולו כרם קלא אית ליה". ולפי פשוט דברי הגמרא הוכרח רש"י לפרש, שלמאן-דאמר כרם רבעי ולא נטע רבעי (ברכות לה.) אין ערלה נוהגת אלא בכרם ולא בנטיעה אחת, אבל רבינו הוסיף וכתב: "במה דברים אמורים, בנטיעה אחת או שתיים כנגד שתיים וכו'", ולפי"ז מה שאמרו "שתיים כנגד שתיים", להשמיענו חידוש, שגם בכרם קטן יש איסור משום מראית העין, וכל-שכן בנטיעה אחת. (133) "הכל אומרים, כרם יש לפלוני משונה מכל הכרמים ויודעין שהיא זקינה" (רש"י שם).

9 **כ.** נוֹטְעֵין¹³⁴ יְחוּרִי¹³⁵ שֶׁל עֶרְלָה¹³⁶, וְאֵין נוֹטְעֵין
10 אֲגוּזִין¹³⁷ שֶׁל עֶרְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי, וּפְרוֹת עֶרְלָה
11 אֲסוּרִין בְּהִנְאָה¹³⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי
12 מְאֻכְלוֹת¹³⁹. וְאִם עֵבֶר וְנִטְעָה¹⁴⁰ אֲגוּז שֶׁל עֶרְלָה - הֲרִי
13 הַצּוּמָח מִתֵּר¹⁴¹ כִּשְׂאָר הָאֵילָנוֹת¹⁴².

(134) ערלה פ"א מ"ט, ותוספתא שם. (135) ענף. (136) של אילן שעדיין לא מלאו לו שלש שנים. והטעם: "לפי שאינו אסור בהנאה אלא הפרי, לא העץ" (פירוש המשנה, שם). (137) פרי האגוז. (138) ואם יטע האגוז ויצמיח פירות, נמצא נהנה מן האגוז. וראה בעבודה זרה מט, א - תוספות ד"ה שאם נטע ב, ורש"י שם מה: ד"ה שאם נטע. (139) בפ"י ה"ט. (140) בעבודה זרה שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 לְפָנַי יְיָ אֱלֹהֶיךָ - בְּכָל לְשׁוֹן שְׂאֵתָהּ אוֹמֵר. וְכָל אֶחָד
15 וְאֶחָד אוֹמְרוּ בְּפָנַי עֲצֻמוֹת²², וְאִם רָצוּ רַבִּים לְהַתְּנוּת
16 בְּאֶחָד²³ - מִתְּנוּדִין.

20 אבל וידוי בכורים אינו אלא בלשון הקודש.
21 במשנה סוטה לב. "אלו נאמרין בכל לשון וכו', וידוי מעשר". ובגמרא שם: "מנלן, דכתיב, "ואמרת לפני ד' אלוקיך ביערתי הקודש מן הבית", ויליף (=לומד) אמירה מסוטה, בכל לשון שהוא אומר". 22 ולא שיתוודו שניים בבת אחת, ולמד כן ממה שנאמרה כל הפרשה בלשון יחיד, ואולי מצא כן רבינו בדברי חכמינו ז"ל. 23 כלומר, אחד אומר וכולם שומעים.

17 ו. ומצנותו²⁴ בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנֵאמַר: לְפָנַי יְיָ; וְאִם הִתְּנוּהָ
18 בְּכָל מְקוֹם²⁵ - יֵצֵא²⁶.

24 של הוידוי, לכתחילה. 25 אפילו בזמן הבית. 26 למד כן רבינו, ממה שאמרו בירושלמי, שוידוי מעשר נוהג אף שלא בפני הבית, משמע שאף בזמן הבית יצא בדיעבד אם התוודה חוץ למקדש.

19 ז. אִינוּ מִתְּנוּהָ עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר אֶצְלוֹ אֶחָת מִן
20 הַמִּתְּנוּת, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר בְּיַדוֹ: בְּעֵרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן
21 הַבַּיִת²⁷. וְעָרַב יוֹם טוֹב הָאֶחָד²⁸ הִיָּה הַבְּעוֹר²⁹,
22 וְלִמְחֵר מִתְּנוּדִין.

27 ואם נשתיירו בידו מתנות, הרי הוא משקר. 28 של פסח. 29 ואינו מבער ביום טוב עצמו, שאם עדיין לא הפריש אסור להפריש בחג.

23 ח. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אִם נִשְׁאָר אֶצְלוֹ תְּרוּמָה וְתְּרוּמַת
24 מֵעֶשֶׂר - נוֹתְנָהּ לַפְּהֵן; מֵעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן - נוֹתְנָהּ לְלוֹיִם³⁰;
25 מֵעֶשֶׂר עֲנִי - נוֹתְנָהּ לְעֲנִיִּים. נִשְׁאָרוּ אֶצְלוֹ פְּרוֹת מֵעֶשֶׂר
26 שְׁנֵי שָׁל וְדָאֵי אוֹ נֹטֵעַ רֶבְעֵי אוֹ מְעוֹת פְּדִיתָן³¹ - הָרִי
27 זֶה מִבְּעֵרָן וּמִשְׁלִיף לֵים אוֹ שׁוֹרֶף. נִשְׁאָר אֶצְלוֹ מֵעֶשֶׂר
28 שְׁנֵי שָׁל דְּמָאֵי - אִינוּ חֵיב לְבַעֵרוֹ³². נִשְׁאָר אֶצְלוֹ
29 בְּפוּרִים - הָרִי הֵן מִתְּבַעְרִין בְּכָל מְקוֹם³³.

30 שלא קנס עזרא, שלא יתנו ללויים מעשר ראשון, אלא בזמנו. 31 כלומר, מעת שחילל עליהן מעשר שני או נטע רבעי. 32 דמאי פרק א משנה ב: "הדמאי וכו' ואין לו ביעור. והמדובר שם במעשר שני, ותרומת מעשר של דמאי שנתנו לכהן - גם בשעת הביעור נתנו לכהן, ומעשר ראשון ומעשר עני של דמאי, שאף בתחילה אינו נותנם לכהן, גם בשעת הביעור אינו נותנם. 33 כלומר, אף שמצוות עשה להביא בכורים למקדש, יכול לבערם בכל מקום כשמגיע זמן הביעור.

30 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁשׁוֹרֶף וּמִבְּעֵרָה? כִּשְׁנֵינִשְׁאָרוֹ
31 אֶצְלוֹ פְּרוֹת³⁵ שְׁאִינוּ יְכוּלִּים לְאָכַל בְּלֶן קֹדֶם שֶׁיִּבְגְּסוּ יוֹם
32 טוֹב; אֲבָל אִם נִשְׁאָר תְּבַשִּׁיל שֶׁל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי וְנֹטֵעַ
33 רֶבְעֵי - אִינוּ צָרִיף לְבַעֵרוֹ, שֶׁתְּבַשִּׁיל כִּמְבַעֵר³⁶. וְכֵן³⁷
34 יְיָ וְתִבְלִין - הָרִי הֵן מִבְּעֵרִין³⁸.

34 כלומר, שחייב לבער. 35 כשהם חיים ולא מבושלים.

לה", והוא ממון גבוה. 5 היינו תרומות ומעשרות ומתנות עניים, לאפוקי מתנות אחרות שבכהמה ושבאדם, שאין להן כל קשר עם הוידוי. 6 בלשון חכמים. 7 אף על פי שהוידוי הוא על ביעור כל המתנות שבזרע הארץ, קראוהו "וידוי מעשר", מפני שעיקר הוידוי הוא במעשר שני.

1 ב. וְאִין מִתְּנוּדִין וְדוּי זֶה אֶלָּא אַחַר הַשְּׁנָה שְׁמִפְרִישִׁין
2 בָּהּ מֵעֶשֶׂר עֲנִי⁸; שְׁנֵאמַר: כִּי תִכְלֶה לְעֶשֶׂר⁹ וְאָמַרְתָּ¹⁰
3 לְפָנַי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת.

8 כלומר, ברביעית ובשביעית שהן לאחר השנה השלישית והשישית, שהן שנות מעשר עני. 9 וגומר: "את כל מעשר תבואתך" וכו', היינו אף מעשר עני. 10 וזו היא מצוות וידוי מעשר.

4 ג. אִימְתִּי מִתְּנוּדִין? בְּמִנְחָה¹¹ בְּיוֹם טוֹב הָאֶחָד¹² שֶׁל
5 פֶּסַח¹² שֶׁל רְבִיעִית וְשֶׁל שְׁבִיעִית. שְׁנֵאמַר: כִּי תִכְלֶה
6 לְעֶשֶׂר - בְּרִגְלָהּ שֶׁכָּל הַמַּעֲשָׂרוֹת כְּלִים בָּיָה¹³; וְאִין
7 הַפֶּסַח¹⁴ מִגִּיעַ מִשְׁנֵה רְבִיעִית אֶלָּא כְּלִים¹⁵ פְּרוֹת
8 שְׁלִישִׁית נִתְּעָשְׂרוּ, בֵּין פְּרוֹת הָאֵילָן¹⁶ בֵּין פְּרוֹת
9 הָאֶרֶץ.

11 ואף על פי ש"כל היום כשר לוידוי" - איחרוהו לוידוי כל עוד שיכולים לאחרו. ואין לך זמן מאוחר ביום טוב אלא מנחה. 12 "ויתוודה ביום טוב ראשון של פסח - כדי שיהיה לו מה לוכל (=לאכול) ברגל (כגון מעשר שני ונטע רבעי שהם נאכלים לבעלים, שאף על פי שכבר ביער מערב יום טוב, מותר להשאיר לעצמו לצורך סעודת יום טוב, ואינו יכול לומר "ביערתי הקודש מן הבית") ויתוודה בשחרית - עד כאן מצוה לאכול (כלומר, סעודת שחרית של יום טוב שהיא מצוה. אבל סעודה שלישית אינה ביום טוב, ולכן מתוודה במנחה)". 13 כלומר, כשהרגל בא כבר הספיק לעשר את כל הפירות של השנה הקודמת. 14 ירושלמי שם הלכה ג: "אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות, בפסח של רביעית", והוא הדין של שישית בשביעית. 15 כלומר, כשכל. 16 לדעת רבינו גם פירות האילן מתעשרים מן התורה.

10 ד. אִין מִתְּנוּדִין אֶלָּא בְּיוֹם¹⁷, וְכָל הַיּוֹם¹⁸ כְּשֶׁר לְוִדוּי
11 הַמֵּעֶשֶׂר. וּבֵין בְּפָנַי הַבַּיִת וּבֵין שֶׁלֹּא בְּפָנַי הַבַּיִת -
12 חֵיב לְבַעֵר וְלְהַתְּנוּת¹⁹.

17 ולא בלילה. 18 משנה שם: "זה הכלל, דבר שמצוותו ביום, כשר כל היום". 19 אלא שבפני הבית מצוה להתוודות במקדש, שנאמר: לפני ה', וכיוון שאף בפני הבית, אם התוודה בכל מקום יצא, בדיעבד, לכן מתוודה אף שלא בפני הבית, שכיוון שאין לנו מקדש, הרי זה כדיעבד. ובירושלמי תענית פרק א הלכה ד: "חד בר נש הווה מפיק מעשרותיו כתיקנן (=שהוציא מעשרותיו כתיקונן), אמר ליה רבי מנא, קום אמור: ביערתי הקודש מן הבית". הרי שמתוודין אף שלא בפני הבית. והראב"ד חולק וסובר שאין וידוי מעשר אלא במקדש.

13 ה. וְדוּי זֶה²⁰ נֵאמַר בְּכָל לְשׁוֹן²¹; שְׁנֵאמַר: וְאָמַרְתָּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 36) "לפי שאם יישאר וישהה (את התבשיל), יפסיד".
 37) ירושלמי שם: "הכל מודים בפת ושמן שהוא צריך לבער [צריך לומר, שפת שהתקשתה אפשר לרככה במים ולא נפסדה] ביין ותבלין שהוא כמבוער. מה פליגין [=במה נחלקן] בתבשיל". 38) שהיין אם ישהה יחמיץ והתבלין, יפוג טעמו.
1. פרות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הבעור³⁹ - אין מעבדין אותו להתודות, ואינו חייב לבער.
 2. כלומר, בערב יום טוב אחרון של פסח.
 3. 39) כלומר, בערב יום טוב אחרון של פסח.
4. יא. מי שהיו פרותיו⁴⁰ רחוקין ממנו והגיע יום הבעור - הרי זה קורא שם⁴¹ למתנות, ומזכה להן לבעליהן על גב קרקע⁴² או למי שזוכה להן⁴³ לבעליהן, ומתודה למחר. שנתנת המטלטלין על גבי קרקע אינה אלא מתנה שיש בה חזוק⁴⁴. אבל אינו יכול להקנות להם המעשר בחליפין, מפני שגראה פמכירה, והמעשרות⁴⁵ והתרומות והמתנות⁴⁶ - נאמר בהן נתינה⁴⁷, לא מכירה.
- 40) שהם טבל. 41) וצריך לציין מקום המתנות בכרי: "בצפוני או בדרומי". אבל בלי ציון מקום לא אמר כלום. 42) בבבא מציעא יא: "אמר ליה ההוא מדרבנן, רבן גמליאל, מטלטלי אגב קרקע הקנה להם". 43) כמו שזיכה רבן גמליאל לעניים, ביד עקיבא בן יוסף. 44) כלומר, אף שהקרקע עצמה נקנית בכסף, והרי זה כמכר המתנות, אינן אלא מתנה אגב הקרקע, ולא נקנו יחד עם הקרקע תמורת הכסף. 45) מעשר ראשון, תרומה גדולה ותרומת מעשר. 46) מתנות עניים. 47) במעשרות: "נתתיו ללוי" "זה מעשר לוי". ובתרומות: "וגם נתתיו" "זו תרומה ותרומת מעשר". ובמתנות עניים: "ולגר ליתום ולאלמנה" "זה מעשר עני, הלקט והשכחה והפאה".
12. יב. ומנין שאינו יכול להתודות עד שיוציא פל המתנות? שנאמר: בערתי הקדש מן הבית. הקדש זה מעשר שני ונטע רבעי, הקרוי קדש. מן הבית זה חלה, שהיא המתנה של פהנים בבית. נתתיו ללוי - זה מעשר ראשון. וגם נתתיו - מקלל שקדמתו מתנה אחרת⁴⁸, והיא תרומה גדולה ותרומת מעשר⁴⁹. לגר ליתום ולא למנה - זה מעשר עני⁵⁰ ולקט שכחה ופאה⁵¹. אף על פי שאין לקט שכחה ופאה מעבדין את הודו⁵².
13. 48) "ואמר: וגם נתתיו ללוי, יורה על מעלה שניה קדמה לו [למעשר ראשון], לפי שמלת "וגם" אצלם, תוספת, כמו הנוסף עליו". 49) אין הכוונה לומר ש"וגם נתתיו" מדבר על תרומת מעשר, שהרי אף על פי שבידעבד חלה הפרשת תרומת מעשר לפני הפרשת מעשר ראשון, אבל הרי לכתחילה אין לעשות כן, אלא הכוונה שלמדים תרומת מעשר מתרומה גדולה. 50) [המתחלק בתוך הבית. אבל מעשר עני המתחלק בגורן אינו בכלל פסוק זה.
- 51) [אף על פי שאין ביהם מצוות נתינה, שהרי "עזיבה" ולא נאמרה נתינה אלא עזיבה אף הוא בכלל זה, מדרבנן]. 52) כיוון שלא נאמרה "נתינה", אלא "עזיבה" ולכן אינם בכלל "וגם נתתיו", האמור בפרשת הוידי.
- יג. וצריך להפריש המתנות על הסדר ואחר כך יתודה. שנאמר: ככל מצותך אשר צויתני; הא אם הקדים מעשר שני לראשון⁵³ - אינו יכול להתודות⁵⁴. נשרף טבלו - אינו יכול להתודות, שהרי לא הפריש מתנות ולא נתן לבעליהן. ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לפהנים⁵⁵ - לא היו מתודין; שנאמר: וגם נתתיו ללוי⁵⁶.
- 53) שעבר על לא תעשה. 54) שאינו יכול לומר: "עשיתי ככל אשר צויתני". 55) היינו בזמנו של עזרא. 56) שהרי הוא נותנו לכהן.
- יד. מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד - מתודה; שעקר הודו במעשר הוא⁵⁷. וכן אם לא היה לו אלא בפורים בלבד - מתודה⁵⁸; שנאמר: בערתי הקדש - הקדש הראשון⁵⁹, שהוא הפורים. אבל מי שאין לו אלא תרומה בפני עצמה - אינו מתודה; שאין התרומה טעונה ודוי אלא בכלל שאר המתנות⁶⁰.
- 57) ששורפין אותו, ולשון "ביערת", שייך בו יותר מכולן. 58) שאף ביכורים מתבערים. 59) שהביכורים מפרישים אותם תחילה לכל. 60) ונראה שאף אם היה לו מעשר ראשון לבד אינו מתודה. וטעם הדבר, שכל המתנות נותן לבעליהם ואינו מבערם, ואינו יכול לומר עליהן "ביערת הקודש מן הבית".
- טו. לא עברתי ממצותיך - שלא הפריש ממין על שאינו מינו, ולא מן התלוש על המחבר, ולא מן המחבר על התלוש, ולא מן הישן על הישן, ולא מן הישן על הקדש. ולא שכחתי - שלא שכחתי מלברכ⁶¹ ומלהזכיר שמו⁶² עליו⁶³. לא אכלתי באני ממנו. הא אם אכלו באינה - אינו מתודה⁶⁴. ולא בערתי ממנו בטמא. הא אם הפרישו בטמא⁶⁵ - אינו מתודה. ולא נתתי ממנו למת - שלא לקח ממנו ארון ותכריכין, ולא נתנו לאוננים אחרים⁶⁷. שמעתי בקול יי אלהי - שהביאו לבית הפחירה⁶⁸. עשיתי ככל אשר צויתני - ששמח⁶⁹ ושמח בו⁷⁰; שנאמר: ושמחת בכל הטוב.
- 61) ולא היה לו לשכות, ולפיכך קרוב הוא להיות פושע. 62) יש אומרים כי הכוונה לברכת המזון שלאחר המזון, שהיא מן התורה. 63) וכן מלכותו של הקב"ה, שכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות, אינה ברכה. 64) על

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלַהֲעֲלוֹתָן בְּמִקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא יֵאָכֵל הַפֶּהָן בְּפוּרִים
חוּץ לְירוּשָׁלַיִם. (ג) לְקָרוֹת עָלֶיהֶן. (ד) לְהַפְרִישׁ חֲלָה
לַפֶּהָן. (ה) לְתֵת לַפֶּהָן זְרוּעַ וְלִחְנִים וְקֶבֶחַ. (ו) לְתֵן
לוֹ רֵאשִׁית הַגִּזָּז. (ז) לְפָדוֹת בְּכֹר הַבֶּן וְלְתֵן פְּדִיוֹנוֹ
לַפֶּהָן. (ח) לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר וְלְתֵן פְּדִיוֹנוֹ לַפֶּהָן. (ט)
לְעֶרְף פֶּטֶר חֲמוֹר אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ.
וּבְאֹר מִצֹּאת אֱלוֹ בְּפָרְקִים אֱלוֹ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שכ"ד מתנות ניתנו לכהנים. והכהן שאינו מודה בהן. והאוכל מהן מאי מברך.

- א. עֲשָׂרִים² וְאַרְבַּע מִתְּנוֹת נִתְּנוּ לַכֹּהֲנִים, וְכֹלֵן⁹
מִפְּרִשֵׁין בְּתוֹרָה³, וְעַל פֶּלֶן נִכְרְתָה בְּרִית לְאַהֲרֹן⁴. וְכָל¹⁰
כֹּהֵן⁵ שְׂאִינוֹ מוֹדֵה בָּהֶן - אֵין לוֹ חֶלֶק בַּכֹּהֲנִים⁶, וְאֵין¹¹
נֹתְנִין לוֹ מִתְּנָה מֵהֶן⁷.¹²

(2) תוספתא חלה פ"ב הלכה ח, הובאה בחולין קלג: ובבבא קמא קי: . והקדים רבינו פרק זה, כדי ליתן טעם מדוע כתב הלכות ביכורים וחלה ומתנות וראשית הגז ופדיון הבן ופטר חמור, (כאחד (רדב"ז). (3) בתוספתא שם: "עשרים וארבע מתנות כהונה לאהרן ובניו בכלל ובפרט ובברית מלח". "בכלל" היינו שנתפרשו בתורה בכלל, שנאמר (במדבר יח, ח) "לכל קדשי בני ישראל, לך נתתים". "ובפרט", היינו שכל מתנה ומתנה נתפרשה בתורה (תוספתא כפשוטה שם, בשם רב חנינאי גאון). (4) כמו שנאמר (שם, יט) "כל תרומות הקדשים וגו' ברית מלח עולם היא". (5) בחולין קלב: "ואמר רב חסדא, כ"ד מתנות כהונה, כל כהן שאינו בקי בהן, אין נותנין לו מתנה. ולא מילתא היא. דתניא, וכו' וכל כהן שאינו מודה בה (בעבודה), אין לו חלק בכהונה. טעמא, דאינו מודה בה, הא מודה בה אף-על-גב דאינו בקי בהן (וקשה לרב חסדא שתלה הדבר בבקיאיות במתנות)". ומדברי הגמרא נראה, שלא היה קשה לרב חסדא אלא משום שתלה הדבר בבקיאיות, כנ"ל, אבל אם היה רב חסדא אומר, כ"ד מתנות כל שאינו מודה בהן אין נותנין לו מתנה, לא היה קשה כלום. הרי שלא רק מי שאינו מודה בעבודה, אין לו חלק בכהונה, אלא אף מי שאינו מודה במתנות. וראה בכסף-משנה ובמעשה-דוקח. (6) כלומר, אין נותנים לו לעבוד עבודה. ומקור הדבר, מהברייתא הנ"ל, שהקשו ממנה על רב חסדא. (7) כרב חסדא הנ"ל.

- ב. וְכֹל הָאוֹכֵל מִתְּנָה שְׂשִׁישׁ בֵּיהּ קִדְשָׁהּ⁸ - מְבָרַךְ¹³:
אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּקִדְשָׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוְּנוּ לְאָכֵל כֶּף¹⁴
וְכָף¹⁵.

(8) כמו תרומה וחלה שהן קודש (פ"ז מהלכות תרומות הלכה א, ולהלן הלכה ו). אבל לא ראשית הגז וכיוצא בה, שאינם קרויים קודש (להלן הלכות ר"ז), שאכילתן מצוה, ראה בפט"ו מהלכות תרומות הלכה כב, ובפ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א ואילך.

- ג. שְׂמֵנָה⁹ מִתְּנוֹת מֵהֶם¹⁰ - אֵין אוֹכְלִים אוֹתָן¹⁶
הַכֹּהֲנִים אֲלֹא בְּמִקְדָּשׁ¹¹ לְפָנִים מִחֹמַת הָעֶזְרָה¹².

הפירות שאכל, כגון מעשר שני ונטע רבעי שהם לבעלים. ומכיוון שלא נאמר כאן שאם עבר עליהם אינו מתוודה, נראה שאינם מעכבים את הירודי, לפי שבכל אלה אין תרומת תרומה ואין מעשרותיו מעשר, ואם כן לא קלקל במתנות עצמם כלום. (65) כיוון שקלקל במתנה עצמה, שאכלה שלא כדין. (66) [בתוספתא שם, הלכה כד: "דבר אחר [ביערי הקודש מן הבית], כיוון שהפרשתו מן הבית אין אתה זוקק לו", וכוונת התוספתא, שהפרשתו מן הבית זו ביעורו. וזו כוונת המשנה כאן, שכיוון שהפרישן מן הבית ונתן המתנות למי שחייב ליתן, או שנתן מעשר שני לחבירו קודם זמן הביעור, והמתנות היו טמאות, או שהיו טהורות וימצאם הטמא, ונמצא שיאכלו המתנות בטומאה והמפרישן מן הבית הוא שגרם לזה]. (67) שאם נתן להם, הרי הכשילם באכילה באנינות. ולא נאמר כאן אם עבר מה דינו: אם מתוודה או לא. (68) כלומר, הביכורים. אבל מעשר שני, דיו אם הביאו לפניו מן החומה. (69) בין במעשר שני שנאמר בו "ושמחת אתה וביתך" ובין בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב". (70) בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב וגו' אתה והלוי והגר אשר בקרבך".

- 1 ט.ז. הַשְּׂקִיפָה מִמְּעוֹן קִדְשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, עַד בְּאֶשֶׁר
2 נִשְׁבַּעַתְּ לְאַבְתְּרֵינוּ אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ - זֹו בְּקִשָּׁה
3 שְׂפִיתָי⁷¹ טַעַם בְּפִרוֹת⁷².

(71) הקב"ה. (72) "עניינו, שיהיו שמנות וטובות הטעם. וזה הדרש שהוא דורש בכאן [במשנה] זו הפרשה מלה במלה אין רצונו שיאמר אדם זה בשעת הירודי, אבל יודיענו בכאן על דרך הפירוש ענייני זאת הפרשה, אבל בשעת הקריאה אינו קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שניתנה על ידי הנביא [משה רבינו]". וצריך עיון למה השמיט רבינו יתרו הבקשות שזכרו במשנה שם "וברך את עמך ישראל בבנים ובבנות וכו' בטל ומטר ובוולדות בהמה"? (רדב"ז).

- 4 יז. יִשְׂרָאֵל וּמִמְזֻרִים⁷³ - מִתְּנוּדִים, אֲכָל לֹא גָרִים
5 וְעֹבְדִים מִשְׁחָרְרִים; מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק בְּאֶרֶץ,
6 וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִתְּתָ לָנוּ. כֹּהֲנִים
7 וְלוֹיִים - מִתְּנוּדִים; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִטְלוּ חֶלֶק
8 בְּאֶרֶץ, יֵשׁ לָהֶם עָרֵי מְגֹרֶשׁ.

(73) נראה שהחידוש כאן, שלא נאמר כיוון שאין הוא זרע כשר, אין הוא בכלל הכתוב: "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורך", שדרשו בו: "זרע המיוחס אחריו", אלא הרי הוא כבנו לכל דבר.

סִלְקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת מַעְשָׂר שְׁנֵי וְנִטְע רִבְעֵי

הַלְכוֹת בְּפוּרִים עִם שְׂאֵר

מִתְּנוֹת כֶּהֱנָה שֶׁבְּגִבּוּלִין

יֵשׁ בְּכֹלֵן תִּשְׁעַ מִצֹּת. שְׂמוֹנָה מִצֹּת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצֹּת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֵהוּ פְּרֻטָּן: (א) לְהַפְרִישׁ בְּפוּרִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33) שנקראת תרומה, כדלהלן בפ"ה הלכה יג. (34) ראה בפ"ו מהלכות תרומות הלכה א, ופט"ו שם הלכה כ. (35) להלן פ"י הלכה א. (36) ראה בפ"ד מהלכות ערכין, הלכות א"ב, יט. (37) שדה אחוזה חולין הוא, שהרי הכהנים פודין אותו (שם הלכה יט). ולענין ראשית הגז, ראה להלן פ"י הלכה יז. (38) ראה למעלה בהלכה ג. (39) ולא בחוצה-לארץ, שכשיצאו לשם - נטמאו מיד (פ"ב מהלכות תרומות הלכה יז).

23 ז. ומה הן החמשים שזוכין בהן הפהנים בכל מקום? 40 והמתנות, 41 ופדיון הבן, 42 ופטור חמור, 43 וגזל הגר, 44 והחרמים, 45 והמשותף חליו לכל דבר. 46

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי פשט משמע, שגדר פדיון פטר חמור הוא שפודין את החמור מן הכהן, היינו שפטר חמור שייך לכהן מיד כשנולד, כדמוכח מפשטות הכתובים בפרשת קורח "כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך..." אלא שאח"כ ממעט הכתוב פטר אדם ופטר בהמה שהם עצמם אינם ניתנים לכהן אלא רק פדיונם. ונמצא שגדר פטר חמור הוא פדיית החמור מיד הכהן ששייך לו מיד כשנולד, וכ"כ במהרי"ט אלגאזי. אבל בצעפ"נ הל' כלאיים (יט, ד) כתב: "דמצות מתנות כהונה לא חל רק לאחר פדיון".

ואולי זהו דיוק לשון הרמב"ם כאן "החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום כו' ופדיון הבן ופטר חמור" ולא נקט "פדיון פטר חמור", כי גדר מתנות כהונה הוא שחל על פטר חמור עצמו (אלא שחייבים לפדות אותו מיד הכהן). (על"פי לקו"ש חלק ל"ו עמוד 63 והערה 39 ושוה"א)

40) בין בארץ בין בחוץ-לארץ. (41) זרוע לחיים וקיבה שנותן כל זוכה בהמה טהורה. והן הנקראות בכל מקום מתנות (להלן פ"ט הלכה א). (42) להלן פ"א. ומצות פדיון הבן נהגת אף בחוץ-לארץ (להלן פ"ב הלכה א). (43) להלן שם. (44) ראה בפ"ח מהלכות גזילה, מההלכה ה ואילך. (45) כלומר, חרמי כהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין, מהלכה ד ואילך. (46) ראה להלן פ"ט הלכה כ, ובהלכות גזילה שם ראש הלכה ח, ובהלכות ערכין שם הלכה ה.

26 ח. והמתנה שזוכין בה מן המקדש 47 הוא עורות העולות. 48 והוא הדין לשאר עורות קדשי הקדשים - כלן לפהנים. 49

47) כלומר, שאין הישראל נותן לכהן, אלא נוטלין חלקם מן המקדש. (48) שהן קדשי קדשים. (49) ראה בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יט.

29 ט. השמנה מתנות 50 שאינן נאכלין אלא במקדש - כלן קדשי קדשים הן, ואינן נאכלים אלא לזכרי פהנה, כמו שיתבאר במקומו. 51 ובהן נאמר: כל זכר בפהנים יאכל אתו. 52 וגומר.

1 וְחֲמִשָּׁה¹³ מִתְּנוֹת - אֵינן אוֹכְלִין אוֹתָן אֶלָּא בִירוּשָׁלַיִם
2 לַפְּנִים מִחוּמַת הָעִיר¹⁴. וְחֲמִשָּׁה¹⁵ מִתְּנוֹת - אֵינן זוֹכִין
3 בָּהֶן¹⁶ מִן הַתּוֹרָה¹⁷ אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּר.
4 וְחֲמִשָּׁה¹⁸ מִתְּנוֹת - זוֹכִין בָּהֶן בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה
5 לְאֶרֶץ. וּמִתְּנָה אַחַת¹⁹ - זוֹכִין בָּהּ מִן הַמִּקְדָּשׁ.

9) בתוספתא שם, חלקו את המתנות באופן אחר, וכתבו רבינו להלן בהלכה יב. (10) מכ"ד המתנות הנ"ל. (11) ולא בכל העיר. (12) עזרת ישראל ולא עזרת נשים. וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, שלכתחילה אין לאכול בהיכל. (13) ראה להלן בהלכה ה. (14) והחלוונות ועובי החומה - כלפנים (הלכות מעשה הקרבנות שם סוף הלכה ה). (15) ראה להלן הלכה ו. (16) הכהנים. (17) דקדק לכתוב "מן התורה", משום תרומה ותרומת מעשר וחלה, שהן מחמש המתנות הנ"ל (להלן שם), ונוהגות מדרבנן אף בחוצה לארץ, ראה למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכות ד"ו. (18) ראה להלן הלכה ז. (19) ראה להלן הלכה ח.

6 ד. מה הן השמנה שאין נאכלין אלא במקדש?
7 בשר החטאת, אֶחָד חֲטָאת הָעוֹף וְאֶחָד חֲטָאת
8 הַבְּהֵמָה²⁰; וּבִשְׂרֵי הָאֲשָׁם, בֵּין תְּלוּי בֵּין וּדְאִי²¹;
9 וְזִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר²²; וּמוֹתֵר הָעֶמֶר²³; וּשְׂיֵרֵי
10 מִנְחוֹת²⁴ יִשְׂרָאֵל²⁵; וּשְׂמֵי הַלֶּחֶם²⁶; וְלֶחֶם
11 הַפָּנִים²⁷; וְלֶג שְׂמֹן²⁸ שֶׁל מִצְרַע. אֵלוֹ אֵינֶן
12 נֹאכְלִין אֶלָּא בְּמִקְדָּשׁ.

20) כן הוא בתוספתא שם, ובספרי לפרשת קרח (לבמדבר יח, כ). אבל להלן בהלכה יג מנאן בשתים. (21) כנ"ל. (22) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, ובפ"י שם סוף הלכה ג. (23) כלומר, הנשאר לאחר הקמיצה וההקטרה, וראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה יב. (24) הנשאר אחר הקמיצה וההקטרה, כנ"ל. (25) אבל מנחת כהנים אינה נקמצת, אלא נשרפת כולה (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט). (26) ראה בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הי"א. (27) שם פ"ד הלכה ט. (28) ראה בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג.

13 ה. ומה הן החמש שאינן נאכלין אלא בירושלים?
14 חֲזָה וְשׂוֹק שֶׁל שְׁלָמִים²⁹; וְהַמּוֹרֶם מִן הַתּוֹרָה;
15 וְהַמּוֹרֶם מֵאֵיל נְזִיר³⁰; וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה³¹;
16 וְהַבְּפוּרִים³². אֵלוֹ אֵינֶן נֹאכְלִין אֶלָּא בִירוּשָׁלַיִם.

29) ראה בפ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ד-ה. (30) הלכות מעשה הקרבנות שם. (31) ראה בפ"א מהלכות בכורות הלכה ב. (32) להלן פ"ג הלכה ג.

17 ו. ומה הן החמש שבארץ ישראל? התרומה, ותרומת מעשר, וְהַחֲלָה³³. וּשְׁלֹשֶׁת קֳדָשִׁים³⁴.
18 וְרֵאשִׁית הַגִּזָּז³⁵, וּשְׂדֵה אַחֲזָה³⁶. וּשְׁנֵיהֶן חֲלִינָן³⁷.
19 אֵלוֹ אֵינֶן זוֹכִין בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ
20 יִשְׂרָאֵל³⁸. וְאֵין אוֹכְלִין תְּרוּמוֹת וְחִלוֹת שֶׁל אֶרֶץ
21 יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל³⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 50) הנ"ל בהלכה ד. 51) ראה הלכות מעשה הקרבנות שם הלכה ג. פ"ט ה"א, פ"י ה"ג, ופ"ב ה"ג. 52) צ"ל: אותה.
- 1 י. הַחֲמֵשׁ שְׁפִירוּשָׁלִים⁵³ - הֵן קִדְשֵׁי קָלִים, וְנֶאֱכָלִין
2 לְזִכְרֵים וּלְקָבוֹת⁵⁴. וּבְהֵן נֶאֱמַר: לָךְ נִתְּתִים וּלְבָנֶיךָ
3 וּלְבָנִיתֶיךָ אֶתְּךָ לְחֶק עוֹלָם⁵⁵. וְאַף עַל פִּי כֵן, אִין נִתְּנִין
4 אֶלָּא לְזִכְרֵי כְּהֵנָּה, שְׁהָרִי לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר הֵן⁵⁶.
5 וְהַבְּכוֹר⁵⁷ - מִקְרִיבִין חֲלָבוֹ וְדָמוֹ, וְאִין מִקְרִיבוּ אֶלָּא
6 אִישׁ⁵⁸. וְכֵן עוֹרוֹת קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים⁵⁹, וּשְׂדֵה אַחְזָה⁶⁰,
7 וְהַחֲרָמִים⁶¹, וְגִזְל הַגֵּר⁶² - אִין זֹכִין בְּהֵן אֶלָּא אַנְשֵׁי
8 מִשְׁמֵר, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁶³. וְכֵן פְּדִיּוֹן הַבֵּן - לְזִכְרֵי
9 כְּהֵנָּה; שְׁפָן נֶאֱמַר בוֹ: וְנִתְּתָה הַפֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו⁶⁴.
10 וּפְטֹר חֲמוֹר - לְזִכְרֵי כְּהֵנָּה; שְׂדֵי הַבְּכוֹרוֹת כֶּלֶן
11 שְׁוֵה⁶⁵: לְזִכְרֵים וְלֹא לְקָבוֹת.
- 53) הנ"ל בהלכה ה. 54) ראה בפ"י שם הלכות ד-ה. 55) פסוק זה נאמר בחזה ושוק של שלמים (שם הלכה ד). ובמורם מתודה ואיל נזיר נאמר (במדבר יח, יט) "כל תרומות הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך" (שם הלכה ד). ובבכור נאמר (שם י"ז) "אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין" (שם הלכה ה). ובביכורים נאמר (שם, יג) "ביכורי כל אשר בארצם וגו' כל טהור בביתך יאכלנו" ו"כל טהור" לרבות אשתו, ראה מנחות פד: 56) כמפורש להלן פ"ג הלכה א, וכן הוא במשנה סוף ביכורים: "נותנין אותם לאנשי משמר, והם מחלקין ביניהם כקדשי המקדש", והם נותנים אותם גם לנשים. וראה בחזון-איש. 57) שאינו ניתן לאנשי משמר (פ"א מהלכות בכורות הלכה טו). וראה בפירושו המשנה לחלה פ"ד משנה ט. 58) ולכן נותנים את הבכור לזכרי כהונה בלבד, והללו אם ירצו יתנוהו לכהנות לאכלו (רדב"ז). 59) ראה בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יט-כ. 60) ירושלמי חלה פ"ד הלכה ד. וראה בפ"ד מהלכות ערכין הלכה כד. 61) ירושלמי שם, והלכות ערכין שם. 62) ראה בפ"ב מהלכות גזילה הלכה ה. 63) במקומות הנ"ל. 64) ובחולין קלב. "אמר ליה רבי: מטונן, אהרן ובניו כתובין בפרשה (ולכן רק מנחת כהן קרבה כולה, אבל מנחת כהנת נאכלת)". וכדעת רבינו כן דעת הרא"ש והרשב"א (משנה-למלך), אבל התוספות בפסחים מט: ד"ה אמר ובעוד מקומות, חולקים וסוברים שפדיון הבן ניתן אף לכהנות. 65) כן הוא בבכורות ד. שבכור בהמה טמאה הוקשה לבכור אדם.
- 12 יא. הִנֵּה לְמִדְתָּ, שֶׁהַמִּתְּנוּת שֶׁנִּתְּנִין לְנִקְבוֹת כּוֹזְרִים
13 - חֲמֵשׁ מִתְּנוּת: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר⁶⁶, וְחֶלֶה⁶⁷,
14 וּמִתְּנוּת כְּהֵמָה⁶⁸, וְרֵאשִׁית הַגִּזְיוֹן⁶⁹. וּמִיָּנִין אֶתְּהָ אוֹמֵר
15 שְׂרֵאשִׁית הַגִּזְיוֹן נִתְּנָת לְכֵהֲנוֹת? שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית דְּגַנְךָ
16 תִּירֶשֶׁף וַיִּצְהַרְךָ וְרֵאשִׁית גִּזְיוֹן צֵאנֶךָ תִּתֵּן לוֹ; מָה
17 רֵאשִׁית דְּגַן נִתְּנָת לְנִקְבוֹת כּוֹזְרִים⁷⁰, אֵף רֵאשִׁית
18 הַגִּזְיוֹן⁷¹.
- 66) ראה בפ"ו מהלכות תרומות הלכה א. 67) היא כתרומה, כדלהלן בפ"ה הלכה יג. 68) להלן פ"ט הלכה
- כ. 69) להלן פ"י הלכה ז. 70) כנ"ל בהלכות תרומות שם. 71) ראה להלן פ"י שם, שראשית הגז היא כחולין, ניתנת לכהנת אף-על-פי שהיא נשואה לישראל, ואילו תרומה שיש בה קדושה, אסורה לכהנת הנשואה לישראל באכילה (הלכות תרומות שם הלכה ז). וראה משנה-למלך.
- יב. מִנו חֲכָמִים⁷² מִתְּנוּת אֱלוֹ עַל דֶּרֶךְ אַחֲרַת וְאָמְרוּ: 19
עֲשִׂימֵם וְאַרְבַּע מִתְּנוּת כְּהֵנָּה נִתְּנוּ לְאַהֲרֹן, וְאֱלוֹ הֵן: 20
עֲשֵׂר בַּמִּקְדָּשׁ⁷³, אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֲשֵׂר בְּגֹבְלוֹיֶיךָ⁷⁴. 21
- 72) בתוספתא חלה פ"ב הלכה ז. 73) כלומר, שאין נאכלים אלא במקדש, כנ"ל בהלכה ד. 74) מחוץ לירושלים. מהן בתוך ארץ ישראל, ומהן אף מחוצה לה.
- יג. עֲשֵׂר בַּמִּקְדָּשׁ: חֲטָאת כְּהֵמָה, וְחֲטָאת הָעוֹף⁷⁵, 22
אֶשֶׁם, וְאַשֶׁם תְּלוּי⁷⁶, זִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר, וְלֶג שְׁמֹן 23
שֶׁל מִצְרַע, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, שְׁרֵי מְנַחוֹת, 24
וּמוֹתֵר הָעֶמֶר. 25
- 75) כן הוא בתוספתא. ולמעלה שם, מנה רבינו שתי החטאות כאחת. 76) כן הוא בתוספתא, ולמעלה שם מנאן רבינו כאחת.
- יד. אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם: הַבְּכוֹר, וְהַבְּפֹרִים, וּמוֹרָם⁷⁷ 26
מִתּוֹדָה וְאֵיל נְזִיר, וְעוֹרוֹת קִדְשִׁים⁷⁸. 27
- 77) ראה להלן הלכה טו. 78) אף שכהנים זוכין בעורות מן המקדש (כנ"ל בהלכה ח), ואוכלים את דמיהן בכל מקום שירצו, מנאן רבינו בין המתנות שבירושלים, כיון שדרך הכהנים היתה למכור העורות ולאכול דמיהם בירושלים (רדב"ז למעלה בהלכה ג). וראה בתוספות חולין קלג: ד"ה ועורות, וברש"י לבבא קמא קי:
- טו. עֲשֵׂר בְּגֹבְלוֹיֶיךָ: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְחֶלֶה, 28
וְרֵאשִׁית הַגִּזְיוֹן, וְהַמִּתְּנוּת, וּפְדִיּוֹן הַבֵּן, וּפְדִיּוֹן פֶּטֶר 29
חֲמוֹר, שְׂדֵה חֲרָמִים, וּשְׂדֵה אַחְזָה, וְגִזְל הַגֵּר. וּלְפִי 30
הַשְּׁבוּן זֶה, חֲשַׁב כֹּל הַמּוֹרָם מִקְדְּשֵׁי קָלִים מִתְּנָה 31
אַחַת. וְהֵן: חִזָּה וְשׂוֹק הַמּוֹרָם מִכֹּל זִבְחֵי שְׁלָמִים, עִם 32
הַלֶּחֶם הַמּוֹרָם עִמָּהֶם⁷⁹ [אם הִיָּה⁸⁰ תּוֹדָה, עִם הַזְרוּעַ 33
הַמּוֹרָמָת מֵאֵיל נְזִיר עִם הַלֶּחֶם הַמּוֹרָם עִמָּה]⁸¹ עִם 34
חִזָּה וְשׂוֹק⁸². הוֹאֵיל⁸³ וּשְׁלֶשֶׁת⁸⁴ שְׁלָמִים הֵן, חֲשׁוֹב 35
הַמּוֹרָם מֵהֶם⁸⁵ מִתְּנָה אַחַת. 36
- 79) כלומר, עם החזה והשוק. 80) זבח השלמים. ופיסקא זו איננה בדפוס רומי, אבל ישנה בדפוסים ראשונים. 81) עם הזרוע. 82) המורמים עם הזרוע, מאיל הנזיר. 83) כן הוא בחולין שם: "כיון דמיינן להדדי, חשיב להו כחדא". 84) שלמים, תודה ואיל נזיר. 85) משלמים, ותודה, ואיל נזיר.
- טז. כֹּל הַמִּתְּנוּת שֶׁהֵן תְּלוּיּוֹת בְּקָרְבָּנוֹת - תִּתְּבָאָר כֹּל 37
אַחַת וְאַחַת בְּמִקְוֵי כְּהֵלְכוֹת קָרְבָּנוֹת⁸⁶. וְכֵן גִּזְל 38
הַגֵּר יִתְּבָאָר בְּהֵלְכוֹת גִּזְלוֹ⁸⁷. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ דִּין שְׂדֵה 39
אַחְזָה וְדִין הַחֲרָמִים בְּהֵלְכוֹת עֲרֻכִין, וְדִין תְּרוּמָה 40

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשנה שם, נראה שחייבים מן התורה. ובספר המצוות (עשה קכה) וכן ב'חינוך' (מצוה צא), נראה מפורש שערי סיחון ועוג וסוריא חייבין מן התורה, וראה בהערות לספר המצוות שם (הוצאת מוסד הרב קוק), ובהערות משנה למלך על ה'חינוך' שם. (9) חלה פ"ד סוף מ"א, וראה בפירוש המשנה שם, וב'חזון איש'. (10) שם. וראה בפ"א מהל' תרומות ה"ד וט"ו. (11) וכל זה מדבריהם, כנ"ל. (12) המלים המוקפות אינן בדפוס רומי. (13) שטירו בסיחון (ראה בפירוש המשנה לידים פ"ד מ"ג) ולא כבשוה עולי בבל, ראה ב'תוספות' יבמות שם. ובנוסחא אחרת נוסף: "ומצרים" (מעשה רוקח). (14) בתוספתא לא נזכרה "בבל", וכתבה רבנו מדעתו, שלעולם דינה שוה לדין עמון ומואב. (15) הל' תרומות שם ה"א. ושנער שכתב רבינו שם, היא בבל. (16) תוספתא ביכורים פ"א ה"ז. (17) [שהרי גם ביכורים טהורים אינם נאכלים אלא בירושלים, אחרי ההנחה בעזרה (להלן פ"ג ה"ג-ד), וביכורים אלה טמאים מחמת ארץ העמים, ואסורים באכילה גם בירושלים, ולפיכך לא חייבו חכמים להפריש ביכורים בחוצה לארץ, ורק תרומה וחלה שאין צורך להביאן לירושלים והן נאכלות במקומן - חייבו חכמים להפריש, שהרי בחוצה-לארץ הן נאכלות, אף-על-פי שהן טמאות בטומאת ארץ העמים, ראה פ"ז מהל' תרומות ה"ח, ולהלן פ"ה ה"י. וסוריא שלא גזרו טומאה אלא על גושה ולא על אוריה (גיטין ח:), יתכן שהביכורים שבה אינם טמאים, ולפיכך מביאים ממנה ביכורים, כנ"ל. ואף-על-פי שתרומה אין מביאים אפילו מסוריא (פ"ב מהל' תרומות ה"ז), אין זה אלא משום גזירה, שמא ירדפו הכהנים אחריה וייצאו לחוצה לארץ. אבל ביכורים, שהחיוב על הבעלים להביא, אין חשש זה, ראה ב'ירושלמי' סוף פ"ו דשביעית]. (18) [כמבואר למעלה, שלא תיקנו חכמים ביכורים לשריפה].

1 וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר - פְּהֵלְכוֹת תְּרוּמוֹת. וּבְהֵלְכוֹת אֵלּוּ
2 אֲבָאָר מִשְׁפָּטֵי הַמִּתְנֹנֹת שְׁאִין תְּלוּיִין בְּקַרְבָּנוֹת, וְהֵן:
3 הַבְּפוּרִים, וְהַחֲלָה⁸⁸, וְהַמִּתְנֹת⁸⁹, וְרֵאשִׁית הַגִּזְזוֹ,⁹⁰
4 וּפְדִיּוֹן הַבֶּן⁹¹, וּפְטֹר תְּמוּרָה⁹².

(86) פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ג-ה. (87) פרק ח הלכה ה ואילך. (88) להלן פרק ה ואילך. (89) להלן פרק ט. (90) להלן פרק י. (91) להלן פרק יא. (92) להלן פרק יב.

פֶּרֶק שְׁנִי

1 יבאר שמצוות-עשה להביא ביכורים למקדש, והיכן
2 נוהגין. אין מביאין ביכורים אלא משבעת המינין. ואם
3 מביאין אותה משקין. אימתי מביאין הביכורים. ואם מביאין
4 מן הישן על החדש או להיפך. הגדל בעצין נקוב והנוטע
אילן לתוך שדהו והבריכו לתוך שדה חבירו. האריסין ובעלי
זרוע שאונסין ולוקחין הארצות בפחות. הקונה אילן בתוך
שדה חבירו או הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע. המוכר
שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו. ואשרה שביטלה. הביכורים
אם יש להן שיעור מן התורה. הפריש ביכוריו והוסיף
עליהן. וכיצד מפרישין הביכורים אם נטמאו הפירות כולם.
ואם הפריש ביכוריו ונמוחו או נבוזו. המפריש ביכוריו
להעלותן בידו לירושלים.

5 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהֵבִיא בְּפוּרִים לְמִקְדָּשׁ, וְאֵינֶם
6 נוֹהֲגִין אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת² וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלַבְד³;
7 שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית בְּפוּרֵי אֶדְמַתְךָ⁴ תְּבִיא בֵּית יְיָ
8 אֲלֶיךָ⁵. וּמְבִיאִין⁶ בְּפוּרִים שֶׁל דְּבָרֶיךָ⁷ מֵעֲרֵי סִיחֹן
9 וְעוֹג⁸ וּמְסוּרִיָּא⁹; שֶׁהַקֹּנֵה¹⁰ בְּסוּרִיָּא - בְּקֹנֵה
10 בִירוּשָׁלַיִם¹¹. [אֲכָל¹² עֲמוֹן וּמוֹאָב¹³ וּבְבַל¹⁴, אִף עַל
11 פִּי שֶׁהֵן חֵיבִין בְּתְרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂרוֹת מְדַבְּרֵיהֶם¹⁵ - אֵין
12 מְבִיאִין¹⁶ מֵהֵן בְּפוּרִים¹⁷. וְאֵם הֵבִיא בְּפוּרִים מְחוּץ
13 לְאֶרֶץ - אֵינֶן בְּפוּרִים¹⁸.

14 ב. אֵין¹⁹ מְבִיאִין בְּפוּרִים אֲלָא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין
15 הָאֲמוּרִים²⁰ בְּשִׁבְחַת הָאֶרֶץ, וְהֵם: הַחֲטִיִּם²¹,
16 וְהַשְּׂעוּרִים, וְהַעֲנָבִים, וְהַתְּאֲנִים, וְהַרְמוּנִים,
17 וְהַזֵּיתִים, וְהַתְּמָרִים²². וְאֵם הֵבִיא²³ חוּץ מִשְׁבַּעַת
18 הַמִּינִין - לֹא נִתְקַדְּשׁוּ.

(19) ביכורים פ"א מ"ג ומ"י. (20) בדברים ח, ח. וטעמו של דבר, אמרו ב'ירושלמי' (שם ה"ג), "מראשית כל פרי האדמה, מראשית, ולא כל ראשית וכו', אף "ארץ", שנאמר כאן, בשבעת המינים הכתוב מדבר". (21) וכוסמין אף-על-פי שהן מין חטים, אינן בכלל שבעת המינים ('פני יהושע' בפסחים לו, ב - הגרע"א בשמו). [וכן הוא בתוספתא ברכות פ"ד: "וכוסמין אינן ממיין שבעה"]. (22) בפסוק שם נאמר: "ודבש". וב'ירושלמי' שם: "ודבש, אלו התמרים. יכול דבש ממש וכו', אלא אלו התמרים". וראה להלן ה"ד, ובפירוש המשנה שם למשנה ג, וצ"ע. (23) 'ירושלמי' שם: "פשיטא הדא מילתא (= פשוט הוא דבר זה), הפריש ביכורים חוץ משבעת המינים, לא קדשו".

19 ג. אֵין מְבִיאִין²⁴ לֹא מִתְמָרִים שְׁבָהֲרִים²⁵, וְלֹא
20 מִפְּרוֹת שְׁבַעֲמָקִים, וְלֹא מִזֵּיתֵי שְׁמֹן שְׁאִינֶן מִן

(2) שקלים פ"ח מ"ח, ותוספתא שם פ"ג, ו'ספרי' פרשת כי-תבוא (דברים כו, ד). (3) כלים פ"א מ"ו, וחולין קלו, א. (4) משמע, המיוחדת לך ולא לגוי. יצאה חוצה-לארץ שהיא גם לגוי (ראה ברש"י חולין שם, ד"ה ארץ). ושם למדו כן ממה שנאמר (שם, ב) "אשר תביא מארצך". וכן הביא רבינו בפירוש המשנה לכלים שם. (5) כן הוא בתוספתא שם. אבל ב'ספרי' שם למדו כן ממה שנאמר (שם): "והניחו לפני מזבח ה' אלקיך" - "כל זמן שיש לך מזבח יש לך ביכורים, וכל זמן שאין לך מזבח אין לך ביכורים". וראה למעלה פ"ב מהל' מעשר שני ה"א. (6) לכתחילה בתורת חובה. (7) דברי סופרים. (8) שלא היו של עמון ומואב, וכבשון גם עולי מצרים וגם עולי בבל ('תוספות' יבמות טז. ד"ה עמון). ומה שאמרו בביכורים פ"א מ"ו: "מביאין וקורין וכו' מעבר הירדן, רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאין ביכורים מעבר הירדן, שאינה ארץ זבת חלב ודבש" - סובר רבינו שלא חייבו חכמים אלא מדרבנן. וכן נראה ב'ספרי' (כסף-משנה ו'מלאכת שלמה' בשם מהרי"ק, וראה בספר "זמנים" עמוד נב). אבל מפירוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 המבקר²⁶; אלא²⁷ מתמרים שבעמקים ומפרות
 2 שבהרים, לפי שהן מן המבקר. [ואם הביא²⁸ שלא
 3 מן המבקר], כגון תמרים שבהרים, ותאנים סורות
 4 ומרקבות²⁹, וענבים מאפקות ומעשנות³⁰ - לא
 5 נתקדשו³¹.
- 6 ו. אין⁴² מביאין בפורים קדם לעצרת; שגאמר: וחג
 7 הקציר⁴³ בפורי מעשיך⁴⁴. ואם הביא⁴⁵ - אין מקבלין
 8 ממנו, אלא⁴⁶ וניחם שם⁴⁷ עד שתבוא עצרת ויקרא
 9 עליהן⁴⁸. וכן⁴⁹ אין מביאין בפורים אחר חג⁵⁰
 10 שהפורים שפירו אחר חגה הן חשובין משנה
 11 הפאה⁵¹, וניחם⁵² עד⁵³ אחר עצרת.
- 12 (42) ביכורים פ"א מ"ג, וחלה פ"ד מ"י. (43) הוא חג
 13 השבועות, שנאמר (שמות לד, כב) "וחג שבועות תעשה לך
 14 ביכורי קציר חטים". (44) הן שתי הלחם הקרבים בו ביום
 15 (ויקרא כג, יז) וגו': "אשר תזרע בשדה". כלומר, שתי הלחם
 16 הם ביכורי מעשיך, והם קודמין לביכורים אשר תזרע בשדה,
 17 וראה להלן. (45) ביכורים וחלה שם: "אנשי הר צבועים
 18 הביאו ביכוריהם קודם לעצרת, ולא קיבלו מהם".
 19 (46) תוספתא ביכורים פ"א ה"א (כסף-משנה). (47) כלומר,
 20 בעזרה, שכיון שכבר הביאם - יצא ידי חובתו (מנחות סח,
 21 ופ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ז). (48) וקודם לכן אינו
 22 קורא עליהן, אף-על-פי שבדיעבד יצא (ראה למעלה) -
 23 חששו שמא יקבעו הדבר לחובה להביא ביכורים קודם
 24 לעצרת (ירושלמי' סוף חלה). (49) בביכורים שם מ"ו:
 25 "מעצרת ועד החג (= חג הסוכות), מביא וקורא. מן החג
 26 ועד חנוכה, מביא ואינו קורא". משמע שמחנכה ואילך -
 27 אינו מביא (כסף-משנה). (50) ואילו אלו שביכרו לפני
 28 חנוכה, והיו ראויים להבא, נדחו לגמרי, ולא יביאם כלל,
 29 וכן אמרו בירושלמי' שם: "הפרישן קודם לחנוכה, ועבר
 30 עליהן חנוכה, ירקבו (כן היא הגירסא המדוייקת. והכוונה,
 31 שנתקדשו כיון שהפרישם קודם חנוכה בזמן שהיו ראויים
 32 להבאה, אלא שאסרו להביאם). לאחר חנוכה (כלומר
 33 הפרישם אחר החנוכה, אף-על-פי שביכרו קודם חנוכה) לא
 34 קדשו". וטעמו של דבר, שקבעו חכמים את הזמן שבין חג
 35 השבועות לחנוכה להבאה, לפי שהזמן הזה הוא בכלל:
 36 "וחג הקציר", כיון שעדיין פירות מצויין בשדה, אבל לאחר
 37 חנוכה, ששוב אין הפירות מצויין בשדה, אין מביאין כלל.
 38 וראה ברע"ב שם. (51) לענין זה שאין להביאם עתה
 39 למקדש, והרי הם כפירות השנה שהקדימו לצמות. אבל
 40 פשוט הוא שאין מביאין אותם כביכורים על פירות שחנטו
 41 לאחר טו בשבט, שזה הוא מן הישן על החדש, ראה להלן.
 42 (52) כנ"ל. והוא בירושלמי' שם, וראה ב'מראה הפנים'.
 43 והראב"ד חולק וסובר שהפירות שביכרו לאחר חנוכה לא
 44 נתקדשו כלל, כיון שהם פסולת בלבד, ודינם כדני תאנים
 45 סורות הנ"ל בה"ג. (53) בדפוס רומי, תיבה זו ליתא.
- 18 ז. אין⁵⁴ מביאין בפורים לא מן החדש על הישן ולא
 19 מן הישן על החדש⁵⁵. כיצד? לא יביא מפרות
 20 שהחנטו קדם חמשה עשר בשבט על פירות שהחנטו
 21 אחר חמשה עשר ב⁵⁶. אהד הנטוע⁵⁷ ואהד העולה
 22 מאליו; שגאמר: בפורי פל אשר בארצם.
- (24) שם, מ"ג. (25) שגדלים בהרים. (26) בירושלמי'
 שם: זית שמן (הנוצר בכתוב), זה אגורי וכו'. ולמה נקרא
 שמו אגורי, שהוא אוגר שמנו לתוכו, וכל הזיתים מאבדין
 שמנו. וכל אלו פטורין מביכורים. וראה במשנה-למלך.
 (27) שם, מ"י. (28) המוקף אינו בדפוס רומי, ונוסף
 בדפוסים אחרים, וכן צריך להיות (משנה-למלך). וכן הביא
 'מעשה רוקח' בשם נוסח אחר. ובירושלמי' שם: "בתמרים
 שבהרים ובפירות שבעמקים וכו', רבי יוחנן אמר לא קדשו,
 ורבי שמעון בן לקיש אמר קדשו". והלכה כרבי יוחנן, ולמד
 כן (מנחות פד): "ממה שנאמר "מארצך" - ולא כל ארצך".
 וכן אמר עולא שם. (29) [בירושלמי' שם: "תאנים סוכות
 מנוקבות", וזה מתפרש על פי המשנה בשביעית (פ"ב מ"ה,
 והובאה להלן פ"א מהל' שמיטה ה"ה) "סכין את הפגין
 ומנקבים אותם". ופירש רבינו שם: "סכין, מושחין בשמן
 למהר בישולן. ומנקבין, עושין בתאנים נקבים, וכן מנהג
 התאנים בקצת מקומות אצלנו שאינן מתבשלין עד שימסחו
 בשמן עץ דק ונוקבין בו מקצת כל תאנה מהם". ובדפוס
 רומי "ותאנים סוכות ומנוקבות", וכן הביא 'מעשה רוקח'
 בשם נוסח אחר, וצ"ל כבירושלמי' הנ"ל]. (30) 'ירושלמי'
 שם. ואף זה מתפרש על-פי המשנה (שם, מ"ב) "מאבקין,
 מעשנין" (והובא להלן שם). ו"מאבקין" היינו שמפזרים
 עליהם האבק, ו"מעשנין" היינו שעושים תחתיהם עשן
 להרוג התולעים (פירוש המשנה, שם). (31) בירושלמי'
 ובבבלי מס' מנחות שם אמרו כן בתמרים שבהרים, ומזה
 למד רבינו לתאנים סורות (כסף-משנה).
- 6 ד. אין³² מביאין בפורים משקין³³, חוץ מזיתים
 7 וענבים בלבד; שגאמר: פרי³⁴ האדמה - [ולא
 8 משקה]³⁵. ואם הביא³⁶ משקין - אין מקבלין ממנו.
- (32) תרומות פ"א מ"ג. וכדעת הבבלי חולין קכ, ב. ולא
 כדעת הירושלמי' (תרומות שם ה"ג). וראה בפירוש המשנה
 לחלה פ"ד מ"א. (33) כלומר, מפריש פירות ביכורים
 וסוחטם, ומביא המשקה. (34) בחולין שם: "דתני רבי
 יוסף פרי", פרי אתה מביא, ואי אתה מביא משקה. הביא
 ענבים ודרכן, מנין (כלומר, מנין משקין היוצאים מזיתים
 וענבים מביאים אותם ביכורים), תלמוד לומר: תביא (=)
 אשר תביא מארצך. והיה לו לכתוב: אשר מארצך - רש"י". (35)
 בדפוס רומי, ליתא תיבות אלו. (36) בחלה שם: "יוסף
 הכהן הביא ביכורי יין ושמן ולא קיבלו ממנו". ואף שרבינו
 פסק כמשנת תרומות הנ"ל, שמביאין יין ושמן - למד רבינו
 מכאן ששאר משקין אין מקבלין אותם (כסף-משנה).
- 9 ה. הקרובים³⁷ לירושלים מביאין תאנים וענבים
 10 לחיים³⁸, והרחוקין מביאין אותן³⁹ גרוגרות
 11 וצמוקין⁴¹.
- (37) ביכורים פ"ג מ"ג. (38) שהם יפים מן הגרוגרות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אדר - ספר זרעים - הלכות ביכורים קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאן אין חילוק בין גג של מערה לגג של בית, ובין חורבה עבודה לחורבה שאינה עבודה, ולא כמו שחילקו שם בגמרא, שהרי הברייתא הנ"ל אינה מחלקת ביניהם (ר"י קורקוס).

6 י. הַנּוֹטֵעַ⁶⁶ אֵילָן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ וְהִבְרִיכוּ⁶⁷ לְתוֹךְ שְׂדֵה
7 חֲבֵרוֹ⁶⁸ אוּ לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים⁶⁹, אוּ שְׁהִיָּה נוֹטֵעַ בְּשְׂדֵה
8 חֲבֵרוֹ אוּ בְרֵשׁוֹת הַרְבִּים וְהִבְרִיכוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, אוּ
9 שְׁהִיָּה עֶקְרוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ וְהִבְרִיף קִצְתוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ
10 וְדֶרֶךְ הַרְבִּים אוּ דֶרֶךְ הַיְחִיד מִפְּסָקֶת⁷⁰ בְּאֲמָצַע בֵּין
11 הָעֶקֶר וְהַצֵּד הַמְּבָרָךְ - אֵינוֹ מְבִיא בְּפוּרִים לֹא מִמֶּה⁷¹
12 שְׁהוּצִיא בְרֵשׁוֹת זָרָה⁷² וְלֹא מִן הַצֵּד שְׂפָרְשׁוֹת
13 הָאֲחֵרוֹן⁷³; שְׁנֵאמַר: בְּפוּרֵי אֲדָמְתָךְ - עַד שְׁהִיָּה כֹּל
14 הַגְּדוּלִין מֵאֲדָמְתְּךָ⁷⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

...שנאמר ביכורי אדמתך, עד שיהיו כל הגידולים מאדמתך". ברוב המצוות התלויות בארץ, חלות החיוב תלוי בכיבוש הארץ ובחלוקתה, שהם הגורמים את חיוב המצוה. משא"כ לגבי ביכורים חלות החיוב תלוי בביאה לארץ בלבד, והתנאי "וירשתה וישבת בה" אינו גורם חלות החיוב אלא שהוא רק כהסרת "ארי דרביע עליה", כי קיום המצוה אפשרי רק כשיש לאדם שדה, כמו שאומר "הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'", היינו לאחר ירושה וישיבה שלו כשיש לו חלק מבורר בארץ, אבל חלות החיוב הוא מיד בביאה לארץ ואינו תלוי בירושה וישיבה.

(על-פי ג'קו"ש חלק ל"ד עמוד 149)

66 ביכורים פ"א מ"א. 67 כלומר, הטמין יחור של אילן בתוך שדה והוציאו ברשות הרבים. 68 שלא ברשות. וראה בהלכה הסמוכה. 69 שאינו ראשי לעשות כן. 70 שכשם שאינו ראשי לעשות כן באופן שדרך היחיד באמצע, כן אסור לעשות כן באופן שדרך הרבים מפסקת, שהרי אין עושין חלל תחת רשות הרבים (ירושלמי ה"א, וכן פסק רבינו בפ"ג מהל' נזקי ממון הכ"ג) ולא כרבי יהודה (במשנה שם) שאמר "כזה מביא", לפי שהוא סבר עושין חלל תחת רשות הרבים (ירושלמי שם. 71 שם. 72 כלומר, מן הפירות שיצאו מן העיקר. 73 כלומר, מן המוברך. 74 שם, מ"ב.

15 יא. נְתַן⁷⁵ לוֹ חֲבֵרוֹ⁷⁶ רֵשׁוֹת לְהִבְרִיף⁷⁷ בְּתוֹךְ שְׂלוֹ,
16 אֲפִלוּ לְשִׁעָה⁷⁸ - הֲרִי זֶה מְבִיא בְּפוּרִים⁷⁹. וְאִם⁸⁰ הִיָּה
17 הָאֵילָן סָמוּךְ לְמִצֵּר חֲבֵרוֹ⁸¹ אוּ נוֹטֵה לְשְׂדֵה חֲבֵרוֹ,
18 אָף עַל פִּי שְׁחֵיב לְהִרְחִיק⁸² - הֲרִי זֶה מְבִיא מִמֶּנּוּ
19 וְקוּרָא; שְׁעַל מְנַת בֵּין⁸³ הַנְּחִיל יְהוֹשֵׁעַ אֶת הָאָרֶץ⁸⁴.

75 (ירושלמי שם. 76) אבל ברשות הרבים לא מועילה רשות, שלא אמרו (מגילה כו.) ששבעת טובי העיר (= נבחרי העיר) במעמד אנשי העיר יש להם רשות למכור בית הכנסת של רבים (שם) - אלא בכפרים, אבל בכרכים שאינו של הכפר אלא לכל ישראל - אין רשות לבני הכרך למכור

54 (ירושלמי שם. 55) שנאמר במעשר (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו', היוצא השדה שנה שנה", שאין מעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש (תרומות פ"א מ"ה), וביכורים הוקשו למעשר (יבמות עג:). 56 שזה הוא ישן על החדש, וכן להיפך (ירושלמי שם). וכל זה בפירות האילן שראש השנה שלהם בטו בשבט (פ"ה מהל' תרומות הי"א, ופ"א מהל' מעשר שני ה"ב), אבל תבואות וכיוצא בהן - ראש השנה שלהן באחד בתשרי (שם ושם). ועי' רדב"ז. 57 במנחות פד: "ואין לי אלא שתזרע, עלו מאליהן מנין, תלמוד לומר (שמות כג, טז) "בשדה" (כלומר, הצומח בשדה מאליו). ואין לי אלא בשדה, מנין לרבות שבגג ושבתוכה וכו' תלמוד לומר (במדבר יח, יג) בכורי כל אשר בארצם". ורבינו הביא הפסוק "אשר בארצם" גם לגבי עולה מאליו, שהוא כולל הכל (רדב"ז).

1 ח. וּפְרוֹת⁵⁸ שֶׁל שְׁתֵּפוּיִן⁵⁹ - חֵיבִין בְּכַפּוּרִים; שְׁנֵאמַר: 2 כְּפוּרֵי כֹּל אֲשֶׁר בְּאַרְצָם [אֲשֶׁר יְבִיאוּ].

58 בחולין קלו, א: "ביכורים, אף-על-גב דכתיב (דברים כו, ב) [מ]ארצך (בלשון יחיד) דידך אין, דשותפות לא, כתב רחמנא: בכורי כל אשר בארצם (לשון רבים, לרבות שותפים)". 59 אפילו שותפות ישראל וגוי, לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל, להפקיעה מקדושתה (למעלה פ"א מהל' תרומות ה"י, ולהלן ה"טו). ולכן לא מעטו בחולין שם, שותפות עם גוי, כדרך שמעטו שם לענין בכור ועוד דברים ('אור שמח', וכן כתב 'מעשה רוקח').

3 ט. הַגְּדוּל⁶⁰ בְּעֵצִין, אָף עַל פִּי שְׁהוּא נְקוּב⁶¹, וְהַגְּדוּל 4 בְּסִפִּינָה⁶² - אֵינוֹ מְבִיא מִמֶּנּוּ כֹּל עֶקֶר; שְׁנֵאמַר: 5 בְּאַרְצָם⁶³. אֲבָל מְבִיא⁶⁴ מִן הַגְּדוּל בְּגַג אוּ בְּחִרְבָּה⁶⁵.

60 ברייתא מנחות פה, א. 61 אף-על-פי שלדעת ריש לקיש, חילקו (שם פד:) בין נקוב לאינו נקוב, על פי סתירה שבין שתי ברייתות, שהאחת אומרת שבעצין "מביא וקורא", והאחת אומרת "מביא ואינו קורא" - לפי הברייתא האחרונה (שם פה.), שעליה סמך רבי יוחנן, האומרת שבעצין "אינו מביא כל עיקר", ובגג ובחורבה "מביא וקורא", ואינה מחלקת בעצין גופו בין אינו נקוב, "שאינו מביא כל עיקר" לבין נקוב "מביא וקורא" - נראה מפורש, שאף בעצין נקוב אינו מביא כל עיקר (ר"י קורקוס). וראה ב'קריית ספר' וב'מעשה רוקח'. 62 כל סוגי הספינה למיניה: של חרס ושל עץ, גוששת בארץ. ואף זה נלמד מהברייתא הנ"ל, שסתמה וכתבה "ושבספינה אינו מביא כל עיקר" ולא כסוגיית הגמרא (למעלה שם פד: לדעת ריש לקיש ע"פ הסתירה שבין שתי ברייתות) המחלקת בין ספינה של חרס, שמביא וקורא, לבין ספינה של עץ שמביא ואינו קורא. 63 בדפוס רומי: בארצכ' (= בארצכם), וראה ב'מעשה רוקח'. ונראה שצ"ל "מארצך", כמו שהוא במנחות שם לדעת רבי יוחנן: "מארצך, ולא כל ארצך", למעט שלא מן המובחר (ראה למעלה ה"ג), ואף הגדל בעצין ובספינה אינו מן המובחר, ראה במנחות שם. 64 וקורא. כמפורש בברייתא שם. וראה להלן סוף הי"ג, ובפ"ד הי"ג. 65 אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

92) תוספתא ביכורים פ"א ה"ב (כדעת חכמים ולא כרבי מאיר), וירושלמי שם ה"ו. 93) כלומר, ברור הדבר שאין לו קרקע (וראה להלן פ"ד ה"ד, שבקונה שני אילנות - הדבר בספק), ורוצה לומר שאין לו שום זכות שימוש בקרקע חוץ מעצם יניקת האילן בקרקע חבירו, ולכן אין זה בכלל "אדמתך". 94) כלומר, קנה שלשה אילנות בתוך שדה חבירו. 95) שם פ"א מ"א. כלומר, קרקע הראוי להם (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב). והיא זכות השימוש בקרקע שבסביבות האילנות, לשטוח פירות וכיוצא בזה (שם, הערה כג), שכיון שמכר לו שלשה אילנות, מן הסתם מכר גם את זכות השימוש בשטח שסביב האילנות. 96) כלומר, שאין לו קנין בעלות בגוף הקרקע, אלא זכות שימוש בלבד (רדב"ז. ועי' ראב"ד). 97) והרי זה בכלל "אדמתך", ומביא וקורא. 98) משנה, שם. 99) כלומר, התנה כן בשעת הקנייה. 100) וגם קורא, שהרי יש לו קרקע (ר"י קורקוס וכסף-משנה). ורבינו סמך על מה שכתב להלן פ"ד ה"ג, וראה למעלה הערה עח.

בית הכנסת (שם). וכדעת רבינו חננאל (הובא ברשב"א בבא-בתרא ס.) שבני רשות הרבים אינם רשאים למחול. ומה שאמרו (בבא-בתרא כג.) "אחולי אחיל בני רשות הרבים גביה", זה אינו לא ברי"ף ולא ברא"ש, וכן אינו בשני כתבי-יד שם (דק"ס שם). ולפי נוסחתנו יש לומר שמדובר בכפר ולא בכרך, כנ"ל. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה אחולין. 77) כן הוא בירושלמי שם. ונראה שנטילת רשות אינה מועילה אלא להברכה, אבל לא לנטיעה בתוך של חבירו. וכן דעת הראב"ד להלן בה"ג. 78) כלומר, לתקופה מסוימת. וכדעת רבי יונה שם. 79) אפילו מן הפירות שגדלו ברשות חבירו. שכיון שנתן לו רשות, הרי זה בכלל: "ביכורי אדמתך". ופשוט שהוא מביא וגם קורא, וכן מפורש בירושלמי שם (ועי' ברי" קורקוס בשם השגת הראב"ד כ"י). ורבינו סמך על מה שכתב להלן בפ"ד ה"ג: "ושאר המביאין חוץ מאלו - מביאין וקורין". וראה עוד להלן ה"ג (ר"י קורקוס). 80) בבא-בתרא כז, ב - בשם רבי יוחנן. 81) כלומר, בתוך ד' אמות. 82) כמפורש בפ"י מהל' שכנים ה"ח. וכסתם משנה שם כז, א. (וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה אומר, ושם כז: ד"ה גזלן) ושם כז, ב. 83) שיוכל להביא ביכורים ולקרוא עליהם, ולא יחשב כגזלן. 84) בפ"ה מהל' נזקי ממון ה"ג, מנה רבינו עשרה תנאים שהתנה יהושע בשעה שחלק את הארץ, ולא מנה שם תקנה זו. ובבא-קמא פב, א - הקשו מדוע לא נמנה תנאי זה בכלל התנאים, ותיצו שמחלוקת היא בדבר. ואם כן, דברי רבינו צריכים-עיון (משנה-למלך). וביאור שמח' (בבא-קמא שם) יישב על נכון: הרי עשרה תנאים אלו נוהגים גם בחוצה-לארץ (שם ה"ה), ואילו תקנה זו אינה אלא משום מצות ביכורים, ואינה אלא בארץ ישראל.

10 יד. הלוקח¹⁰¹ פרות תלושין¹⁰² ולקח הקרקע¹⁰³ - 10
 11 הרי זה מביא בפנורים¹⁰⁴, שהרי יש לו¹⁰⁵ קרקע
 12 ופרותיה. מוכר לו¹⁰⁶ פרות חוץ מן הקרקע¹⁰⁷, אפילו
 13 מן פנורים¹⁰⁸ - מוכר אינו מביא, שהרי אין לו פרות;
 14 ולוקח אינו מביא¹⁰⁹, שהרי אין לו קרקע. חזר
 15 המוכר ולקח הפרות מן הלוקח - הרי זה מביא,
 16 שהרי יש לו קרקע ופרותיה¹¹⁰.

101) ירושלמי שם פ"א ה"ח: "רבי בון בר כהנא, בעי קומי רבי אילא, מכר לו שדה בקמתה (המחוברת לקרקע) מהו שיביא ממנה ביכורים, אמר ליה למה לאו. עד כדון לחה, אפילו יבישה (בתמיה), אמר ליה, אפילו יבישה, אפילו קצורה (כלומר, שתבואתה תלושה), מעתה אפילו חטים, כך אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא ביכורים". כלומר: קנה פירות מן השוק, ושוב קנה גם הקרקע - הרי זה מביא ביכורים (ר"י קורקוס ורדב"ז). 102) כלומר, אפילו תלושין. 103) אפילו אחר שלקח הפירות, ראה למעלה. 104) וקורא. ראה למעלה הערה עח. 105) בשעת הבאת הביכורים. 106) ירושלמי שם: "מכר לו פירות ושייר לו קרקע, המוכר אינו יכול להביא שאין לו פירות וכו' הדא אמרה, חזר ולקחן ממנו, מביא". 107) כי דין הוא שהקונה פירות, לא קנה קרקע. קל-וחומר מקונה אילן שלא קנה קרקע (למעלה ה"ג). 108) החידוש בזה הוא לגבי הלוקח, שאף-על-פי שהפירות מחוברים, אינו מביא. 109) בבא זו של לוקח, אינה בירושלמי שם, ומקורה בבבלי בבא-בתרא פא, א - שאמרו שם שהלוקח פירות מן השוק, אינו מביא ביכורים. 110) ולא כתב כאן אם חזר הלוקח ולקח הקרקע מה דינו, שכבר כתב כן למעלה בתחילת ההלכה.

1 יב. האריסין והחכירין⁸⁵, ובעלי זרוע⁸⁶ שאונסין את
 2 הבעלים ולוקחין מהן ארצותם בפחות⁸⁷, והגזלנין⁸⁸
 3 - אינן מביאין בפנורים, ואפילו⁸⁹ נתיאשו הבעלים⁹⁰;
 4 שנאמר: בכורי אדמתך⁹¹.

85) ביכורים פ"ב מ"ב (ודלא כרבי יהודה, שם מ"א). האריסים הם העובדים בשדה אחרים תמורת מחצה או שליש או רביע מן התבואה. והחכירין הם החוכרים השדה תמורת סכום קצוב של תבואה. וראה בפ"ו מהל' מעשר ה"ג. ובפירוש המשנה שם פירש להיפך, וצ"ע. 86) במשנה: והסיקריקון. 87) ולא אמרו שמי שאנסוהו עד שמכר שדהו, ממכרו ממכר, אלא כשלקח דמי המקח, ולא פחות. וראה בפ"י מהל' מכירה ה"א. 88) שגוזלים ואינם נותנים כסף כלל. 89) ירושלמי שם. 90) ש"הקרקע אינה נקנית לעולם לגזלן, אלא ברשות בעליה עומדת, ואפילו וכו' ונתיאשו הבעלים" (פ"ח מהל' גזילה ה"ד). 91) וכל אלו, אין הקרקע שלהם (משנה, שם).

17 טו. המוכר¹¹¹ שדהו לעובד פוכבים וחזר ולקחה
 18 ממנו¹¹² - הרי זה מביא ממנה בפנורים מן התורה¹¹³;
 19 שאינה נפקעת מן המצוה בקנין העובד פוכבים¹¹⁴,
 20 כמו שבארנו¹¹⁵.

5 יג. הקונה⁹² אילן בתוך שדה חברו - אינו מביא,
 6 לפי שאין לו קרקע⁹³. שלשה⁹⁴ - יש לו קרקע⁹⁵.
 7 ואף על פי שאין לו אלא אילנות בלבד⁹⁶, הרי הוא
 8 כמי שקנה קרקע⁹⁷. קנה⁹⁸ אילן אחד וקרקעו⁹⁹ -
 9 הרי זה מביא¹⁰⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3 תַּחֲתֵיהֶם¹⁵⁸; שְׁנֵאַמְר¹⁵⁹: תָּבִיא בַּיַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ -
4 מְלֻמֵּד, שְׁהוּא חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן¹⁶⁰ עַד שְׂבִיבָאם לְהַר
5 הַבַּיַּת¹⁶¹.

(154) ביכורים פ"א מ"ח. (155) "כמו נמסו. המק בשרו (זכריה יד, יב). אתם ימקו (ויקרא כו, לט), ואחרים רבים" (פירוש המשנה). ואינו מביא פירות רקובים, למעלה ה"ג. (156) כלומר, נגזלו. וכגירסת המשנה ב'ירושלמי' שנסמך "נבזזו" לנגבזו ואבדו, ועיי' 'תוספות יום טוב'. (157) [שאינם ראויים לאכילה (להלן פ"ג ה"ה) והרי הם כתאנים מרוקבות (למעלה שם) ובתמרים שבהרים (למעלה ה"ב), שנתמעטו מן הפסוק (דברים כו, ב) "אשר תביא מארצך" - "מארצך, ולא כל ארצך", כמפורש במנחות פד, ב]. (158) ומביאם ואינו קורא (להלן פ"ד ה"ט). (159) שם, מ"ט. (160) שאם יפסלו מהבאה, חייב להעמיד אחרים תחתיהם, כנ"ל. (161) הר הבית לאו דוקא, אלא הכוונה לעזרה, וכן נראה להלן שם ה"י ('תוספות יום טוב').

6 כ.א. הַמְּפָרִישׁ¹⁶² בְּפִרְוֵי לְהַעֲלוֹתָן בְּיָדוֹ לִירוּשָׁלַיִם -
7 לֹא יִשְׁלַחֵם בְּיַד שְׁלִיחַ¹⁶³. וְאִם לְקַטֵּן מִתְחַלְלָה עַל
8 מְנַת לְשַׁלְּחָם בְּיַד שְׁלִיחַ - הַרְיָ זֶה מִתֵּר לְשַׁלְּחָם¹⁶⁴.

(162) 'ירושלמי' ביכורים פ"א ה"ה, בשם רבי יוחנן. (163) שם: "שכל הביכורים שנראו ליתור (= להתיר אותם באכילה) בקרייה, אינם ניתרים אלא בקרייה", שהרי שליח מביא ואינו קורא (להלן שם סוף ה"ד), וכיון שהפירות הופרשו על דעת להעלותם הוא בעצמו - שוב לא יהיו מותרים באכילה, אלא משיקרא עליהם פרשת ביכורים. (164) שבשעת הפרשתם לא נתחייבו בקריאה.

יום ש"ק י"ג אדר ה'תשע"ז

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שהביכורים נותנין אותם לאנשי משמר, ושהם קרוייני תרומה. כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלים, אחרי שנכנסו לחומה. מאימתי הותרו לכהן. ואם הקריאה מעכבת אכילתן. ביכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו. ומה בין אכילת ביכורים לתרומה. שהביכורים טעונין כלי, ושלא יביאם בערכוביא. ואם הכלי הוא לכהן. תורים ובני יונה שמביאין עם הביכורים. ושיתודה עליהם. אם יש לאדם רשות ליתן הביכורים לעבדו בדרך. והסדר של התנופה. אם הביכורים טעונים לינה.

9 א. הַבְּפוּרִים נוֹתְנִין [אוֹתָן] לְאַנְשֵׁי מִשְׁמַר² וְהֵן
10 מִחֻלְקִים אוֹתָן בְּיַגְיָהֶן, פְּקֻדְשֵׁי הַמִּזְבֵּד³. וּכְבָר
11 בְּאַרְנוֹ שֶׁהֵן קְרוּיִין תְּרוּמָה. וּלְפִיכָף, זָרָה שְׂאֵכָל
12 בְּפוּרִים בְּכָל מְקוֹם⁵ - חֵיב מִיְתָה בְּיַדֵּי שְׂמֹמִים⁶. וְהוּא
13 שְׂיֵאכְלֵם מֵאַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם.

(2) כלומר, לכהנים של המשמר העובד באותה שעה. (3) כלומר, אם באו לחלק ביכורים של כל אחד ואחד בפני עצמם, אבל ביכורים של אחד כנגד ביכורים של שני - אין

לשבת פ"ח מ"ב). וזוהי הפרשת הביכורים במחובר, ראה להלן. (138) שם, פ"ב מ"ד. ופ"ג שם, כדעת חכמים ולא כרבי שמעון. (139) אבל בלי קריאת שם, אין הפירות נעשים ביכורים. (140) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"א: "מה טעמא דרבנן, ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה, בשעת הבאה, פרי (כלומר, צריך שיהא פרי מבושל כל צרכו). הא בשעת הפרשה, אפילו בוסר, אפילו פגין". (141) משנה פ"ג שם, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון. (142) שלא קשרן בגמי, כנ"ל. (143) שלא אמר: הרי אלו ביכורים, כנ"ל. (144) ב'ירושלמי' פאה פ"א ה"ה: "הפריש ביכורים מכרי ממורח וכו'" (ומרוח הוא בתלוש. 'קריית מלך'). וכן נראה ממה שכתב רבינו להלן: "נטמאו הפירות כולן, אינו מפריש ביכורים בטומאה", וטומאה אינה אלא בתלוש ולא במחובר (פ"ב מהל' טומאת אוכלין ה"א). וראה בפירוש המשנה ביכורים פ"ב מ"ה. ואין אנו אומרים, שלדעת חכמים החיוב להפריש הוא דוקא במחובר ולא בתלוש, ולדעת רבי שמעון החיוב הוא דוקא בתלוש - אלא שלתנא-קמא החידוש הוא, שאפילו במחובר יכול להפריש, אבל מודים הם שאפשר להפריש גם בתלוש. (145) דבר זה נלמד ממה שאמרו במשנה שם: "תרומת מעשר שזה לביכורים בשתי דרכים וכו' ניטלת מן הטהור על הטמא". משמע שמן הטמא עצמו אינו מפריש (כסף-משנה). וטעמו של דבר, ראה להלן. (146) כן הוא במשנה הנ"ל. (147) מפירות טהורים. (148) טהורים. (149) מעילה י, א. ומנחות עד, א. אבל תרומה ומעשר שני מפרישים מן הטמא על הטמא (פ"ב מהל' תרומות ה"ד-טו, ופ"ג מהל' מעשר שני ה"ג), לפי שאין הפרשתם לאיבוד, שהרי תרומה טמאה ניתנת לכהן ליהנות בה בשעת שריפתה (הל' תרומות, שם), ומעשר שני ניתן לפדיון (הל' מעשר שני, שם), ואילו ביכורים אינם ניתנים להנות, כדלהלן, ואינם נפדים. וראה להלן. (150) ראה להלן. (151) יבמות עג, א. ו'ירושלמי' ביכורים פ"ב ה"א. (152) ראה בהל' תרומות שם, ופי"א שם ה"א. ורוצה לומר: אע"פ שהביכורים כתרומה (שם פט"ו ה"כ, ולהלן פ"ג ה"א-ה) - לענין זה אינם כתרומה, כדלהלן. (153) יבמות שם, לא נתבאר הטעם למה אסור לבער ביכורים בטומאה, אם מפני שהוקשו למעשר שני, ואם כן אין זה אלא לדעת חכמים, ולא כרבי שמעון החולק על היקש זה (שם): או מפני שהם כקדשי המקדש (ביכורים פ"ג מ"ב, כדעת חכמים ולא כרבי יהודה), וקודש אסור לבער בו בטומאה (עי' יבמות שם), ולפי זה יתכן כי גם לרבי שמעון שאינו מקיש ביכורים למעשר שני (שם), אסור להבער ביכורים בטומאה. אבל ב'ירושלמי' שם מפורש: "אמר רבי יהודה, אוף (= אף) בביכורים שנטמאו, דברי הכל (= אסור לבער)", היינו בין לחכמים המקישים ביכורים למעשר שני, ובין לרבי שמעון שאינו מקיש, אסור לבער בהם בטומאה, מפני שהם כקדשי המקדש. ומה שכתב רבינו "יראה לי" אינו על גוף ההלכה אלא על טעמה: "מפני שהן כקדשי מקדש" (כסף-משנה). ו'אור שמח' כתב שיש למחוק המילים "וכן יראה לי".

1 כ. הַמְּפָרִישׁ¹⁵⁴ בְּפִרְוֵי וְנִמְקָה¹⁵⁵ אוּ נְבִזְזוּ¹⁵⁶ אוּ אָבְדוּ
2 אוּ שְׁנַגְבּוּ אוּ שְׁנִטְמְאוּ¹⁵⁷ - חֵיב לְהַפְרִישׁ אֲחֵרִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג אדר - ספר זרעים - הלכות ביכורים קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- מחלקים. (4) מי שאינו כהן. (5) כלומר: בעזרה, בירושלים וחוצה להן. (6) כתרומה.
- ב. הִיוּ מְקַצְתִּין בְּפָנִים⁸ וּמְקַצְתִּין בַּחוּץ: זֶה שֶׁבְּפָנִים
 ח - חֵיבִין עֲלֵיוֹ⁹ מִיתָה, וְהָרִי הוּא הַקָּדֵשׁ¹⁰ לְכָל דְּבָרָיו;
 וְזֶה שֶׁבַּחוּץ - הָרִי הוּא חֲלִין לְכָל דְּבָרָיו.
- (7) של פירות הביכורים. (8) בתוך החומה. (9) זרים האוכלים אותו. אבל כהנים אינם חייבים עליו אלא מלקות. (10) שהרי הם כתרומה ותרומה קרוייה "קודש", ועוד שהרי הם כקדשי המקדש.
- ג. פָּהֵן¹¹ שְׂאֵכֶל בְּפוּרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם מֵאַחַר שֶׁנִּכְסְוּ לְפָנִים מִן הַחוּמָה¹² - לֹאֶקָה מִן הַתּוֹרָה. שֶׁנֶּאֱמָר: לֹא תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ וּגְמוּר וּתְרוּמַת יָדֶךָ; וְהֵם הַבְּפוּרִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת תְּרוּמָה. וְכֵן¹³ אִם אָכַלְתָּ הַפָּהֵן בִּירוּשָׁלַיִם קֹדֶם הַנְּחָה בַּעֲזָרָה - לֹאֶקָה מִן הַתּוֹרָה כְּמִי שֶׁאָכַלְתָּ בַּחוּץ; לְפִי שֶׁהֵן טְעוּנֵין הַנְּחָה בַּעֲזָרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: וְהַנְּחָתוּ לְפָנֵי מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ.
- (11) ולפי שאין עונשין מן הדין (=מדין קל וחומר) אין לחייבו מלקות מקל וחומר ממעשר שני, אלא מן המפורש בפסוק. (12) שהרי קודם לכן הם כחולין. (13) משנה במכות שם: "האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהם וכו' לוקה ארבעים". ובגמרא: "אמר רבי יוחנן זו דברי רבי עקיבא סתימתאה, אבל חכמים אומרים, ביכורים הנחה מעכבת בהן, קריאה אין מעכבת בהן", ולכן שינה רבינו מלשון המשנה וכתב "קודם הנחה בעזרה".
- ד. וּמִשִּׁנְיָתָם הַמְּבִיאִים בַּעֲזָרָה הִתְּרוּ לַפָּהֵן וְאֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא הִתְּוּדָה עֲלֵיהֶן, שְׁאִין הַקְּרִיאָה מְעַפְּקַת אֲכִילְתָּן. וּבְפוּרִים שִׁיעָאוּ חוּץ לְמַחֲצֵתָן¹⁴ וְחִזְרוּ¹⁵ - מִתְּרִין בְּאֲכִילָה¹⁶.
- (14) חוץ לירושלים, שהיא מקום אכילתם. (15) אבל בחוץ אסורים. (16) ואף על פי שביכורים כקדשי מקדש הם, אינם נפסלים ביוצא כשאר קדשים, כיוון שאמרה התורה: "לא תוכל לאכול בשערך" משמע: "בשערך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין".
- ה. אֲכִילַת בְּפוּרִים - בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה לְכָל דְּבָרָיו. יִתֵּר בְּבַפּוּרִים¹⁷: שֶׁהֵן¹⁸ אֲסוּרִין לְאוֹנֵן, וּטְעוּנֵין הַבָּצָת מְקוּם¹⁹, וְכֵהֵן²⁰ טְהוֹר שְׂאֵכֶל בְּפוּרִים טְמֵאִים - לֹאֶקָה, בְּשֵׁם²¹ שְׁלֹקָה יִשְׂרָאֵל טְהוֹר שְׂאֵכֶל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁנָטְמָא. מַה שְׁאִין בֵּן בְּתְרוּמָה²².
- (17) על התרומה. (18) הביכורים. (19) שנאמר "ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה'". (20) ביבמות עג: "יש במעשר וביכורים מה שאין כן בתרומה וכו', ואילו אסור לבער מהן בטומאה, ואוכלן בטומאת עצמן (שהאדם טהור והם טמאים) לוקה, מה שאין כן בביכורים, לא קתני, אלמא תני ושייר". וכתב "כהן" לפי שזר האוכל ביכורים טמאים חייב מיתה בידי שמים, כאוכל תרומה טמאה.
- (21) שהרי הוקשו ביכורים למעשר שני. (22) שאינה אסורה לאונן ואינה טעונה הבאת מקום, וכהן שאכל תרומה טמאה, אינו אלא בעשה וקל וחומר לכהן טמא שאוכל ביכורים טהורים, שהוא לוקה, שהרי גם בתרומה הוא לוקה.
- ו. וּמִנֵּין שֶׁהַבְּפוּרִים אֲסוּרִין לְאוֹנֵן? שֶׁהָרִי נֶאֱמָר בְּהֵן: וּשְׂמַחַת בְּכָל הַטּוֹב; מִפְּלֵל שֶׁהוּא חֵיב לְאָכְלוֹ בְּשִׂמְחָה²³, לֹא בְּאֲנִינוּת²⁴. וְהָאוֹכֵל בְּאֲנִינוּת - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפַּת מְרִדוֹת²⁵.
- (23) כן הוא בפסחים לו: אבל ביבמות שם, למדו כן בהיקש ממעשר שני. ואם כן היה לרבינו לומר שלוקה מן התורה, כמו במעשר שני. (24) אפילו אנינות של תורה. (25) כיוון שאין בהם אלא לאו הבא מכלל עשה, שדינו כעשה.
- ז. הַבְּפוּרִים טְעוּנֵין כְּלִי, שֶׁנֶּאֱמָר: וּשְׂמַת בְּטָנָא. וּמַעֲזָה מִן הַמִּבְחָר לְהַבִּיא כֹּל מִיּוֹן וּמִיּוֹן²⁶ בְּכִלֵּי בְּפָנֵי עַצְמוֹ²⁷; וְאִם הִבִּיאַם בְּכִלֵּי אֶחָד - יֵצֵא. וְלֹא יִבִּיאַם בְּעַרְבוּב²⁸, אֲלֵא שְׁעוּרִים מְלֻמְטָה²⁹, וְחֻטִּים עַל גְּבִיחֵן, וְזִיתִים עַל גְּבִיחֵן, וְתַמְרִים עַל גְּבִיחֵן, וְרַמְזֵנִים עַל גְּבִיחֵן, וְתַאֲנִים לְמַעְלָה מִן הַכֹּל. וְיִהְיֶה דָּבָר אֶחָד מִפְּסִיק בֵּין מִיּוֹן וּמִיּוֹן, כְּגוֹן הוֹצִין³⁰ וְחֹלֵף³¹ אוֹ עֲלִין וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. וּמְקִיף לְתַאֲנִים אֲשֶׁכוֹלוֹת שֶׁל עֲנָבִים מִבַּחוּץ³².
- (26) משבעת המינים שחייבים בביכורים. (27) בתוספתא שם: "מצוה להביאם בשבעה כלים", והיינו כשיש לו ביכורים מכל שבעת המינים. (28) כל המינים יחד. (29) כן הוא בתוספתא. וטעם לסדר זה, שכל הנשמר (=אינו מתקלקל) ניתן למטה, וכל שאינו נשמר ניתן למעלה. (30) עלי דקל. (31) עשב בר, שהיו עושים ממנו מחצלאות. (32) כלומר, בתורת אחד מהמינים (שהרי עדיין לא מנה ענבים).
- ח. הִבִּיאַם³³ בְּכִלֵּי מִתְכוֹת - נוֹטֵל הַפָּהֵן הַבְּפוּרִים וְחִזְרוּ הַכֵּלֵי לְבַעֲלֵיו³⁴. וְאִם הִבִּיאַם בְּכִלֵּי עֲרָבָה וְחֹלֵף וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - הָרִי הַבְּפוּרִים וְהַסְּלִים לַפְּהֵנִים³⁵. וְאִם נְטָמָאוּ³⁶ הַבְּפוּרִים³⁷ - אֵין הַסְּלִים לַפְּהֵנִים³⁸.
- (33) בביכורים שם משנה ח: "העשירים מביאים ביכוריהם בקלתות (סלים) של כסף וכו', והעניים מביאים אותם בסלי נצרים וכו', והסלים והביכורים ניתנים לכהנים". ובבבא קמא צב. "מנא הא מילתא דאמרי אינשי, בתר ענייא אזלא עניוּתא, אמר ליה דתנן, עשירים מביאים ביכוריהם וכו'". וברש"י שם: והעשירים לא היו נותנין קלתותיהן לכהן (כלומר, היו נותנין להם והכהנים היו מחזירים אותם ולא מניחים אותם אצלם), וטעמו של דבר, שסלי כסף וזהב אינם טפלים לביכורים, אבל סלי נצרים בטלים אגב הביכורים. ויש שלמדו כן מן הפסוק "ולקח הכהן הטנא מידך", וטנא הוא סל של נצרים, הרי הכהן נוטל גם את הביכורים וגם את הטנא ואילו בכלי זהב ובכלי כסף לא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 יא. בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לְקָרוֹת⁵¹ - קוֹרָא,
13 וְכָל מִי שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לְקָרוֹת⁵² - מְקַרֵּין אוֹתוֹ. וְנִמְנָעוּ
14 אֵלָיו שְׂאֵין יוֹדְעִין לְקָרוֹת מְלֶהְבִיא⁵³, כְּדִי שְׁלֵא
15 יִפְלְמוּ. הִתְקִינוּ בֵּית דִּין, שֶׁיְהִיוּ מְקַרֵּין אֶת מִי שֶׁהוּא
16 יוֹדֵעַ כְּמִי שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ.

51 פרשת ביכורים בלשון הקודש. 52 "מפני שכל בני אדם לא היו יודעים (כלומר: לא כל בני אדם היו יודעים) לשון הקודש. 53 ביכורים.

17 יב. הַמְבִיא אֶת הַבְּפוּרִים - יֵשׁ לוֹ רִשׁוּת לְתַנֵּם
18 לְעַבְדוֹ וְקָרוֹבוֹ בְּכָל הַדֶּרֶךְ⁵⁴ עַד שֶׁמֵּגִיעַ לְהַר הַבַּיִת.
19 הַגִּיעַ לְהַר הַבַּיִת - נוֹטֵל הַסֵּל עַל כַּתְפוֹ הוּא
20 בְּעֵצְמוֹ⁵⁵, וְאִפְלוּ הָיָה מְלֶךְ גְּדוֹל שֶׁיְשִׁיבֶנּוּ⁵⁶,
21 וְנִכְנָס⁵⁷ עַד שֶׁמֵּגִיעַ לְעֶזְרָה, וְקוֹרָא וְעוֹדְהוּ הַסֵּל עַל
22 כַּתְפוֹ: הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לַיְי אֱלֹהֵיךָ וְגוֹמְרִים⁵⁸, וּמוֹרִיד הַסֵּל
23 מֵעַל כַּתְפוֹ וְאוֹחִזוֹ בְּשַׁפְּתָיו, וְהִפְהִין מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחְתָּיו
24 וּמְנִיחַ, וְקוֹרָא⁵⁹: אֲרָמִי אֲבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה
25 וְגוֹמְרִ, עַד שֶׁגּוֹמֵר כָּל הַפְּרֻשָּׁה, וּמְנִיחוֹ בְּצַד הַמְּצֻבָּה
26 בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעֻרְבִית בְּדְרוּמָה שֶׁל קֶרֶן, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה⁶⁰
27 וַיִּצְא. וּמְנִיחַ שֶׁהֵן⁶¹ טְעוּנֵין תְּנוּפָה? שְׁנֵאמַר: וְלִקַּח
28 הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיֶּדֶךָ⁶² - לְרִבּוֹת אֶת הַבְּפוּרִים
29 לְתַנּוּפָה. וְכִשֶּׁם שֶׁטְעוּנֵין תְּנוּפָה, כֵּן טְעוּנֵין קֶרֶן
30 שְׁלָמִים [וְיִשְׂרָאֵל]. שְׁנֵאמַר כֵּהֵן: וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב,
31 וּבְרִגְלִים אוֹמֵר: וְשִׁמַּחְתָּ בְּחֶגְךָ; מִה שִׁמַּחַת הַחֵג
32 - בְּשְׁלָמִים⁶³, אִף פָּאן - בְּשְׁלָמִים. וְאֵין הַקֶּרֶן
33 מְעַבֵּב.

54 להקל על משאו, ויכול לקרוא לאחר מכן פרשת ביכורים. שלא אמרו שאם אין לקחת הביכורים והבאתם על ידי אדם אחד, שאין לקרוא, אלא כשמסר לשליח על מנת שיביאם לעזרה, ומת השליח, שאז אפילו אם יביאם בעצמו, אינו קורא, לפי שהלקיחה וההבאה לא היו על ידי אחד. אבל אם מוסרם לקרובו, לשעה, כדי להקל על משאו, אין זו לקיחה כלל, והרי זו לקיחה והבאה באחד. 55 "לשון התורה הוא, שיהיה אדם בעצמו נושא הביכורים ונותן ביד הכהן, אמר השם יתברך: ולקח הכהן הטנא מידך". 56 אפילו אגריפס המלך, ופירש רבינו: אגריפס המלך ממלכי בית שני, בעל נפש גדולה ושררה רבה. 57 להר הבית. 58 עד סוף הפסוק: "לתת לנו". 59 הבעלים. 60 שנאמר: "והשתחית לפני ה' אלוקיך". 61 הביכורים. 62 ולמדו (שם) בגזירה שווה "ידיד" משלמים. 63 ושיר למדו שם: "נאמר כאן, בכל הטוב, ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים וכו' ומיטיב נגן".

34 יג. וְאֵימַתִּי קוֹרֵין בְּשִׁיר עֲלֵיהֶן? מְשִׁנְיָעוּ⁶⁴ לְעֶזְרָה
35 הַלּוּיִם הָיוּ⁶⁵ מִתְחִילִין וְקוֹרֵין: אֲרוּמְךָ יְיָ כִּי
36 דְלִיתְנִי⁶⁶.

64 מביאי הביכורים. 65 הלויים. 66 מזמור זה אמרוהו הלויים בתורת הודאה לה' על חסדיו, כדרך שאמרוהו בשיר של תורה.

נאמר כן. וזהו מה שאמרו בספרי שם: "ולקח הכהן הטנא מידך, מיכן אמרו העשירים וכו' ועניים וכו' וסלים ניתנים לכהנים". (34) כיוון שאינו בטל אגב הביכורים, מחמת יקרו. (35) שהסלים בטלים אגב הביכורים. ואף שבפרק ד מהלכות אבל הלכה א כתב רבינו, שהשוו חכמים עשירים לעניים שכולם מביאים בסלים של נצרים - כאן לא תקנו כן, מפני כבוד המקדש (שהביכורים יובאו בסלים יפים). ועוד, שזה שנוטלים הכהנים את הסלים במתנה, כבוד הוא לעניים. (36) בירושלמי ביכורים פרק א הלכה ז: "נטמאו הביכורים, הסלים ניתנים לכהנים, דכתיב: ולקח הכהן הטנא מידך". ונראה שרבינו גרס "אין הסלים ניתנים לכהנים". (37) שהוא נופצם. (38) העשויים מערבה וחלף, שהם לכהנים. (39) שכיוון שאין ביכורים, שהם עיקר, אין נתינת סלים, שהם טפל לביכורים. וביאור דברי הירושלמי הוא כן: "ולקח הכהן הטנא מידך והניחו וגו'" - כשמניחו לפני ה', אז לוקח הוא הטנא, אבל כשנטמאו, שאינו מניף, אין הכהן לוקח הטנא.

1 ט. כְּשֶׁהִיוּ מְבִיאִין אֶת הַבְּפוּרִים, הָיוּ מְבִיאִין בְּיָדָם
2 תּוֹרֵין וּבְנֵי יוֹנָה⁴⁰. וְכֵן הָיוּ תּוֹלִין מִצְדֵי הַסֵּלִים⁴¹
3 תּוֹרֵין וּבְנֵי יוֹנָה, כְּדִי לְעַטֵּר אֶת הַבְּפוּרִים. אֵלּוֹ שְׁעַם
4 הַסֵּלִים הָיוּ קָרְבִים עוֹלוֹת⁴², וְאֵלּוֹ שְׁבִידֵיהֶן הָיוּ נִתְּנִין
5 לְכַהֲנִים⁴³.

40 להידור מצוה. 41 ולא היו נותנים אותן על גבי הסלין, שלא ינבלו הביכורים. 42 שהרי נדבת עוף אינה באה אלא עולה. 43 [ואין בזה משום מביא חולין בעזרה, כיוון שאין בהם שום פעולת הקרבה כלל].

6 ל. מִצּוֹת עֲשֵׂה⁴⁴ לְהַתְּרוֹת⁴⁵ בְּמִקְדָּשׁ עַל הַבְּפוּרִים
7 בְּשַׁעַר שְׁמִבְיָאָם. מִתְחִיל וְקוֹרָא: הַגְּדַתִּי⁴⁶ הַיּוֹם לַיְי
8 אֱלֹהֵיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ וְגוֹמְרִ. אֲרָמִי⁴⁷ אֲבִד אָבִי.
9 עַד שֶׁיִּגְמַר כָּל הַפְּרֻשָּׁה עַד אֲשֶׁר נִתְּתָ לִי יְיָ⁴⁸. וְאֵין⁴⁹
10 קוֹרֵין אוֹתָהּ אֵלָּא בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ; שְׁנֵאמַר: וְעִנִּיתָ
11 וְאִמַּרְתָּ - בְּלִשׁוֹן הַזֹּאת⁵⁰.

44 שנאמר "ובאת אל הכהן וגו' ואמרת אליו וגו' וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך". 45 היינו להודות לה'. 46 מתחיל מאמצע הפסוק ולא מתחילתו, שמה שכתוב שם: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", אינו אלא ציווי. 47 דהיינו, שמדלג על הכתוב: "וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך", שאף הוא אינו אלא ציווי. 48 ואינו מסיים הפסוק: "והנחתו לפני ה' אלוקיך וגו'", שאף הוא אינו אלא ציווי. 49 משנה בסוטה לב. "ואלו נאמרים בלשון הקודש, מקרא ביכורים וכו' כיצד (כלומר, היכן לומדים זאת), וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך. ולהלן הוא אומר וענו הלויים וכו', מה ענייה האמורה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש". 50 בגמרא שם לג. למדו זאת בגזירה שווה, נאמר כאן: "וענית ואמרת" ונאמר בכרכות וקלות "וענו הלויים ואמרו", ושם למדו עוד בגזירה שווה, נאמר שם "קול רם" ונאמר במתן תורה "משה ידבר והאלוקים יענו בקול" מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ולנקה וכו' והוא מסופק" (שם). 10) ראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה ב, ובהשגות הראב"ד שם. 11) "לפי שארץ ישראל לא נתחלקה אלא לזכרים וכו' והוא שאמר השם יתברך (במדבר כו, נה) לשמות מטות אבותם ינחלו" (פירוש המשנה). [ואף-על-פי-כן הן מביאות, שלענין הבאה לא נאמר "אשר נתן ה'" אלא (שמות כג, יט) "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך" (ועיין רשב"ם ותוספות בבא בתרא קלו: ד"ה מביא), והפסוק "האדמה אשר נתת לי ה'", אינו מכוון לקרקע שממנה הביא הפירות, שבזה מספיק אם קנה אותה, אלא הכוונה לחלקו בארץ ישראל בכל מקום שהוא. ולפיכך האשה שקנתה קרקע, מביאה ביכורים שזוהי "אדמתך", ואינה קוראה שאין כאן "אשר נתת לי ה'". והקונה שני אילנות בתוך של חבירו, שהדבר ספק אם קנה קרקע או לא, אף-על-פי שיש לו חלק בארץ ישראל, מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" "דמיחזי כשיקרא" (בבא בתרא פב). כלומר, נראה כמשקר, שנראה כאילו אומר על האדמה, שממנה יצאו ישראל כנ"ל]. וראה בתוספות הגרע"א שהביא בשם טורי-אבן למה אינה פטורה גם מהבאה, משום מצות-עשה שהזמן גרמא, עיין שם. 12) משנה שם. והם "הממונים שממנים על היתומים, בין שמינה אותם אבי היתומים או בית-דין" (פירוש המשנה). [והנה במשנה שם חוברו אשה טומטום ואנדרוגינוס בבבא אחת עם אפוטרופסין עבד ושלח, ורבינו חילקם, לפי שאין טעמם שוה: שלוש הראשונות נתמעטו מן "האדמה אשר נתת לי ה'", לפי שאין להם חלק בארץ. ואילו האפוטרופסים והשלח, שיש להם חלק בארץ – לא נתמעטו אלא מ"פרי האדמה אשר נתת לי ה'", שהפרי אינו שלהם, שהרי אינם אלא שלוחים בשביל אחרים, וגם עבד לא נתמעט אלא מ"פרי", שהרי כשישתחרר יהיה גר ויהיה לו חלק בארץ, ראה בהלכה הסמוכה]. 13) [עבד כנעני המביא ביכורים של רבו, ונתמעט מ"פרי" (ראה למעלה). ולהביא מקרקע שלו, לא יתכן, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, ראה בפ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג. ולדעת הסובר שיש מציאות שלא קנה רבו (קידושין כג:) – מביא הוא ביכורים וקורא, כמו גר, בהלכה הסמוכה]. 14) כלומר, הפירות אינם שלהם, כמבואר למעלה.

1 יד. הפירות טעונים לינה. פיצד? הביא בפוריו
2 למקדש וקרא והקריב שלמיו⁶⁷ - לא יצא באותו
3 היום מירושלים לחזור למקומו, אלא ילין שם ויחזור
4 למקומו לעירו; שנאמר: ופנית בבקר והלכת לאהלך
5 - כל פונות שאתה פונה מן המקדש לקשתבוא לו⁶⁸
6 לא יהיו אלא בבקר⁶⁹. נמצאת אומר, שהבכורים
7 טעונים שכבה דברים: הבאת מקום, וקלי, וקריאה,
8 וקרבן, ושיר, ותנופה, ולינה.

67) אין כוונת רבינו לומר, שאינו חייב בלינה אלא אם הקריב קרבנו, שהרי מפורש בירושלמי שאם לא הביא קרבן, טעון לינה משום הביכורים, אלא כתב סדר הדברים של מביא ביכורים. ולא הזכיר רבינו שיר ותנופה, לפי שאינם חובותיו של מביא הביכורים, אלא שיר בלויים, ותנופה בכהן. וכן לא הזכיר רבינו קרבנות העולה, לפי שאינם חובה, אלא מנהג כדי לעטר את הביכורים. 68) אליו. 69) וזהו בנין-אב לכל הקרבנות, שטעונים לינה.

פָּרָק רְבִיעִי

1) יבאר שהידוי אינו שוה בכל, ושיש מביא ואינו קורא, ומי הוא. הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו, או המוכר שדהו לפירות. אם צריך לקיחה והבאה כאחת. וזמן הבאת הביכורים. ודין התרומות והחלה והביכורים אם הם נכסי כהן ממש. הביכורים אם אוסרין בכל שהן. וכיצד מעלין אותם לירושלים.

9 א. פל המביא² בכורים טעון קרבן ושיר³ ותנופה⁴
10 ולינה⁵, אכל הידוי אינו שוה פפל, לפי שיש⁶
11 שחביבין להביא בכורים ואינן קורין עליהם.

2) המדובר כשכבר הביא בעזרה, ואם כן אין לדבר עוד על "הבאת מקום" (למעלה פ"ג הלכה ה) ועל "טעונין כלי" (שם הלכה ז), שהרי כבר קיימן. 3) שם הלכות יב-יד. 4) ואף ביכוריהם של אשה, טומטום ואנדרוגינוס ביכורים, שהן עצמן אינן יכולות להניף, ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז – קרבנן טעון תנופה על-ידי כהן (מנחות סא: והלכות מעשה הקרבנות שם). 5) למד כן רבינו (שכל הביכורים טעונים הדברים הנ"ל), ממה ששינוי (ביכורים פ"א משנה א): "יש מביאים וקורין, (ויש) מביאין ולא קורין, ויש שאינן מביאין וכו'". הרי שרק לענין קריאה יש חילוק, אבל בשאר דברים שהביכורים טעונים – לא חלקו. 6) משנה שם.

12 ב. ואלו מביאין ולא קורין: האשה⁷ והטמטום⁸
13 והאנדרוגינוס⁹, לפי שהן ספק אשה¹⁰, ואינן
14 יכולין לומר: אשר נתת לי יי¹¹. וכן
15 האפוטרופין¹² והעבד¹³ והשליח, לפי שאינן
16 יכולין לומר: אשר נתת לי יי¹⁴.

7) שם משנה ה. אבל מביא הבעל מנכסי אשתו וקורא, כדלהלן הלכה ו. 8) "אינו ניכר אם זכר או נקבה" (פירוש המשנה). 9) "מי שיש לו אברי הזרע הידועים לזכר

17 ג. הגר¹⁵ - מביא וקורא. שנאמר לאברהם: אב המון
18 גוים נתתיך - הרי הוא אב כל העולם פלו שנכנסין
19 תחת פני שכינה¹⁶; ולאברהם היתה השבועה
20 תחלה¹⁷ שירשו פניו את הארץ. וכן¹⁸ פהנים ולוים
21 - מביאין וקורין, מפני שיש להן ערי מגרש¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...הרי הוא אב כל העולם כולו..."

יסוד והתחלת קירובו של אברהם אבינו להקב"ה הוא הציווי "לך-ך מארצך וממולדתך כו'", בשעה שעדיין לא נודעו כלל מעלותיו האחרות, כי הוא עיקר גדול בעבודת ה' שהדרך לחיבור עם הקב"ה היא על-ידי ציות מוחלט לציוויו באמונה וקבלת עול פשוטה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. הקוּנה²⁰ שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ [שָׁדֶה] שֶׁל חֲבֵרוֹ -
מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרָא, לְפִי²¹ שֶׁהִדְבַּר סִפְקָא אִם יֵשׁ לוֹ
קֶרֶקַע אוֹ אֵין לוֹ²², וְכִיצַד עוֹשֶׂה? מִקְדִּישׁ²³ אוֹתָם
תְּחִלָּה²⁴ לְבִדָּק הַבֵּית²⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סִפְקָא חֲלִין וְאֵין
מִכְנִיסִין חֲלִין לְעִזְרָה²⁶, וְהִפְהֵן פּוֹדֶה אוֹתָן מִיַּד
הַהִקְדָּשׁ וְאַחַר כֵּן אוֹכְלֵן. וּמִפְּרִישׁ²⁷ מֵהֵן תְּרוּמָה
וּמִצְשׁוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סִפְקָא חֲלִין²⁸. וְנוֹתֵן הַמַּעֲשָׂרוֹת²⁹
שֶׁלֹּהֶן לְפָהֳגִים³⁰, שְׁמָא בְּפוֹרִים הֵם וְאֶסְרוּרִין לְזָרִים³¹.
וְאֵינוֹ מֵבִיא אוֹתָן בְּעֶצְמוֹ, אֶלָּא מְשַׁלְּחֵן בְּיַד שְׁלִיחַ³²,
כְּדֵי שֶׁלֹּא תִעָּכַב אוֹתָן³³ הַקְּרִיאָה מִלְּאֶכְלֵן; שֶׁלֹּא³⁴
שְׁאֵינוֹ רָאוּי לְקְרִיאָה מִפְּנֵי הַסִּפְקָא - הַקְּרִיאָה מְעַכְבֶּת
בוֹ.

20) ביכורים פ"א משנה ו, כחכמים ולא כרבי מאיר.
21) בבא בתרא פא: (22) ולכן אינו קורא, שהרי אם אין
לו קרקע, אינו חייב בביכורים כלל. ושאלו שם פב. "מכדי
פסוקי נינהו, ליקרי (כלומר, מה בכך אם יקרא את הפסוקים
של פרשת ביכורים). אמר ליה, משום דמיחזי כשיקרא (=)
נראה כמשקר שאומר "האדמה אשר נתת לי" (וראה
למעלה הלכה א). רב משרשיא בריה דרב חייא אמר, דלמא
אתי לאפקועי מתרומה ומעשר (יחשוב שהביכורים הם
ודאי, ופטורים מתרומה ומעשר, ואין הדבר כן, כדלהלן).
אבל צריך עיון: הרי למעשה לא קנה קרקע (משנה שם פא.
ופכ"ד מהלכות מכירה הלכה ו), שכיון שהדבר ספק, אמרו:
"המוציא מחבירו עליו הראיה" ולמה חייב להביא, הרי אין
כאן "ראשית ביכורי אדמתך", ראה במשנה ראשונה שם,
ובאור-שמח לפ"ב הלכה יג. (23) שם. (24) קודם שמביא
למקדש. (25) וקדושתם מספק, שמא חולין הם. אבל אם
ביכורים הם, אינם קודש, שהרי הם ממון כהן, ואין אדם
מקדיש דבר שאינו שלו (פ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכה
טז ורדב"ז שם). (26) ראה בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה
ג, וברשב"ם בבא בתרא שם: ד"ה דילמא. (27) כלומר,
מביא הפירות (שם). (28) אבל ביכורים פטורים מתרומות
ומעשרות, ראה בפ"ג מהלכות תרומות הלכה כג, שהפרשת
ביכורים קודמת לכל. ואם כן, הם פטורים מכל חיובי
התרומות והמעשרות שאחריהם. (29) כלומר, אפילו
מעשר שני שהוא תמיד לבעלים, ומעשר ראשון שהוא ללוי.
אבל תרומות, פשוט הוא שניתנות לכהנים. (30) בבא
בתרא שם, כרבי אלעזר בן עזריה, שמעשר ראשון ניתן
מעיקר הדין, אף לכהן. וראה בפ"א מהלכות מעשר, הלכה
ד. (31) כנ"ל בפ"ג הלכה א. (32) והשליח אינו קורא,
כנ"ל בהלכה ב. (33) את הביכורים. (34) בבא בתרא שם:
"קריאה לא מעכבת. ולא (בתמיה), והאמר ר' זירא כל
הראוי לבילה, אין בילה מעכבת בו. ושאינו ראוי לבילה
(כמו כאן, שאינו קורא מחמת הספק), בילה מעכבת בו".

ה. הַפְּרִישׁ³⁵ בְּפוֹרְיוֹ וּמְכַר שָׁדֶהוּ - מֵבִיא³⁶ וְאֵינוֹ
קוֹרָא; שְׁאֵינוֹ יוֹכֵל לִזְמַר: אֶשְׁרֵךְ נִתַּתְּ לִי יְיָ³⁷, שֶׁהָרִי
אֵין לוֹ³⁸. וְהַלּוּקָח³⁹ אֵינוֹ חַיֵּב לְהַפְּרִישׁ בְּפוֹרִים
אֲחֵרִים מֵאוֹתוֹ הַמֵּין שֶׁכָּבַר הַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ הַמוֹכֵר;
וְרֵאשׁוּתָא מִפְּרִישׁ קוֹרָא, שְׁמָא בְּפוֹרִים הֵם וְאֶסְרוּרִין לְזָרִים³¹.

ולכן יובן מדוע אברהם אבינו הוא אב לגרים, כי קירובו
להקב"ה הוא כמציאות חדשה בלי שום הקדמה לפני זה,
וכמו גר שבא להתגיר.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ה עמוד 50 והערה 46)

~ נקודות משיחות קודש ~

"הגר מביא וקורא, שנאמר לאברהם אב המון גויים נתתיו,
הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי השכינה
כו".

ובביאור דבריו יש לומר, שהגר קורא לא מצד היותו חלק
מכלל ישראל, אלא מגדר בן שורש את אביו. כי בבעלות
עם ישראל על ארץ ישראל ישנם שני פרטים: בעלות
כללית שבגללה שייכת כל הארץ לעם ישראל כולו.
ובעלות פרטית שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק פרטי
בארץ, השייך רק אליו.

שני קניינים אלו באו בפועל בשני אופנים שונים: הבעלות
הכללית בכיבוש על-ידי יהושע, והפרטית על-ידי ירושה
וחזקה פרטית של כל אחד בחלקו.

שני אופני בעלות אלו, הובטחו לאברהם אבינו בפרשת
לך-לך. הפסוק "לזרעך אתן את הארץ הזאת" מדבר
בבעלות הכללית של עם ישראל על ארץ ישראל. ואילו
בפסוק "לך אתננה" מדובר בבעלות הפרטית. כי אברהם
אבינו קיבל את הארץ בשני האופנים, היינו גם כראש
האומה הכוללת את כל עם ישראל, וגם כאב של כל אחד
ואחד מישראל באופן פרטי.

ויש לומר, שמגדר זה יורש הגר חלק בארץ ישראל, ולכן
מביא ביכורים וקורא בתור יורש מאביו.

(על-פי יין מלכות' החדש. ספר זרעים ט"ו כ"ד)

15) שם משנה ד: "אלו מביאין ולא קורין, הגר מביא ולא
קורא, שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו".
ובירושלמי שם: "תני בשם רבי יהודה, גר עצמו מביא
וקורא. מה טעם, כי אב המון גויים נתתיו, לשעבר היית אב
לארם, ועכשיו מכאן ואילך אתה אב להמון גויים. רבי
יהושע בן לוי אמר, הלכה כרבי יהודה". וכן פסק רבינו
בתשובה (הוצאת פריימן סימן מב). וראה בעיניי למשפט
להגריי אריאלי למכות יט. ובמשנה-למלך. (16) ולכן יכול
הוא לומר: "אשר נשבע ה' לאבותינו", ויכול לומר: "לתת
לנו", שלעתיד-לבוא יקבלו הגרים חלק בארץ, כמפורש
ביחזקאל מז, כב (הגהה במשנה-למלך בשם כפות תמרים).
[ומה שהוא אומר: "האדמה אשר נתת לי", כיון שהבטיח
הקב"ה, הרי זה כאילו כבר נתן, אבל נשים שלא הבטיח
להן, אינן בכלל זה]. (17) כלומר, לפני שנשבע ליצחק
וליעקב. ואם כן "נשבעת לאבותינו" הכוונה לאברהם,
שהוא אב לגרים, ולא ליצחק וליעקב (שאגת אריה סימן
מט). (18) תוספתא ביכורים פ"א הלכה ב, כרבי יוסי.
(19) ואף שישאל נתנו לכהנים את ערי המגרש, כיון שנתנו
על-פי צווי ה', הרי זה בכלל: "אשר נתת לי ה'" (רדב"ז).
וראה בתוספתא כפשוטה שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 וְאִם הַפְּרִישׁ - מְבִיא⁴⁰ וְאִינוּ קוֹרְאִים⁴¹. אֲבָל מִמֵּין אַחֵר
2 - מִפְּרִישׁ וּמְבִיא וְקוֹרְאִים⁴².

הבעל אלא מדבריהם (כנ"ל שם), מכל-מקום כיון שכך היתה דרכם של דורות הראשונים, לתת מהר ומתן (בראשית רבה פרשה פ), לכן חידשה התורה שמביא וקורא (מאירי לגיטין עמ' 205). ועיין תוספות שם ד"ה ולביתך. (49 ברייתא שם. 50) שכבר יצא מביתו כדי לעלות לירושלים, ודוקא בכהאי-גוונא שהוא בדרך, כדלהלן. (51) שהרי יש לו גם גוף הקרקע. והחידוש בזה, אמרו בגיטין שם: "סלקא דעתך אמינא, ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא דאמר וכו', בדרך ושגון ביד שליח ומת שליח בדרך (ולכן נקט רבינו למעלה: "והוא בדרך") מביא ואינו קורא (ראה להלן הלכה ח) וכו', קא משמע לן". כלומר: כיון שבשעת לקיחה מן הבית היו לו רק פירות, ולאחר מיתת אשתו יש לו גם גוף הקרקע, היה מקום לטעות שאין זה "לקיחה והבאה כאחת". ואף-על-פי שדעת רבינו, שירושת הבעל אינה אלא מדבריהם (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ח, והלכות אישות שם). מכל-מקום קורא, שכיון שתיקנו חכמים ירושת האשה לבעל, מדין "הפקר בית-דין הפקר", הרי היא שלו מן התורה. ש"הפקר בית-דין הפקר", הוא דין תורה. וראה באבני-מילואים להלכות קידושין סימן כח את ל.ג.

ז. הַמוֹכֵר⁵² שְׂדֵהוּ⁵³ אוּ שְׂמֹכְרָהּ⁵⁴ אֵילָנוֹת וְקִרְקָעָן⁵⁵
בְּזֵמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג - הָרִי זֶה מְבִיא וְקוֹרְאִים בְּיוֹבֵל
רֵאשׁוֹן בְּלַבְד⁵⁶, שְׂעֵדִין לֹא סְמָכָה דְעֵתוֹ שֶׁל מוֹכֵר
שֶׁתִּחַזֵּר לוֹ הַקִּרְקָע⁵⁷. אֲבָל אִם חִזֵּר וּמְכָרָהּ בְּיוֹבֵל
שְׁנִי⁵⁸ - הָרִי זֶה מְבִיא וְאִינוּ קוֹרְאִים⁵⁹; שְׂהָרִי סְמָכָה
דְעֵתוֹ⁶⁰ שְׂאִין לוֹ אֲלֵא הַפְּרוֹת, וְקִנְיָן פְּרוֹת אִינוּ פְּקֻנָּן
הַגּוֹף⁶¹.

(52) גיטין שם. (53) סתם, שאז הכוונה בין לקרקע ובין לפירות. וראה בהלכה הקודמת. (54) שם מת. (55) כלומר, מכר אילן אחר או שני אילנות, ופירש שהוא מוכר גם הקרקע עמהם. (56) שם, כרב חסדא. (57) כיון שלא הורגלו עדיין להחזיר השדות ביובול, ולכן מכר לו גם את גוף הקרקע, אלא שהתורה הפקיעה את השדה מן הלוקח והחזירתו למוכר. וראה בפ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א. (58) שכבר הורגלו להחזיר שדותיהם ביובול הראשון. (59) שם, כריש לקיש ולא כרבי יוחנן. (60) של המוכר. (61) כבהלכה הקודמת.

ח. הַפְּרִישׁ⁶² בְּפִרְיֵו וְחִלָּה וְהָרִי הוּא מְסַכְּנָן⁶³ - זֶה
שְׂרָאוֹי לִירֵשׁוּ מְבִיא⁶⁴ וְאִינוּ קוֹרְאִים⁶⁵. הַפְּרִישׁ⁶⁶
בְּפִרְיֵו וְשִׁלְחָן בְּיַד אַחֵר, וְיָמַת הַשְּׁלִיחַ בְּדֶרֶךְ, אָף עַל
פִּי שְׁחִזֵּר הוּא⁶⁷ וְהִבְיָאָן - אִינוּ קוֹרְאִים; שְׂנֵאָמַר:
וְלִמְחָתָ וּבָאָתָּה - עַד שֶׁתִּהְיֶה לְקִיחָהּ⁶⁸ וְהִבְאָה פְּאֻחָתָּה.

(62) ירושלמי ביכורים פ"א הלכה ה, בשם רבי יוחנן. (63) לפנינו בירושלמי: "חולה או מסוכן". ורבינו גרס: "חולה ומסוכן" (כסף-משנה). (64) שמן הסתם רצונו שיהא הקרוב הראוי לירשו, שלוחו להבאת הביכורים. ולכן סמך רבינו דין זה לדין שליח דלהלן. אבל אם חלה והוא אינו מסוכן, אין להביא ביכוריו עד שיעשה שליח במפורש. (65) כדין שליח הנזכר למעלה בהלכה ב. והשמיענו בזה

(35) ביכורים שם, משנה ז, ותוספתא הלכה ג. ובירושלמי שם הלכה ה העמידו משנתנו כשהפריש על דעת למכור שדהו, שמתחילה לא נתחייבו בקריאה. אבל אם מתחילה נתחייבו בקריאה – כיון שנדחו אחר-כך מקריאה אחרי שמכר שדהו, דינם שייקבּו. וראה להלן בהלכות יג"ד. (36) המוכר. (37) כלומר, נתת לי, ועדיין ישנה בידי. וראה למעלה הלכה ב, שעיקר פסוק זה לא על קרקע זו, אלא על חלקו בארץ, ואם-כן צריך לפרש כי גם כאן הכוונה שהוא נראה כמשקר. וראה בהלכה הקודמת. (38) ואף-על-פי-כן הוא מביא, שכיון נתחייב שוב אינו נפטר. (39) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. ובירושלמי: "מה טעמון דרבינן (שאינן השני מביא), הגדתי היום, פעם אחת הוא מגיד ואינו מגיד פעם שניה. הנה הבאתי, פעם אחת הוא מביא ואינו מביא פעם שנית" (כן היא גירסת הגר"א). ופירושו, שהפירות עצמם נפטרו מהבאה שניה, לאחר שהביאו מהם פעם אחת. (40) שהרי למדו כן בירושלמי (ראה למעלה) ממה שנאמר "הגדתי היום", ומתוך זה למד רבינו שלא נתמעטה ההבאה, אלא ההגדה (תוספות אנשי-שם). וכמו כן המביא ביכורים וחזר והביא הוא עצמו ממין אחר – ביכוריו ביכורים, אלא שאינו קורא, כמפורש להלן הלכה יא (תוספתא כפשוטה). וראה בפירוש המשנה ובתוספות הגרע"א. (41) אף-על-פי שהמוכר לא קרא, כנ"ל, ואם כן עדיין לא קרא על פירות שזה כלל, מכל-מקום אינו קורא שאינו יכול לומר: "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה", לפי שאינם ראשית, כדלהלן בהלכה ט. וראה ברדב"ז. (42) שביכורי מין אחד, שהביא המוכר, אינם פוטרים את המין השני מהפירוש ביכורים.

ו. הַמוֹכֵר⁴³ שְׂדֵהוּ לְפְרוֹת⁴⁴ - הַלּוֹקֵחַ מְבִיא וְאִינוּ
קוֹרְאִים; שְׂקֻנָּן פְּרוֹת אִינוּ פְּקֻנָּן הַגּוֹף⁴⁵. אֲבָל⁴⁶ מְבִיא
אָדָם מִנְכָסִי אֲשֶׁתוֹ⁴⁷ בְּפִרְיֵו וְקוֹרְאִים, אָף עַל פִּי שְׂאִין
לוֹ גּוֹף הַקִּרְקָע; שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר נָתַן לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
וּלְבִיתְךָ⁴⁸. אָף עַל פִּי שְׂמֵתָהּ⁴⁹ אֲשֶׁתוֹ אַחֵר שֶׁהַפְּרִישׁ
וְהוּא בְּדֶרֶךְ⁵⁰ - מְבִיא וְקוֹרְאִים⁵¹.

(43) גיטין מז: כריש לקיש ולא כרבי יוחנן, כיון שרבי אומר שם מח. "קרא ומתניתא מסייעי ליה לריש לקיש וכו'" (רדב"ז). (44) בזמן שאין היובל נוהג. ופירש שאינו מוכר אלא לפירות, אבל אם מכר סתם, כוונתו גם לגוף השדה. וראה בהלכה הסמוכה. (45) ולפיכך אינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" [שהרי הקב"ה נתן גם קנין הגוף, אבל לענין הבאה, שלא נאמר אלא "ביכורי אדמתך"], כיון שיש לו קנין פירות הרי הוא מביא. ועיין תוספות בבא בתרא קלו: ד"ה מביא. אלא שצ"ע הרי הפסוק הזה (= האדמה אשר נתת לי ה") אינו מכוון לקרקע זו שממנה יצאו הפירות, אלא לחלקו בארץ ישראל, ראה למעלה הלכה ב]. (46) ברייתא שם. (47) נכסי מלוג, שאין לו בהם אלא פירות. וראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה ג. (48) ואף-על-פי שאין אכילת הפירות שאוכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואחר-כך מחלוקת, שאין הלכה כסתם). וראה בתוספות ר"י שירליאו ובתוספות הרא"ש ובשיטה מקובצת לברכות שם, שפסקו כרבי יהודה. (81) בירושלמי שם הלכה ה, העמידו משנתנו שיבש המעיין קודם שהפריש ביכוריו, שאם לא כן, הרי כבר נראו לקריאה. וכיון שכן, נדחו וירקבו (ראה ב"משנה ראשונה" שם). וראה בהלכה הסמוכה. (82) "שממנו היה משקה שדהו" (פירוש המשנה). (83) שממנו הביא ביכוריו. (84) כיון שבשעת הפרשה, היתה לו קרקע. וראה למעלה הלכה ה ובפ"ב הלכה יד. (85) לפי זה אמרו בברכות שם שלענין ברכות, אם ברך על פרי העץ "בורא פרי האדמה" – לא יצא. וזה מתאים לנוסחא בדברי רבינו פ"ח מהלכות ברכות ה"י, ועיין שם בכסף-משנה. (86) כלומר, הקרקע. שאינה קרויה קרקע אלא-אם-כן יש לה מעיין המשקה ואילנות גדלים בה. ולכן אינו יכול לומר: "אשר נתת לי ה'", כמבואר למעלה בה"ה, ע"י שם. ועיין ברש"י לברכות שם.

15 יג. הַמְּבִיא⁸⁷ בְּפוּרֵי מֵאֲחֵר תֵּג הַסְּפוֹת וְעַד תִּנְפֹּה⁸⁸,
16 אָף עַל פִּי שְׁהַפְרִישָׁן קִדְּם הֲחֵגֵג⁸⁹ - מְבִיא⁹⁰ וְאִינוּ
17 קוֹרֵא. שְׁנֵאֲמַר: וְשִׁמְחָתָ בְּכָל הַטּוֹב; וְאִין⁹¹ קְרִיאָה
18 אֶלָּא בְּשִׁעַת שְׂמִיחָה - מִחֵג הַשְּׂבוּעוֹת⁹² עַד סוֹף
19 הַחֵג⁹³. וְשֶׁאֵר הַמְּבִיאִין חוּץ מֵאֵלֶּיךָ⁹⁴ - מְבִיאִין
20 וְקוֹרִין.

(87) משנה שם, כחכמים ולא כרבי יהודה בן בתירא. (88) שהרי לאחר חנוכה אין מביאין ביכורים, כנ"ל. (89) חג הסוכות שאז הוא זמן קריאה. (90) ואף-על-פי שבמכות יח: אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, הפריש ביכורים קודם לחג ועבר עליהן החג, ירקבו, כיון שהיו ראויים לקריאה ונדחו, וכרבי זירא, שכל שאינו ראוי לבילה, בילה מעכב בו. ואם כן, מדוע כתב רבינו כאן שמביא. ונראה, שסמך רבינו על מה שאמרו בגיטין מז: (כתבו רבינו למעלה בהלכה ח), שאם הפריש ביכורים ושלחן ביד אחר ומת וחזר הוא והביאן, שאינו קורא, ולא חילקו בין הפריש על דעת לשלחן, לבין הפריש שלא על דעת לשלחן, שאז כבר נראו הביכורים לקריאה, הרי שהגמרא שם אינה סוברת כהגמרא במכות שם (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ה וההלכה הקודמת. (91) ספרי לפרשת כִּתְבוּאָה. וכן הוא בפסחים לו: ובירושלמי ביכורים פ"א סוף הלכה ז: "אמר רבי יונתן תני רבי שמעון בן יוחאי כן, "ואמרת", "ושמחת", הוי אומר (וידוי ביכורים) על השמחה". וראה באור-שמח. (92) שמתחילין להביא בו ביכורים, ונאמר בהם: "ושמחת בכל הטוב". (93) חג הסוכות, שנאמר בו: "ושמחתם לפני ה' אלהיכם". וראה בפירוש המשנה. (94) שהזכרנו בפרק זה. וראה למעלה פ"ב סוף הלכה יג.

21 יד. הַבְּכוּרִים⁹⁵ וְהַתְּרוּמוֹת⁹⁶ וְהַחֲלָה⁹⁷ וְהַקֶּרֶן
22 וְהַחֲמִשִּׁים⁹⁸ וּמִתְּנוֹת בְּהִמָּה⁹⁹ הֵם נִכְסֵי פֶהָן. יֵשׁ לֹאִין¹⁰⁰
23 לְקִנּוֹת מִהֵן עֲבָדִים וְקִרְקָעוֹת וּבְהִמָּה טְמֵאָה¹⁰¹, וּבַעַל
24 חוֹב נוֹטֵלֵן בְּחוּבוֹ, וְהָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ, וְקוֹנָה בְּהֵן
25 סֵפֶר תּוֹרָה¹⁰².

(95) ביכורים פ"ב משנה א. (96) תרומה גדולה ותרומת

שאף-על-פי שאם מת המשלח אחר הפרשה, מביא היורש וקורא, שהם שלו – כל זמן שלא מת, אף-על-פי שהוא מסוכן, אינו אלא כשליח (ירושלמי שם). ואם מת החולה אחר שיצא השליח, גם כן אינו קורא, שהרי הלקיחה היא בתורת שליח, וההבאה בתורת בעלים שהרי הוא יורשו, ואין זה "לקיחה והבאה כאחת", כדלהלן. (66) מימרא של ר' יוסי בר חנינא בגיטין מז: (67) כלומר, המשלח, בעל הפירות. (68) כלומר, לקיחה מן הבית. כרבינו תם שם, בתוס' ד"ה בצרן ולא כרשב"ם.

1 ט. הַפְּרִישׁ⁶⁹ בְּפוּרֵיו וְאֶבְדּוּ⁷⁰ קִדְּם שְׁנֵיגִיעַ לְהַר הַבֵּית,
2 וְהַפְּרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן⁷¹ - מְבִיא הַשְּׂנֵיִים וְאִינוּ
3 קוֹרֵא; לְפִי שְׁאִינוּ יָכוֹל לומר: אֵת רֵאשִׁית כָּל פְּרִי
4 הָאֲדָמָה, לְפִי שְׁאִין רֵאשִׁית. וְאֵלּוֹ הַשְּׂנֵיִים - אִין
5 חִיבִים עֲלֵיהֶן חֲמֵשׁ בְּבְכוּרִים⁷².

(69) ביכורים פ"א משנה ח. (70) או נמקו או נבזזו וכיוצא בזה, למעלה פ"ב הלכה כ, וקיצר רבינו כאן (המגיה על גליון רבינו). וראה בתוספות יום-טוב' שם. (71) כיון שהוא חייב באחריותם, כנ"ל שם. (72) שדינם כתרומה (למעלה פ"ג הלכה ה), והאוכל תרומה בשוגג מוסיף חומש (פ"ו מהלכות תרומות הלכה ו). כן הוא במשנה שם, ועיין שם ברע"ב.

6 י. הַבֵּיא⁷³ בְּפוּרֵיו וְנִטְמָאוּ בְּעִזְרָה⁷⁴ - נוֹפְצִים⁷⁵ שֵׁם
7 וְאִינוּ קוֹרֵא⁷⁶.

(73) ביכורים שם. (74) ששוב אינו חייב באחריותם, למעלה פרק ב שם, עיין שם. (75) [כלומר מריקם מן הסל, שבאופן זה שנטמאו – אין הסל לכהנים (למעלה פרק ג הלכה ח). ונראה שלאחר כן הם נשרפים, כדין תרומה וקדשים שנטמאו (שבת כה).] אלא שאסור ליהנות מהם בשעת שריפה, לפי שדינם כקדשי שמים, כמפורש למעלה שם הלכה ג (משנה ראשונה). והראב"ד (למעלה שם), סובר שאף באופן זה הכל ניתן לכהנים, ולכן הוכרח לפרש כאן "נופצים" – "נייחו עד שירקבו או עד שיתמססו". ועיין ר"י קורקוס]. (76) שאין קריאה אלא בשעת שמחה (להלן הלכה יג), וכיון שנטמאו אין כאן שמחה (הר"ש שם).

8 יא. הַבֵּיא⁷⁷ בְּפוּרֵיו מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים⁷⁸ וְקָרָא, וְחָזַר
9 וְהֵבִיא בְּפוּרִים מִמֵּין אֲחֵר - אִינוּ קוֹרֵא עֲלֵיהֶן;
10 שְׁנֵאֲמַר: הַגְּדַתִּי הַיּוֹם - פְּעַם אַחַת בְּשָׁנָה הוּא מְגִיד,
11 וְלֹא שְׁתִּים⁷⁹.

(77) שם סוף משנה ט. (78) כלומר, משבעת המינים. (79) ירושלמי שם ה"ו. וראה בתוספתא פ"א ה"ד ובתוספתא כפשוטה שם.

12 יב. הַפְּרִישׁ⁸⁰ בְּפוּרֵיו⁸¹ וּבִשׁ הַמַּעֲיָן⁸² או שְׁנִקְצֵץ
13 הָאֵילָן⁸³ - מְבִיא⁸⁴ וְאִינוּ קוֹרֵא; לְפִי שְׁזָה פְּמִי שְׁאִין
14 לוֹ קִרְקָע⁸⁵, שְׁהָרִי אֶבְדָּה⁸⁶.

(80) שם מ"ו, כחכמים ולא כרבי יהודה. ואע"פ שבברכות מ. העמיד סתם משנה כרבי יהודה – סמך רבינו על משנתנו כאן, שרבי יהודה יחיד הוא כנגד רבים. (והרי זה כסתם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אסורים (פי"א מהלכות תרומות הלכה כא). וראה בתוספות חדשים שכתב, שליישב תמיהה זו פירשוה (הר"מ) והרע"ב שם בורע תערובתם, שבאופן זה גידולי תרומה מותרים (הלכות תרומות שם הכ"ב "והמדומע וכו' גידוליהן מותרין"). וכאן פירשה רבינו להיפך: בגידולין שנתערבו. וסובר רבינו שכשם שלא אסרו גידולי גידולין (הלכות תרומות שם) וכשם שלא אסרו גידולי תערובת תרומה, כמו"כ לא אסרו תערובת גידולים). (119) כנ"ל. (120) משנה בתרומות שם. שאע"פ שבתרומה גזרו חכמים משום תרומה טמאה ביד כהן, שמא ישהה אותה לזרעה, ויבוא לאכלה (הלכות תרומות שם הכ"א) - בביכורים שאינם שכיחים כל כך, שהרי אינם נוהגים אלא בשבעת המינים, לא גזרו (רע"ב בתרומות שם). וראה בפ"ו מהלכות מעשר שני הלכה טו.

טז. פיצד¹²¹ מעלין את הפפורים? פל העירות¹² שבמעמד¹²² מתכנסות לעירו של מעמד, פדי¹²³ שלא יעלו יחידים; שגאמר: פרב עם הדרת מלה. ובאים ולגים פרחובה של עיר. ולא יפנסו¹²⁴ לפתים, מפני אהל השמאה¹²⁵. ובשחר הממנה אומר: קומו ונעלה ציון אל יי אלהינו¹²⁶. והשור¹²⁷ הולך לפניהם, וקניו מצפין זהב, ועטרה של זית פראשו, להודיע¹²⁸ שהפפורים משבעת המינין¹²⁹. והחליל מפה לפניהם, עד ששהם מגיעין קרוב לירושלים. והם הולכין בכל הדרך וקורין: שמחתי באמרים לי בית יי נלה¹³⁰. ולא היו¹³¹ מהלכין פיום¹³² אלא שתי דות¹³³ בלבד. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם שלוחין להודיע לאנשי ירושלים, ועטרו את פפוריהם ופרנסו¹³⁴ אותן. ואם היה להם לח ויבש - מראין את הלח¹³⁵ מלמעלה. והפחות¹³⁶ והסגנים¹³⁷ והגזברים¹³⁸ יוצאין לקראתן מירושלים. לפי הבאים¹³⁹ הם יוצאין. אם באו אנשים הרבה - יוצאין לקראתן רבים, ואם מעט - מעט. ומשפנסו¹⁴⁰ פלן בשערי ירושלים תחילו לקרות: עמדות היו רגלינו בשעריה ירושלים.

(121) ביכורים פ"ג משנה ב, ותוספתא שם פ"ב הלכה ח. (122) ראה להלן בפ"ו מהלכות כלי המקדש ה"א. (123) תוספתא שם. (124) משנה שם. (125) ירושלמי ותוספתא שם. כלומר, שלא יטמאו על-ידי שיהיו עם מת תחת אהל אחד, ולא יוכלו להכנס לעזרה. ועוד, שיטמאו הביכורים. (126) כ"ה בירמיה לא, ה. במשנה: "אל בית ה' אלהינו". ובמלא"ש שם, תיקן לפי המקרא. (127) שם מ"ג. (128) ירושלמי שם. (129) "ולפי שאין באלילות נאה כמו הזית, היו עושין העטרה מענפי הזית לבד" (פירוש המשנה). (130) ירושלמי שם הלכה ב. (131) תוספתא שם. (132) בתוספתא שם "כל היום". (133) כלומר, שני שלישי היום. וראה בתוספתא כפשוטה. (134) ראה למעלה בפ"ג הלכה ט. (135) ובירושלמי: תני, מי שהיו לו ביכורים גרוגרות, היה מעטרו תאנים. וצמוקים, היה מעטרן ענבים. וטעמו של דבר, שהלח נאה ומהודר יותר מן היבש.

מעשר. (97) חלה פ"א משנה ט. (98) שמשלם זר האוכל תרומות בשגגה, שדינם כתרומה (פ"ו מהלכות תרומות הלכה טו) - חולין קלא. (99) הם זרוע ולחיים וקיבה (שם). (100) ביכורים פ"ג משנה יב. (101) מהשאיין-כן במעשר שני, שהוא ממון גבוה, כנ"ל בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכות י"ז. (102) כלומר: לא רק עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאפשר למכרם שוב ולקנות בדמיהם צרכי אכילה, מותר לקנות בהם, אלא אפילו ספר תורה שאסור למכור אותו (פ"ו מהלכות ספר תורה הלכה ב), בכל זאת מותר לקנותו (מעשה רוקח).

טו. אף על פי שהפפורים והתרומות אסור¹⁰³ להאכל לזרים¹⁰⁴, ואף על פי שהפפורים עולין באחד ומאה¹⁰⁵ פתרומה¹⁰⁶, אם נתערבו¹⁰⁷ בחלין בירושלים - אסורין בכל שהן¹⁰⁸ במינם¹⁰⁹, פמעשר שני¹¹⁰. מפני¹¹¹ שהוא מקום אכילתן¹¹², עשאו¹¹³ פדבר שיש לו מתירין¹¹⁴; ואף על פי שהפפורים אסורים לזרים אף בירושלים¹¹⁵ - הרי הן אסורין בכל שהן¹¹⁶. אפלו זרע הפפורים¹¹⁷ אחר שגנסו לירושלים - הרי הגדולין אסורין, ואסורין בכל שהן אם נתערבו¹¹⁸ בירושלים¹¹⁹; אבל הזרע פפורים קדם שפנסו לירושלים - הגדולין חלין¹²⁰.

(103) צ"ל: אסורים. (104) ביכורים פ"ב משנה א, וראה להלן. (105) שם. וראה בפ"ו מהלכות תרומות הלכות כ"א. (106) [שעיקר דין "אחד ומאה" נלמד מתרומה, שנאמר בה (במדבר יח, כט) "את מקדשו ממנו", ומזה למדו חז"ל (ירושלמי תרומות פ"ד הלכה ו) "דבר שאתה מרים ממנו, אם נפל לתוכו מקדשו"]. (107) שם, משנה ב, כחכמים ולא כרבי שמעון. (108) כלומר: לזרים אסורים באכילה, כביכורים, וכהנים חייבים לאכלם בקדושה (רדב"ז). (109) שהרי מין בשאינו מינו בטל, אפילו אם הוא דבר שיש לו מתירין, כמו שכתב בפ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י (כסף-משנה). (110) ראה בפ"ו מהלכות מעשר שני הלכות יד-טו, ובהערות. (111) ירושלמי שם. (112) כלומר, לכהנים. (113) חכמים. (114) "שאפילו אחד בכמה אלפים אינו בטל" (הלכות מאכלות אסורות שם, הלכה י). כיון שלגבי כהנים, שיכולים לאכלם בקדושה, הם דבר שיש לו מתירין. (115) כנ"ל בפ"ב הלכה א. כלומר, ואם כן הרי הם דבר שאין לו מתירין, והיה להם להתבטל בתערובת. (116) כיון שהם מותרים לכהן, כנ"ל. וראה בפירוש המשנה שם. (117) במשנת ביכורים שם: וגידוליהן (של המעשר והביכורים) אסורים מלאכול בירושלים וכו'. ובתרומות פ"ט משנה ד "והביכורים גידוליהן חולין". והקשו בירושלמי ביכורים שם ממשנה זו על משנת ביכורים הנ"ל, ותירצו: "הן דתימר (= מה שאמרו) גידוליהן אסורים, איסור מחיצה (שזרעם בתוך מחיצת ירושלים), והן דתימר גידוליהן מותרים, היתר זרות" (שזרעם מחוץ לחומה). (118) במשנה שם: "וגידוליהן אסורים מלאכול בירושלים וכו' הרי אלו במעשר וביכורים, מהשאיין-כן בתרומה" (ותמה על זה ה'תוספות יום-טוב', שהרי גם תרומה גידוליה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד שישייר מקצת, תלמוד-לומר: מראשית, ולא כל ראשית", וראה בהל' תרומות שם ה"ה. ובענין ביכורים כתב רבינו (למעלה פ"ב הי"ז), שעושה אדם כל שדהו, ולמדו כן ממה שנאמר "וראשית כל בכורי כל", וראה שם הערה קכב.

16 ב. ומדבריו סופרים, שִׁמְפְּרִישִׁין אֶחָד מֵאַרְבָּעָה
17 וְעֶשְׂרִים⁹ מִן הָעֶסָה, פְּדִי¹⁰ שְׂיֵהִיָּה בְּהָ פְּדֵי מִתְּנָה
18 לְכַהֵן; שְׁנֵאמַר¹¹: תִּתֵּן לוֹ¹² - תֵּן לוֹ דְּבַר הָרְאוּי לְתַנּוּ
19 מִתְּנָה. וְהַנְּחִתוּם הָעוֹשֶׂה לְמַכַּר בְּשׂוּק - מִפְּרִישׁ אֶחָד
20 מִשְׁמֹנֶה וָאַרְבָּעִים; לְפִי שְׁעִפְּתוֹ מִרְבָּה¹³, יֵשׁ בְּשַׁעוֹר
21 זֶה פְּדֵי מִתְּנָה.

9) שם, פ"ב מ"ז. (10) ב"ירושלמי" שם, ובתוספתא שם פ"א ה"ז: "בעל הבית עיסתו מעוטה, ואין בה כדי מתנה לכהן (אלא-אם-כן יפריש אחד מכ"ד), נחתום עיסתו מרובה, ויש בה כדי מתנה לכהן (אפילו אם מפריש רק אחד ממ"ח)". וטעם זה הוא לחכמים, אבל לרבי יהודה אמרו שם טעם אחר. וראה בפירוש המשנה, וב'תוספתא כפשוטה' שם. (11) 'ספרי' פרשת שלח. (12) ב'ספרי' שם: "מראשית עריסותיכם תתנו לה". (13) ראה בש"ך סי' שכב ס"א ס"ק ב.

22 ג. הָעוֹשֶׂה¹⁴ עֶסָה לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ, אָף עַל פִּי שְׂהִיָּא
23 מִרְבָּה¹⁵ - מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה; שְׁלֹא
24 לְחִלְקָ¹⁶ בְּעֶסֶת בְּעַל הַבֵּית. וְהַנְּחִתוּם שְׁעֵשֶׂה עֶסָה
25 קְטַנָּה¹⁷ - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וְשְׁמֹנֶה; שְׁלֹא לְחִלְקָ¹⁸
26 בְּעֶסֶת הַנְּחִתוּם.

14) משנה, שם. (15) ויש באחד ממ"ח, כדי מתנה. (16) 'ירושלמי' שם. (17) במשנה: וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק. (18) 'ירושלמי' שם לגירסת הגר"א. וראה ברידב"ז.

27 ד. נְטֻמָּאת¹⁹ הָעֶסָה²⁰ בְּשׂוּגָג אוּ בְּאַנְס - מִפְּרִישׁ אֶחָד
28 מֵאַרְבָּעִים וְשְׁמֹנֶה²¹. וְאִם טְמֵאָה בְּדוֹן - מִפְּרִישׁ
29 אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה, פְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה חוּטֵא
30 וְשִׁפְּרָ²². וְחִלָּה טְמֵאָה [מִוִּיתְרַת] (לְכַהֵן) לְהִסְקָה,
31 בְּתַרוּמָה טְמֵאָה²³.

19) משנה, שם. (20) של בעל הבית. (21) כיון שאינה ראויה לאכילה לכהן, אלא להסיק בה בלבד, כדלהלן - הקילו בשיעורה. (22) 'פירוש', שלא ירויח החוטא שטימאה, ויוציא פחות ממה שהיה מוציא אילו לא עבר וטימאה" (פירוש המשנה). (23) ראה בפ"א מהל' תרומות ה"א, וחלה נקראת תרומה (להלן הי"ג).

32 ה. אִין²⁴ תִּיבִין פְּחִלָּה מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
33 בְּלִבָּד, שְׁנֵאמַר: וְהָיָה בְּאֶחְלָכֶם מְלַחֵם הָאָרֶץ וְגוֹמֵר;
34 וּבִזְמַן²⁵ שֶׁשָּׁל יִשְׂרָאֵל שָׁם, שְׁנֵאמַר: בְּבִאָכֶם - בִּיאַת
35 בְּלָכֶם, וְלֹא בִיאַת מִקְצַתְכֶם. לְפִיכֵן, חִלָּה בְּזִמְן הַזֶּה,
36 אֲפִלוּ בִימֵי עֲזָרָא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, אֵינָה אֲלֵא
37 מְדַבְּרִיהֶם²⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּתַרוּמָה²⁷.

וראה למעלה בפ"ב הלכה ה. (136) סגני הכהנים. וראה בירמיהו נא, כג. (137) סגני הלויים (תוס' יו"ט). (138) הם הממונים על עסקי ההקדש ועל נכסיו (פירוש המשנה). (139) במשנה: "לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים". ובירושלמי: "וכי יש קטן גדול בישראל (כן גורס הגר"א), אלא וכו' לפי רוב הנכנסים, היו יוצאין". (140) ירושלמי שם הלכה ב.

1 יז. כָּל בְּעַלְיָ¹⁴¹ אֲמָנוֹת שְׁפִירוּשְׁלִים עוֹמְדִין
2 מִפְּנֵיהֶם¹⁴² וְשׂוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּמָן: אַחֲנִינוּ, אַנְשֵׁי מְקוּם
3 פְּלוּנִי, בּוֹאָכֶם בְּשִׁלּוּם. וְהֵם מְהַלְכִין בְּתוֹךְ יִירוּשָׁלַיִם
4 וְהַחֲלִיל¹⁴³ מִכָּה לְפָנֵיהֶם, עַד שֶׁהֵם מְגִיעִים לְהַר
5 הַבַּיִת. הִגִּיעוּ לְהַר הַבַּיִת, נוֹטֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד¹⁴⁴ סֹלוֹ
6 עַל כַּתְּפוֹ וְאוֹמְרִין¹⁴⁵: הֲלֹלוּהָ הַלְלוּ אֵל בְּקֹדֶשׁוֹ וְכוּ'
7 עַד כָּל הַנְּשֻׁמָּה¹⁴⁶ תִּהְלֵל יְהִי הַלְלוּיָהּ. וְהֵם מְהַלְכִים
8 בְּהַר הַבַּיִת וְקוֹרְאִין, עַד שֶׁמְגִיעִין לְעֲזָרָה. הִגִּיעוּ
9 לְעֲזָרָה, דְּבָרוּ הַלְלוּם¹⁴⁷ בְּשִׁיר: אֲרוֹמְמֶךָ יְיָ כִּי דִלְתִנִּי
10 וְגוֹמֵר.

141) משנה שם. (142) ביקדושין לג. "בא וראה כמה חביבה מצוה (של הבאת ביכורים) בשעתה, שהרי מפניהם (של מביאי הביכורים) עומדים, מפני תלמידי חכמים אינם עומדים" (בשעה שהם עוסקין במלאכתם - פ"ו מהלכות תלמוד תורה הלכה ב). (143) שם, משנה ד. (144) אפילו היה מלך, למעלה בפ"ג הלכה יב. (145) ירושלמי שם. (146) כלומר, ו"כל הנשמה וכו'" בכלל. אבל בירושלמי שם אמרו: "בעזרה היו אומרים כל הנשמה". (147) ראה למעלה שם הלכה יג.

פְּרָק חֲמִישִׁי

1) יבאר שמצות-עשה להפריש חלה מן העיסה וליתנה לכהן, ואם יש לה שיעור. עיסה שנטמאה בשוגג או באונס. ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ או להיפך. שלשה דינין לחלה בשלש ארצות. ואם היה כהן קטן בחוצה לארץ ורצה להפריש חלה. המפריש חלה מה מברך. ואם הערומה מברכת ומפרשת חלה, ואם הנדה מברכת ומפרשת חלה בחוצה לארץ. אם היא מדמעת. ואם רצה לאכול תחילה ואח"כ יפריש. והדברים שחלה ותרומה שוים בהם.

11 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִן הָעֶסָה² לְכַהֵן³,
12 שְׁנֵאמַר: וְרֵאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם⁴ חִלָּה תְּרִימוּ תְּרוּמָה.
13 וְרֵאשִׁית זו אֵין לָהּ שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה⁵. אֲפִלוּ הַפְּרִישׁ
14 בְּשַׁעוֹרָה⁶ - פֶּטֶר אֶת הָעֶסָה. וְהָעוֹשֶׂה כָּל עֶסְתּוֹ חִלָּה
15 - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם, עַד שִׁישִׁיר מִקְצָתוֹ⁸.

2) של חמשת מיני דגן (להלן פ"ו ה"ב). (3) על מנת לתתה לכהן. וההפרשה והנתנה מצוה אחת הן, כמו שכתב רבינו ב'ספר המצוות' כלל יב (עיי"ש עמוד מד הערה א). ולדעת הרמב"ן שם, הן שתי מצוות. (4) ראה בפ"ג מהל' תרומות ה"א, שגם שם למדו כן ממה שנאמר "ראשית דגנך". (5) 'ספרי' לפרשת שלח. ושם למדו כן מתרומה גדולה. (6) בתרומה גדולה, כתב רבינו "חיסה" (שם). (7) חלה פ"א מ"ט. (8) ב'ירושלמי' שם: "מניין שלא עשה כלום

25 לפל' 51. וזו שְׁנֵיָה אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֶלֶּא פֶל שְׁרוּצָה
 26 מִפְּרִישׁ⁵², מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְדַבְּרִיהֶם⁵³. וְכָל הָאָרֶץ
 27 מֵאֲמֵנָה וְלַחֲוִץ⁵⁴, בֵּין בְּסוּרֵיָא⁵⁵ בֵּין בְּשֶׁאֵר הָאָרְצוֹת
 28 - מִפְּרִישֵׁין שְׁתֵּי חִלוֹת: אַחַת לְשָׂרְפָה, פְּדֵי שְׁלֵא
 29 יֵאמְרוּ: רְאִינוּ תְרוּמָה טְמֵאָה⁵⁶ נֶאֱכָלֶת; וְאַחַת
 30 לְאֶכִילָה, פְּדֵי שְׁלֵא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת חִלָּה⁵⁷ מִיִּשְׂרָאֵל.
 31 וְהוֹאִילָה⁵⁸ וְזוּ וְזוּ מְדַבְּרִיהֶם⁵⁹, מוֹטֵב לְרִבּוֹת בְּנֶאֱכָלֶת.
 32 לְפִיכָף: שֶׁל שְׂרָפָה - אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֶלֶּא פֶל
 33 שְׁהוּא; וְשֶׁל אֶכִילָה - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה⁶⁰.
 34 וּמִתְרַת לְזִבְיִם⁶¹ וְלְזָבוֹת, וְאֵין צְרִיךְ לִזְמַר לְשֶׁאֵר
 35 טְמֵאִים⁶².

(39 שם, מ"ח. 40) בזמן עזרא. (41) וכזיב עצמה לא החזיקו בה (פ"א מהל' תרומות ה"ח). (42) כלומר, פעם אחת. (43) אחד מכ"ד או ממ"ח (למעלה ה"ב). (44) ראה בהל' תרומות שם ה"ז. (45) בטומאת ארץ העמים. ראה בפ"א מהל' טומאת מת ה"א. (46) שם ה"ה. (47) שם. ולפיכך גזרו עליה טומאה כעל ארץ העמים. (48) כלומר, כשהחזיקו בה עולי מצרים היתה ארץ ישראל, והיתה חייבת אז בחלה מן התורה ('ירושלמי' שם ה"ד). (49) כדין עיסה שנטמאת, כנ"ל בה"ד. וראה בפירושו המשנה וברע"ב ותו"ט שם. (50) 'ירושלמי' שם. (51) שהרי אינה טמאה אלא בטומאת ארץ העמים, ובארץ שהיתה פעם ארץ ישראל. וראה להלן שבחוצה-לארץ ממש, טומאה זו ידועה. (52) אף-על-פי שהיא נאכלת, וראה להלן. (53) 'ירושלמי' שם. כלומר עיקרה מדבריהם, שלא נתקנה אלא "שלא יאמרו", כנ"ל. אבל חלה בזמן הזה, אף-על-פי שהיא מדבריהם, יש לה שיעור, כיון שיש לה עיקר מן התורה. (54) במשנה, שם: "ועד אמנה ולפנים". וכנראה שלפני רבינו היתה הגירסא כנ"ל. ועי' ב'מלאכת שלמה' שם בשם הרשב"א. (55) שם מ"ז, כרבן גמליאל ולא כרבי אליעזר. (56) בטומאת ארץ העמים, כנ"ל. שכיון שהיא חוצה-לארץ ממש - ידועה טומאתה לכל, ראה להלן. (57) בכורות כז, א. וכאן לא שייך לגזור, שמה יאמרו תרומה טהורה נשרפת, כמו שגזרו בארץ שכבשוה עולי מצרים (למעלה) - לפי שחוצה-לארץ טומאתה ידועה ('תוספות אנשי שם', שם). (58) 'ירושלמי', שם. (59) שאין להן עיקר מן התורה. (60) כבהלכה הקודמת, וראה בפירושו המשנה, וב'ירושלמי' שם, וכפירושו הפני משה. (61) במשנה, שם: "ואסורה לזבים ולזבות, לנדה ולילולת". וראה שרבינו גרס שם כנ"ל. ויתכן כי אין כאן מחלוקת בהלכה, אלא מה שאמרו "אסורות לזבות וכו'", היינו בחלה הנשרפת שהיא הראשונה, ולכן החמירו בה, ומה שאמרו רבינו "מותרת לזבים וכו'", מדובר בחלה הנאכלת, שהקילו בה כיון שהיא שניה (רדב"ז וביאור הגר"א ליו"ד סי' שכב אות ד. וראה בפ"ז מהל' תרומות ה"ח). (62) שנטמאו במגע הטומאה, שטומאתם קלה מטומאת אלו, שהיא יוצאת מגופם, וראה בכורות שם.

ט. בְּזִמְן הַזֶּה, שְׁאֵין שָׁם עֶסֶה טְהוֹרָה מִפְּנֵי טְמֵאת
 הַמֵּת⁶³ - מִפְּרִישֵׁין חִלָּה אַחַת בְּכָל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל⁶⁴

(24) כן הוא ב'ספרי' שם. וראה בפ"א מהל' תרומות ה"א.
 (25) כתובות כה, א. וראה למעלה שם הכ"ו, ובראב"ד שם.
 (26) כיון שלא עלו אלא מקצתם (גמרא שם). (27) שם.

1 ו. פְּרוֹת חוּצָה לְאָרֶץ²⁸ שְׁנַכְנְסוּ לְאָרֶץ²⁹ - חֲבִיבִין
 2 בְּחִלָּה, וּפְרוֹת הָאָרֶץ³⁰ שְׁיִצְאוּ חוּצָה לְאָרֶץ³¹ -
 3 פְּטוּרִין³²; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה -
 4 שָׁמָּה אִתֶּם חֲבִיבִין בֵּין עַל פְּרוֹת הָאָרֶץ בֵּין עַל פְּרוֹת
 5 חוּצָה לְאָרֶץ.

(28) חלה פ"ב מ"א. (29) ושעת חיוב חלה, שהיא בשעת לישה, היתה בארץ. וראה ברדב"ז, ובמשנה-למלך הל' תרומות שם הכ"ב, וב'תוספות רבי עקיבא איגר' למשנה שם. (30) שם, כרבי עקיבא ולא כרבי אליעזר. (31) ונילושו שם (המפרשים ה"ל). (32) לדעת הראב"ד חייבים הם מדרבנן, ועי' 'כסף משנה' כאן, ובהל' תרומות שם.

6 ז. מִפְּרִישֵׁין³³ חִלָּה בְּחוּצָה לְאָרֶץ³⁴ מְדַבְּרֵי סוּפְרִים,
 7 פְּדֵי שְׁלֵא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת חִלָּה מִיִּשְׂרָאֵל. וְאֵין
 8 מְבִיאִין³⁵ חִלוֹת חוּצָה לְאָרֶץ לְאָרֶץ, כְּשֶׁשֶׁם שְׁאֵין
 9 מְבִיאִין תְרוּמָה³⁶ וּבְכַפְרִים³⁷ מְשֶׁם. וְאִם הִבִּיא -
 10 מְנִיחָה עַד עֶרֶב הַפֶּסַח וְתִשְׂרַף, כְּתוּמָה³⁸.

(33) בכורות כז, א. (34) היינו בכל הארצות, שחלה שכיחה בכל אדם העושה עיסה, ולכן גזרו יותר מבתרומה, שאינה אלא בבעלי שדות, ולפיכך לא גזרו על כל הארצות, אלא על מצרים ובבל (ראה הל' תרומות שם ה"ו). וראה ב'תוספות יום-טוב' חלה פ"ד מ"ח, בשם ה'תוספות'. (35) שם מ"י: "אנשי אלכסנדריה הביאו חלותיהן מאלכסנדריה ולא קיבלו מהן". והיינו משום שנטמאו החלות בטומאת ארץ העמים. (36) פ"ב מהל' תרומות ה"ז. שהרי היא טמאה בטומאת ארץ העמים. (37) למעלה פ"ב ה"א ע"י"ש, שכל עיקר הטעם שאין מפרשים ביכורים בחוצה לארץ, הוא משום שאין מביאים תרומה טמאה לארץ ישראל, ואם הביאה אסורה שם באכילה. (38) 'ירושלמי' חלה, שם.

11 ח. שְׁלִשָּׁה³⁹ דִּינֵין לְחִלָּה בְּשֶׁלֶשׁ אָרְצוֹת: כָּל הָאָרֶץ
 12 שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בְּכָל⁴⁰ עַד פְּזִיב⁴¹ - מִפְּרִישֵׁין בְּה
 13 חִלָּה אַחַת⁴² פֶּשְׁעוֹר⁴³, וְהִיא נֶאֱכָלֶת לְפָנֵינוּ. וּשְׁאֵר
 14 אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מְצָרִים וְלֹא עוֹלֵי
 15 בְּכָל, שֶׁהִיא מְפִזֵּב וְעַד אֲמֵנָה⁴⁴ - מִפְּרִישֵׁין בְּה שְׁתֵּי
 16 חִלוֹת: הָאֶחַת נִשְׂרָפֶת, וְהָאֶחַת נֶאֱכָלֶת. וּמִפְּנֵי מָה
 17 מִפְּרִישֵׁין בְּה שְׁתֵּי חִלוֹת? מִפְּנֵי שֶׁהַחִלָּה הָרִאשׁוֹנָה
 18 טְמֵאָה⁴⁵, שֶׁהָרִי לֹא נִתְקַדְּשָׁה אוֹתָהּ הָאָרֶץ בִּימֵי
 19 עֲזָרָא⁴⁶, וְקִדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה בְּטָלָה מִשְׁגֻּלָּה⁴⁷; וְהוֹאִיל
 20 וְהִיא אָרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁸ - מִפְּרִישֵׁין בְּה חִלָּה אֶחָד
 21 מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה⁴⁹ וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ; וּמִפְּרִישֵׁין
 22 חִלָּה שְׁנֵי וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לְפָנֵין לְאֶכִילָה, פְּדֵי שְׁלֵא
 23 יֵאמְרוּ⁵⁰: תְרוּמָה טְהוֹרָה נִשְׂרָפֶת, שֶׁהָרִי נִשְׂרָפֶה
 24 הָרִאשׁוֹנָה אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נְטֵמָא טְמֵאָה יְדוּעָה

20 בְּחֹצֵה לְאֶרֶץ⁸⁸. כָּל הַמְּפָרִישׁ⁸⁹ חֲלָה⁹⁰ - מִבְּרֶךְ⁹¹
 21 תְּחִלָּה⁹²: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וַצְּנוּנוּ לְהַפְרִישׁ
 22 חֲלָה⁹³. בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחֹצֵה לְאֶרֶץ⁹⁴. וְכִשֵּׁם⁹⁵
 23 שֶׁמֶבְרֶךְ עַל הַטְּהוֹרָה, כֶּף מִבְּרֶךְ עַל הַטְּמֵאָה.
 24 לְפִיכֶךָ⁹⁶ אֵין הָאִישׁ עִרֵם מִפְּרִישׁ חֲלָה, שְׁאִינוּ יָכוֹל
 25 לְבְרֶךְ⁹⁷. אֲבָל⁹⁸ הָאִשָּׁה הַעֲרֹמָה שֹׁשְׁבָה⁹⁹ וְכָל פְּנִיָּה¹⁰⁰
 26 טוּחוֹת¹⁰¹ בְּקֶרֶע - מִבְּרֶכֶת וּמִפְּרִשֵׁת חֲלָה¹⁰².

80) נראה שהלכה י"א מתחילה להלן: "כל המפריש חלה וכו'", ובטעות ציינה כאן. (81) בחוץ לארץ. (82) כלומר, ביחס לקטן שלא ראה עוד קרי. (83) כלומר, מטומאה שיצאה עליו מגופו, כנ"ל. (84) ואין טמאים אוכלים בתרומה (וחלה - כתרומה) עד שיעריב שמשן (הל' תרומות שם ה"ב). (85) וטעון הזאה, ואי אפשר לו היום להטהר. (86) בחלה פ"ד מ"ח "וטבול יום אוכלה". והכוונה למי שיצאה עליו טומאה מגופו וטבל, שהרי טמאי מגע, אינם טעונים טבילה כלל, כנ"ל. (87) כנ"ל. (88) שעיקר חיוב חלה בה אינו אלא מדבריהם, כנ"ל. והראב"ד בהל' תרומות שם ה"ח, חולק - וסובר שזבים וזבות אסורים באכילת חלה אף לאחר טבילה. וראה ביו"ד סי' שכב ס"ה, ובש"ך וט"ז וביאור הגר"א שם. (89) נראה שהלכה י"א מתחילה כאן, ראה הערה עט. (90) כלומר, אפילו אותו שאסור לו לאכלה מחמת טומאתו, כנ"ל וכדלהלן בראש ההלכה הסמוכה. (91) היאור זרוע' ח"א סי' רכה, והריקנטי סי' רל, הביאו כן בשם הירושלמי בברכות פ"ט ה"ג. (92) כדרך שמברכין על המצוות עובר לעשייתן. וראה בפ"א מהל' מעשר הט"ז. (93) ביו"ד סי' שכח ס"א: להפריש תרומה, שכן הוא לשון הכתוב, ו"חלה" אינו אלא שם העוגה. אבל הסמ"ק כתב שאין להקפיד על כך (כסף-משנה). וראה ב'תוספתא כפשוטה' ברכות פ"ו עמ' 116 הערה 52. (94) אף-על-פי שאין חיוב חלה שם אלא מדבריהם, מברך כדרך שמברך על כל מצוות דרבנן (שבת כג.). והראב"ד כתב בשם רב אחאי גאון (שאלות לפרשת צו, עג), שמלבד הברכה חייב לקרוא שם לחלה. ונראה שדעת רבינו שהברכה עצמה היא קריאת שם (ר"י קורקוס). (95) כן נראה בחלה פ"ב מ"ג, שאין הבדל בין טמאה לטהורה (כסף-משנה). (96) כלומר, לפי שחייב לברך על הפרשת חלה. (97) תרומות פ"א מ"ו, ופ"א מהל' ברכות ה"ט. (98) חלה, שם. (99) אף-על-פי שברכת המצוות היא במעומד, זה אינו אלא כשחייב לעשות המצוה, אבל כאן אין הפרשת החלה אלא הכשר אכילה גרידא (גליון מהרש"א ליו"ד שם, בשם 'מגן אברהם'). (100) בברכות כד, א. "דאמר רב הונא עגבות (= אחוריים) אין בהם משום ערוה. לימא (לדעת הגר"א אינו גורס רבינו: "לימא", ראה להלן) מסייע ליה לרב הונא, האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע, אבל לא האיש. תרגמה רב נחמן בר יצחק, כגון שהיו פניה טוחות בקרקע". ונחלקו אחרונים בדעת רבינו. לדעת 'מגן אברהם' באו"ח סי' רו ס"ק ה, פוסק רבינו שלא כרב הונא, שהרי דחה רב נחמן בר יצחק את ראייתו, ואם כן אף עגבות יש בהם משום ערוה, ולכן כתב רבינו: "וכל פניה טוחות בקרקע".

1 אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה⁶⁵ וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי
 2 שְׁהִיא טְמֵאָה וְיֵשׁ לָהּ שֵׁם מִן הַתּוֹרָה⁶⁶. וּמְפֹזֵב עַד
 3 אֲמָנָה⁶⁷ - מִפְּרִישֵׁין שְׁנֵיהּ לִכְהֵן לְאֲכִילָהּ, וְאֵין לָהּ
 4 שְׁעוֹר, פְּשִׁיחָהּ הַדָּבָר מִקְדָּם⁶⁸.

63) שכולנו טמאי ממים, ואין בידינו אפר פרה אדומה להזות עלינו. (64) כלומר, אף בארץ שהחזיקו בה עולי בבל. (65) כדין חלה שנטמאה באונס, למעלה ה"ד. (66) כלומר, בזמן שכל ישראל עליה חייבים בחלה מן התורה, ולפיכך מפרישים אף בזמן הזה כשיעור. ויש אומרים שבזמן הזה אין מפרישים אלא כלשהו ('ברכי יוסף' ליו"ד שם ס"ד). (67) כלומר, במקום שהחזיקו בו עולי מצרים ולא החזיקו בו עולי בבל. (68) כלומר, אף-על-פי שעתה היא טמאה טומאת מת הידועה לכל. ולא שייך לחשוש שמא יאמרו תרומה טהורה נשרפת (ראה בהלכה הקודמת), והיה מן הדין שלא להצריך הפרשה שניה, ובכל זאת השאירו הדבר כפי שהיה.

5 י. חֲלַת חוֹצֵה לְאֶרֶץ⁶⁹, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא טְמֵאָה⁷⁰,
 6 הוֹאִיל וְעֶקֶר חִיבָהּ מִדְּבָרֶיהָ⁷¹ - אֵינָה אֲסוּרָה
 7 בְּאֲכִילָהּ⁷² אֲלָא עַל פְּהֵן שֶׁטְמֵאָה יוֹצֵאָה עָלָיו
 8 מִגּוֹפּוֹ⁷³, וְהֵם: בְּעָלֵי קְרִיָּין וְזָבִים וְזָבוֹת וְנָדוֹת
 9 וְיֹלְדוֹת וּמְצַרְעִין⁷⁴; אֲבָל שְׁאָר הַטְּמֵאִים בְּמִגַּע שְׁאָר
 10 הַטְּמֵאוֹת, אֲפִלוּ טְמֵאֵי מֵת - מִתְּרִים לְאֲכִלָּהּ⁷⁵.
 11 לְפִיכֶךָ, אִם הָיָה שָׁם⁷⁶ פְּהֵן קָטָן בְּחֹצֵה לְאֶרֶץ, בֵּין
 12 בְּסוּרְיָא⁷⁷ בֵּין בְּשְׁאָר אֲרָצוֹת, וְרָצָה לְהַפְרִישׁ חֲלָה
 13 אַחַת - מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה, וְנֶאֱכַלְתָּ
 14 לְקָטָן שְׁעֵדִין לֹא רָאָה קְרִי אוֹ לְקָטָנָה שְׁעֵדִין לֹא
 15 רָאָתָה נְדָה⁷⁸, וְאֵין צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ שְׁנֵיהּ⁷⁹.

69) כלומר, כל הארץ מאמנה ולחוץ, כנ"ל ה"ח. ומדובר כאן בחלה המופרשת ראשונה. ראה למעלה. (70) בטומאת ארץ העמים. ובזמן הזה היא טמאה מן התורה, מפני טומאת המת, כנ"ל. (71) כלומר, שלעולם אין חיוב חלה שם מן התורה. (72) אבל בנגיעה מותר אפילו למי שטומאה יוצאה מגופו (בכורות, שם). (73) שם. וראה בהל' תרומות שם. (74) ומה שכתב רבינו בסוף ה"ח, שחלת חוץ לארץ מותרת לזבים וזבות, היינו החלה השנייה, ראה בהערה ס. (75) בבכורות, שם: טמא מת מהו שיתבול ואוכל תרומת חוצה-לארץ וכו'. אמר רב, טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ, ולית הלכתא כוותיה (אלא אוכל בלא טבילה). וראה בהל' תרומות שם. (76) בחוץ לארץ. (77) שאינה כחוץ לארץ לענין חלה, כנ"ל בה"ח. (78) שחזקתן שלא יצאה טומאה עדיין עליהם, ולכן הם אוכלים תמיד בלא בדיקה (הל' תרומות, שם). (79) שכיון שהראשונה נאכלת, שוב לא תשתכח תורת חלה, ולא חששו שמא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת.

16 י.א. וְכִן⁸⁰ אִם הָיָה שָׁם⁸¹ פְּהֵן גְּדוֹל⁸² שֶׁשָּׁבֵל מְשַׁכְּבֵת
 17 וְרָעוּ אוֹ מְזִיכְתוֹ⁸³, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הָעֵרִיב⁸⁴ שְׁמֵשׁוּ,
 18 וְאֵף עַל פִּי שְׁהוּא טְמֵא מֵת⁸⁵ - הָרִי זֶה מִתָּר לְאֲכִל
 19 הַחֲלָה הָרְאשׁוֹנָה⁸⁶, וְאִינוּ צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ שְׁנֵיהּ⁸⁷

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ז' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קפז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

113) כל המוקף בסוגריים, נוסף ע"פ הכסף משנה.
114) בכורות, שם. וראה בפ"ב מהל' תרומות הי"ט (משנה למלך).
115) ביצה ט, א.
יג. החלה נקראת תרומה¹¹⁶. לפיכך אינה נטלת¹¹⁷
אלא מן המוקף, בתרומה¹¹⁸; ואינה נטלת מן הטהור¹¹⁹
על הטמא¹¹⁹ לכתחלה¹²⁰.

ולדעת הגר"א בביאוריו ליו"ד שם אות ג, פוסק רבינו כרב הונא, ואינו גורס בברכות שם את המילה: "לימא". ואם כן הביאה הגמרא ראייה לרב הונא. ודברי רב נחמן שם הם ענין בפני עצמו, ואינם דחיה לדברי רב הונא. ולשון רבינו בהל' ברכות שם נוטה לדעת הגר"א. (101) דבוקות ומכוסות. (102) וכל זה כשהיא מברכת, אבל האיש אסור לו לברך כנגד אשה ערומה, שהרי טפח באשה ערוה.

116) במעילה טו, ב: "מאי טעמא (כלומר, מדוע תרומה וכו') וחלה מצטרפים זה עם זה לאסור עיסה של חולין שנפלו לתוכה), כולוהו איקרו תרומה, גבי חלה כתיב: ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וגו'". וראה ב"ירושלמי" ערלה, תחילת פ"ב. (117) חלה פ"א מ"ט. (118) כלומר: כתרומה גדולה, ולא כתרומת מעשר, פ"ג מהל' תרומות הי"ז. ועיי"ש ה"כ. (119) כתרומה גדולה ולא כתרומת מעשר (שם פ"ה הי"ז). משנה שם, ובפ"ב מ"ח, כחכמים ולא כרבי אליעזר. (120) אבל בדיעבד חלתו חלה, כמו בתרומה, ראה למעלה שם.

יב. הנדה וכיוצא בה¹⁰³ - מברכת ומפרשת חלת חוצה לארץ¹⁰⁴; שאינה מזהרת¹⁰⁵ על מגעה, אלא על אכילתה. ואם היה שם פהן קטן או פהן שטבל, שהיא מתרת לו לאכילה כמו שבארנו¹⁰⁶ - הרי זה מתר לאכילה¹⁰⁷ עם הזר¹⁰⁸ על שלחן אחד, לפי שאינה מדמעט¹⁰⁹ ואפילו נתערבה שוה בשוה¹¹⁰. ונותנין¹¹¹ אותה לכהן עם הארץ¹¹², מפני שהיא טמאה באויר ארץ העמים. [ואיין¹¹³ בה משום פהן המסייע¹¹⁴ במתנותיו שהוא אסור. ואם רצה¹¹⁵ לאכל תחלה] ואחר כך יפריש החלה פחוץ לארץ - מתר; שאין עקרה אלא מדברייהם.

יד. וכל שאמרנו בתרומה: לא יתרם, ואם תרם - אינה תרומה¹²¹, כף בחלה¹²². וכל שאמרנו בתרומה: לא יתרם מזה על זה¹²³, כף בחלה. וכל שאינו אוכל תרומה¹²⁴ - אינו אוכל חלה; וכל האוכל תרומה¹²⁵ - אוכל חלה.

(103) כלומר, שאר הטמאים בטומאה היוצאת עליהם מגופם, כנ"ל ה"י. (104) שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים. אבל חלת ארץ ישראל, אפילו בזמן הזה, אסורה אפילו במגע נדה וכיוצא בה. (105) בכורות כז, א. (106) בה"י. (107) כלומר, אפילו את החלה המופרשת ראשונה. וראה בסוף ה"ח. (108) שאינו כהן. וראה חלה פ"ד סוף מ"ח. (109) כלומר, אינה אוסרת תערובתה כחלת ארץ ישראל. ואם כן, אף אם יתערב לחמו של הזר עם החלה של הכהן "חד בחד" - לא ייאסר. (110) וכל-שכן אם נתערבה ברוב. ומקור דין זה ב"ירושלמי" שם: "אמר רבי זעירא, מתניתא אמרה אפילו אחד באחד" (כלומר, אפילו נתערבה החלה שוה בשוה). ומה שאמרו בבכורות, שם: אמר שמואל, תרומת חוצה-לארץ בטילה ברוב, הכוונה כשמבטל בידיים, וכפירוש רש"י שם, אבל בנתערב מעצמו, אפילו שוה בשוה (כסף-משנה, וביאור הגר"א ליו"ד סי' שג אות ב). (111) משנה, שם. (112) "ירושלמי" שם. בניגוד לתרומת ארץ ישראל שאינה ניתנת לכהן עם-הארץ שמא יטמאנה (פ"ו מהל' תרומות ה"ב), והוא-הדין לחלת ארץ ישראל.

121) כגון חרש שוטה וקטן וכיוצא בהם (שם פ"ד ה"ב), או ממין על שאינו מינו (שם פ"ה ה"ב). (122) שנקראת תרומה, כנ"ל. (123) כגון מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו (שם פ"ד ה"ד). (124) כגון זר (שם פ"ו ה"ה), או טמא (שם פ"ז ה"א). (125) שם.

טו. הסומא והשפור¹²⁶ מפרישין חלה לכתחלה; שאין בעפה רע ויפה פדי שיכונו ויפרשו מן היפה¹²⁷.

(126) שאינם מפרישים תרומה גדולה, מפני שאינם יכולים לכוון ולהפריש את היפה (שם פ"ד ה"ד). ומדובר בשיכור שלא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע - הרי הוא כשוטה לכל דבריו (פכ"ט מהל' מכירה הי"ח). (127) ראה ב"ירושלמי" חלה פ"ד ה"ג, ובמפרשים שם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ז' ו"ג אדר תשע"ז

נכללין, וכן במכירת שדות, ומשפט חילוף המתנה מן המכר במה שזכר בפרק כה ובפרק זה ודין מנהג המקומות.

א. המוכר² את העיר - מכר בתים³, ובורות⁴ שיחין²³ ומערות, ומרחצאות, ושוככות⁵, ובית הפדים, ובית השלחין⁶ שבה⁶ והסמוכין לה⁷, ואת החרשין⁸

יום ראשון ז' אדר ה'תשע"ז

הלכות מכירה

פרק ששה ועשרים

(1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת העיר ושאינן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העיר (רשב"ם). ונכנסתה כ"י מינכן שם: "היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה - אין נמכרין עמה". וכ"ה ביד רמ"ה]. (23) כלומר, שאין פתחם כנגד העיר, אלא הצד החיצון.

ב. המוכר²⁴ את השדה²⁵ - מכר את האבנים²⁶ הסדרות לגדר²⁷, ואת האבנים שמנחות על העמרים²⁸, מפני שהן לצרפה²⁹. ומכר את הקנים³⁰ החלקים³¹ המנחין תחת הגפנים³² כדי להעמיד את הפרם³³, מפני שהן לצרפה³⁴. ומכר את התבואה המזכרת לקרקע, אף על פי שהגיע להקצאר³⁵. ומכר את מחיצת הקנים³⁶ שהיא פחותה מבית רבע³⁷, אף על פי שהקנים שלה עבים וחזקים³⁸. ומכר את השומרה³⁹ העשויה⁴⁰ בטיט⁴¹, אף על פי שאינה קבועה⁴². ומכר⁴³ את החרוב⁴⁴ שאינו מרכב⁴⁵ ואת בתולת השקמה⁴⁶, אף על פי שהן עבים⁴⁷. ומכר⁴⁸ כל הדקלים שפה. אכל לא מכר את האבנים שאינן סדורות⁴⁹ לגדר, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים, אף על פי שהן מוכנות⁵⁰ לקף; ולא את הקנים שבפרם שאינן מנחין⁵¹ תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין וחלקים⁵² ומוכנים לקף; ולא את התבואה העקורה⁵³ מן הקרקע, אף על פי שהיא צריכה⁵⁵ לשדה. ובזמן⁵⁶ שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה' - הרי כלן מכורין.

(24) משנה בבא-בבא (סח: 25) ובה יש קנה-מידה מיוחד ביחס לתשמישים, והוא שאף תשמישים שאינם קבועים בקרקע, אבל הם מיוחדים לשדה זה ואין מזוים אותם ממקומם, אף הם בכלל השדה (רשב"ם ד"ה האבנים שהן לצרכה, וסמ"ע סי' רטו ס"ק כו). (26) כך הוא במשנה. ובגמרא יש שני פירושים, אשר לטיבם של האבנים האלו, ורבינו הביא שניהם להלכה, שלענין הדין שניהם אמת (מגיד-משנה). (27) המסדרות בתוך השדה לעשות מהן גדר לשדה. אבל אם אינן סדרות, אע"פ שהן צבורות, אינן נמכרות עם השדה (גמרא שם סט). (28) אחרי קצירת העמרים, שוטחים אותם על פני השדה, ושמים עליהם אבנים שלא יתפורו על-ידי הרוח (רשב"ם שם סט). והנה בגמרא שם אמרו שלדעת רבנן החולקים על רבי מאיר 'הוא דמחתן', ולדעת רשב"ם היינו שהן מונחות בתוך השדה. ולדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והוא) צריך שיהיו מונחות פעם אחת על העמרים. והזמנה גרידא אינה מספיקה לענין זה (סמ"ע שם ס"ק כט). ומדברי רבינו נראה שגם עכשיו בעת הקנייה, הן מונחות על העמרים. (29) לצורך קבוע של השדה. ואף-על-פי שאינם מחוברים לה. (30) משנה, שם סח: (31) המפוצלים (רשב"ם ד"ה קנים המחולקין) או שהוסרו קליפותיהם, שלא יתליעו ('תוספות' ד"ה מחולקין, בשם 'הערוך'). (32) כלומר, העומדים תחת הגפנים. וראה למעלה הערה כז בדין אבנים. (33) כלומר, לסמוך את הגפנים. ומכאן שהמוכר לחבירו "שדה" - הגפנים בכלל (רשב"ם שם). וראה למעלה פכ"ד הי"ד והערה קנט. ולהלן הערה מז. (34) לצורך השדה (= הגפנים שבתוכה).

1 המקפין⁹ לה, ואת השדות הידועות לה¹⁰, ואת
2 הביבירין¹¹ של חיה ועופות ודגים שפניהם¹²
3 פנגדה¹³, אף על פי שהן רחוקים¹⁴ ממנה; אכל לא
4 מכר המטלטלין¹⁵ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא
5 וכל מה שבתוכה אני מוכר לה' - הרי כלן מכורין.
6 ובין קף ובין קף¹⁷ - לא מכר לא את שיהיה¹⁸, ולא
7 את בנותיה¹⁹, ולא החרשין המקצין ממנה²⁰, ולא
8 את החלק שיש לה פים²¹, ולא את החלק שיש לה
9 בפשה²², ולא את ביבירי חיה ועופות ודגים שאין
10 פניהם פנגדה²³.

(2) משנה וברייתא, בבא-בבא סח. (3) ולא ראו צורך להזכיר הצרות, שהם עיקר העיר (רשב"ם שם ד"ה מכר את הבתים). (4) אף שאינם בכלל בית (למעלה פכ"ה ה"ב) - הרי הם בכלל עיר. וכן כל הרשומים להלן. (5) מקום מושבם של יונים. (6) הן הגינות שבתוך העיר (וכמאן-דאמר דבית השלחין היינו גינותיה, ועיין רשב"ם שם - הגר"א סימן רטו ס"ק ז). (7) אף הם גינות, וכן כתב הרשב"ם שם: "גינותיה, גינות הסמוכין לעיר ושבתוך העיר". (8) יערות (ברייתא שם). ובכ"י תימן: "החורשין". (9) הסמוכים. כן מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי ברייתות, שיש הבדל בין "מוקצין לה", היינו סמוכים לה - לפי דעת רבינו, לבין "מוקצין ממנה", היינו רחוקים ממנה. ועיין רשב"ם שם ד"ה המוקצים לה. (10) שידועים שהן שייכות לעיר (ערוך-השלחן). פרט ל"פיסקי באגי" שאינן ידועות ששייכות לעיר - אינן מכורות. ועיין ב"ח שם. והיינו כמאן-דאמר דבית השלחין היינו "באגי", וכן מסקנת הגמרא שם שרק "פיסקי באגי" אינם מכורים, אבל באגי (= השדות הסמוכות לעיר) - מכורים (הגר"א סימן רטו, ס"ק ו). (11) מקום גדר מיוחד להחזיק בו בעלי חיים שונים. וולדעת רבינו נתן אב הישיבה בפירושו למשנה (שבת פ"ג) היא מלה מורכבת "בי-בר", כמו בית-בר בית-מקום לחיות בר. וראה מש"כ שם עמוד 56 הערה [2]. (12) כלומר, הפתח שלהם (שם סח: וברשב"ם ד"ה דנגיח קאיהי לגאוו). (13) כנגד העיר. (14) בגמרא לא הוזכר פרט זה, אבל למדו רבינו מתוך זה שביחס לחורשות, חילקו בגמרא בין סמוכים לרחוקים. ואילו ביחס לביבירין, לא חילקו אלא בין פתחיהם כנגד העיר לבין אם אינם פתוחים כנגדה, הרי שבהם אין חילוק בין סמוך לרחוק. (15) היינו, אף העשויים לשימוש אלא שאינם קבועים ומחוברים, וכל-שכן סתם מטלטלין שאינם תשמישים, כגון אוצרות של תבואה שבוודאי אינם מכורים (רשב"ם ד"ה אבל לא את המטלטלין). (16) כלשון התוספתא (ב"ב פ"ג, הוצאת צוק"מ עמ' 402). ובמשנה מפורש: "אפילו היו בה בהמה ועבדים". (17) תוספתא שם. (18) הם "פיסקי באגי" (גמרא שם). ולדעת רשב"ם, הם קטעי בקעה שסלע מפסיק בינם לבין העיר. ולדעת רבינו, הם פסקי שדות שאינם ידועים ששייכים לעיר (ב"ח סימן רטו). (19) כפרים הסמוכים לה (רשב"ם ד"ה ולא בנותיה). (20) הרחוקים ממנה. (21) אי בים, הנושא את שם העיר ושייך לעיר. (22) היינו, חלק של העיר הנמצא רחוק ומופלג מן העיר, ונושא את שם

מרוכב. כלשון רבינו בפירוש המשנה (כלאים פ"ג מ"א): "עושים בגינות ערוגות מרובעות כדי לזרוע בה הירקות", ו"לשון עברי הוא מערוגת מטעה" (יחזקאל יז, ז) - 'תוספות יום טוב' שם. 63) ואין בה בית רובע (רשב"ם שם). 64) לדעת הרשב"ם (שם), הוא-הדין לכל שדה שיש לה שם בפני עצמו, אלא ששדה של בשמים הדרך לקרוא לה שם מיוחד (ד"ה לא את חיצת הקנים בלבד). 65) פירוש רב פפא, למימרת רבי יוחנן (שם). 66) בית הוורד. 67) כגירסת הר"ח והרי"ף. והטעם, שכיון שאינה טוחה מסביבה בטיט, הרי היא כדבר המטלטל ואינה בטלה לשדה (ובמשניות שלפנינו, הגירסא להיפך: "שהיא עשויה בטיט". לפי שאז היא חשובה ואינה בטלה אגב השדה, וזוהי דעת רשב"ם. וראה למעלה הערות לט"מ). 68) שמרכיבים את החרוב אחרי שהוא מזדקן, ואז יש לו חשיבות מיוחדת ונחשב כשדה בפני עצמו. 69) גזע העץ, כשהשקמה מזקינה, קוצצים את עובה, ואחרים באים במקומם ואז נקראת בשם "סדן", ונעשית חשובה ביותר, ואינה בטילה אגב השדה. 70) כלומר, החרוב והסדן הם דקים (גמרא שם). 71) מפני שכל אלו והמנויים להלן, הם דברים נפרדים ובלתי כלולים בתוך השדה, משנה שם עא. 72) בור של מים בתוך השדה להשקות את השדה. 73) מקום שדורכים בו ענבים. 74) מושבם של יונים. וכל אלו אינם נמכרים בכלל השדה, אע"פ שאמר לו: "כל מה שבתוכה" (רשב"ם שם). 75) מלשון חורבן שאין מים בבור ואין יונים בשוכן וכו'. 76) כלומר, מיושבים.

ד. וְצִרְיָהּ הַמּוֹכֵר לְקָנֹת לוֹ דָּרְךָ⁷⁸ מִן הַלּוֹקֵחַ, כְּדִי
שְׂוִיָּהּ בְּהַ עַד אוֹתוֹ הַבּוֹר אוֹ אוֹתוֹ הַדּוֹת אוֹ אוֹתוֹ
הַגֵּת אוֹ אוֹתוֹ הַשּׁוֹבֵף⁷⁹ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה.
וְאִם⁸⁰ פָּרַשׁ וְאָמַר 'חֹזֵף מְאֹלוֹ' - אֵינּוּ צִרְיָהּ לְקַח לוֹ
[דָּרְךָ].⁸¹

77) משנה, שם. כרבי עקיבא ולא כחכמים. 78) שהמוכר, בעין יפה הוא מוכר, ואנו מניחים שלא השאיר לעצמו דרך בתוך השדה שמכר, אף שהוא צריך לה לשם הליכה אל הדברים שהשאירם בשדה. 79) דקדק לכתוב רק אלו, שרק להם צריך לקנות דרך ולא לאחרים הנזכרים בהלכה זו, וכן נראה ברשב"ם שם ד"ה במוכר (הגר"א סימן רטו ס"ק יז). וראה במגיד-משנה, ולמעלה פרק כה הלכה ג ובהערה כט. 80) משנה, שם. ובזה אף רבי עקיבא מודה (שם). 81) לפי שהתנאי מיותר, שהרי בין כך היא שלו, ולפיכך אנו אומרים, שבא להוסיף בענין דרך.

ה. בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים⁸² בְּמוֹכֵר; מְפִינִיהּ⁸³ שְׁהִיָּה
לוֹ לְלוֹקֵחַ⁸⁴ לְפָרְשׁוֹ⁸⁵ וְלֹא פָּרַשׁ⁸⁶, אֵין לוֹ⁸⁷ אֶת אֵלּוּ⁸⁸.
אֶבֶל הַנּוֹתֵן מִתְּנָה - קָנָה⁸⁹ אֶת בְּלוֹן⁹⁰; בֵּין בְּשָׂדֶה, בֵּין
בְּבַיִת, בֵּין בְּחֶצֶר, בֵּין בְּבֵית הַבַּד⁹¹. כִּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר:
הַנּוֹתֵן קְרָקַע⁹² בְּמִתְנָה - קָנָה הַמְקַבֵּל כֹּל הַמְחַבֵּר⁹³
לָהּ⁹⁴, עַד שִׁיפָּרְשׁוֹ⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל הנותן מתנה קנה את כולו".

ההבדל שבין מתנה למכר וירושה הוא, שבמכר וירושה

35) שהיא בשלה, עד שראויה לקצירה. כן הוא במשנה ובגמרא שם. 36) זה לשון רבינו בפירוש המשנה: "ומחיצת הקנים, מקום שנטועים בו הקנים בלבד". ולפנינו במשנה: "חיצת הקנים". ופירשה הרשב"ם: "קנים הרבה הגדילים בקלח אחד" (ועיין 'תוספות יום טוב' וסמ"ע ס"ק ל). 37) רובע סאה. ולפיכך היא נטולת חשיבות ובטילה אגב השדה (משנה שם). 38) ועם זה בטלים אגב השדה (גמרא שם טט.). 39) הסוכה של שומרי הכרם. 40) כגירסת רבינו חננאל והרי"ף (ובמשנה שלפנינו: "שאינה עשויה בטיט", וראה להלן). 41) שכיון שהיא טוחה סביב בטיט - היא נחשבת קבועה ועומדת בשדה (סמ"ע, ס"ק לא). ודעת רשב"ם בהיפך: כיון שאינה טוחה בטיט - אינה חשובה, והיא בטלה לגבי השדה. 42) כן הוא בגמרא. 43) משנה, שם. 44) אילן המגדל חרובים. 45) כשהחרוב מזדקן ונעשה חזק, מרכיבים אותו באילנות אחרים. וזה שהוא צעיר עדיין אינו חשוב, ובטל הוא אגב השדה. 46) אילן שעושה מין תאנים. וכשעודנו צעיר ולפני שחתכו ענפיו, הוא נקרא: "בתולת השקמה". והוא בטל לגבי השדה. 47) שענפיה עבים. כן הוא בגמרא שם. 48) אין זה מפורש במשנה, ולמדה רבינו מהא דלעיל, שהמוכר את השדה מכר את הגפנים שבה (עיי"ש הערה לב), ומהא דלהלן שלא מיעטו אלא חרוב המורכב וסדן השקמה - הרי שאילנות אחרים הם בכלל השדה. וכן מפורש בתוספתא פ"ג דבבא-בתרא (הוצאת צוק"מ עמ' 14, 402). וראה עוד למעלה פרק כד הלכה יב והערה קכא, ושם הי"ד והערה קנט. 49) אף שהן צבורות לצרכי הגדר, וכחכמים ולא כרבי מאיר (שם טט.). 50) עומדות מזומנות לתשיש זה. ואף כאן כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). 51) שאינם עומדים. ראה למעלה הערה לא. 52) זה פירוש המילה "משופין", ואף זה כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). 53) התלושה. 54) כן הוא בגמרא (שם). 55) לשוטחה על פני השדה לייבשה (רשב"ם שם). 56) משנה (שם) סח:.

ג. בֵּין כֶּף⁵⁷ וּבֵין כֶּף - לֹא מְכַרֵּם⁵⁸ מְחִיצַת הַקְּנִים
שְׁהִיא בֵּית רִבְעֵי⁵⁹, אֶף עַל פִּי⁶⁰ שְׁהֶקְנִים שְׂבֵה דְקִים
וּקְטָנִים. וְלֹא⁶¹ מְכַר עֲרוּגָה⁶² קְטָנָה⁶³ שֶׁל בְּשָׂמִים⁶⁴
שִׁישׁ לָהּ שֵׁם בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, כְּגוֹן⁶⁵ שְׁקוּרִין לָהּ בֵּי
וּרְדָא⁶⁶ שֶׁל פְּלוּנִי. וְלֹא אֶת הַשּׁוֹמְרָה בְּזִמְן שְׁאִינָה
עֲשׂוּיָה בְּטִיט⁶⁷, אֶף עַל פִּי שְׁהִיא קְבוּעָה בְּאֶרֶץ. וְלֹא
מְכַר אֶת הַחֲרוּב הַמְּרֻכָּב⁶⁸ וְלֹא סִדְן⁶⁹ שֶׁל שְׁקָמָה,
וְאִפְלוּ הֵן דְּקִים⁷⁰. וְלֹא מְכַר⁷¹ אֶת הַבּוֹר⁷² שְׂבֵה, וְלֹא
אֶת הַגֵּת⁷³, וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבֵף⁷⁴, בֵּין חֲרָבִים⁷⁵ בֵּין
שְׁלָמִים⁷⁶.

57) משנה, שם. 58) מפני שכל המנויים להלן: מחיצת הקנים שהיא בית רובע, ערוגת בשמים, חרוב המורכב וכו', נחשבים כשדה בפני עצמם ואינם נכללים במשפט: "כל מה שבתוכו", שהוא מכר לו שדה אחת ולא שתי שדות (רשב"ם שם ד"ה לא את חיצם הקנים, ומגיד-משנה כאן). 59) שאז היא נחשבת כשדה נפרד. 60) גמרא, שם טט. 61) מימרא של רבי יוחנן, שם. 62) גינה בצורת מלבן

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אחד מהן. ובמשנה שם: "וזכו בשדה". (100) כלומר, "בכל שהוא קבוע ועומד בשדה" (סמ"ע שם). (101) עשה קנין חזקה (משנה שם). (102) שהם הפקר, וכל הקודם ועושה בהם קנין זכה. (103) אף בהרוב המורכב וכיוצא בו, אע"פ שהוא כשדה אחר, והמחזיק בשדה אינו קונה את השדה השניה הסמוכה לה, אם יש מיצר ביניהם (ראה להלן פ"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז) - כאן נקנה החרוב, שהרי אין מיצר בינו ובין שאר השדה (רשב"ם שם ד"ה החזיק בכלה, וסמ"ע ס"ק מב). (104) שהמקדיש מקדיש בעין יפה באותה המידה של מתנה, ואף כאן לא היה למקבל ההקדש, כלומר הגזבר, לפרש - כמו מקבל מתנה (למעלה הערה צ).

5 ז. אף במוכר ולוקח אין כל אלו הדברים וכיוצא
6 בהן מענינים¹⁰⁵ אמורים אלא במקום שאין שם
7 מנהג, ולא שמות ידועים¹⁰⁶ לכל דבר ודבר בפני
8 עצמו; אבל במקום שנהגו שהמוכר כף מוכר כף -
9 הרי זה מכור, וסומכין על המנהג¹⁰⁷. וכן מקום
10 שאין קורין אלא בית¹⁰⁸ לבית לבדו, או שקורין בית
11 לבית וכל סביבותיו ולכל שעל גביו - הולכין אחר
12 לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר או שדה
13 או עיר או מטלטלין - בכל הולכין אחר השמות
14 הערוכות בפני הכל.

(105) בכ"ז תימן: "מענינים". (106) שמות ידועים לנושאי המכירה, כלומר, מה כלול בכלל הבית או השדה. (107) כן הוא בתוספתא פ"ד דבבא בתרא (הוצאת צוק"מ עמ' 24, 403) וכן כתב רב האי בספר "המקח והממכר" שער כ בסופו. וראה למעלה פרק יז הלכה ו, ולהלן פכ"ז הי"א, ופכ"ח הט"ו. (108) מקור הדברים בבבא בתרא סא: ובבא קמא כז.

15 ח. וזה עקר גדול: בכל דברי משא ומתן הולכין
16 אחר לשון בני אדם באותו המקום ואחר המנהג.
17 אבל מקום שאין ידוע בו מנהג ולא שמות מיוחדין,
18 אלא יש קורין כף ויש שקורין כף - עושים כמו
19 שפירשו חכמים בפירקים אלו.

יום שני ח' אדר ה'תשע"ז

פרק שבועה ועשרים

(1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת הספינה ושאינן נכללין, וכן בכל שאר המטלטלין אם בהמות ואם עבדים ואם שאר הדברים.

20 א. המוכר² את הספינה - מכר את התרין³, ואת
21 הנס⁴, ואת העגנים⁵ שלה, ואת כל המשוטין⁶
22 המנהיגין⁷ אותה⁸, ואת הכבש⁹ והאספלה שעולין
23 בהן לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים¹⁰
24 שבתוכה; אבל לא מכר¹¹ את הבצית¹², והיא
25 הספינה הקטנה¹³ שהולכים בה על המים הקרובים

צריכה להיות שייכות ואחיה ללוקח או ליורש, שהרי הירושה היא דווקא בקרובו של המוריש ומכירה היא לזה ששילם מנכסיו תמורת הדבר הנמכר. מה שאין כן במתנה אפשר שלא יהיה למקבל שום שייכות ואחיה למתנה הניתנת לו רק מצד חסדו וטובו של הנותן, ולכן הדין שאם נתן במתנה גם אם לא פירש המקבל קנה הכל כיוון שאין לו שום אחיה ושייכות למתנה ואינו יכול לפרש דבר. ומבואר בהמשך "וככה" פרק עא. שהגם שבענין התורה הלשון הוא "נותן התורה" ו"אשר נתן לנו", מכל מקום יש בנתינת התורה את כל שלושת הענינים ירושה, מכר ומתנה (עיי"ש).

(לקו"ש י"ג ע' 115 הע' 23)

(82) שישנם כמה דברים שאינם מכורים בכלל שדה, בית, חצר ובית-הבד, אפילו אם אמר לו "דבר זה וזה וכל מה שבתוכו" וראה להלן]. (83) כדבריו של יהודה בן נקוסא (שם). (84) כן כתב גם בפירוש המשניות, ו"כ"ה ברשב"ם שם בשם ר"ת. (85) שהרי הוא נותן מעות, ואינו מתיביש לעמוד על המקח ולפרש ברורות מה כלול במכר. (86) והוא לא עשה כן ולא פירש. (87) הפסיד בגלל ההזנחה שלו. (88) שאע"פ שאמרו: המוכר בעין יפה הוא מוכר - היינו לענין זה שמה שמכר מפורש מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום, אבל לא עד כדי כך שיכלול במכירתו יותר ממה שפירש (רשב"ם ד"ה במכר). (89) המקבל, שהוא מתיביש לומר לנותן שיפרט לו בדיוק את פרטי המתנה (פירוש המשניות). (90) היינו, כל אלה שאינם בכלל המכר, וגם אלה שאינם אפילו בכלל "כל מה שבתוכה", כגון חרוב המורכב (רשב"ם שם ד"ה אבל בנותן מתנה, ורמב"ן בשם ר"י מיגאש), בכל זאת הם בכלל המתנה. (91) [נראה שאף מרחץ בכלל זה, אע"פ שהשמיטו רבינו. אבל עיר אינה בכלל זה. שהרי לדעת רבינו אין לכלול במתנה אלא "דבר המחובר לה", פרט למטלטלין ופרט לדבר המחובר שהוא מחוצה לה. ואילו בעיר אין לך דבר לכלול במתנתו אלא מטלטלין או דברים שהם מחוצה לה]. (92) כי דוקא בקרקע קיים הפרש זה בין מכר ומתנה, אבל לא במטלטלין כגון ספינה (מגיד-משנה). (93) פרט לתלוש. ואפילו תבואה התלושה הצריכה לקרקע (ולדעת הרשב"ם, אם צריכה לקרקע, הרי היא בכלל). (94) דוקא מה שבתוך הדבר הניתן, כגון בור ודות וחרוב. אבל לא במה שנמצא חוצה לו, כגון יציע וחדר (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). [וראה למעלה הערה צ]. (95) הנותן, מה הוא מוציא מכלל המתנה.

1 ו. וכן⁹⁶ האחין⁹⁷ שחלקו⁹⁸, וזכה אחד מהן⁹⁹ בשדה
2 - זכה בכלל¹⁰⁰. והמחזיק¹⁰¹ בנכסי הגר¹⁰², החזיק
3 בשדה - זכה בכלל¹⁰³. והמקדיש¹⁰⁴ את השדה -
4 הקדיש בלן.

(96) מילת ההשוואה מתוספת הרמב"ם היא. (97) משנה, שם. (98) שמכיון שבאו לחלוק, רוצים להסתלק אחד מהשני לגמרי (סמ"ע סימן רטו ס"ק מא). (99) כלומר, כל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני ח' אדר – ספר קנין – הלכות מכירה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בביטוי: "היא וכל מה שבתוכה" (כן כתבו ה'תוספות' שם עג. ד"ה ולא את האנתיק). (19 משנה (שם עז:).

ב. המוכר²⁰ את הקרוין²¹ - לא מכר את הפרדות²²,
בזמן²³ שאינן קשורות עמו²⁴; מכר את הפרדות -
לא²⁵ מכר את הקרוין. מכר את הצמד²⁶ - לא מכר²⁷
את הבקר; מכר את הבקר - לא מכר את הצמד,
ואפילו²⁸ במקום שקורין מקצתן²⁹ לצמד³⁰ בקר.

(20) "מין מן העגלות" (פירוש המשניות). (21) בפירוש המשניות (שם) הביא רבינו שני פירושים, וזה לשונו: "ופרדות עצים הנפרדים ממנו, שמושכות אותו. ויש מפרשים - קיבוץ פרדה. כלומר, הבהמות שמושכות את הקרוין". (22) גמרא שם. על רקע של סתירה בין הברייתא והמשנה. (23) בשעת מכירה, ואם קשורות עם הקרוין בשעת מכירה - נמכרות הן עמו (מגיד-משנה). ויש אומרים, שכל זה אינו אלא במוכר, אבל במושכר, שאין דרך לשכור פרדות מאחר וקרוין מאחר - נמכרות הן עם הקרוין אע"פ שאינן קשורות עמו (נמוקיי-וסף). (24) כנראה, מסתימת הלשון, שאף אם הקרוין והפרדות קשורים - אין הקרוין נמכר עמהן. וכן הביא הרמ"א (ס"ו רב סעיף ב) בשם ה"טור. והטעם, שהפרדות אפשר לרכוב עליהן בלי הקרוין, ולא כן בקרוין בלי הפרדות, ולפיכך אין הפרדות קשורות כל-כך בקרוין כמו שהקרוין קשור בהן (סמ"ע, שם ס"ק ז). (25) "העול שבצוארי השוורים, המחבר אותם" (פירוש המשניות). (26) ולא הזכיר את הפרט של "קשורות", ולדעת ר"י בן מיגאש והרמב"ן דין צמד ובקר לענין קשורות, כדין קרוין ופרדות (מגיד-משנה). [וכן יש ללמוד מדברי התוספתא (בבא-בתרא תחלת פ"ד): "מכר את הצמד מכר את הבקר, מכר את הבקר לא מכר את הצמד". וזה בניגוד למשנה: "מכר את הצמד לא מכר את הבקר". ועל-כרחו שהתוספתא עוסקת באופן שהם קשורים, בדומה לתירוץ הגמרא בענין קרוין ופרדות]. אבל דעת הרשב"ם שבצמד ובקר לא קנה אפילו אם הם קשורים, והוכיח כן ממה שאמרו בגמרא (עח:): "תנא, מילי מילי קתני", ואין ללמוד דבר מדבר. והרמ"א (רב סעיף ד) פסק כדעת ר"י בן מיגאש, וראה להלן הלכה ג והערה לא. (27) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם עז:). (28) אבל אם כולם קוראים כך, הם נמכרים יחד (בסוגיא שם). וראה להלן פרק כה הלכה טו והערה קכד. (29) כלומר, לצמד עם בקר ביחד, קוראים "בקר". וזה מוסב על "מכר את הבקר, לא מכר את הצמד" (ועיין סמ"ע שם ס"ק י). (30) הראב"ד ציין כאן את המקור בתוספתא, ואמנם נמצאת הלכה זו שם (בבא-בתרא בתחילת פ"ד), אלא שלשונה קטוע כדלהלן: "מכר את העול, מכר את הפרות, לא מכר את העול". אבל בספר "המקח והממכר" לרב האי, שער כ הביא הלכה זו במלואה, ונראה שמקורו בתוספתא זו. וזה לשונו: "דגרסי' מכר את העול מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העול" (תוספות ראשונים).

לפשה¹⁴; ולא מכר הדוגית¹⁵, והיא הספינה הקטנה
שצדין¹⁶ בה המלחים את הדגים; ולא מכר את
העבדים העושים בקוין¹⁷, ולא את המרצופין¹⁸, ולא
את הסחורה¹⁹ שבתוכה. ובזמן שאמר לו' היא וכל
מה שבתוכה אני מוכר' - הרי פלן מוכרין.

(2) משנה בבבא-בתרא עג. וברייתא שם. (3) עמוד גבוה, שעליו תולין את הנס (ראה להלן). (4) הוילון או המפרש שפורסין על התורן, להוליך את הספינה ברוח. (5) ברזלים כעין מזלגות של ברזל הקשורים בשלשלאות, שמשליכים לתוך הים, לעגן את הספינה ולהעמידה. (6) כן הוא בגמרא, בפירוש למילה "מנהיגין" שבמשנה. והם עצים שבהם משוטטים ומושכים את הספינה ומכניסים מפרשים "החבלים שבהם מושכים את הספינה ומכניסים אותה לנמל" (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (7) משוטטים אלו, מנהיגים ומושכים את הספינה בים. (8) בנוסח הגמרא שלנו, חסרה מילה זו לגמרי. ו"אסכלה" שבברייתא (שהובאה בסמוך) היא ה"כבש של הספינה שעולים בו" (רשב"ם בשם רב האי ור"ח), אבל יש מפרשים שהיו שם שני סולמות: האחד שבו עולים מהיבשה אל הספינה, והשני שבו יורדים מפתח הספינה אל קרקעית הספינה. לאחד קראו "כבש", ולשני - "אסכלא" (סמ"ע סימן רב ס"ק ד). וזהו מה שכתב רבינו "שעולין - ויורדין עליה". (9) מקום בספינה, שאוצרים בו מים מתוקים, כיון שמי הים הם מלוחים ובלתי ראויים לשתיה. (10) שכל אלו המנויים להלן, אף שהם עשויים לצרכי הספינה, אין שם הספינה עליהם, ואפשר להשתמש בהם גם לצרכים אחרים. (11) כתנא-קמא, ולא כרבי נתן (שם). (12) הקשורה לגדולה, ועוברים מן הגדולה עליה סמוך ליבשה. (13) לפי שאין הספינה הגדולה יכולה להתקרב אל היבשה, מפני שאין שם נמל-מים-עמוק, ולפיכך עוברים ממנה לספינה קטנה ועל-ידיה יורדים אל היבשה. (14) כתנא-קמא, ולא כסומכוס (שם). (15) בגמרא (שם) אמר רבא "ביצית היינו דוגית", והפרש השמות תלוי רק במוצא הגיאוגרפי של התנאים: רבי נתן הוא בבלי, ובמקומו קראו לספינה קטנה: ביצית. וסומכוס הוא מארץ-ישראל, ושם קראו לה: דוגית. אבל דעת רבינו שיש ששינוי השם כרוך גם בשינוי המהות, והוא: שבבבל שהימים והנהרות לא היו עמוקים אצל שפתם, ולפיכך היה צריך לעבור בהם מהספינה הגדולה לקטנה והיא הביצית. ואולי על שם הביצה שעל שפת היאורות הבבליים. ובא"י היו המים שעל שפת הים עמוקים, לא היו משתמשים בספינות הקטנות האלו אלא לשם צידת דגים. ומה שאמר רבא ש"ביצית היינו דוגית", רוצה לומר שהמדובר כאן באותה הספינה הקטנה, אלא משתמשים בה לצרכים שונים, וכתוצאה מזה העלו לה שמות שונים במקומות שונים (כסף-משנה). (16) העובדים בספינות (משנה, שם). (17) שקים גדולים שבהם משימים הסחורה שבספינה (רשב"ם שם עז:). (18) פירושו של רב פפא (שם עז:): למלה "אנתיקי" שבמשנה, ולכאורה זה מיותר, אחרי שגם השקים, הקבועים יותר בספינה, אינם נמכרים אתה, ואולי לא הובא זה אלא להשמיענו, שאף הסחורה כלולה

ג. המוכר³¹ את העל³² - מכר את הפרה³³; מכר את
הפרה - לא מכר את העל. מכר את העגלה³⁴ - מכר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחרים סוברים, שדבר זה תלוי בפתרון הבעיא: אם בכלי משא מדובר כשאינם עליו, ברור שכלי רכיבה אף אם אינם עליו - הם בכלל. אבל אם בכלי משא מדובר בעודם עליו, מסתבר שגם בכלי רכיבה לא קנה אלא אם עודן עליו. ומכיון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאין מידי הנתבע, היינו, מידי המוכר. יוצא במסקנא, שכלי משא אינם מכורין אף בעודן עליו, וכלי רכיבה מכורים רק אם עודם עליו (מגיד-משנה). (44) כתנא-קמא ולא נכחוס המדי, במשנה שם. (45) העשוי לשים בתוכו משא. (46) שזה גם כן כעין כלי משא, שהאשה אינה רוכבת כגבר, אלא יושבת כמשא. [כן הוא ברשב"ם שם ובסמ"ע (סי' רב ס"ק יב). וראה בפסחים ג. ולהלן פ"ד מהלכות שכירות הלכה ה]. (47) דבר זה הוא, כאמור, בעיא בגמרא שלא נפתרה, ולפיכך פסק שלא קנה, לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכן כתב הר"ף. (48) בבביתא שם אמרו: "שאם אמר הוא וכל מה שעליה - כולן מכורין", והביאו הרמ"א בסימן רב סעיף ז. ופלא שרבינו השמיטו.

ה. וְאִין⁴⁹ הַדְּמִים רְאִיָּה⁵⁰. שְׂאֵם⁵¹ טְעֵה⁵² בְּכָדִי⁸ שֶׁהִדְעַת⁵³ טוּעָה - יֵשׁ לֹא⁵⁴ אֲנִיָּה⁵⁵ אוּ בְטוּל מְקַח⁵⁶, כְּדִין פֶּל הַמוֹכֵר וְלֹקְחָת⁵⁷; וְאֵם⁵⁸ טְעֵה בְּכָדִי שְׂאִין⁵⁹ הַדְּעַת טוּעָה - לֹא⁶⁰ בְּטַל הַמְּקַח, שְׂזָה⁶¹ מִתְּנָה⁶² נִתַּן לוֹ, וְאִין לֹא אֶלְא⁶³ הַחֲמוּר⁶⁴ בְּלֹא שְׂקִים⁶⁵. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא⁶⁶ בְּזָה אִין מְבִיאִין בּוֹ רְאִיָּה מִן הַדְּמִים.¹³

(49) משנה, שם עז: כחכמים ולא כרבי יהודה. (50) היינו, שאם נתן הלוקח דמים, שסכומם עולה על ערך נושא המכירה, אין אומרים שזה ראייה שהתכוון לכלול במכירה זו עוד דברים, כגון אם קנה צמד, ונתן מאה זהובים, אין אומרים: כיון שבעד צמד לברו לא היה נתן סכום גדול כזה, אלא ודאי התכוון גם לצירוף הבקר (סמ"ע שם ס"ק טו). (51) כלומר, ודינו של העודף כדלהלן. (52) היינו, הטעות היא, שהוסיף דמים יותר ממשוה מחיר נושא המכירה. (53) שהטעות אינה מופרזת, רק שאפשר להניח שהלוקח טעה, ונתן יותר מכפי שצריך, מתוך אי-הבנה. (54) אין אנו אומרים שהתוספת בדמים באה לכלול תוספת בחפצים, אלא שהתכוון באמת רק לנושא המכירה, ואשר לעודף דמים שנתן - היה זה מחמת טעות. וזה כלול במסגרת "אונאה", ולכן הדין הוא כמו בכל אונאה. (55) אם ההפרש הוא ב"שתות". (56) אם ההפרש הוא ביותר מ"שתות". (57) ראה למעלה פרק יב. (58) כלשון האחרון בגמרא, וכפי הנמקת הרשב"ם (ד"ה בכדי שהדעת טועה) שהתשובה הראשונה היא דוחק. (59) שההפרש הוא מוגזם, ואין להניח שהיתה כאן טעות, שאין אדם טועה עד כדי כך. (60) אף כאן, אין אנו אומרים, שהתכוון בתוספת דמים זו לתוספת דברים. ולא עוד אלא שכאן אף אין דנים דין אונאה, ואין המוכר יכול לתבוע את העודף, שבו נתאנה. (61) העודף הזה. (62) שמכיון שלא יתכן שאדם טועה בשיעור כזה, אנו אומרים שהתכוון לתת לו את העודף הזה בתורת מתנה. וזה הוא כלל בכל דיני אונאה, שאם האונאה היא מופרזת, בכדי שאין הדעת טועה - אין בה דין אונאה, והיא נחשבת כמתנה. וראה בפ"ד

1 אֶת הַבְּקָר³⁵; מְכַר אֶת הַבְּקָר - לֹא מְכַר אֶת הָעֵגְלָה.
2 וְאִין הַדְּמִים רְאִיָּה³⁶ פְּכַל אֵלּוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא
3 בְּהֵן³⁷.

(31) במסכת כלים (פי"ד משנה ד) פירש רבינו, עול של עגלה שהוא "העץ הנמשך בין שתי הבהמות, אשר יוליכו העגלה יקרא עול". וכיוצא בזה צריך לפרש עול של פרה, שהוא העץ ששמים על צוארי הפרה למשוך אותה בו. (32) לכאורה, הצמד וזה עם העול, ויש כאן סתירה להלכה הקודמת, שהמוכר את הצמד לא מכר את הבקר, ורמזו על זה המגיד-משנה. וגם עצם הלכה זו תמוה, האיך תימכר הפרה אגב העול ('טור' סימן רב). ואמנם הראב"ד השיג בזה על רבינו, בטענה, ש"אע"פ שהוא כן בתוספתא אין סומכין עליה, שאין הטעם שלה ברור". אבל הסמ"ע (שם ס"ק יא) כתב שכאן בעול, מדובר שהוא קשור עם הפרה, ובאופן זה גם בצמד נמכר הבקר עמו, ראה למעלה שם הערה כה. (33) אף כאן ישנה סתירה למה שכתוב בהלכה הקודמת "המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות" (ראה במגיד-משנה וכסף-משנה). ולדעת הסמ"ע (שם ס"ק יא) אף כאן מדובר כשהבקר קשור לעגלה, ובאופן זה גם בקרון ופרדות - קנה הפרדות. (34) כנראה מהראב"ד, שאף כאן המקור הוא התוספתא. וכן ציין ב"באר הגולה" (סימן רב אות י), וכן הוא בספר "המקח והממכר" שם: "דגרסי' כו' מכר את העגלה מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העגלה". אבל לפנינו בתוספתא ליתא. (35) משנה (שם עז:): כחכמים, ולא כרבי יהודה. (36) שאף שנתן הלוקח סכום כסף גדול, המתאים לקנין שני הדברים, ועולה הרבה יותר על ערך האחד, אין זה ממש הוכחה לטיב הקנין, ועיין להלן הלכה ה. ושם כל פרטי הדין ואף הנמקתו. (37) שהלשון המקובלת נוגדת לראיית הדמים.

4 ד. וְכֵן³⁸ הַמוֹכֵר³⁹ אֶת הַחֲמוּר - מְכַר⁴⁰ אֶת הַמְּרִדְעַת⁴¹
5 וְאֶת הָאֶקָה⁴², אֵף עַל פִּי שְׂאִין עֲלִיו⁴³; אֶכַל לֹא
6 מְכַר⁴⁴ אֶת הַשֶּׁק⁴⁵ וְלֹא מְרַפֵּת הַנְּשִׂים⁴⁶, וְאֶפְלוּ⁴⁷ הָיוּ
7 עֲלִיו⁴⁸ בְּשַׁעַת הַמְּכָר.

(38) מילת ההשוואה שהוסיף רבינו, מכוונת, כנראה, למה שנאמר בהלכה ה, שגם בענינים אלה אין הדמים ראייה. (39) משנה בבא-בביתא עח. בהתאם לפירושו של עולא בגמרא שם. (40) הכלל בזה הוא כדלהלן: כלי הרכיבה הם בכלל מכירת החמור (ואין בזה שום מחלוקת תנאים), שסתם חמור עומד לרכיבה, אבל כלי המשא שלו אינם בכלל (כדעת תנא-קמא של נחום המדי במשנה שם), וכך יוצא מתוך המימרא של עולא. (41) "כעין אוכף (= כר) שמניחים על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם" (רמ"א, רב סעיף ז). (42) כעין "כלי עץ נתון על המרדעת לרכיבה או כדי למנוע חיכוך המשאות" (רמ"א שם). (43) זו היא דעת ר"י בן מיגאש, והוא מוכיח כן מתוך זה שנסתפקו בגמרא, אם פלוגתת התנאים בכלי המשא היא כשאינם עליו, או בעודם עליו. ואילו בכלי רכיבה, שעליהם אמר עולא שלדברי הכל הם מכורים - בהם לא ציין שהמדובר בעודם עליו, הרי שבהם אין הבדל זה קיים. אך ראשונים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ח' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 ח. האומר⁸³ לחברו: ראש⁸⁴ עבד זה או ראש חמור
14 זה אני מוכר לך - הרי זה מכר חציו⁸⁵. וכן הדין
15 בכל איבר שהנשמה⁸⁶ תלויה בו⁸⁷. אמר לו: יד⁸⁸
16 עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך - משמנין⁸⁹
17 ביניהם. וכן הדין בכל איבר שאין הנשמה תלויה
18 בו. אמר לו: ראש פרה זו אני מוכר לך - לא מכר
19 אלא הראש בלבד⁹⁰; שהרי⁹¹ ראשה נמכרת⁹² תמיד
20 במטבתים⁹³.

83 ערכין ד: וירושלמי בבא-קמא פ"ה הלכה א. וראה עוד להלן. 84 והוא אבר שהנשמה תלויה בו. ראה להלן. 85 של העבר או של החמור. מאחר שהוא אבר שהחיות תלויה בו, רואים אותו כחצי הגוף. בערכין ד: אמר: "ראש עבד זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש חמור מכור לך, משמנין ביניהם." ונראה שרבינו גרס שם: "ראש עבד מכור לך, הוא וחבירו שותפים. יד עבד זה שם: "ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם" (לחם-משנה ב"ה מהלכות ערכין הלכה יז, ועיין ביאר הגר"א סימן רכ, ס"ק טז). וראה להלן שיש סמך לנוסחא זו בירושלמי. 86 החיות. 87 הרי זה מכר חציו. כן מפרש בירושלמי (בבא-קמא פ"ה הלכה א) "רגלה מכורה לך, מכר חציה". וחסרון רגל בבהמה עושה אותה טריפה, אם נחתכה מן הארכובה ולמעלה (פ"ח מהלכות שחיטה הלכה יא). וראה בתמורה יא. שדבר שעושה אותה טריפה, הוא אבר שהנשמה תלויה בו (אור שמח). ועיין בראב"ד ובמגיד-משנה. 88 והוא אבר שאין הנשמה תלויה בו, ודין זה לא הוזכר לא בברייתא בערכין שם ולא בירושלמי שם, אבל יש ללמדו ממה שהזכירו שם ראש ורגל, מכלל שאם מכר אבר שאין הנשמה תלויה בו - לא מכר חציו. ולדעת הלחם-משנה (בהלכות ערכין שם) גרס רבינו כן בערכין שם. 89 "לשון שומא. כלומר, שישומו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי, ולפי שוויו יטול" (סימן רכ, סעיף יב) וראה למעלה פרק כא הלכה כב. 90 ברייתא שם. 91 כדברי רב פפא, בגמרא שם. 92 שרגילים למכור את הראש של פרה לחוד, מכיון שהוא ראוי לאכילה, אבל ראש העבד או ראש החמור, שאינם לאכילה, אין דרך למכרם לחוד, וכוונתו היתה למכור חציים. 93 מקום ששוחטים הבהמות.

21 ט. מכר את הראש⁹⁴ בבהמה גסה⁹⁵ - לא⁹⁶ מכר את
22 הרגלים; מכר את הרגלים - לא מכר את הראש.
23 מכר את הקנה⁹⁷ - לא מכר את הפבד; מכר את
24 הפבד - לא מכר את הקנה. אבל בבהמה דקה: מכר
25 את הראש - מכר את הרגלים; מכר את הרגלים -
26 לא מכר את הראש. מכר את הקנה - מכר את
27 הפבד; מכר את הפבד - לא מכר את הקנה.

94 משנה בבא-בתרא פג: 95 בקר (פירוש המשניות, שם). 96 כך היו, כנראה, שימושי הלשון המקובלים

מהלכות מלוה ולוה הלכה י. 63 כלומר, אינו מקבל את דמיו שנתן יותר משויו של נושא המכירה בחזרה, וכן אינו מקבל תוספת דברים על זה שכרגיל. 64 רבינו נותן דוגמא מההלכה האחרונה שעסק בה. 65 היינו, כלי המשא. 66 בכל השטחים, שאפשר היה כאילו להניח, שהדמים ישמשו הוכחה להכליל יותר דברים בנושא המכירה.

1 ו. המוכר⁶⁷ את השפחה - מכר פלים⁶⁸ שעליה,
2 אפלו הם מאה; אבל לא⁶⁹ מכר השירים⁷⁰ ולא
3 הנזמים⁷¹ ולא הטבעות ולא את הקטלאות⁷²
4 שבצוארה. ואם⁷³ אמר לו 'שפחה וכל מה שעליה'
5 - הרי פלן מכורין, אף על פי שיש עליה פלים של
6 מאה מנה.

67 תוספתא בבא-בתרא פ"ד, והביאה הרי"ף פרק המוכר את הספינה. 68 בגדים. 69 והכלל הוא: מכר את הבגדים ולא את התכשיטים שעליה, כי כל אלו שהוא מונה להלן ושמוציאם מכלל המכירה - אינם מלבושים אלא תכשיטים. 70 אצעדות. 71 טבעות ששמים באף או באוזן (ועיין שבת נט: ורמב"ם פ"ט מהלכות שבת הלכה ז). 72 תכשיט של אשה הנתון בצואר בדוחק, והאשה חונקת עצמה בה כאילו היא קוטלת את עצמה, כדי שתראה בעלת בשר, וכך הם דברי רבינו בפירוש המשניות (פרק במה אשה, שבת נז:). "וקטלא - חונקת, והיא חוטין שעורכין בה גרגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק כאדם החונק את עצמו" (וראה בשו"ע חו"מ סימן רכ, סעיף ט). 73 כן בתוספתא שם.

7 ז. האומר⁷⁴ לחברו: שפחה מעפרת אני מוכר לך,
8 פרה מעפרת אני מוכר לך - מכר לו את הולד⁷⁵.
9 שפחה מניקה⁷⁶ אני מוכר לך, פרה מניקה⁷⁷ אני
10 מוכר לך - לא מכר לו את הולד⁷⁸. חמורה⁷⁹ מניקה
11 אני מוכר לך - מכר לו את הסין⁸⁰; שאין⁸¹ אדם
12 קונה חמורה לחלבה⁸².

74 תוספתא פ"ד דבבא-בתרא (הוצאת צוקמ. עמ' 3, 403). 75 שהרי אמר לו: "מעוברת". 76 תוספתא שם. 77 משנה בבא-בתרא עח: (לפי פירושו של רב פפא). וכן הוא בתוספתא שם (לפי כ"י ויין ודפוס ראשון - תוספות ראשונים). 78 מפני שיד הלוקח על העליונה, והמוכר יכול לומר שהתכוון במילה "מניקה", שיוכל הלוקח להשתמש בחלב הפרה, ולנצל את השפחה בתור מינקת לבנו של הלוקח, אבל לא התכוון למכור את הולד של הפרה או של השפחה (סמ"ע ס"ק כ). 79 משנה שם, לפי פירושו של רב פפא שם. 80 חמור קטן. ובגמרא (שם) דרשו את המילה מלשון סיחה נאה, שחמור קטן הולך אחרי קריאה אליו, הנאמרת בנחת, ולא כן חמור זקן הזקוק לרסן ולמרדעת (ועיין שם רשב"ם ד"ה שמהלך אחרי סיחה נאה). 81 הוא הטעם שנתן בגמרא. 82 "שידוע שחלב האתון לא יצלח לכל, אם כן לאיזה תועלת אמר חמור מניקה, אלא כדי שימכור הסיח עמה" (רבינו בפירוש המשנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלושים סאה. והנה, מידת סאה על סאה, היא חמישים על חמישים (=אלפיים וחמש מאות בסך הכל), ואם כן כור, שהוא שלושים סאה הוא שבעים וחמש אלף אמה. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם. (4) היינו, שהוא ראוי לזריעה, ויש דין ודברים בין הרשב"ם ותוספות (שם) אם זה פרט הכרחי בקביעת הלכה זו, שאם אמר בית כור סתם, לדעת הרשב"ם, שמא התכוון הלוקח לשימוש בקרקע זו לצרכים אחרים ולא לזריעה, שאז מצב השדה המתואר לקמן אינו מפריע לתכניתו, וידו על התחזונה. (5) תרגום עברי למלה ארמית "נקעים" שבמשנה. (6) לדעת רשב"ם (דיבור המתחיל אין נמדדין עמה) המדובר כשרחבם ארבעה טפחים, שאז הם מהווים רשות נפרדת בדיני שבת. ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה א. (7) מסקנת הגמרא (שם קג.). (8) והרי אפשר לזרוע בהם. (9) לא מצטרפים, גאיות או סלעים אלו, למידת השטח, שנקבע בין הצדדים במכר. (10) שהרי גאיות וסלעים אלו הם רשות בפני עצמם. (11) ייתכן כי למד זאת רבינו מלשון המשנה "אינן נמדדין עימה" - אינן נמדדין עם השדה, אבל נכללים בה ונמכרים איתה. וסובר רבינו כי הם דומים לכל הנמכרים בכלל שדה, בית, עיר ומרחץ (למעלה פרק כה ופרק כו). והמגיד משנה הביא דברי ר"י בן מיגאש שהפודה שדה מהקדש לוקח הסלעים והגאיות בלי פדיון והוא הדין לקונה שדה, שהם שלו בלא דמים. (12) משנה שם. (13) שאינם רשות בפני עצמם.

- 17 ב. כִּמְהָ דְבָרִים אֲמֹרִים¹⁴ ? כִּשְׁלֹא הִיָּה בְּהֵן¹⁵ אֵלָא
18 בֵּית אַרְבָּעָה קַבִּינָא¹⁶, וְהִיָּה¹⁷ הָאֲרַבְעָה קַבִּינָא מְבֻלְעִין
19 בְּתוֹף חֲמִשָּׁתַּיִם¹⁸ קַבִּינָא¹⁹, וּמְבֻלְעִין בְּתוֹף רִבְעָה²⁰ שָׁל
20 שָׂדֶה; אֲבָל הִיָּתָה יָתֵר עַל אַרְבָּעָה קַבִּינָא, או שְׁהִי
21 מְפֻזְרִין הַרְבֵּה²¹, או אֵינָן מְבֻלְעִין²², אָף עַל פִּי שְׁאִין
22 בְּהֵן עֲשָׂרָה - אֵינָן נִמְדָדִין עִמָּה. הִיָּה נִבְלְעִין רִבְעֵין²³
23 בְּמַעוֹטָה²⁴ או מַעוֹטָן²⁵ בְּרִבְעָה, או שְׁהִי מְחֻלְקִין²⁶
24 כְּמוֹ חוּט²⁷ שָׂדֶה או כְּמוֹ עֵגוּל²⁸ או כְּמוֹ מְשֻׁלָּשׁ²⁹,
25 או שְׁהִי בְּצַדִּינָן³⁰, או שְׁהִי דְרָף עַקְלָתוֹן³¹ - כָּל
26 אֵלוֹ סִפְקָא³², וְהַמּוֹצֵיא³³ מִחֻבְרוֹ עֲלִיו הִרְאָהָ. וְכַן³⁴
27 אִם הִיָּה³⁵ עֶפְרָ מְלֻמְעָה³⁶ וְסָלַע מְלֻמְטָה, אוֹ³⁷ סָלַע
28 מְלֻמְעָה וְעֶפְרָ מְלֻמְטָה - הִרִי זֶה סִפְקָא³⁸.

(14) שגאיות וסלעים פחותים מעשרה טפחים - נמדדים עם השדה. מימרא של רבי יצחק שם קג. (15) בכל הגאיות או הסלעים יחד. (16) היינו, לכור, ולפי ערך זה למידות-שטח אחרות (רשב"ם דיבור המתחיל טרשין, וסמ"ע שם סעיף קטן ח) - היינו חלק אחד מארבעים וחמישה, שהרי הכור הוא מאה ושמונים קבים - שאין אדם מותר על יותר מזה. (17) הסתייגות, שהוסיף רב עוקבא בר חמא (שם). (18) לפני הכסף-משנה הייתה הגירסה: "עשרת" וכן הוא בדפוס רומי. (19) ולא בפחות מזה, שאז נחשב כסלע יחידי (להלן הלכה ג). ולא ביותר מזה, שנמצא מקלקל לו את כל השדה (סמ"ע שם סעיף קטן יב). (20) מימרא של רב חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, שם. וכפי נוסחת כתב יד מינכן שם: "אמר רב חייא בר אבא" (ולא "רב חייא בר

באותה התקופה. (97) הריאה, ונקראת על שם הקנה שלה (רשב"ם), כלומר, הקנה בצירוף הריאה. וב'תוספות' (שם ד"ה מכר) הוסיפו גם לב.

- 1 י. הַמּוֹכֵר⁹⁸ אֶת הַבּוֹר⁹⁹ - לֹא מְכַר אֶת מִימְיוֹ¹⁰⁰. מְכַר
2 אֶת הָאֲשָׁפָה¹⁰¹ - מְכַר אֶת זְבֻלָּה¹⁰². מְכַר פְּוֹרֶת¹⁰³ -
3 מְכַר דְּבוּרִים. מְכַר שׁוּבָה¹⁰⁴ - מְכַר אֶת הַיּוֹנִים.

(98) כתנא-קמא בברייתא (ב"ב עט:): ולא כרבי נתן (שם). (99) שמכונסים בו מים לשתייה. (100) במשנה (שם עח:): נאמר שהמוכר בו מכר את מימיו. אך בגמרא (שם עט:): אמרו שמשנה זו היא דעת יחיד, הוא רבי נתן. וכן פסק הרי"ף שאין הלכה כמשנה. ואע"פ שכלל בדינו: "סתם במשנה, ומחלוקת בברייתא, הלכה כמשנה" - כיון שאמרו בגמרא שהמשנה היא יחידאה, אין הלכה כמותה (כסף-משנה). ויש פוסקים הלכה כמשנה (רשב"ם). (101) מקום מיוחד, שמחזיקין בו זבל. (102) שבטל אגב האשפה. (103) מקום שמגדלים בו דבורים. (104) מקום שמחזיקים בו יונים.

- 4 יא. אֵל¹⁰⁵ לְלוֹז¹⁰⁶ מְעִינָה הַעֲקָר הַגְּדוֹל בְּדָבָרִים אֵלוֹ,
5 שֶׁהוּא מְנַהֵג הַמְדִינָה¹⁰⁷ וְהַשְּׂמוֹת¹⁰⁸ הַיְדוּעִים בִּיחוד
6 לְכָל דָּבָר וְדָבָר. וּבְמָקוֹם שְׁאִין מְנַהֵג וְלֹא שֵׁם שֶׁהִפֵּל
7 אוֹמְרִים לוֹ בִּיחוד וְלֹא שְׁתוֹף¹⁰⁹ - הוֹלְכִין אַחַר אֵלוֹ
8 הַקְּלָלוֹת שֶׁבָּאָרוֹ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבָּאָרְנָה¹¹⁰.

(105) חזרה על הסיכום, שנאמר בסוף הפרק הקודם, וכן נמצא גם במקומות אחרים. וריבוי החזרות נראה מזור קצת. (106) יסור, מלשון הכתוב (משלי ג, כא): "בני אל ללרו מעיניך". (107) העיקר הזה, תכנו הוא: מנהג המדינה. שבכל עניני מקח וממכר - הולכים לפי הנהג המקומי. (108) שבכל דיון על קביעת נושאי המכירה, קובעים השמות, שהנהג הוא לתת במקום המכר לנושאים אלו. (109) היינו, ששם זה מיוחד רק לנושא זה, ואיננו שם שיתופי לנושאים הרבה. (110) פרק כו הלכה ח.

יום שלישי ט' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׂמוֹנָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו משפטי הקרקע אי זה דבר נמדד עימו וכן כל המשפטים התלויים בענין המדידה והשיעור כשהזכירו הלוקח או המוכר (מודה) [מידה], וכל הנמשך אחר זה.

- 9 א. הַאֹמֵר לְחֻבְרוֹ²: בֵּית פּוֹר³ עֶפְרָ⁴ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ,
10 וְהִיָּה בְּתוֹף הַשְּׂדוֹת גְּאִיּוֹת קְטָנִים⁵ עֲמָקִים עֲשָׂרָה
11 טַפְחִים⁶, אָף עַל פִּי שְׁאִין בְּהֵן מִים⁸, או סָלְעִים
12 גְבוּהִים עֲשָׂרָה טַפְחִים - אֵין נִמְדָדִין⁹ בְּכָלֵל הַבֵּית
13 פּוֹר; שְׁאִין אֲדָם רוּצָה לְתַן מַעוֹתָיו בְּמָקוֹם אֶחָד,
14 וְנִרְאִין כְּשָׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת¹⁰. וְלוֹקֵחַ אֵלוֹ
15 הַגְּאִיּוֹת וְהַסָּלְעִים בְּכָלֵל הַבֵּית כּוֹר בְּלֹא דָמִים¹¹.
16 הִיָּה¹² פְּחוֹת מְכָאֵן - נִמְדָדִין עִמָּה¹³.

(2) משנה בכבא בתרא קב: שטח שראוי לזרוע בו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינה נמדדת עימה (רשב"א - מגיד משנה). (41) שם. (42) ליד גבול השדה. (43) אפילו רק אבן קטנה אחת. (44) שרק הסלעים שבתוך השדה בטלים לגבי השדה, אבל אלה הנמצאים בסופה, קרוב לגבול, אינם בטלים לגבה. (45) שם, בעייה של רב פפא. (46) אם נשאר שטח קטן של עפר בין הסלע לגבול, שאז היא בעייה (שם), אם סלע זה נחשב עוד לקרוב למיצר, או לא. (47) הבעייה לא נפתרה בגמרא.

ד. אָמַר⁴⁸ לוֹ: כִּבִּית כּוֹר עֶפֶר אָנִי מוֹכֵר לָךְ, אֶפְלוּ
הֵינִי בְּהַ גְּאִיּוֹת עֲמָקוֹת עֲשָׂרָה טָפָחִים אוּ יוֹתֵר, אוּ
סָלְעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טָפָחִים אוּ יוֹתֵר - הֲרִי אֵלוּ
נִמְדָּדִין עִמָּה⁴⁹.

(48) משנה שם קב: (49) מפני שלא אמר לו "בית כור עפר", אלא "כבית כור עפר" - "משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר [ובין גאיות] - כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש" (רשב"ם שם דיבור המתחיל כבית כור, ומגיד משנה). ומכיוון שלא חילק רבינו כאן בין אם יש בהם ארבעת קבים או יותר מזה, כמו שחילק בהלכה ב - נראה שאין חילוק בזה מאחר שאמר "כבית כור עפר". ומה שאמר רבי יצחק (שם קג). "טרשים שאמרו בית ארבעת קבין" זה מוסב רק על הרישא של המשנה כשאמר "בית כור עפר", וכן נראה מזה שמימרא זו של רבי יצחק נקבעה אחרי הפיסקא של המשנה "פחות מכאן נמדדין עימה", שהיא מהרישא של המשנה. ודעת רשב"ם שמימרת רבי יצחק מוסבת גם על הסיפא של "כבית כור" - וזה מתאים לנוסחת ספרים אחרים שלא גרסו שם את הפיסקא מהמשנה.

ה. הָאוּמְרוּ⁵⁰ לְחִבְרוֹ: בֵּית כּוֹר עֶפֶר אָנִי מוֹכֵר לָךְ,
מְדָה בְּחֻבְלִי⁵¹, אִם פָּחַת פֶּלֶ שְׁהוּא - מְנַפְהָ⁵² לוֹ מִן
הַדָּמִים⁵³; וְאִם הוֹתִיר⁵⁴ פֶּלֶ שְׁהוּא - יַחְזִיר לוֹ⁵⁵.

(50) משנה שם קג: (51) "כלומר, בצמצום - כמו שמודדים במידת החבל לא פחות ולא יותר" (רשב"ם שם). ורבינו בפירושו המשניות כתב: "ומידה בחבל מורה על הקפדה על מדידת אותה קרקע". שמעלה לכתחילה את ההנחה משיעור הבית כור. (52) בערך הפחת. (53) אף על פי שאין אונאה בקרקעות (למעלה פרק י"ג הלכה ח) - זו אינה אונאה, אלא טעות, וטעות לעולם חוזרת, בהתאם לכלל הידוע של רבא: "כל דבר שבמידה ושבמשקל ושבמניין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר (בבא בתרא ז.). וראה למעלה פרק ט"ו הלכה ב, שדעת רבינו שבמקרה זה "נקנה המקח ומחזיר את הטעות". וראה במגיד משנה. (54) שיש יותר מבית כור. (55) למוכר.

ו. אָמַר⁵⁶: בֵּית כּוֹר עֶפֶר אָנִי מוֹכֵר לָךְ⁵⁷ - הֲרִי זֶה
כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ וְאָמַר⁵⁹: בֵּית כּוֹר עֶפֶר, בֵּין חֶסֶר בֵּין
יֹתֵר⁶⁰. וְאִם פָּחַת מִן הַמְדָה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים,
שְׁהוּא רִבְעֵי⁶¹ לְכָל סָאָה⁶², אוּ הוֹתִיר כָּף רִבְעֵי לְכָל
סָאָה - הֲגִיעֵהוּ⁶³. יֵתֵר עַל פֶּן - יַחְשֹׁב עִמּוֹ עַל פֶּל
הַרְבָּעִים כְּלָף⁶⁴ שֶׁחֶסְרוֹ אוּ הוֹסִיפוֹ; וְכָל שֶׁפָּחַת מִבֵּית

אבא אמר, כלפנינו ולפי זה לא בא רב חייא בר אבא לחלוק אלא להוסיף. וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. וצריך שיהיו רצועה צרה וארוכה המובלעת ברובה של שדה, דהיינו, שישה עשר סאה לבית כור, כשאין בה אלא ארבעה קבים, ועוד קב אחד בר זריעה ביניהם, ביחד חמישה קבים, ראה בסמ"ע שם סעיף קטן י. (21) יותר מחמישה קבים. (22) לא בחמישה קבים אלא בפחות מזה, ולא ברובה של שדה. (23) בעייה בגמרא (שם קג). (24) היינו, שרוב השטח של ארבעת קבים אלו מפוזר בתוך מיעוט של השדה ורק חלק קטן ממנו מפוזר בתוך הרוב, כגון, שהייתה הרצועה רחבה במיעוט של השדה וצרה ברוב השדה. והשאלה אם זה נחשב כמפוזר בתוך רוב השדה, אחרי שכללות השטח נמצאת בו, או מכיוון שרוב השטח הוא רק במיעוט של השדה הרי זה כאילו לא נתמלא התנאי של מובלעין בתוך רובה של השדה. (25) כן הוא בדפוס רומי ובכתב יד תימן. אבל המגיד משנה כתב שהנוסחה המדוייקת היא "ומיעוטן" וכן כתב רשב"ם שם: "והכי גרסינן רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה, מהו "תיקו". וחדא בעייה היא. (26) שורה של בעיות בגמרא (שם קג - קג:). ועניין הבעייה, שאם הסלעים יש להם צורות אלו זה מכביד להעביר את המחרשה בשטח שביניהם, ומפסיד, על כן, את השימוש אף ביתר השדה. (27) בגמרא: "כשורה". (28) בגמרא "כשיר". (29) מלה זו אינה בגירסתנו בגמרא, אבל בגירסת רב האי שם: "כחצובה" (מגיד משנה), והיינו, שלוש רגלים. (30) בגמרא שם: "איצטדין", והיינו, שקנינים יוצאים מהסלעים לצדדים אחרים של השדה. (31) הסלעים מפוזרים בצורה של קו מעוקם. (32) שכל הבעיות האלו לא נפתרו בגמרא. (33) נאמר על כל אחד מהצדדים כמו שמפרש הטור (ריח). שאם הלוקח לא שילם עדיין, אין המוכר יכול להוציא ממנו את כסף התמורה, ואם הלוקח כבר שילם מוכרח הוא לקבל את הקרקע כמו שהיא. (34) אף היא בעייה בגמרא (שם קג:), שהובאה בשם רב אשי (אחרי שהובאה שם הברייתא בעניין סלע יחידי, ושלכן פירשה הרשב"ם ור"י מיגאש שהיא מוסבת על הברייתא הנ"ל). (35) היינו, סלעים גבוהים עשרה. (36) כלומר, ואפשר במידת מה לזרוע בעפר זה, אם כי היניקה מופרעת על ידי הסלע שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כ), וזרעים מסויימים אפשר לזרוע בעפר זה (ר"ן). (37) מפני שאם הסלע הוא רק למעלה, אפשר בנקל לעקור אותו ולזרוע בעפר שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כא). (38) אף זו היא בעייה שלא נפתרה (שם).

ג. הֵינִי³⁹ בְּהַ סָלְעַ יְחִידִי, אֶפְלוּ בֵּית רִבְעֵי⁴⁰ לְכוֹר - אֵין
נִמְדָּד עִמָּה. וְאִם הֵינִי⁴¹ סְמוּךְ לְמִצְרָה⁴², אֶפְלוּ פֶלֶ
שְׁהוּא⁴³ - אֵין זֶה נִמְדָּד עִמָּה⁴⁴. הַפְּסִיק⁴⁵ עֶפֶר בֵּין סָלְעַ
לְמִצְרָה⁴⁶ - הֲרִי זֶה סִפְקָא⁴⁷.

(39) ברייתא שם. (40) לפי גירסת רב האי ורבינו תם, ולפנינו בגמרא: "אפילו כל שהוא". והמדובר בסלעים שאינם גבוהים עשרה טפחים, שנמדדים עימה אם אינם אלא ארבעה קבים, ועל זה אמר שאם הייתה אבן גדולה אחת - אפילו אינה אלא כשיעור בית רובע הקב לכור -

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרבעים כולם". אבל הדברים צריכים עיון שהרי כל דבר ראוי למוכר - כשיש שדה בת תשעה קבין ביחד עם הרבעים - למה לא יתן לו הלוקח קרקע ולמה נכריח את הלוקח לתת לו דמים עד שיהיו תשעה קבין חוץ מהרבעים (מגיד משנה). (72) בכתב יד תימן: "ונותנה לו". [כלומר, אם המוכר משאירה ביד הלוקח, וראה להלן]. (73) כלומר, כשער הזול (כדלהלן תחילת הלכה ח). [וקל וחומר הוא ממה שאמרו למעלה בפחות מתשעה קבין שהלוקח מחזיר הדמים, לפי תקנת חכמים שתיקנו לטובת המוכר, ואף על פי כן לא כפו את הלוקח לקנות כשער של עכשיו אלא כשער הזול - ביותר מתשעה קבין שלא תיקנו חכמים שיחזיר הלוקח הדמים, אלא הלוקח מכריח את המוכר לקבל בחזרה את הקרקע - על אחת כמה וכמה שאין המוכר יכול להכריח את הלוקח לקנותה כשער היוקר].

- ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁷⁴ כִּשְׁהֵיא בְּזוּל בְּשַׁעַת
מִמְּכָר וְהוֹקִינָה בְּשַׁעַת הַחֲזֵרָת הַיְתָר⁷⁵; אֲכָל אִם
הַיְתָה בִּיקָר וְהוֹזְלָה⁷⁶ - אֲמֹרִין לְלוֹקֵחַ: אִם רָצִיתָ
לְתַן לוֹ דָּמֵי הַתּוֹסֶפֶת כְּלָה⁷⁷ - תָּן לוֹ דָּמִים כְּפִי
הַמְּמָכֵר⁷⁸, וְאִם רָצִיתָ לְתַן לוֹ קֶרֶקַע - תָּן לוֹ כְּמוֹ
שְׁשֹׁה עֶכְשָׁיו⁷⁹.

(74) שייפו חכמים כוחו של לוקח שמחזיר לו דמים כשער הזול. בין בתשעה קבין ובין בפחות, כנ"ל. (75) והמוכר רוצה להכריח את הלוקח לקבלה כשער היוקר. בבא בתרא שם: "כשהוא נותן לו (=מוכר ללוקח) נותן לו כשער שלקח ממנו - דהווה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא". (76) והלוקח רוצה להכריח את המוכר למכרה לו בזול. (77) בין אם הייתה התוספת תשעה קבין שצריך להחזירה למוכר ובין אם הייתה פחות מזה שאם רצה המוכר מקבל דמיה, כדלעיל. (78) ואינך יכול להכריח את המוכר למכרה לך כשער הזול של עכשיו. (79) כלומר, אין המוכר יכול לסרב לקבל את הקרקע שלו בחזרה אף על פי שהזולה בהיתה בידי הלוקח.

- ט. וְדִין חֲצִי קֶב בַּגְּנֵה - פְּדִין תְּשַׁעָה קֶבִין בְּשֹׁדָה: ¹⁹
שֵׁאם הוֹתִיר בַּגְּנֵה פְּחוֹת מִחֲצִי קֶב עַל הַרְבָּעִים - ²⁰
אֵינֹ מִחֲזִיר לוֹ אֲלָא דָּמִים⁸⁰; הוֹתִיר חֲצִי קֶב⁸¹ - ²¹
מִחֲזִיר לוֹ אֶת כָּל הַרְבָּעִים עִם הַיְתָר בְּדָמִים⁸² או ²²
קֶרֶקַע בְּשַׁעַת הַזּוּל שֶׁל עַת הַחֲזֵרָה⁸³. ²³

(80) ואינו יכול להכריחו לקבל הקרקע. אבל משלם לו כשער הזול של שעת המכירה, כנ"ל בהלכה ז. (81) חוץ מהרבעים, כנ"ל. (82) ואם הייתה ביוקר והזולה, מקבלה הלוקח ביוקר, ואינו יכול להכריח את המוכר למכרה לו בזול, כנ"ל הלכה ח. (83) ואין המוכר יכול לסרב לקבלה, לאחר שהזולה ביד הלוקח, כנ"ל בהלכה ח.

- י. מִכָּר שְׁדָה⁸⁴ וְנִעְשִׂית גְּנֵה⁸⁵ בְּיַד לֹקֵחַ, או גְּנֵה ²⁴
וְנִעְשִׂית שְׁדָה⁸⁶ - הָרִי זֶה סִפְקָ⁸⁷ אִם מִחֲשֵׁב לוֹ פְּדִין ²⁵
שְׁהִיתָה בְּעַת הַמְּכָר או פְּדִין שְׁהוּא עֲתָה⁸⁸. ²⁶

(84) שאם אין בה תשעה קבין מחזיר לו הלוקח דמים.

- 1 פֹּר - יִנְפֶה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שְׁהוֹסִיף עַל פֵּית פֹּר
2 - יִחְזִיר לוֹ.

(56) משנה שם קג: וגמרא שם קד. (57) ולא הוסיף בדבריו, לא "מידה בחבל" ולא "בין חסר ובין יתר", וזהו "בית כור סתם", המהווה בעייה בגמרא, אם דינו כראשון או כשני. (58) מסקנת הגמרא (שם קד.). (59) זה הובא במשנה שם. (60) היינו, בערך בית כור, ובלשונו של רבינו בפירוש המשניות: "שנתפייסו שניהם בקרוב המידה". ולפיכך אין הקפדה אם קצת פחות או יותר, אבל לא במידה מופרזת, שהרי סוף סוף הזכיר "בית כור". (61) רבע הקב. (62) היא שישה קבים, ורבע הקב הוא אחד מארבעה ועשרים בסאה. ובבית כור, זהו שלושים רבעי הקב שהם שבעה קבים ומחצית הקב. (63) קיבל מה שקיבל, היינו, שהמקח קיים כמו שהוא, ואין אחד יכול לתבוע מהשני, לא את הפחת ולא את היתרון. (64) היינו, שאם יש חיסרון או יתרון יותר על המידה הראוייה, חייבים לעשות חשבון לא רק במה שיותר על המידה, אלא על כל מה שחסר או יתר (גמרא שם קד:).

- 3 ז. ומה הוא מִחְזִיר לו⁶⁵? אִם הַיְתָה הַתּוֹסֶפֶת פְּחוֹתָהּ
4 מִתְּשַׁעָה קֶבִין⁶⁶ - מִחְזִיר לוֹ דָּמִים בְּשַׁעַת הַמְּכִירָה⁶⁷,
5 לְפָחוֹת פָּחַ המוֹכֵר⁶⁸; וְאִם הַיְתָה הַתּוֹסֶפֶת סְמוּכָה
6 לְשָׂדָה אַחֲרָת שֶׁל מוֹכֵר - מִחְזִיר לוֹ אוֹתָהּ הַתּוֹסֶפֶת
7 קֶרֶקַע; שְׁהָרִי סוּמָה אוֹתָהּ לְשָׂרָר שְׁדוּתָיו וְאֵינֹ
8 מִפְּסִיד כָּלוּם. הַיְתָה הַתּוֹסֶפֶת יְתָרָה עַל תְּשַׁעָה קֶבִין⁶⁹
9 - נוֹתְנִין⁷⁰ רֵבַע לְכָל סָאָה וְסָאָה, וְהַנְּשָׂאָר⁷¹ יְתָר עַל
10 הַרְבָּעִים, אִם יֵשׁ בוֹ תְּשַׁעָה קֶבִין - נוֹתֵן לוֹ כָּל
11 הַרְבָּעִים כְּלָן עִם הַיְתָר מִן הַקֶּרֶקַע, וְנוֹתְנֹ לוֹ⁷²
12 בְּשַׁעָה שְׁלִקְחָהּ מִמֶּנּוּ⁷³.

(65) הלוקח למוכר, במקרה שיש יתרון על המידה, האם בדמים או בקרקע? (משנה קג:). (66) מידת שטח קרקעי הראוייה להיקרא: "שדה" (בבא בתרא יא.). (67) היינו, אם הייתה בזול בשעת המכירה והוקרה אחר כך - נותן לו לפי הזול (ראה להלן בתחילת הלכה ח). ומקור הדברים שם קד. ולא ייפו כוחו של מוכר, להכריח את הלוקח שיקנה ביוקר, שהרי הלוקח אומר לו: אני איני רוצה לקנות קרקע שלך, ואם אתה רוצה להכריחני לפי תקנת חכמים, תן לי אותה בשער הזול ("ר"י בן מיגאש)) ומה שאמר רבינו "לייפוט כוח המוכר" - אינו אלא לומר שאם רצה, לוקח הקרקע כדלהלן. (68) שאם רצה - מחזיר לו הלוקח את הקרקע, כי בעצם היה צריך לקבל את הקרקע שלו בחזרה, אלא שייפו חכמים את כוחו לקבל דמים, כיוון שהיתרון הוא פחות מלהיות שדה, והוא נטול ערך בשבילו. (69) שאז היא ראוייה להיקרא שדה (שם יא.), ואין המוכר מפסיד כלום, אם הוא מקבל את הקרקע שלו בחזרה. (70) אין נותנים ללוקח, אלא מחשבין ומנכים מן התוספת את החלק שהיה ראוי להיות שייך ללוקח, ורק את היתר מצרפים לתשעה קבים. (71) מקור דברי רבינו שם קד: "ואי איכא מילתא יתירא לתשעת קבין הדרי" וכפירוש ה"יש מפרשים" שברשב"ם: "שצריך ט' קבין יותר לבד כל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קצו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה העלה את הדבר בצריך-עיון. (99) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז.ט.

יג. המוכר לחברו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה וכתב הרגל בה, אפלו אמר לו יש במשיחתה¹⁰⁰ מאתים¹⁰¹, ונמצאת מאה וחמשים - הגיעתו, שהרי ידעה וקבל עליו. וזה שהזכיר לו החשבון - פלומו, שהוא יפה כמו שדה אחרת שיש במשיחתה מאתים¹⁰².

100 במידתה. (101) בגמרא יש: "עשרים, וחמש עשרה" במקום "מאתים, ומאה וחמשים" אבל היחס הוא זהותי, והיינו, שההפרש הוא ברבע. וכתב המגיד משנה שיש אומרים שאף עד למחצית קיים המקח. (102) ולהשביח מקחו התכוון, אף על פי שלאמיתו של דבר אינה שווה כן (רשב"ם. וכן נראה מדברי רבינו - ב"ח שם).

יד. האומר לחברו: בית פלוני¹⁰³ אני מוכר לך, אף על פי שאין במשיחתו אלא לתה¹⁰⁴ - הגיעו; שלא מוכר לו אלא מקום הנקרא בית פור. לפיכך צריך המוכר¹⁰⁵ להביא ראיה שהוא נקרא בית פור. וכן האומר לחברו: פרום שלי במקום פלוני¹⁰⁶ אני מוכר לך, אף על פי שאין בו גפנים¹⁰⁷ - הגיעו; והוא שהיה קורין אותו פרום. וכן האומר לחברו: פרדס זה אני מוכר לך, אפלו אין בו רמונים¹⁰⁸ - הגיעו; והוא שיקרא פרדס. וכן כל פיוצא בהן.

103) כן כתב הראב"ד (בשיטה מקובצת שם): "האומר לחברו בית כור זה אני מוכר לך - זה וזה גרסין". ומשמע דווקא אם אומר "זה" או "פלונני", אבל אם אמר לו בית כור סתם, צריך לתת לו בית כור שלם (קצות החושן, סימן ריח סעיף קטן א). (104) חצי כור. (105) בברייתא שם נאמר: "והוא שנקרא בית כור", ומזה נראה שהמוכר צריך להוכיח שזה נקרא כך. וכן כתב רבינו למעלה פרק כא הלכה כא, עיין שם. (106) ביטוי זה - כביטוי "בית כור פלוני", ראה למעלה. (107) שזה הנותן את השם "כרום". (108) כמו שנאמר (שיר השירים ד, יג): "שלחך פרדס רימונים" (שיטה מקובצת בשם הרב יהונתן). וראה למעלה פרק כד הלכה יד.

טו. וכל הדברים האלו - במקום שאין שם מנהג, כמו שבארנו; אבל במקום שיש מנהג - הלף אחר המנהג, ואחר לשון רב אנשי המקום¹⁰⁹ הידועים להן.

109) אף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב (למעלה פרק כו הלכה ה) - בעניין הלשון, הכל מודים שהולכים אחר הרוב, שהוא קובע הלשון לכל העולם, וגם המיעוט יודע שזוהי הלשון המקובלת, וראה למעלה פרק כז הלכה ב (אבן האזל).

85) כגון, שנתגלו בה מים. וכפי שהיא עתה, אין לכופף את הלוקח להחזיר לו דמים, כיוון שיש בה חצי קב. 86) כגון, שייבש בו המעיין. (87) שהבעייה שם לא נפתרה. (88) ולא פירש רבינו מהו דינו של ספק זה. ונראה שאין כופין את הלוקח, שהמוציא מחבירו עליו הראייה. ועיין במגיד משנה.

1 יא. האומר⁸⁹ לחברו: בית פור עפר אני מוכר לך, 2 מדה בחבל⁹⁰, בין חסר בין יתר⁹¹, אומר: בית 3 פור אני מוכר לך, בין חסר בין יתר, מדה בחבל - 4 הלף⁹³ אחר הפחות שב'לשונות⁹⁴, ואין לו אלא 5 כדין⁹⁵, אם חסר אם יתר.

89) כחכמים בגמרא שם קה. (90) שלפי זה מנכה או מחזיר אפילו כל שהוא (למעלה הלכה ה). (91) שלפי זה אם חסר או יתר אחד מעשרים וארבעה הרי זו מחילה (למעלה הלכה ו), והרי סתירה בדבריו. (92) כלומר, שאין הפרש איזו לשון נאמרה בראשונה ואיזו באחרונה, בניגוד לשיטת בן ננס שהולכים אחרי הלשון האחרונה. (93) לשון הגמרא, שם קה. והטעם, שספק לנו איזו לשון היא עיקר, ולפיכך הולכין אחרי הפחות שבלשונות. (94) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואין הלכה כבן ננס, אבל יקח הלוקח וכו' הפחות שבשעורין, וזהו שאמר וכו' הפחות שבלשונות". הרי דעתו כדעת רשב"ם. ראה להלן. (95) "כלומר: כדין המוציא מחבירו, שעליו הראייה" (ב"ח סימן ריח). ודעת רשב"ם שהלוקח הוא המוציא מחבירו לפי שהמוכר יש לו "חזקת מרא קמא" וכדעת רב נחמן בבבא מציעא קב: וראה בפרק ז מהלכות שכירות הלכה ב. וכן מפורש בדברי רבינו בפירוש המשניות. ראה למעלה.

6 יב. מוכר לו בית פור, ואמר לו: בסימנין 7 ובמצרים⁹⁶, פחת שתות או הותיר שתות - הגיעו⁹⁷; 8 פחת יתר על שתות - ינכה לו מן הדמים; הוסיף⁹⁸ 9 לו יתר על שתות - יתן לו דמים או קרקע, הפל 10 לפי השירור. אם הנשאר בשדה פחות מתשעה קבין, 11 ובגנה פחות מחצי קב, ולא היה סמוף לשדה 12 המוכר - מחזיר לו הדמים⁹⁹.

96) גבולות, שהגדיר לו את הסימנים והגבולות של הקרקע העומדת למכירה. (97) כלומר, הרי זו מחילה, שאין הלוקח יכול לתבוע ניכוי אם חסר, ולא המוכר לתבוע חזרה אם יתר. ואף על פי שאם אמר לו "בית כור" סתם, או אמר לו "בית כור הן חסר הן יתר" אין שם מחילה אלא אם פחת או הותיר חלק אחד מעשרים וארבעה (למעלה הלכה ו) - כאן שסימן לו המצרים, הרי זה כאומר לו "שדה מכורה לך, בין שהיא גדולה, בין שהיא קטנה" ומה שאמר לו בתחילת דבריו "בית כור" מועיל שאם פחת או הותיר יותר משתות שאין זו מחילה (רשב"ם שם). (98) מסקנת הרמב"ם עצמו, המשווה דין זה עם אלו הקודמים, וכנראה אף לעניין זה, שאם יש יותר משתות שחייב להחזיר אף את השתות, וכן בחיסרון, שלכל עניין הם שווים (כסף משנה, והמגיד

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום רביעי י' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק תְּשֻׁעָה וְעֶשְׂרִים¹

(1) נתבארו בו דיני החרש והשוטה והקטן והשיכור וכל פרטיהן במקח וממכר.

1 א. שְׁלֹשָׁה אֵינָן² מְקַחֵן³ מְקַח וְאֵינָן מְמַכְרִין⁴ מְמַכְרֵם⁵,
2 דִּין תּוֹרָה: הַחֲרֹשׁ, הַשּׁוֹטֵה וְהַקָּטָן. אֲבָל⁶ חֲכָמִים
3 תִּקְּנוּ שְׂיִהְיֶה הַחֲרֹשׁ וְהַקָּטָן נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמַעֲשִׂיו
4 קְנִינִין, מִשּׁוּם⁸ פְּדֵי חַיִּימוֹ.⁹

(2) כמו שמפורש בהרבה מקומות בש"ס, ולדוגמא במשנה (גיטין נט:): שמציאת חרש שוטה וקטן אין בה איסור גזל מן התורה, אלא חכמים אסרוה מפני דרכי שלום (וראה פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ב) - הרי שאין קנינים קנין מן התורה. (3) כשהם קונים. (4) כשהם מוכרים. (5) לא הזכיר רבינו אלא מקח וממכר, שאנו זקוקים להקנאתם של אלו: להקנות את המקח (כשהם המוכרים) ולהקנות את הדמים (כשהם הקונים), אבל מתנה לא הזכיר. ונראה שהוא סובר שבמתנה יש להם קנין מן התורה, מפני שדעת אחרת מקנה להם. וכן נראה בפ"ח מהלכות לולב הלכה י, ועיין שם בהערה עב. וראה בפ"ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז. (6) משנה וגמרא, גיטין נט. (7) אבל בשוטה לא תיקנו (להלן הלכה ד). (8) שם, אצל קטן, והוא-הדין לחרש (מגדל עז). (9) ראה להלן הלכה ו, שכל זה במטלטלין אבל לא בקרקע.

5 ב. הַחֲרֹשׁ¹⁰ פִּיצֵד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן? חֲרֹשׁ שְׂאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ
6 וְלֹא מְדַבֵּר¹¹, או מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ פְּלוֹם - מוֹכֵר
7 וְלוֹקֵחַ הַמְטַלְטְלִין בְּרַמְיָה¹², אֲבָל לֹא בְּקַרְקָע¹³. וְאֵף
8 בְּמַטְלְטְלִין לֹא יִתְקַנְמוּ מַעֲשָׂיו עַד שְׁבוּדָקִין¹⁴ אוֹתוֹ
9 בְּדִיקוֹת רְבוֹת¹⁵ וּמְתִישְׁבִין בְּדָבָר.

(10) משנה, בגיטין נט. "חרש רומז ונרמז, וכן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין". (11) והוא החרש ש"דיברו בו חכמים בכל מקום" (תרומות פ"א משנה ב). (12) כתנא-קמא ולא ככן בתירא במשנה שם. (13) סובר רבינו, שמה שנאמר במשנה שם "במטלטלין" - אינו לבן-בתירא בלבד אלא גם לתנא-קמא. והראב"ד חולק על זה (מאירי גיטין שם עמוד 234, ועיין מגיד-משנה). ומה שאמרו במשנה שם: "חרש" - גם חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. ומה שאמרו (בתרומות שם) שחרש שדיברו בו חכמים בכל מקום, הוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר - אין זה אלא חרש הנמנה ביחד עם שוטה וקטן, אבל אם נאמר חרש לחוד, בלי סמיכות לשוטה וקטן, - אף חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. וזהו מה שאמרו בגיטין עא. "מדבר ואינו שומע - זהו חרש", שלכאורה אין הלכה מיוחדת לחרש זה, אבל הכוונה למשנה בגיטין הנ"ל, שחרש רומז ונרמז, ועל זה אמרו שגם מדבר ואינו שומע זהו חרש לענין זה (הגר"א בחושן-משפט סימן רלה ס"ק נד, ונתיבות-המשפט ב'משפט האורים' שם ס"ק כ). [ומה שאמרו בגיטין שם: "מדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אלם, וזהו הרי הן כפקחין לכל דבריהם" - אין הכוונה ב"זה וזה" גם

למדבר ואינו שומע, אלא "זה וזה" היינו גם "שומע ואינו מדבר" וגם "אלם" שדיבר ושוב נשתתק, ועל זה אמר ששניהם כפקחין (אלא שבתוספתא פ"א דתרומות, הנוסחא להיפך: "שומע ואינו מדבר זהו אילם, מדבר ואינו שומע זה הוא חרש, וזה וזה הרי הוא כפקח לכל דבר". וראה ב'דריש' סימן רלה, ס"ק יט בסופו). וכן נראה שפירש המאירי שם (עמוד 251 ד"ה אע"פ שבפקח), אבל מדבר ואינו שומע אינו כפקח לכל דבריו. ואינו מוכר בקרקעות, לפי שבקרקעות צריך חריפות יתירה, שהרי גם בן יג שנה אינו יכול למכור קרקעות, עד שיהא יודע בטיב משא ומתן, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יב ('נתיבות' שם). וראה במגיד-משנה וכסף-משנה]. (14) כמו שבודקין לגיטין. וראה להלן הלכה ג שבודקין מי שנשתתק. (15) יותר ממה שבודקים את מי שנשתתק, שאין דעתו צלולה כל-כך (סמ"ע שם ס"ק מח).

10 ג. אֵלֶם¹⁶ שְׁשׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, או מִי שֶׁנִּשְׁתַּתְּק¹⁷ -
11 מְקַח¹⁸ וּמְמַכְרֵם וּמְתַנְוִי וּמְתַנְוִי קְנִינֵי מְכָל, בֵּין
12 בְּמַטְלְטְלִין בֵּין בְּקַרְקָע¹⁹. וְהוּא שְׂיִבְדֵק בְּדָרְךָ שְׁבוּדָקִין
13 לְגִטִּין²⁰, או יִתְכַב בְּכֶתֶב יָדוֹ²¹.

(16) גיטין עא. (17) אחרי שמקודם ידע לדבר, בניגוד לשומע ואינו מדבר - שאינו יכול לדבר מיום הוולדו. (18) ברייתא, גיטין שם: "כשם שבודקין אותו (=את הנשתתק - רש"י) לגיטין, כך בודקין אותו למשאות ולמתנות (=למשא ומתן)". (19) שהרי אף לגיטין הוא כפיקח ממש. (20) ראה פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. (21) ראה בהלכות גירושין, שם.

14 ד. הַשּׁוֹטֵה²² - אֵינָן²³ מְקַחוֹ מְקַח וְאֵינָן מְמַכְרוֹ מְמַכְרֵם
15 וְאֵינָן מְתַנְוִי קְנִינֵי. וּבֵית דִּין²⁴ מַעֲמִידִים
16 אַפְסוּרָאפוֹס לְשׁוֹטִים, בְּדָרְךָ שְׁמַעְמִידִין לְקַטְנִים.

(22) ראה הגדרתו בחגיגה ג: ובפ"ט מהלכות עדות הלכה ט. (23) בהרבה מקומות בספרות התלמודית, מהם: כתובות כ. ובבא-בתרא קנה: (24) נלמד ממימרא של מר עוקבא בכתובות מח. וראה בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא.

17 ה. מִי²⁵ שֶׁהוּא עֵת שׁוֹטֵה וְעַת שְׁפוּי²⁶, כְּגוֹן אֵלוֹ
18 הַנִּכְפְּיִן²⁷ - בְּעֵת שֶׁהוּא שְׁפוּי כָּל מַעֲשָׂיו קְנִינִין,
19 וְזוֹכֵה לְעַצְמוֹ וְלְאַחֵרִים כְּכֹל בֶּן דַּעַת. וְצָרִיכִין
20 הַעֲדִים לְחֻקְ הַדְּבָר הַיָּטִב, שְׂמָא בְּסוֹף שְׁטוּתוֹ²⁸ או
21 בְּתַחֲלַת²⁹ שְׁטוּתוֹ עֲשֵׂה מָה שֶׁעֲשָׂה³⁰.

(25) כתובות כ. וראש השנה כח. (26) ברעה צלולה. (27) חולי נופל. (28) היינו, שעדיין לא עברה שטותו לגמרי. (29) שכבר התחילה השטות, וראה בסמ"ע סימן רל"ה ס"ק נב. (30) שאז אין מעשיו כלום.

22 ו. קָטָן³¹ עַד שֶׁשׁ שָׁנִים - אֵינָן הַקְּנִינֵי לְאַחֵרִים
23 פְּלוֹם³²; וּמִשֶּׁשׁ שָׁנִים³³ עַד שְׂיִגְדִיל³⁴, אִם יוֹדֵעַ³⁵
24 בְּטִיב³⁶ מִשָּׂא וּמִתָּן - מְקַחוֹ מְקַח, וּמְמַכְרוֹ מְמַכְרֵם,
25 וּמְתַנְוִי³⁷ קְנִינֵי³⁸. בֵּין³⁹ בְּדָבָר מְרַבָּה⁴⁰, בֵּין בְּדָבָר
26 מוּעָט; בֵּין בְּמַתְּנֵת בְּרִיא, בֵּין בְּמַתְּנֵת שְׂכִיב מְרַע⁴¹.

1 "יתומים אינם בני מחילה", וכנראה שפירש "עד שתות כגדול" - מלמעלה, כלומר עד שתות בטל מקח, ואילו בפחות משתות לא דיברו (מאירי). ולדעת רבינו צריך לומר, שדין מחילה ביתומים אינו חמור יותר מגוף הדין של מקח וממכר, שאע"פ שאינם בני משא ומתן - תיקנו להם חכמים את אלו, משום כדי חייבהם, כמו כן תיקנו להם גם דיני אונאה, מאותו הטעם. (52) לעיל פ"ב ה"ב-ד. (53) למד כן ממה שאמרו גיטין נב. (ופסקה רבינו למעלה פ"ט ה"ד ואילך) בנכסי יתומים יש להם אפטרופוס, שאין קונים מהם בכסף, ולמד מזה גם לקטן עצמו (מגיד-משנה). (54) וגם נתנו לו מעות. אבל במשיכה לחוד לא קונים מהם, ואם רצו חוזרים בהם (למעלה שם ה"ג). (55) שגם גדול אינו קונה בכסף, אלא שחייב ב"מי שפרע", וראה למעלה בפרק ט.

22 ט. וכן⁵⁶ אם קנו⁵⁷ מיד הקטן או השפיר מקום⁵⁸ המטלטלין, והזר בו - לא קנה הלוקח; שאין מוציאין מידי הקטן פדיון⁵⁹, ואין קנין מיד הקטן כלום⁶⁰; שהקנין בפטר⁶¹, ואין העדים חותמין אלא על שטר של אדם גדול⁶².

56 נמשך אחרי "ואני אומר" שבהלכה הקודמת. (57) בקנין חליפין. (58) אחד מדרכי הקנין, שהלוקח קונה או שוכר את המקום בו נמצאים מטלטלין מסויימים העומדים למכירה, ואחרי שקנה את המקום, קונה את המטלטלין שעליו בתורת קנין "חצר", ולא צריך קנין אחר. (59) שבקנין כסף או בקנין חליפין, נשארים המטלטלין ברשות היתומים, מה-שאינ-כן בקנין משיכה, שהלוקח מושכם לרשותו. וגם בדין השכיר מקום המטלטלין, אע"פ שלהלכה הם עומדים ברשות הקונה, כיון ששכר את מקומם - למעשה הם עומדים בבית הקטן, וצריך להוציאם מהם בדין. והראב"ד נתן בזה טעם אחר: שכירות הרי היא כמכר (בבא-מציעא נו:). וכשם שאינו יכול למכור קרקעות (למעלה הלכה ו), כן אינו יכול להשכירם. (60) אפילו באופן שאין המטלטלין ברשותו של הקטן, ואין צריך להוציאם מידו (סמ"ע שם ס"ק כה). (61) בכ"י תימן "כשטר", וכ"ה בשו"ע שם סעיף ה. כלומר, כל קנין עומד להכתב, כמו שאמרו כמה פעמים בגמרא (ומהם: גיטין נא. ובבא-בתרא מ.), וסובר רבינו שצריך שיהיה הקנין ראוי לכתובה. (62) בבא-בתרא קנה.

27 י. וכן⁶³ קטן שקנה מטלטלין, וקנו מידו, ושכר⁶⁴ מהם המקום - לא קנה עד שישמשו, לפי שאינו זוכה בדרךים שזוכין בהן הגדולים⁶⁵. ראיה לדבר: שאין חצר⁶⁶ של קטן ולא ארבע אמות⁶⁷ שלו קונין לו⁶⁸, מפני שנתרבו מדין שליחות⁶⁹ ולא מדין ידו, כמו שיתבאר⁷⁰, ולא יהיה הקנין⁷¹ או שכירות המקום גדול מחצרו⁷². אבל הקטנה, שנתרבתה חצרה מידה⁷³ - תקנה המטלטלין מאחרים אם קנו מידה⁷⁴ או בשכירות מקום.

(63) גם זה המשך למה שכתב למעלה (הלכה ח), "ואני

1 ודבר זה מדברי חכמים, כמו שפארנו, פדי שלא
2 יבטל, ולא ימצא מי שימכר לו, ולא יקח ממנו.
3 והכל במטלטלין⁴²; אבל בקרקע - אינו מוכר ולא
4 נותן⁴³ עד שישגדיל.

(31) גיטין נט. משנה וגמרא. וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה ז. (32) אבל לעצמו זוכה לפני זה, כמו שיוצא מהמירא של רבא בגיטין סה. וראה במגיד-משנה ובסמ"ע סימן רלה ס"ק ב. (33) [היינו שגמרו שש שנים, והוא כנס בתחילת השנה השביעית (מאירי שם עמוד 235)]. וראה להלן הלכה ח והערה מט. (34) שיהיה גדול - בן שלש-עשרה שנים ויום אחד. (35) יוצא מתוך השקלא-וטרין בגיטין שם. וראה להלן הלכה ח. (36) ענין (סמ"ע ס"ק ד), או טבע ('ערוך' ערך טיב). (37) שם, כמו בר רב אשי. (38) וגם כאן משום כדי חייו, שכל נותן מתנה לחבירו - בוודאי קיבל ממנו איזו טובת הנאה מקודם. (39) שם. (40) שבוודאי עשה לו המקבל טובה מרובה. (41) שזה רק בדיבור. (42) משנה, שם. וראה למעלה הערה יב. (43) דקדק לכתוב "אינו מוכר ולא נותן" להורות שלקנות הוא יכול, כמו שהסביר להלן הלכה יא.

5 ז. במה⁴⁴ דברים אמורים? בקטן שאין לו
6 אפטרופוס; אבל אם היה⁴⁵ לו אפטרופוס - אין
7 מעשיו כלום⁴⁶, אפלו במטלטלין, אלא מדעת
8 האפטרופוס; שאם רצה לקיים מקחו וממכרו
9 ומתנתו במטלטלין⁴⁷ - קיים.

(44) מימרא של רפרם, בכתובות ע. (45) שאז אין כאן חשש יותר משום כדי חייו. (46) בין במקח וממכר ובין במתנה, כמו שכתב להלן, ובניגוד לדעת הר"ח שהובאה בהגהות מיימוניות כאן, וב'תוספות' כתובות שם ד"ה אבל, שבמתנה אפילו אם היה לו אפטרופוס - מתנתו מתנה. (47) ולא בקרקע.

10 ח. בודקין⁴⁸ את הקטן אם יודע בטיב משא ומתן⁴⁹
11 או אינו יודע; לפי שיש קטן חכם ונבון, שהוא
12 יודע והוא בן שבע⁵⁰, ויש אחר, שאפלו בן שלש
13 עשרה אינו יודע בטיב משא ומתן. קטן היודע
14 בטיב משא ומתן שאין לו אפטרופוס, שנושא ונתן
15 במטלטלין וטעה - דינו כדין הגדול: פחות משתות
16 - מחילה⁵¹, שתות - מחזורי ההננה, יתר על שתות
17 - בטל מקח, כמו שפארנו⁵². ואני אומר⁵³, שאין
18 מקח הקטן וממכרו במטלטלין קנין אלא בשמשך
19 או המשיך⁵⁴; אבל אם נתן מעות על המקח וחזרו⁵⁵
20 בו - אינו מקבל מי שפרע, ואחרים שחזרו בו -
21 מקבלין מי שפרע.

(48) גיטין נט. שהכל תלוי בחריפותו של הקטן. (49) פירוש: במטלטלין (מגיד-משנה). (50) [היינו בתחילת השנה השביעית, ראה למעלה הלכה ו והערה לב]. (51) גיטין שם: "עד שתות כגדול" כלומר עד שתות - מחילה. והראב"ד תמה על זה, על-פי הכלל הידוע:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) היינו, אף מן התורה, עיין בבבא-בבא-בבא קנה: ". . . מטלטלי דזביניה זביני" (בן יג שנה שאינו יודע בטיב משא ומתן, ועיין רשב"ם שם). 82) כן דעת הר"ף, שמעשה של רבא שם היה כמוכר בנכסיו, וגרס שם "ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי, אתא לקמיה דרבא כו' אמר להו זביניה לאו זביני" (מפני שלא ידע בטיב משא ומתן, ולא גרסינן "דאזל זבין נכסי אבוה") וכן שם מה ששלח גידל בר מנשיא בחינוקת בת ארבע-עשרה שנה ויום אחד, ואמרו לו אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח, - הכל מדובר במוכר נכסיו ולא נכסי אביו.

12 יג. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּקָרְקַע שְׁלוֹ⁸³; אֲבָל
13 קָרְקַע שְׁרִישׁ⁸⁴ מְאֹבְתָיו אוּ מְשָׁאָר מִוְרִישׁוֹ⁸⁵ - אֵין
14 מִמְּכָרוֹ מִמְּכָר עַד שִׁיחָהּ בֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה⁸⁶, אָף עַל
15 פִּי שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְיֹדֵעַ בְּטִיב מְשָׂא וּמִתָּן⁸⁷;
16 שְׂמָא יִמְכֹר בְּזוּל, מִפְּנֵי שְׁדַעְתּוֹ נֹטָה אַחַר הַמְּעוֹת⁸⁸,
17 וְעֵדִין לֹא נִתְּשָׁבָה דַּעְתּוֹ בְּדַרְכֵי הַעוֹלָם.

83) שקנה אחר שהגדיל, וידע בטיב משא ומתן (למעלה ה"ב), או אפילו כשהיה קטן (למעלה ה"א). 84) מימרא של שמואל, בבבא-בבא קנו. ושל רבא, בגיטין סה. 85) אע"פ שבגמרא (שם ושם) לא נזכרו אלא "נכסי אביו" - סובר רבינו שאין הבדל ביניהם, שכיון שלא טרח בנכסים אלו - עלול הוא למכרם מתוך קלות דעת (הגר"א סימן רלה, ס"ק כו). והרשב"א חולק וסובר ש"נכסי אביו" דוקא, שלא תיקנו חכמים אלא בדבר המצוי, וזה אינו אלא ירושה מאב (מגיד-משנה). 86) כרבא בגיטין שם, וכרב הונא בר חנינא בשם רב נחמן, ולא כרבא בשמו (ב"ב קנה). ובאופן זה ממכרו ממכר אפילו אם אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). 87) שאם אינו יודע בטיב משא ומתן - אינו יכול למכור אפילו בנכסיו. ואם כן, מה שאמרו "בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים" - הכוונה אפילו באופן שיוודע בטיב משא ומתן. 88) בבא-בבא קנו. "זימנין דמקרקשי ליה זוזי. אבל נכסים שקנה כיון שטרח בהם, אין דעתו קלה למכרם (הגר"א, הובא למעלה הערה פד). נודין מטלטלין שירש, לא נזכר כאן, ובשו"ע סימן רלה סעיף ט כתב: "וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי שערות, מוכר בין במטלטלין בין בקרקעות, בין שלו בין של אביו". והעיד הגר"א (שם ס"ק לג) ש"בין במטלטלין" מיותר, שהרי במטלטלין מוכר אפילו בפחות מבן כ'. ואם נניח כי בשל אביו אינו מוכר אפילו במטלטלין כל זמן שאינו בן כ' - הדברים מיושבים, וראה להלן הלכה זו והערה קד].

18 יד. מִתְּנָתוֹ⁸⁹ בְּשֵׁהוּא פְּחוֹת⁹⁰ מִבֵּין עֲשָׂרִים, בֵּין⁹¹
19 מִתְּנַת פְּרִיא בֵּין מִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע - הָרִי זֹו קִנְיָת;
20 שְׂאֵלוֹ⁹² לֹא הִגִּיעַ לוֹ הַנְּיָה גְדוּלָּה - לֹא נִתַּן, וְהוּא
21 דָּבָר שְׂאֵינוֹ מְצוּי תְּמִיד⁹³, וְאִמְרוּ חֲכָמִים: תִּתְּקַם;
22 מִתְּנָתוֹ⁹⁴, כְּדִי שִׁיחָהּ דְּכָרֵיו נִשְׁמָעִין⁹⁵.

89) שם קנה: מימרא של אמימר. 90) אבל הוא יותר מבן שלש-עשרה (מגיד-משנה). 91) נלמד מפעוטות למעלה הלכה ו (מגיד-משנה). 92) שם קנו. 93) ועל דבר שאינו

אומר". 64) בכ"י תימן: "וקנו ממון (צ"ל "מהן") או שכר". וכ"ה ב'טור': "וקנה מידם או שכר". "וקנה", היינו קנין סודר. 65) כלומר, לא תיקנו לו חכמים לקטן אלא קנין משיכה ולא קנין סודר. 66) כלל הוא, שחצרו - היינו כל רשותו הפרטית של האדם, קונה לו כל מה שנמצא בתוכו. 67) תקנת חכמים, שכל אדם קונה כל מה שנמצא מונח בלי בעלים בארבע אמות סביבו, למנוע מחלוקת והתנצחות (בבא-מציעא י). 68) שם י: ויא. ודעת הראב"ד (להלן ה"א) שלא אמרו קטן אין לו חצר אלא במציאה, אבל במקח וממכר שדעת אחרת מקנה לו - יש לו חצר. 69) ואין הקטן קונה בקנין חצר, מפני שאין קטן יכול לעשות שליח (בבא-מציעא שם). 70) [צריך לומר "שנתבאר", והוא בפרק יז מהלכות גזילה ואבדה הלכה ין]. 71) קנין סודר. 72) באופן שלא תיקנו חכמים בקטן אלא קנין משיכה בלבד ולא קניינים אחרים. 73) "שכשם שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה, וכשם שיש לה חצר לענין גט, כך יש לה לענין מציאה" (פ"ז מהלכות גזילה שם). ומקור הדברים מבבא-מציעא יא. ויב. 74) בכ"י תימן: "קנו מידן", וב'טור': "קנתה מידן". שמכיון שמצאנו בקטנה שחצרה כידה (מה-שאיין-כן בקטן) - הרחיבו גם חכמים את קנייניה, ועיין ש"ך סימן רלה ס"ק ג.

1 יא. יִרְאֶה לִי, שְׁקִטָן שְׁקִנָּה קָרְקַע וְנָתַן דָּמִים
2 וְהִחְזִיק⁷⁵ בְּקָרְקַע - תַּעֲמֹד בִּידוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאֵין
3 מִמְּכָרוֹ בְּקָרְקַע כְּלוּם⁷⁶; שֶׁהִקְטַן כְּמִי שְׂאֵינוֹ בְּפָנָיו
4 הוּא, וְזָכִין לְאָדָם שְׂלֵא בְּפָנָיו⁷⁷, וְאֵין חֲכִין לוֹ אֲלֵא
5 בְּפָנָיו⁷⁸.

75) דוקא אם נתן דמים והחזיק, אבל אם לא נתן דמים - דרך הקטן לחזור בו, שקרובה דעתו לגבי הדמים (סמ"ע ס"ק כט). 76) למעלה הלכה ו. - בכל זאת קניינו קנין, כמו שמבאר. ולפי זה, צריך לפרש מה שישנו במשנה (גיטין נט). "הפעוטות מקחן מקח וממכרן מוכר במטלטלין" - שתיבת "במטלטלין" איננה אלא על "ממכרן מוכר", אבל ב"מקחן מקח" - אפילו בקרקע. 77) קידושין מב. ושם מדובר גם בקטנים. [ואין קנין זה מן התורה, שהרי "זכין לאדם" אינו אלא על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה הלכה ב, וביקצות החושן סימן רלה, תחילת ס"ק ד), אלא תקנת חכמים היא כאן. ולא תיקנו אלא בחזקה, שהיא כמשיכה, שהביא הקרקע לרשותו, אבל בקנין אחר לא תיקנו. ולפיכך גם מטלטלין לא קנה בקנין סודר (למעלה ה"י) וראה בראב"ד ובמגיד-משנה]. 78) משנה, בגיטין יא:

6 יב. קָטָן שֶׁהִגְדִּיל, וְהֵבִיא הַזָּכָר שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אַחַר
7 שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה⁷⁹ וְהֵבִית אַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה⁸⁰, אָף
8 עַל פִּי שְׂאֵינוֹ יֹדֵעַ בְּטִיב מְשָׂא וּמִתָּן - מְקַחוּ מִקַּח
9 וּמִמְּכָרוֹ מִמְּכָר וּמִתְּנָתוֹ מִתְּנָה בְּמִטְלָטְלִין⁸¹; אֲבָל
10 בְּקָרְקַע - אֵין מְעַשְׂוִי קִנְיָן עַד שִׁיחָהּ יֹדֵעַ בְּטִיב
11 מְשָׂא וּמִתָּן אַחַר שֶׁהִגְדִּיל⁸².

79) ראה פ"ב מהלכות אישות הלכה י. 80) שם הלכה א.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל בנכסי אביו אף במטלטלין אין מכירתו מכירה (ראה למעלה הלכה יג והערה פז) ועיין סמ"ע סימן רלה ס"ק יד].
 106) שמכירתו אינה מכירה (למעלה הלכה יג).
 107) שהרי שלא בדין אכל. 108) כדין אריס, למחצה לשליש ולרביע, שאע"פ שלכאורה דינו כיוור שלא ברשות, כיון שלא נתייבשה עוד דעתו של המוכר (למעלה הי"ג) ויורד שלא ברשות בשדה שאינה עשויה ליעט, שמין לו וידו על התחתונה (פ"י מהלכות גזילה ואבידה ה"ד) ואינו מקבל כאריס - כאן תיקנו חכמים שיקבל כאריס, שאם לא כן יפסיד את השדה כיון שיוודע שבכל שעה אפשר להוציאה מידו, וכמו שמצאנו בבעל בנכסי אשתו קטנה (כתובות פ. - הגר"א שם ס"ק מה, והסמ"ע שם ס"ק מא נסתפק בזה).
 109) כמו שמצאנו בקטנה שנתקדשה, שאם גדלה שעה אחת ושתקה, שזקוקה לגט, ואינה יוצאה במיאון (פי"א מהלכות גירושין הלכה ו). וכמו כן בקטן שנתגייר ע"י ב"ד ולא מיחה כשנתגדל, ששוב אינו יכול לחזור בו (פ"י מהלכות מלכים הלכה ג). ועיין עוד בפ"כ מהלכות אישות הלכה יג (מגיד-משנה והגר"א ס"ק מו).

23 יח. השפור¹¹⁰ - מקחו מקח, וממכרו ממכר,
 24 ומתנותיו קמין. ואם¹¹¹ הגיע לשכרותו של לוט,
 25 והוא השפור שעושה ואינו יודע מה עושה¹¹² - אין
 26 מעשיו פלוס, והרי הוא פשוטה¹¹³ או פקטן פחות
 27 ממן שש¹¹⁴.

110) תוספתא תרומות פ"ג, ובבלי עירובין סה.
 111) מימרא של רבי חנינא בעירובין שם. 112) כמו שנאמר (בראשית יט, לג): "ולא ידע בשכבה ובקומה".
 וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה יח. 113) למעלה הלכה ד. 114) למעלה הלכה ו.

יום חמישי י"א אדר ה'תשע"ז

פרק לשלישים

1) נתבאר בו משפטי המוכר דבר לאחר שלא מדעתו, וכן דין העבד עם אדון, ודין האשה עם הבעל, ודין האפטרופוסין בנכסי יתומים. ונסתיים הפרק בדין המוכר או הנותן ביום שבת קודש, ונסתיימו ההלכות.

28 א. המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן
 29 הלוקח שלא מדעתו² - יד הלוקח על העליונה³;
 30 ואם רצה לוקח - אין המוכר יכול לחזור בו⁴, ואם
 31 לא רצה⁵ - תחזור לבעליה⁶. לפיכך⁷ פותחין⁸ שטר
 32 למוכר אף על פי שאין הלוקח עמו. וילעולם⁹
 33 הלוקח¹⁰ נותן שכר הסופר¹¹, ואפילו מכר שדהו
 34 מפני רעתה¹².

2) כגון שזיכה לו המוכר על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב). 3) כדי שתהיה זאת זכות גמורה. בהתאם לכלל הידוע: "זכין לו לאדם, שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו" (הלכות זכיה ומתנה שם).
 4) לפי שקנאה הלוקח. כן הוא בקידושין ז. שאם אמר

מצוי לא גזרו חכמים, כמפורש בכמה מקומות בתלמוד, ועיין מגיד-משנה הלכה יג (הובא למעלה הערה פד).
 94) אפילו בנכסי אבותיו, ואפילו אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). 95) גמרא בבא-בתרא שם.

1 טו. במה⁹⁶ דברים אמורים שהוא מוכר קרקע אביו
 2 פשהוא בן עשרים? פשהביא שתי שערות או
 3 פשנולדו לו סימני סריס⁹⁷; אבל אם לא הביא שתי
 4 שערות ולא נעשה סריס - קטן הוא, ואין ממכרו
 5 בקרקע ממכר, ואפילו בנכסיו, עד שיגדיל לרב
 6 שנותיו⁹⁸.

96) שם קנה: 97) שאינו ראוי להוליד, וסימני מפורשים בפ"ב מהלכות אישות הלכה יג. 98) היינו שלשים וחמש שנה ויום אחד (הלכות אישות שם, הלכה יא).

7 טז. מי⁹⁹ שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ומת,
 8 ובאו קרוביו ורערו שהיה קטן בשעת המכר¹⁰⁰,
 9 ובקשו לבדקו¹⁰¹ - אין שומעין להם לנולדו¹⁰². ועוד,
 10 שהסימנים משתנין במיתה¹⁰³. וחקקה היא, שאין
 11 העדים הותמין על השטר אלא אם בן ידעו בודאי
 12 שהמוכר גדול¹⁰⁴.

99) ברייתא שם קנה. מעשה שבא לפני רבי עקיבא. 100) ואין ממכרו ממכר (למעלה הלכה טו). 101) אם היו בו סימני גדלות. 102) [במסכת שמחות (פ"ד הי"ב) הובא אותו מעשה שהובא בבבא-בתרא שם בלשון זה: "אל יבדק, מאחר שנסתם הגולל אין מזיזין את המת ממקומו". וכן הוא בשו"ע יורה-דעה (סוף סימן טג). ואע"פ שאיסור ניוול המת הוא אפילו לפני הקבורה, כמפורש בחולין יא: - אין זה אלא בבדיקת איבריו הפנימיים, אם אינו טריפה, אבל לבדוק מבחוץ אם יש לו שתי שערות, אין זה ניוול. ועיין בהגהות 'בית הלל' ליוורה-דעה שם]. 103) גם נימוק זה שם. כלומר, שאע"פ שלא נמצאו הסימנים לאחר מיתה, יתכן שהיו מחיים ונשתנו לאחר מיתה. 104) שם קנה. וראה למעלה הלכה ט.

13 יז. פחות ממן עשרים שמכר קרקע אביו¹⁰⁵ -
 14 חוזר¹⁰⁶ ומוציא מיד הלוקח, בין קדם עשרים בין
 15 אחר עשרים. ומוציא מן הלוקח כל הפרות
 16 שאכל¹⁰⁷. ואם הוציא הוצאות או שנטע וזרע -
 17 שמין לו¹⁰⁸ ומחזיר את השאר. בדין הזה הורו
 18 רבותי. ואני אומר, שאפילו קטן שמכר קרקע מנכסי
 19 אביו, וכשנעשה בן עשרים לא מחה - אינו יכול
 20 לחזור¹⁰⁹; שפינן שלקח המעות ונשתמש הלוקח
 21 בקרקע זו לפניו פשהוא בן עשרים ולא מחה -
 22 נתקיימה בידי הלוקח, שהרי רצה בממכרו.

105) [ובנכסי עצמו, אם אינו יודע בטיב משא ומתן, אע"פ שגוף הקרקע אינו מכור - אינו מוציא הפירות, שהרי מטלטלין הם ובמטלטלין מכירתו מכירה (למעלה הלכה יב,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 אָבֹל²⁵ הִבְעֵל שְׁמֹכֵר אוֹ נָתַן, בֵּין קִרְקַע שְׁהַכְנִיסָה²⁶
 13 לֹא אִשְׁתּוֹ בְּכֶתֶבְתָּהּ אוֹ קִרְקַע שְׁהַכְנִיס לָהּ שׁוֹם²⁷
 14 מִשְׁלֹל²⁸ בֵּין קִרְקַע שְׁיַחֵד לָהּ בְּכֶתֶבְתָּהּ, אִף עַל פִּי
 15 שְׁקִנּוֹ²⁹ מִיֵּד הָאִשָּׁה אַחֵר שְׁקִימָה מְעַשְׂיוֹ - הֵרִי פֹל
 16 מִה שְׁעָשָׂה בְּטֹל³⁰; מִפְּנֵי³¹ שְׂהִיא אוֹמְרַת³²: נַחַת רוּחַ
 17 עֲשִׂיתִי לְבַעְלִי³³.

18 מקור דברי רבינו, בספר "המקח והממכר" שער ד.
 19 נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והוא זוכה אף בגופם
 של אלו, אלא שהוא נושא באחריות במקרה של אבדון או
 כליון, ומכאן המונח "ברזל", שהאשה יכולה לבטוח בהם
 בבטחון של ברזל. 20 כל נכסי הבעל משועבדים לכתובת
 האשה, ועם זה יש שהוא מייחד שדה מסויים לגביית
 הכתובה, ואז אין הבעל יכול למכור שדה זה בלי הסכמתה.
 21 נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והבעל אינו זוכה
 בגופם אלא בפירותיהם, אבל אינו נושא באחריות להם ואם
 אבדו או כלו, אבדו לאשה. ו"מלוג" היינו מריטה ותלישה,
 כמורת השערות ומניח הראש, כן הוא אוכל הפירות ומניח
 הקרן (ערוך) ערך מלג, וראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה
 א והערה ט. 22 בנכסים שלו הטעם פשוט: יד האשה
 כיד בעלה, ואם הוא מקיים הרי שפעולת האשה נחשבת
 כפעולתו, ובנכסים המשותפים כגון נכסי צאן ברזל ומלוג,
 צריך בעצם הסכמת שניהם, והרי בזה שהיא הקדימה
 למכור, יש גם משום הסכמתה. 23 משנה בגיטין נה:
 24 שהאשה יכולה רק לעשות פעולות לזכות בעלה, ולא
 לחובתו כמו בעבר, ובנכסים המשותפים בכל אופן הרי
 צריך גם הסכמתו. 25 משנה בגיטין שם. ולפי
 ההסתייגות של האמוראים בבבא-בבא-בבא: וראה בפכ"ב
 מהלכות אישות הלכה יח. 26 והיינו נכסי צאן ברזל
 (וראה לחם-משנה בהלכות אישות שם). 27 שהבעל
 כותב לה שדה נגד הנדוניא שהיא הכניסה לו. 28 כן
 גירסת ה'תוספות' שם בניגוד לגירסת הרשב"ם.
 29 ולכאורה יש הסכמת שניהם. 30 המגיד-משנה מפרש
 שהמקח בטל על אתר, אך רבינו בפירושו המשניות בגיטין,
 אומר מפורש: "ויכולה להוציא מידי הלוקח כשתגבה
 כתובתה", הרי שעד אותו הזמן המקח קיים. 31 וטענה
 זו ישנה רק בנכסים אלו המנויים, שהיא בוטחת עליהם
 במיוחד ואינה להוטת למכרם. 32 היינו אם היא באמת
 אומרת כך, וראה 'בית שמואל' אבן-העזר סימן צ ס"ק נח.
 33 אבל לא הסכימה לכך בלב שלם.

18 ד. מְכַר אוֹ נָתַן נְכִסֵי מְלוֹג, בֵּין בְּקַרְקָעוֹת בֵּין
 19 בְּמַטְלְטְלִין - יֵד הָאִשָּׁה עַל הָעֲלִיּוֹנָה; רַצְתָּהּ³⁴ לְבָטֹל
 20 - מְבַטְלָהּ³⁵, וְאִם³⁶ קִיְמָה³⁷ מְעַשְׂיוֹ³⁸ - קָנּוּ
 21 הַלְקִיחוֹת³⁹.

34 שבנכסים שלה צריך הסכמת שניהם, של הבעל ושל
 האשה. 35 ובטל המכר אף לפירות, שהם לגמרי ברשות
 הבעל, כתובות צ: 36 בבא-בבא-ג. 37 שבנכסי מלוג,
 אין היא יכולה לטעון טענת "נחת רוח עשיתי לבעלי",
 מכיון שהם כולם שלה, ואין כאן חשש לעורר איבת הבעל,
 אם לא תסכים. וראה להלן הלכה ו והערה נה. 38 בכ"י

לחבירו הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני, קנה אותו
 פלוני השרה, מדין עבד כנעני. וכן בבבא-קמא קב: שאם
 קנה מישהו שדה בשביל ראש הגולה, קנה האחרון (ביאור
 הגר"א סימן רלה ס"ק סד). 5 כששמע שמכרו לו הקרקע
 או המטלטלין - התנגד מיד ולא רצה לקבל (להלן פ"ד שם
 הל' ב-ג). 6 "שזכות היא שתנתן לו מתנה [או מקח], אם
 ירצה. אבל אם לא ירצה, אין נותנין מתנה לאדם בעל-
 כרחו" (שם הלכה ב). ומקור הדברים בבבא-בבא-בבא: קלז:
 קלח. 7 אחרי שאין כל חשש הפסד ללוקח, שתמיד יכול
 לחזור, אם המוכר מזכה לו בלי ידיעתו. 8 משנה
 בבא-בבא: קסז: 9 היינו, אפילו במקרה המפורט לקמן.
 10 משנה, שם. 11 שכותב את שטר המכירה. שכן תיקנו
 חכמים, שמי שנשכר יתן שכר הסופר (מלאכת שלמה בשם
 רשב"א). [ורמז לדבר, מה שנאמר בירמיה (לב, מד): "שדות
 בכסף יקנו, וכתוב בספר וחתום" - הרי שהקונה הוא
 הכותב]. 12 גמרא שם, קסח. "כדאמרי אינשי זבנית
 קנית, זבנית אויבד" (= פתגם עממי אומר: קנית - נשכרת,
 מכרת - הפסדת) - ר"י בן מיגאש ורמ"ה, מהגמרא
 בבבא-מציא נא.

1 ב. וְכֵן¹³ הָעֵבֶד שְׁקִנְיָה¹⁴ אוֹ מְכַר, אוֹ נָתַן מִתְּנֶה אוֹ
 2 נִתְּנָה לּוֹ - יֵד הָאָדוֹן עַל הָעֲלִיּוֹנָה; אִם רַצָּה¹⁵ לְקַיֵּם
 3 מְעַשְׂיוֹ - הֵרִי אֵלָיו קִיְמִין¹⁶, וְאִם לֹא רַצָּה - בָּטֹלוּ
 4 כָּל מְעַשְׂיוֹ¹⁷. וּבְדַבְרֵים בְּלֶבֶד הוּא שְׂמַקְזִים הָאָדוֹן אוֹ
 5 מְבַטֵּל, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ פְּלוֹם.

13 ספר "המקח והממכר" שם. וזהו בהתאם לכלל הידוע
 בספרות התלמודית: מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג:
 ולהלן פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יב). 14 [כעין זה
 מצאנו בתוספתא פ"ט דבבא-בבא: הוצאת צוקם. עמ'
 41019]: "המוכר שדה חבירו במעמד חבירו לא עשה כלום,
 כתב מקיימי אחריו דבריו קיימין". הרי שהסכמתו אח"כ
 משווה לקנין מעמד משפטי (אור שמח). וכן הוא בקידושין
 נב: במי שקידש אשה בדבר שאינו שלו, ובא בעל הדבר
 ונתן הסכמתו, שהרי אלו קידושין. והוא-הדין לתורם פירות
 חבירו ובא בעל הפירות והסכים, שהרי זו תרומה, וראה
 בדברי רבינו בפ"ד מהלכות תרומות הלכה ג]. 15 הסכים
 והודיע על כך מיד. 16 ואין צורך בפעולת קנין חדשה
 של האדון. 17 "שמה שאמרו שיד העבד כיד רבו -
 לזכות בעבורו, ולא לחייב כלל, אפילו במה שהוא בזכות"
 (כגון שקנה בזול גדול, או מכר ביוקר גדול - 'נתיבות
 המשפט' סימן רלה, משה"א ס"ק לה) - מגיד-משנה.
 והמוכר צריך להחזיר את דמי המקח לאדון (מגיד-משנה
 בשם רב האי). ואין העבד קונה המתנה לפי שאין לו קנין
 בלי רבו, ועיין אור-שמח ואבן-האזל.

6 ג. וְכֵן¹⁸ הָאִשָּׁה שְׁמֹכֵרָה אוֹ נִתְּנָה מִתְּנֶה, בֵּין בְּנִכְסֵי
 7 בְּעֵלָה בֵּין בְּנִכְסֵי צֵאן בְּרָזָל¹⁹ שְׁהַכְנִיסָה לּוֹ, בֵּין
 8 בְּדַבְרֵים שְׁיַחֵד לָהּ בְּכֶתֶבְתָּהּ בֵּין בְּנִכְסֵי מְלוֹג²¹, בֵּין
 9 בְּקַרְקָעוֹת בֵּין בְּמַטְלְטְלִין, וְכֵן אִם לָקְחָה אוֹ נִתְּנָה
 10 [לָהּ מִתְּנֶה] - יֵד הַבְּעֵל עַל הָעֲלִיּוֹנָה; וְאִם רַצָּה
 11 לְקַיֵּם²² - יְקַיֵּם²³, אִם רַצָּה לְבָטֹל - יְבַטֵּל²⁴ הַכֹּל.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יתומים" (וראה ביאור הגר"א חושן-משפט סימן רלה, ס"ק סח). (60) תוספתא תרומות פ"א, והובאה בגיטין נב. (61) מילה מורכבת משתי מילים רומיות: "פטר" (= אב), ו"פוס" (= בן): מפקח. (62) גיטין שם. (63) וראה פרטים בפ"א מהלכות נחלות. (64) כמו שמנמק הרמב"ם בסמוך, ויוצא מתוך התוספתא הנ"ל, שאין האופטרופוס רשאי לתת אפילו צדקה בשביל היתומים, וגם במקח וממכר הם נתונים להגבלות, ויש הרבה דברים שאינם רשאים לעשות (מגיד-משנה).

16 ז. המוכר⁶⁵ או הנותן בשבת, ואין צריך לומר ביום
17 טוב, אף על פי שמפין אותו⁶⁶ - מעשיו קמיין. וכן
18 כל מי שקנו⁶⁷ מידו בשבת - הקנין קיים, וכותבין
19 לאחור השבת ונותנין.

(65) מקור הלכה זו בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 207): "אין דנין וכו' ולא מקדשין ולא מעריכין (ואיסורם משום מקח וממכר - ביצה לז). וכו' וכולן שעשאן בין אנוסין ובין שוגגין ובין מזידין ובין מוטעין - מה שעשה עשוי [בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב] - דפוס ראשון" והובאה ברי"ף פ"ה דביצה בשם ירושלמי. ולומד משם לדין קנין בשבת ובי"ום טוב. (66) מכת מרדות, "על שעבר על דברי חכמים" (ש"ע, סימן רלה סעיף כח). (67) קנין חליפין, שאף זה אסור בשבת.

סליקו להו הלכות מכירה בסיעתא דשמיא

יום שישי י"ב אדר ה'תשע"ז

הלכות זכיה ומתנה

ענין אלו ההלכות לידיע דין זכיה מן ההפקר היאך יקנה ובמה יקנה. ודין נותן מתנה ומקבל מתנה. ואי זו מתנה חוזרת ואי זו אינה חוזרת. ובאור כל הדינין אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) נתבאר בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר.

20 א. ההפקר, כל המחזיק בו - זכה.² וכן³ המדפרות
21 והנהרות והנהלים,⁴ כל שבהן⁵ - הפקר, וכל הקודם
22 בהן - זכה. כגון העשבים והעצים והפרות של
23 אילנות של יער⁶ וכיוצא בהן.

(2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר, הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנה לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר, דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח,

תימן: מעשיו. (39) בקנין הבעל, ואין צורך בפעולת-קנין שלה.

1 ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל או
2 מטלטלין שנתן⁴⁰ לה משלו⁴¹, אף על פילו⁴² שאינו⁴³
3 רשאי⁴⁴, אם עבר ומכר או נתן - קנו⁴⁵ הקדוחות,
4 ואין⁴⁶ האשה יכולה להוציא מידם. וכן⁴⁷ יש לו
5 לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן תחת יד
6 שעבוד הפתובה. ואם תבוא⁴⁸ לטרף⁴⁹ - טורפת;
7 אלא אם כן⁵⁰ כתבה⁵¹ ללוקח תחלה⁵² וקנו⁵³ מידה.

(40) בכ"י תימן ובדפוס רומי: שנתן לה. וכ"ה בשו"ע אבן-העזר סימן צ סעיף טו. (41) שאז דינם כדין נכסי צאן ברזל. ועיין שם בחלקת מחוקק ס"ק מט, ובבית שמואל ס"ק נב. (42) בבלי יבמות סו: ומגיד-משנה בשם ירושלמי, כתובות פרק מציאת האשה. (43) כל ההמשך, לשון הירושלמי. (44) מביטוי זה למד רבינו, כנראה, שאינו רשאי לכתחילה, אבל בדיעבד - הקנין קיים. (45) זו היא גם דעת רב האי ב"מקח וממכר", שער ו. וראשונים אחרים, ביניהם הרשב"א, חולקים עליו. (46) ואין זה דומה לקרקע, שנשאת תמיד קיימת, והאשה שמה את בטחונה עליה, משא"כ במטלטלין, שאין דעתה סומכת עליהם, שהרי בנכסי צאן ברזל הוא יכול בלעדי זה לכלות אותם עד גמירא (מגיד-משנה בשם הרשב"א), ובין כך ובין כך הרי הוא נושא באחריות והיא תקבל את התמורה, אף אם הוא מוכר (חלקת מחוקק שם). (47) כתובות פא: ושם מובא הדבר כפשוטו ביותר ומובן מאליו. (48) במקרה של גירושין או אלמנות. (49) לגבות את כתובתה מקרקע זו שמכר הבעל, ושהיתה, כמו כל נכסי הבעל, משועבדת לכתובתה. (50) כתובות צה. (51) שדין ודברים אין לה עם לוקח זה. (52) היינו קודם שמכר הבעל, אבל לאחר שמכר הבעל, יכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי", שם. (53) בקנין חליפין, גם זה שם.

8 ו. האשה⁵⁴ שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה
9 - לא קנה⁵⁵, ויש⁵⁶ לה לחזור ולהוציא מידו, כמו
10 שבארנו בהלכות אישות⁵⁷. בית⁵⁸ דין שמכרו⁵⁹ או
11 לקחו פנכסי יתומים, בין בקרקע בין במטלטלין,
12 וכן⁶⁰ האופטרופוסין⁶¹, בין⁶² שמנו אותם בית דין
13 בין שמנה אותן אבי יתומים - מקחן מקח וממכרן
14 ממכר⁶³, אבל⁶⁴ מתנתם אינה פלוס; שאין אדם נותן
15 דבר שאינו שלו.

(54) בבא-בבא נ. (55) שיכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי". אבל בנכסי מלוג, אינה יכולה לטעון כן. וראה למעלה הלכה ד והערה לו, ובפכ"ב מהלכות אישות הלכה יז. (56) שהאשה יכולה לתבוע במקרה של גירושין ואלמנות את נכסי צאן הברזל כמו שהם - אם הם קיימים. (57) פכ"ב הלכה יח. (58) סמיכות ההלכות האלו, הנראות רחוקות אלו מאלו, היא בזה, שהן דנות בהגבלות המוטלות על בא-כח בנכסים. (59) שהם אינם גרועים מאופטרופוס המתמנה על-ידם (ראה להלן), והם נקראים "אביהן של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דרכי שלום" (משנה שם). (21 גיטין ס: וסא. 22) בכתב יד תימן: "הייתה". (23 שיש לה בית קיבול. 24) ואפשר להוציא בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי יוסי).

ד. הפורס מצודה²⁵ בשדה חברו וצד בה תיה או עוף, אף על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה²⁶ - קנה²⁷. ואם היה²⁸ עומד בעל השדה בתוך שדהו²⁹ ואין ואמר³⁰: זכתה לי שדי - קנה בעל השדה³¹, ואין לבעל המצודה פלוס.³²

(25 מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה בהלכה ג, וראה להלן. 26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב. 27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה בהלכה ג. 28) בבא מציעא יא. 29) המדובר בשדה שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). 30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. 31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא בפורס מצודה בשדה הפקר, אבל לא לפורס בשדה חבירו שלא ברשות, ובייחוד כשבעל השדה עומד וצווה שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו שנקנים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם משנה.

ה. דגים³² שקפצו לתוך הספינה - קנה בעל הספינה; שזו כפצור המשתמרת היא³³. ואינה חצר המהלכת³⁴, שהמים הן שמוליכין אותה, ואינה הולכת מחמת עצמה³⁵.

(32) בבא מציעא ט: (33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל החצר בחצרו ובלי אמירתו. (34) שאינה קונה (למעלה פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג). (35) כן בגמרא שם.

ו. גר³⁶ שמת ולא הוליד ישאאל אחר שנתגייר³⁷ - אין לו יורשין, אלא פל הקודם והחזיק בנכסיו - זכה. ואין בעל המצור³⁸ יכול לסלקו³⁹ בדימים, שזו פמתנה⁴⁰ היא⁴¹.

(36) משנה בבבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד. (37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגייר, אף על פי שלידתו הייתה בקדושה, אחר שנתגייר, כיוון שהולידו טרם שנתגייר (מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז: יח. ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא קמט. בעובדא דאיסור גיורא. (38) בעל השדה, הגובל עם שדה הגר. (39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים הלכה ה). (40) ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם

ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מגדל עוז). ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. ונמסתימת לשון רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר: "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין שבהרים") הרי הן של כל השבטים, ומחוברין הרי הן של אותו השבט", שלדעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "דווקא לאותו השבט" כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד משנה ולחם משנה ואבן האזל.

ב. הצד דגים מן הים⁷ ומן הנהרות, או שצד עופות או מיני חיות⁸ - הואיל ואין להם בעלים, זכה. ובלבד שלא יצוד בשדה חברו⁹. ואם צד שם - קנה¹⁰. ואם היו הדגים בכיבירים¹¹ של בעלים, וכן תיה ועוף שבכיבירים, אף על פי שהוא ביכר גדול והוא מחסר צידה - הרי זה של בעל הכיבירים¹², והצד משם - הרי זה גזלן¹³.

(7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו דינים מיוחדים לעניין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון הלכה ג. (8) במדברות וביערות שהם הפקר, כנ"ל. (9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חבירו שלא ברשותו. ורק להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך בשדה חבירו (בבא קמא קיד.). (10) אם עשה קניין. והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד בצד שדהו, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד בצידה (בבא מציעא יא.). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביכר הוא כלי להחזקת חיות-בר ודגים]. (12) שהרי הם משתמרים בכיבירים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם).

ג. אבל¹⁴ הולקח דגים מתוך מצודתו¹⁵ של חברו פשהוא¹⁶ בתוך הים¹⁷, או שלקח תיה ממצודתו¹⁸ פשהיא פרוסה במדבר - הרי זו אסור¹⁹ מדברי סופרים²⁰. ואם²¹ היה²² המצודה פלי²³, ולקח מתוך המצודה - הרי זה גזלן²⁴.

(14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא: חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידם ניצודים הדגים. (16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לכיבירים, שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי שאין בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

55) בבא קמא מט: (56) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. (57) שהרי לא עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע בהגבחה השטר. (58) שימוש אפשרי של הנייר. (59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא נפשטה הבעייה. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא מציעא יא.) - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות השטר - קנה השטר (ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג, ועיין תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). (60) שימושים דומים של הנייר.

- 18 י. שְׁדָה⁶¹ הַמְצִינֶת⁶² בַּמְצָרִיָּה - פִּיּוֹן שֶׁהַפִּישׁ⁶³ בֵּהּ
19 מְפֹשֵׁשׁ אֶחָד⁶⁴ - קָנָה אֶת פְּלָה; וְאִם⁶⁵ אֵינָה מְצִינֶת
20 בַּמְצָרִיָּה - קוֹנָה מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מְפֹשֵׁשׁ⁶⁶ פְּדֵי שְׁלָף
21 הַצֶּמֶד⁶⁷ בְּשַׁעַת חֲרִישָׁה וְיַחְזֹר⁶⁸. הַמְצָר⁶⁹ וְהַחֲצֵב⁷⁰
22 שְׁמַתְחֵמֵן בּוֹ תַחֲוִימֵן⁷¹ מִפְּסִיקֵן בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וְכָל
23 הַמְחֲזִיק בְּשָׂדֵה - לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַמְצָר אוֹ עַד
24 הַחֲצֵב.

61) בבא בתרא נד. כרב נגד שמואל מפני שרב נחמן עשה מעשה כמותו (מגיד משנה). (62) שגבולותיה בולטים וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסויימת). והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה נתן דמים קונה במכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט וראה למעלה הלכה ז). (63) היכה, חפר. (64) חפירה אחת. (65) גמרא שם. (66) כן מפרש רבינו מה שאמר שם: "אינה מסויימת במיצריה, עד כמה? אמר רב פפא כדאזיל תירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. (67) שני שוורים החורשים יחד. (68) שהצמד עושה תלם אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחזור. ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. (69) =הגבול. שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (70) צמח שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן ולכאן, וכו' תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו.) ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק א מכלאים משנה ח). (71) שעושים תחומין.

- 25 יא. כָּל הַמְּפָסֵיק לְפֶאֱהָ⁷² - מִפְּסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר⁷³.
26 כִּיצַד? הֲיָה שֵׁם נִחַל אוֹ אֲמַת הַיָּמִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהּ⁷⁴ -
27 לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַנִּחַל אוֹ עַד הָאֲמָה. וְכָל הַמְּפָסֵיק
28 בְּרִשׁוֹת שְׁבֵת⁷⁵ - מִפְּסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר⁷⁶, כְּגוֹן שְׁהִיָּה
29 בֵּין שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת רְשׁוֹת הַיָּחִיד⁷⁷ אוֹ פְּרָמְלִית⁷⁸, אֶפְלוּ
30 הִיָּה בִּינֵיהֶם רְשׁוֹת⁷⁹ שְׁחֹלְלַת לְגִטִּין⁸⁰.

הלכה א). (41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר ואל תיכנס בגבולי", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה.

- 1 ז. שְׁתֵּי⁴² שָׂדוֹת בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּמְצָר⁴³ אֶחָד בִּינֵיהֶן:
2 הַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן לְקוֹנְתָהּ - קָנָה⁴⁴. הַחֲזִיק בֵּהּ
3 לְקוֹנֵת אוֹתָהּ וְאֶת חֲבֵרְתָּהּ - זוֹ שֶׁהַחֲזִיק בֵּהּ קָנָה,
4 אֲבָל חֲבֵרְתָּהּ לֹא קָנָה⁴⁵. הַחֲזִיק בֵּהּ פְּדֵי⁴⁶ לְקוֹנֵת אֶת
5 חֲבֵרְתָּהּ - לֹא קָנָה אֶחַת מֵהֶן; חֲבֵרְתָּהּ - מִפְּנֵי שְׁלֹא
6 הַחֲזִיק בֵּהּ, וְאוֹתָהּ - מִפְּנֵי שְׁלֹא הַחֲזִיק בֵּהּ פְּדֵי
7 לְקוֹנְתָהּ. הַחֲזִיק⁴⁷ בֵּהּ פְּדֵי לְקוֹנְתָהּ וְלְקוֹנֵת אֶת
8 חֲבֵרְתָּהּ וְאֶת הַמְצָר שֶׁבִּינֵיהֶן⁴⁸, אוֹ שֶׁהַחֲזִיק בַּמְצָר
9 לְקוֹנֵת שְׁתֵּי⁴⁹ - הָרִי זֶה סִפְקֵי⁵⁰; וְאִם בָּא אֶחָד
10 וְהַחֲזִיק בֵּהּ פְּדֵי לְקוֹנְתָהּ - זָכָה הָאֲחֵרוֹן⁵¹.

42) בבא בתרא נג. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (43) משעול בין שדות (רמ"א סימן רעה, סעיף ד) או נקע וגדר, המהווים גבול בין השדות, וראה פירוש רבינו גרשום שם נה. דיבור המתחיל המצר. (44) כלומר, קנה כולה, כדלהלן הלכה י ששדה המצויינת במצריה (=גבולות סביב לה), כיוון שהכיש מכוש אחד קנה כולה. (45) אבל במכר, אם החזיק בשדה אחד קנה שדות הרבה, ואף הנמצאים במדינות רחוקות (קידושין כז. ולמעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יט), משום שמתן הדמים מצרף את כל השדות לחטיבה אחת (הגהות מיימוני ורשב"ם שם), ויש שכתבו דמתנה הרי היא כמכר בעניין זה מפני שדעת אחרת מקנה אותו (מגיד משנה, ועיין משנה למלך). (46) "שאיך אדם קונה שלא מדעתו" (רשב"ם שם, דיבור המתחיל אף אותה לא קנה). (47) בעייה בגמרא (שם). (48) והבעייה היא אם קנה אף את השדה השניה, כיוון שנתכוון לקנות גם את המצר, או אולי לא קנה גם את המצר (רשב"ם שם, דיבור המתחיל או דלמא). (49) אף זו בעייה שם, שמא קנה שתיהן, מאחר שהמצר הוא ה"אפסר" (=החבל) של השדות. (50) כי הבעייה לא נפתרה. (51) שחזקתו ברורה, ואין חזקת הראשון המפוקפת יכולה לעמוד נגדה (מגיד משנה).

- 11 ח. וְכֵן⁵² שְׁנֵי בְתִים זֶה לְפָנִים מִזֶּה⁵³, שֶׁהַחֲזִיק בְּאֶחָד
12 מֵהֶן⁵⁴ לְקוֹנְתוֹ וְלְקוֹנֵת אֶת הַשְּׁנִי - לֹא קָנָה אֶלָּא זֶה
13 שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ בְּלִבָּד. הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן פְּדֵי לְקוֹנֵת אֶת
14 הַשְּׁנִי - אִף זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ לֹא קָנָה.

52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוה. (53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים אל החיצוני. (54) בין פנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי.

- 15 ט. הַמְחֲזִיק⁵⁵ בַּשְּׂטָר⁵⁶ מִנְכְּסֵי הַגֵּר פְּדֵי לְקוֹנֵת אֶת
16 הַקְּרָקַע הַפְּתוּבָה בְּאוֹתוֹ שְׂטָר - לֹא קָנָה⁵⁷ אֶלָּא
17 הַשְּׂטָר בְּלִבָּד, לְצַר⁵⁸ עַל פִּי צְלוּחִיתוֹ⁵⁹ וְכִיּוֹצֵא⁶⁰ בְּזֶה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה..

6 יג. בקעה⁸⁵ גדולה שיש בה שדות רבות, וכלן של
7 גר אחד, ולא היה ביניהן⁸⁶ לא מצר ולא חצב ולא
8 דבר מדברים המפסיקין, וכא אחד והחזיק במקצת
9 הבקעה לקנות את פלה - כל הנקרא על שם אותו
10 הגר קונה אותו.

(85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר].

11 יד. עפ"ם שפמכר מטלטלין לישראל, או קנה
12 מטלטלין מישראל - קונה במשיכה⁸⁷ ומקנה
13 במשיכה או בדים⁸⁸. אבל הקרקע - אינו קונה
14 אותו מישראל אלא בשטר⁸⁹, ואינו מקנה אותו
15 לישראל אלא בשטר⁹⁰; שאין דעתו⁹¹ סומכת אלא
16 על השטר⁹². לפיכך⁹³, ישראל שלקח שדה מן
17 העפ"ם ונתן הדמים⁹⁴, וקדם⁹⁵ שיחזיק בה בא
18 ישראל אחר והחזיק בה בדרך שפחזקין בנכסי
19 הגר⁹⁶ - זכה אחרון, ונותן לראשון את הדמים⁹⁷.
20 מפני שהעפ"ם מעת שלקח הדמים סלק רשותו,
21 וישראל לא קנה עד שגיע השטר לידו, ונמצאו
22 נכסים אלו בנכסי מדבר⁹⁸, שכל המחזיק בהן - זכה.

(87) כאמימר ולא כרב אשי, עבודה-זרה עא. (88) כלומר, קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדים (מגיד משנה וכסף משנה). כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה שנאמר בכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדים או במשיכה. ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל שקילו ומגיד משנה וכסף משנה. (89) עם נתינת הכסף (למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לענין חזקת קניין ולא לענין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר: שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלמות (מגיד משנה שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי (כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל. (91) של ישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד משנה וכסף משנה שם). (92) שמה יחזור וייקחנו הגוי ממנו באלמות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישראל אינו קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם

(72) היינו, שהפסקה זו מהווה גבול בין השדות, וצריך לתת פאה לכל שדה לחוד, שאין מניחין את הפאה משדה על חברתה, ראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה א. (73) אין דבר זה מפורש בתלמוד, אבל למדו רבינו בקל וחומר מפאה, שכן אמרו בבבא בתרא נה. "המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר, אבל לענין פאה וטומאה לא" - ואם כן דברים המפסיקים בפאה בוודאי מפסיקים בנכסי הגר (מגיד משנה). (74) שמפסיקים לפאה, פאה פרק ב משנה א, ורבינו שם הלכה ב. (75) לענין הוציא חצי שיעור לרשות אחת וחצי שיעור לרשות אחרת ויש הפסק ביניהן, שאין חצאי השיעור מצטרפים (פרק י"ח מהלכות שבת הלכה כד). (76) אף זה אינו מפורש וגם זה נלמד בקל וחומר משבת שכן אמרו שם נה: "אבל לשבת לא", כלומר המצר והחצב שהם מפסיקים בנכסי הגר, אינם מפסיקים לשבת, ואם כן דברים המפסיקים לשבת, בוודאי שהם מפסיקים לפאה (מגיד משנה). (77) הלכות שבת שם. (78) כלומר, אפילו כרמלית שאינה מפסקת ברשויות שבת (הלכות שבת שם) - מפסקת כאן, שהרי גם החצב שאינו אלא "מקום פטור" (רשב"ם בבא בתרא נו. דיבור המתחיל רבא אמר) חוצץ כאן (למעלה הלכה י). וכל שכן שהכרמלית מפסיקה, שהרי הכרמלית חשובה יותר כרשות בפני עצמה מאשר מקום פטור (ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה יא), ועיין לחם משנה. (79) היינו, אפילו מקום פטור, עיין ברשב"ם שם. וראה להלן. (80) היינו, שאם השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק שמה הגט, וזרק ונפל בעמוד העומד על יד המקום המושאל, נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל, ואם השאיל לה מקום אחד, לא השאיל לה שני מקומות. וכמה דברים חולקים שם רשות בענין גיטין: א. מקום שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ב. מקום שגבוה עשרה טפחים אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. ג. מקום שיש לו שם לווי אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה טפחים (פרק ה מהלכות גירושין הלכה ט). הרי שגם מקום פטור חולק רשות לענין גיטין, והוא הדין לנכסי הגר. וראייה לזה ממה שאמר רבא (בבא בתרא נו): "רשות שבת כרשות גיטין", הרי שהשווה שניהם, ואם רצו לומר שלענין נכסי הגר המצר והחצב מפסיקין ולענין שבת אינם מפסיקין (שם נו:), הוא הדין שבנכסי הגר יותר מפסיק מלענין גיטין.

1 יב. כל דבר⁸¹ המפסיק לטמאה - מפסיק בנכסי
2 הגר⁸². כיצד? כגון שגננס אדם לבקעה זו, וטמאה
3 בבקעה בצדה אחרת⁸³, ואינו יודע אם הגיע למקום
4 הטמאה⁸⁴ אם לאו - כל מקום שפחזקין אותו
5 לטמאה, הרי הוא במקום אחר מחלק בפני עצמו.

(81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומובאה בבבא בתרא נו: (82) שהרי (שם נו). רצו לומר שהמצר והחצב שמפסיקין בנכסי הגר אינם מפסיקין לענין טומאה, ואם כן אלו שמפסיקין לענין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. (83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנכנס לבקעה שיש בה כמה שדות וטומאה באחת מהן ואינו יודע לאיזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 שְׁעָבַד בְּגוֹף הָאֵילָן¹¹; וּבָא מַעֲשֵׂה לְפָנַי הַכְּמִים,
19 וְאָמְרוּ: זֶה הָאֲחֵרוֹן קָנָה.

8) בפ"א מהלכות מכירה הלכה ט"ז. והראב"ד חולק על דברי רבינו, כאן ושם. (9) שם נד. (10) של הפקר. (11) בגמרא שם: "רפיק תותיה פורתא (= חרש תחתיו מעט)".

ג. יֵשׁ¹² דְּבָרִים רַבִּים, שְׁאֵם הַחֲזִיק בְּהֵן הַלּוֹקָה¹³ -
21 לֹא קָנָה עֲדִין, וְאֵם הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֵן בְּנִכְסֵי הַגֵּר
22 אוּ בְנִכְסֵי הַפֶּקֶר - קָנָה. פִּיּוֹד? הַמּוֹצֵא¹⁴ פְּלִטְרִים¹⁵
23 גְּדוּלִים¹⁶ בְּנוֹיִן בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוּ בְנִכְסֵי הַפֶּקֶר, וְסִיד¹⁷
24 בְּהֵן סִיד אֶחָד אוּ פִּיּוֹד¹⁸ בְּהֵן פִּיּוֹד אֶחָד, כְּגוֹן אִמָּה
25 אוּ יוֹתֵר¹⁹ פְּנִידָה²⁰ הַפֶּתָה - קָנָה.

12) שם נז. ושם מנו את ההבדלים, שבין נכסי הגר לבין נכסי חבירו. (13) לא כתב רבינו "הלוקח מחבירו" (כמו שכתב למעלה בתחילת הלכה ב) לפי שכאן לא מדובר בחזקת קנין אלא בחזקת שלש שנים, שבזה אינו קונה אם נרה או היטיבה בדברים אחרים, אלא-אם-כן אכל פירותיה, כמפורש בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כן פירש רבינו יהושע הנגיד, נכדו של רבינו (הובא בכסף-משנה), ואילו בלוקח שדה מחבירו - קנה בכל פעולה שעושה לטובת השדה אע"פ שלא אכל פירותיה, וכן מפורש בפ"א מהלכות מכירה הלכה יב, שאם חיבר המים לשדה כיון שהועיל לה קנה, ואם כן פשוט שהוא-הדין לנרה וכיוצא בה. וראה להלן הערה כה. (14) שם נג: (15) ארמונות. (16) כן הוא בגמרא שם (והרשב"ם מוחק גירסא זו) - וכוונתו להדגיש, כנראה, שאף בארמונות גדולים קונים בציור קטן. (17) טח. (18) צייר, והיינו, ציורים פעוטים כגון פרחים וצעצועים, בניגוד לצורה (להלן הלכה ד) שהיא צורה של בעל-חי. (19) וברורה שיטת רבינו, שאף ביותר מאמה צריך שיהיה נגד הפתח (שלא כדעת רשב"ם). ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (20) בכותל מול הכניסה, ששם נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

ד. הַצֵּר²¹ צוֹרָה²² בְּנִכְסֵי הַגֵּר - קָנָה. וְהַמְצִיעַ²³
27 מַצְעוֹת²⁴ בְּנִכְסֵי הַגֵּר - קָנָה²⁵. הַנֶּרֶס²⁶ אֶת הַשָּׂדֶה
28 בְּנִכְסֵי הַגֵּר - קָנָה²⁷. הַמְפַצֵּל²⁸ זְמוּרוֹת הַגֶּפֶן אוּ
29 שְׂרִיגֵי²⁹ אֵילָנוֹת וּכְפוֹת תְּמָרִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר: אֵם
30 דְּעָתוֹ³⁰ לְעַבְד³¹ הָאֵילָן - קָנָה³²; וְאֵם דְּעָתוֹ לְהַאֲכִיל
31 הָעֵצִים לְבַהֲמָה - לֹא קָנָה³³.

21) מימרא של רב, שם נד. (22) של חיה ושל עוף (רשב"ם). וכיון שהיא חשובה ביותר, אין צריך שיעור אמה כמו בכיור, שלמעלה הלכה ג (רשב"ם). ודרך אגב למדנו מכאן, שאין איסור בעשיית צורות של חיה ושל עוף (הגהות מיימוניות אות ב). (23) שם נג: מימרא של רב ששת, המסתמך על ברייתא אחת. (24) מחצלאות לשכיבה. (25) כיון שייפה הקרקע בהצעתו (מגיד-משנה בשם ר"י מיגש). ויש מפרשים שאע"פ שלא ייפה הקרקע, קנה. ואינו דומה לאכילת פירות, כיון שנהנה מגוף הקרקע. ומקור הדברים מהפסוק "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמיה מ,

משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם שמואל, וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל. (94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א"ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש בבבא בתרא פרק ג סימן סה). (98) כלומר, הפקר. ראה למעלה הלכה א.

1 טו. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּמָקוֹם שְׁאֵין מְשַׁפֵּט
2 יְדוּע לְמַלְךְ; אֲבָל⁹⁹ אֵם דִּין אוֹתוֹ הַמְלִיךְ וּמְשַׁפֵּטוֹ
3 שְׁלֹא יִזְכֶּה בְּקַרְקַע אֲלֵא מִי שְׁפוֹתָב בְּשֵׁטֶר אוּ הַנּוֹתֵן
4 דְּמִים וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֲלוֹ - עוֹשֵׂין כְּפִי מְשַׁפֵּט
5 הַמְלִיךְ; שְׁפָל¹⁰⁰ דִּיגֵי הַמְלִיךְ בְּמָמוּן¹⁰¹ עַל פִּיְהוֹן דִּינֵין.

99) בבא בתרא שם. (100) בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד. (101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה גיטין י: שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים.

יום ש"ק י"ג אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁנַיִן

1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי ההפקר ומהות החזקה, וכל הנמשך אחר זה.

6 א. נִכְסֵי גֵר שְׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים², וְנִכְסֵי הַהַפְּקֵר, וְשָׂדֶה
7 שְׁמִכְרָה הַעֲכוּ"ם לְיִשְׂרָאֵל וְעֲדִין לֹא הַחֲזִיק בָּהּ³ -
8 כְּלָם דִּינָם שְׁוָה⁴: כָּל הַמְּחִזֵּיק בָּהֶם בְּדֶרֶךְ מְדֻכָּי
9 הַחֲזָקָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת מִכִּרְה⁵ - קָנָה⁶, חוּץ
10 מֵאֲכִילַת הַפְּרוֹת⁷.

2) ראה למעלה פרק א הלכה ו. (3) שם הלכה יד. (4) לפי שכולם הפקר. (5) פ"א הלכה ח. (6) משנה בבא-בתרא מב. (7) בבא-בתרא נז. ונד. שאינו קונה אלא כשעושה דבר לטובת השדה, כדלהלן.

11 ב. פִּיּוֹד? הַלּוֹקֵחַ קַרְקַע מִחֲבֵרוֹ, וְהַחֲזִיק בָּהּ
12 בְּאֲכִילַת פְּרוֹתֶיהָ - קָנָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁸; אֲבָל בְּנִכְסֵי
13 הַפֶּקֶר אוּ נִכְסֵי הַגֵּר, אֲפִלוּ אֲכָל פְּרוֹת הָאֵילָן כְּמָה
14 שְׁנַיִם - לֹא קָנָה גּוֹף הָאֵילָן וְלֹא גּוֹף הַקַּרְקַע, עַד
15 שְׁיַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּגוֹף הָאֵרֶץ אוּ יַעֲבֹד עֲבוּדָה בְּאֵילָן.
16 וּמַעֲשֵׂה⁹ בְּאֵשָׁה אַחַת, שְׂאֲכָלָה פְּרוֹת דְּקָל¹⁰ שְׁלֹשׁ
17 עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וּבָא אֶחָד וְהַחֲזִיק בְּאֵילָן בְּעֲבוּדָה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. **פִּיצַד? הִיָּה?** ⁵⁰ לֹקַח עֶפְרַיִם מִמְּקוֹם גְּבוּיָה וְנוֹתְנָהוּ
 לְמִקְוֵה הַנְּמוּף - הָרִי זֶה מִתְּקַן הָאֶרֶץ; וְאֵינוֹהוּ
 שְׂאִינוֹ מִקְפִּיד עַל זֶה, אֲלֵא מְשַׁלֵּף הָעֶפְרַיִם וְהַצְּרוּרוֹת
 בְּכָל מְקוֹם בְּלֹא הַקְפָּדָה - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׂאִינוֹ
 מִתְּפַנֵּן אֲלֵא לְהַשְׁוֹת מְקוֹם לְדִישׁ. וְכֵן הַפּוֹתַח ⁵¹ מִים
 לְתוֹף הָאֶרֶץ: אִם לְתֵקֵן הָאֶרֶץ - קָנָה; וְאִם לְצוּד ⁵²
 הַדְּגִים לֹא קָנָה.

(50 שם. 51 שם. 52) אף זו הנאת שימוש.

ח. **פִּיצַד? עֲשֵׂה מְקוֹם שְׂפִינְסוֹ בּוֹ הַמֵּים בְּלִבְדִּי ⁵³** -
 הָרִי זֶה מִתְּפַנֵּן לְתֵקֵן ⁵⁴ הָאֶרֶץ; עֲשֵׂה שְׁנֵי פְתָחִים,
 אֶחָד לְהַכְנִיס וְאֶחָד לְהוֹצִיא - הָרִי זֶה מִתְּפַנֵּן לְצוּד
 דְּגִים.

(53 בלי שער יציאה. 54) שיתעכבו המים במקום וישקו את השדה.

ט. **הַבּוֹנֵה ⁵⁵ פְּלִטְרִין גְּדוּלִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וְכֹא אַחַר
 וְהַעֲמִיד לָהֶם דְּלֹתוֹת ⁵⁶ - קָנָה הָאֶחָדוֹן ⁵⁷; שֶׁהָרֵאשׁוֹן
 לֹא עֲשֵׂה בְּגוֹף הָאֶרֶץ כְּלוֹם ⁵⁸, וְהָרִי ⁵⁹ הוּא כְּמִי
 שֶׁעֲשֵׂה גַל אֲבָנִים עַל הָאֶרֶץ שְׂאִינוֹ קוֹנָה, שֶׁהָרִי לֹא
 הוֹעִיל בְּגִדְרָו ⁶⁰ זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רַחֵב בְּיֹתֵר וּמִפְּלֵשׁ,
 וְאֵין צוּרַת אוֹתוֹ הַבְּנֵן מוֹעֵלָתוֹ ⁶¹ לוֹ עַד שְׂפִיעַמִּיד
 דְּלֹתוֹ.**

(55 שם נג: מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוה. 56) יש מפרשים, שהעמיד הדלתות ונעלן, שאם לא נעל, גם הוא לא עשה כלום, כמו הראשון, ואע"פ שבמכירה קונה בנעילת דלת לחוד (פ"א מהלכות מכירה הלכה י, ועיין שם בכסף-משנה) - בגר שאין דעת אחרת מקנה צריכים גם העמדה (לחם-משנה). ויש מפרשים, שגם בלא נעל - קנה, שכיון שעל-ידי העמדת הדלתות ישנה אפשרות לנעול, הרי זו עשייה גמורה וקנה, ראה בהגהות מיימוניות. (57) נראה מדברי ר"י בן מיגש, שגם מה שבנה הראשון הוא הפקר וזכה בו השני (מגיד-משנה). (58) כיוון בזה לדברי רבו ר"י בן מיגש, שכתב: "שלא חפר הראשון יסודות, שחפירות הקרקע ליסודות - כנר את השדה, שמתקנה לזריעה ואע"פ שלא זרעה - קנה" (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה בשם הר"ן). (59) שם. (60) כלומר, אין לומר שבנין זה יהווה תיקון מבחינת היותו גדר. (61) כלומר, אין עדיין כל תועלת בבנין שהוא בלי דלתות, שאי-אפשר עדיין להנות ממנו ולגור בו כמו שהוא. ומכאן שאם יש תועלת, כגון שעשה מקום לזבל או לדיר בהמות - קנה (מגיד-משנה וכסף-משנה).

י. **הַמְּפִיץ ⁶² הַזְּרַע לְתוֹף הַתְּלָמִים ⁶⁴ - לֹא קָנָה; שְׂבִיעַת שֶׁהַשְּׁלִיף הַזְּרַע לֹא הַשְּׂבִיחַ כְּלוֹם ⁶⁵, וּבִיעַת שְׂצִמַח וְהַשְּׂבִיחַ - שְׂבַח הַבָּא מֵאֱלֹהֵי הוּא, וְאֵינוֹ קוֹנָה.**

(62 שם נג: נד. מימרא של רב יהודה. 63) אמנם בגמרא שם הוזכר זרע מסויים - "לפת". (64) חריצים, שהיו כבר

(י) - במה תפשתם בישיבה (רשב"ם, וכן הוא בקיצור במגיד-משנה). [אבל בדברי רבינו אי-אפשר לפרש כן, שבאופן זה קונה גם בלוקח מחבירו. וקל-וחומר הוא: אם אכילת פירות קונה - זה שנהנה מגוף הקרקע, בוודאי שקונה. וכן כתב רבינו בפ"א מהלכות מכירה הט"ו שאם שטח בה פירות או העמיד בה בהמה - קנה]. (26) חרש, שם נז. (27) לכאורה נראה מכאן שבמכר לא קנה בניר. ובפ"א מהלכות מכירה הלכה טז כתב רבינו: המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח זורעה או נרה - הרי זה קנה." ואע"פ שבדפוס רומי וכ"י אברבנאל חסרה כאן בבא זו (של "הגר את השדה בנכסי הגר - קנה") - ברור שנשמטה בדילוג. וחזן מזה, בלי בבא זו ישנה סתירה בדברי רבינו, שכאן נראה בדבריו שבלוקח שדה מחבירו אינו קונה אלא באכילת פירות, ולא בפעולה שעשה לטובת השדה, ולפיכך הדגיש בסייד וצר צורה וכו' שדווקא בנכסי הגר קונה, ואילו בפ"א מהלכות מכירה כתב רבינו שנהר זורעה (הלכה טז) ופתח לה מים (הלכה יב) - קונה. ולפירושו של רבינו יהושע הנגיד (למעלה הערה יא) שכוונת רבינו כאן להוציא חזקת שלש שנים ולא חזקת קנין - הכל ברור ופשוט. (28) חותך, שם נד. מימרא של שמואל. (29) ענפי (30) שהוא מגלה אותה ע"י מעשיו, כלהלן בהלכה הבאה. (31) שמתכוון לעשות תיקון באילן, על-ידי חיתוך הענפים המיותרים. (32) שתיקון באילן הוא מדרכי החזקה. (33) שזו היא אכילת פירות, שאינה קונה בנר. ואף-על-פי שממילא נתקן האילן, כיון שאינו מכוון לתקן, אינו קונה (הגהות מיימוניות).

ה. **פִּיצַד ³⁴ הִיָּה ³⁵ פּוֹרַת מְכָאן וּמְכָאן ³⁶ - הָרִי הַזֶּה
 שְׂנִתְפַּנֵּן לְעִבּוּדַת הָאֵילָן; הִיָּה פּוֹרַת מְרוּחַ אַחַת -
 אֵינוֹ מִתְּפַנֵּן אֲלֵא לְעֵצִים. וְכֵן ³⁷ הַמְּלַקֵּט עֵצִים
 וְעֹשֵׂבִים וְאֲבָנִים מִן הַשָּׂדֶה: אִם דַּעְתּוֹ לְתֵקֵן הָאֶרֶץ ³⁸
 - קָנָה ³⁹; וְאִם לְעֵצִים ⁴⁰ - לֹא קָנָה ⁴¹.**

(34) כלומר, איך אנו יודעים אם דעתו לאילן או להאכיל העצים לבהמה. (35) שם נד. (36) כלומר, מכל צדי האילן. (37) שם, מימרא שניה של שמואל. (38) לנקותה ולהכשירה לחרישה. (39) שזה תיקון בגוף הקרקע. (40) להכין לו עצים או עשבים או אבנים, לתשמישו. (41) שזו היא אכילת פירות.

ו. **פִּיצַד? לִקְטֵט ⁴² הַגֵּס ⁴³ וְהַדִּק ⁴⁴ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת
 שְׂנִתְפַּנֵּן לְתֵקֵן אֶת הָאֶרֶץ; לִקְטֵט הַגֵּס וְלֹא הַדִּק - הָרִי
 זֶה בְּחֻזְקַת שְׂנִתְפַּנֵּן לְעֵצִים ⁴⁵. וְכֵן הַמְּשׁוֹרֵה ⁴⁶ פְּנֵי
 הָאֶרֶץ: אִם דַּעְתּוֹ לְתֵקֵן הָאֶרֶץ - קָנָה; וְאִם דַּעְתּוֹ
 לְהַשְׁוֹת מְקוֹם שְׂפִיעַמִּיד ⁴⁷ בּוֹ גְרִין ⁴⁸ - לֹא קָנָה ⁴⁹.**

(42) שם. (43) עצים גדולים. (44) עצים קטנים. (45) שרק הגדולים ראויים לשימוש. (46) שם. (47) שזו היא הנאת שימוש, ולא תיקון, הואיל והקרקע עומדת לחרישה. (48) לדוש שם תבואה. (49) לדעת רשב"ם שם אין זה אלא בגורן שאינו קבוע, שכיון שאחרי הדישה יחרוש מקומו, אין זה תיקון לשדה. אבל אם עשהו גורן קבוע - קנה, שזהו תיקון לשדה.

- לפניו. והוא לא כיסה את הזרע (רשב"ם שם). (65) אחרי שלא כיסה את הזרע.
- 1 יא. היתה⁶⁶ מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה
2 מחיצה אחרת על גבה - לא קנה⁶⁷, ואפלו⁶⁸ נבלעה
3 מחיצה המתחונה והרי העליונה קימת; שפעת
4 שפנה לא הועיל, ובעת שהועיל - מאליו בא
5 המעשה.
- 66 עירובין כה. מימרא של רב חסדא. (67) לפי שהיא מיותרת ואין בה כל תועלת. (68) בגמרא שם הוסקה הלכה זו מתוך השוואה למימרא המשמשת מקור להלכה הקודמת.
- 6 יב. המחזיק⁶⁹ בנכסי הגר ובהפקר והוא אין דעתו לקנות, אף על פי שפנה וגדר - לא קנה⁷⁰.
- 69 נלמד מן ההלכה הבאה, וראה שם ציון המקור. (70) יש אומרים, שכל זה אינו אלא בהפקר או בנכסי הגר, אבל במתנה - קנה, כיון שדעת אחרת מקנה אותו (קצות-החושן סימן רעה, ס"ק ד).
- 8 יג. העודר⁷¹ בנכסי הגר וקסבור⁷² שהן שלו - לא
9 קנה. עדר⁷³ בנכסי גר זה וקסבור של גר אחר -
10 הואיל ונתפן במעשיו אלו לזכות מן ההפקר, הרי
11 זה קנה.
- 71 החורש. יבמות נב: מימרא של רב יוסף. (72) כגון שהוא שכן, ונכסיו גובלין עם נכסי הגר. (73) שם, מימרא של אביי.
- 12 יד. היתה⁷⁴ משכון⁷⁵ ישראל ביד הגר, וכשמת הגר
13 בא ישראל והחזיק במשכון זה - מוציא⁷⁶ אותו
14 מידו; שפיון שמת הגר בטל שעבודו⁷⁷.
- 74 (74) בבא-קמא מט: מימרא של רבה. (75) אפילו משכנו שלא בשעת הלוואתו (מגיד-משנה, וראה בש"ך סימן רעה, ס"ק ז). (76) שאין בו לגר (= הבעל-חוב) במשכון זה, אלא שעבוד הלוואתו, ומה שאמרו: "בעל-חוב קונה משכון" (בבא-מציעא פב.) - אינו אלא להתחייב באחריות שמירתו (פ"י מהלכות שכירות הלכה א), אבל אינו זוכה בו להיות כשלו, שהרי הלוה יכול תמיד לפדותו בדמים (ראה 'תוספות' שם ד"ה משכנו של ישראל). (77) וזוכה בו הלוה, מיד עם מיתת הגר.
- 15 טו. היתה⁷⁸ משכון הגר ביד ישראל, ובא ישראל
16 אחר והחזיק ב⁷⁹ - לוקח ממנו הראשון כנגד
17 מעותיו⁸⁰, והאחרון קנה את השאר.
- 78 בבא-קמא שם, המשך המימרא של רבה. (79) אם לא הקדימו בעל החוב, כדלהלן הלכה טז. (80) שהשעבוד שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו, אף שמת הגר, ולא דוקא שיש משכון בידי המלוה, אלא אף אם יש לו על הגר מלוה בשטר או בעדים (מגיד-משנה בהלכה טז).
- 18 טז. כמה דברים אמורים? ⁸¹ בשלא היה המשכון
19 בפיצר הראשון; אבל אם היה בפיצרו - פיצרו קונה
- 81 יז. גר⁸⁴ שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו⁸⁵, והיו בהן
22 עבדים גדולים - קנו⁸⁶ עצמן בני חורין; אבל
23 העבדים הקטנים - הרי הן כבהמה, וכל המחזיק
24 בהן⁸⁷ - זכה בהם. וכבר בארנו⁸⁸ דרכי החזקה
25 שיקנו בהם את העבדים.
- 84 גיטין לט. (85) כלומר, תפסו נכסיו וזכו בהם מן ההפקר, כדין גר שמת ואין לו יורשין שנכסיו הפקר, ראה למעלה הלכה א. (86) שהם קודמים לאחרים, לזכות בעצמם. (87) בקטנים שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה 'תוספות' שם ד"ה קטנים). כאבא שאול ולא כחכמים, שכן הכריע רבי יהושע בן לוי (גיטין שם). וראה 'תוספות' קידושין כג. ד"ה ואיכא דאמרי. (88) בפ"ב מהלכות מכירה, הלכה א-ד.
- 27 יח. גר⁸⁹ שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו, ושמעו
28 שעדיין לא מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת⁹⁰
29 - פלן תבינו להחזיר. החזירו פלן, ואחר כך שמעו
30 ששמועה ראשונה אמת היתה ובראשונה מת, או
31 מת בנו מקדם⁹¹, או הפילה אשתו⁹², כל המחזיק
32 בשננה⁹³ - קנה, ובראשונה⁹⁴ - לא קנה⁹⁵.
- 89 בבא-בתרא קמב. ברייתא. וכתב הגר"א (סימן רעה, ס"ק כט) שרבינו גרס במסקנת הגמרא שם: "איכא בינייהו (בין אביי שאמר שלפיקך לא קנו בחזקה הראשונה, מפני ששם מדובר באופן שנתברר שבזמן החזקה הראשונה היה העובר קיים ויש לו זכות בירושה הבאה מאליה, לבין רבא שאף הוא מודה שיש לעובר זכות בירושה (ועיין ב'אבן האזל'), אלא שכאן מדובר אף באופן שנתברר לבסוף שבזמן החזקה הראשונה כבר מת הבן או כבר הפילה, ואעפ"כ לא קנה, מפני שרפוי הדבר בידי המחזיקים ולא נתכוונו לקנות, והא ראייה שמיד שמעו שיש לו בן החזירו הנכסים) ששמעו בו שמת, ולא מת, ומת" (וכ"ה בתוספות ר"ד - אור שמח). וזהו פירושו: שמעו בו, כלומר בגר עצמו, שמת (ואז החזיקו בנכסיו). ולא מת, כלומר שוב שמעו בו שלא מת והחזירו הנכסים. ומת, כלומר, שוב שמעו ששמועה ראשונה אמת. לאביי, כיון שנתברר שמת לפני החזקה - קנו. ולרבא, לא קנו - כיון שגם כאן היה הדבר רפוי בידם. ופסק רבינו כרבא. (90) שאע"פ שהמזכה לעובר לא קנה (פ"ב מהלכות מכירה הלכה י), בירושה הבאה מאליה - יש לו לעובר זכות, כאביי שם. ואף רבא לא חלק עליו, אלא שתייך באופן אחר. ראה למעלה הערה פז. (91) לפני שהחזיקו בראשונה. שאם מת אחר-כך אין כל חידוש של קנו בראשונה, שהרי הנכסים של העובר.

גילו דעתם שלכתחילה היה הקנין רופף בידם, ולא נתכוונו לקנין של ממש, וזהו הפירוש בדברי רבא: "ורפויי רפיא בידיהם".

ראה למעלה. (92) גם כאן מדובר כשהפילה אשתו מקודם, שאם לא כן, אין שום חידוש בזה כנ"ל. (93) בפעם השניה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. (94) אלה שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. (95) שבזה שהחזירו,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג אדר תשע"ז

יום ראשון ז' אדר ה'תשע"ז

מצות עשה קכז.

1 **הַמְצָוָה הַקַּכ"ז** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר
2 מִצְמַח הָאֶרֶץ, וְהוּא אֲמָרוֹ תְעַלֶּה: "וְכַל-מֵעֵשֶׂר הָאֶרֶץ וְגו'"
3 לַה'" (ויקרא כז, ל) "כִּי אֶת-מֵעֵשֶׂר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יְרִימוּ
4 לַה' תְּרוּמָה" (במדבר יג, כד). וַיִּכְבֵּר בְּאֵר הַכְּתוּב (במדבר
5 יח, כא), שֶׁהִמְעֵשֶׂר הֵזָה לְלוּיִם. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה
6 זוּ בְּמִסְכַּת מַעֲשָׂרוֹת; וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: מֵעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן, וְאִינוּ
7 חוֹבָה מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

יום שני ח' אדר ה'תשע"ז

מצות עשה קכז. קכח.

מצות לא תעשה קנב.

הַמְצָוָה הַקַּכ"ז נדפסה ביום הקודם.

8 **הַמְצָוָה הַקַּכ"ח** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר
9 שְׁנֵי, וְהוּא אֲמָרוֹ תְעַלֶּה: "עֵשֶׂר תֵּעַשֶׂר אֶת כָּל-תְּבוּאוֹת
10 וְרֵעֶף הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה" (דברים יד, כב), וְלִשׁוֹן סִפְרֵי
11 (פרשת ראה): "שְׁנָה שְׁנָה — מִלְּמַד שָׁאִין מֵעֲשָׂרִין אוֹתוֹ
12 מִשְׁנָה לְחִבְתָּהּ (אין לעשר יבול שנה אחת על-ידי הפרשת
13 מעשר מיבול שנה אחרת). אִין לִי אֲלָא מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שָׁבוּ
14 דְבַר הַכְּתוּב, מִנֵּינן לְרַבּוֹת שָׁאָר מַעֲשָׂרוֹת? תִּלְמּוּד לּוֹמֵר,
15 עֵשֶׂר תֵּעַשֶׂר" וּמִפְרֵשׁ בַּתּוֹרָה (שם, כג), שֶׁמֵּעֵשֶׂר שְׁנֵי זֶה
16 עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם וַיְבַעְלֵי אוֹכְלִים אוֹתוֹ שֵׁם. וַיִּכְבֵּר הַזְּכָרְנוּ
17 מִקֵּדָם (מצות עשה קיט) אֶת-דְּבָרֵיהֶם בְּעִנְיָן זֶה וַיִּכְבֵּר עֶסֶק
18 הַכְּתוּב בְּהַלְכוֹת מִצְוָה זוּ וְאָמַר, שְׁמָה שְׁאִי אֶפְשֶׁר
19 לְהַכִּיאוּ מִחֲמַת רַחוּק הַדֶּרֶךְ, יִפְדֶּה וַיַּעֲלֶה דְמֵי לְבֵית
20 הַבְּחִירָה וַיּוֹצִיאֵם שֵׁם עַל מִזוֹן בְּלִבָּר, וְהוּא אֲמָרוֹ תְעַלֶּה:
21 "וְכִי-יִרְחַק מִמָּךְ הַמָּקוֹם כִּי לֹא תוּכַל שְׁאֲתוֹ" (שם, כד),
22 גַּם אֲמָרָה הַתּוֹרָה בְּהַלְכוֹת מִצְוָה זוּ, שְׁאֵם יִפְדֶּה אוֹתוֹ
23 לְעִצְמוֹ יוֹסִיף חֲמֵשׁ וְהוּא אֲמָרוֹ תְעַלֶּה: "וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל
24 אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו" (ויקרא כז, לא). וַיִּכְבֵּר
25 נִתְבָּאָרוּ כְּלִ-דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי. וְגַם הִיא
26 אֵינָה חוֹבָה מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא לְפָרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאִין
27 מֵעֵשֶׂר זֶה נֶאֱכָל אֲלָא בְּפְנֵי הַבַּיִת. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת
28 ראה): "מִקִּישׁ אֲכִילַת כֹּכּוֹר לְמַעֲשֶׂר שְׁנֵי: מָה כֹּכּוֹר אִינוּ

29 נֶאֱכָל אֲלָא בְּפְנֵי הַבַּיִת אִף מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי לֹא יֵהָא נֶאֱכָל אֲלָא
30 בְּפְנֵי הַבַּיִת".

31 **הַמְצָוָה הַקַּנ"ב** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלְּהוֹצִיא דְמֵי
32 מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי (שהיה רחוק מירושלים ונפדה -), בְּזוּלַת
33 הָאֲכִילָה וְהַשְׁתִּיָּה, וְהוּא אֲמָרוֹ בּוֹ: "וְלֹא-נִתְתִּי מִמֶּנּוּ
34 לְמַת" (דברים כו, יד), וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (ריש פרשת כי תבוא):
35 "שְׁלֹא לְקַחְתִּי מִמֶּנּוּ אֶרֶץ וְתִכְרִיכִין". וְאִם הוֹצִיא מִמֶּנּוּ
36 אִיזָה דְבָר — יֹאכַל כְּנַגְדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.
37 וְהַזְּכִיר אֶת-הַמַּת לְחִזּוּק פְּאֵלוֹ יֹאמֵר: אִף-עַל-פִּי שֶׁהִיא
38 מִצְוָה — לֹא יוֹצִיא עָלָיו מַעוֹת מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי. וְנִרְאֶה לִי
39 שֶׁכִּינּוֹן שְׁצִוָה תְעַלֶּה לְהוֹצִיא דְמֵי מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בְּמִזוֹן
40 בְּלִבָּר, כְּמוֹ שְׁאָמַר: "וְנִתְתָּה הַכֶּסֶף וְגו'" (שם יד, כו) —
41 הֲרִי הַמוֹצִיא אוֹתוֹ בְּזוּלַת הַמִּזוֹן, פְּאֵלוֹ נִתְּנוֹ לְמַת, שְׁאִין
42 תּוֹעֵלַת לְמַת בְּכֶף (ולכן הזכיר צרכי המת).

יום שלישי ט' אדר ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קנ. קנא.

43 **הַמְצָוָה הַמְשַׁלְמָה מָאָה וְחֲמִשִּׁים** — הַאֲזַהְרָה
44 שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלְּאָכּוֹל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בְּטִמְאָה אֶפְלוֹ בִירוּשָׁלַיִם,
45 עַד שִׁפְדָּה. לְפִי שֶׁהַלָּל אֲצִלְנוּ שֶׁמֵּעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁנִּטְמָא
46 פּוֹדִין אוֹתוֹ אֶפְלוֹ בִירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִכּוֹת (יט).
47 וְהַאֲזַהְרָה עַל זֶה הוּא אֲמָרוֹ: "וְלֹא-בַעֲרִיתִי מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה"
48 (דברים כו, יד), וַיִּבֵּא בְּקַבְלָה (מכות, שם): בֵּין שְׁאֲנֵי טִמְאָה
49 וְהוּא טְהוֹר בֵּין שְׁאֲנֵי טְהוֹר וְהוּא טִמְאָה. וּבִגְמָרָא מִכּוֹת
50 נִתְבָּאָר עוֹד, שֶׁהִמְעֵשֶׂר וְהַכְּפוּרִים אֲסוּר לְבַעַר (לאכול)
51 מֵהֶם בְּטִמְאָה, וְהַאוֹכְלִים בְּטִמְאָת עֲצָמָן — לֹקָה, וּבִתְנַאי
52 שְׁיֹאכַל מֵעֵשֶׂר זֶה בְּטִמְאָה בִירוּשָׁלַיִם בְּלִי פְדִיּוֹן וְאִז
53 לְלָקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּכְבְּרָנוּ. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוּף
54 מִכּוֹת (שם).

55 **הַמְצָוָה הַקַּנ"א** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלְּאָכּוֹל מֵעֵשֶׂר
56 שְׁנֵי בְּאֲנִיּוֹת (באותו יום שמת אחד מקרוביו עליהם חייב
57 להתאבל מן התורה — נקרא "אונן"), וְהוּא אֲמָרוֹ תְעַלֶּה:
58 "לֹא-אֲכַלְתִּי בְּאֵנֵי מִמֶּנּוּ" (שם), וְלִשׁוֹן הַמְשַׁנָּה (בכורים פרק
59 ב משנה ב), שֶׁהִמְעֵשֶׂר וְהַכְּפוּרִים טְעוּנִין הַבָּאָת מְקוּם
60 (לירושלים) וְטְעוּנִין וְדוּי וְאֲסוּרִין לְאוּנָן. וְכֵן כְּלִ-אוּנָן אֲסוּר

41 זֶה, כֹּל-עֲנִי וְעָנִי וְעָנִי לְאוֹ בְּפָנָי עֲצָמוּ. וְאֶחָזֵר לְהַשְׁלִים שְׁאָר
42 הַלְּאוּיִן שֶׁכָּלל אוֹתָם הַפְּסוּק.

1 לְאָכַל בְּקִדְשֵׁים מִפְּסוּק זֶה. וּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה גַּם כֵּן:
2 "וַתִּקְרָאנָה אוֹתִי כְּאֵלֶּה וְאֶכְלָתִי חֲטָאת הַיּוֹם הַיֵּיטִב בְּעֵינֵי
3 ה'" (ויקרא י, יט). וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי הָעֲנִינּוֹת בְּפֶרֶק ח'
4 מִפְּסוּקִים (צא): וּפֶרֶק ב' מִזְבָּחִים (טו), וְהַאוֹכֵל קִדְשֵׁים אוֹ
5 מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּעֲנִינּוֹת — לוֹקֵה.

יום חמישי י"א אדר ה'תשע"ז
מצות עשה קיט.

43 הַמְצָוָה הַקִּי"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְיָנוּ שֶׁיְהִי נָטַע רְבִיעִי
44 (פירות שמוציא האילן בשנה רביעית לנטיעתו) כֹּל קִדְשׁ,
45 וְהוּא אָמְרוּ: "יִהְיֶה כֹּל-פְּרִי קִדְשׁ הַלּוּלִים לֵה'" (ויקרא
46 יט, כד), וְדִינוֹ: שֶׁיַּעֲלֶה לִירוּשָׁלַיִם וְיֵאֱכֹלֶהוּ בְּעֵלְיוֹ שֵׁם
47 כְּמוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְאֵין לִכְהֻנִים בּוֹ כְּלוּם. וּלְשׁוֹן סְפָרִי
48 (פרשת נשא): "וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה" (במדבר ה, י) —
49 "מִשְׁךְ הַכְּתוּב כֹּל-הַקִּדְשִׁים וּנְתַנֵּם לִכְהֵן וְלֹא שִׁיר מֵהֶם
50 אֵלָּא תוֹדָה וְשִׁלְמִים וּפְסַח וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי
51 וְנָטַע רְבִיעִי שֶׁיְהִי לְבַעֲלִים". וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ
52 בְּשִׁלְמוֹת בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן מִפְּסוּקַת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי.

יום רביעי י' אדר ה'תשע"ז
מצות לא תעשה קמא.
קמב. קמג.

6 הַמְצָוָה הַקַּמ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְּאָכּוֹל
7 מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁל דָּגָן (שם כולל לחמשת מיני תבואה) חוץ
8 לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תוּכַל לְאָכַל
9 בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ" (דברים יב, יז). וְהַאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
10 בְּלֵי פְדִיּוֹן — לוֹקֵה; וְדוֹקָא בְּתַנְיַי שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוּף מִכּוֹת
11 (יט), וְהוּא: שִׁיאֲכֹלְנוּ בַּחוּץ (לירושלים) אַחַר שֶׁרָאָה פְּנֵי
12 הַבַּיִת, כְּלוֹמֵר: לְפָנִים מִחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם וְהוּא אָמְרָם שֵׁם:
13 מֵאִמְתֵי חִיבִין עֲלִיו? מִשִּׁירָאָה פְּנֵי הַבַּיִת (ואחר כך יצא
14 מירושלים ואכלו).

יום שישי י"ב אדר ה'תשע"ז
מצות עשה קלא.

53 הַמְצָוָה הַקַּל"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְיָנוּ לְהַתְּרוֹדוֹת לְפָנָיו
54 יִתְעַלֶּה, שֶׁהַפְּרָשְׁנוּ אֶת חוֹבַת הַמַּעֲשָׂרוֹת וְהַתְּרוּמוֹת
55 וְלִהְתַּנְקוֹת מֵהֶם (מכל אשמה של התנהגות בלתי ראויה
56 במעשרות, ולהכריז זאת) גַּם בְּדַבּוּר, כְּדָרְךָ שֶׁהַתְּנַקְיָנוּ
57 מִלְּהַזְיִק בְּהֵן בַּפֶּעַל, וְזֶה הַנִּקְרָא: "וְדוּי מַעֲשֵׂר". וְהַצּוּי
58 בְּזֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִמְרַתְּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּעֲרַתִּי
59 הַקִּדְשׁ מִן-הַבַּיִת וְגַם נִתְמִיּוֹ לְלוּי וְלִגֵּר לִיתּוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה
60 וְגוֹ'" (דברים כו, יג). וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ וְאָפֵן
61 הַבַּעוּר וְעָנִינוּ בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן מִמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי.

15 הַמְצָוָה הַקַּמ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְּאָכּוֹל
16 מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁל תִּירוּשׁ (יין) חוץ לירושלים, וְהוּא אָמְרוּ
17 יִתְעַלֶּה: "לֹא-תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ"
18 (שם); וְהַאוֹכֵלוֹ — לוֹקֵה, וּבִאוּתוֹ הַתְּנַיִ שֶׁנִּתְבָּאָר
19 בְּמַעֲשֵׂר דָּגָן.

62 הַמְצָוָה הַקַּכ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְיָנוּ לְהַפְּרִישׁ אֶת-
63 הַבְּכוּרִים (ראשוני פרות ארץ-ישראל משבעת המינים)
64 וְלִהְבִיאֵם לְמִקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רֵאשִׁית בְּכוּרֵי
65 אֲדָמָתְךָ תְּבִיאַ בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות כג, יט). וּפְשׁוּט,
66 שֶׁמְצָוָה זוֹ אֵינָה נוֹהֶגֶת אֵלָּא בְּפָנֵי הַבַּיִת, וְאֵינִם בָּאִים
67 אֵלָּא מִפְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְסוּרְיָא וְעַבְרַיִ הַיַּרְדֵּן —
68 וּמִשְׁבַּעַת הַמִּינִים בְּלֶכֶד. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ
69 בְּמִסְקַת בְּכוּרִים. וְשֵׁם (פרק ג משנה יב) נִתְבָּאָר שְׁהֶם,
70 כְּלוֹמֵר: הַבְּכוּרִים, נְכָסֵי כְּהֵן (שייביים לכהן).

20 הַמְצָוָה הַקַּמ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְּאָכּוֹל
21 שְׁנֵי שֶׁל יִצְהָר (שמן זית) חוץ לירושלים, וְהוּא אָמְרוּ:
22 "לֹא-תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ"
23 (שם); וְהַאוֹכֵל חֵיב מִלְּקוֹת וּבִאוּתוֹ תְּנַיִ שֶׁקֹּדֶם בְּמַעֲשֵׂר
24 דָּגָן. וְשֵׁמָא תַתְּמָה עַל שֶׁמִּנְיָנוּ מַעֲשֵׂר דָּגָן וּמַעֲשֵׂר תִירוּשׁ
25 וּמַעֲשֵׂר יִצְהָר, שֶׁלֹּשׁ מְצוֹת; דַּע שֶׁאִם אֲכַל שֶׁלְשֶׁתָּן כְּאַחַד
26 — לוֹקֵה עַל כֹּל-אַחַת וְאַחַת: לְפִי שֶׁלֹּא זֶה שֶׁבְּפְסוּק זֶה
27 אֵינּוּ לְאוֹ שֶׁבְּכָלְלוֹת שְׁאֵין לוֹקִין עֲלָיו, אֵלָּא הוּא לְחֻלְק.
28 וּבַפְּרוּשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא כְּרַתוֹת (ד): "אֲכַל מַעֲשֵׂר דָּגָן
29 וְתִירוּשׁ וְיִצְהָר — חֵיב עַל כֹּל-אַחַת וְאַחַת. וְכִי לוֹקִין עַל
30 לְאוֹ שֶׁבְּכָלְלוֹת? קָרָא יִתְרָא כְּתִיב (מצאנו פסוק מיותר
31 ללמד שלוקה). מְפָדִי (הנהג), כְּתִיב: "וְאֶכְלָתְּ לְפָנָי ה'
32 אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ תִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְכוּ'" (שם יד, כג)
33 וְלִמָּה לִי לְמַהֲדֵר לְמַכְתְּבֵיהֶוּ לְכַלְהוֹ (לצורך מה חוזר ומפטר
34 את כולם); שְׁמַע מִינָה לְחֻלְק" (בכוונת הפסוק, בפרוט הנוסף,
35 "לחלק": להפריד. להחשיב כל מין כאיסור בפני עצמו).
36 וּבְגִמְרָא מִכּוֹת אָמְרוּ: "מְפָדִי, כְּתִיב: "וְאֶכְלָתְּ לְפָנָי ה'
37 אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ תִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ", לְכַתּוּב רַחֲמָנָא:
38 לֹא-תוּכַל לְאָכַל אוֹתָם בְּשַׁעֲרֵיךָ, מְהֵדֵר פְּרוּשִׁינָהוּ (חוזר
39 ומפטר) לְכַלְהוֹ לְמָה לִי? שְׁמַע מִנָּה לִיחֻדִי (ליחד) לְאוֹ
40 לְכָל-חַד וְחַד". תְּרִי נִתְבָּאָר שֶׁכֹּל-מָה שֶׁהַזְהָרְנוּ עֲלָיו בְּפְסוּק

יום שבת קודש י"ג אדר ה'תשע"ז
מצות לא תעשה קמט (קמח*).
מצות עשה קלב.

71 הַמְצָוָה הַקַּמ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ הַתֵּן מִלְּאָכּוֹל
72 אֶת הַבְּכוּרִים בַּחוּץ (מירושלים) וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תוּכַל

מתוך מהדורת חזק

- 1 לְאָכַל בִּשְׁעָרָיִךָ וְגו' וּתְרוּמַת יָדְךָ". בָּא בְּקַבְלָה (מכות
 2 ז:): "וּתְרוּמַת יָדְךָ" — אֵלּוּ הַבְּכוּרִים. לְפִי שְׁלֹא הִנִּיחַ
 3 — בְּפִסּוּק זֶה דָּבָר הַטְּעוֹן הַבְּאָת מְקוֹם (לירושלים) שְׁלֹא
 4 הִזְכִּירוּ בְּפָרוּשׁ, וְאָמַר בְּכָלֵם "וּתְרוּמַת יָדְךָ" — הָרִי
 5 אֵלּוּ הַבְּכוּרִים בְּלִי סֶפֶק, שֶׁבָּאָר בְּהֶם טְעוּנֵינִי הַבְּאָת
 6 מְקוֹם, וְהִיאֵךְ יִזְהִיר עַל אֲכִילְתָּהּ בִּשְׁעָרָיִךָ! וְלִשׁוֹן סִפְרֵי
 7 (פִּרְשֵׁת רָאָה שֶׁם): "לֹא בָּא הַכְּתוּב אֶלָּא לְאוֹכַל בְּכוּרִים
 8 שְׁלֹא קָרָא עֲלֵיהֶם (רָאָה מִצּוֹת עֲשֵׂה קִלְבַּם מִה שִׁישׁ לִקְרוּא
 9 עִם הַבְּאָת הַבְּכוּרִים), שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְכִבֵּר
 10 נִתְבָּאָר בְּסוּף מִכּוֹת (יט.). שְׁאִינוּ חֵיב עֲלֵיהֶם אֶלָּא קִדְּם
 11 שְׁיִנִּיחִם בְּעֵזְרָה; אֲבָל מְשִׁינִיחִם בְּעֵזְרָה — הָרִי הוּא
 12 פְּטוּר עֲלֵיהֶם, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא קָרָא. וְגַם בְּבְכוּרִים אוֹתוֹ
 13 הִתְנַאי שֶׁבְּמַעֲשֶׂר שְׁנִי, כְּלוּמַר שְׁאִין כְּלָמִי שֶׁאֲכֹלֵם
 14 בַּחוּץ חֵיב עֲלֵיהֶם, עַד שִׁירָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת; וְאִם אֲכַל מֵהֶם
 15 מִי שְׁיִאֲכַל אַחֵר שִׁירָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת קִדְּם הַנְּחָה בְּעֵזְרָה —
 16 חֵיב מְלִקוֹת בְּלִבָּד אִם הוּא כֹּהֵן; אֲבָל הַיִּשְׂרָאֵלִי — הָרִי
 17 הוּא מְחֻיָּב מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים, אִם אֲכַל בְּכוּרִים, אֲפִלּוּ
 18 אַחֵר קְרִיאָה. וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ (בְּכוּרִים פֶּרֶק ב מִשְׁנָה א):
 19 הַתְּרוּמָה וְהַבְּכוּרִים חֵיבִין עֲלֵיהֶן חֲמֵשׁ וּמִיתָה וְאֶסְוִרִין
 20 לְזָרִים. אִם אֲכֹלֵם בְּדוֹן — חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים
 21 וּבִשְׁגָגָה מוֹסִיף חֲמֵשׁ בְּדִין הַתְּרוּמָה. לְפִי שְׁפִינֵן שֶׁקָּרָאֻם
- 22 יִתְעַלָּה תְּרוּמַת יָדְךָ, חָלוּ עֲלֵיהֶם כְּלִ-דִּינֵי הַתְּרוּמָה. וְרָאוּ
 23 לָךְ לְהַכִּיֵּן כָּאֵן הַיֵּטֵב כְּדֵי שְׁלֹא יִשְׁתַּבְּשׁוּ לָךְ הַעֲנִינִים
 24 וְהוּא: שֶׁהִכְהֵן אִם יֹאכַל הַבְּכוּרִים מִשְׁרָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת
 25 קִדְּם הַנְּחָה בְּעֵזְרָה — לוֹקָה, וְאִזְהֵרְתִּיהָ מִ"לֹא תוֹכַל
 26 לְאָכַל בִּשְׁעָרָיִךָ וְגו' וּתְרוּמַת יָדְךָ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּגִמְרָא
 27 מִכּוֹת, כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי שְׁלוֹקָה עַל אֲכִילְתוֹ חוּץ
 28 לְמְקוֹם אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא שְׁלוּ; אֲבָל הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁאֲכַל
 29 בְּכוּרִים אַחֵר שִׁירָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת בְּכָל-מְקוֹם שִׁיאֲכֹלֵם (בֵּין
 30 בִּירוּשָׁלַיִם וּבֵין מַחֲזֵצָה לָהּ) — חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים,
 31 וְאִזְהֵרְתִּיהָ מִן "וְכָל-זֶרֶ לֹא-יֹאכַל קִדְּשׁ" (שֶׁם ט), כְּמוֹ
 32 שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה ק"ג מִמִּצְוֹת אֵלּוּ. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
 33 מִצְוָה זוֹ בְּגִמְרָא מִכּוֹת.
- 34 הַמִּצְוָה הַקְּלָ"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְסַפֵּר חֲסִדָּיו
 35 יִתְעַלָּה אֲתָנוּ, וְאִיךְ הַצִּילָנוּ מֵאֵז רַאשִׁית מִצְבּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב
 36 אֲבִינוּ וּמִשְׁעַבּוֹד הַמִּצְרִים וְעֵנּוּיִם לָנוּ, וְלַהוֹדוֹת לָהּ עַל
 37 כְּלָ-זֶה, וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שְׁיִתְמִיד הַבְּרָכָה — (כֹּל זֹאת אֲנוּ
 38 אוֹמְרִים) בְּזִמְן שֶׁאֲנוּ מְבִיאִים אֶת-הַבְּכוּרִים. וְהוּא אָמְרוּ
 39 יִתְעַלָּה: "וְעֵנִית וְאָמַרְתָּ לְפָנֶי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אָבִי"
 40 (דְּבָרִים כו ה) וּשְׁאָר כְּלֵי-אוֹתָהּ הַפְּרָשָׁה. וּמִצְוָה זוֹ נִקְרָאת
 41 "מִקְרָא בְּכוּרִים". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵיהָ בְּמַסְכַּת בְּכוּרִים
 42 וּבְפֶרֶק ז' מִסוּטָה" (לב): וְאִינָה חוֹבָה לְנִשְׁיָם.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח אדר ב', ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

כבוד הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ צמ"ס

וכו' וכו' מוהררש"י שליט"א

שלום וברכה!

מצו"ב העתק מכתבי להרב הראשי נסים שליט"א.

ובודאי שמע כת"ר שליט"א מאנ"ש שי ע"ד האברך הנ"ל, ובינינו לבין עצמנו, יש לו זכות מיוחדת למשרה זו כי חדור הוא ברוח החסידות וממילא ישתדל להיות כח פעיל בחינוך ובחזוק היהדות על טהרת הקדש, וה' הוא היודע עד כמה חיוני הוא באה"ק ת"ו לבסס כל עמדה אפשרית במקצוע זה ובתקופתנו בפרט.

איני יודע באיזה אופן יוכל כת"ר שליט"א להשפיע בזה, אבל בודאי שיכול לעשות בענין זה. ומובן שיכול דבר בשמי אם יביא תועלת.

ובימים אלו דמרבין בשמחה, יה"ר שירבו הענינים המעוררים שמחה אמיתית, בעניני הכלל והפרט, לכל אחד ואחד מאתנו בתוככי כלל ישראל.

לסליחת כת"ר רבא זקוק אני על עכוב מעונתי על מכתביו. ומה אעשה והוא מסבות שונות וטרדות (ופשיטא שאינן תלויות בו). ופשוט שבטחוני שלא ימנע הטוב והסליחה.

בכבוד ובברכה לבשו"ט גם בפרט

מ. שניאורסאהן

ישעיה פרק לח יד-יט

יֵד כְּסוּס עָגוּר בֵּן אֲצַפְצָף אֲהַגָּה כִּי־וַיִּנָּה דָלוּ עֵינָי לְמָרוֹם אֲדָנָי עֲשָׂקָה־לִּי עֲרַבְנִי: טו מִה־אֲדַבֵּר וְאֲמַר־לִי וְהוּא עָשָׂה אֲדַדָּה כָּל־שְׁנוֹתַי עַל־מַר נַפְשִׁי: טז אֲדָנָי עָלֵיהֶם יַחֲיוּ וְלִכְלַל־בָּהֶן חַיֵּי רוּחִי וְתַחְלִימֵנִי וְהַחְיֵנִי: זז הִנֵּה לְשָׁלוֹם מְרִלִי מֵר וְאֲתָהּ חֲשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מִשְׁחַת בְּלִי כִּי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּגְךָ כִּלְיֵי־חַטָּאִי: יח כִּי לֹא שְׂאוֹל תִּוְדָךְ מוֹת יִהְלַךְ לֹא־יִשְׁבְּרוּ יוֹרְדֵי־בוֹר אֶל־אֲמַתְךָ:

רש"י

מעתה ידעתי שתחלימני ותחיני, תחלימני, תבראני ותחזקני כמו (איוב לט) יחלמו בניהם: (יז) הנה לשלום מר לי מר. כשנתבשרתי שלום אף הוא לי מר שהרי תלו לי הרפואה בזכות אחרים כה אמר ה' אלהי דוד אביך (לעיל לז) למעני ולמען דוד עבדי כאן הודעתני שאני חוטא כך פירשו חכמים אבל לפי ישוב המקרא משמע הנה לשלום מר לי מר כשנתבשרתי מאתך להושיעני מיד שנחרב מר לי מר על חליי שהייתי נטוי למות ולא שמחתי בבשורה ואתה בטובך חשקת נפשי מבלי רדת שחת: (יח) כי לא שאול תודך. אם הייתי מת לא הייתי מודה לך על הנס של מפלת שנחרב ולא הייתי סובר אל אמתת הבטחתך שהבטחתני עליו: (יט) חי חי. ל' בני אדם חיים, כלומר כשיש בני אדם חיים בעולם זה חי וזה חי יוצאת ההודאה מביניהם: יודיע. איששפ"ר בלע"ז (ס"א חי חי אתה חי ונאה להודות לחי): אל אמתך. האב מודיע ומכוין דעת בנו אל אמתך להאמין בך:

מצודת ציון

(יד) כסוס עגור. כמו כסוס ועגור והם מיני עופות וכן תור וסוס ועגור (ירמיה ח): אצפצף. ענין השמעת קול עופות: אהגה. כן נקרא המיית היונה כמו וכיונה הגה נהגה (לקמן נט): דלו. ענין הרמה כמו ארוממך ה' כי דליתני (תהלים ל): עשקה. ענין לקיחה וחטיפה ואמר בלשון שאלה: ערבני. היטב והכשר לי וכן ערוב עבדך לטוב (שם קיט) והוא מענין מתיקות כמו ושנתי ערבה לי (ירמיה לא): (טו) מה אדבר. מלת מה יורה על הריבוי וכן מה רב טובך (תהלים לא): אדדה. מלשון נדידה: שנתי. מל' שינה: (טז) ותחלימני. ענין בריאות וחזוק כמו יחלמו בניהם (איוב לט): (יז) חשקת. מל' חשק ותאוה: משחת. הוא בור הקבר: בלי. מל' בליה ורקבון: גוך. גופך כמו גוי נתתי למכים (לקמן ט): (יח) ישברו. ענין תקוה כמו עיני כל אליך ישברו (תהלים קמה): (יט) אל אמתך. את אמתך וכן יירדפו אל מדין (שופטים ז):

הייתי מודה לך על מפלת שנחרב: מות יהלך. אנשי מות לא יהלך ומלת לא משמשת בשתים וכפל הדבר במ"ש: לא ישברו. האנשים אשר כבר ירדו אל הבור לא יקו שתאמת להם הבטחתך כי אין להם תועלת בעניני זה העולם ור"ל אם כבר הייתי מת לא הייתי מקוה עוד על מפלת שנחרב: כאשר הבטחת: (יט) חי חי. כל חי חי הוא יודך: כמוני היום. כאשר אני היום בחיים ומודה לך: אב לבנים. כל אב מלמד לבניו ומודיעם אמתתך וכאומר הנה כמו כן אעשה גם אני כשאחיה ואוליד בנים אלמדם ואודיעם אמתתך:

(יד) כסוס. כמו כסוס והוא שם עוף: כסוס עגור. כמו כסוס ועגור, (ד"א) כעוף זה שתפשוהו בגרונו והוא מצפצף וכן ת"י כסוסיא דאחיד ומנציף: עשקה לי. כמו עשוק אותי לקחני מיד מלאך המות וערבני להנצל ל' ערבות גרנטיא"ה בלע"ז כמו (תהלים קיט) ערוב עבדך לטוב: עשקה לי. עשוק אותי מידו כאשר תאמר רפא נא לה (במדבר יב) רפא אותה: (טו) מה אדבר. שבח וקילוסין לפניו והרי אמר לי נחמות והוא עשאן: אדדה כל שנתי. כמו (ברא' לא) ותדד שנתי אתנודד מכל שנתי לקלס לפניו, י"ת שנתי ל' שנים: על מר נפשי. שהיתה מרה ונחמתני: (טז) אד' עליהם יחיו. י"ת ה' על כל מיתיא אמרת לאחיאה: ולכל בהן חיי רוחי. וקדם כלהון אחייתא חיי רוחי, ואני אומר לפי פשוטו ה' עליהם על שנתי הנזכרים לעיל, אדדה כל שנתי (ה') שיכן שכנו וחסדו עליהם ואמר לי על פי נביאו יחיו: ולכל בהן חיי רוחי. ולכל דבר אשר תלויין בהן חיי רוחי אמר ה' עליהם ויחיו: ותחלימני.

מצודת דוד

(יד) כן אצפצף. מגודל הכאב הייתי מצפצף כעופות והומה כיונה: דלו עיני למרום. הורמו עיני להביט השמים לעזרתך ואמרת ה' עשוק ממני החולי הזה והמתק והכשר לי: (טו) מה אדבר. ר"ל הרבה שבח וקילוסין יש לי לדבר כי הוא אמר לי נחמות והוא עשאן: אדדה. לכן אנדד כל השינה לקלס לפניו על נפשי שהיתה מרה ונחם אותה: (טז) אד' עליהם יחיו. על כל המתים גזר ה' שיעמדו בתחיה: ולכל בהן. וראשון שבכולם החיה רוחי כי הייתי קרוב למות: ותחלימני. שלחת לי בריאות ונתת לי החיים: (יז) הנה לשלום. הנה בחליי מה שהייתי מצפה לשלום ולבריאות היה נתוסף לי מר על מר ר"ל כאב על כאב: ואתה. אבל אתה בטובך חשקת נפשי להעלותה משחת המבלה והוא הקבר: כי השלכת. אחז כמשל מדרך האדם המשליך דבר מה אחוריו גופו לבל יראוה ר"ל הסתרת עין מחטאי ומחלת עליהם: (יח) כי לא שאול תודך. מי שהוא בשאול אינו מודה לך ר"ל אם הייתי מת לא

איוב פרק יט בא-כט

כא חֲנַנִי חֲנַנִי אַתֶּם רָעִי כִּי יַד־אֱלֹהִים נִגְעָה בִּי: כב לָמָּה תִרְדְּפֵנִי כְּמוֹ־אֵל וּמִבְשָׁרִי לֹא תִשְׁפְּעוּ: כג מִי־יָתֵן אִפּוֹ וּיִפְתְּבוּן מִלִּי מִי־יָתֵן בְּסִפְּרִי וַיַּחֲקִי: כד בְּעֵט־בְּרוֹל וְעִפְרַת לְעֵד בְּצוּר יַחֲצֹבֹן: כה וְאֲנִי יִדְעֵתִי גְּאֹלִי חִי וְאַחֲרוֹן עַל־עַפְרִי יָקוּם: כו וְאַחַר עֹרֵי נִקְפוֹזֹת וּמִבְשָׁרִי אַחֲזָה אֱלֹהִים: כז אֲשֶׁר אָנֹכִי | אַחֲזָה־לִּי וְעֵינַי רָאוּ וְלֹא־זָר פָּלְוּ כְלִי־תִי בְּחִקִּי: כח כִּי תֹאמְרוּ מַה־נִּרְדַּף־לִּי וְשֵׁרֶשׁ דְּבָר נִמְצָא־בִּי: כט גֹּרוּ לָכֶם | מִפְּנֵי־חֶרֶב כִּי־חָמָה עֲזוֹת חֶרֶב לְמַעַן תִּדְעוּן (שד"ח) שְׁדוֹן:

רש"י

ומבשרי. אני רואה משפטים: אלוה. לי משפט ויסוריך: (כח) כי תאמרו מה נרדף לו. כמו (דברים ז) כי תאמר בלבבך שהוא משמש לשון דילמא, כלומר ושתהיו נותנים לבכם לחמול ולומר למה נרדפנו: ושרש דבר. הנמצא בו מה היא לעולם לא תעלה בלבבכם הטובה הזאת שרש דבר על מה הוא עומד: (כט) כי חמה. שאתם מגדילים עון המביא לידי חרב: למען תדעו. ותבינו סוד הפורענות הבא על הרשעים ויש אם למסורת שדין כתיב כמו שיש דין בעולם כמו (שופטים ה) שקמתי דבורה, כן ראיתי בתנחומא:

(כד) בעט ברזל. יחצבון בצור ואח"כ מעבירין את העופרת עליהם לתת לאותיות מראה שחרורית להכירם וכן דרך חוקק אבן ולא יתכן לפרש עט של עופרת שהרי רך הוא אצל האבן: (כה) ואני ידעתי גואלי חי. וא"ו זה חוזר למעלה אתם תרדפוני ואני ידעתי גואלי חי ליפרע והוא יתקיים ויעמוד: ואחרון על עפר יקום. לאחר שיכלו כל שוכני עפר הוא אחרון יעמוד: יקום. יתקיים: (כו) ואחר עורי נקפו זאת. והם אינם נותנים לב לגואלי אלא אחר מכת עורי נקפו ונקרו הקניטה והרדיפה הזאת שאמרתי שהיא לי כנוקף וחותר בעורי כמו (ישעיה ט) ונקף סבכי היער:

מצודת ציון

(כא) חנוני. מלי חנינה וחמלה: (כג) בספר. במגילה וקרוי ספר ע"ש סופר: ויחוק. מלי חקיקה: (כד) בעט. בקולמס כמו עט סופר (תהלי' מה): יחצבון. החקיקה בסלע קרוי חציבה: (כו) נקפו. ענין שבירה כמו ונקף סבכי היער (ישע"ה): אחזה. אראה כמו ואתה תחזה (שמות יח): (כז) בחקו. ר"ל בתוך מעי: (כח) מה נרדף. למה נרדף כמו מה יתאוון (איכה א): (כט) גורו. פחדו כמו ואשר יגורתי (לעיל א): שדון. אשר דון הש"י"ן היא במקום אשר כמו עד שקמתי דבורה (שופטי' ה) ורון הוא מלי דין ומשפט:

מצודת דוד

(כא) חנוני. חוסו וחמלו עלי אתם רעי ולא תוסיפו לחרפני כי מכת יד אלוה נגעה בי ודי לי בצער הזה: (כב) למה תרדפוני. ר"ל למה תצערו אותי בדברי חרוף כמו שמצער אותי האל בהבאת המכאוב וכי עדיין אינכם שבעים מן המכאוב אשר בבשרי ולמה תוסיפו עוד להכאיב נפשי באמרי חרוף: (כג) מי יתן אפו. מי יתן לי איש ואיה פה העושאה ויכתבון אמרי ומי יתן ויחוקו בספר והוא כפל ענין במ"ש: (כד) בעט ברזל. ויהיו חקוקים בעט ברזל ויותר עופרת בחללי החקיקות למען יהיה הכתב ניכר ומתקיים ואת הכתב עצמו יחצבון בצור למען יעמוד לעד ויבחנו דור אחרון הדין

עם מי כי מאד הרעו רעי לומר שבאו עלי היסורים בעבור קוצר השתדלות דעת את ה': (כה) ואני ידעתי. אבל לא כן הוא כי הן אני ידעתי שה' הגואל נפשי להגיע אליה הצלחתה הוא חי וקים לעד וכאשר תחרב כל העולם יתקיים הוא אחרון על העפר וא"כ יודע אני מה שאפשר לדעת: (כו) ואחר עורי. ועכ"ז רבו מכותי עד אחר שבלה עורי שברו גם את העצם הזאת עם כי הייתי רואה אלוה ומשיג אותו בדבר האפשר יותר ממה שאני רואה ומשיג בשרי: (כז) אשר אני. כאומר הנה המכות האלה נגלים וידועים לכל ואשר אני אחזה לי לבדי ורק עיני ראו ולא זר הוא אשר כלו כליותי בחיקי כי בזה ארגיש אני לבד ולא נראה לזולת: (כח) כי תאמרו. כי כן ראוי אשר תאמרו למה נרדף אותי וכי עיקר דבר עון נמצא בו הלא כל דבריכם שבאו עלי היסורים בעבור קוצר השתדלות דעת את ה' ואם אמנם ידעתי מה שאפשר לדעת א"כ מה לעשות עוד: (כט) גורו לכם. לזאת חדלו ממני ופחדו לנפשכם מפני חרב הפורעניות כי החמה אשר אתם כועסים עלי על חנם היא מן העונות אשר החרב באה עליהם: למען תדעו. בעבור כי אתם תדעו אשר יש דין בעולם לשלם לאיש כגמולו כי הלא תשפטו שיש משגיח ושלם ישלם לזה גורו לכם וחדלו ממני (העולה מהמענה ההיא אשר יתרעם על רעיו לומר מדוע תרשיעו אותי וכי מצאתם בידי מאומה רע ואם בעבור מכאובי היסורים תשפטו שיש בי עון רב הנה לא כן הוא כי על חנם באו ואם בעבור קוצר השתדלות בידיעת ה' הלא ידעתי מה שאפשר לדעת ויגנה אותם על אשר יחרפו אותו בדברים כי יהיו מעותדים לפורעניות בעבור זה לפי אשר ישפטו הם שיש משגיח ומשלם גמול):

כל עיקר עניין המשכן והמקדש הוא עניין ההמשכה שבאה עלידי עבודת האדם דווקא.

ב טומנין בשלחין ומטלטלין אותן, בגי צמר ואין מטלטלין אותן. כיצד הוא עושה? נוטל את תפסוי, והן נופלות. רבי אלעזר בן עזריה אומר: קפה – מטה על צדה ונוטל, שמא יפול ואינו יכול להחזיר. ותכמים אומרים: נוטל ומחזיר. לא פסוהו מבעוד יום – לא יכסנו משתחשך. פסוהו ונתגלה – מתר לכסותו. ממלא את הקיתון וגותן לתחת הפר או תחת הפסת.

פ ר ק ח מ י ש י

א במה בהמה יוצאה, ובמה אינה יוצאה? יוצא הגמל באפסר, ונאקה בחטם, ולבדקים בפרמבאי, וסוס בשיר, וכל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר, ומזין עליהם וטובלין במקומן.

פירוש ברטנורא

ב שלחין. עורות. תרגום והפשיט, וישלח: ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן, דחו למזגא עלייהו, כלומר להשען עליהם: ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן למוות ולארוג, ואף על פי שטמן בהן לפי שעה לא הפקירן לגמרי כשלא יחדן להטמנה, אבל יחדן להטמנה מטלמלם: כיצד עושה. זה שטמן בהם כיצד יטול קדרתו, הואיל ואסור לטלטל והרי היא טמנה כולה בהן: נוטל. כסוי של קדרת שיש תורת כלי עליו, ואע"פ שהן עליו לא איכפת לו דלא נעשה בסים להן שאין עשוי אלא לכסות את הקדרה: רבי אלעזר אומר קופה מטה על צדה ונוטל. כשבא ליטלה מטה את הקופה על צדה, שמא יטול את הקדרה ויפלו הגזיזין שמכאן ומכאן לתוך הגומא שיש בה הקדרה ואם יצטרך לחזור ולהטמנה לא יוכל לטלטל הגזיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא ולהחזירה לתוכה: וחכ"א נוטל. את הקדרה ואם לא נפלו הגזיזין שמכאן ומכאן ולא נתקלקלה הגומא מחזיר הקדרה למקומה, ולא אסרינן ליה ליטול את הקדרה לכתחלה גזירה שמא תתקלקל הגומא. ומודים חכמים שאם נתקלקלה הגומא שלא יחזיר. והלכה כחכמים: לא יכסנו משתחשך. שאסור להטמין בשבת בין בדבר המוסיף הכל בין בדבר שאינו מוסיף הכל בדרך הטמנה: ונותן, בשבת, תחת הכר שמשים מראשותיו ואע"פ שהוא מלא מוכין או נצה, שאין דרך הטמנה בכך: כפת. גדול מכו:

ד א במה בהמה יוצאה. לפי שאדם מצווה על שביחת בהמתו בשבת, ומדי דמנטרא ביה הבהמה לא היו כמשאוי ומידי דלא מנטרא ביה היו כמשאוי: אפסר. חבל שקושרים על פי הבהמה: והנאקה. בגמרא מוקי לה בנאקה לבנת דוקא שצריכה נטירותא יתרתא: בחטם. לוקחין כמין מבעת של ברזל ונוקבין חוטם הנאקה ומכניסין אותו בתוכו: לובדקים. חמור הבא ממדינת לוד, והם קשים וחוקים וצריכין שמירה יותר משאר חמורים הנמצאים בישוב:

משניות מבוארות – קהתי

ממלא אדם את הכר מים צוננים, ונותן לתחת הפר או תחת הפסת – בשבת, כדי לקיים צינתם; ויש מפרשים, כדי להפיג צינתם, שאין זו דרך הטמנה, ולא גזרו עליה חכמים.

בארנו (כפי רוב המפרשים), שדברי רבי אלעזר בן עזריה הם המשך לענין הטומן בגיזי צמר. אבל הרמב"ם מפרש שהוא ענין אחר, ואינו מדבר בהטמנה בגיזי צמר דווקא, אלא בכל הטמנה שהיא, שכשנוטלים את הקדירה מתוך הקופה שטמנה בה, פנמיים שמושב הקדירה מתקלקל, ולדברי הכל אסור להחזיר את הקדירה לשם, שהרי עושים לה מושב חדש, ונמצא כאילו טמן בשבת. מכאן אומר רבי אלעזר בן עזריה, שחייב להחזירה בשעה שנוטל את הקדירה מתוך הקופה, ולשאת יתכנס כן אסור לו לתת לבהמה שתצא במשא אבל חכמים סוברים, שיטול כדרכו ויחזיר; ואם נתקלקלה הגומא, לא יחזיר.

באור משנה א

כתוב בפרשת משפטים (שמות כג, יב): "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת, ומשע ינוח שורך וחמורך..." – מכאן שאדם מצווה על שביחת בהמתו בשבת, והיינו שלא תעשה הבהמה מלאכה בשבת לצורך האדם, וכשם שאסור לאדם להוציא בשבת משא ולשאת יתכנס כן אסור לו לתת לבהמה שתצא במשא על גופה. ברם, דבר העשוי לשמירת הבהמה, שבלעדיו לא תשתמר כלל, אינו נחשב כמשא; וכן דבר שהבהמה זקוקה לו מפני החום או מפני הקור או מפני צורך אחר, דינו כבגד לאדם, והיא יוצאה בו. אבל דבר שאינו עשוי לשמירה או שאינו מועיל לשמירה, או שהיא שמירה יתירה, שאין הבהמה זקוקה לה, וכן כל דבר מיותר שאינו לצורך הבהמה, ואפילו דבר שהוא לנוי, כשאין הבהמה רגילה בו – הרי זה נחשב כמשא, ואסור לה לצאת בו. – פרטי הדברים הללו נידונים אפוא בפרקנו.

במה בהמה יוצאה – בשבת לרשות הרבים, ובמה אינה יוצאה – מה נחשב כמשא, שאסור לאדם לתת לבהמתו לצאת בו בשבת, הואיל והוא מצווה על שביחת בהמתו? **יוצא הגמל באפסר** – גמל נחבל שקושרים בשרשרת שבלחיו ובו מושכים אותו, ונאקה – גמל נקבה, **פתטם** – בטבעת שבחוטמה; ונקבים את חוטמה ומכניסים בתוכו זמם של ברזל כעין טבעת, שכן הנאקה צריכה שמירה יתירה, **ולבדקים** – חמור הבא מארץ לוב (**גמרא**), שהוא חזק וקשה וצריך שמירה יותר משאר חמורים, **בפרמבאי** – ברסן של ברזל, **ולסוס** **בשיר** – בשרשרת שבצוארו. רש"י מפרש: כמו אצורה סביב צוארו וטבעת קבועה בה, ומכניסים בה רצועה, שבה מושכים את הסוס. **וכל בעלי השיר** – כל הבהמות שנותנים שיר בצוואריהן, כגון כלבים של ציידים וכדומה, **יוצאים בשיר** – מותר להם לצאת בשבת

יוס רא שו ן

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, שמתור לטמן את החמין לשבת לא רק בדברים המותרים בטלטול אלא גם בדברי מוקצה האסורים בטלטול.

טומנין בשלחין – בעורות, **ומטלטלין אותן** – מותר לטלטל את העורות בשבת, בין שטמנו בהם בין שלא טמנו בהם, משום שארזיים הם לישב או לסמוך עליהם בשבת, **בגגי צמר** – טומנים בגיזי צמר, **ואין מטלטלין אותן** – ואסור לטלטל את גיזי הצמר בשבת, לפי שמוחזרות הן לטווייה ולאריגה, והרי הן מוקצה. בגמרא אמרו: "לא שנו (שאין מטלטלין אותן) אלא שלא ייחדן להטמנה, אבל ייחדן להטמנה, מטלטלין אותן". **כיצד הוא עושה** – הטומן בגיזי צמר שאסור לטלטלן בשבת, כיצד מוציא מהן את הקדרה? **נוטל את תפסוי** – שעל פי הקדרה, **והן נופלות** – וגיזי הצמר נופלות מאליהן; טלטול זה נקרא "טלטול מן הצד" והוא מותר. ואין הכיסי נעשה בסיס לגיזי הצמר, שלא ניתן שם אלא לכסות את הקדרה. וכיצד הוא נוטל את התבשיל מתוך הקדרה? **רבי אלעזר בן עזריה אומר: קפה, מטה על צדה** – הקופה שטמן בה את הקדרה מטה אותה על צידה, **ונוטל** – מהתבשיל שבקדרה כפי צרכו לאותה סעודה, ומשאיר את הותר בקדרה לסעודה אחרת; אבל לא יטול את הקדרה מתוך הקופה, **שמא יטל ואינו יכול להחזיר** – שאם יטול את הקדרה שמא יפלו גיזי הצמר שמכאן ומכאן לתוך הגומא שעמדה בה הקדרה, ולא יוכל לתקן את הגומא ולהחזיר לתוכה את הקדרה מחמת איסור טלטול הגיזין; וכיון שיש חשש שמא יטלטל את הגיזין ויחזיר את הקדרה, אסור להוציא את הקדרה מתוך הקופה. **ותכמים אומרים: נוטל ומחזיר** – בגמרא מבואר, שלדעת חכמים מותר ליטול את הקדרה מתוך הקופה ואין חוששים שמא תתקלקל הגומא. ברם, אם נתקלקלה הגומא, מודים חכמים שאסור להחזיר את הקדירה. והלכה כחכמים. **לא פסוהו מבעוד יום** – מי שלא כיסה את התבשיל בערב שבת, **לא יכסנו משתחשך** – לפי שאסור לטמן בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הכל, גזירה שמא ימצא אדם קדירתו שנצטננה וירתיחנה בשבת (גמרא שבת לז, א). **פסוהו** – כיסה את התבשיל בערב שבת, **ונתגלה** – בשבת, **מתר לכסותו** – שהרי מותר להחזיר את הקדירה למקום ההטמנה. **ממלא את הקיתון** –

ב חמור יוצא במרדעת, בזמן שהיא קשורה לו; זכרים יוצאין לבובין; רחלות יוצאות שחוזות, פבולות וכבנות; העצים יוצאות צרות. רבי יוסי אוסר בכלן, חוץ מן הרחלין הפבונות. רבי יהודה אומר: העצים יוצאות צרות ליבש, אבל לא לחלב.

ג ובמה אינה יוצאה? לא יצא גמל בפמטוטלת, לא עקוד ולא רגול, וכן שאר כל הפהמות. לא יקשר גמלים זה בזה וימשך, אבל מנגים חבלים לתוך ידו וימשך, ובלבד שלא יכרך.

פירוש ברטנורא

פרומביא. רסן של ברזל: בשיר. כמון אצורה סביב צוארו ומבטת קבועה בו ומכניסים במבטת חבל ומושכן הבהמה: וכל בעלי השיר. כגון כלבים של ציידים וחיות קטנות: ויצאים בשיר. כרך על צוארן החבל הקבוע בשיר: ונמשכן בשיר. ואם רצה מושך הבהמה בחבל שבשיר: ומזין עליהן. במקומן כמות שהן בצואר הבהמה, אם נטמאו במת: וטובלין במקומן. מכניסים הבהמה במים להטביל השיר. ואף על גב דק"ל שכל הכלים המיוחדים לבהמה אין מקבלין טומאה, השיר וכיוצא בו מקבל טומאה וצריך טבילה, הואיל ועשוי לאדם שינהג בו את הבהמה, ככלי העשוי לתשמש אדם דמי:

ב במרדעת. כמין אוכף קטן, ומניחים אותו על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם: בזמן שהיא קשורה לו. מערב שבת, דגלי דעתיה שהחמור צריך לו לחממו, כדאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה ולא משאוי הוא. אבל לקשור מרדעת על החמור בשבת אסור, לפי שאי אפשר לקשרה לו אלא אם כן סומך עצמו בצדי הבהמה ונמצא משתמש בבעל חיים, ואם עבר וקשר אסור לצאת בו: לבובין. בעור שקושרים להם כנגד זכרות שלא יעלו על הנקבות: שחוזות. שאוחזים אליה שלהן קשורה למעלה כדי שיעלו עליהן זכרים: כבולות. שכובלים אליה שלהן וקושרים אותה ברגליהן כדי שלא יעלו עליהן זכרים: פבונות. שקושרים בגד סביב הכבשים ביום שנולדים לשמור צמרן שלא יטנף: צורות. דריהן צרות, פעמים ליבש החלב שמהדקים אותן בחוזק, ופעמים קושרין להן כים בדריהן שלא ינפנף החלב לארץ ויפסד: ר' יוסי אוסר בכלן. דמשאוי הוא: חוץ מן הפבונות. שהוא שמירת צמרן שלא יטנף והיו להו תבשית: ויצאות צרות ליבש. ר' יהודה סבירא ליה כ"ת דלא משאוי הוא, מיהו ליבש דמיהדק שפיר ליכא למיגור דלמא נפיל ואתי לאתוי, אבל לחלב דלא מיהדק שפיר אסור, חיישין דלמא נפיל ואתי לאתוי. והלכה כ"ת:

ג מטוטלת. החיכה של מטלת קשורה בזנבו לסימן או לדבר אחר: עקוד. שקושרים ידיהם עם הרגלים בכבלים שלא יכרו: רגול. שכופפים ידו על זרועו וקושרין: לא יקשר גמלים זה בזה וימשוך. אחר, וכולן הולכין, שלא יראה כמוליכין לשוק למכרו: אבל מנגים הוא חבלים לתוך ידו. והוא שלא יהיו ראשי החבלים תלויין ויוצאין מתחת ידו לארץ טפח או יותר, כדי שלא יראה כמו שנושא חבלים תלויין בידו: ובלבד שלא יכרך. לאו לענין שבת קא מיירי השתא אלא לענין כלאים, והכי קאמר המכניס חבלים בידו קצתם של פשתן וקצתם של צמר לא יכרך זו בזו, דכי כרך להו הוו כלאים וידו מתחממת באחיותן ואסור:

משניות מבוארות – קהתי

לארץ, שהכיסים רפויים עליהן. רבי יוסי אוסר בקבץ – לצאת בשבת, חוץ מן הרחלין הפבונות – שעטיפתן השומרת על צמרן כתבשית הוא להן. רבי יהודה אומר: העצים יוצאות צרות ליבש – אם צרוות הן כדי לייבש את החלב שבדדיהן, הואיל והכיסים מהודקים יפה, מותר להן לצאת בשבת, אבל לא לחלב – אבל אם הן צרות כדי לשמור על חלבן, אסור להם לצאת בשבת, שהואיל והכיסים רפויים חוששים שמא יפלו, ושומר העצים יגביהם ויטלטלם ברשות הרבים.

ב אור משנה ג

ובמה אינה יוצאה – כמה אין הבהמה יוצאה בשבת לרשות הרבים? לא יצא גמל בפמטוטלת – בכר שבחטורתו, ופעמים קושרים אותו תחת זנבו, שלא תשרוט הרצועה שתחת הזנב את בשרו (רשי); חמאירי; ויש מפרשים: במטוטלת – במטלית הקשורה בזנבו לסימן או לדבר אחר (רמב"ם); וטעם האיסור, שחוששים שמא המטוטלת תפול ויבוא לטלטלה ברשות הרבים. ברם, אם המטוטלת היתה קשורה בחטורתו ובזנבו גם יחד, מותר (גמרא). לא עקוד – לא יצא הגמל עקוד, היינו שרגל הקדמית קשורה לרגל האחורית, ולא רגול – שהפרק התחתון של רגל אחת קשור לפרק העליון שלה, שאינו יכול ללכת אלא בשלש רגליים בלבד, וכן שאר כל הפהמות – אסור להן לצאת בשבת כשהן עקודות או רגולות, שהואיל ושמידה יתירה היא הרי זה נחשב כמשא. לא יקשר גמלים זה בזה וימשך – בחבל של הגמל הראשון והאחרים נמשכים אחריו, שנראה כאילו מוליך אותם לשוק למכרם, אבל מנגים חבלים – החבלים של כל הגמלים, לתוך ידו – והגמלים עצמם אינם קשורים זה בזה, וימשך – את כולם; והוא שלא יהיו ראשי החבלים תלויים ויוצאים מתחת ידו טפח או יותר, כדי שלא יראה שהוא נושא חבלים בפני עצמם, ובלבד שלא יכרך – החבלים על גבי ידיו. בגמרא מבואר, שפיסקא זו לא נאמרה לענין שבת אלא לענין כלאים, שהחבלים של הגמלים פעמים שאחדים מהם של פשתן ואחדים מהם של צמר, וכשהוא כורכס כאחת הרי אלו כלאים, והואיל וידו מתחממת באחיותן, הרי הוא עובר משום "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך" (ויקרא יט, יט).

ברצועה הקבועה בשיר וכרוכה סביב צוארם (גמרא), שהואיל וכך דרכם לצאת, אין זה נחשב משא (רשי). ונמשכים בשיר – ומותר למשוך אותם ברצועה שבשיר, שכן היא דרך שמירתם; ומזין עליהם – במקומן. אם השרשרות של בעלי השיר נטמאו במת, אפשר להזות עליהן מי אפר פרה אדומה כמות שהן בצואר הבהמה, וטובלין במקומן – וכן אפשר לטבול את השרשרות כשהן במקומן, היינו בצואר הבהמה, שמורידים הבהמה למים כדי להטביל את השיר שעליה. ואף על גב שכל הכלים המיוחדים לבהמה אינם מקבילים טומאה, מכל מקום השיר וכיוצא בו מקבל טומאה וצריך טבילה, שהואיל ואדם מושך בו את הבהמה הרי זה ככלי העשוי לשימוש של האדם (גמרא). ומכל מקום צריך שתהא השרשרת נתונה שם בריווח, שייכנסו המים בלא חציצה, וכן החבל הקשור בה לא יהא קשור בדוחק.

י ו ש נ י

ב אור משנה ב

חמור יוצא במרדעת – במכסה שנותנים על גביו לחימום גופו, בזמן שהיא קשורה לו – שאם אינה קשורה לו, חוששים שמא תפול מעליו, ובעל החמור יגביה אותה ויטלטלנה ארבע אמות ברשות הרבים. בגמרא מבואר, שכוונת משנתנו היא בזמן שהיא קשורה לחמור מערב שבת, שבכך גילה דעתו, שהחמור זקוק למרדעת לשם חימום ואינה נחשבת כמשא. ברם, לקשור מרדעת על החמור בשבת אסור, לפי שאי אפשר לקשרה לו אלא אם כן נשען על החמור, ואסור להשתמש בבעלי חיים בשבת (ירושלמי; הרשב"א; ברטנורא). ואם עבר וקשר אסור לצאת בו (ברטנורא). זכרים – היינו אילים, יוצאין לבובין – בעור שקושרים להם תחת אבר זכרותם, כדי שלא יעלו על הנקבות: רחלות יוצאות שחוזות – כשהאליה שלהן קשורה למעלה, כדי שיעלו עליהן זכרים, פבולות – כשהאליה שלהן קשורה למטה, כדי שלא יעלו עליהן הזכרים, וכבונות – מעוטפות בכסות, כדי לשמור על צמרן, שהוא רך ולבן, שלא יתלכך; העצים יוצאות צרות – כשדריהן קשורים בכיסים, פעמים כדי לייבש את החלב, שמהדקים אותם בחוזק, ופעמים כדי לשמור על חלבן שלא יטפסף

ד אין חמור יוצא במרדעת, בזמן שאינה קשורה לו; ולא בזוג, אף על פי שהוא פקוק; ולא בסלם שבצוארו, ולא ברצועה שברגלו. ואין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהם; ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן; ואין הרחלים יוצאות חנונות; ואין העגל יוצא בגימון, ולא פרה בעור הקפד, ולא ברצועה שבין קרניה. פרתו של רבי אלעזר בן עזריה, היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה, שלא ברצון חכמים.

פ ר ק ש ש י

א במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה? לא תצא אשה לא בחוטי צמר, ולא בחוטי פשתן, ולא ברצועות שבראשה, ולא תטבל בהן עד שתתפם, ולא בטוטפת, ולא בסנבוטין בזמן שאינן תפורין, ולא בכבול לרשות

פירוש ברטנורא

ד בזוג. כמין פעמון שתולין בצואר הבהמה שתשמיע קול בחליכתה: אע"פ שהוא פקוק. במוכין דהשתא אין הענבל שלו מקשקש להשמיע קול, מפני שנראה כמוליכו למכור בשוק; בסולם שבצוארו. כשיש לו מכה נותנים בצוארו עצים כמין שתי וערב כדי שלא יחזור ראשו לחכך חברותו; ולא ברצועה שברגלו. בהמה שמכה רגליה זו בזו בהליכתה עושין לה כמין טבעת של רצועה עבה וקושרים אותה במקום שרגליה מנקשות זו בזו: בחוטין. שעושים להן לסימנא שלא יתחלפו בתרנגולות אחרים: ולא ברצועות. שקושרין שתי רגליהן יחד ברצועה קצרה שלא ידלגו וישברו את הכלים: בעגלה שתחת האליה. כמין עגלה קטנה קושרין תחת האליה של הכבשים שאליהן גדולה כדי שלא תלקה באבנים ובסלעים: חנונות. עץ אחד יש ששמו יחנון, מביאין קיסם ממנו ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעמש ויפלו התולעים שבראשה. ולזכרים אין צריכין לעשות כן שמתוך שנמנעים זה בזה נופלים התולעים מאליהם: בגימון. כמין עול של גמין נותנים על צואר העגל שיהא למוד לכוף ראשו כשגדל: בעור הקפד. שרץ שנימיו חזין כחמט, וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יינקו השרצים: ולא ברצועה שבין קרניה. בין לנוי בין לשמור אסור, דכל נטירותא יתירתא משאוי הוא: פרתו של רבי אלעזר בן עזריה. לא שלו היתה אלא של שכנתו, ועל שלא מוחה בה נקראת על שמו:

ו א במה אשה. שבראשה. אבולתו קאי אחושי צמר ופשתן ורצועה שמקלעת בהן שער שבראשה, ומה טעם לא תצא בהם בשבת מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבל בהם עד שתתפם, לפיכך בשבת לא תצא בהם דלמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתיא לאתווינהו ארבע אמות ברשות

משניות מבוארות – קהתי

לטלטלם (המאירי): **ולא ברצועה שבין קרניה** – ואין הפרה יוצאת ברצועה שנותנים ביו קרניה, בין לנוי בין לשמור, שכל שמירה יתירה נחשבת כמשא. **פרתו של רבי אלעזר בן עזריה, היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה, שלא ברצון חכמים** – בגמרא מבואר, שלא היתה זו פרתו אלא פרת שכנתו, ומתוך שלא מיהא בה נקראת על שמו.

י ו ם ש ל י ש י

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה לפרט דברים שאין בהמה יוצאת בהם בשבת לרשות הרבים, מהשתעמם שכבר הזכרנו: מפני שהם נחשבים כמשא, או מפני שחוששים שמא יפלו ויבואו לטלטלם ברשות הרבים.

אין חמור יוצא במרדעת – במכסה שנותנים על גביו לחימום גופו, **בזמן שאינה קשורה לו** – בזמן שהמרדעת אינה קשורה לחמור מערב שבת, כמו שבארנו לעיל במשנה ב'; **ולא בזוג** – בפעמון שבצוארו, **אף על פי שהוא פקוק** – סתום, ואינו משמיע קול, מפני שנראה כמוליכו לשוק למכור; **ולא בסלם שבצוארו** – שכשיש לו מכה בזרועו או על גבו קושרים לו בצווארו אצל הלחיים כעין סולם קטן של עצים, כדי שלא יחזיר ראשו לחכך מכתו; **ולא ברצועה שברגלו** – כשרגליו מתחככות זו בזו בהליכתו, כורכים לו רצועות רחבות של עור סביב רגליו, שלא יזוקו; פירוש אחר: כשנבקעה פרסת הרגל של החמור קושרים אותה, ברצועת עור כדי שתחלים (הור"ף; ה"דב"ס); **ואין התרנגולין יוצאין בחוטין** – שקושרים להם לסימן, שלא יתחלפו בשל אחרים, **ולא ברצועות שברגליהם** – שקושרים להם, כדי שלא ידסדו וישברו את הכלים; הרמב"ם כותב ש"תרגולים" הוא שם כולל לתרנגולים ולתרנגולות. **ואין הזכרים** – האילים, יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן – שהיו קושרים לאילים, שאליהם גדולה, כמין עגלה קטנה תחת האליה, שלא תישרט באבנים, ואסור להם לצאת בעגלה זו; **ואין הרחלים יוצאות חנונות** – בגמרא מבואר, שיש עץ בכרכי הים ו"יחנון" שמו (יש גורסים: ו"יחנון" שמו), ומביאים קיסם ממנו ונותנים לה בחוטמה, כדי שתתעמש ויפלו התולעים שבראשה. אבל הזכרים אינם זקוקים לכך, שמתוך שנמנעים זה את זה התולעים נופלות מאליהן; **ואין העגל יוצא בגימון** – בעול קטן שנותנים על צווארו, כדי להרגילו לכוף ראשו ויהיה נוח לחרישה; **ולא פרה בעור הקפד** – היינו הקיפוד, שהיו קושרים עור הקיפוד, ששערותיו חדות, בדדי הפרה, כדי שלא יינקו ממנה שרצים כשהיא ישנה; ויש מפרשים, שהיו נותנים עור הקיפוד בארכובותיה, שלא יינקו ממנה עלוקות כשהיא עומדת במים (המאירי); הטעם בכל אלו כמו שהזכרנו לעיל, משום משא (דב"ס), או מפני שחוששים שמא יפלו ויבואו

באור משנה א

כבר למדנו בהתחלת מסכתנו, שאסור מן התורה להוציא משא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים או להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד. וכן להעביר ארבע אמות ברשות הרבים. ברם, מותר לאדם לצאת בשבת לרשות הרבים בכל מיני מלבושיו וכן בתכשיטיו, שאף תכשיט דינו כמלבוש; ואילו דבר שאינו לא מלבוש ולא תכשיט, אסור לצאת בו בשבת לרשות הרבים, שנחשב כמשא. – פרק זה בא ללמד שאפילו מלבוש או תכשיט, כל שיש בו חשש שמא יפול, או שמא הנושא יתחלצנו כדי להראותו לאחרים או לשום צורך אחר, ויבוא להעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, אסור לצאת בו לרשות הרבים מדברי סופרים; והואיל ואסור זה אינו אלא מגזירת חכמים אין העובר על כך חייב חטאת. משנתנו פותחת בתכשיטי אשה, והיא מונה תכשיטים שאסור לאשה לצאת בהם לרשות הרבים מהטעם שהזכרנו, גזירה שמא תסיר אותם ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים. – בעל "תפארת ישראל" מעיר, שהקדים התנא דיני יציאת הבהמה לדיני יציאת האשה משום שדרך הבהמה להשכים יציאתה יותר. כן הקדים התנא בבהמה דין היתר יציאתה ואילו באשה דין אסור יציאתה לפי שכבודה בת מלך פנימה.

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה – בשבת לרשות הרבים? **לא תצא אשה לא בחוטי צמר, ולא בחוטי פשתן, ולא ברצועות שבראשה** – תיבת "שבראשה" מוסבה גם על החוטים, היינו שלא תצא לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן שבראשה, ולא ברצועות (בסרטים) שבראשה, **ולא תטבל בהן עד שתתפם** – כשהיא טובלת במקווה אחר ימי נידתה צריכה היא להתייר קצת את החוטים ואת הרצועות שיהיו רפויים בשערות ראשה, כדי שייכנסו המים ביניהם ולא יהיו חוצצים בין המים לשערות. בגמרא מבואר, שפסיקה זו היא נתינת טעם לדין שלפניה, כלומר שלפיכך אסור לאשה לצאת בשבת בחוטים וברצועות שבראשה, מפני שאמרו חכמים: לא תטבול בהם עד שתתפם. ולכן חוששים שמא תלך בשבת לטבול טבילה של מצווה ותצטרך לרפותם ותשכה ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים. **ולא בטוטפת** – בציץ הקשור על המצה מאוזן לאוזן, **ולא בסנבוטין** – בסרטים היורדים מן הראש על הלחיים; נשים עניות

הרבים, ולא בעיר של זהב, ולא בקטלא, ולא בנזמים, ולא בטבעת שאין עליה חותם, ולא במחט שאינה נקובה. ואם יצאת – אינה חיבת חטאת.

ב לא יצא האיש בסנדל המסמר, ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה, ולא בתפלין, ולא בקמיע בזמן שאינו מן הממחה, ולא בשריון, ולא בקסדא, ולא במגופים. ואם יצא – אינו חיב חטאת.

פירוש ברטנורא

הרבים: עד שתרכבם. שתתירם קצת שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהם שלא יהיו חוצצים במבלה: בטופפת. ציץ שקושרין על המצח מאזן לאזן: סנבוטין. תלויין בטופפת ובאין על הצדעים עד הלחיים. עניות עושות אותן של מיני צבעונין, עשירות עושות אותן של כסף ושל זהב. ומתוך החשובין הן חיישינן דלמא שלפא ומחוייא לחברתה: בזמן שאינן תפורין. בשבכה שבראשה, אבל תפורים ליבא למויחש לאחויי, שאינה נומלת השבכה מראשה ברשות הרבים שהרי היא מגלה שערה: בכבול. חתיכה של בנד כמו מצנפת קטנה שקושרין אותה על המצח ונותנין הציץ עליה כדי שלא יזיק במצח, ופעמים שהאשה מתקשטת בו כלא ציץ: לרשות הרבים. אבל לחצר שרי. וכל הנוכר למעלה אסורים אף בחצר, דגוור בהו שלא תתקשט בשבת כלל לא בחצר ולא ברשות הרבים, וכבבול התירו, שלא לאסור את כל תכשיטה ותתנגה על בעלה. ורמב"ם פירש דלרשות הרבים קאי אכולהו תכשיטין האמורין במתניתין דכולהו לא אסורי אלא גזירה שמא תעבירם האשה ד' אמות ברשות הרבים: עיר של זהב. עמרת והב עשויה כמין עיר צורת ירושלים: ולא בקטלא. תכשיט שנתון בצוואר כדוחק והאשה חונקת עצמה בו כדי שתראה בעלת בשר, ובערבי מבנק"א: ולא בנזמים. נומי האף, אבל נומי האזן יוצאין בהם: חותם. צורה לחתום בה אגרות או כל דבר סתר, ואע"ג דתכשיט הוא לה אסור, דלמא שלפא ומחוייא, אבל יש עליה חותם דלאו תכשיט הוא לה אמרין לקמן דחיבת חטאת, ואע"פ שמוציאתו באצבעה דרך מלבוש, לפי שפעמים שהבעל מסור אותו מאצבעו ונותן אותו לאשתו להצניעו והיא נותנתו באצבעה והולכת בו, ונמצא שדרך הוצאתו בכך. וכן טבעת שאין עליה חותם דלא הוי תכשיט לאיש, חייב חטאת אע"פ שמוציאו באצבעו דרך מלבוש, שפעמים שהאשה נותנת לו שיוליכנו לאומן והוא מוציאו באצבעו: ואם יצאת. האשה בכל הגד דאסרין עד הכא במתניתין אינה חיבת חטאת, דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן הוא דגוור בהו דלמא שלפא ומחוייא:

ב בסנדל המסומם. של עץ הוא ותוחבים בו מסמרות לחוקן, ואסרוהו בשבת וביום טוב משום מעשה שהיה, שפעם אחת היו נחבאים במערה מפני הגזירה ושמעו קול מעל גבי המערה כסבורין שעליהן זה את זה והרגו זה את זה במסמרים שנכנדיהן, ומפני שמעשה זה בשבת היה אסרוהו בשבת, וביום טוב שהוא יום של כנופיא כמו שבת: ולא ביחוד. ולא בסנדל יחיד: בזמן שאין ברגלו מכה. אית דאמרי טעמא שמא יחשדוהו שהסנדל השני ממון לו תחת כנפיו ומוציאו בשבת, ואית דאמרי דלמא מחוייבי עליה ושליף ליה לזה שברגלו ומייתי ליה בידיה, ומיהו כומן שיש ברגלו מכה שרי לצאת בסנדל יחיד ברגל שאין בו מכה, מפני שמכתו מוכחת עליו: ולא בקמיע. שתולין לרפואה: שאינו מן הממחה. מאדם מומחה שריפא ג' בני אדם, אבל קמיע הנלקח מאדם מומחה שריפא ג' בני אדם, דלאו אתמחי קמיעא שרי, דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו:

משניות מבוארות – קהתי

יום רביעי

באור משנה ב

לאחר שנימנו במשנה הקודמת תכשיטי אשה, שאסור לאשה לצאת בהם בשבת משום גזירת חכמים, כמו שבארנו שם, באה משנתנו לפרט דברים שהגבר רגיל לצאת בהם דרך מלבוש, וחכמים אסרו עליו לצאת בהם בשבת משום גזירה, כפי שנבאר במשנה.

לא יצא האיש – בשבת, בסנדל המסמר – בסנדל של עץ המחוזק במסמרים; הטעם מבואר בגמרא שגזרו חכמים משום מעשה שהיה בימי גזרת השמד, שהיו נחבאים במערה ושמעו קול מעל גבי המערה, כסבורים היו שבאו עליהם אייבים, דחקו זה את זה והרגו זה את זה (בסנדיהם המסוממים) יותר ממה שהרגו בהם אייבים, באותה שעה אמרו (חכמים): אל יצא אדם בסנדל המסומר, ושואלים בגמרא: אם כן אף בחול יהיה אסור לנעול סנדל המסומר? ומשיבים: שהמעשה בשבת היה, ולכן אסרוהו רק בשבת וביום טוב, שהם ימים של איסור מלאכה ומתקבצים בהם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. ולא ביקידי – ולא יצא האיש בסנדל יחיד, אף על פי שאינו מסומר, שמא יחשדוהו שהוא נושא את הסנדל השני תחת בגדו, או שמא ילעגו לו ויחלוץ את הסנדל ויטלטלנו בידו; ברם, איסור זה אינו אלא בזמן שאין ברגלו מכה – אבל בזמן שיש מכה ברגלו אחת, מותר לצאת בסנדל יחיד ברגל שאין בה מכה, שהכל רואים שמפני המכה אינו נועל אלא סנדל אחד. ויש סוברים, שמוותר לצאת בסנדל יחיד ברגל שיש בה מכה (גמרא). ולא יצא האיש בתפלין – ששבת אינו זמן תפלין, והרי הם כמשא, אלא הואיל ויוצאים בהן דרך מלבוש, אין איסורן אלא מדברי סופרים; ואפילו לדברי האומר, שהשבת זמן תפלין, אסור לצאת בהן בשבת, גזירה שמא יצטרך לחלצן בחוץ ויטלטלן ארבע אמות ברשות הרבים; ולא בקמיע – כתב של מיני תפילות ושמות מיוחדים או קשר של עיקרי עשבים, שתולים בצוואר לרפואה ולסגולה (המאירי), בזמן שאינו מן הממחה – מאדם מומחה שריפא כבר בקמיעות שלשה אנשים, שהואיל וקמיע זה אינו

עושות סרטים צבעוניים, ועשירות עושות רצועות של כסף ושל זהב, ומפאת חשיבותם חוששים שמא תסירם כדי להראותם לחברותיה, בזמן שאינן תפורין – בזמן שהטופפת והסנבוטין אינם תפורים בשבכה שעל ראשה. אבל כשהם תפורים בשבכה אין כל חשש, שאין אשה מורידה את השבכה מעל ראשה ברשות הרבים, שלא תגלה שערותיה; ולא בכבול – כמין כיפה של צמר הנתונה מתחת לטופפת, שלא תלחץ על מצחה, ופעמים שהיא מתקשטת בכבול בלבד, בלי הטופפת, לרשות הרבים – תיבות אלו מוסבות על הכבול בלבד, שאסור לאשה לצאת בכבול לרשות הרבים, אבל לחצר מותר; אבל כל אלו שנימנו למעלה אסור חכמים לצאת בהם בשבת אפילו לחצר, שמא תתרגל בהם ותצא אף לרשות הרבים, ואין כאן גזירה לגזירה, אלא גזירה אחת שגזרו חכמים שלא תתקשט בהם בשבת כלל לא בחצר ולא ברשות הרבים, ואילו בכבול התירו בחצר, שלא לאסור את כל תכשיטה ותתנגה על בעלה (ד"ח). ויש מפרשים, ש"לרשות הרבים" מוסב על כל התכשיטים שנימנו במשנה, שלא אסרום חכמים אלא ברשות הרבים, גזירה שמא תטלטלם שם ארבע אמות (רמב"ם), ולא תצא האשה בעיר של זהב – בעטרת זהב, שעיר ירושלים חקוקה בה, ולא בקטלא – בשרשרת שעל הצוואר, ולא בנזמים – בגמרא מבואר, דווקא בנזמי האף, אבל בנזמי האוזן מותר לה לצאת, ולא בטבעת שאין עליה חותם – לחתום בו אגרות וכיוצא בהן, כלומר אפילו בטבעת שאין עליה חותם, שהיא נחשבת כתכשיט לאשה, ולא במחט שאינה נקובה – אפילו אינה נקובה, שהיא כתכשיט; בכל אלו אסורה לצאת בהן מדברי סופרים, מהטעם שבארנו לעיל. ואם יצאת – ואם יצאה האשה לרשות הרבים באחד מאלו שנימנו לעיל, אינה חיבת חטאת – שכולם תכשיטים הם, ואינה אסורה לצאת בהם אלא מדברי סופרים, גזירה שמא תסירם להראותם לחברותיה ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים. ברם, טבעת שיש עליה חותם ומחט נקובה אינן בכלל תכשיטים, ואם יצאה בהן, הרי היא חיבת חטאת, כמבואר להלן במשנה ג'.

ג לא תצא אשה במחט הנקובה, ולא בטבעת שיש עליה חותם, ולא בפלגיא, ולא בפובלת, ולא בצלוחית של פליטון. ואם יצתה – חיבת חטאת; דברי רבי מאיר. וחכמים פוטרין בפובלת ובצלוחית של פליטון. ד לא יצא האיש לא בפיף, ולא בקשת, ולא בתרים, ולא באלה, ולא פרמח. ואם יצא – חיב חטאת. רבי אלעזר אומר: תכשיטין הן לו. וחכמים אומרים: אינן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיה ב, ד): "וכתתו חרבותם לאתים וכתתוהו לאתים למזמרות, לא יישא גוי אלגוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". בירית מהורה, ויוצאין בה בשפת. ככלים טמאין, ואין יוצאין בהם בשבת.

ה יוצאה אשה בחוטי שער, בין מושלה בין מושל חברתה בין מושל בהמה; ובמוטפת, ובסנבטין בזמן שהן פירוש ברטנורא

וקסרא. כובע של ברזל: מגיפין. כמין בתי שוקים של ברזל שלובשים במלחמה, ולפי שאין לובשין אותן אלא בשעת מלחמה אסור ללבשן בשבת: ג במחט נקובה. שתופרים בה, דלאו תכשיט הוא, וחיבת חטאת אע"פ שמוציאה אותה במלבושה ולא בידה, שאומן שהוציא דרך אומנתו חיב חטאת: כפוליא. כלי שהאשה מעגלת כראשה כמין מנעת שמסבב הראש, והוא משאוי לפי שאין רוב הנשים יוצאות בו: כפובלת. קשר של כסף או של זהב שקשור בתוכו כושם להעביר ריח רע שבאשה: של פליטון. מור, שקרין מוסק: וחכמים פוטרין. דסברי תכשיטין נגיהו ולכתחלה לא רשאה דלמא שלפא ומחויא. והלכה כחכמים:

ד ולא יצא. אם לא לצורך מלחמה: תרים. מגן עשוי כתבנית משולש: אלה. מגן עגול, ושניהם של עץ. ואני שמעתי אלה מצ"א בלעז, ועברו דמו"ס: וכתתו חרבותם לאתים. ואי תכשיטין נגיהו לא היו בטלים לעתיד: בירית. אצעדה על השוק להחזיק בתי שוקים שלא יפלו ויראו שוקה, הלכך טהורה דלאו תכשיט לנוי הוא, וכלי תשמיש נמי לא היו אלא כלי המשמש כלי, דומיא דמבעות הכלים שהן טהורים: יוצאין בה. דרך לבושה היא, וליכא למיחש דלמא שלפא ומחויא דלא מגליא שוקה: ככלים טמאין. משפחה אחת היתה בירושלים שהיו פסיעותיהן גסות והיו בתוליהן נושרים, והמילו שלשלת בין בירית לברית שבשוקה ונעשה ככלים כדי שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא היו בתוליהן נושרים, הלכך שלשלת תשמיש דאדם הוא ולא תשמיש כלי לפיכך היא מקבלת טומאה: ואין יוצאין בהם. דלמא שלפא שלשלת שהיא של זהב ומחויא, דכי שקלא שלשלת לא מגליא שוקה שהרי בירית במקומה עומדת:

ה חוטי שער. שער תלוש שעשתה אותו כמין חוטין וקולעת בהן שעה, או אפילו קשרה אותן על פחתה קשר מהדק, יוצאה בהן, דלא דמי לחוטי

משניות מבוארות – קהתי

לא יצא האיש – בשבת לרשות הרבים, לא בפיף, ולא בקשת, ולא בתרים – במגן, ולא באלה – במקל שראשו עבה ככדור; ויש מפרשים: "תרים" היינו מגן בצורת משולש, ו"אלה" היינו מגן עגול, ושניהם מעץ; ולא פרמח – שכל אלו אינם נחשבים כלל כמלבוש או כתכשיט, ואם יצא – באחד מהדברים הללו בשבת, חיב חטאת – שעבר על איסור של תורה. רבי אלעזר אומר: תכשיטין הן לו – שנאמר (תהלים מה, ד): "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך". וחכמים אומרים: אינן אלא לגנאי – כלי הנשק אינם תכשיטים, שאינם נוי לאדם, אלא גנאי הם לו, שנאמר: "וכתתו חרבותם לאתים וכתתוהו לאתים למזמרות, לא יישא גוי אלגוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" – ואילו היו תכשיטים ונוי לאדם לא היו בטלים לעתיד. חכמים אינם באים אלא לפרש טעמו של תנא קמא. בירית – אצעדה על השוק להחזיק בתי השוקיים, טהורה – אינה מקבלת טומאה, לפי שאינה עשויה אלא לשימוש בתי השוקיים, והיינו שהיא תשמיש של כלי ולא תשמיש לאדם, ויוצאין בה בשפת – שכלמבוש היא, ואין חוששים בה שיש להן שלשלת של כסף או של מתכת אחרת, המחברת את האצעדות שעל השוקיים, והיו הבתולות מתקשטות בהן כדי לכבול את פסיעותיהן, שלא לפסוע פסיעות גסות, טמאין – מקבלים טומאה, לפי שתשמיש הם לאדם, ואין יוצאין בהם בשפת – גזירה שמה תוריד את השלשלות להראות לחבירותיה ותעבירן ארבע אמות ברשות הרבים. – אגב ענין שבת באה המשנה להשמיע גם דיני טומאה לגבי בירית וככלים.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

משנתנו באה לפרט, במה אשה יוצאה בשבת לרשות הרבים. יוצאה אשה – לרשות הרבים, בחוטי שער – בחוטים העשויים משער לקלוע בהם שערות ראשה, בין מושלה – בין בחוטים העשויים משערות שלה התלושות, בין מושל חברתה – משערות חברתה, בין מושל בהמה – כגון בחוטים העשויים משערות סוס; והואל ואינה רגילה לחלצם מעל ראשה, ואף כשהיא טובלת אינה צריכה לרפותם, שכן שונים הם מחוטי צמר ופשתן שנישנו לעיל (במשנה

מן המומחה אינו סומך עליו כל כך, וחוששים שמה יורידנו ויטלטלנו בידו; אבל אם הקמיע הוא מן המומחה, הואיל ואין חשש שמה יורידנו, מותר לצאת בו בשבת לרשות הרבים, שתכשיט הוא לו. ולא פשיטין – במדי מתכת שהיו לובשים אנשי צבא לשם הגנה מפגיעות האויב, ולא פקסדא – בקובע ברזל של איש צבא, ולא במגפיים – בנעלי ברזל גבוהות שנועלים במלחמה; כל אלו הואיל והם מדי צבא מיוחדים רק לשעת מלחמה, לפיכך אסור חכמים לצאת בהם בשבת. ואם יצא – אדם באחד מאלו שנישנו במשנתנו, אינו חיב חטאת – שאינו אסור לצאת בהם אלא מדברי סופרים, מהטעמים שבארנו לעיל.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

בשתי המשניות הקודמות נימנו מלבושים ותכשיטים שמן התורה מותר לצאת בהם בשבת, אלא שחכמים גזרו עליהם מהטעמים שבארנו שם. משנתנו מונה דברים, שאף מן התורה אסור לאשה לצאת בהם, שאינם נחשבים כמלבוש ולא כתכשיט. לא תצא אשה במחט הנקובה – שעשויה היא לתפירה ואינה תכשיט, ולא בטבעת שיש עליה חותם – לחתום בו אגרות, שאינו תכשיט לה, ולא בפלגיא – כמין עטרה סביב הראש, שהואיל ואין רוב הנשים יוצאות בו, הרי זה נחשב כמשא, ולא בפובלת – של מי קשר שיש בתוכו כושם, ולא בצלוחית של פליטון – של מי כושם, התלויה בצואר האשה, שאף אלו (הכובלת והצלוחית של פליטון) נחשבות כמשא, והואיל ואין נרשאות אותן אלא נשים שריתן רע. ואם יצתה – באחד מהדברים הללו, חיבת חטאת – שעברה על איסור של תורה. דברי רבי מאיר – הסובר, שאף כובלת וצלוחית של פליטון דינן כמשא. וחכמים פוטרין – מחטאת, בפובלת ובצלוחית של פליטון – שלדעתם נחשבות הן כתכשיטים. ומכל מקום לכתחילה אסורה לצאת בהן, מאותו הטעם שבארנו במשנה א, גזירה שמה תשלוף אותן להראות לחברותיה ותעבירן ארבע אמות ברשות הרבים.

י ו ס ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנה זו דנה בסוגי נשק שונים שאיש צבא יוצא בהם גם שלא בשעת מלחמה, אם נחשבים הם כמשא או כתכשיט, ונחלקו בזה חכמים ורבי אלעזר.

תפורין, בַּכּוּבּוּל וּבַפּאָה נְכִרִית לְחֶצֶר, בְּמוֹד שְׂבָאוֹנָה, וּבְמוֹד שְׂבִסְנַדְלָה, וּבְמוֹד שְׂהַתְקִינָה לְנִדְתָהּ, בְּפִלְפֶל, וּבְגִרְיָר מְלַח, וּבְכֵל דְּבָר שֶׁתִּתֵּן לְתוֹךְ פִּיָּהּ, וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא תִתֵּן לְכַתְחָלָה בְּשֶׁבֶת. וְאִם נָפֵל, לֹא תִחְזֹר. שֶׁן תּוֹחֶבֶת וְשֶׁן שֶׁל זֶהָב – רַבִּי מֵתִיר, וְחֻכְמִים אוֹסְרִים.

ו יוֹצֵאָה בְּסֻלַּע שְׁעַל הַצִּינִית, הַבְּנוֹת (קְטָנוֹת) יוֹצֵאוֹת בְּחוּטֵינוּ, וְאֶפְלוּ בְּקִיסְמִין שְׂבָאוֹנֵינוּ. עֲרִבּוֹת יוֹצֵאוֹת רְעוּלוֹת, וּמִדְּיוֹת פְּרוּפוֹת, וְכֵל אֲדָם, אֶלָּא שְׂדֵבְרו חֻכְמִים בְּהוּוֹה.

פירוש ברטנורא

צמר וחוטי פשתן דלעיל, לפי שהמים נכנסים בהם, ואי מתרמיא לה טבילה אינה צריכה שתתירם ולא אתיא לאתווינהו: בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה. צריכי, דאי תנא משלה משום דלא מאים לה אבל חברתה דמאים לה אימא נחושי דלמא שלפא להו ואתיא לאתווינהו, ואי תנא של חברתה משום דבת מינה היא לא מינכר ולא מחייבי עלה ומשום הכי לויא למוחשי דלמא שלפא ואתיא לאתווייה, אבל דבהמה דלאו בת מינה היא ומינכר אימא נחושי דלמא שלפא לה ואתיא לאתווייה, צריכא: בזמן שהן תפורין. לשבכה שבראשה, דתו לא שלפא להו לאחויי: לחצר. אככול ואפאה נכרית קאי, דאסרוה לעיל למויפק ביה לרשות הרבים, והשתא אשמעינן דלחצר מותר: פאה נכרית. אשה שאין לה רוב שער, לוקחת שער נשים אחרות ומשימה בראשה ונראה כאילו הוא שיערה: במוך שבאונתה. שנותנת לכלוע ליחה של צואת האון: שבסנדלה. שלא יזיק הסנדל לכף רגלה: לנדתה. באותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנף גנדיה, ואע"פ שאינו קשור, דאי נפל לא אתיא לאתווי מפני מאיסותו. אבל מוך שבאונה ושכסנדלה לא תצא בו א"כ קשור ומהוק: בפלפל. שנותנת בפיה מפני ריח הפה: ובגרגיר מלח. שנותנת לרפואת חולי השינים: שן תותבת. נושבת בלחיים במקום השן שנפל לה: ושן של זהב. שן שנשתנה מראיתו מחמת עופוש, מכסה אותו בזהב: רבי מתיר. לצאת בה דלא שלפא ומחויא, שלא לגלות מומה: וחכמים אוסרים. כיון שהוא משונה משאר שיניה, דלמא מחייבי עלה ושלפא לה ואתיא לאתווייה. והלכה כחכמים:

ו בסלע. מטבע שיש עליו צורה: שעל הצינית. מכה שתחת פרסות הרגל, וקושרים בה מטבע שיש עליו צורה לרפואה: הבנות יוצאות בחוטינו. הקטנות מנקבות את אונתן ואין עושיין להן נומין עד שיגדלו, ונותנין חוטיין או קסמים באונתן שלא יסתמו אונתן: ואפילו בקסמים. רבותא קאמר, אע"ג דלאו תכשיט של נוי הוא, אורחיהו הכי ולא משאוי הוא: ערביות. בנות ישראל שבערביא: יוצאות רעולות. מעוטפות בראשן ופניהן מכוסות חוץ מן העינים, כדרך הערביות: מדיות. בנות ישראל שבמדי: פרופות. שמתעטפות במלית ותולות רצועה בשפתה אחת כנגד ציאה ובשפתה השנית כורכת אבן או אגוז וקושרת הרצועה בכרך ואין הטלית נופלת מעליה:

משניות מבוארות – קהתי

שנו אלא של זהב, אבל של כסף (הואיל ודומה לשאר השיניים) מותר. בארנו "שן תותבת ושן של זהב" כפשט לשון המשנה, וכן מפרש הר"ן. אבל רש"י מפרש: שן תותבת שהיא של זהב, ונראה לו טעמם של חכמים, שכיון שהשן חשובה חוששים שמא תחלוץ אותה להראות לחברותיה. לשון אחר מובא ברש"י, שהמלים "שן תותבת" מוסכות למעלה: יוצאה אשה בפלפל ובגרגר מלח וכו' ובשן תותבת, ויאלו שן של זהב נחלקו בה רבי וחכמים.

י ו ט ש י

באור משנה ו

יוצאה – אשה בשבת לרשות הרבים, בַּסֻּלַּע שְׁעַל הַצִּינִית – בגמרא מבואר, ש"צינית" היא מכה בכף הרגל, והיו קושרים עליה מטבע של סלע לרפואה; ולפי הירושלמי הצינית היא מחלה ברגל הנקראת "פורגרה". הַבְּנוֹת (קְטָנוֹת) יוֹצֵאוֹת בְּחוּטֵינוּ, וְאֶפְלוּ בְּקִיסְמִין שְׂבָאוֹנֵינוּ – רגילים היו לנקב את אונתן של הבנות כשהן קטנות בשביל להכניס בהן נזמים לאחר שתגדלנה, וכדי שהנקבים לא ייסתמו בינתיים, היו נותנים בהן חוטים או קיסמים, ובאה המשנה ללמד, שמותר לבנות לצאת בשבת בחוטים אלו ואפילו בקיסמים, אף על פי שאינם תכשיט. ויש מפרשים: יוצאות בחוטים – שבראשיהן או בצואריהן, שהואיל ואין טבילה מצויה בקטנות, אין דינן כגדולות, ומותר להן לצאת בחוטי צמר או בחוטי פשתן. עֲרִבּוֹת – נשים יהודיות שבארץ ערב, יוֹצֵאוֹת רְעוּלוֹת – מעוטפות בראשיהן ובפניהן, וּמִדְּיוֹת – נשים יהודיות שבארץ מדי, ויצאות פְּרוּפוֹת – שהיו נוהגות להתעטף בטלית (היינו בגד עליון רחב), ותולות רצועה בשפתה האחת כנגד הצואר, ובשפתה האחרת היו כורכות אבן קטנה או אגוז. וקושרות את הרצועה באותו כרך, שלא תיפול הטלית; וְכֵל אֲדָם – כלומר שלאו דווקא ערביות יוצאות רעולות ולא דווקא מדייות יוצאות פרופות, אלא כל אדם מותר לו לצאת כך, אֶלָּא שְׂדֵבְרו חֻכְמִים בְּהוּוֹה – בדבר שהיה מצוי בזמנם, שנשים יהודיות בערב נהגו כערביות לצאת רעולות ונשים יהודיות שבמדי נהגו כמדייות לצאת פרופות.

א), שהמים נכנסים ביניהם ואינם חוצצים, לפיכך מותר לה לצאת בהם; וּבַטּוֹטְפָת – וכן יוצאה אשה בציץ שעל מצחה, וּבַסְּבִיבוֹטִין – בסרטים היורדים לה מן הראש עד הלחיים, בְּזִמְן שֶׁהָן תְּפוּרִין – בשבכה שעל ראשה, כמבואר הטעם במשנה א; בַּכּוּבּוּל – בכיפת הצמר שמתחת לטוטפת, כמבואר לעיל במשנה א, וּבַפּאָה נְכִרִית – קליעת שער העשויה משער נשים אחרות, כדי שתיראה בעלת שער (רש"י; המאירי), לְחֶצֶר – כלומר שבככול ובפאה נכרית יוצאת אשה לחצר, אבל לא לרשות הרבים, כמו שבארנו כבר במשנה א לענין ככול (ועיי'ן "תוספות יום טוב"). וכן יוצאה אשה בְּמוֹד שְׂבָאוֹנָה – כגון בצמר גפן שנותנת באזנה לספוג את ליחתה, וּבְמוֹד שְׂבִסְנַדְלָה – שלא ילחץ הסנדל על כף הרגל, וּבְמוֹד שְׂהַתְקִינָה לְנִדְתָהּ – שייבלע בו הדם ולא ילכלך בגדיה; בגמרא מבואר, שאינה יוצאה במוך שבאונה ובמוך שבסנדלה אלא אם כן המוך קשור לאוזן או לסנדל, שבכגון זה אין חוששים שמא תוציאנו ברשות הרבים. ברם, במוך שהתקינה לנידתה מותר לה לצאת אף כשאינו קשור; בַּפִּלְפֶל – שנותנת בפיה להעביר ריח הפה, וּבְגִרְיָר מְלַח – שנותנת בפיה מפני מיחוש שיניים, וּבְכֵל דְּבָר שֶׁתִּתֵּן לְתוֹךְ פִּיָּהּ – כגון זנגביל וכדומה, מותר לה לצאת בשבת, וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא תִתֵּן לְכַתְחָלָה בְּשֶׁבֶת – שהואיל וזה לרפואה חוששים לשחיקת סממנים (תוספות; "שנות אליהו"); אבל מותר ליטנו בפה מבעוד יום ולהשאירו בשבת. וְאִם נָפֵל – מן הפה בשבת, לֹא תִחְזֹר – אסור לה להחזירו, מפני החשש דלעיל. ויש מפרשים הטעם שאסורה ליתן לכתחילה בשבת, מפני שנראית כמערכת להוציא בדרך זו לרשות הרבים (תוספות). שֶׁן תּוֹחֶבֶת – שן שהושיבה במקום שן שנפלה, וְשֶׁן שֶׁל זֶהָב – שן שכוסתה בזהב (כתר). רַבִּי מֵתִיר – לצאת בה, וְחֻכְמִים אוֹסְרִים – שחוששים הם, שמא תתוך שמשונה שן זו משאר שיניה, יתלוצצו עליה חברותיה ותחלוץ את השן ותביאנה ברשות הרבים. ויש מבארים הטעם, שהואיל והשן שונה היא משאר שיניה, חברותיה תבקשנה להראות להן את השן (הר"ן). ובירושלמי מבואר הטעם, שמא תפול השן. ברם, רבי אינו חושש לכך. והלכה כחכמים. ובגמרא אמרו: לא

ז פורפת על האבן ועל האגוז ועל הממבע, ובלבד שלא תפרף לכתחלה בשבת.

ח הקטע יוצא בקב שלו; דברי רבי מאיר. ורבי יוסי אוסר. ואם יש לו בית קבול פתוים – טמא. סמוכות שלו טמאין מדרס, ויוצאין בהן בשבת, ונכנסין בהן בעזרה. כפא וסמוכות שלו טמאין מדרס, ואין יוצאין בהם בשבת, ואין נכנסין בהן בעזרה. אנקטמין טהורין, ואין יוצאין בהן.

ט הפנים יוצאין בקשרים, ובני מלקים בוזגין; וכל אדם, אלא שדברו חכמים בהוה.

פירוש ברטנורא

ז פורפת. מחברת. תרגום קרשים, פורפין; **ובלבד שלא תפרוף לכתחלה.** אמטבע לחודיה קאי, שלא תפרוף לכתחלה על הממבע מפני שאסור למלטלו; **ח הקטע.** שנקטעה רגלו; **יוצא בקב שלו.** עושים לו כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו, ואינו נסמך עליו. ומותר לצאת בו דמנעל דידיה הוי, ור"י אוסר דלאו תכשיט הוא. והלכה כר"י: **ואם יש לו בית קבול פתוים.** שנהקק בו כדי קבול של כתיבת דקין ומכין להניח ראש שוקו עליה, מקבל טומאת מגע. אבל אם אין לו אלא בית קבול שוקו בלבד בלא כתיבתו, לאו בית קבול הוא לטומאה והוה ליה כפשוטי כלי עץ. דרומיא דשק בעינן דקבול שלו עשוי למלטל על ידו מה שנתנו בו, אבל שוקו אינו מטלטל ע"ג הכלי: **סמוכות שלו.** יש קטע שתי רגליו והולך על שוקו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור בשוקיו: **טמאים מדרס.** אם זב הוא, דהא לסמיכות גופו עיבדי ומדרס הן ונעשו אב הטומאה: **ויוצאין בהם בשבת.** דתכשיט דידיה הן: **ונכנסין בהן לעזרה.** ואע"ג דתנן לא יכנס להר הבית במנעלה, הני לאו מנעל גינהו דלאו בראש רגליו הן: **כפא.** יש קטע שיכשו ונכוזו גידי שוקיו ואף על ארכובותיו אינו יכול לילך ועושה כמין כפא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדרף לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכפא קשור לאחוריו: **סמוכות.** של אותו קטע, עושה לו סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלוין, וכשהוא נשען על ידיו והוא עוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: **ואין יוצאין בהם בשבת.** דאידי דתלו ולא מארגי, זמנן דמשתלפי ואתי לאתויינהו. ואית דאמרי מפני שאין צריכין לו כל כך והוה משאווי: **ואין נכנסין בהן לעזרה.** דמנעל גינהו: **אנקטמין.** כמין פרוצף ארס משונה שמשמין על הפנים להבעית בו התינוקות. פירוש אחר, חמור שהלצנים עושין ונושאים אותו על כתפיהן; **טהורים.** מלקבל טומאה, דלא כלי תשמיש ולא תכשיט הוא: **ט בקשרים.** בן שיש לו גענועים על אביו נוטל האב רצועה של מנעל ימין וקושרה לו לבן בשמאלו וכל זמן שאותו קשר עליו סרים הגענועים מעליו, בסגולה. ולהכי תני הבנים, שאין לבנות גענועים על אביהן כמו הבנים: **בוזגין.** כמין פעמונים קטנים. תרגום פעמן זרב, זגא דרהבא:

משניות מבוארות – קהתי

אין הוא נחשב בית קיבול לענין טומאה, שאין דבר נחשב בית קיבול אלא כעין השק, שבית קיבולו עשוי לטלטל מה שבתוכו על ידו, וכאן אין השוק מיטלטלת על ידי הקב. **סמוכות שלו** – קיטע בשתי רגליו והולך על ארכובותיו, עושים לו "סמוכות", היינו משענות של עור או של עץ לארכובותיו ולשוקיו, שיסמךן וישען עליהם; והואיל ומיוחדים הם לדריסתו ולמשענת גופו, הרי הם **טמאין מדרס** – אם הקיטע הוא זב, שכן הוב, שהוא אב הטומאה, מטמא כלים המיוחדים לשיבה או לשיכה או לרכיבה, ועושה גם אותם אב הטומאה אם הוא דורס או יושב או שוכב או נשען עליהם, וטומאה זו נקראת "טומאת מדרס"; **ויוצאין בהן** – בסמוכות, **בשבת** – שהם תכשיט שלו, כמנעלים אצל שאר בני אדם, **ונכנסין בהן בעזרה** – אף על פי ששינינו (ברכות ט, ה): "לא יכנס אדם להר הבית במנעלו", אין הסמוכות כמנעלים לענין זה, אלא כשאר בגדיו. **כפא וסמוכות שלו** – יש קיטע שעושים לו כמין כפא נמוך לשבת עליו והוא דוחף את עצמו לפניו כשהוא סומך על ידיו, ויש לו גם סמוכות, שכן נשען הוא לפעמים גם על שוקיו קצת; ובאה המשנה ללמד, שהכסא והסמוכות **טמאין מדרס** – אם הוא זב, כמו שבארנו לעיל, **ואין יוצאין בהם בשבת** – לפי שאינם מהורקים לגופו, ויש חשש שמא ישתלפו ויבואו להביאים; ויש מבארים הטעם, לפי שאינו צריך להם כל כך, והרי זה משא, **ואין נכנסין בהן בעזרה** – שנחשבים הם כמנעלים. יש מפרשים, ששתי ההלכות האחרונות – "ואין יוצאין בהן בשבת. ואין נכנסין בהן בעזרה" – מוסבות רק על הסמוכות, אבל בכפא מותר לו לצאת בשבת וכן מותר להיכנס בו בעזרה, ולא נישנה כפא אלא לענין "טמאין מדרס" ("תוספות יום טוב"; **חמאירי**). **אנקטמין** – כמין צורת חמור שהלצנים נושאים על כתפיהם כדי לעשות מעשי ליצנות וצחוק, ויש מפרשים: מסכה ששמים על פניהם להפחיד את הילדים, **טהורין** – אינם מקבלים טומאה, שאין להם תורת כלי, **ואין יוצאין בהן** – בשבת, שאין בהם כל צורך, והרי הם משא.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

הפנים יוצאין בקשרים – בשבת. בגמרא מבואר: "בן שיש לו גענועים על אביו, נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו".

ב א ו ר מ ש נ ה ז

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שמדיית יוצאת פרופת, מסיפה משנתנו למד בענין פריפה בשבת. וכבר בארנו לעיל (במשנה הקודמת) שפריפה היינו חיבור שתי שפתי הטלית סביב לצואר, ששפתה האחת עשויה כעין עניכה, ובשפתה האחרת קשורה אבן קטנה או אגוז וכיוצא בזה המשמשת כעין כפתור. **פורפת** – האשה את טליתה, על האבן ועל האגוז ועל הממבע – כלומר שקושרת היא בשפת טליתה אבן או אגוז או מטבע, ופורפת עליה את העניכה העשויה בשפה השניה של טליתה, ויוצאה כך בשבת. **ובלבד שלא תפרף לכתחלה בשבת** – בגמרא מבואר שפיסקה זו מוסבה על הממבע בלבד, שלא תפרוף לכתחילה על הממבע, והואיל ואסור לטלטלו בשבת משום מוקצה, אלא שאם היא פרופה על הממבע מערב בשבת מותרת לצאת בה. ואף על פי שגם אבן אסורה לטלטל משום מוקצה, מדובר כאן באבן שייהדה לפריפה, שבכגון זה ראיה היא לטלטול ולכן מותר לפרוף בה לכתחילה בשבת.

ש ב ת ק ו ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה ח

הקטע – שנקטעה רגלו אחת, **יוצא** – בשבת, **בקב שלו** – ברגל המלאכותית המתאמת לראש שוקו, **דברי רבי מאיר** – שסובר רבי מאיר, שהקב של הקיטע נחשב כנעלו. **ורבי יוסי אוסר** – לקיטע לצאת בקב שלו, שלדעתו אין הקב נחשב כנעלו, שכן הקיטע סומך בעיקר על מלקותיו, והקב אינו אלא למראית עין שלא יראה מחוסר רגל, הלכך נחשב הוא כמשא, ואסור לו לצאת בו בשבת. ויש מבארים, שאף רבי יוסי סובר שנחשב כנעלו, אלא שחושש הוא שמא ישלפנו ויעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים, ואילו רבי מאיר אינו חושש לכך (**יומא עח, ב**; **עיינו ה"ר בסוגיא**). ההלכה כרבי יוסי (**רמב"ם הל' שבת יט, טו**). **ואם יש לו** – לקב של הקיטע, **בית קבול פתוים** – שנחקק בו חלל גדול, עד שיש בו מקום לקיבול כתותים, היינו בלאי בגדים רכים, שתנוח עליהם השוק, **טמא** – הרי הוא מקבל טומאה, כדין כלי קיבול; אבל אם הקב אינו חקוק אלא כדי לקבל את השוק בלבד, אינו מקבל טומאה, שדינו כ"פשוטי כלי עץ", היינו ככלי עץ שאינם עשויים לקבל איזה דבר; ואף על פי שהקב מקבל את השוק,

משניות מבוארות – קהתי

שזה משקיט לבו (ודבנו חננאל); וְכִנְי מְלָכִים בְּזוּגֵיךְ – יוצאים בשבת בפעמונים; ומבואר בגמרא, דווקא כשארוגים הם במלבושיהם, וְכָל אָדָם – כלומר שכל הבנים מותרים לצאת בשבת בפעמונים כדלעיל, אֲלֵא שְׂדֵרְפֵרְו חֲכָמִים בְּהוֹנָה – כלומר בדבר המצוי, שכן בני מלכים נהגו לשאת פעמונים על מלבושיהם.

ומפרש הרמב"ם, כי הבן הקטן כשיש לו אהבה רבה לאביו ואין הנער יכול לעזוב את אביו, לוקח האב שרוך נעלו הימנית וקושרו בזרועו השמאלית של בנו, ויועיל לו בסגולה, ואלו הם ה"קשרים" שמדובר עליהם במשנתנו. ויש מפרשים, שכשמעצב הבן מאד על מיתת אביו, נוטל רצועה ממנעל אביו של ימין וקושרה בשל שמאלו, ואומרים

אגרות קודש

ב"ה, ה' אד"ר שני, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מו"ה יוסף שי המכונה ד"ר בורג

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתב כ' עם החוברת המצורפת אליו, ות"ח ת"ח בעד שימת לבבו, ובודאי גם להבא יעשה כן.

תקותי שקבל פ"ש שמסרתי על ידי הנוסעים מכאן זה מזמן.

בהזדמנות זו, וכדבר בעתו, בטח זוכר כי אשתקד עוררתי שישתדלו שתלמידי בבתי הספר - וידועה השקפתי שאין כוונתי לסוג בתי ספר מסויים, אלא כל בתי הספר, שהרי כל אחד ואחת מבני ובנות ישראל הם בני אברהם יצחק ויעקב ובנות שרה ורבקה רחל ולאה - יקיימו מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים. ואף על פי שאמרו חכמינו ז"ל אל תהי יושב ושוקל במצותי של תורה, שאני הכא שהכוונה בזה היא ענין מצוה גוררת מצוה, מאחר שמצות הנ"ל קל לקיימו, ועוד זאת כיון שלכל מצוה יש סגולה ותכונה מיוחדת, ובמצות הנ"ל הוא ענין האחדות בישראל, שלצערנו, אף שלא עת בחירות היא אעפ"כ יש מקום להוסיף כהנה וכהנה בקירוב הלבבות ובאחדות של עם אחד, ובנוסח שמתפללים בראש השנה שיתקיים בפועל בכל ימות השנה, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם.

ואיני נרתע ממה שיש מי שיאמר שאין זו אלא הזי', שהרי דוקא בחיי בני ישראל בכלל ובנוגע לא"י ועניני בפרט, ראה ראינו שנתקיימו דוקא ענינים שנראו כהזיות, בלי יסוד בדרך הטבע, או מצד חשבונות, בשכל אנושי. - ועל אחת כמה וכמה בימי אדר שהם ימי הצלחה ליהודים -

וידוע פירוש חכמינו ז"ל למה נקרא שמם יהודים מפני שכפרו בעבודה זרה, בכל ענינים הזרים לרוח התורה ולעבודת ה', הן בקו דעשה טוב והן בקו דסור מרע, מצות עשה ומצות ל"ת הנכללים בדיבור אנכי ובדיבור לא יהי לך, ומשם נמשכים. עיין תניא ריש פ' כ'; ולא עוד אלא דוקא כדרישת תורת החסידות מתוך שמחה וטוב לבב.

כבוד וברכה לבשורות משמחות בהתאם לימים אלו דמרבין בשמחה.

להמאמר שבחוברת "ביטויים מעולם הקבלה בלשונונו" יש להעיר (בחפזי עכ"פ) - שעוד להוסיף: עולם הא"ס, עולם התענוג (עלמין דכסופין), עולם הרצון, עולם הפירוד. ועוד. - שכולם נכנסו לספרות, נאומים וכו' - מתחיל בעולם הקדושה ועד לעולם הקליפות וסט"א.

מחדו"מ שמצטט מהתניא פ"ד - אינו ענין לעולמות, כ"א לנפש האדם. עולם המח' וכו' - נמצא בס' תורה אור שלו (עה, ב) ובכ"מ.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף יח ע"ב: קושיא נוספת על הסובר שבטלה מגילת תענית: **מִזְתִּיב רַב אֶחָא פַּר הוֹנָא**, שנינו במגילת תענית (פ"ז), **בְּתַלְתָּא בְּתַשְׁרֵי מְגִילַת אֲדַכְרְתָּא מִן שְׁמַרְיָא** - בג' בתשרי ביטלו את הזכרת שם שמים בשטרות. **שְׁנִנְרָה מְלָבוֹת יוֹן גִּזְרָה** על ישראל, **שְׁלֵא לְהִזְבִּיר שְׁם שְׁמַיִם עַל פִּיהֶם, וּכְשֶׁנִּבְרָה מְלָבוֹת חֲשְׁמוֹנָא וְנִצְחֹם, הִתְקִינוּ שִׁיהוּ מְזַכְרִין שְׁם שְׁמַיִם אֶפִּילוּ בְּשִׁטְרוֹת, וְכַךְ הָיוּ בּוֹתְבִים, 'בְּשַׁנְתָּ בְּךְ וְכַךְ לְיִזְחֶנָּה בְּחַז גְּדוּל לְאַל עֲלִיזָן, וּכְשֶׁשְׁמַעוּ חֲכָמִים בְּדַבְּרָא, אָמְרוּ, לְמַחַר זֶה פּוֹרַע אֶת חַזְבּוֹ וְזוֹרֵק אֶת הַשֹּׁטֵר, וְנִמְצָא שְׁטֵר שְׁשֵׁם שְׁמַיִם מְזַכֵּר בּוֹ מוֹטָל בְּבִזְיוֹן בְּאִשְׁפָּה, וּמְשׁוּם כֵּךְ בִּיטְלוּם. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁבִיטְלוּ ג' בְּתַשְׁרֵי הָיָה וְעֲשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. וְקָשָׁה, דְּאִי סְלָקָא דְעֶתְדָּךְ לומר שֶׁבְּטִלְהָ מְגִילַת תַּעֲנִית, קָמְיִיתָא בְּטוֹל אַחֲרֵינֵייתָא מוֹסִיפִין - הָרִי אֶת הַיָּמִים הַקּוֹדְמִים בִּיטְלוּ, וְכִי יוֹסִיפוּ יָמִים טוֹבִים אַחֲרָיִם. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: הֵכָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן - בְּבִרְיִיתָא מְדוּבָר בְּזִמְנָן שְׁבִיתַת הַמְּקַדָּשׁ קָיָים, וְלֹא בְטִלָּה עַדִּין מְגִילַת תַּעֲנִית.**

דף יט ע"א: הגמרא מביאה קושיא נוספת על הסוברים שבטלה מגילת תענית: **מְתִיב רַב טוֹבֵי פַר מִתְנָה**, שנינו במגילת תענית (פרק יב) לגבי חודש אדר, **בְּעֶשְׂרִים וְתַמְנָיָא בֵּיה - בְּעֶשְׂרִים וְשִׁמּוֹנָה בּוֹ, אֶתְתַּ בְּשׁוֹרְתָא טְבַתָּא לְיַהוּדָאֵי - הַגִּיעָה בְּשׁוֹרָה טוֹבָה לַיהוּדִים, דְּלֵא יַעֲרֹזֵן מְאוּדְרִיתָא - שְׁלֵא יִצְטַרְכוּ לַנְּתִק אֶת עֲצָמֵם מִלִּימּוּד הַתּוֹרָה. שְׁקוּדֵם לִכְן גִּזְרָה הַמְּלָבוֹת שֶׁל רוּמֵי גִזְרָה עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא יַעֲסְקוּ בְּתוֹרָה, וְשְׁלֵא יִמְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְשִׁיחַלְלוּ שְׁבִיתוֹת. מַה עָשָׂה יַהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ וְחִבְרִי, הִלְכוּ וְנִטְלוּ עֲצָה מִמְּטְרוֹנֵיתָא [יִשְׂרָאֵל נִכְרִית] אַחַת, שְׁכַל גְּדוּלֵי רוּמֵי מְצוּיִין אֶצְלָה. אִמְרָה לָהֶם, בּוֹאוּ וְהַפְּגִינוּ - צַעֲקוּ בְּשׁוּקִים וּבְרַחוּבוֹת בְּלִילָה, כְּדֵי שִׁישְׁמְעוּ הַשְּׂרִים וִירַחֲמוּ עֲלֵיכֶם, הִלְכוּ וְהַפְּגִינוּ בְּלִילָה, וְאָמְרוּ, אֵי שְׁמַיִם, כְּלוּמַר לְמַעַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי לֹא אַחֲיִכֶם אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְּנֵי אַב אַחֲרָא אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְּנֵי אִם אַחַת אֲנַחְנוּ, מַה נִּשְׁתַּנְּנוּ מִכָּל אוֹמְהָ וְלִשׁוֹן, שְׂאֲתֵם גּוֹזְרִין עֲלֵינוּ גִזְרֹת קָשׁוֹת. וְכִשְׁמַעוּ זֹאת הַשְּׂרִים רִיחְמוּ עֲלֵיהֶם וּבִיטְלוּם, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם [כ"ח בְּאֲדָר] עֲשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. מְסִיִּים רַב טוֹבֵי אֶת קוֹשִׁיתוֹ: וְאִי סְלָקָא דְעֶתְדָּךְ לומר שֶׁבְּטִלְהָ מְגִילַת תַּעֲנִית לְאַחַר הַחוּרְבָן, קָמְיִיתָא בְּטוֹל, אַחֲרֵינֵייתָא מוֹסִיפִין - הָרִי אֶת הַיָּמִים הַקּוֹדְמִים בִּיטְלוּ, וְכִי יוֹסִיפוּ יָמִים טוֹבִים אַחֲרָיִם. וְכִי תֵימָא לְתַרְץ הֵכָא נְמִי - שְׁגַם בְּרִייתָא זוֹ עוֹסֶקֶת בְּזִמְנָן שְׁבִיתַת הַמְּקַדָּשׁ קָיָים, וְהָא יַהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ שְׁעֲלִיו מְסוּפֵר בְּבִרְיִיתָא זוֹ, תְּלָמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מְאִיר הָיָה, וְרַבִּי מְאִיר פִּתַר הֵכָא הָהָא - וְרַבִּי מְאִיר הָיָה לְאַחַר הַחוּרְבָן. וּמִנֵּין שִׁיהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ הָיָה תְּלָמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מְאִיר, דְּתַנְּנָן, פְּלִי זְכוּכִית טְמָאִים, שְׁנִיקְבוּ וְאִינֵם רְאוּם לְשִׁימוּשׁ, וְנִטְהָרוּ מִטּוֹמָאֲתָם, וְהִטְרִיף לְתוֹכָן - וְסַתֵּם אֶת הַנֶּקֶב שֶׁבְּכָלִי הַזְכוּכִית בְּאַבָּר - עוֹפֶרֶת, אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, יַהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמָּא מְשׁוּם רַבִּי מְאִיר - יַהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי מְאִיר שְׁכָלִים אֵלוֹ חוּזְרִים לְטוֹמָאֲתָם הַיְשָׁנָה, וְאִם שְׁלֵא נִגְעוּ בְּטוֹמָא אַחַר הַתִּיקוֹן.**

וְחֲכָמִים מְמַחְרִין כָּלִים אֵלוֹ, וְסוֹבְרִים שְׁכִינָן וְעִיקְרָם כָּלִי זְכוּכִית הוֹלְכִים אַחַר הַעִיקָר וְאִינֵם חוּזְרִים לְטוֹמָאֲתָם. וּמְבֹאֵר שִׁיהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ הָיָה תְּלָמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מְאִיר שֶׁהָיָה לְאַחַר הַחוּרְבָן, וּמִכָּן שְׁבִימֵיו נִקְבַּע כ"ח אֲדָר לְיוֹם טוֹב, מוֹכַח שְׁלֵא בְטִלָּה מְגִילַת תַּעֲנִית לְאַחַר הַחוּרְבָן.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ' א

1 הלוקח, 'מפני שאחריותו עליו' מפני שאחריותו של הבעל חוב
 2 היא על המוכר שיוכל לגבות את חובו מקרקע זו, ולכן נחשב
 3 לנוגע בדבר שרוצה שתישאיר הקרקע ביד הקונה כדי שיגבה בעל
 4 חובו משם את חובו. וְדִקְאָ בֵּית אֵל שְׁדָה - אמנם זה רק במכר בית
 5 או שדה, אֲבָל אִם מִכַּר פְּרָה וְטִלְתֵּי לְלוֹקַח שְׁלֵא בְּאַחֲרִיּוֹת, וְבֹא
 6 מערער וטוען שהחפץ שלו, רשאי המוכר להעיד ללוקח עליהם,
 7 'מפני שאין אחריותו עליו' כלומר מפני שאין אחריותו של הבעל
 8 חוב על המוכר לגבות את חובו מהמטלטלים שמכר לאחרים,
 9 ונמצא שאינו נוגע בדבר.
 10 הגמרא מבארת באלו אופנים אינו יכול הבעל חוב לגבות את חובו
 11 מהמטלטלים, וממילא המוכר יכול להעיד עליהם לטובת הלוקח
 12 כיון שאינו נוגע בדבר: לֹא מִיַּבְעָא

או שהחזיק ב**פְּנֵי הָאֵב שְׁנָה**, וב**פְּנֵי הַבֵּן שְׁנָה**, וב**פְּנֵי לֹקֵחַ** שלקחה
 מהבן בשטר החזיק **שְׁנָה** נוספת, **הָרִי** זו **חֻזְקָה** – מצטרפים שלש
 השנים שהחזיק בפני כולם, ואין יכול הלוקח מהבן להוציא את
 הקרקע מידו. ומקשה הגמרא: **וְאִי סֵלְקָא דְעִתְּךָ לֹקֵחַ אֵית לֵיהּ קֵלָא**
 – שיש קול ללוקח הקונה קרקע מיוורש, אם כן מדוע אינו יכול
 להוציא את הקרקע מהמחזיק, הרי בזה שהבן מכר את הקרקע
 לאחר שתי שנים **אֵין לֵךְ מְחָאָה גְּדוּלָה מְוִו**, והרי זה כמו שמיחה
 הבן שהקרקע שלו וגמולה היא ביד המחזיק. אלא מוכח מכאן
 שהלוקח קרקע מיוורש אין קול למכירה, ולכך אין היא נחשבת
 למחאה, וקשה על הברייתא לעיל שסוברת שאף בלוקח מיוורש
 יש קול למכירה.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר רב פָּאָא, כִּי תִנְיָא הֵימָּא בְּמוֹכַר שְׂדוֹתֵיו כְּתָם**
 – לעולם לוקח שקונה קרקע על לדבר קול ופרסום, והטעם
 שמבואר בברייתא שהמחזיק בפני אב ובנו ולוקח יחד אין נחשב
 מכירת הבן ללוקח כמחאה לחוקה, משום שמדובר שהבן מכר
 ללוקח את כל שדותיו שהיו לאביו, ולא פירט לו מה נכלל בזה
 והלוקח טוען שגם שדה זו בכלל המכירה, לכך יכול המחזיק
 לטעון ללוקח אני הייתי סבור שהיורש מכר לך את כל שדותיו
 חוץ מוז שאני מחזיק בה, ולכך לא חששתי לשמור את השטר יותר
 משלש שנים.

משנה

במשניות הקודמות התבאר שהמחזיק בקרקע שלש שנים נאמן
 לומר שקנה קרקע זו, שכיון שלא מיחה בו הבעלים במשך השלש
 שנים שהחזיק בה, חזקתו חזקה. משנתניו מבארת אופנים שונים
 שאין הבעלים מקפידים בחזקתו של אדם אחר, וממילא אין חזקתו
 חזקה.
הָאוּמְיָן – אומנים המקבלים בגדים לביתם כדי לתקנם, וטוענים
 על בגד שנמצא אצלם שקנו אותו מהבעלים ושלחם הוא. וכן
הַשְּׂוֹתְפִין בקרקע שאחד מהם החזיק בחלק חבירו ואכל את פירות
 כל השדה שלש שנים, וטוען שקנה אותה מידו, וכן **הָאָרִיסִין** –
 היורד לעבוד בקרקע באריסות, והחזיק האריס בקרקע שלש שנים
 ואכל את כל פירותיה בשנים אלו וטוען שקנה אותה מבעלים,
 וכן **הָאֶפְיֹרְפִין** של יתומים שהחזיקו בקרקע של יתומים וטוענים
 שקנו אותה מידם, כולם **אֵין לָהֶם חֻזְקָה** – אין מועיל מה שמחזיקים
 בה שיחשב שלהם, כיון שהדבר עשוי להיות אצלם, ולכך אין מכך
 ראייה שהדבר שלהם.
 המשנה ממשיכה לבאר עוד אופנים שאין חזקה זו מועילה בהם:
לֹא לְאִישׁ חֻזְקָה בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ – בעל שמחזיק בנכסי מלוג שהכניסה
 אשתו ואכל את פירותיהם שלש שנים, אינו יכול לטעון שקנה
 אותם מידי אשתו וראיה לדבר שהחזיק בה שני חזקה, שכיון שכך
 היא הדרך שבעל אוכל בנכסי אשתו אין מכך ראייה שהקרקע
 שלו, **וְלֹא לְאִשָּׁה חֻזְקָה בְּנִכְסֵי בְּעָלָהּ** – אשה המחזיקה ואוכלת
 נכסי בעלה, אינה יכולה לטעון שקנתה נכסים אלו, שכיון ששייך
 שנתן לה בעלה לאכול פירות שדה זו תמורת מזונותיה שחייב
 לתת לה בעלה, אין חזקתה ראייה ששלה הם. **וְלֹא** – וכן אין **לְאִב**
חֻזְקָה בְּנִכְסֵי הַבֵּן, **וְלֹא לְבֵן חֻזְקָה בְּנִכְסֵי הָאָב**, שכיון שהרגילות הוא
 שהבן מתעסק בנכסי האב והאב בנכסי הבן הרי הם כאפטרופוסין
 אחד על השני ואין החזקה שהחזיקו בקרקע ראייה לכך שהקרקע
 שלהם.
 מבארת המשנה: כל החזקות הללו שביארנו שאינם חזקה, וכן
 שאר אופנים שמועיל החזקה וצריך שתהיה החזקה שלש שנים,
בְּמָה דְקָרִים אֶמְוִירִים, **בְּמִחְזִיק בְּקָרְקַע וְטוּעֵן שֶׁהִקְרַע שְׁלוֹ וְבֹא**
 מערער כנגדו ומביא עדים ששלו היא, **אֲבָל בְּנִזְתָּן מְתָנָה** – אדם
 הנותן בפנינו קרקע במתנה לחבירו ואומר לו להחזיק בה כדי
 לקנותה, **וְהָאֵתִין שְׁחֵלְקוּ** – וכן אחים שירשו והילקו את הירושה
 ורוצים להחזיק בחלקם כדי שלא יוכלו לחזור בהם, **וְהַמְחִזִיק**
בְּנִכְסֵי הַגֵּר שֶׁמָת ואֵין לוֹ יוֹרֵשׁוֹ כִּדִּי לִכּוֹת בהם מן ההפקר, אם
נָעַל וְגָדַר וּפְרִין בָּל שְׁחָאוּ – כל כוונה, לא עששה דלת, או שגדר
 בתומה. ואו פרץ פירצה כל שחייב שיכנס בה, **הָרִי** זו **חֻזְקָה**, כיון
 שברשות חבירו החזיק, ואינו יכול לחזור בו.

אֵינָהוּ אֶפְסִידוֹ אֲנַפְשִׁיהוּ – הם אלו שהפסידו לעצמם, שלפני
 ששילמו על הקרקע היו צריכים לבדוק היטב אם לא מכר לפני כן
 לאחרים קרקע באחריות ואם בעלי חובות יגבו מהם את הקרקע
 הרי הם יחזרו לגבות מהם. אבל לגבי שלש לקוחות שקנו אחד מן
 השני בעדים ללא שטר והחזיקו בשרה כל אחד שנה, האיל ולא
 יצא קול על המכירה לא היה צריך בעל השדה לחקור אם היתה
 כאן מכירה ביניהם, כיון שסבר שמאחר והם יראים להחזיק
 בקרקע לכך לא החזיק בה כל אחד שלש שנים, ואין זה נחשב
 לחזקה במה שלא מיחה.
 הגמרא ממשיכה להקשות על דברי רב. מקשה הגמרא: **וְיָי אָמַר**
רַב הֵבֵי שהמוכר שדה בעדים וקיבל עליו אחריות, וגבו בעלי
 חובות את השדה מהלוקח חוזר הלוקח וגובה מהמוכר אפילו
 מנכסים ששיעבד או מכר לאחרים, **וְהִתְנַן הַמְּלוֹה אֶת חֲבִירוֹ בְּשִׁמְרָא**
 שיש קול להלוואה, **גֻּזְהָ מַנְכָּסִים מְשׁוּעָבְדִים**, אך אם הלוה על דִּי
 עֲרִים ללא שטר, **גֻּזְהָ רַק מַנְכָּסִים בְּנֵי חוּרִין** – נכסים שנמצאים
 אצל הלוה, אבל לא מנכסים שמכר ללקוחות אף שמכרם לאחד
 ההלוואה. הרי שמעשה הנעשה בעדים בלא שטר אין לו קול, ולא
 אומרים שהלקוחות הפסידו לעצמם במה ששילמו על הקרקע
 קודם שבדקו אם אינה משועבדת לאחרים, וקשה על רב שאמר
 שהמוכר שדה בעדים גובה אפילו מנכסים משועבדים.
 הגמרא מחזקת את קושיותה: **וְכִי תִימָא שְׂרַב תִּנְיָא הוּא וּפְלִיג, וְהָא**
רַב וְשִׁמְוֵאל הָאֶמְרִי תַרְוֵיהוּ מְלוֹה עַל פָּה – המלוה את חבירו
 בעדים ללא שטר, **אֵינוֹ גֻּזְהָ לֹא מִן הַיּוֹרְשִׁים** של הלוה **וְלֹא מִן**
הַלְקוּחֹת שקנו מהלוה. ומוכח ששיטת רב היא שהמלוה בעדים
 אין לזה קול ופרסום כמו לשטר ולכן אינו גובה מנכסים
 משועבדים. וחוזרת אם כן הסתירה על דברי רב מן המשנה.
 מתרצת הגמרא: **מְלוֹה אֶמְוִינֵי קָא רְמִית** – וכי מקשה אתה מהלוואה
 בעדים למכירה בעדים, והרי הם שונים, **מְלוֹה, כִּי קָא יוֹרֵף בְּצַעֲנָא**
קָא יוֹרֵף – כשאדם לוהה כסף הוא לוהה בצנעה שלא יתפרסם
 שהוא זקוק לכסף, **כִּי הֵיבֵי דְלֹא לִיתְהוּלֵוּ נְכִסְהֵי עֲלֵיהּ** – כדי שאם
 ירצה למכור קרקע לא יבינו שמפני שדיוקן הוא למעות כדי
 לפרוע את חובו מוכר הוא את הקרקע, ולא יקנו ממנו במחיר הגון,
 ולכן המלוה את חבירו בעדים אמר רב שאינו גובה מנכסים
 משועבדים כיון שלא היה קול ופרסום להלוואה ואין על הלוקח
 לדעת ולהזהר כשקנה את הקרקע מאת המלוה, אבל **וְזִבְנֵי** –
 מכירה, **מָאן דְּזִבְנֵן אֶרְעָא בְּפְרֻהֲסִיא וְזִבְנֵן** – אדם המוכר קרקע
 מוכרה בפרסום, **כִּי הֵיבֵי דְלִפְיֹק לָהּ קֵלָא** – כדי שיצא קול על
 המכירה ויבוא הרבה אנשים לקנות את הקרקע, ואם הלקוחות
 היו חוקרים היטב היו שומעים שהמוכר הזה כבר מכר קרקע
 באחריות, והיו נוהרים לא לקנות ממנו אם לא השאיר קרקע
 אחרת שיגבה הקונה ההוא ממנה, ולפיכך כיון שהם לא חקרו הרי
 הם הפסידו לעצמם.
 הברייתא להלן דנה בענין חזקה שלש שנים שנעשתה על ידי אב
 ובנו יחד בזה אחר זה, וכן בדין המחזיק בפני האב והבן בזה אחר
 זה: **הַבֵּן רָבְנָן, אֲבָלָה הָאָב שְׁנָה** – פלוני קנה קרקע והחזיק בה שנה
 אחת ומת, **וְהַבֵּן שְׁתַּיִם** – וירשה בנו והחזיק בקרקע עוד שתי שנים.
 או שהחזיק בה **הָאָב שְׁתַּיִם** והבן המשיך להחזיק עוד שְׁנָה אחת. או
הָאָב שְׁנָה אחת וְהַבֵּן המשיך להחזיק בה עוד שְׁנָה אחת, ומכרה
 לאחר בשטר והחזיק בה **הַלֹּקֵחַ עוד שְׁנָה אחת, ולא מחה בהם**
 המערער, **הָרִי** זו **חֻזְקָה** – מצטרפת ההשתמשות של שלשתן
 בקרקע בשלש השנים ויש כאן חזקה. והמערער אינו יכול לטעון
 שלא מחה בהם כיון שכך לא אחד לא החזיק בקרקע שלש שנים,
 שהרי כולם יודעים שדרך הבן לרשת את אביו, וכן למכירה בשטר
 יש קול והדבר ידוע שהלוקח קנה את הקרקע מהיורש.
 הגמרא דנה האם למכירת קרקע יש קול. שואלת הגמרא: **לְמִימְרָא**
 – האם הדבר בא לומר דְלֹקֵחַ אֵית לֵיהּ קֵלָא – שכשיוורש מוכר
 ללוקח יש קול למכירה ולכן מצטרף מה שהלוקח החזיק בקרקע
 לחזקת שלש שנים ואין יכול בעל השדה לטעון לא מחיתי כיון
 שראיתי שלא המשיכו האב ובנו להחזיק בקרקע אלא אחר החזיק
 בה. **וְרַמְיָנְהוּ אֲבָלָה בְּפְנֵי הָאָב שְׁנָה** – המחזיק בקרקע בפני הבעלים
 שנה אחת ומת בעל הקרקע, **וְהַמְשִׁיךְ לְהַחזיק בְּפְנֵי הַבֵּן שְׁתַּיִם**,
 עוד שתי שנים, או שהחזיק בְּפְנֵי הָאָב שְׁתַּיִם, ובפני הַבֵּן שְׁנָה אחת.

בבא בתרא. חזקת הבתים – פרק שלישי דף מב עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכה רש"י תוספות

1 **אֵינְהוּ אֶפְסֵירוּ אֲנַפְשֵׁיהוּ** — דשרו וזויהו כבדי, שהיה להם לחקור יפה אם מבר שום
2 קרקע באחריות, ולא עשו — לפיכך הפסידו. אבל גבי שלש לקוחות — אין להפסיד
3 המערער, דכיון דליכא שטר במכירתו הללו ולא יצא הקול — ממילא לא היה לו לחקור,
4 דמימר אמר: לפי שראים להחזיק בקרקע שלי — לא אכלה כל אחד שלש שנים. ופי
5 **אמר רב הני** — דמכירת קרקע באחריות בעדים
6 בלא שטר, גובה הלוקח כשיטרפוה ממנו
7 מנכסים משועבדיהו. **בשטר** — דסתם שטר
8 לאחריות נכתב, ואפילו לא נכתב — קיימא לן:
9 אחריות טעות סופר הוא, וכמי שנכתב דמי.
10 **מנכסים משועבדיהו** — מלקוחות, וכגון שלא
11 שבקו ליה ללוה בני חורין לגבות המלוה מהם.
12 **על ידי עדים** — כלומר, בלא שטר. מנכסים בני
13 חורין — ובגון שמודה שלא פרעו. דהא קיימא
14 לן: המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרוע
15 בעדים. אבל ממשועבדין — לא יגבה, דעדים
16 בלא שטר לית להו קלא. ולא אמרינן לקוחות
17 אפסידו אנפשייהו, וקשיא לרב. מלוה על פה —
18 היינו מלוה את חבירו בעדים. אינו גובה לא מן
19 הורשין ב' — טעמא מפרש בשליה מבילתין:
20 שיעבדא דלא דאורייתא, ומודה, לא קיימא לן
21 הכי, אלא כדמפרש התם: הלכתא, גובה מן
22 הורשין ולא מן הלקוחות. ויוף איניש **בנענא** —
23 ומבקש שלא לפרסם הדבר, כדי שאם יבא
24 למכור קרקע לא יבינו העולם שהוא דחוק
25 לפרוע מעות, ולא יקחו ממנו ביוקר, הלכך מאי
26 הזה להו ללקוחות למיעבד? **מאן דובין**
27 **בפרהסיא קובין** — כדי שיקפצו עליה לוקחין.
28 והלכך אפסידו לקוחות התם: אנפשייהו, שאם חקרו
29 יפה היו שומעין מבני אדם שמכר מוכר זה כבר
30 קרקע באחריות, אכלה **האב שנה** — ומת,
31 ואכלה בנו אחריו שנים, ולא מיחה המערער.
32 הרי זו חזקה — שמצטרפין לשלש שנים, דירוש
33 כרעיה דאבהו הוא, ולא מצי מערער למטען;

34 משום דלא אחזיק כל אחד שלש שנים לא מחיתי. שהרי הכל יודעים שדרך הבן לירש את האב, ולוקח שנה — שמכרה לו הבן בשטר. **למימרא** דלוקח — מירוש, אית ליה קלא?
35 ורמינאי ב' — ולרב לא פריך לעיל, דרב בלוקח מלוקח מיירי, הלכך אלימא ליה טפי למיפריך ממאי דמי ליה. **אית ליה קלא** — והיה לו למערער למחות, ומשום דלא מיחה — היא
36 חזקה. **אכלה** — המחזיק **בפני האב** — שהיתה שלו, שנה. שאומר שלקחה מן האב. **ובפני חלוקה** — שלקחה מן הבן, ויש לו שטר. הרי זו חזקה —
37 ולא מצי מפיק ליה לוקח דבן מדידה דמחזיק, משום דקטעין מחזיק; שטר היה לי מן האב ונותרתי בו בשמירתו שלש שנים, ועכשיו אבר הימני, שלא חשתי לשמור אחר שהחזקתי
38 שלש שנים בלא מחאה, שלא ידעתי מלקחתך מן הבן לטוף שתי שנים. ולדוק מבן לית ליה קלא, ולא היא מחאה. אין לך מחאה גדולה פזו — שמכרה הבן לטוף שתי שנים ללוקח
39 זה, והיה למחזיק להזהר בשטרו כל הימים עד דמרע ליה לטערא דהאי לוקח, אבל בשלש שנים אחר השטר — אין די, ומפקינן מידא דמחזיק אם לא נודה בשטרו, כדאמרינן בפירקין
40 לעיל (לא, א): אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו. **אמר רב פפא** — לעולם אימא לך דלוקח אית ליה קלא, והכא אמאי אין חשבי מחאה לקחת הלוקח מן הבן — משום דמכר לו
41 הבן כל שדותיו סתם, אותן שהיו של אביו, וטוען הלוקח שגם זה השרה קניתי בכלל קרקעות כולן, דאמרינן ליה: כל שדותיו מכר לך חוץ מזו. אבל אם מכר זה השרה בפני עצמו —
42 בטלה חזקתו של מחזיק, דאין לך מחאה גדולה מזו. ויש מפרשים במוכר כל שדותיו, ומכר כל בפירוש גם זה עמחו, ולא מילתא היא, ד"סתם" משמע שלא פירש. **משנה האומנין**
43 — בעלי אומנות שמוליכין להם בביתם לתקן כלים, כגון צבעין או כובסין או חייטין או סורקי בגדים, שטוענין "לקוח הוא בידי". אין להם חזקה — ולא בחזקת שלש שנים מיירי. דסתם
44 אומן לא שייך אלא במטלטלין, חזקת שלש שנים לא נאמרה אלא במקרקעי, אבל במטלטלי — מי שהוא מוחזק בשל חבירו אפילו שעה אחת, שאנו רואים שיצאיים מתחת ידו, אף
45 על פי שיש לחבירו עדים שהיה שלו — נאמן זה המוחזק לומר "לקוח הוא בידי". דסתם לוקח מטלטלין מחבירו — בלא עדים הוא קונה ובלא שטר, חוץ מדברים העשויין להשאיל
46 ולהשכיר ואמר "לקוחין הן בידי", דאינו נאמן, כדקיימא לן במסכת שבעות (ב, מ). והכי נמי גבי אומנין, אפילו דבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר, ועשוי לשלחו לאומן כדי לתקן
47 אין לו חזקה לטעון "לקוח בידי", מאחר שיש עדים לאידך שהיה שלו, וטוען: שלחתי לך לתקן. **שותפין** — שלקחו קרקע בשותפות, והחזיק אחד בחלק חבירו ואכל כל הפירות
48 שלש שנים — אינה חזקה. שכן דרך שותפין לאכול זה פירות שלש שנים או ארבע שנים, ואחר כך יאכל זה כמו כן, ובסדר משנת רבינו גרשום הכי גרסינן: השותפין והאפוטרופין
49 והאריסין, אבל אומנין לא קתני. והכי הוה מסקנא בגמרא, דכולי עלמא יש שותף שאין לו חזקה, וכיון דשותף אין לו חזקה — כל שכן אומן, כדמפרש בגמרא. **האריסין** —
50 שירדוין לתקן הקרקע למחצה לשלש ולרביעי, אם טוען "שני חזקה החזקתי בקרקע ואבלתי הפירות" — אינה חזקה, שיכול לומר המערער: לאריסות הורדתי, ודמי הפירות
51 היה משלם לי, או קפתים עליו במלוה. אי נמי — מנחה אריסים לעבוד קרקע עשר שנים, וחמש שנים אוכלין ובעלים כל הפירות של כל השדה, ואחר כך אוכלין אריסים
52 חמש שנים כנגדן. **לא לאיש** — שאוכל פירות נכסי מלוג של אשתו, חזקה בנכסי אשתו. דארוחיה דבעל למיכל פירי, ואם יגרשנה — תטול נכסי מלוג שלה. ובגמרא פריך:
53 שפיטא בנכסי בעלה — אם אכלה פירות של שדה בעלה שלש שנים — אינה יכולה לטעון "לקוח הוא בידי". דכיון דמונותא אשה על בעלה — שבקי לה למיכל פירי.
54 ובגמרא פריך: שפיטא ולא **לאב בנכסי הבן ולא לבן ב'** — דומיא דאפוטרופין נינהו, זה בנכסיו של זה. **במה דברים אמורים** — כל החזקות הללו דאינו חזקה, וגם יש
55 מוח דהויין חזקה, וצריך אלש שנים. במחזיק — כדמפרש בגמרא: בחזקה שיש עמה טענה ומחלוקת, שחבירו מערער עליו. **אבל בנותן מתנה** — בפנינו, ומודה לו שילך
56 ויחזיק בה, וקיימא לן דקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה, ובהדיא חזקה שהיא במקום קנין לקנות קרקע, כיון דנעל וגדר כו' — היא חזקה לקנות. **שחלקו** — ורוצה כל
57 אחד לזכות בשלו, שלא יוכלו לחזור זה בזה. **בנכסי הגר** — שאין לו יורשין, וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה. **נעל** — עשה דלת, וגדר — או גדר חומה, ופריץ — פירצה,
58 כדי שיכנס בה. **כל שהוא** — בגמרא מפרש. הרי זו חזקה — לכלתי חזור זה בזה, כיון דברשות חבירו החזיק.

1 **מלוה** על פה אינו גובה לא מן הורשין ולא מן הלקוחות — לא איצטרך אלא משום
2 יורשין, דלקוחות תנינא בהדיא. וקסבר שעבודא לאו דאורייתא, ומלוה בשטר
3 שהוא גובה — היינו שלא תנעול דלת בפני לוי, ומכר נמי — משום תקנת השוק, ואף על גב
4 דבזירשין לא שייך לחלק בין מלוה על פה למלוה בשטר, מכל מקום כל היכא דגבי לקוחות
5 חיישינן משום נעילת דלת, כמו מלוה בשטר או
6 מלוה הכתובה בתורה למאן דאמר (קדושין כט,
7 ב) ככתובה בשטר דמי, או כשעמד דין, או עשה
8 עבדו אפותיקי — גבי נמי מימתי. אבל מלוה על
9 פה, כיון דלא חשש לעשות שטר לגבות מלקוחות,
10 כי לא גבי נמי מימתי ליכא נעילת דלת. והא
11 דאמרינן בפרק קמא דבבא קמא י"א, ב) גבי: הלכה
12 גובין מן העבדים, אמר רב נחמן לעולא: אמר רבי
13 אלעזר אפילו מימתי לא, מנייה, מנייה, ואפילו
14 מגלמיא דעל תפחה שם מפורשי. **בפני** האב
15 שנה כו' — היא דאמרינן בפרק שני דכתובות (ו,
16 ב) אמר רב הונא: אין מחזיקין בנכסי קטן, ואפילו
17 הגדיל, לא כמו שיש מפרש שם, דיתום אפילו
18 גדול במילי דאבהו קטן הוא, ואין מועלת חזקה
19 לגביה, אפילו שהיה גדול כשמת אביו, דהא הכא
20 אמר בהדיא דהוי חזקה כשאכל בפני הבן והאב
21 שני חזקה, אלא דוקא שהיה קטן כשמת אביו
22 אינה חזקה, אף על פי שאחריו כו' הגדיל, רבינו
23 יצחק, ו**אין** סלקא דעתך לוקח אית ליה קלא אין
24 לך מחאה גדולה מזו — אומר רבינו יצחק, דהוי
25 מצי לשנויי: כאן בשטר כאן בלא שטר, דאין
26 מצטרפין אלא בשטר, כדאמרינן לעיל, אלא
27 שמא דעדיפא מנייה קא משני.
אבל

בנכסי הבן, ולא לבן בנכסי האב. במה דברים אמורים – במחזיק, אבל בנותן מתנה, והאחין שחלקו, והמחזיק בנכסי הגר – נעל וגדר ופריץ פל שהוא הרי זו חזקה.
גמרא

1 שואלת הגמרא: אִמַּאי, הרי נִזְעֵינָּן עִקְדוּתָא הָא, שהרי אם יבוא
2 מערער ויחק חלק מן שדה השותפת יפסידו שניהם, ואם כן נמצא
3 ששותף זה שמעיד שהקרקע שייכת גם לשני, לעצמו הוא מעיד.
4 מיישבת הגמרא: הָאֵלָּא בְּמַאי עִקְקִינָּן, דְּכָתֵב לֵיהּ – שהשותף המעיד
5 כתב לשני דין ודברים אִין לִי עַל שְׂדֵה זו, כלומר, לא יחזיר את החלק
6 בשדה זו אלא הכל יהיה שלך, ולכן כיון שנתן לו את החלק
7 שבשדה יכול להעיד לו, ששוב אינו נוגע בדבר.
8 מקשה הגמרא: וְכִי קָתֵב לוֹ, מַאי הָוִי – מה בכך, כלומר, מה מועיל
9 בזה שכתב לו 'דין ודברים' וכו' בכדי לסלק את עצמו מחלקו
10 בשדה, וְהִתְנַאי, הָאִוּמַר לְחִבְרֵיזוּ – שנים שהם שותפים בשדה ורצה
11 אחד מהם לתת לשני את החלק ואמר לחבירו 'דין ודברים' אִין לִי
12 עַל שְׂדֵה זו, וְכִן אָמַר לוֹ 'אִין לִי עֵסֵק בְּהַ', וְכִן יְבִידוּ מְסֻלָּקוֹת
13 הַיְמִנְהוּ, לֹא אָמַר בְּלוֹם, שכיון שכבר יש לו חלק בשדה זו אינו
14 נחשב ללשון מתנה, אלא הוא לשון תפלה 'להוואי שלא יחזיר לי
15 חלק בה', וְכֵן זִמְן שְׂלָא אָמַר מַפְרֻשׁ יְהִי נַחְתָּן לָךְ חִלְקִי בְּשֵׁדְשָׁה
16 זו, לא יצאה חלקו מרשותו. הרי ששותף הכותב לחבירו 'דין
17 ודברים' אין לי על שדה זו' אין במשמעות הלשון שהוא נותן
18 במתנה, ואם כן חוזרת שאלת הגמרא מדוע שותפים יכולים
19 להעיד זה על זה, הרי הם נוגעים בעדותם.
20 מתרצת הגמרא: הָאֵלָּא בְּמַאי עִקְקִינָּן, כְּשִׁקְנוּ מִיָּדוֹ – שבשאר חלקו
21 זה לחבירו קנה חבירו ממנו בקנין סודר, וכיון שעשה קנין, מועיל
22 הדבר וקנה גופה של קרקע על אף שאמר בלשון 'דין ודברים' אין
23 לי וכו'.

24 מקשה הגמרא: וְכִי קְנוּ מִיָּדוֹ, מַאי הָוִי – מה בכך, כלומר, מה מועיל
25 שהשותף השני קנה מידו, הרי הוא נוגע בדבר שנזכר לו שתישאר
26 השדה ברשותו של השותף כיון שבכך הרי הוא מַעְמִידָה בְּכַיְיָ עַל
27 חוּבוֹ, שיוכל בעל חובו לבוא ולגבות את חובו מהשדה. אבל אם
28 יחק המערער את השדה משותפו ולא יוכל בעל חובו לגבות
29 משדה זו, ונמצא שהוא יהיה בכלל 'לוה רשע ולא ישלם', ולכן
30 נוה לו להעיד לשותפו עליה שהוא כבדו להעמידה בפני בעל
31 חובו. וכמו שמצינו דְּאָמַר רְבִין בְּרַ שְׂמוּאֵל מְשִׁמִּיהַ דְּשְׂמוּאֵל, הַמּוּכַר
32 שְׂדֵה לְחִבְרֵיזוּ שְׂלָא בְּאַחֲרֵיזוֹת – אדם המוכר לחבירו שדה שהיתה
33 משועבדת לבעל חוב, ולא קיבל עליו אחריות שבמקרה ויחקו את
34 הקרקע מהקונה שיוכל לגבות מקרקעותיו של מוכר, אם בא אדם
35 וערער על השדה אִין מַעִיד לוֹ עֲלֵיהּ – אין יכול המוכר להצטרף
36 נוגע עד נוסף נגד המערער להעיד שהשדה של הקונה, בְּכַיְיָ שְׂהוּ
37 בעל דבר שְׂמַעְמִידָה בְּכַיְיָ עַל חוּבוֹ.

38 מתרצת הגמרא: הָאֵלָּא בְּמַאי עִקְקִינָּן, דְּקִיבֵיל עֲלֵיהּ אַחֲרֵיזוֹת – שקיבל
39 עליו השותף אחריות על מה שנתן לחבירו, שאז אינו נוגע בדבר.
40 ומבררת הגמרא: אַחֲרֵיזוֹת דְּמֵאָן – על איזו לקיחה קיבל עליו הנותן
41 אחריות. אִי נִימַא אַחֲרֵיזוֹת דְּעֵלְמָא – שקיבל עליו אחריות אם יבוא
42 אחר מהשוק ויחק את השדה בטענה שהיא שלו, אם כן כֵּל שִׁקְנָן
43 דְּנִתְמַא לִיהּ להעיד לו עליה שלא יחקו ממנו את השדה, שהרי קיבל
44 על כך אחריות. אֵלָּא אַחֲרֵיזוֹת דְּתַנְיָא לִיהּ בְּהַמִּתְהֵי – שקיבל עליו
45 בשטר אחריות שרק במקרה יגבו את השדה בשביל חובות שיש
46 לו, יחזור לו לשותפו את המעות ששילם. שאז נמצא שבשאר
47 אחד מהשוק לקחת את השדה בטענה שהיא שלו, אין לו שום
48 רווח בדבר להעיד לשותפו שהיא שלו, שהרי אף אם על ידי
49 עדותו תישאר הקרקע ביד שותפו ויהיה לבעל חובו אפשרות
50 לגבות את חובו משדהו, הרי ישאר בעל חוב נגד שותפו שהקנה
51 לו את השדה ושהרי קיבל עליו אחריותו, ולגביו יהיה נקרא 'לוה
52 רשע ולא ישלם'.

53 הגמרא מקשה שמשמע מברייתא שאף ששותף מסלק את עצמו
54 מחלקו מכל מקום נחשב נוגע בדבר. מקשה הגמרא: וְכִי מְסַלֵּק
55 נְפִישָׁה מִיָּדָה מִי מְסַלֵּק – וכי כששותף מסלק את עצמו מחלקו
56 בשדה הרי זה סילוק גמור ויכול להעיד לשותפו, וְהִתְנַאי, בְּנִי עִיד
57 שְׁנִינָב סְפֵר תּוֹרָה שְׁלָהּ, אִין דִּינָן אַתְּ הַגְּבַּב בְּדִינֵי אוֹתָהּ הָעִיר, וְאִין
58 מְבִיאִין רִאֵיהּ ו- עדות שפלוני גבב את הספר תורה, או שהספר
59 תורה שלהם מְאַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, כיון שכל אנשי העיר שותפים

49 השדה שגול, ובא יהודה ומערער על השדה שהיא שלו, 'אין מעיד
 50 לו עליה, אין שמעון הנגול יכול להעיד ללוי כדי להעמידה בידו,
 51 'מפני שאחריותו עליו, מפני שהאחריות של הנגול נמצאת על
 52 הלוקח, כלומר הנגול עתיד להוציאה מיד הלוקח, ונמצא שהוא
 53 נוגע בעדות.
 54 הגמרא מקשה שעדיין שמעון הנגול אינו נוגע בדבר שהרי לא
 55 יוכל להוציאה אחר כך מידי לוי. מקשה הגמרא: וְכִיִּין דְאֶסְחִיד לִיה
 56 דְלֵוִי הוּא – ומכיון ששמעון הנגול מעיד לטובת לוי שהשדה היא
 57 שלו נגד טענתו של יהודה, אם כן תיכּי מַצִּי מַפְיֵק לָהּ מִיָּמֶיהָ – כיצד
 58 הוא יכול אחר כך להוציאה מידי של לוי בחזרה אליו, הרי הוא
 59 הודה והעיד שהשדה היא של לוי. ואם כן כיון שלא יוכל להוציא
 60 את השדה מלוי, נמצא שאין לו שום טובה בעדותו ואינו נוגע
 61 בעדות.
 62 מתרצת הגמרא: דְאֶמְרַן דְעֵנְנָא דְהָאִי אֶרְעָא דְלֵוִי דִיהוּדָה הִיא –
 63 מדובר שלא העיד שהשדה היא של לוי, אלא העיד שהשדה אינה
 64 של יהודה, וממילא מעמידים את השדה ביד לוי. ולכן לאחר
 65 שהשדה נשאת ביד לוי, יכול שמעון להביא ראיות ולהוציא את
 66 השדה מלוי, ואם כן הוא נוגע בעדותו.
 67 הגמרא שואלת מדוע נחשב לנוגע בדבר, הרי באותם ראיות
 68 ועדים שיוציא את השדה מידי לוי יכול להוציאה גם מידי יהודה.
 69 שואלת הגמרא: וְכִהָהוּא וְכִהָהוּא דְקָא מַפְיֵק לָהּ מִלֵּוִי לִישְׁקָה מִיהוּדָה
 70 – עם אותה זכות שהוא יוציא את השדה מלוי, יוכל להוציאה גם
 71 מיהודה, כלומר, עם אותה טענה עצמה שהוא עתיד להוציאה
 72 מלוי, היינו על ידי שיביא עדים שהשדה שלו וראובן גולה ממנו,
 73 עם אותם עדים יוכל להוציאה גם מיהודה, ואם כן אינו מרוויח
 74 כלום במה שהשדה תישאר ביד לוי, ואינו נוגע בעדותו, ומדוע
 75 אינו יכול להעיד ללוי עליה.
 76 משיבה הגמרא: דְאֶמְרַן הַשְּׁנֵי נֹחַ לִי הָרֵאשׁוֹן קָשָׁה הֵימְנוּ – אנו
 77 חוששים ששמעון מעדיף שהשדה תישאר ביד לוי ולא תעבור
 78 ליהודה כיון שחושב שלוי הוא אדם נוח וקל יהיה להוציא את
 79 השדה מידי, אבל יהודה שהוא קשה ואלים לא אוכל לדון עמו
 80 ולהוציא את השדה מידי. לכך נחשב לנוגע בעדות ואינו ראוי
 81 להעיד ללוי על השדה.
 82 יישוב נוסף מדוע שמעון לא יוכל להוציאה מיהודה באותו אופן
 83 שיוציאה מידי לוי: וְאִי כְעֵית אִימָא, כְּגוֹן דְאִית לִיה סְהָדִי לְמַר – שיש
 84 עדים לשמעון שהשדה שלו. וְאִית לִיה סְהָדִי לְמַר – וכן יש עדים
 85 ליהודה שמכחישים את אלו ומעידים שהשדה של יהודה, וְאִמְרַן
 86 רַבְּנֵן אֶרְעָא הִבְיָא דְכִנְיָא תִּיקוּם – וחכמים אמרו שכשש ספק
 87 בקרקע של מי היא, הדין הוא שהיא נשאת ביד המחזיק ואין בית
 88 דין מוציאים אותה מידי, ולכן אם השדה תיכנס לרשות יהודה,
 89 כיון שמן הדין העמידו בית דין את השדה בידו הרי הוא מוחזק בה,
 90 ולא יוכל שמעון להוציאה מידי עם אותם העדים שהוא יוציאה
 91 מלוי, לכך מעדיף שמעון שהשדה תישאר ביד לוי כדי שיוכל אחר
 92 כך להחזיר את השדה אליו, ואחר כך אפילו אם יהודה יביא עדים
 93 שהשדה שלו לא יוכל להוציאה משמעון כיון ששמעון הוא
 94 המוחזק, ולכך נחשב שמעון לנוגע בעדות ואינו יכול להעיד ללוי
 95 על השדה.

1 שואלת הגמרא: אִמָּאִי – מדוע יהיה השותף חייב לשלם כשיגנב
 2 או כשיאבד ממנו החפץ שהם שותפים בו, והלא שְׁמִירָה בְּכַעְלִים
 3 הוּא, שכיון שכל אחד מהם שומר בביתו חלק מחפצי השותפות,
 4 וכל אחד בשמירתו שומר גם על חלק חברו, נמצא שבשעה
 5 שנגנב או נאבד חפץ של השותפות מבית השומר, עסק הבעלים
 6 של החפץ במלאכת השומר (שהרי כל אחד שומר לחבירו), והדין
 7 הוא בשומר שבר שאם בשעת השמירה עסקו הבעלים במלאכתו,
 8 הרי הוא פטור מתשלומים.
 9 מתרצת הגמרא: אִמְרַן רַב פֶּסַח, שמואל דיבר באופן שנמצא אצל
 10 אחד מהשותפים כל השותפות ולא רק חלק מהשותפות, ומדובר
 11 דְאֶמְרַן לִיה אחד מהשותפים לחבירו שְׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאִנִּי אֶשְׁמֹר לָךְ
 12 לְמַחֲרָה, כלומר התנו ביניהם שישמור אחד היום את כל השותפות
 13 והשני למחר, וכיון שלא שמרו כלל ביחד נמצא שאין בעליו עמו
 14 בשמירתו.
 15 הברייתא מבארת אם המוכר בית או מטלטלים לחבירו יכול
 16 להעיד ללוקח עליהם: הֲגוּ רַבְּנֵן, מְכַר לֹו בֵּית מְכַר לֹו שְׂדֵה –
 17 המוכר בית או שדה לחבירו, ובא מערער וטוען שהשדה שלו, אִין
 18 מְעִיד לֹו עֲלֶיהָ – אין ראוי המוכר להצטרף עם עוד עד אחד
 19 ולהעיד שהשדה של הקונה. מַפְנֵי שְׁאֲחֲרִייוֹתוֹ של הבית והשדה
 20 עָלָיו – על המוכר, כלומר, שאם יקח המערער את השדה
 21 מהלוקח, יצטרך המוכר להחזיר ללוקח את מעותיו כיון שקיבל
 22 עליו אחריות, ואם כן נמצא שהוא נוגע בעדות, כיון שנוח לו
 23 להעמיד את השדה ביד הלוקח כדי שלא יצטרך לשלם לו. אבל
 24 מְכַר לֹו שְׂדֵה או שְׁמִכַר לֹו מְלִיתָ, ובא אדם ומערער שהפרה או
 25 הטלית שלו, מְעִיד לֹו עֲלֶיהָ, מַפְנֵי שְׁאִין אֲחֲרִייוֹתוֹ של הלוקח עָלָיו –
 26 על המוכר, שאף אם יוציא המערער את הפרה או הטלית
 27 מהלוקח מחמת שהיתה גזולה ביד המוכר, אין ללוקח על המוכר
 28 כלום, ונמצא שאינו נוגע בעדותו.
 29 הגמרא שואלת על דברי הברייתא. שואלת הגמרא: מָאִי שְׁנָא
 30 רִישָׁא וְיָמָא שְׁנָא סִיפָא – מָה הַבְּרִל בֵּין הַרִישָׁא שְׁמַכְר לֹו קַרְקַע
 31 לְבֵין הַסִּיפָא שְׁמַכְר לֹו מְטַלְטְלִים, הרי עיקר החילוק הוא בין אם
 32 קיבל עליו המוכר אחריות או לא קיבל עליו אחריות, ואם כן
 33 מדוע הברייתא מחלקת בין קרקע למטלטלים, הרי אם בשתי
 34 מכירות אלו קיבל עליו המוכר אחריות, אם כן בשניהם אחריותו
 35 עליו ואינו ראוי להעיד לו עליה, ואם לא קיבל עליו אחריות, אם
 36 כן בשניהם אין אחריותו עליו ומעיד לו עליה.
 37 רב ששת מבאר ומעמיד את הברייתא בגזלן שמכר את השדה
 38 לאחר. מתרצת הגמרא: אִמְרַן רַב שֵׁשֶׁת, הַרִישָׁא של הברייתא
 39 עוסקת בְּרֵאוּבֵן שְׁגוֹל שְׂדֵה מִשְׁמַעוֹן וְאַחַר כֵּן מְכַרָה לְלֵוִי, וְאִתָּא
 40 (וְבֵאן וְהוּדָה) – כלומר אדם אחר וְקָא מְעֲרַעַר – ומערער שהשדה
 41 שלו היא. ועל אופן זה אומרת הברייתא דְלֵא לִיזִיל שְׁמַעוֹן לְאֶסְחִיד
 42 לִיה לְלֵוִי – שלא ילך שמעון הנגול להצטרף עם עד אחר ולהעיד
 43 לטובת לוי, כיון דְנִתְיָא לִיה דְתִרְדָּא – שנוח לו שהשדה תעמוד בידי
 44 לוי כדי שתחזור אליו, כלומר חוששים ששמעון רוצה שהשדה
 45 תישאר ביד לוי, מפני שסבור שלמחר יביא אריה שהשדה היתה
 46 שלו וראובן גולה ממנו, ויוציאנה מיד לוי ותחזור אליו, ונמצא
 47 שהוא נוגע בעדותו. ולפי רב ששת הברייתא מתפרשת כך. 'מכר
 48 לו בית מכר לו שדה, כלומר ראובן הגזלן מכר ללוי את הבית או

אגרות קודש

[י"ח אדר"ר, ה'תשל"ג]

כפי שהגיעו ידיעות מאופן הנהלת נְעָרְסִינְג האומיים – עיקר הריחוק מזה שגורעין ומפחיתים מענייני רפואה שהממצאים שם זקוקים להם, מצמצמים במאכל שלהם, בחימום הבתים וכיו"ב, ושמעתי הנ"ל מכו"כ,

ומאז – איני מייעץ למי ששואלני – להכנס לעסק זה, כי כנראה הנסיון יום יומי גדול מנשוא (ומצרפים לזה "ההיתר" דאין שלוח לדבר עבירה והבפועל הרי נעשה ע"י אחר וכו').

הגמרא מקשה על רב ששת שהעמיד את הברייתא בגזלן שגול
 שדה ומכרה לאחר, שאין הנגול רשאי להעיד ללוקח על השדה
 כיון שהוא נוגע בעדות. מקשה הגמרא: לדבריו, וְלוֹקְמָה בְּגִזְלָן –
 שהברייתא תאמר את דינה באופן שהשדה ביד הגזלן ולא מכרה
 לאחר. כלומר מדוע צריכה הברייתא לדחוק עצמה ולהעמיד
 שמכר הגזלן את השדה לאחר, והלא אותו דין שייך גם באופן
 שלא מכרה הגזלן, אלא השדה ביד הגזלן ובא יהודה ומערער
 שהשדה שלו, שהדין הוא שאין רשאי שמעון הנגול להעיד
 לראובן הגזלן על השדה שהיא שלו כיון שנוגע הוא בדבר שרצונו
 שתישאר השדה ביד הגזלן ולא תעבור לרשות יהודה המערער.
 מתרצת הגמרא: הטעם שנקטה הברייתא באופן שהגזלן מכר את
 השדה לאחר הוא משום דְּקָא בְּעֵי לְמִיתָנָא סִיפָא – שהברייתא
 רצתה לכתוב בספיא דין נוסף שאם מְכַר לִי פְּרָה או מְכַר לִי מְלִית
 רשאי להעיד לו עליה, דְּרִיקָא מְכַר – שדין זה אינו אלא אם לאחר
 הגזילה מכר ראובן הגזלן את החפץ ללוי, שבאופן זה כשמגיע
 יהודה ומערער שהחפץ שלו הדין הוא ששמעון הנגול מעיד
 לטובת לוי שהחפץ אינו של יהודה, כיון שאף אם החפץ ישאר ביד
 לוי לא יוכל שמעון להוציאו מידו, ונמצא שאינו נוגע בעדות.
 ומדובר כגון ששמעונו את שמעון מתייאש מהחפץ בעודו בבית
 ראובן קודם שמכרה ללוי, דְּהָתָה לִיהּ יָאוּשׁ וְשִׁינוּי רְשׁוּת, יאוש
 בעלים כשהחפץ היה ביד הגזלן ושינוי רשות כשהוא עבר לרשות
 הלוקח, והדין הוא שהחפץ נקנה ללוקח, ואין הבעלים יכולים
 לבוא ולהוציאו מידו, ולכן שמעון אינו נוגע בדבר ויכול להעיד
 שהחפץ אינו של יהודה אלא של לוי הלוקח. אָבֵל באופן שלא מְכַר
 ראובן [הגזלן] את החפץ ללוי, דְּהָרָא לִיהּ – שאז חוזר החפץ אל
 הבעלים [שמעון], לֹא – אין שמעון יכול להעיד לראובן על
 החפץ, כיון שחוששים שהוא נוגע בדבר.
 ומשום שבסיפא היה צריך התנא לבאר את הדין רק באופן שהגזלן
 מכר את החפץ לאחר, לְכַךּ תָּנָא רִישָׁא נְמִי מְכַר – שנה התנא גם
 את הדין ברישא בודה שמכרה הגזלן לאחר.
 הגמרא שואלת שגם בספיא בפרה וטלית הנגול נוגע בדבר, ואם
 כן מדוע הוא מעיד ללוקח עליה. שואלת הגמרא: וְסִיפָא נְמִי בגול
 פרה או טלית ומכרה לאחר, מדוע רשאי שמעון [הנגול] להעיד
 ללוי [הלוקח], נְהִי דְּמִיֵּיאֵשׁ מְגוּפִיתָּה – אמנם הנגול מתייאש
 מהחפץ הגזול עצמו, שמכיון שהיה כאן יאוש ושינוי רשות יודע
 הנגול שלא יוכל לקבל חזרה את החפץ עצמו, אך מְדַמֵּיתָּה מִי
 מִיֵּיאֵשׁ – וכי מוחל הוא לראובן [הגזלן] את דמי החפץ, והרי
 ראובן חייב לשלם לו את דמי החפץ שגול ממנו, ואם כן הוא נוגע
 בדבר להעיד שהחפץ ישאר ביד הלוקח ולא יעבור ליהודה
 המערער, כדי שיוכל לתבוע את דמי החפץ מראובן, שהרי אם
 הוא יעבור ליהודה המערער שוב לא יוכל שמעון להוציא את דמי
 החפץ מראובן, כיון שיאמר לו לא ממך גזלת חפץ זה אלא
 מיהודה וכבר החזרתיו לו, ולך איני חייב כלום. ואם כן מדוע בגול
 פרה או טלית ומכרה לאחר מעיד לו עליה.
 משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכה הברייתא לומר שבפרה
 או טלית אין מעיד לו עליה אלא באופן דְּמִית גִּזְלָן – שמת הגזלן
 [ולא השאיר קרקעות שיוכל לגבות משם הנגול את גזילתו], שאז
 נתייאש הנגול מדמי הגזילה לגמרי, שהרי מהלוקח אינו יכול
 להוציאה כיון שקנאה ביאוש ושינוי רשות, ויורשי הגזלן גם
 פטורים מלשלם, דְּתָנִין (ב"ק קא), הַגִּזְלָן וְהַמֵּכֵר אֶת בְּנָיו אֶת הַגִּזְלָה,
 או שמת וְהֵנִיחַ לְפָנֵיהֶם אֶת הַגִּזְלָה, פְּטוּרִים מִלְּשַׁלֵּם. הרי שיוורשים
 פטורים מלשלם על גזילת אביהם, ולכן יכול הנגול להעיד ללוקח
 על הפרה או הטלית שהיא שלו נגד יהודה המערער ואינו נחשב
 לנוגע בדבר.
 רב ששת העמיד את הרישא של הברייתא בגול ומכר לאחר
 משום הסיפא, שהסיפא המדברת בטלית ופרה שרשאי להעיד אי
 אפשר להעמידה אלא בגול ומכר לאחר ומת הגזלן, שאין יכול
 הנגול לגבות את גזילתו לא מהיורשים, וכן לא מהלוקח שהרי
 היה כאן יאוש ושינוי רשות, ולכן אין הנגול נוגע בדבר. מקשה

הגמרא על רב ששת: לדבריו, וְלוֹקְמָה בְּיָוֵשׁ – שהברייתא תאמר
 את דינה באופן שהשדה ביד הגזלן ולא מכרה לאחר, אלא מת
 והורשה לבנו. כלומר, מדוע הוצרכה הברייתא לדחוק ולבאר את
 דינה בגול ומכר לאחר ומת הגזלן, הרי שייך לשנות דין זה גם
 בגזלן שלא מכר את הגזילה, אלא גזל ומת והוריש את הגזילה
 לבנו, כגון ראובן שגול שדה משמעון ומת ראובן וירשו בנו לוי,
 ובא יהודה ומערער שהשדה שלו, הדין הוא שאינו יכול שמעון
 הנגול להעיד ללוי נגד יהודה, כיון שהוא נוגע בדבר שנוח לו
 שהשדה תישאר ביד לוי כדי שאחר כך יביא ראיות שגולוה ממנו
 ויוציאה מידו, אבל אם יהודה יוציאה מיד לוי לא יוכל אחר כך
 שמעון להוציאה מידו כיון שלשניהם יש עדים וחכמים אמרו
 שבכל ספק דין הקרקע תעמוד ביד המחזיק, ובאופן זה תחלק
 הברייתא בספיא, שאם ראובן גזל טלית או פרה משמעון ומת,
 וירשו לוי בנו, יכול שמעון להעיד ללוי נגד יהודה המערער כיון
 שאינו נוגע בדבר, שהרי אינו יכול להוציאה מידו משום שהיה
 כאן יאוש בעלים אצל הגזלן ושינוי רשות ביד היורש, וכן לא יוכל
 לתבוע את הדמים כיון שהגזלן מת.
 וממשיכה הגמרא לבאר את שאלתה: הֵנִיחָא לְמָאן דְּאָמַר רְשׁוּת
 יוֹרֵשׁ לֹא פְּרָשׁוּת לִזְקָה דְּמִי, שְׁפִיר – אכן מובן הדבר מדוע הוצרכה
 הברייתא לבאר באופן שגול ומכר את הגזילה, לדעת מי שסובר
 שרשות יורש אינה נחשבת כרשות לוקח לענין שינוי רשות, וגזלן
 שמוריש את הגזילה לבנו אין זה נחשב כשינוי רשות, ואין חזרת
 קונה את הגזילה, וכיון שהגזילה עדיין קיימת רות היא חוזרת
 לרשות הנגול, ונמצא שהנגול נוגע בעדות כיון שנוח לו שהגזילה
 תישאר ביד לוי כדי שאחר כך יביא ראיות שגולוה ממנו ויוציאה
 מידו, ולכן הוצרכה הברייתא לומר דין זה באופן שגול ומכר
 שהיה כאן שינוי רשות. אָלָא לְמָאן דְּאָמַר רְשׁוּת יוֹרֵשׁ פְּרָשׁוּת לִזְקָה
 דְּמִי – שרשות יורש היא כרשות לוקח וגזלן שמוריש את
 הגזילה לבנו נחשב לשינוי רשות, ואפילו שהגזילה קיימת קנאה
 היורש, מִיָּא אִיכָא לְמִיפְּנֵי – כיצד נבאר מדוע נקטה הברייתא גול
 ומכר, ולא נקטה גזל ומת והוריש לבנו.
 קושיא נוספת על ביארו של רב ששת ברייתא: יְעוּד קְשִׁיָּא לִיהּ
 לְאַפְּנֵי, לדבריו שביאר את הברייתא בגול ומכר לאחר, צריך
 לבאר את הלשון בברייתא 'אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו
 עליו' שלנגזל יש אחריות וזכות על מי שהוא מעיד לו, כלומר
 הנגול עתיד להוציאה מיד הלוקח, ונמצא שהוא נוגע בעדות, וזה
 תמוה, וכי לשון קְשִׁיָּא שִׁאחֲרִיתוּ עָלָיו וְאִין אַחֲרִיתוּ עָלָיו היה
 לברייתא לנקוט, והלא לא מציינו בשום מקום בגמרא 'אחריותו
 עליו' מתפרש על הלוקח, אלא על המוכר, אלא מְפָנֵי שְׁהִיא חוּרְתָּ
 לִי וְאִינָה חוּרְתָּ לִי מִפְּנֵי לִיהּ – היה לברייתא לומר. כלומר
 שכשמכר לו בית או שדה אין הנגול רשאי להעיד ללוקח מפני
 שהוא נוגע בדבר כיון שהוא רוצה שתישאר הקרקע ביד הלוקח
 כדי שאחר כך השדה תחזור אליו ממנו על ידי שיוציאה בראיות.
 וכשמכר לו פרה או טלית רשאי להעיד ללוקח עליה מפני שאינה
 חוזרת לו, כיון שקנאה הלוקח ביאוש ושינוי רשות.
 הגמרא מבארת ביאור נוסף בברייתא: אָלָא פְּרָדְבִּין פִּר שְׁמוּאֵל –
 הרישא של הברייתא באה להשמיע את הדין של רבין בר שמואל,
 דְּאָמַר רְבִין פִּר שְׁמוּאֵל מְשִׁמֵּיהּ דְּשְׁמוּאֵל, הַמוּכַר שְׂדֵה לְחֵבְרִי שְׁלֹא
 בְּאֲחֵרִיתוּ – אדם המוכר לחבירו שדה שהיתה משועבדת לבעל
 חוב, ולא קיבל עליו המוכר אחריות שבמקרה ויקחו את הקרקע
 ממנו שיוכל הלוקח לגבות מהמקרקעותיו, אם בא מערער וטוען
 שהשדה שלו, אִין מְעִיד לו עָלֶיהָ – אין רשאי המוכר להצטרף עם
 עוד עד אחד ולהעיד שהשדה של הקונה, מְפָנֵי שְׁמַעְמִידָה בְּפָנֵי
 בְּעַל חוּבֵי – שעל ידי שמעיד לקונה הרי הוא מעמיד את השדה
 לבעל חובו שיוכל לגבות את חובו משם כיון שהיתה משועבדת
 לו לפני שקנה אותה הלוקח, ונמצא שהוא נוגע בדבר.
 וכך הוא הביאור בברייתא, 'מכר לו בית מכר לו שדה' לזה שהיה
 לו קרקע המשועבדת לבעל חובו ומכרה ללוקח, ובא מערער וטוען
 שהשדה שלו, אין רשאי המוכר לבוא ולהעיד שהשדה של

1 אבל הכא שמעון יהודה אינן באין לזה דין זה עם זה, אלא לוי יהודה, ומלוי הוא דמפיק
2 לה יהודה מן הדין, דהא ודיא לוי מגולן קנאה. וכיון דמן הדין אגו מחזיקין ליהודה בהאי
3 שדה, כשיבא שמעון לריב עמו — דינינן: אוקי תרי לבהדי תרי, ואוקי ארעא בחזקת
4 יהודה. והלכך אין מעיד לו שמעון ללוי, אם יודע שום עדות שפסול עדיו של יהודה, או
5 שבעיד הוא ואחר "בפנינו הדרה לו". דהיתא ליה

6 דתיהי ביד לוי, דהדר ומפיק לה מלוי על ידי
7 עדי, שראו שגולה ראובן ממנו. ובתר הכי,
8 אפילו מייתי יהודה סהדי דהא ארעא דידיה
9 היא — לא מציי מפיך לה משמעון, שכבר פסל
10 שמעון עצמו ועד אחר עמו עדיו של יהודה.
11 ועוד, כיון דאית ליה נמי לשמעון סהדי דהא
12 ארעא דידיה היא — אמורו רבנן: היבא דקיימא
13 ארעא — תיקום. ומקשינן לרב ששה, דאוקמה
14 בלוקח מן הגולן שלא יעיד בהגולן ללוקח. ולוי
15 גולן אם איתא לך ברייתא כדמרש רב
16 ששה, למה ליה לתנא לדחוק עצמו למיתני
17 מכר לו בית גולן ללוקח? והלא היה יכול למצוא
18 דין זה בגולן עצמו בלא מכירה. דאי אתא יהודה
19 וקמערער עליה דגולן ראובן — אין מעיד לו
20 שמעון הגולן עליה, משום דהוי נוגע בעדות.
21 כדפירשתי. והכי יהוה ליה למיתני בברייתא. תנו
22 רבנן: גול לו בית גול לו שדה — אין מעיד לו
23 עליה, מפני שאחריותו של גולן עליה דגולן
24 ומפיקנן: משום דבעי למיתני סיפא מכר לו פרה
25 מכר לו סליא — מעיד לו עליה, דלא משכח
26 לה דמעיד לו עליה אלא בגול ומכר. כגון שמכר
27 לו ראובן הגולן ללוי הלוקח שלא באחריות.
28 ואתא יהודה וקאמר "שלי היא" — מעיד לו
29 שמעון הגולן ללוי הלוקח דלאו דיהודה היא.

1 **דוּקָא** מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות — פירש הקונטרס: ובגון שמכר ראובן ללוי שלא
2 באחריות. ונראה דפירש כן, משום דאי באחריות — הו' שמעון נוגע בעדות, דאף
3 על גב דהוי יאוש ושינוי רשות — מפיק לה שמעון מלוי, כיון דאין שום הפסד ללוי, שיחזור
4 על ראובן. אבל בקרקע, דאינה יאוש ושינוי רשות — דהרא ליה, כדפירש הקונטרס דאין
5 מעיד ליה יאוש בקרקע. וקשה לרבינו יצחק:
6 דברושלמי (דכלאים פרק שביעי) אמר דיאוש
7 מועיל בקרקע, דאף על פי שאינה נגולת — מכל
8 מקום מתינו בה יאוש. וגבי עבד משמעו ב"השולח"
9 (גיטין לט, ב) דמתינו ביה יאוש, אף על גב דאיתקש
10 לקרקע. ובשמעתין דסיקריקון (שם נח, ב) אמר
11 רבינו יצחק דמוכר נמי כן. ונראה דמיירי שלא
12 נתייאש. והוה מצי לפלוגי נמי בפרה וטלית בין
13 לפני יאוש בין לאחר יאוש, אלא מילתא דשכיחא
14 לקני, דבקרקע אין גולן להתייאש כשישראל
15 גולה, שאם לא יוכל להצטיא מידו משום דלא
16 ציית דינא — יוציאנה מיד בנו.

17 **ונוקמה** ביורש — ואם תאמר: הוא יורש אין
18 מעיד על עליה. דההיא ליה, כדאמר
19 ב"הגולל בתרא" (בבא קמא קיא, ב) דכל דבר
20 המסויים, כגון פרה וטלית — היכיבן להחזיר, מפני
21 כבוד אביהו. ויש לומר: דהא אוקמה בריש
22 "הגולל קמא" (שם צד, ב) כשעשה תשובה ולא
23 הספיק להחזיר עד שמת, והכא איירי בלא עשה
24 תשובה. **אלא** כדרכן בר שמאל — ואיירי
25 ברייתא דוקא שלא באחריות, דאז יוכל להעיד
26 על פרה וטלית. ומילתא דשמואל איירי בכל ענין,
27 וברובא נקט אפילו שלא באחריות.
עשה

30 דהא לא הדר שמעון ומפיק לה מיניה ללוי, ואינו נוגע בעדות. ובגון דשמעניה לשמעון דאייאש בעודה בבית ראובן קודם שמכרה ללוי, דהוי יאוש ביד גולן ושינוי רשות ביד לוקח.
31 דאפילו למאן דאמר בפרק "הגולל בתרא" יאוש כתיב לא קני — יאוש ושינוי רשות קונה, וקנה הלוקח, שאין בו וכות לכלל לבעלים הראשונים. ולפיכך מעיד לו עליה, דאפילו אי מייתי
32 גולל סהדי שגולה ראובן ממנו — לא מפיק מלוי, דקנה ביה יאוש ושינוי רשות. ואילו היה נוטלה יהודה מלוי — לא מפסיד גולל בהכי מידי, דבלאו הכי לא מציי מפיך לה מלוי. וכדאי
33 נגול לא משכחתי לה אלא בגול ראובן ומכרה ללוי, אבל אם לא מכרה ללוי — אין מעיד לו לראובן, שכל זמן שחזק ביד ראובן הגולן — מציי מפיך להו גולל מיניה. ואף על גב דאייאש.
34 והלכך אין מעיד שמעון לראובן שאינו של יהודה, כי נוגע בעדות הוא, דמידי ראובן מציי מפיך להו. אבל מידי יהודה לא מציי מפיך להו, מאחר שיכוחו בית דין דעל פי עדי. ומשום
35 דלא משכחתי לה לסיפא אלא בגול ומכר — תנא נמי רישא בגול ומכר. ולאשמעינן אתא. דבגול ומכר יש חילוק בין מקרקעי למטלטלי, דבמקרקעי אינו מעיד — דהוי נוגע בעדות,
36 דההיא ליה, דאין יאוש ושינוי רשות מועיל בקרקע, דקרעא אינה נגולת. ובמטלטלין מעיד — דקנה לה לוקח ביהוש ושינוי רשות, ולא הדרה ליה להאי מעיד. דאיכא למאן דאמר
37 ב"הגולל" דשינוי רשות ואחר כך יאוש לא קניא. אבל ביהוש ושינוי רשות — הכל מודים דקנה הלוקח, ולא הדרה גזילה למהו. אלא מן הגולן יטול הגולל דמיה. **ופריקין**: ו**סיפא** נמי
38 — אמאי מעיד לו גולל ללוקח ומפיק לה מיהודה ומוקי לה ביד לוי? נתייאש מוגופה דפרה וטלית, ולא יוציאנה מיד לוי, דהא קניה בשינוי רשות שאחר יאוש. **מודעי** **מי** **ייאש**
39 — בתמייה, וכי מוחל הוא לגולן ולא גזילה? והלא נתחייב לו הגולן דמיה, והלכך ניחא ליה דתיקו ביד לוי שיחזור ויטול הדמים מראובן. שאילו היה נוטלה יהודה בעדים — נמצא
40 שלא היה לו לשמעון חלק ביד לוי שיחזרה. כי יאוש בעדות הוא, והלכך נוגע בעדותו הוא. ואמאי מעיד? **לא צריבא** **דמית** **גולן** — דהשתא אפילו בעמיה מייאש, ידרשין
41 פטורין מלשולם. וכל שכן הלוקח דקניה ביהוש ושינוי רשות, דבהיתרא אתו לדידה. **דתני** **הגולל** **כו'** — והלכך מעיד, דלא נוגע בעדותו הוא. ו**מאכיל את בניו** — אף על פי שנתנו בניו
42 עצמן מן הגזילה — פטורין, דאינהו לא גזול מידי. והניח **לפניהם** — כלומר, או שהניח לפניהם גזילה קיימת לאחר מותו — פטורין, דקניה ביהוש ושינוי רשות. אי נמי כשאכלום,
43 כדמוקי לה התם. ומקשינן, לרב ששת דאוקמה לרישא בגול ומכר משום סיפא: ולוקמה ביורש אם איתא דבגול ומכר מיירי, ובדמית גולן — אם כן מה ראה התנא לדחוק עצמו ולשנות
44 שיטתו בגולן שמכר? אפילו לא מכר הגולן נמי, אלא גזל מות, וכיון דמת הוריש לבניו — היה יכול למצוא חילוק בין רישא לסיפא. כגון ראובן שגול שדה משמעון ומית גולן, וירשו
45 לוי בנו, ואתא יהודה וקמערער — לא ליילל שמעון ומסחיד ללוי כן ראובן דלאו דיהודה היא. דקרעא אינה נגולת, וההיא ליה מן הוריש, משום הכי נוגע בעדותו הוא, דאי מפיק לה
46 יהודה מיניה דירש — לא דהיא לשמעון, דהיא דקיימא ארעא תיקום. אבל כסיפא, שגול ראובן טלית או פרה משמעון מות, וירשו לוי בנו, ואתא יהודה וקמערער — מעיד לו
47 שמעון עליה, דאיכא יאוש ביד ראובן ושינוי רשות ביד לוי יורש, ודרשות יורש ברשות לוקח דמי, ולא תיחד ליה לנגול לא פרה ולא דמיה, ולא הוי נוגע בעדותו. והכי הוה ליה
48 לתנא למיתני: גול לו בית והוריש לבנו — אין מעיד כו', גול לו פרה והוריש כו'. והאי דקאמר "ולוקמה ביורש" — לאו דוקא, אלא: ליחני יורש, ואגב שטיפא דמקשי ליה לרב
49 ששה, דמפרש ומוקי לה בגולן קאמר: ולוקמה ביורש, ומיהו, ביורש לא מציי לאוקמה, דהא קתני מכר, אלא אם כן מתרין לה למיתני הוריש. הניחא **למאן דאמר** — ב"הגולל
50 בתרא" עלה דרך משנה: רשות יורש דגולן לאו ברשות לוקח מגולן ומי. דאילו בני לוקח — איכא יאוש ושינוי רשות וקני, דלוקח רשותא אחרייתא היא. ואילו יורש ברעיה
51 דאבוח, וכברשות גולן מורישו דמי, ולא קניה ביהוש גרידא, דהא שינוי רשות ליכא גבי יורש, וכל היבא דאיתא — דהיא בעין לנגול. והך משנה דקתני: והניח לפניהן פטורין
52 — מוקי לה התם כשאכלום, דלא הויא גזילה קיימת, והלכך פטורין. והלכך לא מיתקמה חך סיפא ביורש — דלא מצי למיתני: ומעיד לו גולל לירש עליה, משום דההיא
53 ליה פרה וטלית לנגול לא נתמנן ביד יורש, ונוגע בעדות הוא. וקיימת לוקח — ברישות לוקח — מעיד על פי שגזילה קיימת. והניח לפניהן פטורין: ושמעון אפילו —
54 גזילה קיימת **מאי איבא ליפטר** — ליחני: גול לו והוריש, ומיהו תני גול ומכר בלא מכר נמי מתוקמה שפיר, כיון דבמית גולן מוכרי ליה רב ששת ועוד קשיא ליה **לאבי** —
55 במאי דמוקי לה רב ששת בגול ומכר, והוצרך לפרש מפני שאחריותו עליו — מפני שאחריות חכות יש למעיד עליו דאידך שהוא מעיד לו, דהיינו לוקח. ולא מצינו בגמרא
56 שום "אחריותו עליו" מפורש כן עליו דלוקח, אלא עליו דמוכר, מפני שאחריותו של אידך עליו דמוכר. והכי הוה ליה למיתני: מכר לו בית מכר לו שדה — אין מעיד לו
57 עליה, מפני שחוזרת לו. מכר לו פרה מכר לו טלית — מעיד עליה, מפני שאינה חוזרת לו **אלא כדרכן בר שמאל** — אתא לאשמעינן רישא דרך ברייתא, ולא בגול
58 ומכר מיירי. ואף על גב דדינא הכי כדלעיל, מיהו ברייתא לאו בהכי איירי, אלא במוכר קרקע שלו שהיתה משועבדת לבעל חוב, ומכרה ללוקח זה, ואתא איניש מעלמא
59 וקמערער, ודאי יעיד לו המוכר ללוקח, מפני שאחריותו של בעל חוב עליו דמוכר לגבות מקרקע זה, והלכך ניחא ליה דתיקו ביד הלוקח, דהדר עליה בעל חוב ולא ליהוי
60 מוכר "להוה שלע ושלעם", וכנגד לוקח לא ליהוי "להוה רשע" — שהיה לא באחריות מכר לו. והלכך לא באחריותו מכר זה. וקנה בעדותו הוא. אבל כסיפא, מכר לו פרה וטלית
61 ללוקח, ואתא איניש מעלמא וקמערער — מעיד לו מוכר ללוקח עליה. ובגון שמכרה לו שלא באחריות, מפני שאין אחריותו דבעל חוב עליו דלוח המכר לגבות מטלטלין
62 ששעבד ומכר לאחרים, אפילו עשאן אפוזיקי לבעל חוב ואחר כך מכרן לאחרים, כדבבא. ואישהכח דלא נוגע בעדותו הוא.

עשה עבדו אפותיקי ומכרו בו - אפילו אי סבר רבא דעבדו במרקעי דמי, נקט אפותיקי
 לאשמועינן בין בשטר בין בעל פה. **שורו** אפותיקי ומכרו בו - הא דלא חשיב
 מכר בהדי הקדש דמפקיע מידי שעבוד - משום הדרקש מפקיע אפילו אקני ליה מטלטלין
 אגב מרקעי, מה שאין כן במכר. **והוא** דכתב דלא כאסמכתא - מספקא לן אי במטלטלי

אגב מרקעי דוקא, או אפילו במרקעי לחודיה.
כגון שלקח ומכר לאלתר - היה מגיז למיפרך.
 אי הדי, אפילו בית ושהד גמי! אלא מגופה פריך.
דלא היה ליה ארעא מעולם - מאכן את תשובה
 לאומרים דמה שנהגו לכתוב בהרשאות "ונתתי לו
 ארבע אמות בחצר" אף על גב דלית ליה קרקע,
 משום דאין לך אדם שאין לו ארבע אמות בארץ
 ישראל, דקרקע אינה נגולת. אי נמי, דאין לך אדם
 שאין לו ארבע אמות לקברו. דהבא משמע
 דאפשר שאין לו קרקע. וכן משמע בפרק שלישי
 דקרושין (ס, ב): "יהי את מקודשת לי על שלט
 שיש לי קרקע" - משמע דאפשר שאין לו. ודחוק
 להעמיד נגר, שאין לו חלק בארץ. ועוד, דאם כן
 לא יעשה אדם שני שטרי הקנאה, שהראשון קנה
 ארבע אמותיו! ונראה לרבינו תם, דהיינו טעמא:
 כיון שמודה שיש לו קרקע, וחוב הוא לו, שהרי על
 ידי קרקע מקנה לחבירו, אפילו שי כמה עדים
 שנמכוששים אותו - הרי הודאת בעל דין כמאה
 עדים, ולא חיישין למיחיו כשיקרא. כדאשכחנא
 (בבא בתרא קמט, א) גבי איסור גיורא, דנפק
 אורייתא מבי איסור, ואף על גב שהיה איסור
 משקר. הקשה מורנו הרב רבי חזקיהו דמכל מקום
 ניהוש הבא דלמא אקני ליה מטלטלין אגב קרקע,
 הוההו שיש לו לחבירו, אף על פי שלא היה לו
 מעולם! ונראה דבדילוי האי לא חיישין שמו
 שיקרו לחודות. ונראה לו, דבומן הזה שרגילים
 לכתוב "הקניתי לו ארבע אמות בחציתי" - אם
 כן מילתא דשכיחא היא. ואם כן, מכר לו פרה
 וטלית - אין מעיד לו עליה, אף על גב דאיכא
 עדים דלא היה ליה ארעא מעולם.

אי

כתבמא - שלא יחד לו פרה וטלית בפרשו, דלא משתעבדא ליה לבעל חוב דך פרה
 וטלית. לא משתעבדו - דלית להו קלא, ולא יזהרו לקחות. דאי משתעבדו - אין לך
 אדם שלוקח עוד מטלטלין מחבירו, דלמא טרפי להו מיניה. אלא אפילו עשאן אפותיקי
 - לך פרה וטלית, שיחזקו לו לגבות חובו משם, אם לא יפרענו עד זמן פלוני. אפוחיקי

בסתמא, דלא משתעבדא ליה, מאי טעמא? מטלטלי
נינהו, ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדו; ואף על
גב דכתב ליה "מגולמא דעל פתפיה", הני מילי
דאיתנהו בענייניהו, אכל ליתנהו בעניייהו - לא; אלא
אפילו עשאן אפותיקי נמי לא, מאי טעמא? פדרבא,
דאמר רבא: עשה עבדו אפותיקי ומכרו - בעל
חוב גובה ממנו, שורו והמורו אפותיקי ומכרו - אין
בעל חוב גובה הימנו, מאי טעמא? האי אית ליה
קלא, והא לית ליה קלא. - וליחוש דלמא אקני ליה
מטלטלי אגב מרקעי. דאמר רבה: אי אקני ליה
מטלטלי אגב מרקעי - קני מרקעי קני מטלטלי,
ואמר רב הסדא: והוא דכתב ליה "דלא פאסמכתא
ודלא כמפסא דשטרין" - הכא פמאי עסקינו - פגון
שלקח ומכר לאלתר. - וליחוש דלמא "דאינקני" הוא
שמיעת מינה: "דאינקני, קנה ומכר, קנה והוריש -
לא משתעבדו? - לא צריכא, דקאמרי עדים: ידעין
ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם. - והאמר רב
פפא: אף על גב דאמור רבנו: המוכר שדה לחבירו
שלא באחריות ובא בעל חוב ומרפה - אינו חוזר
עליו, נמצאת שאינה שלו - חוזר עליו - הכא פמאי
עסקינו - כמכור בה שהיא בת חמורו. ורב וביד
אמר: אפילו נמצאת שאינה שלו - אינו חוזר עליו,
דאמר ליה: להכי זביני לך שלא באחריות. גופא,
אמר רבין בר שמואל משמייה דשמואל: המוכר שדה

א

לחבירו שלא באחריות - אין מעיד לו עליה, מפני שמעמידה בפני בעל חובו. היכי דמי?

בפנינו, דודאי לא לזה בניתם ולא שעבדם למלוה. וניהוש דלמא דאינקני אמר ליה - כלומר, אבתי איכא למיחש דאקני ליה לך פרה וטלית למלוה אגב מרקעי, והיכי דמי? כגון
 דמקמי הכי, בשלוח, כתב למלוה בשטר "משעבדנא לך אגב מרקעי כל נכסי דקנאי ודעית דאנא למינקני, וכשלקח הפרה והטלית אחריי כן - נשתעבדו לו מיד. ובאתי, אמאי מעיד?
 אלא מרלא חיישת להכי איכא למשמע דמי שכתוב בן "דאנקני" - האומר לחבירו "נכסים שאני עתיד לקנות אני מוכר לך או משעבד לך" - ואחר כן קנה ומכר לאחרים, או כתב
 לו "דאינקני" והוא קנה אחריי כן ומת והוריש לבניו - לא משתעבד להאי שכתב לו. דאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לידו אף על פי שעתיד לבא. ובעיני היא לקמן בפרק
 "מי שמת" ולא איפשיטא, ומשמע מהבא דלא משתעבד. לא צריכא - הא דקאמרי מעיד, ולא חיישין לדלמא אקני ליה מטלטלי אגב מרקעי - כגון דקאמרי עדים ידענא
 ביה בו, והלכך לא אקני ליה מטלטלי אגב מרקעי, שהרי לא היו לו מרקעי. והלכך מעיד, דכיון שמכר לו הך פרה וטלית בלא אחריות, וגם אין מעמידה בפני בעל חובו -
 לאו נוגע בעדותו הוא כלל. והשתא מתוקמא אפילו בלא לקח ומכר לאלתר. הוא דלא קאמר "אלא, לא צריכא" - משום דאמורא לא תירץ הכי לעיל, אלא סתם הגמרא
 תירץ, כן, וושיטה זו נוהגת ברוב המקומות. ופירש רבינו חננאל: ידעין ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם צריכי לטאסהודי הכי: זה האיש לא תפרש ממנו מעודו ועד היום,
 וברי לנו כמה שקלה, וכי לא קנה קרקע מעולם לא במתנה ולא בקניה. כגון האי דרסיטין ב"האשה רבה" ביבמות (פח, א): נשאת ואחר כך בא בעלה - תצא מזה ומה. אמר
 רב: לא שנו אלא שנשאת בו ומסקינן בה; לא צריכא דאתו תרי ואמרי: אגן הוינן בהדיא מבי נפק ועד השתא, ואתון לא ידעיתון ליה בו. נמצאת שאינה שלו - שהעידו
 עדים שגולה המוכר ומכרה לו, ובא בעל השרה ונטלה ממנו - חוזר לוקח על המוכר, ולא היא מכירה כלל. דבשלמא היכא דטרפה בעל חוב - היא מכירה, דעביד
 אינש דזבין ארעא ליזמיה בשביל פירות יום אחד, כדאמרינן בבבא מציעא (יד, א), ופירות שאכל שלו הך, כדאמר שמואל בפרק "שנים אחוזין בטלית" (שם טו, א): בעל
 חוב גובה את השבוע, שבח - אין, פירי - לא. אבל לוקח מגולן אמר החם (יד, ב): המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו - אמר שמואל: מעות יש לו, שבח אין לו
 ללוקח, אלא הדרא ארעא הודרי פירי וכל השבח. והלכך כיון דלא מרויח מידי - לאו מכר הוא כלל. והבא נמי גבי פרה וטלית, אמאי מעיד? הא איכא למימר דנוגע
 בעדותו הוא, דנחא ליה למוכר דתיקו ביד לוקח, דאי מפיק ליה מיניה מערער, בעדים שמעדיין שהיא של מערער - הרי נמצא שאינה שלו של מוכר, אלא גולה מהאי
 מערער ומכרה לזה. ויחזור לוקח עליו דמוכר, ואף על גב דשלא באחריות מכר ומשני: בכביר בה - הלוקח, ומורה בפני עדים שהפרה זו בת פרתו של מוכר היא, ולא
 גולה מעולם, וכן הטלית נארג בביתו. והודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ואידך מערער בעי לאפוקה מיניה בעדי שקרים, או טועים בין בהמת המערער לבהמת המוכר.
 דהשתא לא הדר לוקח עליה דמוכר, כיון דמודה דשלו היתה, והלכך מעיד לו מוכר לפסול עדיו של מערער, דלאו נוגע בעדותו הוא. והא דנקט חמורו ולא בת פרתו -
 משום דלקמן אמרינן הכי. **ורב וביד אמר** - אף על גב דאינו מכיר בה שהיא בת חמורו - מעיד לו עליה, דאפילו ודאי גולה - אינו חוזר עליה, דאמר ליה: להכי זביני

50 יוכל להוציא ממנו את החמור שהרי הגויים מציתים לדין.
 51 וְלֹא אֶמְרָן – ולא נאמר דין זה שצריך המוכר לפצות את הלוקח,
 52 אֲלֵא שְׁאִינוּ מְכִיר בְּה שְׁהִיא בְּת חֲמוּרוֹ – באופן שלא היה ידוע
 53 ללוקח שהחמור שמכר לו היא בת חמורו של המוכר, ואינו יודע
 54 אם היא של המוכר או של הגוי, שבמקרה זה אפשר לומר
 55 שהחמור של הגוי, אֲבָל באופן שהלוקח מְכִיר בְּה שְׁהִיא בְּת חֲמוּרוֹ
 56 של המוכר, וממילא יודע הוא שהגוי אנס ממנו את החמור
 57 בגזילה, לֹא – אין צריך המוכר לפצות את הלוקח, כיון שהדבר
 58 ידוע שהיא גדלה בבית המוכר, וסתם גוי הוא אנס, ומסתבר שהגוי
 59 אנסו שלא כדין, והמוכר אינו מקבל עליו אחריות אונס אלא אם
 60 כן יטרפוהו כדין.
 61 וְלֹא אֶמְרָן – ולא נאמר דין זה שכשאין הלוקח מכיר בה שהיא של
 62 המוכר שצריך המוכר לפצות את הלוקח, אֲלֵא דְלֵא אָנִים לִיה
 63 לְיָדִיהָ וְלְאוֹכְפָא – באופן שהגוי לא אנס ממנו את החמור יחד עם
 64 האוכף שעליו, אלא אנס רק את החמור ללא האוכף, שכיון
 65 שהניח את האוכף ולא לקחו יחד עם החמור מסתבר שהחמור
 66 שלו היא ואת שלו הוא נוטל, כיון שאם הוא גולן היה לו לגזול את
 67 החמור יחד עם האוכף, אֲבָל אָנִים לִיה לְיָדִיהָ וְלְאוֹכְפָא – באופן
 68 שאנס ממנו את החמור יחד עם האוכף שעליו, לֹא – אין צריך
 69 המוכר לפצות את הלוקח, כיון שסתם גוי הוא אנס, ומסתבר
 70 שהגוי אנסו שלא כדין, והמוכר אינו מקבל עליו אחריות אונס
 71 אלא אם כן יטרפוהו כדין.
 72 אממר חולק וסובר שאין המוכר חייב לפצותו: אֲמִימַר אֶמַר, אֲפִילוּ
 73 לְיָבָא כָּל הַנִּי – אפילו באופן שלא היה ידוע ללוקח שהחמור
 74 שמכר לו היא בת חמורו של המוכר, והגוי אנס ממנו רק את
 75 החמור ללא האוכף, אף על פי כן לֹא – אין המוכר צריך לפצות
 76 ולשלם ללוקח. מַאי טַעְמָא, מִידַע דְּעָתָה עֵוֹבְד בּוֹכְבִים אָנִים הוּא
 77 – הלוקח יודע שסתם גוי הרי הוא אנס שגזול בכוח, שְׁנַאֲמַר (תהלים)
 78 קמ"א) אֲשֶׁר פִּיהֶם דָּבַר שְׁוֹא וְיַמִּינִם יָמִין שֶׁקֶר, והמוכר אינו מקבל
 79 עליו אחריות אלא אם כן יטרפוהו כדין.
 80 שנינו במשנה: אוֹמֵן אֵין לוֹ חוֹקָה וְכוּ, כלומר שאין האומן יכול
 81 לטעון שחפץ שמוחזק תחת ידו שייך לו, כיון שהדרך היא למסור
 82 לאומן חפצים לתקנם, ויכול התובע לטעון שלי הוא ומסרתיו לך
 83 לתקנו.
 84 רבה מבאר מתי נאמר דין זה: אֶמַר רַבָּה, לֹא שָׁנו שאומן אין לו
 85 חוקה על חפץ שברשותו, אֲלֵא כְּשֶׁמְכַר לוֹ התובע את החפץ לתקנו
 86 בפני עדים, אֲבָל אם מְכַר לוֹ שְׁלֵא בפני עדים, מִתּוֹךְ שִׁכּוּל האומן
 87 לומר לו 'לֹא הִיו דְּבָרִים מְעוּלִם ואין זה חפץ שלך אלא שלי' והיה
 88 נאמן, שהרי אין עדים שהתובע מסר לו את החפץ, לכן כִּי אֶמַר
 89 לִיה נָמִי 'לְקוּחָהּ הִיא בְּיָדִי' – גם כשאמר האומן 'קניתי ממך את
 90 החפץ, מְהִימֵן – הוא נאמן.
 91 אביי מקשה על דברי רבה: אֶמַר לִיה אַבְי, אֵי הָכִי – אם כך, אֲפִילוּ
 92 כשמסר לו את החפץ בפני עדים, אם לא ראו עתה שהוא אצלו,
 93 נָמִי – גם אפשר לומר שמתוך שִׁכּוּל האומן לומר לו 'החזרתיו לך'
 94 והיה נאמן בטענה זו, לכן גם כִּי אֶמַר לִיה – כשאמר לו האומן
 95 'לְקוּחָהּ הִיא בְּיָדִי, מְהִימֵן – נאמן, ומדוע ביארת שבאופן זה אינו
 96 נאמן.
 97 רבה מבאר את דבריו: אֶמַר לִיה רַבָּה לאבבי, מִי סְבַרְתָּ – האם אתה
 98 סובר

1 אֵי דְיָת לִיה אֶרְעָא אַחֲרִיתִי – אם יש למוכר קרקע אחרת שלא
 2 מכרה שיוכל הבעל חוב לגבות ממנה, אם כן עָלִיה דִּידִיה הָרַר –
 3 על המוכר עצמו יחזור הבעל חוב כדי לגבות את חובו, ואין לו
 4 אפשרות לגבות מהקרקע שנמצאת אצל הלוקח שהרי אין גובים
 5 מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין, ואפילו אם הם
 6 זיבורית. ואם כן מדוע אינו יכול המוכר להעיד ללוקח על השדה,
 7 הרי אינו נוגע בדבר ואין לו לא רווח ולא הפסד אם תישאר השדה
 8 ביד הלוקח או לא. אֵי דְלִית לִיה אֶרְעָא אַחֲרִיתִי – ואם אין למוכר
 9 קרקע אחרת אצלו, מַאי נִפְקָא לִיה מִינָה – מה יוצא לו מעדות זו,
 10 כלומר מה רווח יש לו בדבר אם השדה תישאר ביד הלוקח ויגבה
 11 בעל חובו את השדה, הרי אף אם המערער יוציא את השדה מיד
 12 הלוקח ולא יוכל בעל חובו לגבות משדה זו, מכל מקום הרי גם לא
 13 יוכל לגבות מהמוכר כלום שהרי אין לו שום קרקע אצלו.
 14 משיבה הגמרא: לְעוּלָם שמואל מדבר באופן דְלִית לִיה אֶרְעָא
 15 אַחֲרִיתִי – שאין למוכר קרקע אחרת אצלו, והטעם שנחשב לנוגע
 16 בדבר ואינו יכול להעיד ללוקח, הוא משום דְאֶמַר המוכר לֹא נִיחָא
 17 דְלִיתוּ לְוָה רְשָׁע וְלֹא יְשָׁלֵם' – אין נוח לי שיקראו לי הבריות לזה
 18 רשע שאינו משלם חובותיו כפי שנאמר בפסוק (תהלים לו כא) 'לוֹה
 19 רְשָׁע וְלֹא יְשָׁלֵם'. כלומר שאין נוח לו למוכר שהמערער יוציא את
 20 השדה מיד הלוקח ולא יוכל בעל חובו לגבות משדה זו, על אף
 21 שלא יוכל לגבות מהמוכר כלום שהרי אין לו שום קרקע, מכל
 22 מקום אין נוח לו שיהיה 'לוֹה רְשָׁע וְלֹא יְשָׁלֵם', ולכן רוצה המוכר
 23 שתישארה השדה ביד הלוקח ויוכל בעל חובו לגבות משם, ועל כן
 24 הוא נוגע בעדותו.
 25 מקשה הגמרא: מה הנאה יש למוכר בזה שתישארה השדה ביד
 26 הלוקח ובעל חובו יגבה את השדה ממנו, והרי סוֹף סוֹף לְנַבִּי אֵיךְ
 27 – לגבי הלוקח נָמִי לוֹה רְשָׁע וְלֹא יְשָׁלֵם הוּא – גם ייחשב כרשע
 28 שלהו ולא משלם, שהרי הלוקח נתן לו את מעותיו והמוכר
 29 הפסידו בזה שאב בעל חובו ולקח את השדה. ואם כן מדוע נחשב
 30 לנוגע בעדותו.
 31 מתרצת הגמרא: אין זה מפריע למוכר שבעל חובו יוציא את
 32 השדה מהלוקח, משום דְאֶמַר לִיה המוכר ללוקח לְהָכִי וְכִינִי לְךָ
 33 שְׁלֵא בְּאַחֲרִיתִי – לכך מכרתי לך את השדה שלא באחריות כדי
 34 להיפטר מכל אחריות שבעולם, ואין לי כלפיך שום חוב עבור זה,
 35 ואינו נחשב ללוֹה רְשָׁע וְלֹא יְשָׁלֵם' כיון שמכר לו ללא אחריות
 36 אם יקחו ממנו את השדה. ולכן אינו יכול להעיד המוכר ללוקח
 37 כיון שהוא נוגע בדבר שרוצה שתישארה השדה ביד הלוקח כדי
 38 שיוכל בעל חובו לגבות ממנו את השדה.
 39 הגמרא מבארת דין המוכר חמור לחבירו ובא אנס גוי ולקחו ממנו:
 40 מְכַרְיוּ רַבָּא – דרש רבא לרביים, וְאִיתִימָא רַב פָּפָא – ויש אומרים
 41 שדרש זאת רב פפא, דְּסָלְקִין לְעֵילָא – העולים מבבל לארץ
 42 ישראל, וְדִנְחִיתִין לְתַתָּא – והיורדים מארץ ישראל לבבל, כולכם
 43 תדעו דין זה, הֵיא בְּרִי וְיִשְׂרָאֵל דְּבִין לִיה תְּמָרָא לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרִיה – אדם
 44 מישראל שמכר חמור לחבירו, וְקָא אֶתִי עֵוֹבְד בּוֹכְבִים וְאָנִים לִיה
 45 מִינָיה – ובא גוי ואנס את החמור מהלוקח בטענה שהיא שלו וגנבו
 46 את החמור ממנו, דִּינָא הוּא דְּמַפְצִי לִיה מִינָיה – הדין הוא שצריך
 47 המוכר להציל את הלוקח מאותו הגוי, כלומר שצריך המוכר
 48 לפצות את הלוקח ולהחזיר לו את כספו ששילם לו כיון שלקחו
 49 ממנו את החמור, והמוכר ילך לתבוע את אותו הגוי לדין ואולי

אגרות קודש

[כ"ד אדר א', ה'תשל"ג]

כהוראת רב מורה הוראה בפועל. ועוד ועיקר - חוב הכי קדוש לעיני אביהם ז"ל - הנהגת כל יוצאי חלציו ש"י ע"פ רצון התהו"מ - כמבואר בשו"ע.

בבא בתרא. חזקת הבתים - פרק שלישי דף מה עמוד א - מותר מההדרת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רלז רש"י תוספות

1 **אי דאית ליה** — למוכר, ארעא אחריתי בת חורין, שיוכל בעל חוב לגבות הימנה — עליה
2 הדר בעל חוב, דאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפילו הן
3 זבורית, ואמאי אינו מעיד? הרי אין מעמדה בפני בעל חוב, ואין לו למוכר לא ריוח ולא
4 הפסד אם תעמוד ביד הלוקח, ואינו נוגע בעדות זו **מאי נפקא ליה מינה** — אם תשאר ביד
5 הלוקח? הא אפילו אי מפיק לה מערער — לא
6 מצי גבי בעל חוב מינה דמוכר מיד, דהא לית
7 ליה לא ניחא ליה — ללה דתיפוק ארעא מיד
8 לוקח, ולא ימצא בעל חוב ממה לגבות, וקם ליה
9 לזה ב'לה ארעא ולא ישלם". והלכך נוגע
10 בעדותו הוא. סוף סוף — מה הנאה יש לו
11 בעדות זו דמוקי לה ביד לוקח, והדר בעל חוב
12 ונגי לה מיניה? לגבי לוקח נמי הזה ליה ליה
13 רשע, שהרי הפסידו. ולא הוי נוגע בעדות זו.
14 **ומשני** — דאמר ליה: להכי זבני לך שלא
15 באחריות — להפטר מכל אחריות שבעולם.
16 והלכך אינו מעיד — שרוצה להעמידה בפני
17 בעל חוב, דלגביה הוא דווה ליה "לוה רשע"
18 אי לא פרע ליה. מכתרי רבא — דריש לרבים,
19 **דסלקין לעילא** — העלין מבלל לארץ ישראל.
20 ונדחתי לתתה — מארץ ישראל לבלל, בולבם
21 תעדו דין זה הא בר שראל כו. **ממירי** — חמור.
22 **ואנים ליה** — מיניה דלוקח, קטעין גוי חמור הו
23 נגבב ממני, או מי שמכר לך גזול ממני. ובלא
24 עדים מאנסו הימנע. וכדמפרש לקמן, דלא אנים
25 ליה לאוכפא אלא החמור לבדו, דמוכח מילתא
26 דדידיה הוא דקא שקיל, דלאו דידיה לא בעי
27 ליה למישקל. והלכך דינא הוא דמפצי ליה —
28 כמו "הפוצה את דוד בעדו מחוב רעה" (תהלים
29 קמ"ד). וביא עדים וידון עם הגוי, אולי יוציאנו
30 מידו, דגויים צייתי דינא הם. דוקא גוי, אבל
31 קאנים ליה ישראל — לא מפצי ליה, אלא
32 יתבענו בדין, דאין כח לישראל לגזול חמור
33 ומתבירי בדין, דאין עדים ובלא ראייה. **ולא אמרין** —
34 דצריך מוכר לפצות לוקח — אלא שאין מכיר
35 בה לוקח שהיא בת חמורו של מוכר, דאיכא למימר הדין עם הגוי. **אבל הכיר בה בו** —
36 לא מבעי ליה לפצותו. כיון דדבר ידוע הוא שגדלה בביתו של מוכר, וסתם גוי אנס הוא
37 — מסתברא דשלא כדון אנסו הגוי. **ולא אמרין** — דמפצי ליה היכא דאין מכיר בה, אלא
38 דלא אנים את החמור ואת האוכף, דכיון דהניח את האוכף — מסתברא דשלו הוא נוטל.
39 והלכך נאנס חמור. אבל פרה וטלית — לא מצי למימר האי חילוק דאוכף. לא — מפצי ליה,
40 דסתם גוי אנס הוא. **אפילו ביבא כל הני** — אינו מכיר בה שהיא בת חמור, ולא אנים
41 לאוכפא — אפילו הכי לא מפצי ליה. דסתם גוי אנס הוא. **והכי קיימא לך**, משום דאמימר
42 בתראה הוא. **אימון אין לו חוקה** — מתניתיך היא, דקתני האומנין והאריסין, כל חדא חדא
43 בבא מפרש להו ואזיל. **אמר רבה לא שנו** — דאין לו חוקה לטעון "לקוח הוא ביד", וצריך
44 לשלם האומן לבעל הבית את גבויי או את כליו. **אלא שפסר לו** — בעל הבית לאומן
45 טליתו בפני עדים לתקנו. והלכך, אפילו אין אנו רואים עכשיו הטלית ביד האומן, ובעל
46 הבית תובעו טליתו — אין האומן יכול לטעון "החזרתיו לך". דסבירא ליה לרבה: המפקד
47 אצל חבירו בעדים — צריך להחזירו לו בעדים, כדמפרש לקמיה, והיה לו להחזירו בעדים.
48 וכל שכן שאנו רואין אותו בבית האומן, שאין יכול לטעון "לקוח הוא ביד" — שהרי

1 **אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר** — הוה מצי לשנויי: כגון שעשאה אפתיק, דאנו
2 לא הדר אארעא אחריתי דאית ליה, ואם תפול ביד המערער — יפרע לו אחרת. ומשום
3 הכי אינו מעיד עליה, דנוגע בעדות הוא. **מאי נפקא מינה** — תימה: דנפקא מינה שיפטר
4 אם יתעשר ושמא בשביל כן אין לפסולו לעדות, כיון דהשתא לא מרויח מיד.
5 **דינא** הוא דמפצי ליה — תימה לרבינו שמשון
6 בן אברהם: דלימא ליה: אייתי ראייה
7 בדדין טרפה, ואשם לך. דאפילו לגבי ישראל,
8 מצי למימר הכי, כל שכן לגבי גוי ויש לומר:
9 דמיירי כגון שבריני גויים דן עמו, ובדיניהם הוה
10 דגוי, הלכך חייב לפצותו.
11 **אבל** מסר לו שלא בעדים מותר שיכול לומר
12 בו — אין לפרשי: מתוך שזוהי יכול לומר
13 "אין בידי כלל". דהא בראה מיירי, כדמוכח
14 אתקפתא דאבי דראה עבדו. אלא הכי פירושו:
15 מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם שבא
16 לידו בתורת אומנות, אלא בתורת מכר. אי נמי:
17 אתה מכרתו לאחר ואחר מכרו לי, כדפירש
18 הקונטרס. ואם תאמר: מאי אריא אומן דאין לו
19 חוקה היכא דמסר לו בעדים? אפילו אחר נמי, כיון
20 שיש עדים שבא לידו בתורת פקדון, ואפילו לא
21 ראה, למאי דמסיק שיחזיר להחזירו לו בעדים
22 ולקמן פריך לה. אבל מכל מקום קשה, דמאי
23 סלקא דעתיה דרבה? ויש לומר: כגון שמשר לו
24 בעדים סתם, ולא פירש בפנינים אם בתורת מכר
25 אם בתורת פקדון. ולהכי דוקא אומן אין לו חוקה,
26 דמסתמא לתקנו מסר לו, כיון דלא פירש. אבל
27 אחר, מולי פירש שהוא פקדון — מסתמא מכר
28 וא מתנה הוה. ורב נתנן בר יצחק דריש בסוף
29 הסוגיא: אומן הוא דאין לו חוקה. הא אחר יש לו
30 חוקה — לא מסתבר ליה לרב נתנן לאוקומה
31 בריאה בלא ידיעה, דלא שכיח כדפריך ולעיל
32 מיניה: אי דאיכא עדים — ליחוו עדים מאי
33 קאמרי, דלא שכיח שימסור בפנינם ולא ידעי
34 הקציצה. והכא נמי בר נתנן בר יצחק לא פריך
35 אלא מבח סברא זו, והכי פריך: אי דאיכא עדים — אחר אמאי יש לו חוקה? הא על כרחך
36 ידעי עדים דבתורת פקדון אתא ליה, דלא מסתבר לאוקומה דבר דלא ידעי, דלא שכיח
37 כלל. הקשה בקונטרס: אמאי יש חוקה לאומן? מאי שנו מדברים העשויין להשאל
38 ולהשכיב? ותיריך דבריים העשויין להשאל ולהשכיב — שייך גבי כל אדם, אבל הכא מצו
39 למימר אומן: איך רגיל אצלי לתקן. ורבינו יצחק אומר: דאפילו רגיל לתקן אצלו יש לחלק,
40 דבריים העשויין להשאל ולהשכיב — שייך בין לגבי אדם שמכיר שהוא נאמן בן מכיר
41 שאינו נאמן, ואין יכול כל שעה להעמיד עדים שבורגה להשאל ולהשכיב, שלא להשיא
42 עצמו שם רע בשכיניו. אבל לאומן, אם צריך הוא לתקן — יכול ליתן לאומן המכיר שהוא
43 נאמן, או להביא עדים — לכך יש לו חוקה שלא בעדים.
44 **אי** הכי אפילו בעדים נמי מתוך שיכול לומר החזרתיו לך בו — פירוש: בשלמא לרדיי דלא
45 מפליגנא בין יש עדים לאין עדים, אלא בראה הוא דמפליגנא, היכא דראה — אפילו
46 היכא דליכא עדים לא מוזקין, כדאמר אבוי בסמוך. והיכא דלא ראה — אף על גב דאיכא
47 עדים מוזקין במיגו דמצי באמר "החזרתיו לך". אלא לרדיי, היכא דאיכא
48 עדים

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60

בבא בתרא דף מה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלט

43 דַּאִיבָא – שיש עדים שמסר את החפץ לאומן לתקנו, והוא דְּרָאָה –
44 ואף על פי כן אין התובע יכול לטול את החפץ אלא אם ראה
45 אותו ביד האומן, כיון שבלא זה נאמן האומן לומר שקנה אותו
46 מתוך שהיה יכול לומר החזרתיו לך.
47 אביי מקשה על רבה: כיצד אתה יכול לומר שאם לא ראה את
48 החפץ ביד האומן אף שיש עדים, נאמן האומן לטעון שקנה את
49 החפץ, מתוך שהיה יכול לומר החזרתיו לך, וְהָאֵתְּ הוּא דְּאִמְרַת
50 – והלא אתה הוא זה שאמרת שהמפקיד אצל חבירו בפני עדים
51 צָרִיךְ לְפָרְעָו בפני עדים. משיב רבה: אִמְרַ לִּיה רבה לאביי, אכן
52 אמרתי שהמפקיד אצל חבירו בפני עדים צריך להחזיר לו בפני
53 עדים, אבל אחר כך הִרְדִּי בִי – חזרתי בי, ואני סובר שאינו צריך
54 להחזיר לו בפני עדים, ולכן אם לא היה רואה את החפץ אצל
55 האומן היה יכול האומן לומר החזרתיו לך, ומתוך שנאמן בטענה
56 זו, נאמן גם שאומר שקנה את החפץ.
57 רבא מטייע לרבה מברייטא אחרת, ומקשה ממנה על אביי: מַתִּיב
58 דְּבָא לְמִיּוּצֵי לְרַבָּה – רבא הקשה על שיטת אביי שאם ראו אצל
59 האומן את החפץ אינו נאמן אף אם לא היו עדים על המסירה,
60 וסייע לרבה שהאומן נאמן באופן זה, ממנה ששנינו מברייטא, הַנּוֹתֵן
61 מְלִיתוֹ – בגדו לְאִוְנָן לתקנו, ולאחר שתקנו ובא לשלם לו, הַאִוְנָן
62 אוֹמְרָ לְבַעַל הַבְּגָד שְׂתִימ – שתי סלעים קִצְצִית לִי תמורת התיקון,
63 וְחֵלָה – ובעל הבגד אוֹמְרָ לֹא קִצְצִיתִי לְךָ אֶלָּא סֵלַע אַחַת, ותבע
64 האומן את בעל הבגד בבית דין. הדין הוא, שְׂכָל זְמַן שְׁהַמְלִיתִי בְּיָד
65 הַאִוְנָן, עַל בְּעַל הַבֵּית מוֹטֵל לְהַבִּיא רְחִיב – עדים, שלא קצץ לו
66 אלא סלע אחת, משום שהאומן נאמן בטענתו מתוך שהיה יכול
67 לומר שקנאו מבעליו, והוא מוחזק בבגד עד כדי דמיו, ובעל הבגד
68 מוציא ממנו, והמוציא מחבירו עליו הראיה כמבואר להלן. ואם
69 האומן כבר נְתַבָּה לוֹ, הדין הוא כך, אם תבע שכרו בְּזַמְנוֹ – בזמן
70 שקבעו ביניהם שישלם לו, נִשְׁבַּע האומן שקצץ לו שתי סלעים
71 וְנוֹמַל אותן, כיון שבעל הבגד מודה לאומן שחייב לו מקצת,
72 והמודה במקצת חייב שבעה, והדין הוא שאם שכיר תובע מבעל
73 הבית שכר ביום שצריך לשלם, ובעל הבית מודה רק במקצת
74 ומתחייב שבעה, אין בעל הבית נשבע, אלא השבועה עוברת
75 לשכיר שנשבע ונוטל הכל. ואם כבר עָבַר זְמַנוֹ – הזמן שקבעו
76 ביניהם שישלם לו, ושקעה החמה של אותו יום, ורק אז נתן לו
77 בעל הבגד סלע אחת, נחשב האומן מבעל הבגד, וְהַמוֹצִיא
78 מְחַבְרֵוֹ עָלָיו הַרְחִיבָהּ, ועליו להביא עדים שקצץ לו שתי סלעים.
79 מבאר רבא את הראיה לרבה והקושיא לאביי: הִיכִי דְּמִי – באיזה
80 אופן מדובר מברייטא, אִי דַּאִיבָא עֲדִים – אם מדובר שיש עדים
81 שראו כשנתן את בגדו לאומן לתקנו, ומן הסתם גם שמעו כמה
82 התחייב בעל הבגד לתת לאומן תמורת התיקון, לִיחֵוּ עֲדִים מַאי
83 קְאָמְרִי – יראה הדיינים מה אומרים העדים, כמה התחייב בעל
84 הבגד לתת לאומן תמורת התיקון, ולפי זה יפסקו את הדין,

1 שהמפקיד אצל חבירו דבר בפני עדים אינו צריך להחזיר לו בפני
2 עדים, ולכן אתה אומר שהאומן צריך להיות נאמן מפני שהוא יכול
3 לומר לתובע 'חזרתיו לך' אף שאין עדות על כך. לֹא סְלֵקָא דְּעִתְקָה
4 – לא יעלה כן על דעתך, אֶלָּא הַמְּפָקִיד אֶצֶל חַבְרֵוֹ עֲדִים צָרִיךְ
5 לְהַחזִיר לוֹ בפני עדים, וממילא גם אינו נאמן לומר שקנה את
6 החפץ.
7 אביי מקשה על רבה מברייטא: מִיַּתִּיבִי – הקשה אֲבִי לרבה ממנה
8 ששנינו מברייטא, רָאָה אדם את עֲבָדוֹ בְּיַד אוֹמְן שמלמדו אומנות,
9 וכן אם ראה מְלִיתוֹ – בגדו בְּיַד בּוֹבֵס, ואִמְרָ לוֹ – לאומן או לכובס
10 'מַה מְיָבֵוּ – מדוע עבד או בגד זה אֶצְלְךָ', ואמר לו האומן או הכובס
11 'אֶתְּהָ מְכַרְתוֹ לִי' או 'אֶתְּהָ נָתַתּוּ לִי בְּמַתְנָה', לֹא אִמְרַ בְּלוֹם ואינו
12 נאמן, שכיון שאומנים הם, אין להם חזקה משום שהדרך לתת
13 להם דברים לתקן או עבד ללמדו אומנות. אבל אם האומן השיב
14 לו 'בְּפָנַי אִמְרַתְּ לִי לְמוֹכְרוֹ וְלִיתְנֵוּ (לו) [לִי] בְּמַתְנָה, דְּכִרְוִי קְיָמִין.
15 הַגְּמֵרָא מְבֹאֶרֶת בְּתַחֲזִילָה אֵת מְבֹרֵיתָא. מְבֹרֵרֶת הַגְּמֵרָא: מַאי שְׂנָא
16 רִישָׁא וּמַאי שְׂנָא סִיפָא – במה שונה הסיפא מהרישא, שברייטא
17 הדין שאינו נאמן ובסיפא נאמן. מְבֹאֶרֶת הַגְּמֵרָא: אִמְרַ רְבָהּ, בְּסִיפָא
18 מְדוּבַר בְּיִצְאָה הַעֲבָד או הבגד מְתַחַת יְדֵי אדם אַחַר וְרָאָה אותו
19 התובע אצלו, ושאל אותו מדוע הוא נמצא אצלו, וְקָאמְרַ לִיה –
20 והשיב לו אותו אַחַר, בְּפָנַי אִמְרַתְּ לוֹ לְאִוְנָן לְמוֹכְרוֹ לִי וְלִיתְנֵוּ לִי
21 בְּמַתְנָה, ואנו אומרם מיֵּנֵוּ דְּמַי בְּעֵי אִמְרַ לִיה מִיָּנֵה וְכַתְּיָה –
22 מתוך שאם היה רוצה היה יכול לומר לתובע קניתי אותו ממך,
23 והיה נאמן כיון שהוא מוחזק בידו, לכן בִּי אִמְרַ לִיה נְמִי – גם
24 כשאומר לתובע בְּפָנַי אִמְרַתְּ לוֹ לְאִוְנָן לְמוֹכְרוֹ או ליתנו לי במתנה
25 דְּכִרְוִי קְיָמִין וְכַתְּיָה – ונאמן, אף שהודה שמתחילה מסרו לאומן.
26 אביי מסיים את קושייתו: קְתַנִּי מִיָּהָת – מכל מקום שנינו בְּרִישָׁא,
27 שרק אם רָאָה את הדבר אצל האומן אין האומן נאמן ששלו הוא.
28 ויש לברר, הִיכִי דְּמִי – באיזה אופן מדובר, אִי דַּאִיבָא עֲדִים – אם
29 מדובר שיש עדים על מסירת החפץ לאומן, לְמַה לִּי – מדוע רק אם
30 רָאָה את החפץ אצל האומן אין האומן נאמן בדבריו, יָתִי עֲדִים
31 וְנִשְׁקֹל – ביא התובע עדים שמסר לו את החפץ לתיקון, ויטלו,
32 אֶלָּא לֹא – האם לא מדובר דְּלִיבָא עֲדִים – שאין עדים על מסירת
33 החפץ לאומן, וְכִי רָאָה מִיָּהָת תְּפִיס לִיה – ומכל מקום כשראה
34 התובע את החפץ אצל האומן יכול לתפוס וליטלו, ואין האומן
35 נאמן לטעון שקנה אותו, וקשה על דברי רבה שכשאין עדים על
36 מסירת החפץ לאומן, האומן נאמן לטעון שקנה אותו, בין אם ראה
37 את החפץ ביד האומן ובין אם לא ראה.
38 רבה מתרץ את קושיית אביי, וחוזר בו מדבריו לעיל: לֹא – אין
39 הביאור מברייטא שאין עדים על מסירת החפץ לאומן, אלא
40 לְעוֹלָם אם אין עדים על מסירת החפץ לאומן, אף שהתובע ראה
41 את החפץ אצל האומן, האומן נאמן לטעון שקנה אותו, מתוך
42 שהיה יכול לומר שלא טל אותו ממנו כלל, ומברייטא מדובר

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר שני, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד נשיא קהלת ברצלונה

שלום וברכה!

מכתבו בו כותב על דבר ביקור הרב מיכאל שליט"א ליפסקר נתקבל באיחור, ומצדי נתעכב המענה כי חכיתי על מכתב הרב ליפסקר לדעת הסכויים למלא משאלותם.

לצערי, כנראה ממכתב הרב ליפסקר, אין לו לעת עתה אברך מתאים מבין תלמידיו שיוכל למלא כל התנאים הדרושים. אף על פי כן בקשתיו להוסיף להשתדל בזה. ובדאי גם כי מצדו יעשה כל התלוי בו, כיון שחינוך מסורתי הוא הכרח חיוני וקיום הקהלה תלוי בזה. ותקותי שבהשתדלות בדרך הטבע ובהחלטה נחושה יעלה בידם להשיג אדם מתאים לאותה איצטלא וחפץ ה' בידם יצליח.

ברכה לבשורות טובות ולחג פורים שמח.

1 אלא לאו דליכא עדים - עדי מסירה, ואף על גב דראה. וקתני אומן מהימן -
2 דקתני על בעל הבית להביא ראיה, כרבה, ותיובתא דאבי דאמר: לא מהימן היכא
3 דראה. דליכא עדים ולא ראה - ודברי הכל מהימן, דמצי אמר "לא היו דברים
4 מעולם". הא אחר - איניש בעלמא, דלאו אומן. היכי דמי - דבאומן אין לו

5 חזקה, ואחר יש לו חזקה. אי דאיכא עדים
6 - שמסר בעל הבית לאומן בפניהם. והוא
7 דראה הטלית עכשיו בידו - אם כן היאך
8 דייקנן: אחר יש לו חזקה? הא כיון דאיכא
9 עדים דבתורת פקדון בא לידו, וגם רואל:
10 אותו עכשיו בידו, דלא מצי למימר "החזרתיו
11 לך" - הא ודאי לא מהימן לומר "לקוח הוא
12 בידי", דמאי שנא מאריס ואפוסטרופוס שאין
13 יכולין לומר "לקוח הוא בידי?" הוא ליכא
14 למימר דבדאיכא עדים ולא ראה מיירי,
15 והלכך אחר מהימן. דהא אפילו אומן נמי
16 מהימן דבתורת פקדון, דהא אוקמינן רואל:
17 המפקיד אצל חבירו בעדים - אין צריך
18 להחזיר לו בעדים, ומיגו דמצי אמר "החזרתיו
19 לך", כי אמר נמי "לקוח הוא בידי" - מהימן.
20 אלא לאו דליכא עדים - בשעת מסירה.
21 והלכך, אף על גב דרואין אנו בידו דאחר -
22 יש לו חזקה. דכיון דלאו אומן - יכול לומר
23 "לקוח הוא בידי" כדיון כל הקונן מטלטלין
24 מחבריהן, שאין צריכין עדים, אלא מכיון
25 שהוא מוחזק בו - יכול לומר: שלי הוא,
26 שלקחתו ממך. וקתני אומן אין לו חזקה -
27 היכא דליכא עדים ויכא ראה, כאביי,
28 תיובתא דרבה - דאמר: לעולם מהימן אומן
29 עד דאיכא תרתא. והשתא שמעינן מהכא
30 דהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך
31 להחזיר לו בעדים, דהא חרר ביה רבה לגבי
32 דאבי, וביהומבר את הבית" לקמן (ע, א)
33 פסקין שאפילו המפקיד אצל חבירו בטרם -
34 אין צריך להחזיר לו בעדים. ומדקאמר גמרא:
35 אי דאיכא עדים אחר אמאי מהימן, מיניה

36 שמעינן שהמפקיד אצל חבירו בעדים ועדיין ישנו לפקדון בידו לפנינו, שאינו יכול
37 לטעון "החזרתיו לך" ולטעון "שמכרו לי אחר כך" - אינו נאמן. והני מילי -
38 בשראא ותפס. אבל אם לא ראה (ותפס) - מהימן, מיגו דאי בעי אמר "החזרתיו
39 לך" כי אמר "מכרת אותם לי" - נאמן, ובשער. והני מילי שהפקיד אצלו בעדים,
40 אבל אם ראה טליתו ביד חבירו, ומכירין בו עדים שהיה של זה הוה טעון לזה "מה
41 טביו אצלך" ואמר לו "לקוח הוא בידי" - הוא נאמן. דאין לו נאמן לומר "הפקדתו
42 אצליך", מאחר שאין לו עדים. והני מילי - שמצא טליתו ביד חבירו ושאינו אומן,
43 אבל ראה טליתו ביד אומן, ואמר אומן "לקוח הוא בידי" - אינו נאמן, אלא אם
44 כן יש לו עדים שלקחו מזה בפניהם (ובא הלא ונטל את שלו) ואף על פי שלא
45 מסר לו בעדים. אבל אם לא ראוהו בידו - נאמן האומן לומר "לקוח הוא בידי",
46 ואף על פי שמסר לו בעדים. דימיגו דמצי טעין "החזרתיו לך", כי אמר נמי "לקוח
47 הוא בידי" - נאמן. והני מילי דאומן אין לו חזקה - בכלים שאותו אומן ראי
48 לתקן, ונתן לצבע בנד לצבעו, וטלית לוכסו, וכן חלקו וכל בגדים בני כבוש, ולעבר
49 ערות. והני מילי שיש חילוק בין אומן לבעל הבית - בדברים שאיך עשויו להשאל
50 ולהשכיר. אבל דברים העשוין להשאל ולהשכיר - לא שנא אומן ולא שנא כל
51 אדם, אם אמר "לקוחין הן בידי" - אינו נאמן, במסכת שבעות (מו, ב). בבית
52 האומן - שנתן לו האומן טלית של אדם אחר. הרי זה ישתמש בהן - עד שיבא הלה,
53 דאיכא למימר: האומן נתן לו זה מדעת. אמר רב חיאי - טעם דירשא בא לפרש, מאי שנא מיספא: וכי אין אדם עשוי בו. והלכך, איכא למימר שהאומן מכר טלית אחת שהוא
54 מתקן במצות בעל הבית, שצוה לו למכור, וטעה האומן ומכר טליתו של זה, ונתן לו טלית זו מדעת, עד שיחזיר לו את שלו. וכיון דמדעתו נתן לו - מותר להשתמש בה. מה שאין
55 כן בבית האבל ובבית המתה. לא שנו - דמותר להשתמש, אלא שנתן לו האומן עצמו. דאיכא למימר מדעת עשה. אבל - אם נתנו לו לזה אשתו ובניו של אומן - לא ישתמש,
56 דאיכא למימר מיטעא טעו. והוא נמי - אומן. לא אמרין - דאם נתן הוא מותר להשתמש בו, אלא דאמר ליה "הילך טלית זו", דאיכא למימר דלהכי לא אמר ליה "טליתך" - שאין
57 זו שלו, ומדעת נתן לו חליפי טליתו שלו. אבל אם אמר לו חילף טליתך - כסבור הוא שזו היא שלו, וטעות הוא, ואסור להשתמש שלא מדעת. וכן הלכה. רמאי דפומבדיתא -
58 האומנין שמביאין לתן גוברים לתן, כדאמרינן התם (חולקין קבו, א): פומבדיתא לוויח - אשני אושפיוחן. אמר ליה - בעל הבית. הב לי סבילאי - טלית, שמסרת לי לתן. ודחיוה
59 נבך - בגד אחד ראו, והוא שלי. ומיהו, העדים אין מכירין בו יפה אם זה הוא. אפקניה נחויניהו - הוציא אותו, שיראו עדים שאתה אומר אחרתהו הוא. ואמת דברין, והוציא עצמן
60 מן החשב. איברא לא מפיקתא ליה - באמת לא ארציבנא. בשביל טענותך של האב אראה לך ממון אחרים: וזהו הרמאות, דלא לשם שמים מתבוקן, אלא לגנוב את טלית חבירו
61 מתבוקן. שפיר קאמר ליה - האומן. כך השיב רבא לאביי, שאף על פי שרמאים הן - הדין עמם, דאפילו כשרים שבשיראל יכולין לטעון כן.

1 דמהימן, ואין כאן שום חידוש. אלא ודאי איירי בראה, ואפילו הכי אומן מהימן.
2 ומשני: לעולם בדליכא עדים, ולא ראה. ולא תני לירשא לשום חידוש, אלא, משום
3 סיפא דבעי לאשמעינן דינא בנתנה לו - וגם נמי רישא כל זמן שהטלית ביד אומן,
4 אף על גב דפשיטא היא. ואין להקשות במאי דמשני אביי: אמאי נקט בסיפא "נתנה
5 לך"י? הוה ליה למיתני "ראוהו בידו", אף על פי
6 שהטלית ביד אומן הוא לא נתת תנא
7 לאשמעינן מידי בדניא דראה, ולהכי קתני
8 נתנה לו. והוא הדין דנתנה נמי בנתנה דמי,
9 שהיה צריך לנתנה לו על כרחו.

10 אלא לאו דליכא עדים - הקשה רבנו יצחק בן
11 מרדכי: הדיכי מצי לאורוי בדליכא עדים
12 - אם כן אמאי בומנו נשבע ונטלה לא אמרינן
13 בריש "כל הנשבעין" (שבעות מה, ב) דאם שכרו
14 שלא בעדים, מתוך שיכול לומר "לא שכרתוך
15 מעולם" יכול לומר לו "שכרתוך ונתתו לך שכרך"
16 ואומר רבנו יצחק: דלא קשה מידי; הודא -
17 דפלוגתא היא התם. ועוד: דהכא ליכא האי מיגו,
18 כיון שמודה במקצת, ואי אמר "לא שכרתוך
19 מעולם" - הוי כופר בכל, וחזקה דאין אדם מעז
20 פניו בפני בעל חובו.

21 אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה -
22 ונראה דברא מיירי. דאי בלא ראה -
23 אומן נמי יש לו חזקה, מיגו דאי בעי אמר
24 "החזרתיו לך", דאין צריך להחזיר לו בעדים. אלא
25 דאי בראה מיירי, אם כן אחר אמאי יש לו חזקה,
26 כיון דאיכא עדים דבתורת פקדון בא לידו ולא
27 מצי למיטען נמי "החזרתיו לך" - שהרי ראה.
28 ופירוש רבינו תם נראה לרבינו יצחק מאד רחוק,
29 על כן לא כתבוינו. וכי אין אדם עשוי לומר
30 לאומן מכור לי טליתי - וטעה אומן ומכר את של
31 זה, שהיה סבור למכור את של חבירו, ונתן לו את
32 של חבירו תחתיו. אבל אם לא היה עשוי לומר
33 לאומן למכור - לא היה מותר מחמת שטעה
34 אומן ונתן את שלו לחבירו, דהוי כנתחלפו לו
35 בבית האבל או בבית המשתה, וסופו שיחזיר
36 חבירו את שלו לאומן, ויחזרו ויבטעו ממנו טליתו.

37 הא אית לי סהדי דחזיוה גבך - פירוש: טלית שהיו בו סימנים כעין שלי. ולא שהיה להם
38 טביעות עין שהיו מכירים שהיא שלו.

39 שפיר קאמר ליה - דלא משור ראה, מאי טעמא - דראה תניא. תימה לרבינו שמשון בן
40 אברהם: דמאי בעי למימר? אי בעי למימר שפיר קאמר דלא משור ליה ראה, דלא
41 בעי לאפקדי נחזיויה, דמה צריך למימר עלה ראה תניא - פשיטא, דאי מפיך ליה ויכירוה
42 שהיא שלו דחייב לחזיויה, שהרי כבר ואמר "לא היו דברים מעולם" ונראה לו לפרש אומן,
43 שפיר קאמר, כלומר שטעון טענה זו "לא היו דברים מעולם", דעל ידי כך לא משור ליה ראה,
44 הואיל ולעדים לא היה בה טביעות עין, ויכול לומר אחר חדה. אבל אי הוה טעין "לקוח הוא
45 בידי" - לא היה נאמן, דאין לו עד מיגו דאי בעי אמר "החזרתיו לך" או "לא היו דברים
46 מעולם", דירא לומר כן הואיל ויש עדים שראו טלית כמותו שהוא שלו בידו. והשתא אתי
47 שפיר דקאמר: מאי טעמא ראה תניא. כלומר, אף על פי שאינה ראייה גמורה של טביעות
48 עין, אלא שהיו בה סימנים כמו שלו, דראה דקתני בביתא - משמע ליה בכל ענין ראייה
49 (גמורה) אינו נאמן לומר "לקוח הוא בידי".

שלח

גמרא, ומדעת נתן לו זה מדעת. אמר רב חיאי - טעם דירשא בא לפרש, מאי שנא מיספא: וכי אין אדם עשוי בו. והלכך, איכא למימר שהאומן מכר טלית אחת שהוא
מתקן במצות בעל הבית, שצוה לו למכור, וטעה האומן ומכר טליתו של זה, ונתן לו טלית זו מדעת, עד שיחזיר לו את שלו. וכיון דמדעתו נתן לו - מותר להשתמש בה. מה שאין
כך בבית האבל ובבית המתה. לא שנו - דמותר להשתמש, אלא שנתן לו האומן עצמו. דאיכא למימר מדעת עשה. אבל - אם נתנו לו לזה אשתו ובניו של אומן - לא ישתמש,
דאיכא למימר מיטעא טעו. והוא נמי - אומן. לא אמרין - דאם נתן הוא מותר להשתמש בו, אלא דאמר ליה "הילך טלית זו", דאיכא למימר דלהכי לא אמר ליה "טליתך" - שאין
זו שלו, ומדעת נתן לו חליפי טליתו שלו. אבל אם אמר לו חילף טליתך - כסבור הוא שזו היא שלו, וטעות הוא, ואסור להשתמש שלא מדעת. וכן הלכה. רמאי דפומבדיתא -
האומנין שמביאין לתן גוברים לתן, כדאמרינן התם (חולקין קבו, א): פומבדיתא לוויח - אשני אושפיוחן. אמר ליה - בעל הבית. הב לי סבילאי - טלית, שמסרת לי לתן. ודחיוה
נבך - בגד אחד ראו, והוא שלי. ומיהו, העדים אין מכירין בו יפה אם זה הוא. אפקניה נחויניהו - הוציא אותו, שיראו עדים שאתה אומר אחרתהו הוא. ואמת דברין, והוציא עצמן
מן החשב. איברא לא מפיקתא ליה - באמת לא ארציבנא. בשביל טענותך של האב אראה לך ממון אחרים: וזהו הרמאות, דלא לשם שמים מתבוקן, אלא לגנוב את טלית חבירו
מתבוקן. שפיר קאמר ליה - האומן. כך השיב רבא לאביי, שאף על פי שרמאים הן - הדין עמם, דאפילו כשרים שבשיראל יכולין לטעון כן.

שֶׁלַח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב - רב נחמן סתם שבכל גמרא הוא רב נחמן בר יעקב, תדע, דבכל הגמרא לא תמצא רב נחמן בר יעקב נזכר שמו ושם אביו אלא אם כן יש רב נחמן אחר אצלו, כי הכא. ובירושלמי פליגי בכל מקום רב נחמן בר יעקב ורב ששה, משמע דהוא רב נחמן סתם, דהוא בר פלוגתיה דרב ששה בגמרא שלנו. ולא

כמו שמשמע מן פירוש הקונטרס סתוף פרק "כל הגט" (גיטין לב, ב) דרב נחמן בר יצחק היה תחילה דבי נשיאה, דהיינו רב נחמן סתם, כדמוכח ב"הורן הירושבי" (תולין קכד, ב). ועוד דאמרין ב"השולח" (גיטין לט, ב): אמר רב נחמן בר יצחק אנא אמינא ואין הלכה, ורבנן דאתו ממחא אמרי משמיה דרב נחמן הלכה. אלמא רב נחמן סתם לאו היינו רב נחמן בר יצחק, ובפרק "מי שהוציא אדון" (עירובין מג, ב) אמר: יתיב רב נחמן בר יצחק אחריו דרבא, וייתיב רבא קמיה דרב נחמן, וכן ברבא מן מנות "אמר רבא אמר רב נחמן". ורב נחמן בר יצחק היה תלמידיה דרבא, כדמשמע ב"לא יחפר" (בבא בתרא כב, א) ואין להאריך.

הא דאית ליה פירא בארעא - לא עידי. דנוגע בעדות הוא. לפי שדה נתן לו למצפה לשלש ולרביע, ואם זוכה המעטר - הוי שלא ברשותו ירד, וידו חוב וטרף ממנו. ולא ידא לא ממה פירא בארעא - לא חייש אם יסלקוהו, דכמה שדות ימצא באריסות.

לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי אבל לית ליה ארעא אחרית לא עידי - פירש הקונטרס: משום דחייש שמא יבא בעל חוב וטרף ממנו, ולא ידא לא ממה לגבות מן המוכר. וקשה לרבינו יצחק: דאם כן אפילו אית ליה ארעא אחריתי נמי, דכי היכי דחייש לבעל חוב קטן - הכי נמי נידוש לבעל חוב גדול, שיהא חוב כנגד שני קרקעות אלא נראה

לרבינו יצחק, דאף על גב דלעיל (מוד, א) גבי מוכר שדה שלא באחריות אמרינן שאין מעיד לו עליה, מפני שמעמידה בפני בעל חוב - התם דרבי חיישין לבעל חוב, לפי שאדם יודע אם יש לו בעלי חובים אם לאו, וכשנאמר ואריס שבא להעיד - אנו חוששים שכלך מעיד, לפי שרוצה להעמידה בפני בעל חובו. והתם, אפילו אית ליה ארעא אחריתי - לא עידי, דחיישין שמא יש לו לבעל חוב גדול. וכן אומר רבינו שמשון בן אברהם, דמשמע לעיל, כי פרקי: וכי קנו מידו מאי הוי, הרי מעמידה בפני בעל חובו ולא משני. כגון דאית ליה ארעא אחרית. והא דקאמר לעיל: אי דאית ליה ארעא אחרית - עליה דהר, לא תקש האיך הדר עליה, שמא יש לו בעל חוב גדול - דחכי פירושו: אי אית ליה ארעא אחרית כדי כל החוב - עליה דהר, ואי לית ליה ארעא אחרית כדי כל החוב - מאי נפקא מינה: אבל אין לחש שהלוקח מעיד לפי שיהיה לבעל חוב של מוכר ממה לגבות, דאין הלוקח יודע אם יש למוכר שום בעל חוב. אלא היינו טעמא דאין הלוקח ראשון מעיד ללוקח שני: אף על גב דלא חייש לבעל חוב, מיהו חייש שמא קרקע גוולה היא, והיוס אז מחר יבא הגנול ויחנהו, ולא יהיה לו ממה לחזור על המוכר היבא דלית ליה ארעא אחרית למוכר. ואם תאמר: ומלוא וערב (הלוקח) אמאי מעידים ללוה? אף על גב דאית ליה ארעא אחרית, נידוש שמא היא גוולה, וכשיבא גנול ויחנהו - לא יהיה לו ממה לגבות. כדחיישין לחז גנול גבי לוקח - הכי נמי נידוש גבי ערב ומלוא יש ליה, ודבשום מקום אין המלוא וערב והלוקח וחושבין, כל זמן שאחריות שלון קיים. לוקח ראשון מעיד ללוקח שני - קשה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי לא קאמר: לוקח מעיד למוכר, והוא דאית ליה ארעא אחרית, בין לפירוש (רש"י) וצריך להיות: משב"ם בין לפירוש רבינו יצחק.

קבלן

"רַאָה" תַּנְיָא. אָמַר רַב אֵשִׁי: וְאִי חֲפָיִם - מְשׁוּי לַיָּה רַאָה, דָּאָמַר לַיָּה: אַמְּאִי תַּפּוּסַת לַיָּה, לָאָו מְשׁוּם דָּאִית לָךְ גַּבְּיָא? הַשְׂתָּא אַפְקִינָהּ וְשׁוּמְיָנָהּ, וְשָׂקוּל אַתָּה דִּידָךְ וְאֶשְׂקוּל אֲנָא דִּידִי. אָמַר רַב לַיָּה רַב אֶהָא בְּרִיה דִּרְב אֹרְיָא לְרַב אֵשִׁי, מַצִּי אָמַר לַיָּה: לָא צְרִיקָנָא לְשׁוּמָא דִּידָךְ, כִּפֶּר שְׂמוּהָ קִפְּוָא דִּקִּפְּוָא. "אָרִיס אִין לֹ חֹקָה". אַמְּאִי? עַד הָאִידִנָּא פִּלְגָּא וְהַשְׂתָּא פוּלְהָ אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: בְּאַרְיִסֵי בְּתֵי אָבוֹת. אָמַר רַב נְחֻמַּן: אָרִיס שְׁהוֹרִיד אָרִיסִין תְּחַתּוֹ - יֵשׁ לֹ חֹקָה; מָּאִי מַעְמָא? דָּלְאָ עֲבִיד אִינְשׁ דְּנַחְתֵּי אָרִיסֵי לְאַרְעֵיהּ וְשִׁתִּיק. אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: אָרִיס שְׁחֵלַק לְאַרְיִסִין - אִין לֹ חֹקָה; מָּאִי מַעְמָא? אִימֹר הַרְמִנְיָא בְּעַלְמָא שְׁוִיָּהּ. שֶׁלַּח לַיָּה רַב נְחֻמַּן בְּרַב חֲסָדָא לְרַב נְחֻמַּן בְּרַי עֵיָקֵב, וְלַמְדוּנוּ בְּבִינוּ: אָרִיס מְעִיד אִו אִינוּ מְעִיד? הָהּ וְיָתִיב רַב יוֹסֵף קַמְיָה, אָמַר לַיָּה, הָכִי אֶמְּוֹאֵל: אָרִיס מְעִיד. - וְהַתְּנַיָּא: אִינוּ מְעִיד - לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִיכָּא פִּירָא בְּאַרְעָא, וְהָא דְּלִיכָּא פִּירָא בְּאַרְעָא. (עַמּוּלֶק סִימֹן) תְּנוּ רַבְּנַן: עַרְב מְעִיד לְלוֹה, וְהוּא דָּאִית לַיָּה אַרְעָא אַחֲרֵיתָ; מְלוּה מְעִיד לְלוֹה, וְהוּא דָּאִית לַיָּה אַרְעָא אַחֲרֵיתָ; מְעִיד לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי, וְהוּא דָּאִית לַיָּה אַרְעָא אַחֲרֵיתָ; קַבְּלָן

ראה תניא - ראה תליתו ביד האומן - שרואה עבשיו, ובעדים. אבל זה אינו רואה תליתו ביד זה האומן, וגם העדים כשראוה לא הכירוהו אם זה הוא. ואי הכים - התובע, מצוי משוי ליה ראה - יוכל לשתדל לאומן בדברים עד שיראהו לו בפני עדים, וכיון שיראהו - יוכל להוציא ממנו, דאומן אין לו חזקה היבא דראה. דאמר ליה - דרך ערמה בחשאי. אמאי תפסת - תלית דיד, לאו משום דאית לך - זוזי גבאי, ואתה ירא שלא אכפור בך - איני כופר בך, ואף אתה אל תכפור לי ולעכבה בהיתר כנגד מה שבאי חייב לך. אפקה בפני בני אדם שבקיאין בשומא, ונשימיהה, ושקול דידך, והחור לי המתור אם יש יותר. פצי אמר ליה ב' - כלומר, גם האומן כל שכן שיהא ערום ומכיר בערמתו, והוא: לא צריכנא לשומא דידך, כבר שיממה ראשונים לפני בואך, ואין שוה כלום יותר מן החוב שאנתה חייב לך. אריס - שידועין מה שבאריסות ירד לשדה זו - אין לו חזקה. אמאי - אין לו חזקה? הלא עד האינא שדיה באריסות - פלגא דיה נוטל כדון אריס, והשתא אבלה כולה שלש שנים, וזו אה דרך אריסים, והיה לו לבעל השה למחות. אמר רבי יוחנן - מתיניתין באריסי בתי אבות מיירי, ורגלין לשמור שדות של משפחה זו ועמלם זון והתוחין באריסות, ולא היו יכולים להחליפו באריסים אחרים. ואותן אריסים נוהגים לאכול כל הפרות שתים ושלוש שנים, ואחרי כן יאכלו הבעלים כמו כן, הלכך אין להם חזקה. אבל שאר אריסין יש להן חזקה. אריס - של בתי אבות, שהוריד אריסין תחתיו אותן שלש שנים שהיה לו לאכול, והוא לא עשה עמוך כלום. יש לו חזקה - דלא עבדי בעל הבית דנחתי אריסין נכרים בארעה בלא רשותו ושתיק, שמא יקלקלו שדותיו, אלא אם כן עושה האריס עצמו עמוך ורואה מה הם עושים, כדלפקיה. אריס - של בתי אבות. שחלק לאריסין - לכל אחד מסר לעשות חלקו בשדה, וגם הוא עושה עמוך. אין לו חזקה - דאף על גב דהויבא דהוריד תחתיו יש לו חזקה - הכא אין לו חזקה, דכחאי גונא לא קפיי בעל השה, מאחר שגם הוא עושה עמהן. ואיכא למימר הרמניא שוויה - רשות נתנו לו להוריד אריסין עמו אם טורח הוא לו לעשות לבדו. אריס - שהורידוהו רבון, ובא שמעון לערער עליו, מי מצוי אריס להעיד לו לראובן להעמיד בידו מי היו גונג בערות, משום דנוגה מן פירות השה, או לא? אמר ליה - רב יוסף דיתבי קמיה, הכי אמר שמואל בר. האי דאיכא פירא בארעא - שעדיין לא נטל האריס חלקו - דנחיה ליה התיקו ביד רבון, דאי שקל ליה שמעון - טולום אה פירות, כדון גנול. דליכא פירא בארעא - וגם לא טרח בה האריס כלום בשנה זו - מצוי להעיד, דלא מרזח מידי בהאי עדות. ואם משום שאם נשאר הקרקע ביד רבון היה מורידו באריסות - הרבה ימצא שדה באריסות. וגם מי יודע אם יעשנו אריס שלו, אם ירצה - יעשה, ואם ירצה - יחדל. ערב - של לוח כנגד המלוא, מעיד ללוה על קרקע שלו להוציאה מן המערער. ואימת מעיד? והוא דאית ליה - ללוה. ארעא אחריתי - שיוכל המלוה לגבות הימנה חובו ויפטר הערב, ומצא שאין הערב מרזח כלום כמה שמעמיד שדה זו ביד לוח. והא ליכא למימר דלכך מתחייב הערב - דנחיה ליה שיהו שדות הרבה ביד הלוח, שאם חייב הלוח עדיין לבעל חוב אחר שיגבה תחלה קרקע האחת, ויגבה הערב קרקע השנית, ונוגע בעדותו הוא. ליכא למימר הכי, דכולי האי לא חייש, שמא לא יפרע הלוח כוונתו, ואם תמצו לומר לא יפרע - שמא יבא מלוא אחר ויגבה ואחר כך יבא מלוא זה ויפרע ממנו. שני חששות לא חייש, והלכך לאו נוגע בעדותו הוא. וכי האי גונא איכא לתרצוי גבי מלוה מעיד ללוה, לוקח ראשון מעיד ללוקח שני - כגון רבון שבמכר שדה אחת ללוח, ואחר כך שדה אחת ללוח, והוא מעיד לו לוי ליהודה, דהיינו לוקח ראשון מעיד ללוקח שני, ומצינו לו שדה אחת וראת דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת שלקח מראובן, שיוכל בעל חוב רבון לגבות חובו הימנה. כדון בעל חוב שגובה מלוקח אחרון ומצינו לו גובה משלפניו. והלכך, כיון דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת המשועבדת לבעל חוב דראובן, אי נמי יש לו לראובן קרקע אחרת בת חרוין, דליהדר עלה בעל חוב ידידיה - מצוי לו ללוקח ליהודה אהך קרקע. דלאו נוגע בעדותו הוא, דהא אפילו מפיק ליה מערער מיהודה - לא אתי בעל חוב דראובן וטרף מלוה, אלא מקרקע אחרת שיש לו ליהודה מראובן, או לקרקע אחרת שיש לו לראובן עוד. אבל אי ליכא קרקע אחרת - לא מסהדי לוי ליהודה, מפני שמעמידה לוי בפני בעל חוב דראובן, פן יבא וטרף הימנו. דווקא לוקח ראשון אין מעיד ללוקח שני והיבא דלית ליה ארעא אחריתו, אבל לוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפילו היבא דלית ליה למוכר קרקע אחרת, דהא בעל חוב דמוכר לעולם אלוקח שני הדר, בין שיש קרקע ללוקח ראשון ובין אין לו, והלכך לא מרזח מידי בעדותו. וכגון שמכר מוכר ללוקח ראשון שלא באחריות, אבל אם מכר לו באחריות - לא מסהדי ליה שני לראשון, אלא אם כן יש לו קרקע למוכר דליהדר לוקח ראשון עליו. דנוגע בעדותו הוא, דחייש דאי נפקי ליה מלוקח ראשון עליואי, שקניתי אחריו קרקע המשועבדת לו כן נראה בעיני.

קבלן

45 שיעבדו בהם עמו, כיון שקשה לו לעבוד לבד, מאחר שהאריס
 46 עצמו עובד עמהם, ואין זו ראייה חזקה.
 47 אגב שדנה הגמרא בדין חזקה באריס, היא דנה בדין עדות האריס
 48 על השדה שעבד בה: שְׁלָה לִיה רב נְחָמָן בְּר רב הַסָּדָא לְרַב נְחָמָן
 49 בְּר יַעֲקֹב, לְלַמְדֵינוּ רֵבִינוּ, האם אַרְיִים מְעִיד בבית דין על השדה
 50 שעובד בה, שהיא שייכת לאדם שהורידו ולא לאדם אחר, או
 51 שאִינוּ מְעִיד עליה, כיון שהוא נוגע בעדותו, שהרי אם לא יעיד
 52 יזכה המערער בדין, ויטול הלה את השדה עם פירותיה ולא יקבל
 53 את חלקו. כשהגיעה השאלה לפני רב נחמן בר יעקב, הָוּה הַתִּיב רַב
 54 יוֹסֵף קָמְיָה - ישב רב יוסף לפניו, וְאָמַר לִיה רב יוסף, הֲכִי אָמַר
 55 שְׁמוּאֵל, אַרְיִים מְעִיד, כיון שאין לו כלום בגוף הקרקע אלא רק
 56 בפירותיה.
 57 מקשה הגמרא: וְהִתְנָא בברייתא שאריס אִינוּ מְעִיד. מתרצת
 58 הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא - מה ששנינו בברייתא שאריס אינו מעיד,
 59 היינו באופן דְּאִיכְא פִּירָא בְּאַרְעָא - שצמחו כבר פירות בשדה
 60 לאחר שעבד בה האריס, והוא חושש שמא יזכה המערער בדין,
 61 ויטול את השדה עם פירותיה, בדין נגזל שזרע הגולן פירות
 62 בשדהו. וְהָא - ושמואל שאמר שאריס מעיד, היינו באופן דְּלִיכְא
 63 פִּירָא בְּאַרְעָא, וגם עדיין לא עבד בה האריס, וכיון שאין לו נגיעה
 64 בעדותו, נאמן.
 65 הגמרא מביאה ברייתא בענין עדות באופנים דומים: (עֲמִלֶּךָ סִימָן
 66 - סימן הדינים בברייתא הבאה הוא: ערב, מלוה, לוקח, קבלן). תְּנִי
 67 רַבֵּנּוּ, עֶרֶב על הלואה, שאם לא יפרע הלוח יוכל המלוה לגבות
 68 ממנו, מְעִיד ו-נאמן להעיד| לְלוּהָ על קרקע שבחוקתו ששייכת לו
 69 ולא לאדם אחר. וְהוּא דְּאִית לִיה אֲרֵעָא אַחֲרִיתִי - ובתנאי שיש
 70 ללוה קרקע אחרת חוץ מקרקע זו, אך אם יש לו רק את הקרקע
 71 הזו הערב נוגע בעדותו, שעל ידי שתשאר הקרקע בחוקת הלוח
 72 יגבה המלוה את חובו ממנה, ולא יגבה מהערב.
 73 וכן מְלוּה מְעִיד לְלוּהָ על קרקע שבחוקתו, ששייכת לו. וְהוּא דְּאִית
 74 לִיה אֲרֵעָא אַחֲרִיתִי - ובתנאי שיש ללוה גם קרקע אחרת, שאם לא
 75 כן הוא נוגע בעדותו, שעל ידי שתשאר הקרקע ביד הלוח יוכל
 76 לגבות ממנה את חובו.
 77 וכן לִזְכָּת רְאשֹׁן - אדם שקנה ראשון שדה מחבירו, מְעִיד לְלוּקַח
 78 שְׁנֵי - לאדם שני שקנה שדה מאותו מוכר, ששדה זו היתה שייכת
 79 למוכר ומכרה לזו, ואינה שייכת למערער שאומר שהיא שלו.
 80 וְהוּא דְּאִית לִיה אֲרֵעָא אַחֲרִיתִי - ובתנאי שיש למוכר קרקע אחרת,
 81 או שיש ללוקח השני שדה אחרת שקנה מאותו מוכר, שאם לא
 82 כן, יתכן שמעיד שהקרקע שייכת לשני כיון שחושש שיבוא
 83 המלוה של המוכר לגבות את חובו, ואם לא ימצא אצל המוכר
 84 כסף או קרקע יבוא לגבות מהלוקחות, והדין הוא שהבעל חוב
 85 גובה תחילה מהלוקח השני (ב"ב ח), ונוח ללוקח הראשון שאכן
 86 תהיה קרקע ביד הלוקח השני ויגבה ממנו הבעל חוב, ולא יבוא
 87 לגבות ממנו.

1 שהרי 'רְאָה' תְּנֵיאָא - שנינו בברייתא (מה) שרק אם ראו העדים את
 2 הטלית אצל האומן אינו נאמן שמכרו לו, וכאן לא ראו אותה אלא
 3 טלית דומה לה, ויכול האומן להכחיש שקיבל ממנו טלית.
 4 אָמַר רב אִשִּׁי, וְאִי הָכִיס - ואם התובע חכם, מִשְׁוִי לִיה רְאָה - יכול
 5 לגרום שיראו העדים את הטלית, דָּאִמַר לִיה בחשאי ובערמה,
 6 אֲמַאי תְּפִיסַת לִיה - מדוע הנך תופס את טליתי, לֹא מִשּׁוּם דְּאִית
 7 לְךָ נִפְּאִי - האם אין זה משום שאני חייב לך מעות, ואתה ירא
 8 שאכפור בהם, לא אעשה כן, אלא הֲשִׁתָּא אֲפִקְיָנְהוּ וְשִׁימְיָנְהוּ -
 9 תוציאנה עתה ונשום אותה, שְׁקוּל אִתָּה דִידֶךָ - טול אתה את חובך
 10 מהטלית, וְאֲשִׁקוּל אֲנָא דִידִי - ואני אטול את שלי, שאם טליתי שזה
 11 יותר מחובי, תשלם לי מעות כשיעור העודף. וכיון שיוציא האומן
 12 את הטלית ויראה העדים, יוכל בעליה להוציאה ממנו.
 13 אָמַר לִיה רב אֲחָא בְּרַיה דְּרב אֵוִיא לְרב אִשִּׁי, ערמה זו לא תועיל
 14 לתובע, שהרי מְצִי אָמַר לִיה - יכול האומן להשיב לו גם הוא בדרך
 15 ערמה, לֹא אֲרִיכְנָא לְשׁוּמְאָא דִידֶךָ - איני צריך לשומתך, כְּכָר שָׂמִינְהוּ
 16 קָמְיָא דְקָמְךָ - כבר שמו את הטלית אנשים אחרים הבקיאם
 17 בשומא שקדמו לך, וראו שאינה שזה יותר מחובך, ולכן איני חייב
 18 לך כלום.
 19 שנינו במשנה: אַרְיִים אֵין לוֹ חֻקָּה. מקשה הגמרא: אֲמַאי אֵין לוֹ
 20 חזקה, והרי אף שמתחילה היתה בידו בתורת אריסות, מכל מקום
 21 יש הוכחה לדבריו שקנאה, שהרי עַד הָאִדְּנָא פְלַגְנָא - עד עתה,
 22 כשהיה אריס, היה נוטל רק חצי מפירותיה תמורת עבודתו, ואילו
 23 הֲשִׁתָּא בּוּלְהָ - עתה, החזיק בה שלש שנים ואכל את כל פירותיה,
 24 וכיון שאין זו דרך האריסים היה לבעל השדה למחות בו.
 25 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אכן סתם אריס יש לו חזקה,
 26 ומשנתינו עוסקת בְּאַרְיִים פְּתִי אַבּוּת - באריסים שהם ואבותיהם
 27 מדורי דורות רגילים לעבוד באריסות בשדות משפחה זו, ואין
 28 בעלי השדה יכולים להחליפם, ואותם אריסים אוכלים את כל
 29 הפירות שתיים או שלש שנים, ואחר כך אוכלים הבעלים גם הם
 30 כשיעור שאכלו האריסים, ולכן אין להם חזקה.
 31 הגמרא מביאה שיש אופן שיש חזקה אף לאריסי בתי אבות: אָמַר
 32 רַב נְחָמָן, אַרְיִים של בתי אבות, שְׁהוּרִיד אַרְיִסִין אחרים תְּתַתִּין
 33 בשלשת שני החזקה, ולא היה עמהם בשעת עבודתם, יֵשׁ לוֹ חֻקָּה.
 34 מֵאִי מַעְמָא, משום דְּלֹא עָבִיד אִינְשׁ דְּנִחְתִי אַרְיִסִי לְאַרְעִיהּ וְשְׁתִיב -
 35 שאין דרכו של אדם שרואה שיורדים אריסים אחרים לעבוד
 36 בשדהו בלי השגחת האריס שלו, ושותק, אלא חושש שיקלקלו
 37 את שדותיו ומוחה בהם ומגרשם, ואם לא עשה כך מוכח שמכרה
 38 לאריס, ולכן יש לו חזקה.
 39 דין נוסף באריסי בתי אבות: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אַרְיִים של בתי אבות
 40 שְׁבַשְׁלַשׁת השנים שהחזיק חֲלָק את השדה לְאַרְיִסִין אחרים שכל
 41 אחד מהם יעבוד בחלק אחר, והוא נמצא עמהם ומשגיח על
 42 עבודתם, וטוען שזו ראייה שקנה את השדה מהבעלים, אֵין לוֹ
 43 חֻקָּה. מֵאִי מַעְמָא, משום דְּאִימּוּר הִרְמִינָא בְּעִלְמָא שְׁוִיַת - יתכן
 44 שבעל השדה נתן לו רשות לתת לאריסים אחרים חלקים בשדותיו

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר ב', ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר גדעון שי נאור

שלום וברכה!

לאחר ההפסק הארוך, קבלתי בנועם מכתבו מכ"ה אדר א', ות"ח במיוחד בעד שימת לבבו לכתוב לי על דבר ערב המוקדש לתנועת חב"ד שנתקיים בעירו קרית גת, בפרט שעל פי הידיעות שקבלתי הי מוצלח. וכיון שעמנו בכלל הוא עם מעשי, ואין פלא שהרי הורונו חכמינו ז"ל במשנתם, מעשה הוא העיקר, יהי רצון שערב המוצלח הנ"ל יומשך עד למעשה בפועל ובחיי היום-יום של דרי

1 לא מְהִימֵן – גם כן אין הבן נאמן שאביו קנה את הדבר, כְּטַעַמֹה דְרֵב
2 כְּהִנְנָא, דְאַמְר רב כְּהִנְנָא, אִי לֹא דְאוּדְי לִיה – אם לא היה הגזלן
3 מודה לגזלן, הִוּהּ מְמַטֵי לִיה וְלִמְרִייה לְשַׁחוּד – היה הגזלן מוסר
4 אותו ואת חמורו לשלטון, וכיון שאין ראיה מהודאה זו, אין הבן
5 נאמן בטענתו. אַךְ בן בנו של גזלן נאמן, אַף שְבֵא בטענת אביו, כיון
6 שאביו לא היה גזלן.
7 דין נוסף בזה: אָמַר רבא, יש פְּעֻמִים שְּׁאִפְּלֵו לְפָן בְּנוּ שֶׁל גִּזְלָן נְמִי
8 אֵין לוֹ חֻזְקָה, הִיבֵי דְמִי, בְּגִזְלָן שְׁאִינו טוֹעַן שִׁירְשׁוּ מֵאִבֵּי לֹא דְקָא
9 אֲתֵי כְּמַעַנְתָּא דְאַבְיָה דְאִבְיָה – טוען שירשו מאבי אביו הגזלן, שהוא
10 קנאו מהמערער, ואינו נאמן בכך כיון שאבי אביו הוחזק בגזלות.
11 הגמרא מבארת מי הוא 'גזלן' שאין לו חזקה. מבררת הגמרא: הִיבֵי
12 דְמִי – באיזה אופן נחשב גִּזְלָן, שאין לו חזקה. מבארת הגמרא: אָמַר
13 רבי יוחנן, בְּגִזְלָן שֶׁהוֹחֵק עַל שְׂדֵה זֶה בְּגִזְלוֹתָא, שכבר גזלה פעם
14 אחת והשיבה בית דין לבעליה, ועתה שוב נמצאת בידו, ולכן אין
15 לו חזקה על שדה זו. וְרַב כְּהָנָּא אָמַר, בְּגִזְלָן הַאֲשֵׁים דְבֵית פְּלוֹנִי,
16 שֶׁהוֹרְגִין נְפֹשׁוֹת עַל עֲפָסֵי כְּמוֹז, והוחזק בגזלות על כל דבר
17 בעולם, ולכן אין להם חזקה על כלום, שהבעלים ירא למחות בהם
18 פן ייהרגוהו.
19 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בחזקת אומן ואריס ועוד: תִּנּוּ רַבָּנֵן,
20 אִוְמָן, אֵין לוֹ חֻזְקָה עַל דְּבָרִים שְׁבִרְשׁוֹתָו, אבל אם יִרְדַּ מְאִוְמָנוּתָו,
21 יֵשׁ לוֹ חֻזְקָה עַל הַדְּבָר שֶׁקֵּנָא כְּשֶׁהוֹחֵיק בּו אַחַר כֵךְ. וכן אָרִיס
22 שֶׁהוֹחֵיק בְּקֶרַק עֲשֵׁבֵד בַּה כְּאִרִּיס, אֵין לוֹ חֻזְקָה שֶׁקֵּנָא מִבְּעֵלִיה, וכן
23 אַךְ אם יִרְדַּ מְאִרִּיסוּתָו, ואחר כך הוחזק בשדה שלש שנים, יֵשׁ לוֹ
24 חֻזְקָה. וכן בְּן שְׁחֶלֶק – שנפרד מאביו ואינו סומך על שולחנו, וְאִשָּׁה
25 שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה מִבְּעֵלָהּ, חִרְיָהּ הִנּוּ בְּשָׂאָר כָּל אָרְסֵי, ויש לבן חזקה בנכסי
26 אביו שקנאם ממנו, ויש לאשה חזקה בנכסי בעלה שקנאתם ממנו,
27 אף שבזמן שהבן סומך על שולחו אביו אין לו חזקה בנכסי האב,
28 וכשהאשה נשואה אין לה חזקה בנכסי בעלה, כמבואר לעיל (מב.).
29 הגמרא מבארת את החידוש בברייתא. שואלת הגמרא: בְּשֶׁלְמָא בְּן
30 שְׁחֶלֶק, אִי צִיִּירָךְ – הוצרך התנא לחדש שיש לו חזקה, דסְלַקָּא
31 דְעֵתָךְ אִמִּינָא, אֲחִילֵי אֲחִיל גַּבִּיה – שאף לאחר שהבן נפרד מאביו,
32 מוחל לו האב על מה שהוא משתמש בנכסיו, ולכן לא ערער, ואין
33 לבן חזקה אף אם החזיק בהם שלש שנים, קָא מְשַׁמַּע לֵן דְלָא, אלא
34 אין האב מוחל לבן, וכיון שהחזיק הבן בנכסיו יש לו ראיה שקנאם.
35 אֵלָא אִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה, פְּשִׁיטָא שֵׁישׁ לַה חֻזְקָה בִּנְכֵסֵי בְּעֵלָה, שהרי
36 בעלה שונא אותה ואינו מוחל לה על השימוש בנכסיו, וכיון שאף
37 על פי בן לא מחה בה ודאי קנתה את הנכסים ממנו, ומדוע צריכה
38 הברייתא להשמיענו שיש לה חזקה.
39 מתרצת הגמרא: לֹא צִיִּירָכָא,
40

1 אומרת הגמרא: ערב קָבְלָךְ, וזהו ערב שאמר למלוה הלזה ללזה
2 ואני אפרע לך את המעות (למקן קעד), ודינו שהמלוה יכול לגבות
3 ממנו את החוב אף אם יש גם ללוה נכסים, אָמַרְי לָה – יש אומרים
4 שְׁמַעֲיָד ללוה על קרקע שברשותו, ששייכת לו ולא לאחר, ובלבד
5 שיש ללוה קרקע אחרת שממנה יוכל המלוה לגבות, וְאָמַרְי לָה –
6 ויש אומרים שְׁאִינֵי מַעֲיָד, ואף אם יש לו קרקע אחרת חוץ מזו.
7 הגמרא מבארת את טעמיהם: אָמַרְי לָה שְׁעֵרֵב קִבְלָן מַעֲיָד, משום
8 שערב קִבְלָן כְּעֵרֵב דְמִי – נחשב כערב רגיל לגבי דין זה, שכיון שיש
9 ללוה קרקע אחרת לא יצטרך המלוה לגבות מהערב, ואף
10 שהמלוה יכול לגבות מהערב הקִבְלָן לפני שיתבע את הלוה, אינו
11 חושש שיעשה כן, ואינו נחשב נוגע בעדותו. וְאָמַרְי לָה שְׁעֵרֵב קִבְלָן
12 אִינֵי מַעֲיָד, כיון דְנִחָא לִיה דְלִהּוּ בִּידֵיה תְּרִיבִיתָה – שנח לו שהיה
13 ביד הלוה שתי הקרקעות, דְמִי אֲתֵי בְּעַל חוֹב – כדי שכשיבוא
14 המלוה לגבות את חובו מִי דְבַעֲי שְׁקִיל – מה שירצה יגבה, ומתוך
15 כך לא יבוא לערב קִבְלָן בטענה שקרקעו טובה יותר מקרקע
16 הלוה.
17 בסוגיות לעיל דנה הגמרא בדיני חזקה באומן ואריס, עתה דנה
18 הגמרא בדיני חזקה בבניהם: אָמַר רבי יוחנן, אִוְמָן שְׁנִמְצָא חַפֵּץ שֶׁל
19 אַחַר בְּרִשׁוֹתָו, אֵין לוֹ חֻזְקָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּמִשְׁנָה (מב.), שהרי יתכן
20 שהביא לו את החפץ לתיקון, אבל בְּן שֶׁל אִוְמָן, שהוא עצמו אינו
21 אומן, יֵשׁ לוֹ חֻזְקָה, כְּטַעַם שִׁיבּוֹאֵר אֶלְהָן, דין נוסף: אָרִיס, שהחזיק
22 שלש שנים בקרקע וטוען שקנאה, אֵין לוֹ חֻזְקָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּמִשְׁנָה,
23 שיתכן שאבל את הפירות מחמת אריסותו, אבל בְּן אָרִיס, יֵשׁ לוֹ
24 חֻזְקָה. דין נוסף: גִּזְלָן – אדם שהוחזק בגזלות, וְכֵן בְּן שֶׁל גִּזְלָן אַף
25 שהוא עצמו אינו גזלן, אֵין לֵהּ חֻזְקָה, אבל בְּנוּ שֶׁל גִּזְלָן, יֵשׁ לוֹ
26 חֻזְקָה.
27 מבררת הגמרא: הִיבֵי דְמִי – באיזה אופן דיבר רבי יוחנן, אִי אָתֵוּ
28 כְּמַעַנְתָּא דְאַבְיָהוּן – אם באו הבנים בטענה שהדבר היה של אביהם
29 וירשוהו ממנו, אִפְּלֵו תִּנְדֵּן נְמִי לֹא – גם לאלו, בני האומן והאריס,
30 לא תהא חזקה, כמו שלאומן ולאריס עצמם לא היתה חזקה. וְאִי
31 דְלָא אָתֵוּ כְּמַעַנְתָּא דְאַבְיָהוּן, אלא טענו שהם עצמם קנו את הדבר
32 מן התובע, אִפְּלֵו לְפָן הַגִּזְלָן נְמִי תְהֵא חֻזְקָה, שהרי הוא עצמו לא
33 הוחזק בגזלות, ומדוע אמר רבי יוחנן שאין לו חזקה.
34 מבארת הגמרא: לעולם מדובר שהבן בא בטענת אביו, וְלֹא
35 צִיִּירָכָא, אלא באופן דְקָא אָמַרְי עֲרִים כְּפִגְנֵי הוּךָ לֹו הַמַּעַרְעֵר
36 לאביו של המחזיק שמכר לו את הדבר, ובוה יש חילוק בין הבנים,
37 הַנְדָּ – בני האומן והאריס אִיכָא לְמִימַר קוֹשְׁטָא קָא אָמַרְי – יש לומר
38 שאומרים אמת שאבותיהם קנו את השדה ממנו, שהרי העדים
39 מעידים על הודאת המערער והודאת בעל דין כמאה עדים, אבל
40 הֲאִי – בן הגזלן, אַף עַל גַּב דְאוּדְי – אף שהמערער הודה לאביו, נְמִי

המשך מעמוד רמג

העיר אשר בארצנו הקדושה תיז, שיתאימו לתואר הנודע בכל קצוי תבל ואפילו בין אומות העולם -
ארץ הקודש.

ובודאי אשר כ' במשרתו הנכבדה וכשרונותיו שחונן בהם יכול לפעול הרבה בכיוון האמור,
ותקותי שמנצל השפעתו במילואה.

ובעמדנו למחרת יום הפורים, שאז, כסגנון המגילה, ליהודים היתה אורה ושמחה וששון
ויקר, כפשוטו וכדרשת חכמינו ז"ל - אורה זו תורה, זאת אומרת, שאין חיי בני ישראל יכולים להיות
מוארים ומאירים כי אם על ידי תיאומם להוראות התורה עלי' נאמר ותורה אור, יהי רצון שיהי' כן
בחיי בני עירו בתוככי כלל ישראל.

ככבוד ובברכה לשורות טובות.

בצער וגם בתימהון גדול הבנתי ממכתבו שעד עתה לא נמסרו שני הספרי תורה שנשלחו זה
מכבר, ואולי נתעכבו על ידי המשפדים. בכל אופן כתבתי תיכף לעסקיניו אשר באה"ק ת"ו בבקשה
לברר הדבר ולוורו ככל האפשרי.

1 קבלן – ערב קבלן, שקבל המעות מיידו של מלוה ונתן לידו של לוח, וזהו דמי
2 – דממי שירצה המלוה יפרע תחלה. אבל ערב סתמא – אין תובעין לערב תחלה
3 עד שיעמיד מלוה בדין ויחייבוהו לשלם, ואין לו מה לפרוע, ואז יגבה מן
4 הערב. אמרי לה מעיד – כמו ערב. ואמרי לה אינו מעיד – דאכתי נוגע בעדות
5 הוא, דניחא ליה דנוקמא תרווייהו ארעתא
6 בידיה דלוח, כי היכי דליהוי ליה ארעי טובא,
7 זיבורית ובינונית. דכי אתא מלוה לנגבי
8 בינונית דקבלן, כדון בעל חוב שדינו בבינונית
9 – לימא ליה: אתן לך בינונית דלוח. והלכך
10 היה נוגע בעדות, דאי לא היה ללוח בינונית
11 – לא ליגבי מלוה אלא מבינונית דקבלן,
12 דהכי הי דינא. דלכל מאן דבעי תבע ברישא.
13 אבל בערב סתם ליכא למימר הכי, דכל כמה
14 דאית ליה ללוח למיפרע מידי, ואפילו
15 זיבורית – לאו כל בניניה דמלוה למיהדר
16 גבי ערב, כדקיימא לן במכילתין (לקמן קעז,
17 א). לא יתבע לערב תחלה. אומן אין לו
18 חוקה – כדקתני מתניתין. אבל בן – של
19 אומן, ובגון שאין הבן אומן – יש לו חוקה,
20 וכדמפרש לקמן. גולן – לקמן מפרש היכי
21 זכיה ששפרש שהחוק בגולנות על ידה
22 זו, ובהאי שדה הוא דאין לו חוקה. ויש
23 שפירש לקמן בגון רוצח נפשות על עסקי
24 ממון, והלכך אין לו חוקה על שום קרקע של
25 אחרים בעולם. אי דאיתו – הך גבי
26 בטענתא דאבוהון, דאמרי: אבינו הורישנו לנו
27 ומשום הכי בן גולן אין לו חוקה, דכי האי
28 גונא אין טוענין לירוש. כדיון דמכא דולב
29 קאתי, ואידהו לא טעין "מאבי אני יורש דבנה
30 מינך קמאי דדיי", דליהמניה על ידי מיגו
31 דמצי אמר "זבנית מינך", והלכך חוקה שאין
32 עמה טענה היא. שהרי אין לאבא חוקה, וגם
33 הבן הבא מכחו אין חוקתו חוקה. וכיון דמכא
34 דאיתו חוקה קאתי, אפילו הך בן אומן וכן אריס
35 – נמי לא ליהוי להו חוקה אלא בטענה
36 דנפשייהו – "אנא זבנתה מינך". לא צריכא

37 – דקאתו בטענתא דאבוהון, ובגון דאמרו עדים: בפנינו הודה לו המערער לאביו
38 של אלו שמכרו להם. הלכך הך, בן אריס וכן אומן – איכא למימר קושטא קאמרי
39 כשטוענין "אבינו לקחו ממך", שהרי הודה, והודאת בעל דין כמאה עדים. אבל בן
40 גולן, אף על גב דאדרי האי מערער לאביו – לא מהימן לומר "לקחו הוא ביד
41 אבי", ואפילו ביה אביו, אם נתנו לכן, שהרי הוא מתוך פחד הודה לו לגולן, כדכר
42 כהנא כו'. אבל בן בנו של גולן – יש לו חוקה אי אתי בטענה דאביו, דטרע
43 "מאבי ירשתי, ואבי לא היה גולן", וכי האי גונא טוענין לירוש. דאילו היה אביו
44 קיים היה טעין "מינך זבנתה" ולא היה אתי בטענתא דאביו – אף אנו נטעין
45 בשביל הירוש. ורישא דקתני: אומן אין לו חוקה – בדליכא עדי הודאה, דלצדדן
46 קתני. אי לא דאדרי ליה – נגזל לגולן. הוה טמפי ליה לדידיה ולחמיה לשחורו –
47 היה מוסר אותו ואת חמוריו לפקיד. כדמדרגמינן (במדבר טו) ולא חמור אחד מהם נשאתי
48 – "לא חמורא דאית מנווחן שורתי", ודסם גולן גברא אלמא הוא. פעמים שאפילו בן גולן
49 יש לו חוקה – ואף על גב דלא אתי בטענה דנפשיה. היכי דמי – כגון דקא אתי בטענתא
50 דאבא דאביו, שטוען: מאבי אבי אני יורש, ואידהו לא היה גולן, ומיגו דמצי אמר "זבנתה
51 מינך" כי אמר נמי "זקני הורישא לאביו, ואבי הורישני" – נאמן. דחוקה שיש עמה טענה
52 מעליתא היא. לשון אחר כתוב בספרים: פעמים שבן בנו של גולן נמי אין לו חוקה ובגון
53 דאתי בטענתא דאבא דאביו – שאבי אביו גולן היה. ושניהם אמת, אבל הראשון נראה
54 שאמר רבא, ולא האחרון. היכי דמי נמי – אורו שאין לו חוקה. על שדה זו – ובהודאה
55 שדה הוא דאין לו חוקה, אבל בשאר שדות – יש לו חוקה. בגון של בית פלוני שהורין
56 בו' – אנשי רשעים היו, שדה מכיר בהן רב חסדא שהורגין נפשות על עסקי ממון –
57 אין להן חוקה בשום קרקע בעולם, שכל אדם ירא למחות בהן, וקיימא לן כתרתייהו. ירד
58 מאומנותו – ושוב מחזיק בה – יש לו חוקה. בן שחלק – הפליג מאביו, ואין סמוך עוד על שולחנו, כגון שנשא אשה ואין משתדל עוד בנכסי אביו – הרי הן ככל אדם. אף על גב
59 דתנן (לעיל מב, א) לא לאיש חוקה בנכסי אשתו, ולא לאשה בנכסי בעלה, ולא האב בנכסי הבן ולא הבן כו'. הך, כיון שהופלגו זה מזה – יש להן חוקה זה על זה. סלקא דעתך
60 אמינא אחוה אחיל – האב גבי דבן פירות שאכל בשלש שנים, ולפיכך לא ערער, ולא תיהוי חוקה – קא משמע לן דלא מהיל. אלא אשה שנתגרשה פשימא – דמחוקת בנכסי
61 בעלה, וכן בעלה מחזיק בנכסי, שהרי שונאין זה את זה, והיה להן למחות.

1 קבלן אמרי לה אינו מעיד – אף על גב דאית ליה ארעא אחריתי. תימה: דמאי נפקא
2 מינה: דאי אתי מלוה וטרופי את של קבלן – אתי קבלן וטרופי את של לוח, כיון
3 דאית ליה ארעא אחריתי ואין נראה לומר: כגון שיש לקבלן בינונית, והיא ארעא שרוצה
4 להעיד עליה נמי בינונית, אבל ארעא אחרית דאית ליה ללוח היא זיבורית – דמפסיד
5 כשיבא מלוה וטרופי את שלו, דלא יהיה לו לגבות
6 אלא מדיבורית. דאם בן מלוה נמי לא עידי ללוח
7 אפילו אית ליה ארעא אחריתי כענין זה, ועוד,
8 בכל ענין משמע דאינו מעיד, דלא מפליג בין אלה
9 בינונית בין היא זיבורית. ועוד, דרביך עיין
10 ב"הניזקין" (גיטין מט, ב) דנראה דמוכח התם דאם
11 אין ללוח אלא זיבורית – גם קבלן לא יתן לו אלא
12 זיבורית, ונראה, דהיינו טעמא דקבלן אינו מעיד
13 ללוח, אף על גב דאית ליה ארעא אחרית –
14 משום דטרחיא ליה מילתא לזמיקם עליה כרינא
15 דרינא, וכשהיה ללוח קרקעות הרבה – לא ינבא
16 המלוה מן הקבלן, והואיל ויכול לגבות מן הלוח
17 בהרואחה. אבל מלוה מעיד ללוח בכל ענין, אפילו
18 אותה שמעיד עליה היא בינונית ואחרית
19 זיבורית, דמשום איהולפי בינונית לזיבורית לא
20 עידי שקר, דמכל מקום יש לו שדה בשוה. אי נמי,
21 ארעא אחרית דכולה שמעתן – כינאט בו
22 קאמר.
23 הכי גרסינן: כגון דקאמר בפנינו הודה –
24 פירושו: בן אריס, בן אומן,
25 בן גולן. ומשום הכי אומן אין לו חוקה אבל בן יש
26 לו חוקה, כשטוען: קמי ידי הודית לאבי שמכרת
27 לו – נאמן במיגו, דאי בעי אמר "מינך זבנתה".
28 אבל בן גולן – אין לו חוקה, והודאה שהודה
29 לגולן לא הודאה היא, דאי לא דאדרי ליה
30 שמכרה לו – הוה ממטי ליה ולחמיה לשחורו.
31 אבל לא גרסינן "כגון דקאמרי עדים", דהא אי
32 איכא עדים דאדרי ליה דמיניה זבנה – אם כן
33 אומן ואריס גופיהו ירו נאמינם. ועוד: כיון
34 דאיכא עדים, בן אריס בן אומן למח צריכים
35 להחוקין: בלא חוקה נמי מוקמינן לה בידיהו,
36 כיון דאיכא סהדי. רבינו תם.
37 פעמים שבן בן גולן אין לו חוקה כגון דקאתי בטענתא דאבא דאביו – תימה לרבינו
38 יצחק: דאמאי אין לו חוקה? הא טוענין לירוש, והוה ליה למימר: דלמא אי הוה
39 אביו קיים, דהיינו בן גולן, הוה טעין "אנא הדר זבנתה מינך" ונראה לרבינו יצחק דגרס:
40 פעמים שבן גולן יש לו חוקה. כגון דקאתי בטענתא דאבא דאביו דהוא אבי הגולן. וקא
41 משמע על דאף על גב שהיה ביד מי שאין לו חוקה, דהיינו אביו הגולן – מכל מקום יש לו
42 חוקה, כיון שאמר שהיה על אבי אביו. ויש ליישב גיטא ראשונה "פעמים דבן בן גולן אין
43 לו חוקה", והכי פירושה: כגון דאתא בטענתא דאבא דאביו, ואומר: שאמר לו אביו, דהיינו
44 בן הגולן, שהניחה לו הגולן אביו. דאם איתא דהדר זבנתה מינך – הוה אמר ליה "אנא
45 זבנא". אי נמי, נראה לרבינו יצחק: דלא טוענין לירוש כי האי גונא. דמילתא דלא שכיחא
46 היא. כי היכי דאמר בסוף "המוכר את הבית" (בבא בתרא ע, ב) דלא טוענין ליחמי נאנסו,
47 משום דמילתא דלא שכיחא היא. והא דקאמר לעיל: [בן] בן גולן בן אומן יש לו חוקה –
48 היינו דוקא משום דאמר "בפנינו הודה". ואדרבה, משום שיש להוכיח, דמשמע: הא לאו הכי
49 – אין לו חוקה. כיון דמיעקרא בתורת אומנות ואריסטו וגולנות אתא לזידה.
50 ירד מאומנותו יש לו חוקה – מצינו לפרש: מאותן כלים שנתן לו לאחר שירד מאומנותו,
51 דמאי דאריס שירד מאריסותו. אי נמי, אפילו אותן כלים שנתנו לו בשעה שהיה עדיין
52 אומן, והוא ששהו אחר אומנותו כל כך שהוא רגילות שמחזירם לבעלים. ונראה דבן אומן
53 נמי דאמר לעיל דיש לו חוקה, כי אמר "בפנינו הודה" – היינו אחר ששהה אחר מות אביו.
54 דאי לאו הכי – אין נראה שיכא נאמן במיגו דאי בעי אמר "לקחו הוא בידי", דאי טעין נמי
55 "לקחתה ממך" – לא היה נאמן.

מגורשת

מגורשת

מגורשת ואינה מגורשת בעלה הייב במוזנותיה - ובגן שיחד לה ארעא אחרית. דאי לאו הכי - אין לו (בספרים ישנים: לה) חזקה, דכיון דאית לה מזוני - מזוני הוא דקא אכלה, כדאמרין לקמן.

ראייתן ראייה ומעמידן שדה בידן - נראה לרבינו שמשון בן אברהם דנקט תרוייהו.

איירי דבעי למיתני גבי גזלן, אין

ראייתו ראייה ואין מעמידין שדה בידו, דהתם

איצטרך תרוייהו. דאי לא תנא אלא אין ראיתו

ראייה - הוה אמינא דאין ראיתו ראייה לגבי הא

שאין מעמידין שדה בידו, אבל מעות יש לו. דלא

הוה אמינא טעמא "אי לאו דאדרי ליה הוה ממטי

ליה ולתמריה לשחור", אלא הוה מפרשינן טעמא

- משום דתליתו חובין לא הוה וביניה זביני, אפילו

מנה לו מעות. הלכך קאמרי תרוייהו, דאין ראיתו

ראייה כלל, דאפילו מעות אין לו, דטעמא הוא

משום ד"אי לאו דאדרי ליה" כו. והאי "כולן"

נראה לרבינו שמשון בן אברהם דקאי גמי אבן

שלא חלק, ואשה שלא נתגרשה. ואף על גב

דאמר לקמן (וגבי אשה בכפסי בעלה) דלגלוי זחי

הוא זבעי, כיון דאוקמנא בהדאיה - לא שייך

לרה גלוי זחי. ועוד: דמשמע לקמן דסבירא להו

בה הונא ולרב נתמן דלא אמר לגלוי זחי הוא

דבעי. **ומעמידין** שדה בידן - גבי אמנא נמן

שייך שדה, כגון אם הוא בנאי. **אבל** בשטר קנה

- א"לקמן מן האיש חזור ולקח מן האשה" נמי

קאי, כדמוכח בנתינתן ב"הניקין" (גיטין נח. ב.)

וקשה. דתיא בסקו "מי שהיה נשר" (כתובות צה.

א.) כתב לראשון ולא התנה לו, לשני ונתנה לו

- איברא כותבתא. דוקא משום דלא התנה

לראשון, אבל אי התמה לראשון - לא איברא

כתובתא, כדמוכח התם, אף על פי שכתבה שטר

ונראה לרבינו יצחק: דהא דקאמר רב בשטר קנה

- יש להעמיד בשטר הראיה שאחר הקנין, דכיון

שאחר הקנין עשתה שטר, שייפתה כחו כל כך - קנה.

וההיא דכתובות מיירי בשטר מתנה

בלא קנין אחר אלא שטר, אי נמי, התמה דהתם - לשון גמר, כמו "חתמו" גבי תורף דיגישין,

וכמו "תורה ונתנה ניתנה" ב"הניקין" (גיטין ס. א.), כלומר: שגמרה מקח ותרצתה בעל פה.

אי נמי - חתמה ממני, ובשטר של בעל. והא דאמר רב בשטר קנה - שעשתה שטר מכירה

בשמה. ומסתבר דטעמא דרב כטעמא דשמואל, דאמר ב"הניקין" (שם נח. א.): אף בשטר לא

קנה עד שכתבו לו אחריות. ושמואל לטעמיה, דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (יד. א.):

אחריות לאו טעות סופר בשטרי מקח וממכר. ורב סבר: אחריות טעות סופר הוא. אבל קצת

קשה: דלקמן פריך לרב הונא דאמר: תליתו חובין וביניה זביני, מהא דאמר שמואל: אף בשטר

לא קנה, ואי תלוי הדבר בחדות - נמי קשה ליה שמואל ליה מרב: **ורב** ביבי מסיים

בה כו' - קצת קשה הלשון, והוא רב ביבי פליג, כדאמרין לקמן, ורב הונא לא מיירי בהכי

אלא בהדוד, ולא במנה.

מגורשת ואינה מגורשת - כגון זקן וכה גט, ספק קרוב לה ספק קרוב לו, דבעלה הייב במוזנותיה עד דיהב לה גט ודאי, וכבי זורא. ויאיבא למימא, כיון דמגורשת ואינה מגורשת - אשתו היא, ויייב במוזנותיה, והניח לה בעל קרקע זו בידה כדי שתיוון מפירותיה, ולא הויא חזקה - קא משמע לן דהויא חזקה. דכיון דהתחיל בגירושין, והוא שונא לה - לא יחד לה קרקע למוזנותיה, כי בטורח יתן לה מזונות בצמצום, כשיחייבוהו בית דין. **חייב במוזנותיה** - דאכתי אגידא ביה. ובזמן - אמנן ואריס, וכל הניך דלעיל דאמרן אין להן חזקה. **ראיה** - שטר מכירה, או עדי מכירה. **ראייתן ראייה** - מילתא דפשיטא היא, ומשום סיפא נקט לה. גולן שחביא **ראיה** - עדי מכירה או עדי הודאה, אבל מתן מעות לא רא. **אין ראייתו ראייה** - כדרב כהנא, דאי לאו דאדרי ליה או שכתב לו שטר מכירה - הוה ממטי ליה ולתמריה לשחור. אבל אם נתן לו הגולן מעות בפני עדים - ראיתו ראייה, כדרב הונא לקמיה, דאמר: תליתו חובין - זביניה וביני. ואף על גב דרב ביבי מוקי לה לקמן להא אפילו בשנתן מעות הגולן לנגול, ואפילו הכי לא קנה גולן - הא אמרינן לקמן בשמעתין, דרב ביבי מימרא היא וממרא לרב הונא לא סבירא ליה, וכדרב הונא קרימא לן בשמעתין. **ואין מעמידין שדה בידו** - ולא לכל הבא מכחו, כגון בן גזלן או לוקח מגזלן. **מאי קא משמע לן** - רב הונא, דגולן וכל הבא מכחו אן ראיתו ראייה ולא קנה? **הנינא** - במסכת גיטין ב"הניקין. **לקח מסיקריקון** - מגולן גוי, הורג נפשות על עסקי מנמך. שאומר לו: שא קרקע זו והניחני. ומתנה זו לא הויא מתנה, דאפילו למאן דאמר תליתו חובין וביניה זביני - תליתו ויהב לא הויא מתנה. וטעמא מפרש בגיטין: שלש גזירות גזרה וקמייתא - כל דלא קטיל ליקטיל, מציעתא כיון דקטילי גויים לישראל - אגב אונסיה גמרו ומקני. בתרייתא, אמרי: היתנת לישקול, ולמחר תבענא ליה בדינא. והלכך לא קנה הסיקריקון - דהא לא נתן ממנו אלא גולה בחנם. והלוקח נמי ממנו לא קנה - דקרקע אינה נגולה, ואכתי ברשותא דמריה קמא איתא. ואפילו חור ולקח מבעל הבית, שכתב לו שטר, כדמפרש לקמן, או במתנה או בשטר מכירה בלא מעות. דאילו נתן מעות לבעל הבית - קנה, כרב הונא, דהא אפילו סיקריקון עצמו היה קונה אם נתן לו מעות לנגול. והכי מוכח לקמן בשמעתין גבי מילתיה דרב הונא. דאית ליה תליתו חובין כו' - אפילו הכי לא קנה לוקח, דמתנת פחד סיקריקון חקה לו ללוקח. וכיון דאין ראיתו לקמן גולן ראייה, אפילו כי הדר חובין מבעל הבית - כל כשר דאין ראיתו הגולן עצמו ראייה, דמתנת פחד כתב לו השטר, ומעולם לא קיבל דמים מן הגולן, דנימא וביניה זביני. **ומשני: לאפוקי מרב** - אתא רב הונא. דאמר רב - עלה דההיא משנה. **לא שנו** - דחור ולקח מבעל הבית מקחו בטל - אלא דאמר לו בפני עדים "חזק וקני", ומעות לא קיבל - ואי אכתי ליה שטר - ודאי אכתי ליה. ואתא רב הונא למימר דגולן שחביא ראייה, אפילו בשטר - אין ראיתו ראייה, כדשמואל. **אף בשטר לא קנה** - דנאימא סיקריקון כתב לו. **ורב ביבי מסיים** - דכל היתא דאיבא מתן מעות - סבר ליה לרב הונא דהוה זביני. ולאו אדרב ושמואל קאי, דבמסכת גיטין ב"הניקין" דאיתא לפלוגתיהו לא איירי רב ביבי כלל התם. קרקע אין לו - לגולן, כמו שאמרנו: אין מעמידין שדה בידו. **אבל מעות** - שנתן לו הגולן לנגול בדמי קרקע זו - יש לו, שיחזירם לו הנגול, ולא קסיתין ליה לגולן לאבד מעותיו. ושמעין מהכא דסבירא ליה לרב ביבי תליתו חובין לאו זביניה זביני, והיינו דאמרין לקמן דרב הונא לית ליה דרב ביבי. **כמה דברים אמורים** - דמעות יש לו - כגון שאמר עדים "פנינו מנה לו" הגולן לנגול, ונתן לו המעות. או שכתבו בשטר: אנו דאנינו שנתן לו המעות. דמשום פחד דסיקריקון גזולן לא מסהדי וכתבו עדים שיקרא. **אבל אמרו עדים בפנינו הוה לו** - נגול גזולן שקיבל ממנו הדמים, או שכתבו בשטר המכירה: וכך אמר לנו דוה עלי עדים שקיבלתי ממנו הדמים ומכרתי לו - לא יחזיר לו מעות לגולן. **כדרב כהנא כו'** - ומסקנא דמילתא דרב ביבי היא. תליתו חובין - מי שתלו אותו, או עשו לו יסורין עד שמכר, וקיבל הדמים, ואמר "רוצה אני". **זביניה זביני** - ואילו יוכל לחזור בו. וטעמא מפרש שמואל. ורבינו חננאל כתב: תליתו. ורבינו תנאל כתב: תליתו. ודוקא מכר, אבל מתנה - רובין דכל מקבל מידי - לא גמר ומקני, כדמוכח לקמן. **דאמרין: מודה שמואל היאכ דיהב זחי**. דכל דמזבין איינש - רוב הפצים וכלי ביתו ושלתינו שאדם מוכר, אי לאו דאנינו ודחיק במעות - לא הוה מזבין. ואפילו הכי הוה זביניה זביני בעל כרחו. אפילו לא גמר ומקני. שלא נתנה תורה חילוק במקח וממכר בין דברים הצריכין לו ומכרן, לדברים שאין צריכין לו, אלא כוליהו קונה לוקח. והכי נמי, אף על גב דאנינו מוכר - קונה לוקח, הואיל וקיבל דמים, אף על גב דלא גמר ומקני. **שאני אונס דנפשיה** - שצריך למעות, ומתוך כך מוכר חפצו מדעתו, דהתם איכא למימר גמר ומקני. **מאונסא דאחרני** - שמכריון אותו למכור, דהתם לא גמר ומקני.

בְּמִגְוֹרְשָׁתָּ וְאַיְנָהּ מְגוֹרְשָׁתָּ, וְכִדְרַבִּי יוֹרְאָ, דְאָמַר רַבִּי יוֹרְאָ אָמַר רַבִּי יוֹרְמֵהּ בַּר אַבְא אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל מְקוּמָה שְׂאֵמְרוּ חֲכָמִים, מְגוֹרְשָׁתָּ וְאַיְנָהּ מְגוֹרְשָׁתָּ - בְּעֵלְהּ חֵיב בְּמוֹזְנוּתֶיהָ. אָמַר רַב נַחֲמָן, אָמַר לִי הוּנָא: בּוֹרְךָ שְׁהַבְיָאוּ רְאִיָּה - רְאִייתֶן רְאִיָּה, וְיַעֲמִידוּן שְׂדֵה בִּידוֹ; גְּזוּלְן שְׁהַבְיָאוּ רְאִיָּה - אִין רְאִייתוּ רְאִיָּה, וְאִין מַעֲמִידוּן שְׂדֵה בִּידוֹ, מַאי קָא מְשַׁמַּע לָךְ? הַתְּנִינָא: לְקַח מְסִיקְרִיקוֹן וְחֹזֵר וְלָקַח מִבַּעַל הַבַּיִת - מְקָחוּ בְּטָל - לְאִפְּוִקֵי מְדָרְבֵּי, דְאָמַר רַב: לֹא שָׁנּוּ אֶלָּא דְאָמַר לִיהּ "לָךְ חֹזֶק וְקִנְיָן", אֲבָל בְּשִׁטְרַ קִנְהָ - קָא מְשַׁמַּע לָךְ פְּדֵשְׁמוּאֵל, דְאָמַר: אַף בְּשִׁטְרַ נְמִי לֹא קִנְהָ עַד שִׁיכְתּוּב אַחֲרֵיּוֹת נְכָסִים. וְרַב בִּיבִי מִסִּים פְּה מְשַׁמְיָה דְרַב נַחֲמָן: קַרְקַע אִין לוֹ, אֲבָל מְעוֹת יֵשׁ לוֹ; בְּמָה דְבָרִים אָמֹרִים - שְׂאֵמְרוּ עֲדִים "כִּפְנִינוּ מִנָּה לוֹ", אֲבָל אָמְרוּ עֲדִים "כִּפְנִינוּ הוֹרְדָה לוֹ" - לֹא, פְּדָרְב כִּפְהָא, דְאָמַר: אִי לֹא דְאֹדְרֵי לִיָּה, הָוָה מְמַטִּי לִיָּה לְדִידִיהָ וְלַחֲמַרְיָה לְשַׁחְוֹר. אָמַר רַב הוּנָא: תְּלִיתוּהוּ זַבִּין - זְבִינִיה זְבִינִי. - מַאי מְעַמָּא? כָּל דְמִזְבִּין אִינֵישׁ, אִי לֹא דְאָנִים לֹא הָוָה מְזַבִּין, וְאִפְּוִלוּ כְּהִי זְבִינִיה זְבִינִי? וְדִלְמָא שְׂאֵנִי אוֹנְסָא דְנַפְשִׂיהָ מְאוּנְסָא דְאַחְרֵינִי אֶלָּא פְּרַתְנִינָא: "קִיבֵּי"

אילימא

פפני עדים דנימא וביניה זביני כדלקמן, וגם שטר לא כתב לו בעל הבית ללוקח. אבל אם כתב לו שטר - ודאי אכתי ליה. ואתא רב הונא למימר דגולן שחביא ראייה, אפילו בשטר - אין ראיתו ראייה, כדשמואל. **אף בשטר לא קנה** - דנאימא סיקריקון כתב לו. **ורב ביבי מסיים** - דהיא מלתא דאמר רב נתמן אמר ליה הונא. משפטי דרב נתמן - שיהיה מוסף בה רב נתמן דבר זה מדעתה. ומיהו, רב הונא לא סבירא ליה האי תוספתא. כדלקמן בשמעתין, דכל היתא דאיבא מתן מעות - סבר ליה לרב הונא דהוה זביני. ולאו אדרב ושמואל קאי, דבמסכת גיטין ב"הניקין" דאיתא לפלוגתיהו לא איירי רב ביבי כלל התם. קרקע אין לו - לגולן, כמו שאמרנו: אין מעמידין שדה בידו. **אבל מעות** - שנתן לו הגולן לנגול בדמי קרקע זו - יש לו, שיחזירם לו הנגול, ולא קסיתין ליה לגולן לאבד מעותיו. ושמעין מהכא דסבירא ליה לרב ביבי תליתו חובין לאו זביניה זביני, והיינו דאמרין לקמן דרב הונא לית ליה דרב ביבי. **כמה דברים אמורים** - דמעות יש לו - כגון שאמר עדים "פנינו מנה לו" הגולן לנגול, ונתן לו המעות. או שכתבו בשטר: אנו דאנינו שנתן לו המעות. דמשום פחד דסיקריקון גזולן לא מסהדי וכתבו עדים שיקרא. **אבל אמרו עדים בפנינו הוה לו** - נגול גזולן שקיבל ממנו הדמים, או שכתבו בשטר המכירה: וכך אמר לנו דוה עלי עדים שקיבלתי ממנו הדמים ומכרתי לו - לא יחזיר לו מעות לגולן. **כדרב כהנא כו'** - ומסקנא דמילתא דרב ביבי היא. תליתו חובין - מי שתלו אותו, או עשו לו יסורין עד שמכר, וקיבל הדמים, ואמר "רוצה אני". **זביניה זביני** - ואילו יוכל לחזור בו. וטעמא מפרש שמואל. ורבינו חננאל כתב: תליתו. ורבינו תנאל כתב: תליתו. ודוקא מכר, אבל מתנה - רובין דכל מקבל מידי - לא גמר ומקני, כדמוכח לקמן. **דאמרין: מודה שמואל היאכ דיהב זחי**. דכל דמזבין איינש - רוב הפצים וכלי ביתו ושלתינו שאדם מוכר, אי לאו דאנינו ודחיק במעות - לא הוה מזבין. ואפילו הכי הוה זביניה זביני בעל כרחו. אפילו לא גמר ומקני. שלא נתנה תורה חילוק במקח וממכר בין דברים הצריכין לו ומכרן, לדברים שאין צריכין לו, אלא כוליהו קונה לוקח. והכי נמי, אף על גב דאנינו מוכר - קונה לוקח, הואיל וקיבל דמים, אף על גב דלא גמר ומקני. **שאני אונס דנפשיה** - שצריך למעות, ומתוך כך מוכר חפצו מדעתו, דהתם איכא למימר גמר ומקני. **מאונסא דאחרני** - שמכריון אותו למכור, דהתם לא גמר ומקני.

41 שעשה כן מפחד הגוי, עד שִׂיבְתוֹב לו המוכר שמקבל עליו אֲחֵרִיּוֹת
42 בְּכָסִיף, שאם יוציאנה ממנו משום שגוזלה בידו ישלם לו תמורת
43 הקרקע, שזו ודאי הוכחה שמכרה לו ולא עשה כן מחמת פחד
44 הגוי, שהרי אין הגוי מקפיד על דבר זה.
45 עד כאן התבאר דברי רב נחמן בשם רב הונא, עתה מבאר
46 הגמרא את דעת רב נחמן עצמו: וְרַב בִּיבִי בְּסִיּוֹס כָּה מְשַׁמֵּיה דְּרַב
47 נְחֻמֵּן – רב ביבי מביא שרב נחמן סיים את דבריו, לאחר שהביא
48 את דברי רב הונא לעיל, שאמנם קָרַע אֵין לו לגולן שהביא ראיה
49 על המקח, ואף אם הביא עדים שנתן למערער מעות על הקרקע,
50 כיון שמכר לו רק משום שפחד ממנו, ומכירה באונס אינה מכירה,
51 אָבָּל את הַקְּעוּת שיש עדים שנתנם למערער יֵש לו, שאין קונסים
52 את הגולן שיפסיד את מעותיו, אלא צריך המערער להשיבם לגולן
53 כש מקבל את הקרקע. כִּמְהֵרָא פִּתְמָה דְּכָרִים אִמְרִים שֶׁצָּרִיךְ להחזיר את
54 המעות, כִּשְׁאֲמֵרֵי עֵדִים בְּפָנֵינוּ מֵנָה לו הגולן את המעות, או
55 שכתבו כן בשטר, ואין אומרים שהעדים העידו שקר מפחד הגולן,
56 אָבָּל אם אִמְרוּ הַעֲדִים בְּפָנֵינוּ הוֹדָה לו המערער על המכירה, או
57 שכתבו כן בשטר, לא ישיב לו המעות, שלא הודה לו המערער על
58 קבלת המעות אלא מתוך שפחד ממנו. וביאר רב ביבי שדן זה
59 שאמר רב נחמן, היינו פִּטְעֵנוּ דְּרַב כְּהָנָא, דִּאֲמַר רב כהנא, אֵי לֹאוּ
60 דִּאֲוָדִי לִיה – אם לא היה מודה בעל הקרקע לאותו גוי שמכר לו
61 את הקרקע, הָיָה מִמָּטְי לִיה לִדְרִיחָה וְלַחֲמִירָה – היה מוסר אותו ואת
62 חמורו לַשְׁחֹרֵר – לשלטרן.
63 הגמרא מביאה את דעת רב הונא בענין מכירה באונס: אָמַר רַב
64 הוֹנָא, תְּלִיזוּהוּ וְזַבֵּין – אם תלו אדם או יסרו אותו כדי שימכור דבר
65 משלו, עד שנתרצה, וְזַבֵּניה וְזַבֵּניה – מכירתו מכירה ואינו יכול
66 לבטלה. וְמַאי מַעֲטָא, דְּכָל דְּמוֹזְבִּין אִינִישׁ – רוב החפצים וכלי הבית
67 שהאדם מוכר, אֵי לֹאוּ דִּאֲנִים – אם לא שאנס חוקק למעות כדי
68 להוציאם לצרכיו, לא הָיָה מוֹזְבִּין – לא היה מוכרם, וְאַפִּילוּ קָבִי
69 וְזַבֵּניה וְזַבֵּניה – ואף על פי כן, גם אם לא גמר בידעו למכור מכירתו
70 מכירה, כיון שלא חילקה התורה בין מקום שמוכר מתוך רצון לבין
71 מקום שמוכר מתוך הכרזת, והוא הדין אם מוכר מתוך אונס אחר
72 כגון שתלוהו או יסרוהו מכירתו מכירה ואינו יכול לבטלה.
73 דוחה הגמרא: וְדִלְמָא, שְׂאֵנִי אוֹנְסָא דְנֶפְשָׁיָה – והרי יתכן ששונה
74 אונס של עצמו שמתוך שצריך למעות מוכר את חפציו, שמכירה
75 זו מדעתו היא שרוצה במעות יותר מבחפציו, מְאַיְנָא דְאַחֲרֵינִי –
76 מאופן שאחרים אונסים אותו, שמכריחים אותו למכור להם חפציו
77 והוא אינו רוצה, ומכיון שלא נתרצה למכור, לא חלה המכירה.
78 הגמרא מביאה טעם אחר לכך שמכירה באונס מועילה: אֵלָּא
79 הטעם הוא בְּדִתְגָּא בברייתא,

1 אלא באופן שהאשה מגְוֶרְשֵׁת וְאַיְהָה מְגוֹרְשֵׁת, כלומר ספק מגורשת
2 וצריכה גט נוסף מבעלה, והיינו סוברים שאין לה חזקה בנכסי
3 בעלה שגרשה, והטעם הוא בְּדָרְבֵי וְרָא, דִּאֲמַר רַבִּי יוֹרְא אָמַר רַב
4 יִרְמִיה בַּר אָבָא, אָמַר שְׂמוּאֵל, כָּל מְקוֹם שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהָאִשָּׁה
5 מְגוֹרְשֵׁת וְאַיְהָה מְגוֹרְשֵׁת, פְּעֻלָּה עֲדִינן חָיִב בְּמִזְוֵנוּתֵיהּ, ואכילת
6 פירות מקרקע הבעל אינה מוכיחה שמכרה לה, אלא יתכן שייחד
7 לה את הקרקע שתאכל ממנה בשיעור המזונות שחייב לה,
8 וחיידשה הבריייתא שאין אומרים כן, אלא כיון שהתחיל לגרשה
9 בודאי הוא שונא אותה, ונותן לה מזונות בטורח ובצמצום כפי
10 שיחייבוהו בית דין, ואינו מניח לה לאכול פירות מקרקע המיוחדת
11 לה.
12 הגמרא מביאה דין נוסף בדיני חזקה המבוארים במשנה (לעיל מב.):
13 אָמַר רַב נְחֻמֵּן, אָמַר לִי הוֹנָא – הוא רב הונא, חבירו של רב נחמן,
14 בּוֹלְן – כל אלו שנתבאר במשנה שאין להם חזקה, כאומנים,
15 שותפים, אריסים וכיוצא בהם, במקרה שְׁהִבְיֹאוּ רֵאִיָּה, כעדים או
16 שטר מכירה, אף שלא הביאו ראיה שנתנו מעות למוכר, רְאִיְתָן
17 רֵאִיָּה, וְמַעֲמִידִין את הַשְּׂרָה בְּדִין, לפי שאינם צריכים חזקה בצירוף
18 לראיה. אבל גֻּלָן שְׁהִבְיֹאוּ רֵאִיָּה, אֵין רֵאִיָּתוּ רֵאִיָּה, וְאֵין מַעֲמִידִין את
19 הַשְּׂרָה בְּדִין, כיון שהודאת המוכר היתה מתוך פחד, שאם לא היה
20 מודה לו בפני עדים או שלא היה כותב לו שטר, היה הגולן מוסרו
21 לשלטרן.
22 שואלת הגמרא: מַאי קָא מְשַׁמֵּע לן רב הונא בדבריו, שאין ראיית
23 הגולן מועילה, והרי תִּנְיָנָא כן במשנה (גיטין נהג.) ישראל שלקח
24 קרקע שהיתה שייכת לישראל אחר מַסְרֵי־קוֹן – מגוי רוצח,
25 שבעל הקרקע נתנה לו כדי שלא יהרגו, וְחוֹר הַקוֹנֵה וְלַקַּח את
26 אותה קרקע גם מִפְּעֻל הַפִּית הַיִּשְׂרָאֵלִית של קרקע זו, שכתב לו עליה
27 שטר מכירה, ועדיין לא נתן מעות, מָקַחָהּ של הקונה בְּטַל, כיון
28 שהגולן נטלה מבעליה באונס ואינה שלו, והסכים לכתוב שטר
29 לקונה רק מפני פחדו מהגוי, וכיון שגם לא נתן לו מעות נמצא
30 שכתבת השטר נחשבת כמתנה, ומתנה באונס אינה מתנה. וכיון
31 שמוכח מהמשנה שראיה שמביא הלוקח מן הגולן אינה ראיה, כל
32 שכן שראיית הגולן עצמו אינה ראיה, ומה חידש רב הונא במה
33 שאמר שמקחו של הגולן בטל אף אם הביא עליו עדים או שטר.
34 מתרצת הגמרא: חידושו של רב הונא הוא כדי לְאַפְוָקֵי מִדְּבִרֵי
35 דְּרַב, דִּאֲמַר רַב, לא שָׁנוּ במשנה שהמקח בטל אֵלָּא באופן דִּאֲמַר לִיה
36 הבעלים הראשון לקונה בפני עדים לְךָ תֵּנָן וְזַבֵּין – לך תחזיק
37 בקרקע ותקנה אותה, שיתכן שאמר כן מחמת פחדו מהגולן, אָבָּל
38 באופן שכתב לו שְׂטָר, קְנָה, שלא היה כותב שטר אם לא היה
39 מתכוין למוכרה לו באמת, קָא מְשַׁמֵּע לן רב הונא שלא כדבריו,
40 אלא בְּדִשְׂמוּאֵל, דִּאֲמַר שֶׁאֵף בְּכַתְיבַת שְׂטָר נָמִי לא קְנָה, שיתכן

אגרות קודש

ב"ה, י"ח אדר ב', ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

כבוד הרב הגאון המפורסם ח"ב סוע"ה סדרן ופלפלן ווי"ח אי"א בעל מדות
תרומיות איש אשכולות וכו' וכי' מוהררי"ר שליט"א רב ראשי ראשון לציון

שלום וברכה!

באתי להמליץ על האברך הרב משה אהרן שי ברזילה, מועמד לרבנות בשכונים בגבעתיים,
ששמעתי עליו ונוכחתי מפי כתבו - מכתביו רבים שהוא ירא שמים ויד לו בהוראה, בחינוך ובהשפעה
וראויו לאותה איצטלא. ובודאי גם כהדר"ג שליט"א מכירו.

אני תקוה שכת"ר שליט"א ימצאהו מתאים למשרה הנ"ל, בפרט שיש לו לאברך הנ"ל היכרות
וידידים בגבעתיים, וגם אביו שי רב שם, ואם יתמנה למשרה הנ"ל התקוה חזקה שיצליח בעבודתו בקדש.

כבוד ובברכה לבשורות משמחות אלו דמרבנים בהם בשמחה.

מפסיד כלום בגירושין וכסברת רב הונא, ומה הפעם שאמר
 חכמים שגט שכפודו פועל פועל פועל, פדי שלא תהא כל אחת
 ואחת שרוצה להתגרש מבעלה, הולכת ותולה את עצמה פדי עובר
 פועלים, על ידי שתתניף לו ותזנה עמו, עד שיכפה את בעלה
 לגרשה, ובכך מפסקת עצמה מיד בעלה.
 הגמרא מוסיפה להקשות על סברת רב הונא: מתיב רב הונא,
 שנינו במשנה (גיטין נה), ישראל שלקח קרקע שהיתה שייכת
 לישראל אחר מפיסקין – מגוי רוצה, שבעל הקרקע נתנה לו כדי
 שלא יהרגנו, והיה הקונה ולקח מפעל הפית של קרקע זו, מקחו
 בטל, כיון שמכרה לו המוכר באונס מפחד הגוי, וקשה לרב הונא,
 אמאי מקחו בטל, הרי התם נמי נימא – גם שם נוכל לומר, אנב
 אוניסיה גמר ומקני – שאגב שאנסוהו למכור, נתרצה למכור בלב
 שלם.
 מתרצת הגמרא: הא אהמר עלה – הרי נאמר על משנה זו (גיטין נח).
 אמר רב, לא שנו במשנה שמקחו בטל, אלא דווקא באופן דאמר
 ליה המוכר לקונה 'לך חוק וקני' – לך החוק בקרקע זו, ותקנה
 אותה, שמסתבר שרק מפחד הגוי אמר כך, אבל באופן שכתב לו
 שטר, קנה, משום שכתובת השטר בודאי נעשתה מרצונו, ולא
 מחמת פחדו מהגוי, ואף שמכרה באונס אגב אונסו נתרצה
 להקנותה, וכדברי רב הונא.
 מקשה הגמרא: אמנם מובנת המשנה לשיטת רב, ומכל מקום עדיין
 קשה לשיטת שמואל, (גיטין סג) שאף בשטר נמי לא קנה, כיון
 שגם את השטר כתב מפחד הגוי, עד שיכתוב בשטר גם שמקבל
 עליו אחריות שאם יוציאנה ממנו ישלם לו, שאז ודאי כוונתו
 להקנות לו, מאי איכא למימר – מה אפשר לתרץ כדי שלא יקשה
 על שיטת רב הונא, הלא אגב אונסו נתרצה למכור את הקרקע
 ומדוע מקחו בטל.
 מתרצת הגמרא: מודה שמואל היבא דיהב זוני – כשנתן הקונה
 מעות למוכר, שאגב אונסו והמעות שקיבל התרצה למכור בלב
 שלם, וגם רב הונא אמר שאגב אונסו נתרצה למכור רק כשקיבל
 מעות, שהרי אמר שאם תלוהו ומכר מכירתו מכירה, ולא אמר
 שאם תלוהו ונתן, מתנתו מתנה.
 מקשה הגמרא: ולרב ביבי, דמסיים קה – בדברי רב נחמן בשם רב
 הונא (לעיל מה) שגולן שהביא שטר או עדי מכירה אין ראייתו
 ראיה, והוסיף משמיה דרב נחמן עצמו, שדווקא קרקע אין לו לגולן
 ומוציאים אותה מידו, אבל מעות ששילם על הקרקע יש לו
 ומשיבים לו אותן, ומבואר שגם אם שילם למוכר על הקרקע
 ואנסו למכרה לו, אין המכירה חלה, מאי איכא למימר, והרי
 מדבריו מוכח שלא כדברי רב הונא, אלא מכירה באונס אינה
 מועילה אפילו במקום שנתן לו מעות.
 מתרצת הגמרא: דברי רב ביבי 'מימרא' הוא – אין זה אלא מאמר
 שהיה אומר בשם אמוראים אחרים, ו'מימרא' זו לרב הונא לא
 קבירא ליה – אינו סובר כמותה, שאין זו משנה או ברייתא שצריך
 רב הונא שהוא אמורא לסבור כמותם, אלא לרב הונא מכירה
 באונס מועילה כשנתן דמים.
 רבא פוסק את ההלכה במכירה באונס: אמר רבא, הלכתא כרב
 הונא. שאם תלוהו וזני – תלו אדם או יסרו אותו עד שנתרצה
 ומכר, וביניה וביני – מכירתו חלה. אמנם רבא מתנה את חלות
 המכירה בכמה תנאים: ולא אמרן שמכירה באונס חלה, אלא

נאמר בתורה לגבי קרבן עולה (ויקרא א) 'זכר תמים יקריבנו אל
 פתח אהל מועד יקריב אתו', והתיבות 'יקריב אתו' מיותרות, שהרי
 כבר כתוב בתחילת הפסוק 'יקריבנו', דורשת הברייתא שהפסוק
 מלמד שבוטל אותו – את הנודר, להקריב את נדרו. יכול הייתי
 לומר שיקריב בעל קרבו, תלמוד לומר 'לרצונו', תמחה הברייתא,
 הא כיצד, שכופים אותו ושיקריב לרצונו, ומשיבה, בופין אותו עד
 שיאמר 'רצונו אני'. מבואר מדברי הברייתא שכשמוקריב מחמת
 כפייה הרי זו הקרבה 'לרצונו', וזהו טעמו של רב הונא, שמכירה
 מחמת כפייה מכירה היא. דוחה הגמרא: ודלמא שאני התם – והרי
 יתכן שבקרבן הדין שונה, כיון דניחא ליה – שטוב לו בהקרת
 הקרבן כדי דתייהו ליה כפירה – שעל ידי כך יתכפר חטאו, ולכן
 אחר שכפודו בודאי התרצה להקריב בלב שלם. אבל במכירה
 באונס יתכן שאינו מתרצה למכור כשכפודו לך.
 הגמרא מנסה להביא טעם לדברי רב הונא מהמשך הברייתא:
 ואלא יש להוכיח מסיפא, שם שנינו, וכדין האמור בקרבנות פן
 אותה אומר אף בגיטין נשים, לגבי אותם שכופים את הבעל להוציא,
 כמוכה שחין (כתובות עז), שבוטל אותו עד שיאמר 'רצונו אני
 לגרשה', ומבואר שאם כפו אדם עד שאמר 'רצונו אני בכך' הרי
 זה כנעשה לרצונו, ואף כאן אם כפודו עד שאמר שרוצה למכור
 נחשב שנתרצה ומכירתו מכירה. דוחה הגמרא: ודלמא שאני התם,
 במקום שחכמים תקנו שכופים אותו להוציא את אשתו, שרוצה
 בגירושין אלו אף שצריך לכפותו לשם כך, משום דמצוה עליו
 לשמוע דברי חכמים שציוו עליו לגרשה.
 הגמרא מביאה טעם אחר לדברי רב הונא: אלא, דין זה שאם
 כפודו למכור ומכר חלה המכירה, קבירא הוא, שאנב אוניסיה של
 המוכר ומתוך יסוריו, גמר ומקנה – מתרצה למכור בלב שלם.
 מתיב רב יהודה ממשנה (גיטין פח), גט המעושה – שכפו את הבעל
 ליתנו מחמת שהוא מוכה שחין וכיוצא בזה מאלו שאמרו חכמים
 שכופים אותו לגרש, אם כפודו בדיני ישראל עד שאמר 'רוצה אני
 לגרשה', פשר. אילו לא כפודו פועל פועל פועל, ובעובדי
 פועלים – ואם רוצים ישראל לכופו על ידי עובדי כוכבים לתת גט
 באופן כשר, מלמדים אותם שיהיו חוקמין אותו, ואמרין לו 'עשה
 מה שישאל אומר לך', וכיון שבמצוות ישראל כפודו לגרש, הגט
 כשר. והבין רב יהודה שהטעם שאם כפודו ישראל או שכפודו
 עובדי כוכבים על פי ישראל הגט כשר, הוא משום שכופים אותו
 לקיים מצוה לשמוע דברי חכמים. אך אם כפודו נכרים לגרש
 מדעת עצמם הגט פסול, כיון שאין מצוה ואינו רוצה לגרש, ולכן
 אם גרש בכפייה כזו אנוס הוא בגירושין והגט פסול. וקשה לדעת
 רב הונא, אמאי הגט פסול, הרי לדבריו גם אם אנסוהו למכור
 חלה המכירה, אף שאין בה מצוה, כיון שמחמת יסוריו הוא
 מתרצה למכור, והתם נמי נימא – גם בגירושין נאמר, שאף שאין
 בזה מצוה, אנב אוניסיה שכפודו לגרש גמר בדעתו ומגרש בלב
 שלם, שהרי אינו מפסיד כלום בנתינת הגט, שכן האשה שונאת
 אותו ולא תדור עמו אף בלא גט, ונתנו לה רק כדי להתירה
 לאחרים, ויהיה הגט כשר.
 מתרצת הגמרא: אכן אף גט שניתן מחמת כפיית עובדי כוכבים
 צריך להיות כשר, כיון שאגב אונסו נתרצה לגרש, ומה שפסולו,
 הא איתמר עלה – הרי נאמר על כך טעם מיוחד, דאמר רב
 משרשיא, דבר תורה – דין התורה הוא שאפילו גט שכפודו פועל
 פועלים פשר, משום שאגב שאנסוהו נתרצה לגרש, שהרי אינו

אגרות קודש

ב"ה, ט' אדר ב', תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיום הראשון בו כתוב אודות ההצעה שקבל, משרת
 הנהלה במדינה אחרת וכו' ושואל דעתי בה.

המשך בעמוד רנא

בבא בתרא. חזקת הבתים – פרק שלישי דף מח עמוד א – מותר מהדרת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רמט רש"י תוספות

1 יקריב אותו – קרא יתירא, דהא כתיב לעיל "זכר תמים יקריבו" ומצי למיכתב "יקריבו
2 אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה'". מלמד שבפנין אותו – להקריב מה שנדר. ער
3 שיאמר רוצה אני – אלמא: היכא דכופין אותו, עד דאמר מתוך יסורין "רוצה אני" –
4 קרינא ביה "לרצונו", דגמר בלבו להקריב. והוא הדין לזבנינא, אם אמר "רוצה אני" – הו
5 וזבני, דגמר בלבו להקנות. דתהויה ליה כפרה –
6 וכי אמר "רוצה אני" – דראי בלב שלם קאמר. **ב**
7 וכן אתה אומר בנישי נשים – בחגן דתגן
8 (כתובות עז, א). ואלו שבפנין אותו להוציא:
9 מוכה שחק, ופסול פליפסו. דכופין ומכין אותו
10 עד שיאמר "רוצה אני", ד'נותן' – מדעתו
11 משמע, דלפני – התם נמי, כי אמר "רוצה אני"
12 – גמר בלבו לרשעה, דמצוה קעביד, מאחר
13 שחיבתו חכמים להוציא. אלא – רב הונא
14 מסבירא דדייה קאמר, דמתוך יסורים גמר בלבו
15 ומקני, והואיל ואיכא תרתי – יסורים וכוון
16 מעות, דלא מפסדי מידי. גט המעושה – שכופין
17 אותו לבעל להוציא. אם בישראל הוא – כשר,
18 שכפרוהו ישראל, וכגון דאמר "רוצה אני". בגוים
19 פסול – ואף על גב דאמר "רוצה אני", וקא
20 סלקא דעתיה דמקשה דבישראל כשר משום
21 דמצוה לשמור דברי חכמים, ובגוי פסול – וכוון
22 דליכא מצוה, אגב אונסיה לא גמר ומקני
23 ומגרש. וקשיא לרב הונא, דכיון דליכא מצוה –
24 לא מקני אגב אונסיה. ובגוים – אם אנו רוצים
25 לכופו על ידי גוים, והיה הגט כשר – מלמדים
26 אנו לגוים שיאמרו לה: עשה מה שישראל אומר
27 לך. דהשתא נמי מצוה לשמור דברי חכמים.
28 התם נמי נישא אגב אונסיה נטר ומגרש – הדא
29 לא מפסדי מידי, דומיא דזבנינא, שמקבל דמי
30 שדדו. דכיון שאשתו שונאתו, ובלא גני נמי לא
31 תעמוד אצלו, וגט זה אינו אלא להתירה
32 לאחרים – לא מפסדי כלום אפילו בגוים כשר
33 דדאגב אונסיה גמר ומגרש, דלא מפסדי מידי,
34 כדפרשית. פסול – מדרבנן, וצריכה נמי אחר.
35 ומזהו, אם נפשל ידה וקבלה קדושין מאחר
36 צריכה גט מזה ומוזה. ותולה עצמה ביד גוי –
37 להחניף לו ולגנות עמו, עד שיכריח את בעלה
38 לגרשה. **נימא אגב אונסיה** – דסדריקון, גמר ומקני בעל הבית, כיון דיהיב ליה זוזי ולא
39 מפסדי מידי, דהיינו תליתו חובין. מודה שמואל דהיכא דיהיב ליה זוזי – זה הלוקח מן
40 הסדריקון, כשחור ולקח מבעל הבית יהב ליה זוזי לבעל הבית – דאגב דמקבל זוזי גמר
41 ומקני, דהיינו תליתו חובין. אבל בלא מעות – לא גמר ומקני, דהא רב הונא נמי תליתו
42 חובין קאמר, אבל תליתו ודיב – לא חו מתנה. ולרב ביבי דפסיס לעיל – בלתיחלף
43 דרב נחמן, דאמר: גולן שהביא ראיה – אין ראיתו ראיה, ואין מעמדין שדה בידו. ואוסף
44 רב ביבי: אבל מעות יש לו לגולן שנתן לגנול. אלמא סבירא ליה לרב ביבי דאפילו נתן
45 הגולן לגנול מעות – לא קנה, דתליתו חובין לא היו זבני. והוא הדין לתוך משנה
46 דסדריקון, דאין נתן הסדריקון או הלוקח ממנו לבעל הבית מעות דמי השדה – לא קנה,
47 וקשיא לרב הונא. **פיורא הוא** – שדיה אומר משום אחרים, ואינה לא משנה ולא
48 ברייתא. ואי הוה אמר לה רב ביבי משרשיא בדותא: מהו? הוה מהדר גמרא: גברא אנברא
49 קמייהו בתמייה.

בשרה

1 **"יקריב אותו" – מלמד שבפנין אותו, יכול פלג פרוה?**
2 **תלמוד לומר: "לרצונו": הך פיצוד? פופין אותו עד**
3 **שיאמר "רוצה אני". ודלמא שאני התם, דניהא ליה**
4 **דתייהו ליה כפרה ואלא כפיסא: וכן אתה אומר**
5 **בגיטי נשים, פופין אותו עד שיאמר "רוצה אני".**
6 **ודלמא שאני התם, דמצוה לשמוע דברי חכמים אלא,**
7 **סבירא הוא: אגב אונסיה גמר ומקנה. מויתב רב**
8 **יהודה: גט המעושה, בישראל – פשה,**
9 **ובגוים – פסול, ובגוים חובטין אותו ואומרין לו:**
10 **עשה מה שישראל אומר לך; ואמאי? התם נמי נימא:**
11 **אגב אונסיה גמר ומגרש – הא איתמר עלה, אמר רב**
12 **משרשיא: דבר תורה אפילו בגוים פשה, ומה טעם**
13 **אמרו בגוים פסול? כדי שלא תהא כל אחת ואחת**
14 **הולכת ותולה עצמה ביד גוי ומפקעת עצמה מיד**
15 **בעלה. מויתב רב המנונא: לקח מסיקוקין וזוהו ולקח**
16 **מכפל הפות – מקחה בטל; ואמאי? התם נמי נימא:**
17 **אגב אונסיה גמר ומקני – הא אתמר עלה, אמר רב:**
18 **לא שנו אלא דאמר ליה "לך חוק וקני", אבל בשטר**
19 **– קנה. ולשמואל דאמר: אף בשטר נמי לא קנה, מאי**
20 **איכא למימר? – מודה שמואל היכא דיהב זוזי. ולרב**
21 **ביבי דמסיים בה משמיה דרב נחמן: קרקע אין לו,**
22 **מעות יש לו, מאי איכא למימר? – רב ביבי מימרא**
23 **הוא, ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה. אמר רבא,**
24 **הלכתא: תליתו וזבין – זבניה וזבניה. ולא אמרין אלא**
בשרה

1 **אילמא** מהא דתניא יקריב אותו – ואם תאמר: אי מהבא גמר, אפילו תליתו ודיב
2 נמי מתנה הוה, וההיא דסדריקון מוכח דאינה מתנה דהיה רבינו יצחק רוצה
3 לתרוץ: דהכא הוה כמו מכר, דהא יש לו כפרה תחת הקרבן, וקונה הכפרה. ומגיש נשים
4 דבעי למיגמר מיניהו הוה נמי כמו מכר, שנפטר על ידי כך משאר כסות ועונה. אבל
5 אי אפשר לומר כן, דאם כן גט מעושה שלא
6 כדון נמי יהא כשר, ובהגמ"ש (גיטין פח, ב)
7 אמר שמואל דפסול. ותרוץ רבינו יצחק: דכל דבר
8 שהוא מחוייב לעשות – הוה כמו מכר, והכא
9 הוה מחוייב להביא קרבן, ולקמן נמי מחוייב
10 הוא לגרש את אשתו, דמיידי בהנהו שכופין אותן
11 להוציא. אבל שלא כדון – הוה כמו תליתו
12 ודיב, דלא הוה מתנה.
13 **יקריב** אותו מלמד שבפנין אותו – לא דמי
14 להא דאמר ברק "שור שנגח ארבעה
15 חמשה" (בבא קמא מ, א): היכי חטאות ואשמות
16 אין ממשכנין אותן, משום דכיון דלכפרה קאתו –
17 לא בעי משכוני. דרוקא חטאות ואשמות שבאות
18 על חטא לא בעי משכוני, שרוצה שנאותו חטא
19 יהיה לו כפרה. אבל הכא – נדר או נדבה אינן
20 מכפרים. והא דקאמר: נידא ליה דתייה ליה
21 כפרה – דיינו ממה שנדר, שאם לא ישהל נדר
22 עזו ישא. והא דאמר בתורת בנינים ויבואם (ו,
23 א) ויבואם (לו, א) דעולה מכפרת על יחיבי עשה
24 – הא אמר ברק קמא דוחביס (ו, ב) דעולה דרוקן
25 היא ולא מכפרת – מקפאיא מכפרת, מקיבעא
26 לא מכפרת.

אלא

1 סבירא דאגב אונסיה גמר ומקני –
2 ואם תאמר: כיון דמסבירא דיענין דאגב
3 אונסיה גמר ומקני, אמאי איצטרך קרא גבי קרבן
4 למיכתב דכופין אותו? ויש לומר: דאי לאו קרא
5 – הוה אמנאי: אף על גב דגמר ומקני, כיון דאינו
6 מתרצה אלא על ידי כפייה – פסול הוא לגבי
7 מובה, דובח רשעים הוא, קא משמע לן שהקרבן
8 נרצה. **גט** מעושה בישראל כשר בגוים פסול –
9 כפיסא פסיס: ובגוים חובטין אותו ואומרים לו
10 "עשה מה שישראל אומר לך". ויש מפרשים דהוי
11 פירושא דרישא: כיצד בגוים פסול – חובטין
12 אותו ואומרים לו כו'. ואין נראה, דאם כן אפריחי ליה הכא מסיפא – לסייעיה מירשא,
13 דקתני: ובשראל כשר, דאגב אונסיה גמר ומקני. וכי תימא דבישראל כשר משום דמצוה
14 לשמור דברי חכמים – דאם כן בגוים נמי, אמאי פסול? והא חובטין אותו לעשות דבר
15 חכמים ודאי לרבינו יצחק דהכי קאמר: דבגוים נמי כשר – וכגון שאמר לו "עשה מה
16 שישראל אומר לך". וכן מפרש בחלכות גדולות. והכי מוכח בתוספתא: דקתני: ובגוים
17 חובטין אותו ואומר לו "עשה מה שפלגיו אומר לך". משמע דעל פי רבי פלגיו שהוא חכם
18 חובטין אותו, וכשר הוא. שהוא אומר להם לחובטו. וכן משמע בירושלמי דגיסין, דקאמר
19 התם, רב אמר: ישראל עשהא כמעשה גוים כשר – באומר "איני זן ואיני מפרנס". תנא
20 רבי חייא: גוים שעשו כמעשה ישראל פסול, ואפילו אמר "איני זן ואיני מפרנס". הדא
21 מתניתין אמרה כן: ובגוים חובטין אותו ואומר לו "עשה מה שישראל אומר לך", ולא
22 "מה שאני אומר לך". והא דאמר בגיטין (פח, ב) "לפניהם" ולא לפני גוים, כיון שהעישו
23 על פי דיני ישראל – לאו היינו לפני גוים, דלפני גוים היינו כשהעישו נעשה על פי
24 דיני גוים. **דבר** תורה אפילו בגוים כשר – דכיון דברין מעשים, כאותן שכופין אותו
25 להוציא. דבישראל נמי, אי שלא כדון מעשה – פסול, כדאמר שמואל בהגמ"ש (גיטין
26 פח, ב). ואם תאמר: ומאי פקא מינה אם תולה בגוי ומפקעת עצמה מיד בעלה? דכיון דברין עבדה,
27 וגם חכמים היו כופין אותו להוציא ויש לומר: דגורו כדון אטו שלא כדון. ואם תאמר:
28 להווא טעמא דמפרש בהגמ"ש דבגוי פסול דבר תורה, משום "לפניהם" ולא לפני גוים, וגוים לאו בני עישו
29 וניהו – כיון שעל ידי כפיית גוים נותן – הוה שלא כדון, ושללא כדון הוא כמו מתנה, כדפרשית לעיל,
30 ואמאי מייחי הכא דרב משרשיא: והוא דהשתא הוה ליה לאיתויי, ויש אמר התם דהא רב משרשיא בדותא איך ויש לומר: דלפי סברת המקשה, דחשיב גוים בני עישו,
31 מרחץ לו. דפרץ ליה: בגוים אמאי פסול? ואי לא דהוה עישו ניהו
32 – לא הוה פריץ ולא מידי, דהוה כמו מתנה. ולסברתו משני ליה כדרב משרשיא. **היא** איתמר עלה אמר רב לא שנו –
33 תימה לרבינו שמשון כן אברהם: דמשמע דלא אמר רב הונא
34 תליתו חובין וזבניה זבניה אלא בשטר, אבל ב"ל חוק וקני" – לא. וכיון דאגב אונסיה גמר ומקני –
35 מה לי האי ומה לי האי? ועוד הקשה: דקאמר ומודה שמואל היכא דיהיב זוזי, משמע
36 דלרב קני אפילו לא יהיב זוזי, ואמאי? הוא תליתו ודיב לא הוה מתנה ותרוץ דבבחי פלוגי רב ושמואל,
37 דקסבר רב: דאי לאו דיהיב זוזי – לא הוה עביד שטר. ושמואל סבר: דבמתנת
38 אונס עביד שטר, אבל אחריות לא היה מקבל, כדאמר ב"הונקין" (שם נח, א): עד שיכתוב לו אחריות נכסים.
39 **אמר** רבא הלכתא תליתו חובין וזבניה זבניה – לאו דוקא נקט תליתו,
40 דאפילו בלא יסורין אלא מחמת אונס ממוך, כי הווא מעשה דפרדיסא (לעיל מ, ב) הוה זבניה. ואם מסר מודעא –
41 לא הוה זבניה, דקיימא לן כרב הונא ודכתבינן מודעא אוביני, כדפריש
42 הקונטרס. ורוקא מכר, אבל מתנה – תליתו ודיב לא היא מתנה, אפילו לא מסר מודעא, אי יודיעה עדים אונסיה.
43 והיא דמסר מודעא – אפילו לא ידעו אונסיה כתבינן, וכן בגיטין,
44 ודיכא

1 היכא דבטל מודעא בשעת זביני – מהני ביטול, דאגב אונסיה גמר ומבטל, כדאמרין
2 בפרק "האומר משקל" (ערכין בא, ב.) ובקונטרס הביאה לעיל. ואפילו אמר בשעת
3 מודעא "כל מה שאבטל לא יהא ביטול" – אינו כלום, דמכל מקום לבסוף כשמבטל
4 כל מה שאמר קודם לכן – יהא מבטל, דאגב אונסיה גמר ומבטל, אבל במתנה, אי
5 ידעינן באונסיה – לא מהני ביטול, ולא גמר
6 ומבטל. ומיהו, אי לא ידעינן באונסיה, ומבטל
7 מודעא מדעתו – נראה שטבולו ביטול, ולכן
8 כתבינן בשטריו מתנה ביטול מודע.
9 **אבל** שדה זו לא – תאא דאמרו נהרדעי לעיל
10 (מ, א): כל מודעא דלא כתב בה "אנא
11 ידענא ביה באונסיך דפלוגי" – לא מודעא היא, לא
12 לא משכחת אליבא דרבא לעיל, אלא כי ההוא
13 מעשה וברדיסא. דבסתם שדה לא מתניא
14 מודעא, וא"כ שדה זו לא צריך מודעא, אלא
15 לדידעו אונסיה. **ואפילו** דאשדה זו לא אמרינן
16 אלא דלא ארצי זוי – לפי הספדים דגרסי "לא
17 ארצי ליה", משמע דבעי למימר דכי אמרי עדים
18 "בפנינו מנה לך" – הווי זביני אפילו ב"שדה זו", וכי
19 קאמר רבא דלא הווי זביני – היינו כי אמרו
20 "בפנינו הודה לך", שלא ראו נתנית המעות. ואם
21 כן משמע דבשדה סתם, אפילו כי אמרו "בפני
22 הודה" שלא ראו נתנית המעות – הווי זביני ואין
23 נראה. דבהודאה לא שייך לחלק בין שדה סתם
24 ל"שדה זו", דבהרריהו שייך למימר "אי לאו
25 דאודי ליה הוה מנסי ליה להומריה לשחור". על
26 כן נראה דגרסינן "ולא ארצי זוי", ולא גרסינן
27 "ליה". וכן פירש בקונטרס. **תינה** קדוש
28 בכספא – הבא כל קאמר כל דמקדש אדעתא
29 דרבנן מקדש. וכן בפרק "בית שמוא" (יבמות ק, א)
30 גבי עובדא דנרש, דקדשה כשהיא קטנה
31 וגולה, ואתא איניש אחרינא וחטפה מיניה,
32 כדאמר רביש כותבות (ג, א) ו"בהשולח" (גיטין
33 קג, א). משום דהכא ובפרק "בית שמוא" לא

1 **בְּשָׂדָה סֵתֵם, אֲכַל בְּ"שָׂדָה זֵו" – לֹא. וְבִ"שָׂדָה זֵו"**
2 **נָמְוּ – לֹא אֶמְרִן אָלָּא דְלֵא אֲרִצֵי זֵו, אֲכַל אֲרִצֵי**
3 **זֵו זֵו. לֹא. וְלֹא אֶמְרִן אָלָּא דְלֵא הָוָה לֵאשְׁתַּמוּטִי,**
4 **אֲכַל הָוָה לִיה לֵאשְׁתַּמוּטִי – לֹא. וְהִלְכְּתָא בְּכֻלְהוּ**
5 **– דְּהוּוּ זְבִינְיָה זְבִינְיָה, וְאַפִּילוּ בִ"שָׂדָה זֵו", דְּהָא**
6 **אִשָּׁה בִ"שָׂדָה זֵו" דְּמֵיָא, וְאִמְר אֶמְיִמְר: תְּלִיזַה**
7 **וְקִדִישׁ – קְדוּשָׁיו קְדוּשָׁיו. מָר בַּר רַב אִשֵׁי אֶמְר:**
8 **בֵּאשָׁה וְדַאי קְדוּשֵׁין לָא הָוִו, הוּא עֵשָׂה שֵׁלָא**
9 **פְּהוּוֹג, לְפִיכָךְ עֵשׂו עֵמֹו שֵׁלָא פְּהוּוֹג וְאַפְקַעְיֵתוּ**
10 **רִבְנָן לְקִדוּשָׁיָה מֵיְנִיָה. אֶמְר לִיה רְבִינָא לְרַב אִשֵׁי:**
11 **חֵינְיָה דְקִדִישׁ בְּכַסְפָּא, קִדִישׁ בְּבִיאָה מֵאי אִיפֹא**
12 **לְמִימְרָ? אֶמְר לִיה: שְׂוִיזַה רִבְנָן לְבַעֲלֹתוּ בַעֲלֹת**
13 **זְנוֹת. מְאִבֵי תְלֵא לְפִאפֵי אַסְיִנְרֵא וְזָבִין, חֵתֵם רְבָה**
14 **בַּר בַּר הִנֵּה אַמוּדְעָא וְאַאֲשַׁקְלָתָא. אֶמְר רַב הוֹנָא:**
15 **מָאן דְּחֵתִים אַמוּדְעָא – שְׁפִיר חֵתִים, וְמָאן דְּחֵתִים**
16 **אַאֲשַׁקְלָתָא – שְׁפִיר חֵתִים. – מַה נְּפָשְׁדָ? אִי מוֹדְעָא**
17 **לֹא אֲשַׁקְלָתָא, וְאִי אֲשַׁקְלָתָא לֹא מוֹדְעָא – הֵכִי**
18 **קְאָמְר: אִי לֹא מוֹדְעָא, מָאן דְּחֵתִים אֲאַאֲשַׁקְלָתָא**
19 **– שְׁפִיר חֵתִים; רַב הוֹנָא לְמַעֲמֵיה, דְּאֶמְר רַב**
20 **הוֹנָא: תְּלִיזַה וְזָבִין – זְבִינְיָה זְבִינְיָה. אֵינִי? וְהָאֶמְר**
21 **רַב נַחֲמֵן: הָעֲדִים שְׂאָמְרו "אֶמְנֵה הָיוּ דְבְרֵינוּ"**
22 **אִין**

1 **בשדה סתם** – שהכריחוהו למכור אחת משדותיו, והוא בירר מעצמו ומכר את זאת.
2 כיוון דמעותו בירר – רעה שבוך בירר, שאינו חושש בה כל כך, וגמר ומקני. **בשדה זו**
3 – הכריחוהו למכור שדה זו, ואתה מכר. **דלא ארצי זוי** – לא מנה המעות – גילה
4 דעתו דבעל כרחו מקבל, ואפילו ב"שדה זו" ולא ארצי זוי, לא אמרן דלא הוי זביני, אלא
5 דלא הוה ליה להאי לאישתמוטי מן התולה
6 בשום דהוי בשבועים, כגון "המתן לך יעד למחר",
7 או "עד שתבוא אשתי", או שום דהוי שיכול
8 לטעות בו האנס. והלכתא כבולוהו הווי זביניה
9 זביני ואפילו חוץ – ולא ארצי זוי, ולא
10 הוה ליה לאישתמוטי, דהוי אונס גמור, וכגון
11 דאמר "רצה אני". **היא אשה** – כשמכריחיה
12 אדם לקבל קדושו ולהתקדש לו. **בשדה זו דמיא**
13 – שאינו הפך כי אם בה. **ואמר אמימר** –
14 כלומר קיימא לן הכי. תליזוה וקדיש – כבלה
15 קדושתך – קדושה קדושתך. **דמינו זבניה,**
16 **שמוכרח עצמה לזה. מר בר רב אשי אמר** –
17 במכר מודינא דהווי זביני, אבל גבי אשה – תקון
18 רבנן דלא ליהווי קדושתך, דהוא עשה שלא בהוגן
19 שהכריחה – לפיכך נעשה עמו שלא בהוגן,
20 שלא כדין. **דאף עבד גב דמן התורה ליהווי**
21 **קדושתך** – רבנן עקרינהו דמפקרו אותך, ועשו
22 מעת ומתנה. **במקום אחר מפירש דכל דמקדש**
23 **אדעתא דרבנן מקדש.** כדת משה וישראל, ורבנן
24 אמרו לא ליהווי קדושתך – נמצא שלא קדשה
25 זה, שהרי בדיעת חכמים תלה, והם אינם הפצנים
26 בקדושתך הללו. **תינה קדיש בכספא** – יבולין
27 חכמים להפקיע הקדושתך, והדפקר בית דין הפקד
28 גבי מנהו, ובאיילו קדשה בגול ובחמס דמיא,
29 דלא הווי קדושתך. אבל קדיש בביתא, שעשה
30 מעשה בגופה, היאך יאמרו חכמים שלא תהא
31 ביהא? הרי בעל כרחו ביהא היא ואית דמפרש:
32 תינה קדושתך בכספא – קדושתך כסף דרבנן, הם
33 אמרו והם אמרו, וקדושתך דבריהון יבולין
34 לעקור. אבל קדיש בביתא, דהווי קדושתך דאורייתא – מאי איכא למימר? וטעת הוא
35 בידם, דמגזירה שיה ילפינן לקדושתך כסף שבמטבת קדושתך (ב, א), וגם לכל דבר אנתקש
36 הוויית להודי. ואמרינן בבביתא (ה, א), אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי נותר אחד
37 מגופי תורה, ולא למדה הכתוב אלא בגזירה שוה. ועוד, מאי האי דקמהדר ליה: שויה
38 רבנן לבעלתו בעילתו ונותן? אה כיזן דמאורייתא היא – היאך יכולין לעשות ביהא
39 ונותן? אלא, כיון דאדעתא דרבנן מקדש – לא הוי קדושתך, דאמרי רבנן לא ליהווי
40 קדושתך, ומתוך כך נמצאת מעצמה בעילת נותן. **טבי** – גברא אלמא הוי. **תלי לפי**
41 **באילן שעשו כינרא למכור לו שדהו.** לישנא אחרינא: חלה אותו בשביל בינורא,
42 שימכרנו לו. **וזבין** – כלומר, וכן עשה, שמכרה לו. **חתם רבא בר בר חנה** – ויער אחר
43 עמו, אמודעא שמשר פפי קודם שנכתב שטר המכירה. **ואשאשקלתא** – וגם על שטר
44 המכירה חתם. **מאן דחתם אמודעא שפיר חתם** – דאף על גב דתליזוה חובין זביניה זביני
45 – הני מילי היכא דלא מסר מודעא, אבל המודעא שכתב בה – **בטל המכירה. ומאן**
46 **חתם אשאשקלתא שפיר חתם** – דתליזוה חובין זביניה זביני, וכדמיסק לקמיה. **רב הונא**
47 **לשעמיה בו'** – מהבא שמתנינן דכתבינן מודעא אוניני אפילו בתליזוה חובין, ודלא כרבא,
48 דאמנן לעיל (ב, א): לא כתבינן מודעא אוניני, כדפרישית בפירקין לעיל, אלא היכא
49 דאניס כמעשה וברדיסא. והכא חזינן עובדא אפילו בתליזוה חובין, וכתבי מודעא. וגם
50 כן נראין הדברים, שהרי פסקותיו של רבא לא עמדו, מאי דפסיק לעיל בתליזוה חובין;
51 ולא אמרן אלא בשדה סתם, שאחר פסק שלו אמר: לא כתבינן מודעא אוניני, כדפרישית
52 לעיל. **איני** – כלומר, היאך בטלה מודעא שחתם בה רבא בר בר חנה את האשקלתא
53 שחתם הוא עצמו בה? **והוא אמר רב נחמן בו'** – והכא נמי רבא בר בר חנה קמסהדי
54 עבשהו את האשקלתא "מודעא אוניני דרבנן", ואמאי נאמן קדיש – היתומין בשטר. ואמאי
55 אמנה חווי דבריני – לא להלוה כלום, אלא כתבנו לו, ולכשיצטרך – ילוה בו. והאמנא
56 לזה למלוה שלא יוציא עליו שטר מלוה זו לגבות הימנו אלא אם כן ילוה לו, והוה שעבד
57 לו נכסיו מעבשיו אם ילוה אפילו לאחר זמן, דלאו מוקדם הוה לטרופ שלא כדין.
58 **אין**

1 ליכתב אינו נאמן. וקשה: דאמאי לא מהזימינו בתווי דמינו דאי בעי אמרי "איך אזן חבתי ידנינו? דהא רב נחמן גופיה אית ליה מיגו לפסול השטר בפרק שני דכתובות (שם), דקאמר: כי אתון לקמן
2 לדינא – אמיתא לזה: זילו קיימו שטרייכו וחותו לדינא, דמהימן לומר "פרוע הוא" מיגו דאי בעי אמר "מויחיו הוא". וכל שכן עדים, דאלימי לאורועי שטרא. **הככי אמר בהדיא בפרק ימי**
3 **שנותן (לקמן קא, ד)** ותיזן רבוי יצחק: תהי עמא מודעא מודעא אמנה לר רבא, אבל בשטר – לא. דהוי כמנו תליזוה חובי
4 לחוזרין ומגזינן, והיאל ותיזן מודעא מודעא אונסיה עדים החתומין על השטר נעשה כבחקיה עדותן בבית דין, ומדרבנן הווי דאצרכוהו קיסא – דוקא כי טעין מוויף,
5 אבל

1 קש, אדעתא דרבנן, כדקאמר: דהווי עשה שלא בהוגן. וצריך לומר דסבר הכא דיש
2 כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, כיון דאפקעיננו רבנן לקדושתך מיניה, ואף על
3 גב דלא קדש אדעתם. והכי פירושה: בשלמא דקדיש בכספא – מצו רבנן להפקיר
4 הכסף ולתת במתנה לאשה. אלא דקדיש בביתא, אף על גב דיש כח ביד חכמים
5 לעקור דבר מן התורה – היינו היכא דליכא עבידה, כגון (יבמות פט, א) והוא גרויחו
6 דהדר לטיבאל. אבל ביתא, וכי יעשו חכמים ביתא עבידה ומשני: אף, והאי
7 דשוויה ביתא ביתא נותן. ובהדיא דכתובות (שם) ו"השולח" (שם) כאלוהא פליגי
8 אהך דשמעתן, היאצטרך למימר טעמא דרבנן מקדש, משמע דאי לאו
9 דאדעתא דרבנן מקדש – לא היה כח בידם להפקיע הקדושתך. ומיהו, נראה דלא
10 פליגי. והיאצטרך טעמא דאדעתא דרבנן מקדש, משום דהתם כיון דקדושתך נעשו בהוגן
11 – לא היה כח לחכמים להפקיעם, אי לאו משום דאדעתא דרבנן מקדש. **קדיש**
12 **בביאה מאי איכא למימר** – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דקדיש בביתא, בלא הפקעה
13 לא להווי קדושתך, דהוי תליזוה ויהי, דכנגד גופה שקיין לו – אינו נותן לה כלום ורוחק
14 לומר לפי שיש לה הנאה ביהא. ועוד, דאם כן הווי דאמר אממר: תליזוה קדיש קדושתך
15 קדושתך – לא היה אלא קדיש בכספא או בביתא, אבל בשטר – לא. דהוי כמנו תליזוה חובי
16 ויש לומר: דכנגד גופה שקיין לו מתחייב לה שאר כסות ועונה. ואף על גב דפריך לעיל גבי
17 גט דלא חשיב זביני מה שהבעל נפטר משאר כסות ועונה – הני מילי גבי בעל, שהיה נותנם
18 ברצונו, ולא היה מגרשה.

אמר רב הונא מאן דחתים אמודעא שפיר חתים – הא דרב הונא פליגא אדרבא, דאמר
2 (בבא בתרא ב, ב) דלא כתבינן מודעא אוניני.

אמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנן – על כרחך באין חתם ידם
2 יוצא ממקום אחר איירי. דאי יוצא ממקום אחר – פשיטא. דהכי פריך בפרק שני
3 דכתובות (יט, א) גבי האומר "שטר אמנה הוא זה" – אינו נאמן: דקאמר מאן? אי קאמרי
4 עדים, אי חתם ידן יוצא ממקום אחר – פשיטא ועוד, דמנן רב רב אשי דקאמר "אמנה היו
5 דברינו" אינו נאמן – משום דלא ניתן לכיכתב, ואי חתם ידן יוצא ממקום אחר – אפילו ניתן
6 ליכתב אינו נאמן. וקשה: דאמאי לא מהזימינו בתווי דמינו דאי בעי אמרי "איך אזן חבתי ידנינו? דהא רב נחמן גופיה אית ליה מיגו לפסול השטר בפרק שני דכתובות (שם), דקאמר: כי אתון לקמן
7 לדינא – אמיתא לזה: זילו קיימו שטרייכו וחותו לדינא, דמהימן לומר "פרוע הוא" מיגו דאי בעי אמר "מויחיו הוא". וכל שכן עדים, דאלימי לאורועי שטרא. **הככי אמר בהדיא בפרק ימי**
8 **שנותן (לקמן קא, ד)** ותיזן רבוי יצחק: תהי עמא מודעא מודעא אמנה לר רבא, אבל בשטר – לא. דהוי כמנו תליזוה חובי
9 לחוזרין ומגזינן, והיאל ותיזן מודעא מודעא אונסיה עדים החתומין על השטר נעשה כבחקיה עדותן בבית דין, ומדרבנן הווי דאצרכוהו קיסא – דוקא כי טעין מוויף,
10 אבל

39 בעל כרחא, מאי איכא למימר – מזה אפשר לומר בביאור הטעם
 40 מדוע יכולים חכמים להפקיע את הקידושין, הלא המקדש עשה
 41 מעשה בגוף האשה שאינו תלוי בממון, וכיצד יכולים חכמים
 42 לבטל את קידושיו.
 43 אמר ליה רב אשי לרבינא, הטעם הוא משום שכל אדם המקדש
 44 אשה עושה זאת על דעת כן שחכמים ירצו בדבר, ובאופן כזה
 45 שנהג שלא כהוגן לא התרצו חכמים בדבר, וממילא על ידי חוסר
 46 רצונם שיויה רבנן – עשוה חכמים לבעילתו, בעילת זנות, שאינה
 47 ביאת קידושין, ולכן לא חלו קידושיו.
 48 הגמרא מביאה מעשה בענין מכירה שנעשתה באונס: מעשה
 49 באדם אלים ששמו טאבי, דתלא לפאפי אבינרא – שתלה אדם
 50 ששמו פאפי על עץ הנקרא 'בינרא', כדי להכריחו למכור לו קרקע
 51 מסוימת, וזבין – ואכן מכר לו פאפי את הקרקע. חתם רבא בר בר
 52 חנה יחד עם עד נוסף אמודעא – על שטר 'מודעא' המבטל את כל
 53 המכירות שיעשו באונס לאחר מכן, שכתב פאפי קודם המכירה,
 54 וחתם עם עד נוסף גם אשקלתא – על שטר מכירת הקרקע באונס
 55 שנכתב לאחר מכן.
 56 אמר רב הונא, מאן דחתים אמודעא שפיר חתים – מי שחתם על
 57 שטר המודעא, כראוי חתם, שהרי נכתב קודם המכירה באונס
 58 ובטילו, ומאן דחתים אשקלתא שפיר חתים – ומי שחתם על שטר
 59 המכירה, גם כן חתם כראוי. והבינה הגמרא שכוונת רב הונא שגם
 60 המודעא וגם המכירה חלו, ולכן שואלת הגמרא: מה נפשך, אי
 61 חלה המודעא, הרי שלא חלה האשקלתא – המכירה, ואי חלה
 62 האשקלתא, הרי זה מוכיח שלא חלה המודעא.
 63 מבארת הגמרא: הכי קאמר רב הונא, אי לאו שהיה פאפי מוסר
 64 מודעא, היה הדין דמאן דחתים אשקלתא שפיר חתים, כלומר,
 65 שחלה המכירה אף שנעשית באונס, ורב הונא למעמיה – לשיטתו,
 66 דאמר רב הונא (ממ) אם תליוהו וזבין עד שמכר מתוך אונסו, זבניה
 67 זבני, משום שאגב אונסו וקבלת המעות נתרצה למוכרו. ומשמע
 68 מדבריו שעתה שמטר פאפי מודעא, לא חלה המכירה, אף שאותם
 69 עדים שחתמו על המודעא חתמו על שטר המכירה, כמו במעשה
 70 של פאפי.
 71 מקשה הגמרא: איני – האם אכן כך היא ההלכה, והא אמר רב
 72 נחמן, והלכה כדבריו, העדים שחתמו על שטר הלואה, ואחר כך
 73 אמרו שבאמת לא היתה הלואה בפניהם, אלא 'אמנתו היו דברינו'
 74 – היה זה שטר שנכתב לפני ההלוואה, והאמין הלוח למלוה שלא
 75 יתבענו אלא אם ילוה לו באמת, ולדבריהם השטר פסול,

1 באופן שהכריחוהו למכור שדה קתם משדותיו, ובריר אחת מן
 2 ומכרה, שאז אומרים שבודאי בחר את הגרועה שבשדותיו, וגמר
 3 בדעתו למוכרה, אבל באופן שהכריחוהו למכור דווקא שדה זו
 4 – שדה מסוימתו משדותיו, לא חלה המכירה.
 5 ואף כשהכריחוהו בשדה זו, נמי לא אמרין שלא חלה המכירה, אלא
 6 באופן דלא ארצי זווי – שלא מנה המוכר את המעות שקיבל,
 7 כדרכם של מוכרים למנות את מעות המקנה, וגילה דעתו שבעל
 8 כרחו הוא מקבל את המעות, ואינו חפץ במכירה, אבל אם ארצי
 9 זווי, לא אמרנו שלא חלה המכירה, כיון שמניית המעות מוכיחה
 10 שהתרצה.
 11 ואף כשהכריחוהו למכור שדה זו, ואף לא מנה את המעות, לא
 12 אמרין שלא חלה המכירה, אלא באופן דלא הוה לאישתמוצי – שלא
 13 היתה לו דרך להשתמש מהמוכרים בשום דחייה שבעולם, אבל
 14 אם הוה ליה לאישתמוצי, לא אמרנו שהמכירה בטילה, כיון שבכך
 15 שלא השתמש גילה בדעתו שנתרצה למכור.
 16 הגמרא פוסקת את ההלכה במכירה באונס שלא כרבא: והלקתא,
 17 ככולהו – בכל האופנים המוזכרים, דהוו זבניה זבני – שמכירתו
 18 מכירה היא, ואפילו באופן שהכריחוהו למכור שדה זו דווקא.
 19 ומוכיחה הגמרא: דהא אשה המתקדשת לבעל, כ'שדה זו' דמיא –
 20 היא נחשבת, שהרי המקדש חפץ דווקא בה, ואמר (אמימר) [מר]
 21 – מקובל בידינו להלכה, שאם תליוהו וקדיש – אם אדם תלה או
 22 ייסר אשה עד שהסכימה להתקדש לו קידושין קדושין, משום
 23 שאגב יסוריה וקבלת כסף הקידושין התרצתה להתקדש לו, ואף
 24 שלא היתה יכולה להשתמש מלהתקדש לו דווקא. וקידושי אשה
 25 דומים למכירה, כיון שהאשה היא כמוכרת עצמה לבעל תמורת
 26 כסף הקידושין. וגם במוכר שדה זו באונס, אף שלא היה יכול
 27 להשתמש מלמכור שדה זו, אגב אונסו נתרצה למכור.
 28 הגמרא מביאה דעה נוספת לגבי מקדש באונס: מר בר רב אשי
 29 אמר, אף שאם אנסו אדם למכור, מכירתו מכירה, פאשה
 30 שנתקדה באונס, ודאי קדושין לא הוו – אין הקידושין חלים. ואין
 31 זה מעיקר הדין, אלא משום קנס, שכיון שהיא עשה שלא כהוגן
 32 בכך שהכריח את האשה להתקדש לו, לפיכך גם חכמים עשו עמו
 33 שלא כהוגן, ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה – והפקיעו חכמים את
 34 קידושיו.
 35 אמר ליה רבינא לרב אשי, תינח דקדיש ככסףא – אמנם מובן
 36 שקידושי כסף ניתנים להפקעה על ידי חכמים, משום שהפקר בית
 37 דין הפקר, והפקירו חכמים את כסף הקידושין ואינם שלו, והרי זה
 38 כאילו קידשה בגזל ובחמס שאינה מקודשת, אבל אם קדיש כביאה

המשך מעמוד רמח

ומובן שנבהלתי אפילו להקסי"ד לעזוב ח"ו וח"ו מקומו עתה והמוסדות אשר מנהל אותם.

כי, לאחר בקשת סליחתך, פליאה ותמי גדולה אפילו על הקסי"ד זה, שהרי בודאי רואה המצב במדינתנו עתה ובסביבותי איך שמוכרחים מוסדות האמורים, והרי הוא המנהלם ומקימם וכו'. ואין להאריך בדבר הפשוט, ובודאי, אדרבה, יוסיף אומץ בהנהלת מוסדות אלו להעמיד מחונכים-ות שיי חזורים יראת שמים והשקפת עולם תורנית חסידותית.

ובודאי למותר להאריך ע"ד הנראה במוחש שרק החיות האור וההתלהבות שבחסידות נותנים כח די מספיק לעמוד בפני כל הנסיונות הקשים בהם נתנסה דור יתום זה, מבלי לוותר על כמה עניינים שבתורתנו תורת חיים וד"ל.

ואצפה לבשו"ט בכל הני"ל - כולל גם בנוגע להסיום.

והרי הימים ימי חדש אדר שצריכים להרבות בשמחה, והתכלית הוא שיהי' ליהודים אורה זו תורה וכו' וכו'.

כבוד ובברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **טו.** גַּחְלִים הַבּוֹעֵרוֹת כָּל כֶּד שְׂאֵלוֹ מְכַנִּים קִסָּם בִּינְיָהוּ הוּא נִדְלָק מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם ^{טוה} וְהוּא שְׁעִשׂוּיִן כְּדֵי
- 2 לְהַאִיר אֶבֶל אִם עִשׂוּיִן כְּדֵי לְהַתְחַמֵּם בְּנִגְדָן אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם שְׂאֵפְלוֹ עַל הַנֶּר אֵין מְבָרְכִין אִם אֵינוֹ
- 3 עִשׂוּי לְהַאִיר כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר ⁷³:

חלק ב סימן רחצ דין נר הבדלה טע"ף טו

ביאורי הלכה

מה] עליהם - אין מברכים 'בורא מאורי האש' על להבה של כיריים או שאר תנורי חימום ובישול⁷¹, ולברך עליהם⁷².

ציונים והוספות

71 קצות השלחן סי' צט בדה"ש ס"ק ח: ואור של מכונת בישול, כיון שהודלק לשם בישול ולא כדי להאיר, פשוט דאין לברך עליו, דדמי לאור של כבשן בסעיף טז.
72 שש"כ פס"א הערה פז: ושמעתי מהגרשז"א דיש להסתפק במדליק להבה של גז רק לברכה לבד, אי שפיר ציונים והוספות
עביד, שהרי גם נרות הבדלה שלנו אינם עומדים להאיר רק לכבוד, ואפ"ה מברכין מפני שנדלקו רק לצורך הברכה, וא"כ אפשר דה"ה בכל להבה שנדלקת לצורך הברכה עכ"ד.
73 לקמן סי"זח.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

- 1 **א** המצה שאדם חייב לאכול בליל ט"ו צריכה להיות
- 2 מאחד מחמשת מיני דגן שהם חטים ושעורים וקוסמין
- 3 ושכולת שועל ושיפון אבל אם עשה מצה מאורז או דוחן
- 4 או שאר מיני קטניות ואכלה לא יצא ידי חובתו שנאמר לא
- 5 תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות וגו' דברים
- 6 הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו אם עשאן
- 7 מצה יצאו מיני קטניות וכיוצא בהם שאינם באים לידי
- 8 חימוץ לעולם אלא לידי סרחון שאפילו אם לש אדם קמח
- 9 אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו
- 10 בצק שהחמיץ אין זה חימוץ אלא סרחון והוא מותר באכילה
- 11 ולפיכך אף אם עשאו מצה אינו יוצא בו ידי חובתו:
- 12 **ב** ומצוה מן המובחר לכתחלה ליקח חטים למצת מצוה
- 13 ולא אחד משאר ארבעה מיני דגן וכן המנהג ואם אין
- 14 לו חטים יקח משאר מיני דגן מן החביב עליו יותר כדי
- 15 שיאכל מצה לתיאבון:
- 16 **ג** מין הנקרא בל"א טירקשי"ן וויי"ץ אינו מין חטים רק
- 17 למיני קטניות יחשב טטרק"י (או היידי"ן או גריק"ע)
- 18 הוא ממיני קטניות ומותר לעשות ממנו תבשיל בפסח כמו
- 19 שמותר לעשות משאר מיני קטניות מעיקר הדין.
- 20 אבל נהגו במדינות אלו שלא לאכול בפסח תבשיל של אורז
- 21 ודוחן ופולין ועדשים ושומשמין ושאר מיני קטניות אפילו
- 22 ביו"ט אחרון לפי שבדורות האחרונים רבו עמי הארץ שאינן
- 23 בקיאי באיסור והיתר ואם יראו שאוכלים בפסח תבשיל של
- 24 מיני קטניות יטעו להתיר גם כן תבשיל של מיני דגן הואיל
- 25 וכל השנה דרך לעשות תבשיל ממיני קטניות כמו שדרך
- 26 ממיני דגן ידמה בעיניהם שדינם שיהיה בפסח לפיכך נהגו
- 27 לאסור הכל:
- 28 **ד** ולא נהגו איסור אלא במיני קטניות שהתבשיל הנעשה
- 29 מהם מתחלף בתבשיל הנעשה ממיני דגן שהם דומים
- 30 זה לזה ששניהם נקראים מעשה קדירה ולכן אסרו זה
- 31 בשביל זה אבל מיני זרעים כגון השבת (שקורין עני"ש)
- 32 והכסבר (שקורין אליינד"ר) זרע אקלייז"א וכיוצא בהם
- 33 משאר מיני זרעוני גינה אין נוהגין בהם איסור חוץ מן
- 34 החרדל לפי שגידולו הוא בשרביטין והרי הוא דומה לגידול
- 35 מיני קטניות ונאסר בכללם וחוץ מן הכמון הנמכר בחנות
- 36 (שקורין קראם קימל) שמביאין אותו לכאן ממדינות אחרות
- 37 וגרעיני דומה לדגן ולכן מחמירין בו כמו שמחמירין בכל
- 38 מיני קטניות אבל מין כמון (שקורין פעלד קימל) שאין
- 39 צורתו דומה לדגן אין מחמירין בו כלל וכן כל מיני ירקות
- 40 אין מחמירין בהם הואיל ואינן דומים כלל לדגן:
- 41 **ה** ואפילו במיני קטניות לא נהגו אלא איסור אכילה אם
- 42 נפלו עליהם מים בענין שכיוצא בזה בה' מיני דגן אסור
- 43 מעיקר הדין אבל מותר להנות מהם בפסח וכן מותר להדליק
- 44 בשמנים הנעשים מהם (אבל השמנים שאינם נעשים ממיני
- 45 קטניות מותרים אפילו באכילה) אפילו על השלחן שאוכלים
- 46 עליו ואין חוששין שמא יפול מהשמן לתוך התבשיל שאף
- 47 אם יפול לתוכו מעט שמן הרי הוא מתבטל בתוכו ברוב כיון
- 48 שמנהג איסור זה אינו אלא חומרא בעלמא ואף על פי
- 49 שקודם עשיית השמן כותשין אותו במכתשת ששורין בה
- 50 שעורים לפעמים מכל מקום אין טעם שעורים הבלוע
- 51 במכתשת נפלט לתוך השמן על ידי כתישתו בתוכה כיון
- 52 שאינו דבר חריף.
- 53 וכן מותר להשהותם עמו בבית אפילו נשרו במים כגון מיני

49 כמבטל איסור בידים כיון שאין כוונתו לטחון כדי לבטל
50 אלא טוחן כדי לאכול ומאליו הוא מתבטל ואם אין בחטים
51 השלמים ס' כנגד הנשוכין לא יטחנם עד שיברור מהם
52 הנשוכים (העודפים על המתבטלין בס').

53 ואם לא ביררם וטחן הכל ביחד הרי זה מותר שקמח
54 הנשוכין אינו אוסר את קמח השלמים בדיעבד לפי
55 שהנשוכין עצמן אין בהם חשש גמור של חימוץ שהחטים
56 הם קשים ואינם ממהרין להחמיץ ורחוק הדבר שיתחמצו
57 מחמת מעט רוק שבפי העכבר אבל אם אכלו עכברים
58 משעורים (או משיפון ושכולת שועל) ואין ס' בהשלמים
59 כנגד הנשוכין ושכח וטחן הכל ביחד יש להחמיר ולבערם
60 קודם הפסח (עיין ס' תמ"ב) שהשעורים (ושכולת שועל
61 ושיפון) הם רכים וממהרים להחמיץ ויש לחוש שמא
62 נתחמצו במעט רוק שבפי העכבר:

63 ט חטים שצמחו (שקורין או"ס גיוואקסין) והן חמץ גמור
64 והרי הן מעורבין בתוך חטים כשרים אם יש בהכשרים
65 ס' כנגדן מותר לטחון הכל ביחד ולאפות מהם מצות אפילו
66 בתוך הפסח כמו שנתבאר.

67 ולפי דברי האומרים שקמח המעורב בקמח יש לתערובות
68 זה דין תערובת יבש ביבש כמו שנתבאר סימן תמ"ז אסור
69 לאפות בתוך הפסח לפי שקמח החמץ שנתבטל בקמח
70 הכשר קודם הפסח הוא חוזר וניעור בפסח כדין יבש
71 שנתערב ונתבטל ביבש קודם הפסח שהוא חוזר וניעור
72 בפסח ואוסר התערובות כמו שנתבאר בסימן תמ"ז אבל
73 כשאופה קודם הפסח הרי נעשה כל הקמח שבכל מצה
74 ומצה חתיכה אחת ממש ע"י האפיה ולכך אינו חוזר וניער
75 בפסח וכל בעל נפש יחמיר לעצמו לכתחלה לחוש לסברא
76 זו ומפני כך נתפשט המנהג במדינות אלו לאפות כל המצות
77 קודם הפסח לפי שרוב החטים יש בהם תערובות מעט
78 מחטים שצמחו:

79 י וכל זה כשיש ס' כנגדן אבל אם אין ס' כנגדן אין להם
80 תקנה וצריך לבערם קודם הפסח ואם עבר עליהם הפסח
81 ולא ביערן ימכרם לנכרי חוץ מדמי איסור שבהן כמו
82 שנתבאר בס' תמ"ב ואין לו להוסיף עליהם קודם הפסח
83 עוד חטים כשרים ולטחון הכל ביחד כדי שיתבטל קמח
84 החמץ בס' בקמח הכשר שאסור לבטל איסור לכתחלה:

85 יא במה דברים אמורים בחטים שצמחו שאף שנתערב
86 בחטים כשרים ניכרין הן בתוכן ולכך אינם מתבטלים
87 בתוכם ברוב כדין יבש ביבש שהוא בטל ברוב בכל איסורי
88 תורה וכן שעורין הנשוכין מאכילת עכבר ניכרין הם בתוך
89 השלמים ולכך אינם מתבטלין בתוכם ברוב אבל דגן
90 שנתחמץ ואין חימוצו ניכר כגון שנפלו עליו מים ונתבקע
91 (עיין סימן תס"ז) ואח"כ נתייבש ואין בקומו ניכר ונתערב
92 בדגן כשר הרבה ממנו הרי נתבטל בתוכו ברוב וכיוצא בזה
93 בשאר איסורין נעשה הכל היתר גמור ואין כאן איסור כלל
94 לפיכך מותר להוסיף עליו עוד דגן כשר הרבה עד שיהיה
95 ס' כנגדו ואז יטחון הכל ביחד כדי שיתבטל קמח החמץ
96 בס' בקמח הכשר קודם הפסח ויהא מותר לאכול הכל בתוך

1 הריפות הנכתשין במכתשת ומלחליחן אותן במים קודם
2 הכתישה.

3 אבל מיני הריפות של ה' מיני דגן הן חמץ גמור ואם עבר
4 עליהם הפסח אסורים בהנאה אלא אם כן ברי לו שלא
5 נתלחלו במים קודם הכתישה:

6 ך כל מיני זרעים המותרים בפסח צריכין בדיקה רבה קודם
7 שיעשה מהם תבשיל לברור מהם גרעיני דגן שדרכן
8 להמצא ביניהם ולפיכך המחמיר שלא לאכול כמון ושבת
9 עד יו"ט האחרון תבוא עליו ברכה כי אי אפשר לבררם יפה:
10 ם אם עירב קמח חטים עם קמח אורז ועשה מהם מצה אם
11 יש בה טעם חטים הרי היא כאלו היתה כולה מחטים
12 וכשאוכל כזית ממנה יוצא ידי חובתו אף על פי שרוב כזית
13 זה הוא אורז לפי שטבע האורז להגרר אחר החטים ונשתנה
14 טעמו לטעם חטים כשהן מעורבים עמו.

15 אבל אם עירב קמח חטים עם קמח דוחן או שאר מיני
16 קטניות וכן אם עירב קמח של אחד משאר ד' מיני דגן עם
17 קמח אורז ועשה מהן מצה אף על פי שיש בה טעם דגן
18 אינו יוצא בה ידי חובתו אלא אם כן יש בה קמח דגן כזית
19 בכדי אכילת פרס ממנה דהיינו שבכל פרס ממנו יש בו כזית
20 קמח דגן שאז יוצא ידי חובתו ככזית ממנה לפי שטעם כזית
21 דגן הנרגש בתוך הפרס של אורז או שאר מיני קטניות מהפך
22 את הפרס להיות כמו דגן ממש והרי זה כאלו אכל כזית דגן
23 ממש שהרי עיקר האכילה הוא הטעם וכיון שטעם טעם
24 ככזית מצה יצא אבל אם אין במצה זו כזית דגן בכדי
25 אכילת פרס אין כח בטעם הדגן להפך את ממשות הקטניות
26 להיות כמו דגן ממש.

27 ויש אומרים שאפילו מצה הנעשית מתערובת קמח חטים
28 עם קמח אורז אין אדם יוצא בה ידי חובתו אלא אם כן יש
29 בה כזית חטים בכדי אכילת פרס ואם נעשית מקמח חטים
30 עם שאר מיני קטניות או מקמח אורז עם שאר מיני דגן אף
31 על פי שיש בה כזית דגן בכדי אכילת פרס אינו יוצא בה
32 ידי חובה שאף שטעם הכזית דגן הפך את הפרס להיות כמו
33 דגן ממש מכל מקום עיסה זו לא היתה באה לידי חימוץ
34 לעולם אלא אם כן היה רובה דגן וכל עיסה שאינה באה
35 לידי חימוץ אין יוצאין בה ידי חובת מצה מה שאין כן
36 כשנעשית מקמח חטים עם האורז שהחטים גוררין את
37 האורז וגורמין לו לבוא לידי חימוץ.

38 ולענין הלכה יש לחוש לכתחלה לסברא אחרונה להחמיר
39 בשל תורה אבל בשעת הדחק יש לסמוך על סברא הראשונה
40 כי כן עיקר:

41 ן חטים שאכלו מהם עכברים ונשארו בתוכן הרבה חטים
42 נשוכין מאכילת העכבר שיש לחוש בהן שמא נתחמצו
43 מחמת הרוק שבפי העכבר שהרוק מחמיץ כמו מים כמו
44 שיתבאר בס' תס"ו אף על פי כן אין צריך לברור ולהסיר
45 החטים הנשוכים מהחטים השלמים אלא טוחן הכל ביחד
46 ועל ידי כן מתערב קמח הנשוכים בקמח השלמים ונתבטל
47 בתוכו בס' קודם הפסח ושוב אינו חוזר וניער אף אם יאפה
48 ממנה מצות בתוך הפסח כמו שנתבאר בס' תמ"ז ואין זה

- 1 הפסח ואין זה מבטל איסור בידים כמו שנתבאר בסי'
2 תמ"ב:
- 3 **יב** ואפילו חטה אחת שנפלו עליה מים ונתבקעה ואח"כ
4 נתייבשה ונפלה לתוך כרי גדול של חטים אם אינו
5 רוצה לטחנם קודם הפסח אסור להשהותם כדין יבש ביבש
6 שנתבטל קודם הפסח כמו שנתבאר בסי' תמ"ב כיצד יעשה
7 אם יש הפסד מרובה או שעת הדחק יסיר חטה אחת מהכרי
8 ויאכלנה או ישליכנה לאיבוד קודם הפסח והשאר מותר לו
9 אפילו לטחנם בתוך הפסח ולאכול לפי שיש כאן ב' ספיקות
10 להקל שמא החטה שנאכלה או שנאבדה מן העולם היא היא
11 החיטה המחומצת שנתערבה בכרי ואם תמצוי לומר שאותה
12 [חטה] עדיין היא מעורבת בכרי מכל מקום כשאוכל בפסח
13 מצה הנעשית מחטים שבכרי יש להסתפק על כל חתיכת
14 מצה שהוא בולע שמא אין בחתיכה זו כלום מאותה חטה
15 המחומצת ואין באכילה זו שום איסור כלל ונמצא שעל כל
16 חתיכת מצה שהוא בולע יש בה ספק ספיקא להקל ולומר
17 שאין באכילה זו איסור כלל והקילו חכמים בספק ספיקא
18 כזה לפי שמן התורה כבר נתבטל האיסור ברוב יבש ביבש
19 (ואף על פי שבספק ספיקא כזה בשאר איסורים שאינם
20 מתבטלים ברוב מדברי סופרים כגון חתיכת בשר טריפה
21 והיא חתיכה גדולה וחשובה הראויה להתכבד בה לפני
22 האורחים שנתערבה בהרבה חתיכות בשר כשרה ונאבדה
23 אחת מהחתיכות שאף שיותר לו לאכול השאר בזה אחר
24 זה משום שיש בכל חתיכה שאוכל בו ב' ספיקות להקל מכל
25 מקום אסור לו לאכול חתיכה חתיכה לבדה אלא צריך
26 שיאכל שנים ביחד בבת אחת דהיינו שיקח מעט מהחתיכה
27 אחת ומעט מהחתיכה אחרת ויבלעם ביחד בבת אחת כדי
28 שבבליעה זו יהיה בה בודאי היתר ברור שאחת משתיהן
29 היא בודאי היתר ברור שהרי לא נתערבה אלא חתיכה אחת
30 של איסור אבל כשאינו בולע אלא מחתיכה אחת בלבד יש
31 לחוש שמא בליעה ואכילה זו היא כולה מהאיסור בלבד
32 ואין בה מההיתר ולא רצו חכמים לסמוך על ב' ספיקות
33 להקל בזה כמו שנתבאר ביו"ד סי' ק"י אף על פי כן כאן
34 אין צריך לאכול ב' חתיכות מצה ביחד לפי שאף בחתיכה
35 אחת שהוא בולע יש בה בודאי גם מההיתר שהרי לא
36 נתערב בכרי אלא חטה אחת מחומצת לפיכך אם נתערבו
37 בכרי כל כך חטים מחומצות עד שבחתיכת מצה שהוא
38 בולע אין בה פי שנים כנגד החטים המחומצות כדי שיהיה
39 בחתיכה זו היתר ברור כל כך כמו החשש איסור (מטעם
40 שנתבאר ביו"ד שם) אין לו לכרי זה תקנה אפילו להשהותו
41 עד לאחר הפסח אלא על דרך שנתבאר בסי' תמ"ב:
- 42 **יג** ואפילו לא נתערבה אלא חטה אחת ונאכלה או נאבדה
43 קודם הפסח צריך ליהזר שלא יטחון כל הכרי ביחד
44 בתוך הפסח שלא יתערב כל הקמח ביחד ויהיה כולו אסור
45 מספק שמא נשארה חטה המחומצת בתוך הכרי ונטחנה עמו
46 ונתערב קמחה ונבלל בקמח כל הכרי שעיקר כדברי
47 האומרים שקמח בקמח מתערב ונבלל יפה ואין מעט קמח
48 מקמח הכרי שלא יהיה בו משהו מקמח החטה המחומצת
- 49 ואין כאן עוד ב' ספיקות להקל:
50 **יד** אין אדם יוצא ידי חובתו אלא במצה ששמרה ישראל
51 מחימוץ לשם הפסח שנאמר ושמרתם את המצות
52 שישמרה ישראל לשם מצות מצה ויש אומרים לשם מצות
53 בערב תאכלו מצות ויש אומרים לשם מצות שבעת ימים
54 תאכלו מצות דהיינו שאם שמרה לשם מצה שיאכלנה בז'
55 ימי הפסח יוצא בה וכן עיקר:
56 **טו** ומהו שימור זה האמור בתורה הוא כשרואה אותה
57 קרובה לבא לידי חימוץ ישמרה וישתדל בה שלא
58 תחמיץ כגון מתחלת לישתה ואילך שכבר באו עליה מים
59 והיא קרובה להחמיץ אם לא ימהר להתעסק בה בידים
60 בלישתה ועריכתה ואפיייתה צריך ישראל בן דעת להתעסק
61 בעסקים הללו לשם מצה אבל לא נכרי ולא חרש שוטה
62 וקטן כמו שיתבאר בסי' ת"ס.
63 אבל קודם שבאו עליה מים דהיינו קודם הלישה אין צריך
64 שישמור ישראל את הדגן או את הקמח שלא יבא עליהם
65 מים אלא כל דגן שבא לפנינו ואין אנו רואין שום חשש
66 חימוץ מותר לטוחנו לפסח וכן כל קמח הבא לפנינו ואין
67 אנו רואין בו שום חשש חימוץ מותר ללוש ממנו אפילו
68 מצת מצוה ואין חוששין שמא קמח זה בא מתבואה שנפלה
69 מים עליה ונתחמצה כי אין מחזיקין איסור מספק כמו
70 שיתבאר בסי' תס"ז:
71 **טז** וכל זה מעיקר הדין אבל כבר נהגו כל ישראל לשמור
72 החטים של מצת מצוה משעת טחינה ואילך לפי שאז
73 הם קרובים לבא לידי חימוץ שהרי מקרבין אותן אל המים
74 כשמביאין אותן לבית הרחיים של מים לטחון וגם
75 כשטוחנין ברחיים של יד רגילות הוא בשאר ימות השנה
76 לרחוץ החטים קודם טחינתן והן קרובין לבא לידי חימוץ
77 לפיכך צריך שישמור ישראל ישרם מחימוץ בשעת הטחינה אבל
78 הטחינה עצמה מותרת אפילו על ידי נכרי כגון ברחיים של
79 יד רק שישמור בן דעת יעמוד על גביו מתחלת הטחינה עד
80 סופה אבל לא חרש שוטה וקטן והוא הדין כשטוחנין
81 ברחיים של מים לא ישמור שם חרש שוטה וקטן אלא
82 ישראל גדול שהגיע לכלל המצות:
83 **יז** ואם הוא שעת הדחק שאי אפשר למצוא חטים לשמרם
84 משעת הטחינה ואילך מעמידין על עיקר הדין ומותר
85 ליקח קמח מן השוק אפילו למצת מצוה ואין חוששין שמא
86 קמח זה בא מתבואה שנפלו עליה מים כמו שנתבאר
87 למעלה.
88 ומכל מקום במקומות שנוהגין לרחוץ החטים קודם הטחינה
89 ושוהין אותן במים איזה זמן אסור לקנות קמח מן השוק
90 אפילו בשעת הדחק שכל דגן שנפלו עליו מים ושהו עליו
91 כשיעור מיל הוא בא לידי חימוץ כמו שיתבאר בסי' תס"ז:
92 **יח** במה דברים אמורים כשידוע לנו שמקצת המוכרי קמח
93 שבעיר דרכם לרחוץ החטים תמיד קודם הטחינה ואף
94 על פי שרובם אינן רוחצים מכל מקום כיון שאין אנו
95 מכירים אותם שאינן רוחצין אסור לנו לילך אצלם לבתיהם
96 וליקח מהם קמח כיון שהמוכרים הם קבועים בעיר כל אחד

11 ואף אם ידוע לנו שמקצתם רוחצים החטים הרי פירשו
12 ממקום קביעותם והולכין אחר הרוב שאינן רוחצין וכן אפילו
13 אחד ממוכרי קמח שבעיר שהביא קמח לבית הישראל מותר
14 ליקח ממנו אם ידוע לנו שרוב המוכרים שבעיר אינן רוחצים
15 החטים דכיון שפירש ממקום קביעתו אנו תולין לומר שהוא
16 מן הרוב שאינן רוחצים.

17 ומכל מקום אם מוכר סולת נקיה אסור ליקח אותה ממנו
18 שבודאי נכללו החטים במים להסיר קליפתן לעשות מהן
19 סולת:

חלק ג סימן תנג דיני החטים וטחינתם למצות:

1 ואחד בכיתו וכל הקבוע כמחצה על מחצה וכן אסור לילך
2 אצלם למקום שהן קבועין בשוק למכור שם אבל אם אין
3 ידוע לנו בודאי שמקצת מוכרי הקמח רגילין לרחוץ תמיד
4 החטים אין זה נקרא איסור קבוע כיון שאינן אסור ברור
5 ולפיכך הולכין אחר רוב מוכרי קמח שאינן רוחצין ומותר
6 אפילו לילך לבתיהם ליקח מהם ומכל מקום לא יקח מן
7 הנחתומים שבודאי דרכם לרחוץ החטים אבל קמח של שאר
8 ד' מיני דגן מותר ליקח מהם שאין דרכם לרחוץ אותם.

9 וכן מותר ליקח אפילו קמח חטים מן בני הכפרים המביאים
10 בכל יום קמח מן הכפרים לפי שאין דרכם לרחוץ החטים

תורה אור פרשת תצוה – הפרשה החסידית

27 וְהֶעֱנִין: כִּי הֵנָּה שִׁמְחָה זֹה הוּא מַחֲמַת אֹר אֵין-סוֹף
28 בְרוּךְ-הוּא מְקוֹר הַחַיִּים, מְקוֹר הַתַּעֲנוּגִים הַמְּלֻבָּשׁ
29 בַּמִּצְוֹת. וְכַמְּאָמַר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בַּמִּצְוֹתֵינוּ" – "אֲשֶׁר" הוּא
30 לְשׁוֹן תַּעֲנוּג גָּדוֹל מְאֹד עַד לְהַלָּל, וְכַמוֹ (בְּרֵאשִׁית ל, יג):
31 "בְּאֲשְׁרֵי כִי אֲשְׁרוּנֵי בָנוֹת", שֶׁהוּא לְשׁוֹן שִׁמְחָה וְהִילוּל
32 עַל רוֹב טוֹב כִּי.

33 וְכַמוֹ שְׂכָתוּב (בְּרֵאשִׁית ב, טו): "וַיִּנָּחְהוּ בְּגֵן-עֵדֶן לְעִבְדָּהּ
34 וְלְשִׁמְרָהּ" – "לְעִבְדָּהּ" בַּמִּצְוֹת-עֲשֶׂה, שְׁעַל יְדֵי הַמִּצְוֹת
35 הוּא עוֹשֶׂה הַגֵּן-עֵדֶן, דְּהֵינּוּ שִׁמְמֻשֵׁף בּוּ זִיו הַשְּׂכִינָה
36 לַיהוֹנוֹת בּוּ לְצַדִּיקִים שִׁמְתַעֲנֵגִים עַל ה' בְּגֵן-עֵדֶן, שֶׁהוּא
37 תַּעֲנוּג נִפְלֵא עַד אֵין קָץ. שְׁלָכְנָם אָמְרוּ עַל 'אֲחֵר': "מוֹטָב
38 דְּלִידְיֵינָה כִּי²", שְׁפָל יְסוּרֵי גֵיהֶנֶם בְּדַאי לְסָבוֹל בְּשָׂבִיל
39 קְבָלַת תַּעֲנוּג עוֹלָם-הַבָּא.

40 וְכַמְּאָמַר רַז"ל עַל רַבֵּי עֲקִיבָא, בְּשַׂרְאָה בְּרַךְ גָּדוֹל שֶׁל
41 עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת "שִׁחַק וָאָמַר: אִם לְעוֹבְדֵי רְצוֹנּוּ
42 בְּךָ, לְעוֹשֵׂי רְצוֹנּוּ עַל אַחַת כְּמֵה וְכַמְהָ". פִּירוּשׁ:

43 אִם יֵשׁ הִרְבֵּה תַּעֲנוּגִים כָּל כְּף בְּבַחֲנֵית "עוֹבְדֵי רְצוֹנּוּ",
44 שֶׁהֵם תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם-הַזֶּה שִׁירְדוּ וְנִתְּגַשְׁמוּ בְּגִשְׁמֵיּוֹת
45 הָעוֹלָם הַזֶּה וְחוֹמְרֵיּוֹתוֹ, שֶׁלֹּא בְּדַרְךְ הַשְּׁתֻלְשָׁלוֹת וִירִידַת
46 הַמְּדַרְגּוֹת מְאוּר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְדַרְגֵה אַחַר מְדַרְגֵה
47 כְּמוֹ מְדַרְגּוֹת דְּקִדּוּשָׁה, אָלֵא שֶׁהֵם נִפְלוּ מִמְּדַרְגּוֹת
48 עַלְיוֹנוֹת דְּקִדּוּשָׁה דְּרַךְ נְפִילָה מְאִיגְרָא רַמָּה כִּי, וְלָכֵן
49 נִקְרָאִים "עוֹבְדֵי רְצוֹנּוּ" – שֶׁהַעֲבִירוּ אֶת הַדְרָךְ.

50 וְ"אִם לְעוֹבְדֵי רְצוֹנּוּ בְּךָ" – יֵשׁ תַּעֲנוּג הִרְבֵּה שְׁנִפְל
51 בְּשִׁבְרֵית-הַפְּלִים, כְּפִי-שֶׁכֵּן "לְעוֹשֵׂי רְצוֹנּוּ" – דְּהֵינּוּ מֵה
52 שֶׁהוּא עֲשׂוּי וְנִתּוֹן מֵרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא כְּסוֹדֵר יְרִידַת
53 הַמְּדַרְגּוֹת דְּקִדּוּשָׁה בְּגֵן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּתּוֹנּוֹ, שֶׁהוּא
54 הַתַּעֲנוּג עַל הַוִּי"ה – שֶׁבּוּדְאֵי יֵשׁ בּוּ תַּעֲנוּג נִפְלֵא,

וְאֵתָה תִּצְוָה

1 "וְאֵתָה תִּצְוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּקְחוּ אֲלֵיךְ כִּי. מַחוּץ
2 לְפִרְכַּת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֶת יַעֲרַף אֹתוֹ אֶהְרֵן כִּי" (שְׁמוֹת כז,
3 כ"א).

4 וְצִרִיף לְהַבִּין: מֵאֲחֵר שֶׁהַמִּצְוָה הִיא בְּאֶהְרֵן שֶׁהוּא
5 יַעֲרִיף אֶת הַנְּרוֹת לְמַה צְוָה ה' "וַיַּקְחוּ אֲלֵיךְ" דְּמִשְׁמַע
6 שְׂיָבִיאוּ הַשְּׁמֶן אֶל מִשְׁהָ?

7 וְגַם, דְּבִפְסוּק רֵאשׁוֹן גָּבֵי "וַיַּקְחוּ אֲלֵיךְ" – אֶל מִשְׁהָ
8 כְּתִיב: "לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד" וּבְפְסוּק שְׁנִי גָבֵי אֶהְרֵן כְּתִיב
9 (שְׁמוֹת כז, כא): "מִמֶּרְבַּע עַד בְּקוֹר" לְבֵד.

10 אַף הָעֲנָן הוּא: כִּי הֵנָּה אֶהְרֵן – "שׁוֹשְׁבֵינָא
11 דְּמִטְרוֹנֵיתָא", "מִטְרוֹנֵיתָא" הוּא מְקוֹר נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כִּי
12 "כָּל יִשְׂרָאֵל כִּי¹", וְאֶהְרֵן הוּא הַשׁוֹשְׁבֵין לָהֶם. כְּמוֹ עַל
13 דְּרַךְ מִשָּׁל חָתָן וְכֹלָה שְׂצָרִיכִין שׁוֹשְׁבֵין לִילָף עִמָּהֶם, לְפִי
14 שְׂאֵי אֶפְשָׁר לָהֶם לִילָף בְּעַצְמָם מַחֲמַת הַבוּשָׁה וְצָרִיכִין
15 סַעַד לְתַמְכֵּם. כְּךָ לְהִיֹּת הַתְּכַלְלּוֹת נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
16 בְּמְקוֹרָם בְּאוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, אֵין לָהֶם כַּח מַצַּד
17 עַצְמָם, רַק עַל יְדֵי בְחִינַת אֶהְרֵן שֶׁהוּא שׁוֹשְׁבֵינָא דְלֶהוֹן.

18 וְהַנָּה, כְּמוֹ עַנֵּין הַשׁוֹשְׁבֵינִים עַל דְּרַךְ מִשָּׁל שְׂאֵין זֶה
19 אָלֵא בְשֵׁעַת הַחַתּוּנָה, כִּי מִשָּׁם וְאֵילָף אֵין צָרִיכִין עוֹד
20 לְשׁוֹשְׁבֵינִים. כְּךָ הֵנָּה שׁוֹשְׁבֵינּוֹת שֶׁל אֶהְרֵן הוּא בְּבַחֲנֵית
21 "בְּיוֹם חַתּוּנּוֹתָ וּבְיוֹם שִׁמְחַת לִבּוֹ" (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, יא), וְהוּא
22 שִׁמְחָה שֶׁל מַעֲלָה הַמִּתְגַּלָּה בְּנְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְשִׁמְחָה
23 לְבָם בְּה' הַשׁוֹכֵן בְּתוֹף תּוֹרָתוֹ וְעַבּוּדוֹתוֹ, שְׂצָרִיף לְהִיֹּת
24 בְּשִׁמְחָה כְּמוֹ שְׂכָתוּב (דְּבָרִים כח, מז): "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ
25 [...] בְּשִׁמְחָה כִּי". וְשִׁמְחָה זֹה הִיא בְּאֵהָ עַל יְדֵי אֶהְרֵן,
26 וּבְשִׁמְחָה זֹה הוּא שׁוֹשְׁבֵין.

2. וְלִיִּתֵי לְעַקְמָא דְאַתְיֵי.]

1. וַבְּיַי מִלְכִּים (שְׁבַת סו, א)]

לכל אחד כפי מדרגתו. וכמה בחינות עליות בעילוי אחר
עילוי, כענין "נו"ן אלה יובלות" שהכל בחינת עליות כו.
וכל זה הוא בבחינת הזיו שנמשך מ"מעשה ידיו"
בלבד. אבל אין סוף ברוך הוא ממש, בעצמותו ומהותו
יתברך, לית מחשבה תפיסא. המלאכים אומרים 'קדוש'
ומובדל כו. ומחמת זה האופנים "ברעש גדול" כו -
שאומרים: "איזה מקום כבודו?".
אף המצות עצמן הן בחינת אור הנה שמזה נמשך
הזיו, והם מקור הזיו. שהם נקראים "אברים דמלכא",
בחינת אברין וכלים לאור אין סוף ברוך הוא ממש. ולכן
בכל המצות כתיב: "לפני ה'" - לפני ה' ממש. וכמו
שכתוב (דברים ו, ו): "אשר אנכי מצוה היום", שבבחינת
"היום לעשותם" (דברים ז, יא), "אנכי" ממש - הוא
עצמותו ומהותו ממש - "מצוה" כו.
ואי לזאת תהיה השמחה בקיום המצות גדולה
לאלקים, הוא אור אין סוף ברוך הוא ממש המלוכבש
בהן ביתר שאת - "מרב כל", היינו בחינת "כל" -
"דאחיד בשמיא ובארעא", וכמאמר רז"ל: "יפה שעה
אחת וכי"⁵.

והנה, להיות גילוי שמחה זו מאור אין סוף ברוך הוא
בנפש האדם, הוא על ידי אהרן. שהוא המדליק את
הנרות להיות בחינת "אורה ושמחה". כי אהרן הוא
מ"שבעה רועים" המפרנסים וממשיכים לכללות נשמות
ישראל מלמעלה - מאור אין סוף ברוך הוא. ואהרן
הוא הרועה ומפרנס וממשיך לכללות נשמות ישראל
בחינת אורה ושמחה הנ"ל. ובהמשכה זו יש ב' בחינות:
"יערוף את הנרות", ו"בהעלות אהרן את הנרות".
"יערוף" - להיות ערוכה ושמורה בלב ונפש האדם,⁶
בזכרו על ה' אלהיו בעמקות הדעת מעומקא דלבא,
ביגיעת הנפש בהתבוננות בגדולת ה' כאשר תוכל נפשו
שאת.

"ובהעלות" הוא היא המשכות השמחה הבאה
מלמעלה, להעלות את הנפש ולקשרה באלקים חיים,
הוא חיי החיים ברוך הוא, מקור החיים ומקור
התענוגים, שלמעלה מעלה מהשתלשלות, למעלה
מבדי שתוכל נפשו שאת. והיא אהבת "בכל מאדך"
(דברים ו, ה) המתגלה בקריאת שמע.

ולקיום הקריאת שמע "בכל מאדך" תקנו פסוקי
דזמרה לפנייה, להיות "רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות

והרבה מיני תענוג אין קץ - שהוא מקור החיים ומקור
התענוגים:
והנה תענוג זה נמשך מן המצות. שלכן נמשלים המצות
לנרות. כמו שעל ידי שמדליקין את הנרות נתמלא הבית
אור וזיו, כך על ידי עשיית המצות נמשך זיו בגן עדן כו.
לכן כתיב (דברים כח, מז): "תחת אשר לא עבדת את ה'
אלקיך בשמחה ובטוב ללב מרוב כל" - יותר מ"רוב
כל". כי "רוב כל" הם תענוגי העולם הבא, והמצות
צריך להיות בשמחה יתירה מהם.
והוא כאשר ישם אל לבו כי: "בשמים ממעל, ועל
הארץ מתחת אין עוד"³ - "על כל שבח מעשה ידך כו".
פירוש: "בשמים ממעל" זה גן עדן העליון, "ועל הארץ
מתחת" זה גן עדן התחתון, אין השבח בהם אליך, אלא
שהם בחינת "מעשה ידך".
כמו על דרך משל שמשבחין את האדם במעשה ידיו
אף שהוא בותב גדול, או שמצייר ציור נאה, שהשבח
הזה אינו נוגע לחכמתו ולא למהותו ועצמותו. כך כל
השבח וההילול שנמשך בגן עדן לנשמות, להתענג על
ה' בהשכלתם והשגתם, אין השבח הנה אלא בהמשכת
"מעשה ידיו" של הקדוש ברוך הוא לבר, שבזה יש להם
השכלה והשגה. והיינו זיו הנמשך מן המצות שנקראים
"מעשה ידיו" של הקדוש ברוך הוא.
כי באתערותא דלתתא בקיום המצות למטה -
אתערותא דלעילא - "הקדוש ברוך הוא מניח תפלין",
והקדוש ברוך הוא "רופא חולים"; ו"מברך השנים";
ו"מכלכל חיים בחסד כו". ומזה נמשך הזיו בגן עדן
להתענג על הוי"ה בהשכלתם והשגתם בהמשכה זו.
(וזהו "מעשה ידיו מגיד הרקיע" (תהלים יט, ב) - כי הגן
עדן נקרא "מתיבתא דרקיע"⁴). וכמה מיני מדרגות זו
למעלה מזו בהשכלה זו, בכמה מיני תענוגים עד אין
קץ, שיש כמה מיני גן עדן כו. הגם שלא נזכר בספרים
רק גן עדן תחתון ועליון, הרי אמרו רז"ל: "תלמידי
חכמים אין להם מנוחה שנאמר (תהלים פד, ח): "ילכו מחיל
אל חיל" כו".
ועל זה נאמר (דברי הימים א' כט, יא): "כי כל בשמים
ובארץ" ותרגומו: "דאחיד בשמיא ובארעא". והוא ענין
שנזכר בספרים שיש עמוד בגן עדן שבו עולין מגן עדן
עליון לתחתון, שהעמוד הוא המחבר גן עדן עליון עם
תחתון. וכמה בחינות עמודים לכמה בחינות צדיקים יש,

5. ובתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מקל חיי העולם הבא.
6. "ערוכה בכל ושמרה" (שמואל ב' כג, ה) - אם ערוכה ברמ"ח אברים
שלקה משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת (ערוכין נה, א)

3. |דברים ה, לט. בברכת יציר: "בשמים ממעל, ועל הארץ מתחת, על כל
שבח מעשה ידך כו".

4. ועין מה שנתבאר בפירוש (תהלים קמ, א) "הללוהו ברקיע עוזו".

40 והיינו בחינת חכמה, הוא בחינת שמן הנעשה על ידי
 41 כתישת הזית:
 42 שהשמן הוא שנמשך אחר הפתילה, ונכלה ונשרף
 43 הכל באור הנאחו בפתילה שלא נשאר ממנו כלום. (מה
 44 שאין בן מן הפתילה נשאר קצת אפר). וכף בחינת החכמה
 45 הוא בחינת הבטול, שבטל ונכלל ממש באור הנר של
 46 מצוה זו, להיות גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא ממש על
 47 נפשו. ועל ידי זה מתקיים בנפשו אור אין-סוף ברוך-הוא
 48 הנמשך מן המצוה. מה שאין בן בלא בחינת שמן הרי
 49 אין אור הנר מתקיים על הפתילה לבדה אלא דולקת
 50 מהר וכלה ברגע כו.
 51 והנה עבודת אהרן בעריכת הנרות והעלאתם, היינו
 52 בחינת ה"שמחה של מצוה", היא "מחוץ לפרכת
 53 העדות" (ויקרא כד, א). וענן הפרכת הוא: פי הנה כתיב
 54 (תהלים פד, יב): "כי שמש ומגן הוי"ה אלקים", פירוש: כי
 55 שם הוי"ה הוא ענן יחודא-עלאה איך ש"אין עוד
 56 מלבדו" (דברים ה, לה), וכלא קמיה בלא חשיב כו; ושם
 57 אלקים הוא המסתיר ומעלים להיות נראה העולם
 58 בבחינת יש ודבר כו, רק אף על פי בן "מלא כל הארץ
 59 כבודו" (ישעיהו ה, א), בבחינת יחודא-תתאה. והנה שם
 60 אלקים הוא 'מגן' לשם הוי"ה כמו מגן שעושין לשמש,
 61 שמחמת שאי אפשר להסתכל בשמש מרוב בהירותו כו:
 62 וזהו ענן "והבדילה הפרכת לכם בין הקדש כו" (שמות כו,
 63 א). ושם הוא ענן עריכת הנרות ו"שמחה של מצוה" –
 64 "מחוץ לפרכת" (שם, לה), בבחינת יחודא-תתאה, להיות
 65 "רץ לבך" ליחודא-עלאה.
 66 פי שמחה זו היא בחינת רצוא בנפש, מחמת גילוי
 67 אור אין-סוף ברוך-הוא ממש שבמצותיו, שעל ידי זה
 68 אליו לבדו יתברך תכסוף ותכלה הנפש בבחינת "ובכל
 69 מאדך" בשמחה, שהיא בחינת "ובהעלות אהרן" כו:
 70 אף הכח הזה שיש לאהרן להעלות את הנפש "מחוץ
 71 לפרכת", להיות בה גילוי אהבה זו שהיא בבחינת
 72 אין-סוף, הנה על זה נאמר (שמות כו, כא): "חוקת עולם
 73 לדורותם מאת בני ישראל". פירוש:
 74 "מאת" היינו מבחינת אותיות התורה שמאל"ף ועד
 75 תי"ו. דהיינו על ידי עסק התורה של "בני ישראל" –
 76 שהאדם לומד, ומשים לבו ונפשו באותיות שמדבר בהם
 77 בדחילו ורחימו, שאותיות אלו יסודתן בהררי קדש –
 78 חכמה-עלאה.
 79 לכן התורה היא אור, שהיא מאירה את הנר. ש"נר

1 בידם" (תהלים קמט, ו). פי "שעת צלותא שעת קרבא",
 2 לעשות הכנה בנפש האדם תחלה, להגביר כח נפשו על
 3 המונעים ומעכבים מבית ומחוץ.
 4 וזהו "מערב" ו"עד בקר" (שמות כו, כא), פי "ברישא
 5 חשוכא והדר נהורא" – שמאיר בנפשו אורה ושמחה
 6 בה' מעט מעט, מתוך החשך כו:
 7 אף הדלקת אהרן את הנרות הוא בשמן זית "כתיבת"
 8 (שמות כו, ב) דוקא, וכדאיתא במשנה (מנחות ה, ד): "כותש
 9 ונותן לתוך הסל כו, הראשון למנוחה והשאר למנחות".
 10 והענן הוא: כי ענן הזית הוא שיש בו מרירות. וכמו
 11 שאמרה הינה (סנהדרין קח, ב): "היו מזונתי מרורים כזית
 12 כו". וגם אמרו בגמרא (הוריות יג, ב) "שהזית משכח
 13 תלמודו של ע' שנה" כו, שהוא מבחינת עולם השכחה,
 14 שהוא מעולם הקליפות, והיינו ענן הגוף ונפש-הבהמית
 15 שמנוגה, ומשכח דחויא.
 16 וכותשים אותו עד שמוציאים ממנו שמן היינו בחינת
 17 חכמה. וכמאמר רז"ל: "כשם שהזית משכח תלמודו של
 18 ע' שנים, כך שמן זית מחזיר תלמודו של ע' שנה כו". כי
 19 חכמה הוא מוח הזכרון כמו שכתוב בפרשת "קדש"
 20 (שמות יג, ב), שרומזת בחכמה (שם, ט): "ולזכרון בין עיניך
 21 כו".
 22 וענן כתישה זו היינו להיות בבחינת אתכפייא טבא-
 23 אחרא על ידי "לשארית נחלתו" (מכה ז, יח) – ש"משים
 24 עצמו כשיריים". שבחינה זו היא המכנעת כל הרצונות
 25 שב"זה לעומת זה", שלא יהיה לו חפץ ורצון אחר
 26 לעצמו להנות ולהתענג בתענוגי בני אדם בעולם-הזה,
 27 ולא יבקש וירדוף אחריהם כלל.
 28 פי מאחר שמים עצמו כשיריים ומוותרות בעולם,
 29 וכאלו אין בו צורך בעולם כלל – מה לו ולעולם כו?
 30 ולכן לא יאבה לא העולם-הזה ולא העולם-הבא. וכמו
 31 שכתוב (תהלים עג, כח): "מי לי בשמים כו".
 32 וכמו שכתוב (מכה ה, ז): "והיה שארית יעקב בגוים
 33 כו", וכתיב בתריה (שם, ח): "תרום ירך על צריך, וכל
 34 אויבך יכרתו", שבבחינת "שארית יעקב" ש"משים עצמו
 35 כשיריים", הוא מכירת וירים ידו על צריו בבחינת
 36 "רוממות אל בגרונם", להיות "חרב פיפות בידם"
 37 בהתגלות רוממות אור אין-סוף על נפשו. מה שאין בן
 38 בבחינת יש – "אין אני והוא יכולין לדור כו". ואין אור
 39 אין-סוף ברוך-הוא שורה ומתגלה אלא במי שבטל כו.

28 "ותלמוד תורה כנגד כולם".
 29 והנה, כדי שיגיע לבחינת ומדרגת בטול זה כתיב
 30 (שמות כו, כ): "ויקחו אליך שמן זית זך" – בחינת חכמה. כי
 31 "איזהו חכם? הרואה את הנולד", דהיינו הנולד מאין
 32 ליש. וכמאמר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה
 33 בראשית כו". כי ההתחדשות מאין ליש הוא תמיד כו.
 34 והיינו לפי "כי אני הוי"ה לא שנית" (מלאכי ג, ו), ו"אתה
 35 הוא קודם שנברא כו". רק ההתחדשות להיות יש הוא
 36 רק הארה בעלמא כו. ולכך צריך להיות התחדשות
 37 ההארה תמיד שלא תבטל במציאות לגמרי כו. וכאשר
 38 ישים אל לבו הדבר הזה, יהיה בבחינת בטול אליו
 39 יתברך ו"רוח איתי רוח ואמשיך רוח כו", בטול אור
 40 אין-סוף ברוך-הוא ממש על נפשו בעסק התורה כו:
 41 וזהו "ואתה תצוה את בני ישראל" – "תצוה" מלשון
 42 צוותא והתקשרות – על ידי "ויקחו אליך שמן זית זך"
 43 לבחינת משה תחלה. ומזה נמשך להיות "חוקת עולם
 44 מאת בני ישראל", להיות אותיות התורה גורמת
 45 שיצרוך אהרן את הנרות – בחינת "שמחה של מצודה",
 46 מחמת כי אותיות התורה הן הנמשכות מבחינת משה –
 47 "ואתה תצוה את בני ישראל כו".
 48 והנה, בבחינת אהרן שהוא בחינת "רץ לרב" כתיב:
 49 "מערב ועד בקר" "ברישא חשוכא וחדר נהורא". אבל
 50 בבחינת משה שהוא בבחינת "שוב לאחד" וגילוי יחודו
 51 יתברך בבחינת יחודא-עלאה, כתיב: "להעלות נר
 52 תמיד", שהוא גילוי יחוד עליון שלמעלה מהזמן, ולפניו
 53 יתברך "כחשכה באורה" (תהלים קלט, יב), שהוא "השנה
 54 ומשנה" כו. ודי למבין:

1 מצודה" (משלי ו, כג) היא כלי לאור התורה, והתורה היא
 2 אור והיות המצות. והן הגורמות להיות כח לאהרן
 3 להיות "שושבין" – להמשיך אור וגילוי האהבה בנפש
 4 האדם, ולהיות בה אורה ושמחה של מצודה. מה שאין
 5 בן עם הארץ שאין בו בחינת חכמה – אמרו רז"ל: "ולא
 6 עם הארץ חסיד כו".
 7 אך להיות המשכת התורה למטה בישראל, הוא על
 8 ידי בחינת משה. וכמו שכתוב בזהר על פסוק (קהלת א, א)
 9 "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש" –
 10 "שאני עמלא דאורייתא דהיא לעילא מן שמשא". ושם
 11 הוא מדרגת משה "כבד פה וכבד לשון כו" (שמות ד, ט).
 12 כי בחינת עסק התורה הנה אינו בדרך "שמחה של
 13 מצודה", שהוא בבחינת "רץ לרב" – "מחוץ לפרכת",
 14 אלא היא בבחינת "שוב לאחד". שעל ידי התורה הוא
 15 גילוי יחודו יתברך למטה כמו למעלה, על ידי התורה
 16 שהיא דבר ה' ממש. וכמו שכתוב (שעיהו נט, כא): "ודברי
 17 אשר שמתי בפיקד" – "דברי" ממש, הנה אמרו רז"ל:
 18 "מתניתא – מלכתא" – כמלך עצמו, שמתאחד עם "דבר
 19 ה' – זו הלכה" שיהא הפסק בך, כאלו הפסק הזה יוצא
 20 מפי עצמו.
 21 והיינו מעלת ומדרגת מי ש"תורתו אומנתו" כמו רבי
 22 שמעון בר יוחאי ורבין. (שלכן פטורים מן התפלה,
 23 שהתפלה היא בחינת בטול בהשתחוואות, והמשכת אור אין-
 24 סוף ברוך-הוא – המשכות אלו נמשכות על ידי עסק התורה
 25 גם בן) וכמו שאמר רבי שמעון בר יוחאי: "בחד קטירא
 26 אתקטירנא כו", שהוא בחינת בטול באור אין-סוף ברוך-
 27 הוא ממש בבחינת יחודא-עילאה. ולכן אמרו רז"ל:

נתן להוריד את כל הדרושים בתורה-אור לפרשת השבוע הנחסידיית
 מנקדים, מפסקים ועם פתיחת ראשי התיבות בפתובת: docs.com/LikuteyTorah

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

8 וחי לזון לנפש האדם כמו ע"י הלחם שיתחזק הלב
 9 והמוח כו' וכמ"כ נא' בקרבנות לחמי לאישי כו' לחם
 10 אלקין הוא מקריב כו' לפי שהעלא' הבהמה גשמי' ע"ג
 11 המזבח עולה לשרשו בכחי' בהמה רבה שלפני אדם
 12 דתיקן ע"כ נק' לחם ה' ועד"מ לחם שאדם התחתון
 13 אוכל הנה תחלה נברר המאכל באצטומכא והמובחר
 14 נעשה דם ושולח הכבד החיצונית לאברים והפנימיות

1 (לג) ולהבין זה בתוס' ביאור הנה תחלה יש להבין
 2 שרש ענין התפלה איך שהיא במקום
 3 קרבן בהמה ע"ג המזבח דכתיב ב' לחמי לאישי כו'.
 4 דהנה ידוע בענין הקרבנות שהן בחי' העלא' הביורורי'
 5 דרפ"ח כו' להיות כי שרש הבהמה למעלה הוא מפני
 6 שור כו' וידוע דשרש דצ"ח הוא מבחי' התוהו
 7 שלמעלה מבחי' אדם דתיקון ולזאת יש בכח הצומח

45 בבחי' ברורים דא"י משא"כ בברורים דא"ח מלמטה
 46 למעלה הוא בקול רם כמו בפסד"ז וכה"ג וכו' (וכמ"ש
 47 במ"א בענין משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה
 48 שהוא בחי' המל', שמבררת ברורים דב"ן שנפלו למטה
 49 שהן בבחי' ריח ציקי קדירה ושרשם יותר עליון בבחי'
 50 התווה כו' תאמר יש לה גנאי מצד יניקות החיצונים
 51 בנוג"ה כו' לא תאמר יש לה צער מהעדר העונג שיש
 52 בביורו' וכו' הביאו לה עבדי"ה בחשאי שהוא בש"ע
 53 ע"י הצדיקים עובדי אלקים כו' שמבררים לבחי' ב"ן
 54 וממשיכים למל' המשכות מוחין חדשים מהברורים
 55 שבציקי קדירה בח"י ברכאן דצלואתא בחשאי דוקא
 56 וד"ל) וזהו שורש ענין התפלה ג"כ בח"י ברכאן שהן
 57 בבחי' ח"י חוליות כנ"ל להיות שעיקר הברכות בש"ע
 58 הוא בכריעה והשתחוואה כשכורע בברוך שכריעה זו
 59 בראש הרי נמשך מלמעלה למטה בדוגמא לאדם
 60 העליון שהוא הקב"ה כשמתפלל כו' ונמשך לבחי' שם
 61 הוי' זה בהשתחוואה זו מעצמות המאציל באמרו ברוך
 62 אתה להוי"ה כו' וכידוע דלכל שם הוי"ה שבכל ברכה
 63 יש כוונה מיוחדת כמו בשם הוי"ה שבהשיבנו להמשיך
 64 התעוררות תשובה בניצוצות אלקות שבכל או"א הוא
 65 בניקוד ציר"י דוקא ובשם הוי"ה בסליחת עונות
 66 ורפואה הוא בניקוד סגו"ל שהוא בבחי' הת"ת שהוא
 67 בחי' הרחמים כמ"ש הסולח לכל עוניכי הרופא לכל
 68 תחלואיכי כו' דהא בהא תליא כידוע שהמתקת גבורות
 69 קשות דרע דנוג"ה שבעונות הוא עצמו הרפואה לנה"א
 70 כרפואה שנעשים מסממנים שנהפך לסם חיי' כו' וכך
 71 בשם הוי"ה דברך עלינו בחדס לפרנסה וכה"ג בכל ח"י
 72 ברכות לבד ג' ראשונות שהוא בחי' חג"ת שבכתר
 73 שמשם נמשך שורש הברכות הללו בבחי' תוס' מוחין
 74 חדשים כו' והוא במ"ש האל הגדול כו' וכמ"ש במ"א
 75 וכל המשכות הללו באין ונמשכים לחבר המוחין
 76 שבראש לכללות כל האברים שנאחזים במוחא ולבא
 77 וכבדא ע"י ח"י חוליות דוקא שמחברים הראש והרגל
 78 כא' אחר שהולך ונמשך ממוחא ללבא כו' (וזהו ענין
 79 כהנים אוכלין ובעלים מתכפרין כו' שאחר כפרת
 80 שבקרבן ע"ג המזבח בהקרבת חלב ודם דהיינו גם
 81 לאחר ההמשכה דג' שליטים מוחא ולבא כו' מלמעלה
 82 למטה וכמ"ש במ"א באריכות בהפרש שבין בחי'
 83 אכילת אדם לאכילת מזבח כמ"ש האכל יאכל בב'
 84 אכילות כו' וכמ"ש ואכלתם אכול בירור אחר בירור כו'
 85 והוא ענין המשכות ח"י חוליות אחר העלאה דקרבנות
 86 בבחי' לחמי לאישי כו') ונמצא דשניהם אמת דהתפלה
 87 במקום קרבן ושורשה בח"י חוליות כדוגמא שהקב"ה
 88 מתפלל כו' וד"ל:

1 ללב ומן הלב עולה למוח ומחזק לאור החיות ההיולי
 2 שבכלי המוח והרי יש כאן ג' ברורים א' בהיפוך
 3 המאכל לדם בכבד ובירור שני מן הכבד אל הלב
 4 ובירור הג' שעולה ונברר מן הלב אל המוח והוא ג'
 5 כלים דמוחא ולבא וכבדא שמלוּבש בהן נר"נ נפש
 6 בכבד ורוח בלב ונשמה במוח ועולה סדר הביורורים
 7 מלמטה למעלה מנפש שבדם שבכבד לרוח שבלב
 8 ומרוח שבלב לנשמה שבמוח וזהו בבחי' ההעלא'
 9 מלמטה למעלה ואח"כ ע"י בחי' העלא' זו דוקא נמשך
 10 בחי' המשכ' חדשה מלמעלה למטה דוקא והיינו אחר
 11 חיזוק המוח ממה שנברר חיות היותר רוחני בנשמה
 12 שבמוח ע"י המאכל נמשך והולך אל רוח החיים שבלב
 13 לחזקו לרוח זה בבחי' חיות רוחני (והוא תוס' חיזוק
 14 החיות רוחני שבלב ואיברים אחר העיכול דוקא יותר
 15 מבשעת האכילה שאינו אלא סועד הלב שלא יפול
 16 בגרעון אור וחיות כו') בחלל הימיני ומשם לחלל
 17 השמאלי ונמשך לנפש שבדם שבכבד לחזק רוחניות
 18 דנפש שבדם שבאיברים כו' וכך יובן למעלה (הגם
 19 שאין לו גוף ולא דמות אדם דברה תורה כו') כשאמר
 20 לחמי לאישי כו' הרי עולה הקרבן מלמטה למעלה בג'
 21 מיני בירורי' זה למעלה מזה ע"י ג' שליטין דלעילא
 22 בחי' מוחא ולבא וכבדא ג' כלים לנר"נ דז"א שנק' אדם
 23 דאצי' כידוע ועולה מלמטה למעלה תחלת הבירור
 24 בהעלא' הבהמה ע"ג המזבח לבחי' נפש העליונה
 25 שבבחי' כבדא כו' ומשם עולה בבירור ב' לבחי' לבא
 26 בבחי' רוח ומשם לבחי' מוחא כו' ואח"כ נמשך
 27 מלמעלה למטה ממוחא ללבא ומלבא לכבדא כמ"ש
 28 בזוהר וכמו בקרבן נח דכתיב וירח ה' כו' ויאמר אל
 29 לבו לא אוסיף עוד להכות כו' וכמ"ש במ"א וד"ל. וכך
 30 יובן בענין התפלה שכנגד קרבנות שהוא ג"כ בחי'
 31 הבירורי' דב"ן דנוג"ה בחי' בהמה דנה"ב שיש בזה
 32 ג"כ בחי' התבררות טו"ר ע"י אש של מעלה
 33 בהתלהבות אש שלמעלה דנה"א כו' ועולה המובחר
 34 והפסולת יורד כו' ובירור זה בבחי' נפש שבדם כו'
 35 להיות סור מרע בפ"מ ואח"כ בירור ב' בבחי' רוח
 36 שבלב באו"ר כו' ובירור הג' בבחי' מוחא חב"ד כו'
 37 וכ"ז מלמטה למעלה מפסד"ז עד ש"ע בח"י ברכאן
 38 חוזר ונמשך בחי' ההמשכה מלמעלה למטה ממוחא
 39 ללבא כו' והוא בחי' גילוי אלקות נבר"נ בכלי' שלהם
 40 מוחא ולבא כו' באמרו ברוך אתה ה' כו' וע"כ התפלה
 41 בלחש דוקא להיותה בחי' המשכת המוחין החדשים
 42 שנמשך ע"י הברורים מלמעלה למטה (מז"א לנוקבא
 43 ממ"ה לבחי' ב"ן כו') שצריך לבוא בחשאי בבחי'
 44 ביטול דשם מ"ה (דבחכמה אתבירורו מלמעלה למטה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

25 רב יודא כולי תנויי בניזיקין לברר הקליפות מטה מטה
 26 מארבעה אבות נזיקין הוא מחמת ששרשו אימתא
 27 דמארי' עלי' שהוא בחי' יראה עילאה ועי"ז ממשיך
 28 למטה גילוי אלקו' להפריד הקליפות ולהפוך אותם,
 29 וזהו ב' בחי' א' שע"י מצות הוא העלא' מלמטה
 30 למעלה וע"י התורה המשכה מלמעלה למטה.
 31 וזהו כי נר מצוה כי המצוה הוא הנר והשמן ששורף
 32 ומכלה כי המצות הם בדברי' גשמי' כמו צמר
 33 גשמי וקלף גשמי ואתרוג גשמי אבל שרשם הוא
 34 מעולם התוהו רק שנפלו למטה וע"י השריפה שהוא
 35 הברור הם מתעלי' למעלה, ותורה אור ותורה הוא
 36 הפתילה שמחבר אוא"ס בהמצות וכמשארז"ל תלמוד
 37 גדול שמביא לידי מעשה היינו מעשה המצות שממשיך
 38 אוא"ס בכל מצוה וכך הוא למעלה ששרש המצות הוא
 39 בכלים דאצי' וכידוע שט' פעמי' ט' עולה פ"א וג'
 40 פעמי' פ"א שהם רת"ס הם רמ"ג וה"ח המגדלי' הם
 41 רמ"ח, נמצא המצות הם בכלים דאצי' ונקר' נר, ותורה
 42 הוא האור שבכלים דאצי' והוא הפתילה ומחבר אוא"ס
 43 שלמעלה מאורות וכלים להמשיך בהכלים, וזהו כמו
 44 נר שיש בו ג' דברי' שמן ופתילה ואור כי שמן הוא
 45 הכלים והפתילה הוא שרש האור שנמשך בכלים
 46 וכידוע שקנה המדה ופתיל שהם המודדי' אורות בכלים
 47 וממשיך מהאורות שלמעלה מהאורות בכלים, וזהו כי
 48 נר מצוה ותורה אור.

1 אבל תורה היא המשכה מלמעלה למטה כי בתורה יש
 2 ב' בחי' כי התורה נמשך מבחי' חכ' ובחכ' יש
 3 ב' בחי' א' בחי' חכ' שבהשתלשלות העולמו' וכמ"ש
 4 כולם בחכ' עשית והב' חכ' שלמעלה מהשתלשלות,
 5 ויש בתורה ג"כ ב' בחי' הנ"ל, תורה שבהשתלשלות
 6 כמו למשל עבד שיודע רצון המלך וטעמו שהוא רוצה
 7 כך וכך ומחויב העבד לקיים רצונו מחמת שהוא יודע
 8 הטעם של הדבר ורצונו אבל יש עוד שהאדון גוזר עליו
 9 בלי שום טעם רק כמלך שגוזר ואומר כך וכך בלי שום
 10 טעם למעלה מן הטעם ודבר מלך שלטון, כך יש מצות
 11 בתורה שהם עפ"י טעם ודעת, ויש בחי' תורה שלמעלה
 12 מהטעם רק גזרות המלך שהוא גוזר וכמ"ש בתורה בי
 13 מלכים ימלוכו, מתניתין מלכתא, כמלך שגוזר זה יהי'
 14 כשר וזה יהי' פסול זה יהי' טהור וזה יהי' טמא בלי
 15 שום טעם וכך הוא כשעושה תפלין [באופן כזה] הוא
 16 מצוה וכשעושה תפלין באופן אחר אז אין זה מצוה,
 17 רק שהתורה הוא בחי' ח"ע כח מ"ה וממשיך גילוי
 18 אוא"ס למטה באופן זה ובאופן זה אינו ממשיך כי כך
 19 רצון הבורא וזהו המשכה מלמעלה למטה, וכמו רב
 20 יודא כולי תנויי בניזיקין מחמת אימתא דמארי' עלי'
 21 שהוא בחי' יראה עילאה, כי אם אין יראה אין חכ' ואם
 22 אין חכ' אין יראה, כי יש בחי' יראה תתאה שע"י יגיע
 23 לבחי' חכ' ואח"כ ע"י חכ' יגיע לבחי' יראה עילאה
 24 שלמעלה מן החכ' שזהו מקור התורה שלמעלה, וזהו

מי כה' אלקינו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

11 תומ"צ מחברים האור עם הכלי וזהו הפרנסה, דכמו
 12 שמזון ולבוש מחבר הנפש עם הגוף, כן תומ"צ מחבר
 13 אורות וכלים שנק' ג"כ בשם נפש וגוף. ואפי' לפי הפי'
 14 שאביהם שבשמים הוא אדם קדמאה ח"ע בעצם הרי
 15 ממשיכים בכלי החכמה ג"כ האור.
 16 וזהו אין נותנים פרנסה לאדה"ע שעל הכסא אלא
 17 בשביל אשתו, דהכוונה שיהי' הגילוי במל'
 18 שהוא המקור לבי"ע כי באמת אין עיקר הכוונה
 19 בעולמות עליונים כ"א שיהי' גילוי אלקות למטה, והוא
 20 מעין דלע"ל שתעלה המל' עד שתהי' א"ח עט"ב,

1 וזהו רעייתי פרנסתי ישראל מפרנסין לאביהם
 2 שבשמים, שמים הם מדות עליונות ואבי הם
 3 שבשמים הם מוחין שבמדות, וישראל מפרנסין אותם,
 4 כי הנה איתא בת"ז וכמה גופין תקינת לון כו' וההוא
 5 נביעו איהו כנשמתא לגופא וכד אנת תסתלק מנייהו
 6 אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא, ולכאורה
 7 אינו מובן דאם יסתלק כח הא"ס הלא לא הי' צריך
 8 לישאר אפי' הגופים דמאין יחיו, אלא לפי שהכלים יש
 9 להם שורש בפ"ע מהרשימו, וכד אנת תסתלק הוא
 10 האור, אשתארו כגופא כו' שיש בהם חיות הכלים, וע"י

8 שהעיקר הוא שמחת החתן. וברכת אשר ברא קאי על
9 לע"ל, וזהו אשר ברא שמספר כללות השתל' ע"ס
10 שיצאו מהעלם לגילוי, ומהרה ישמע כו' קול כלה
11 שיהיו שוים בקומתן, ועוד יהי' עלי' יותר גדולה
12 שתתעלה המל' עד שהיא תהי' משפעת בע"ס, לכן
13 אומרים משמח חתן עם הכלה שהכלה תהי' העיקר
14 והחתן יהי' טפל לה.

מהרה ישמע

ס"ד, על החתונה פ' בא, תרל"ב.

1 נקבה תסובב גבר, יצאו מים חיים חצים אל הים
2 הקדמוני, כן מעין זה עכשיו כל הגילויים שממשיכים
3 באדה"ע ע"י התורה הוא בשביל המל'.
4 ובזה יובן שבברכת שמה תשמח ריעים האהובים
5 מסיים משמח חתן וכלה כי זה הברכה קאי על
6 זמה"ג שצריך לשמח חתן על הירידה העצומה וזהו
7 שמה תשמח כו' לכן אומרים משמח חתן וכלה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

בפועל (כדוגמא לדעיל) מורכב מכמה שלבים: א.
הסכמה ומחשבה שראוי לרצות ללמוד תורה. ב.
התקשרות אל הסכמה זו בתוקף גדול. ג. התעוררות
הרצון ממש והטיית הנפש אל הדבר. ד. פתיחת הכוחות
הפנימיים, היינו, כוח השכל. וממילא - ה. לימוד התורה
הוא באופן נעלה ועם חיות פנימית.
לעומת זאת, אם יש חסרון בתהליך, ומההסכמה שראוי
לרצות עובר האדם ישירות למעשה בפועל, נעשה
המעשה בקבלת עול ללא חיות פנימית וללא פתיחת
הכוחות הפנימיים.

(ואולי יש לומר, שלעיתים על-ידי ההתמדה במעשה
בפועל נעשית התקשרות פנימית עם הדבר, כפי הכלל⁸⁶
ש"אחרי הפעולות נמשכים להלכות").

ועיין מה שנתבאר בדיבור המתחיל וכבה הגדול לכ"ק
אדמו"ר מהר"ש שנת תרל"ז פרק ע"ו⁸⁷ ומה שנתבאר
במקום אחר בדיבור המתחיל וירד העיט⁸⁸ כו'. שם
נתבאר, כי כוח הדעת מכריח את מקור השכל לבוא לידי
גילוי.

אמנם הרצון ממש הוא שרוצה בהתגלות ונמשכה נפשו
לזה ועל ידי זה יהיו ממילא הגילויים גם בכוחות
הפנימיים (כו').

וואולי יש לומר על פי זה, כי יש יתרון לרצון הגלוי על
פני ההסכם, בזה שהוא מביא לאדם חיות פנימית
והתלהבות בדבר, שהרי הרצון פותח את הכוחות
הפנימיים, ולכן הלימוד של האדם במקום שרוצה יהיה
באופן נעלה יותר. לעומת זאת, יש יתרון להסכם על
הרצון, שגם כאשר יש קשיים בביצוע הדבר ואין לאדם
רצון גלוי לדבר וממילא גם אין התלהבות וחיות
פנימית, יכול להמשיך בלימודו בכוח ההסכם וההחלטה
באופן של קבלת עול]

ולפי זה יש לומר שעל-ידי ההסכם נמשך בחינת הדעת
הנעלם - היינו, שההסכם ממשיך ומגלה את ההתקשרות
העצמית הנעלמת שבעצם הנפש [דעת היא התקשרות,
ו'דעת נעלם', היינו, ההתקשרות הפנימית הנעלמת
הקיימת בעצם הנפש].

והוא ההתקשרות עצמי שמכריח את הרצון וגם את
מקור השכל לבוא לידי גילוי כו', כלומר, על-ידי
שמתקשר בתוקף כדבעי להסכם שבמחשבתו (ומגלה
את הדעת הנעלם) זה מכריח גם את הרצון הגלוי,
שממנו יפתחו אחר-כך גם הכוחות הגלויים של האדם,
כמו כח השכל וכדומה.

והיינו, שהתהליך הפנימי השלם להגיע ללימוד התורה

86. ספר החינוך מצוה טז.

87. וזה לשונו שם: ויש עוד בחינת שלמעלה גם מרצון ועכ"ז אינו
נעצמיות הנפש, והוא כמו ענ"מ כשאדם משכילו מחדש אינו השכלה חדשה
והיא המשכה שנמשכה ממקורה שכל הנק' משכיל. והנהו לפעמים אנו רואים
שאינו נופל לו השכל החדשה שאינו יוצא שכל חדש ממקור השכל הנק'
משכיל להאיר בגילוי השכל, א"כ בהכרח לומר שיש דבר שלמעלה מבחינת
המקור השכל, הנק' משכיל. שהוא המקשר ומחברו לבוא לידי גילוי
לפעמים כך ולפעמים כך, וכן הוא ברצון גם כן שלפעמים ישנו ולפעמים
אינו רוצה שאין זה אלא שיש דבר שלפעמים יכריחו כו'.
והענין הוא דהנה אנו רואים שכאשר האדם לומד או יתבונן בלמוד ונפול

לו השכלה חדשה שהשכל ההוא שנופל לו ה"ה רק בחינת ברק המבריק לבד
ואינו כ"א נקודה חדא בלתי שום התפשטות כלל שהוא הברקה נ"ל. וכאשר
באהבה גנה בבניה הנה היא מתפשטת באורך ורוחב ההשגה חזרו נק'
בוודו נקודה בהיכלא, ואמנם מי הוא המחבר את הנקודה לבוא בבחינת
ההיכלא הוא הדעת, והכח שיש בדעת לחבר את הנקודה בהיכלא הוא כי
הדעת הוא מקור אמצעי, והוא הנולה עד בחינת הנ"ל שלמעלה מבחינת
מקורו שכל שנק' משכיל. עיין שם המשך הביאור.

88. ספר המאמרים תרנ"ח, וזה לשונו שם (עמוד יט): והנה
ידוע דדעת הוא בחינת התקשרות ולכן מקור כל הגילויים הוא מהדעת
שגם גילוי הרצון הוא ע"י הדעת וכמ"ש במ"א שגילוי כל הכוחות תלוים

34 המשכת הארה מקדש שהרי האות ו' מסמלת המשכה
 35 מלמעלה למטה, שהוא מצד אחד גם כן קדוש ומוברל
 36 מהמשכה, ומכל-מקום הוא בבחינת גילוי לדבר הזולת
 37 בו', וזו היא דרגת הרצון, המשכת הנפש עצמה אבל
 38 לזולת.
 39 ובדרך כלל החילוק בין "קדש" ל"קדוש" הוא ההבדל
 40 שבין בחינת הגילוי לעצמו והגילוי לזולתו בו'
 41 שההסכמה הכללית שראוי לרצות היא עדיין גילוי
 42 לעצמו בלבד, ואילו הרצון בפועל הוא ההטיה
 43 וההמשכה שנקרא כבר גילוי לזולת.
 44 וזהו ד'אדם קדמון' הוא בחינת אדם דבריאה דכללות
 45 וכתר בחינת אדם דיצירה דכללות, - יש סדר
 46 השתלשלות פרטי וסדר השתלשלות כללי. העולמות
 47 אצילות, בריאה, יצירה ועשיה הם סדר ההשתלשלות
 48 הפרטי, אך הם ישנם גם כפי שהם בסדר ההשתלשלות
 49 הכללי, עולם האצילות הכללי הוא אור-איך-סוף שלפני
 50 הצמצום, עולם הבריאה הכללי הוא עולם 'אדם קדמון',
 51 עולם היצירה הכללי הוא (לפי הביאור כאן) הכתר של
 52 עולם האצילות, ועולם העשיה דכללות הוא אצילות
 53 הפרטי.
 54 והסיבה לזה, שזהו על דרך משל בחינת מחשבה ודיבור
 55 בו', כלומר, ההבדל בין עולם 'אדם קדמון' שהוא
 56 הגילוי לעצמו עדיין לבין הכתר של האצילות שהוא
 57 כבר רצון ממש, הוא על דרך ההבדל בין מחשבה
 58 לדיבור, שמחשבה היא לעצמו והדיבור הוא לזולת.
 59 וכידוע דבריאה ויצירה הן על דרך משל מחשבה ודיבור,
 60 שהתפרש ביניהם הוא דמחשבה היא הגילוי לעצמו ואדם
 61 לא יודע את מחשבותיו של חברו, וזו היא דרגת עולם
 62 הבריאה הנקרא 'עלמא דאתכסייא' (עולם המכוסה) כיון
 63 שאין שם עדיין גילוי ממש לנבראים, ודיבור הוא הגילוי
 64 אל הזולת - כאשר אדם מדבר הוא מגלה את עצמו
 65 לזולת, שעל ידי זה יהיה העשיה בו'. כלומר, על-ידי
 66 הדיבור ניתן לבצע את הדברים במעשה בפועל, כיון

1 וזהו רצון אותיות צנור שהוא בחינת המשכה בו', כמו
 2 הצינור שענינו לחבר שני דברים, כך הרצון מחבר את
 3 עצמות הנפש עם הדבר שחוצה לה, והוא ענין מה
 4 שאומרים ב"ג מידות הרחמים⁸⁹: נוצר חסד - המילה
 5 "נוצר" מורכבת מהאותיות צנור ורצון, לפני שיש גילוי
 6 של החסד בפועל כמידה בפני עצמה, יש לה מקור
 7 שהוא בעצם הנפש. היינו, שיש התעוררות הרצון לחסד
 8 שהוא בחינת חסד שבכתר שהכתר ענינו רצון היינו חסד
 9 שברצון שרוצה שיהיה המשכת החסד בו', ולכן כיון
 10 שיש כבר רצון למידת החסד - היינו, דרגת "נוצר חסד"
 11 - שרצון הוא המשכה לדבר שחוצה לו, הוא נעשה
 12 מקור לבחינת הנאמר⁹⁰ ועושה חסד היינו, עשיית חסד
 13 בפועל שהוא בחינת החסד שבסדר השתלשלות בו',
 14 וכמו שנתבאר בתורה אור פרשת יתרו דיבור המתחיל
 15 מראיהם ומעשיהם⁹¹, ונוצר אותיות צנור ואותיות רצון
 16 ולכן "נוצר חסד" הוא המקור לחסד בפועל, כפי
 17 שהרצון הוא המקור לפתיחת הכוחות הגלויים בנפש
 18 האדם והוא בחינת החטיה וההמשכה בו'.
 19 וזהו ענין בחינת הכתר - רצון - שאחר בחינת ההסכמה
 20 וההחלטה שראוי לרצות, ולפני הרצון בפועל שזהו הכל
 21 עדיין כמו שהוא בעצמותו עדיין שאינו בבחינת המשכה
 22 והתגלות בו', ובגילוי האלקי היא דרגת 'אדם קדמון'
 23 כפי שהתבאר, נמשך אחר-כך בחינת הכתר שהוא
 24 בחינת ההמשכה והתגלות הרצון ממש להיות התהוות
 25 אצילות שזה הכתר של אצילות והתהוות בריאה יצירה
 26 עשיה בו' שהם הכתרים של עולמות אלו.
 27 (ולפי זה יש לומר שזהו בחינת קדש וקדוש, כלומר,
 28 ההסכמה בעצמותו והרצון ממש שהוא כבר יציאה
 29 והמשכה החוצה מעצמותו, הם כנגד שתי הדרגות
 30 "קדש" ו"קדוש", קדש הוא כמו שהוא לעצמו עדיין
 31 ויש בדרגה זו איזה גילוי, אך הוא בעצמו ואין המשכה
 32 החוצה, וכדברי הזוהר⁹² על בחינת קדש שהיא "מילה
 33 בגרמיה", היינו, דרגה בפני עצמה, וקדוש בוא"ו הוא

הרי"ג מדות הרחמים וכדאיתא בזה"ש ע"פ יקרא הרי"ה הרי"ה כו' דיקרא קאי על משה שהוא קרא והמשיך הרי"ה כו'. (וי' הפסוק ויעבר ה' על פני של משה ויקרא משה) שהם מקורות להשתלשלות העולמות אצילות כו'. וזהו ענין נוצר חסד. נוצר אותיות צנור ואותיות רצון. וגם פי' נוצר שומר היא בחינת השמירה במחשבה בבחינת העלם קודם שבא לידי גלוי. משא"כ ועשה חסד שבעוה"ז ועושה היא בחינת תקון כמו ועשתה את צפניה. היינו בחינת ומדרגת אברהם חסד דאצילות ולכן נוצר חסד כתיב קודם פוקד עון אבות. שפוקד עון אבות הוא אחר סיוס הי"ג שמיסיי ונקח משא"כ ועושה חסד כתיב אחר פוקד עון אבות לפי שהוא בחינת חסד שבסדר השתלשלות. משא"כ נוצר חסד היא בחינת חסד שלמעלה מעלה מסדר השתלשלות רק שהוא בחינת מקור ושרש כו'.
 92. חלק ג צד, ב.

ברצון כמו גילוי השכל שתלוי ברצון דוקא וכמא' לעולם ילמד אדם במקום שלבו חפץ כו'. וכן גילוי כל הכוחות תלוי ברצון. אמנם בכדי שיהי גילוי הרצון הוא ע"י הדעת, דהיינו ההתקשרות שמקשר א"ע להענין ועל ידי זה הוא רוצה בו כו'. והדעת עצמו אנו גילוי כ"א הוא המשכת הנפש והתקשרותו להענין כו'. (ולכן ענין הדעת יכול להיות בהכרח גם כן משא"כ הרצון א"א להיות בהכרח כ"א כשהוא רוצה בו'. והיינו לפי שרצון הוא גילוי מהנפש משא"כ הדעת אינו גילוי הנפש כ"א המשכת העצמית לקשר א"ע באיזה ענין כו'). עיין שם המשך הביאור.
 89. תשא לך, ז.
 90. יתרו כ, ו.
 91. וזה לשונו שם: והנה המשכה זו היא על ידי בחינת משה. משה ידבר כי עליו נאמרות חסרתו מעט מאלקים שכל המ"ט שערי בינה נמסרו לו. ומחמת זה היה קרוב לשער החמישים להמשיך ממנו. ולכן המשיך הוא

11 אלא שעל זה מעיר הרבי נ"ע: וכפרטיות העולמות
12 אצילות, בריאה, יצירה ועשיה הנה אצילות הוא בחינת
13 מחשבה בו' ואילו בריאה ביחס לאצילות הוא כבר
14 יציאה וגילוי החוצה וכמו שכתוב בעין חיים,
15 כלומר, כאשר אנו מסתכלים על היחס בין בריאה
16 ליצירה זה על דרך היחס בין מחשבה לדיבור, אך כאשר
17 מסתכלים על היחס בין אצילות לעולמות בריאה, יצירה
18 ועשיה, אצילות הוא בחינת מחשבה כיון שהוא עולם
19 של אלוקות ממש, ועולם הבריאה הוא בחינת מחשבה
20 כיון שהוא כבר עולם של נבראים.

שבת פרשת נצבים

1 שהרצון התגלה על-ידי הדיבור. וזה כנגד עולם היצירה
2 הנקרא "עלמא דאתגלייא" (עולם מגולה) כיון שבו כבר
3 יש גילוי ממש לנבראים כמשל הדיבור.
4 כמו ההבדל בין עולמות בריאה ויצירה הפרטיים בן
5 הוא ההבדל בין בריאה דכללות שהוא בחינת מחשבה
6 הקדומה ד'אדם קדמון' שזה על דרך משל המחשבה
7 שהיא בבחינת גילוי לעצמו עדיין, ובין בחינת כתר
8 דאצילות שהוא עולם היצירה דכללות שהוא בחינת
9 דיבור שזהו הגילוי של הרצון לצורך עולם האצילות
10 שהוא בחינת עשיה דכללות בו'.

1.ו

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

1 דרגה נעלית מזו: עין ה' אל יראיו – אברהם אבינו בנסיון העקדה, כי יראה זו באה
2 מהאבה, שגם בהיותו למטה, עבד מאהבה כמו הנשמה למעלה, ועי"ז הגיע למעלת
3 היראה העליונה

21 זו הוא לפי שבאָה מן האַהֲבָה, כְּמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל
22 (סוֹטָה לא, א) דְּאֵהֲבָה וְיִרְאַה הֵם קְרוֹב וְרַחוּק,
23 דְּבִכְלָלוֹת הוּא הִתְפָּרַשׁ בֵּין עֲבוּדַת הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא
24 לְמַעְלָה קִדְּם וְיִרְדְּתָה לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף שֶׁעֲקָרָה
25 בְּחִינַת אֵהֲבָה וְקְרוֹב, וְעֲבוּדַת הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שִׁוְרְדַת
26 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף דְּעֲקָרָה בִּירְאָה שְׂבָאָה מִן הָרַחוּק. וְזֶהוּ
27 "לֹא בָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֶלָּא כְּדִי
28 שִׁיִּירָאוּ מִלְּפָנָיו", שֶׁבִּהְתְּהוּוּת נִתְגַּלָּה עֲנָן הָרַחוּק. וְעַם
29 הַיּוֹת שִׁוִּיתָר מִשְׂאֵין עֲרוּף עֲשִׂיהָ לְגַבִּי אֲצִילוֹת הָרִי אֵין
30 עֲרוּף אֲצִילוֹת לְגַבִּי עֲצֻמוֹת, וּמִכָּל מְקוֹם הִנֵּה עַל כָּל
31 פְּנִים הוּא רַק רַחוּק רִוְחָנִי, וְהָרַחוּק שְׂבִין גִּשְׁמֵי הַרוּחָנִי
32 הָרִי אֵין דְּגַמְתוֹ בְּרוּחָנִי כָּלָל, וְזֶהוּ מֵה שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּעֵנִין
33 הִתְהַוּוּת, וְאִבְרָהִם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם הִיָּה עוֹבֵד
34 מֵאֵהֲבָה, הֵינּוּ שָׂגַם לְמַטָּה בְּהִלְבָּשָׁה בְּגוֹף הִיָּה
35 בְּמִדְרָגָה שְׂלֵמַעְלָה מִמֶּשׁ, וְעַם זֶה הָרִי עַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ
36 זֹאת הִגִּיעַ לְמַעְלַת מִדְרָגַת הִירְאָה, שֶׁהִיא הַמִּדְרָגָה
37 הַיּוֹתֵר נְעִלִית.

שבת קודש פרשת משפטים. פרשת שקלים ותוצ"ד

4 אֲבָל יֵשׁ עוֹד בְּחִינָה וּמִדְרָגָה הַנִּקְרָאת גַּם בְּשֵׁם
5 "עֵין אַחַת", וְהִיא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת "עֵינֵי הַנֶּזֶק"
6 שֶׁהִיא הַבְּטָה בְּב' עֵינַיִם, וְהִיא בְּבְחִינַת עֵין אַחַת ד'עֵין
7 ה' אֶל יִרְאָיו" שֶׁנֶּאֱמַר גַּבִּי אֲבָרְהָם בְּנִסְיוֹן דְּעֲקָדָה,
8 שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ אֲז "עֲתָה יִדְעָתִי כִי יִרְא אֱלֹקִים אֶתָּה", וְעַל
9 בְּחִינָה וּמִדְרָגָה זו הוּא שֶׁמְכַרִּיז ר' יֵנְאִי "חֻבֵּל עַל דְּלִית
10 לִיהַ דְּרַתָּא, וְתַרְעָא לְדְרַתָּא עֲבַד", שֶׁהִיא מִדְרָגָה גְבוּהָה
11 יוֹתֵר מִהַמִּדְרָגָה הַקּוֹדֶמֶת בְּזֶה, שֶׁהַמִּדְרָגָה הַקּוֹדֶמֶת הִיא
12 בְּחִינָה חִיצוֹנִית בְּעֲרֵף מִדְרָגָה זו, וְלִכֵּן מִמְשִׁילָה לְעֵנִין
13 מִפְּתוּחוֹת, שְׂאִינָה מְעַקְרֵי הַדִּירָה, וּבְמִדְרָגָה הַיּוֹתֵר
14 הִירְאָה הִיא מִפְּתוּחוֹת הַחִיצוֹנִיִּים לְגַבִּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא
15 מִפְּתוּחוֹת הַפְּנִימִיִּים, אֲבָל מִדְרָגָה זו מִמְשִׁילָה לְכִית
16 וְדַלַת הַדִּירָה, שָׂגַם הַדְּלַת הִיא מְעַקְרֵי הַדִּירָה, אֲמָנָם
17 בְּמִדְרָגָה זו הָרִי הַתּוֹרָה הִיא רַק דְּלַת לְהַדִּירָה שֶׁהִיא
18 הִירְאָה, וְזֶהוּ "עֵין ה' אֶל יִרְאָיו" – זֶה אֲבָרְהָם אָבִינוּ
19 עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּו "עֲתָה יִדְעָתִי כִי יִרְא אֱלֹקִים
20 אֶתָּה", שְׂבָא לָזֶה עַל יְדֵי הַנְּסִיוֹן הָעֲקָדָה. וְיִתְרוֹן יִרְאָה

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

36 חסיד פולין לחסיד חב"ד. שניהם נוסעים לרבי. חסיד
 37 פולין כפי שהוא בעולם הזה כך הוא בעולם הבא.
 38 מאתנו תובעים יותר, מפני שיש לנו יותר ולאמיתו של
 39 דבר עושים יותר.
 40 היו חסידים שהיו מתפללים בהתלהבות ובחיות
 41 גדולה, והיו חסידים מבוגרים שלא גרסו זאת. הם היו
 42 אומרים, שישנו פירוש עבודתי עתיק ש"אם פגע בך
 43 מנוול זה"⁵ משמעו, אם להב העבודה הוא בגלוי -
 44 הרי זה מנוול.
 45 אצל "עובד" מסודר צריך להיות זמן למרירות.
 46 למרות שכתוב⁶ היתה לי דמעתי לחם וגו' - מאינן
 47 תבירין שהם מרירות, אך מי אומר שזה צריך להיות
 48 בחיצוניות, זה צריך להיות בפנימיות. על האדם לדעת
 49 בתוכו שהוא שבור, אך לא צריכים להראות זה
 50 לזולת. הזמן למרירות צריך להיות בלילה בשעת
 51 קריאת שמע שעל המטה, בתיקון חצות ובשעת
 52 העבודה של תרומת הדשן.
 53 יא. החסיד ר' משה דוד מוליער, אודותו דובר
 54 לעיל, לא הרשה אף פעם שכספים ילונו אצלו במשך
 55 הלילה, הוא היה מחלק אותם מיד לעניים ומפקיד
 56 מטבע להוצאות נסיעה לליובאוויטש. הוא היה אומר
 57 שזה פירוש 'נהנה מיגיע כפיו', שיגיעת כפיו מביאה
 58 הנאה לנשמה.
 59 יב. פעם אמר הוד כ"ק אאזמו"ר מהר"ש מאמר.
 60 היה אז בליובאוויטש החסיד ר' שמואל בער
 61 מבוריסוב, ואת המאמר לא הבינו.
 62 לסעודת שבת הזמין הרבי מהר"ש את זקני
 63 החסידים, וביניהם גם את ר' שמואל בער. וביקשו
 64 החסידים את הסבא לומר ביאור על המאמר. ענה
 65 להם הרבי מהר"ש כשלא יודעים את היסוד, על מה
 66 כבר יכולים לומר הסבר. וחזר שנית על המאמר.
 67 יג. חסידים בעבר היו מסמנים אחרי התפלה
 68 סימון בסידור היכן הם אוחזים, מה הם פעלו
 69 בעבודתם בתפלה ומה עליהם עוד לפעול. ואחרי
 70 התפלה הביאו את ההחלטות בעבודה מהכוח אל
 71 הפועל.

1 ט. שבת פרשת בלק תרנ"ה, בנאות דשא
 2 באליווקא בסעודת שחרית, ביקש הוד כ"ק אאמו"ר
 3 הרה"ק את מורי הרשב"ץ לספר מה שהוא זוכר
 4 מהשנים הראשונות לבואו לליובאוויטש.
 5 מורי הרשב"ץ סיפר על אימרה אחת שאמר אז
 6 הרבי ה"צמח צדק" ומהתוועדות חסידית אחת.
 7 הסיפור אודות ה"צמח צדק" היה, שהרבי היה
 8 בשמחה רבה ואמר המאמר³ משיח אתא לאתבא
 9 צדיקא בתיובתא, וסיים שמשח יעורר בצדיקים את
 10 קו התשובה, שצדיקים ירצו ואכן יעשו תשובה, עליה
 11 בהשגה אלקית מדרגא לדרגא שלפני רגע לא היו
 12 באותו מצב.
 13 בחתונת הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש עם
 14 הסבתא הרבנית מרת רבקה, היו גם ר' הלל ור'
 15 אייזיק וערכו התוועדות. ואמר ר' אייזיק: חסידים
 16 בעבר ידעו מה נדרש מהם ובאיזו דרגא הם נמצאים.
 17 היום, יודעים איזו הבנה נדרשת, אך באיזו דרגא
 18 נמצאים לא יודעים, והתעלף.
 19 ר' פסח ממלוסטובקה השמיע הסבר על דברי ר'
 20 אייזיק, שזה על דרך "ואיני יודע באיזה דרך מוליכין
 21 אותי"⁴.
 22 כששמע אבי סיפור המעשה, זלגו מעיניו שני
 23 נחילי דמעות.
 24 זה היה בבאליווקא תרנ"ה. היום זה בניו יורק
 25 ת"ש.
 26 לגבי מחשבה אין שום גדרים, במחשבה יכולים
 27 להיות בשנת תרנ"ה. אך אף על פי כן בלי מעשה -
 28 אין שום דבר.
 29 רואים אנו כשאחד חושב על עשיית כלי, גם
 30 כשהוא חושב הרבה, הרי כלי לא יהיה מכך. ואילו
 31 כשאחד עושה כלי, למרות שאין הוא יודע היטב
 32 כיצד לעשות כלי, אך בפעם השניה כבר יעשה זאת
 33 יותר טוב. ואילו במחשבה בלבד אי אפשר לעשות
 34 כלי כלל.
 35 י. פעם אחת דובר בהתוועדות על ההבדל בין

ש"פ שלח. בסעודה

אגרות קודש

6	זוכרו מעת ההיא בטוב ונהניתי לשמוע מידידי בפרטיות	1	ידידי הרב ווי"ח אי"א מוה"ר בן ציון
7	אודות מצבו, והשי"ת יעזרהו כי יקבל את חלקו להצלחה	2	שי
8	ונכון אשר יסתדר עם ב"ב יחיו בלונדון בעניני תורה	3	שלום וברכה!
9	והשי"ת יצליחו בהסתדרות טובה בגשמיות וברוחניות.	4	במענה על מכתבו מכ"ג טבת העבר אודות תלמידי
10	ידידו הדו"ש ומברכו בגשמיות וברוחניות	5	התמימים ווי"ח אי"א מו"ה משה בנימין שי, הנני ת"ל
11	יוסף יצחק		
12	ילקוט.		

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר שני, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר משה שי מייזלש

שלום וברכה!

באיחור זמן רב הגיעני מכתבו...

כיון דאתי לידי אשתמש בסגנון מכתבו ואבקש סליחתו על הבא לקמן, והוא:

מיוסד על מה ששמעתי אודותיו כאשר דר בניו-יורק, על כשרונותיו ויכולתו ואפשרותו להשפיע על הסביבה, איני רואה רשות לעצמי שלא להעיר ולגלות על תמיהתי מאז ומקדם, איך זה איננו מנצל כוחותיו ככל האפשרי והדרוש. ובתקופתנו זו, שנתמעטו כוחות היוצרים בתוככי בני ישראל, כוחות פעילים ומפעילים, הרי מובן וגם פשוט שאחריות כל אחד ואחד אשר חונן בכשרון ובאפשריות ויכולת הפעולה - גדולה פי כמה.

כתבתי בזהירות "איננו מנצל ככל הדרוש", אבל לכאורה הטענה חזקה הרבה יותר מזה.

עלי גם להוסיף אשר בעת שהי' דר בניו-יורק שאלתי איך זה מניחים לו להיות במנוחה, עכ"פ בנוגע לפעולה בסביבתו, בעת שהוא הכרח השעה להפעיל כל הכוחות הפוזיטיוויים וכו' וכו'. וביארו לי שזהו מטבע נפשו להיות נחבא אל הכלים ועל כל פנים להתרחק מכותל המזרח ואדוק במאמר המשנה לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, וכו' וכו'.

והנה מבלי להכנס בשקו"ט האם צודקים או נכונים תירוצים במקרה מסויים זה, הרי פשוט שהסביבה אינה מרויחה כלל וכלל ממה שלפלוני יש תירוץ יפה.

ידוע לי שבהיותו כאן הי' עורך הדואר, ועל פי השמועה באה"ק ת"ו יש לו משרה ראשית במוסד ביאליק. אבל האומנם אפילו לדעתו זהו אבנא דהוא מתגושש בו, והפליגו חכמינו ז"ל איך צריכה להיות עבודה כדבעי למיעבד, ובהפלגה מבהילה (עיין כתובות ס"ז, א בתחילתו). ועל פי ההבטחה שמרובה מדה טובה ממדת פורעניות, מובן גודל השכר כשמנצלים הכוחות כדבעי לו למיעבד באם הי' המדובר באיש הלהוט דוקא אחרי קבלת פרס ושכר.

סיפרו לי ג"כ שבגזע מחצבתו ובהשקפתו שייך הוא לבראצלב והשקפת עולמם, ומזכיר אני את זה ביחוד כאן, כיון דאחד מהתירוצים הרגילים להצדיק העדר פעולה הוא שאין תקוה להצלחה ומה יועיל, ואתם המעט מכל העמים וכו' וכו'. והרי זהו בניגוד גמור לסיסמא של בראצלב - "אל יאוש".

ובהמצאנו בחודש אדר הרי את"ל גם בזה שייכות להנ"ל, שהרי כל ענין נס פורים הוא שבדרך הטבע לא היתה נראית כל אפשרות להצלה, והנס הי' דוקא באופן דונהפוך הוא, מן הקצה אל הקצה.

בכבוד וברכה להרבות בשמחה בתוך כלל ישראל.

פרשת תצוה

כז וְאֵתָהּ תְצַוֶּה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ
 שְׁמֹן זֵית זָךְ כֶּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
 כא בְּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפְּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲוֹת
 יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה
 חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ׀ ׀
 כח « וְאֵתָהּ תִּקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן אֲחִיךָ
 וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ-לִי אֶהְרֹן
 נָדָב וָאִבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:
 ׀ וְעִשִׂיתָ בְּגִדֵי־קָדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֲחִיךָ לְכָבוֹד
 וּלְתַפְאֳרָתָ: ׀ וְאֵתָהּ תִּדְבֹר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב
 אֲשֶׁר מִלְּאֹתָיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן
 לְקֹדְשׁוֹ לְכַהֲנוֹ-לִי: ׀ וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ
 חֲשֵׁן וָאֶפֹד וּמְעִיל וְכֹתֶנֶת תְּשֻׁבִין מִצַּנֶּפֶת וְאֲבָנִים
 וְעָשׂוּ בְּגִדֵי־קָדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֲחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:
 ה וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־
 הָאֲרָגָמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (כ) פ
 וְעָשׂוּ אֶת־הָאֶפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמָן תּוֹלַעַת
 שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: וְשְׁתֵּי כֹתֶפֶת
 חֲבֹרֹת יִהְיֶה־לָּו אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְרָ: ה וְחֹשֶׁב
 אֶפְדָתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כַּמַּעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב
 תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמָן וְתּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר:
 ט וְלִקְחֹתָ אֶת־שְׁתֵּי אֲבָנֵי־שֵׁהֶם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם
 שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ישראל) י שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתָם עַל
 הָאֲבֵן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַנּוֹתָרִים עַל־
 הָאֲבֵן הַשְּׁנִית פְּתוּלְדָתָם: ׀ מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֲבֵן
 פְּתוּחֵי חֹתֶם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
 ׀ וְשְׁמֹת אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כֹּתֶפֶת הָאֶפֹד
 אֲבָנֵי זָכָרן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם
 לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כֹתְפוֹ לְזָכָרן: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 198)
 ולפי אומר לי, שהוא... כמין סינר... שחוגרות הפרות
 (רש"י כח, ד)
 מספר, שפעם ראה רש"י שרה ורכבת על סוס
 כשהיא חגורה בסינר. בתחלה הצטער על כך שראה
 מראה כזה, אך כשכתב את פרושו נחה דעתו, כי זה
 סייע לו להבין את מעשה האפוד. ויש לומר שזהו שרמו
 רש"י 'ולפי אומר לי': הכה להוציא דבר חיובי ממאדע
 שלילי נובע מדרגת 'יחידה', העצם של הנפש האלקית,
 שמקום משכנה בלב.

שני י ועשית משבצת זהב: י ושתי שרשרת זהב
 טהור מגבלת תעשה אתם מעשה עבת ונתתה
 את־שרשרת העבתת על־המשבצת: ׀ ׀
 ט ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה
 אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני
 ויש משור תעשה אתו: ט רבוע יהיה כפול זרת
 ארכו וזרת רחבו: ׀ ומלאת בו מלאת אבן
 ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת
 הטור האחד: ׀ והטור השני נפד ספיר ויהלם:
 ט והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: ׀ והטור
 הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב
 יהיו במלואתם: ט והאבנים תהיון על־שמות
 בני־ישראל שתים עשרה על־שמתם פתוחי
 חותם איש על־שמו תהיון לשני עשר שבט:
 ט ועשית על־החשן שרשרת גבלת מעשה עבת
 זהב טהור: ט ועשית על־החשן שתי טבעות
 זהב ונתת את־שתי הטבעות על־שני קצות
 החשן: ט ונתתה את־שתי עבתת הזהב על־
 שתי הטבעת אל־קצות החשן: ט ואת שתי
 קצות שתי העבתת תתן על־שתי המשבצות
 ונתתה על־כתפות האפד אל־מול פניו:
 ט ועשית שתי טבעות זהב ושמת אתם על־שני
 קצות החשן על־שפתו אשר אל־עבר האפוד

בֵּיתָהּ: כו ועשית שתי טבעות זהב ונתתה אתם
 על־שתי כתפות האפוד מלמטה ממול פניו
 לעמת מחברתו ממעל לחשב האפוד: כז וירפסו
 את־החשן כתיב מטבעתו קרי מטבעתיו אל־מטבעת
 האפוד בפתיל תכלת להיות על־חשב האפוד
 ולא־ינח החשן מעל האפוד: כח ונשא אהרן
 את־שמות בני־ישראל בחשן המשפט על־לבו
 בבאו אל־הקדש לזכרון לפני־יהוה תמיד:
 כט ונתת אל־חשן המשפט את־האורים ואת־
 התמים והיו על־לב אהרן בבאו לפני יהוה
 ונשא אהרן את־משפט בני־ישראל על־לבו
 לפני יהוה תמיד: ס

לכל־מתנת קדשיהם והיה על־מצחו תמיד
 לרצון להם לפני יהוה: לו ושבעת הכתנת שש
 ועשית מצנפת שש ואבנט תעשה מעשה רקם:
 מ ולבני אהרן תעשה כתנת ועשית להם
 אבנטים ומגבעות תעשה להם לכבוד
 ולתפארת: מא והלבשת אתם את־אהרן אחיד
 ואת־בניו אתו ומשחת אתם ומלאת את־ידם
 וקדשת אתם וכהנולוי: מב ועשה להם מכנסים
 כד לכסות בשר ערוה ממתנים ועד־ירכים
 יהיו: מט והיו על־אהרן ועל־בניו בבאם אל־
 אהל מועד או בגשתם אל־המזבח לשרת
 בקדש ולא־ישאו עון ומתו חקת עולם לו

וְלוֹרְעוּ אַחֲרָיו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטוי שיחות כרך לו עמ' 151)

ששה משמטם על האבן האחת (כח, ע)

ראשי תבות שמע, שאמר שמע ישראל וגו' (בעל הטורים)
 רצונו לומר, שהשבטים אמרו ליצקב "שמע ישראל...
 אין בלבנו אלא אחד", ואז פתח יצקב ואמר "ברוך שם...
 לעולם ועד" (פסחים נו, א). ולפי זה, ששת השמות וכ"ה
 האותיות של פתח זמין הן לנגד ששת המלים וכ"ה אותיות
 של 'שמע ישראל'; וששת השמות וכ"ה אותיות של פתח
 שמאל הן לנגד ששת המלים וכ"ה אותיות של 'ברוך שם'
 (עם הכולל).

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטוי שיחות כרך טז עמ' 337)

ונשמע קולו בבואו אל הקדש (כה, לה)

אדם שנאבק ב'ישות' שלו – עבודתו היא ברעש
 ובסערה, כבודת מפני הסכנה. זהו מה ששולי המעיל,
 שרומזים ליהודי שנמצא בדרגה פחותה זו, משמיעים קול.
 מה־שאין־כן אדם שהגיע כבר לכטול גמור, עבודתו היא
 ב"קול דממה דקה", "לא ברעש ה'".

רביעי כט « וזה הדבר אשר תעשה להם
 לקדש אתם לכתן לוי לקח פר אחד בן־בקר
 ואילם שנים תמימים: ד ולחם מצות וחלת מצת
 בלולת בשמן ורקקי מצות משחים בשמן סלת
 חטים תעשה אתם: ה ונתת אותם על־סל אחד
 והקרבת אתם בפסל ואת־הפר ואת שני
 האילם: ו ואת־אהרן ואת־בניו תקריב אל־פתח
 אהל מועד ורחצת אתם במים: ז ולקחת את־
 הבגדים והלבשת את־אהרן את־הכתנת ואת
 מעיל האפד ואת־האפד ואת־החשן ואפדת לו
 בחשב האפד: ח ושמט המצנפת על־ראשו
 ונתת את־גזר הקדש על־המצנפת: ט ולקחת
 את־שמן המשחה ויצקת על־ראשו ומשחת
 אתו: י ואת־בניו תקריב והלבשתם כתנת:

שלישי לא ועשית את־מעיל האפוד כליל תכלת:
 יא והיה פיראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב
 מעשה ארג כפי תחרא יהיה־לו לא יקרע:
 יב ועשית על־שוליו רמני תכלת וארגמן ותולעת
 שני על־שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב:
 יג פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על־שוליו
 המעיל סביב: יד והיה על־אהרן לשרת ונשמע
 קולו בבאו אל־הקדש לפני יהוה ובצאתו ולא
 ימות: טו ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו
 פתוחי חתם קדש ליהוה: טז ושמט אתו על־
 פתיל תכלת והיה על־המצנפת אל־מול פני־
 המצנפת יהיה: יז והיה על־מצח אהרן ונשא
 אהרן את־עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל

וְהִנֵּרְתָּ אֹתָם אֲבָנִט אֶהְרֶן וּבָנָיו וְחִבְשֶׁת לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיתָה לָהֶם כֹּהֵנָה לַחֲקַת עוֹלָם וּמִלֵּאת יַד־אֶהְרֶן וַיִּדְבְּנָיו: וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וּסְמָךְ אֶהְרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר: וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶךָ וְאֶת־כַּלְהֶדָם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ: וְלָקַחְתָּ אֶת־כֹּל־הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֵת עַל־הַכֹּפֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּפָלִית וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְהִקְמַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֶרֹו וְאֶת־פְּרָשׁוֹ תִשְׂרַף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲסֹאת הוּא: וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וּסְמְכוּ אֶהְרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וּזְרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצֵתָ קִרְבּוֹ וּכְרַעְיוֹ וְנָתַתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ: וְהִקְמַרְתָּ אֶת־כֹּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 246)

משחים בשמן (כט, ב)

מושקן קמין כ"ף יוגית (רש"י)

בימי חנכה טמאי הינונים את כל השמן שבהיכל, פרט לפך אחד שנשאר טהור. ומבאר על כך, ששמני ההיכל - היינו חכמה שבקדושה (שמן רומז לחכמה), שהינונים נלחמו בה. פך השמן - היינו ספירת הכתר, שבכחה התגברו על הינונים ונצחום. זהו הרמז בכ"ף יוגית - בכחה של אות כ"ף, ראשי תבות כתר, נתן לנצח את הינונים ואף להשתמש בשפתם בקדושה, לצורך המשיחה.

אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְהִיֵּיתָ עַל־אֶהְרֶן וְעַל־בְּנָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בְּנָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וְקָדַשׁ הוּא וּבְנָדָיו וּבָנָיו וּבְנָדֵי בָנָיו אֹתוֹ: וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֶלֶב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֶלֶב | הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֵת הַכֹּפֶד וְאֵת | שְׁתֵּי הַכְּפָלִית וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת שֹׁק הַיַּמִּין כִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא: וְכִפֹּר לָחֶם אֶחָת וְחֵלֶת לָחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרָקִיק אֶחָד מִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: וְשַׁמְתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶהְרֶן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְמַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־הַעֲלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשָּׁה הוּא לַיהוָה: וְלָקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאֶהְרֶן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמִנְחָה: וְקִדַּשְׁתָּ אֵת | חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שֹׁק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֶף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאֶהְרֶן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו: וְהָיָה לְאֶהְרֶן וּלְבָנָיו לַחֲקֵי־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הִוא וְתְרוּמָה יְהִיֶּה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלֵמִיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה: וּבְנָדֵי הַקֶּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאֶהְרֶן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּאֲכֶם אֶת־יָדָם: וְשִׁבַּעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקִדְשׁ: וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בֶּשֶׂרֹו בְּמָקוֹם קִדְשׁ: וְאָכַל אֶהְרֶן וּבָנָיו אֶת־בֶּשֶׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסַּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמִלֵּא אֶת־יָדָם לְקִדְשׁ אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קָדַשׁ הֵם: וְאִם־יִוָּתֵר מִבֶּשֶׂר הַמִּלֵּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֶּקֶר וְשִׂרְפַת אֶת־הַנּוֹתֵר בְּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קָדַשׁ הוּא: וְעֲשִׂיתָ לְאֶהְרֶן וּלְבָנָיו כָּכָה כָּכָה אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֶתְכֶם שִׁבַּעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם: וְפָר חֲסֹאת תַעֲשֶׂה

חמישי י וְלָקַחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וּסְמָךְ אֶהְרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדָּמֹו וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּפָה אֶהְרֶן וְעַל־תְּנוּפָה אֶזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בְּהֵן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בְּהֵן רִגְלָם הַיְמָנִית וּזְרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם

והפלוגמא היא האם הוא בשביל עבודתם או בשביל השקראת השכינה בתוכם. ויש להעיר מדברי הרמב"ן פאן (וראה גם רבנו בחיי פאן).

שביעי ל "ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו: א אמה ארפו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמיתים קמתו ממנו קרנתיו: ג וצפית אתו זהב טהור אתנגנו ואת קירותיו סביב ואת קרנתיו ועשית לו זר זהב סביב: ה ושתי טבעת זהב תעשה לו | מתחת לזר על שתי צלעותיו תעשה על-שני צדיו והיה לבתים לבדים לשאת אתו בהמה: ה ועשית את הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב: ו ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על-ארן העדת לפני הפפרת אשר על-העדת אשר אועד לך שמה: ז והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את-הנרות וקטירנה: ח ובהעלת אהרן את-הנרות בין הערפים וקטירנה קטרת תמיד לפני יהוה לדרתיהם: ט לא-תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו: י וכפר אהרן על-קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיהם קדש-קדשים הוא ליהוה: פפפ

ק"א פסוקים, מיכאל סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן פתיכון ובימיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר,

ליום על-הכפרים וחטאת על-המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו: ט שבעת ימים תכפר על-המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים כלהנגע במזבח יקדש: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 187)

כל הנוגע במזבח יקדש (כט, לו)

מה עולה ראויה, אף כל ראויה (רש"י)

לומר לך: נתן להחזיר קדשה רק בדבר הראוי והשקף לגבול הקדשה. ובלשון ספר התנאי: "כל דברים הטוהרים ומתרים שבהם נעשית המצוה מעשית... כמאמר ר"ל לא הכשר למלאכת שמים אלא טוהרים ומתרים בפיד, וכן אתרוג שאינו ערלה, ומעות הצדקה שאינן גזל, וכיוצא בהם."

ששי לה וזה אשר תעשה על-המזבח כבשים בני-שנה שנים ליום תמיד: ט את-הכבש האחד תעשה בכקר ואת הכבש השני תעשה בין הערפים: ז ועשון סלת פלול בשמן פתית רבע הוין ונסך רביעת הוין יין לכבש האחד: ח ואת הכבש השני תעשה בין הערפים כמנחת הבקר וכנסכה תעשה-לה לריח ניחח אשה ליהוה: ט עלת תמיד לדרתיהם פתח אהל-מועד לפני יהוה אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם: ט ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי: ט וקדשתני את-אהל מועד ואת-המזבח ואת-אהרן ואת-בניו אקדש לכהן לי: ט ושבנתו בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים: ט וידעו כי אני יהוה אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 194)

לשכני בתוכם (כט, מו)

השכינה בישראל צדף הדיוט, ולא צדף גבוה (רמב"ן)

הרמב"ם והרמב"ן נחלקו לגבי בית המקדש - האם עיקר ענינו הוא הקרבת קרבנות או מניחת השכינה. ונראה, שלכל הדעות (גם לדעת הרמב"ן) המקדש הוא בשביל ישראל,

הספלקותו של משה, ד' אדר, שחל סמוך לפרשתנו, התעלה לעצמיותו, שלמעלה מ'שם'.

מפטיר ה' זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: ה' אשר קרף בדרך ויזנב בך בל-הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: ויהי בהניח יהוה אלהיך לך מכל-איבויך מסביב בארץ אשר יהוה-אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר* זכר עמלק מתחת השמים לא תשפח:

(* אומרים פעמים מילת זכר. הראשון זכר (בצירה) ובשני זכר (בסגול).

ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמרון בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 208)

ק"א פסוקים, מיכאל סימן

איטא בפסוקים, שבפרשתנו נעלם שמו של משה (ראה בעל הטורים ריש הפרשה), ולכן מספר פסוקיה הוא כמספר אותיות המלוי של משה, הנעלמות במבטא - מם שין הא. והנה, מספר זה מורה על 'עצם', שלמעלה מ'שם' (ראה מהרש"א חגיגה ט, ב) לגבי השונה פרקו ק"א פעמים, שק' הוא "נפש רוח ונשמה", וק"א הוא "חלק אלקה מופעל"). וכיום

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עין-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארף ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ג) והתרחמתם, ותקרותי. משור וְעַד שֶׁה וְגו', שְׁהוּ כְעַל כְּשִׁפִים, וְהִשְׁמַעַם אֶת עֵצָמָה לְהִיֹּת דוֹמִים לְכַהֲמוֹ. ד) וַיִּשְׁמָעֵנּי עַנְּנָה אָסְפָה עַל יְדֵי הַשְּׁמַעְתָּ קוֹל הַמָּאסָף. וַיִּפְקַדֵם בְּטוֹלָאִים, אָמַר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שִׁיחַ תִּלְהַם מִצֵּמָה שֶׁל הַמִּלָּה, וְאֶחָד בְּדָה מְנַה אֶת הַטּוֹלָאִים. לְפִי שְׂאסוֹר לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׂנָאֵמַר בִּם "לֹא יִסְפֵּר מַרְבֵּי" (בראשית לז.יב).

רַגְלֵי, הוֹלְכֵי רַגְלֵי. אֶת אִישׁ יְהוּדָה, אֲשֶׁר הָיוּ מְשִׁבְטֵי יְהוּדָה. (וַיִּתְּכֵן שְׁנֵיכֶרֶו לְבָדָם מִתוֹךְ שְׁנֵיבָרִים הָיוּ). ה) וַיִּרְבּוּ בַנְּחָל, וַיִּלְחָמוּ בַנְּחָל. וְרוֹל אֶמְרוּ, עַל עִסְקוֹ נָחַל רַב וְדָן אֶת עֵצָמָה, וּפְהָ בִשְׁבִיל כָּשָׁ אַחַת אֲמַרְהָ תוֹדָה עֲרַף עֵגְלָה בַנְּחָל. בִּשְׁבִיל כָּל הַתְּפִשׁוֹת הַלְלוּ לֹא כִּלְשָׁפֵן, אִם אָדָם חֵטָא, כַּהֲמוֹת כַּה חֲטָאוּ. וְצָאָה פֹת קוֹל וְאֶמְרָה לוֹ, שְׂאוּל, "אֵל תְּהִי צִדִיק הַרְבֵּה" יוֹתֵר מִבּוֹרְאָה. ו) הַקִּינִי, מְשַׁפְּחַת הַקִּינִי, מְכַנֵּי יִתְרוֹ, שְׁהוּ יוֹשְׁבִים שֵׁם. אָסְפָה, לִשְׁוֹן כְּלִיזוֹ, כְּמוֹ "פֶּן תִּסְפָּה" (בראשית יט.יז). הַסָּדָר עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שָׁהֲנוּ מְסַפְּרוּתוֹ מִשָּׁה וְאַחֲרָיו כָּל וְקַנֵּי יִשְׂרָאֵל, וּמְעִלָּה עֲלָיו כֵּאלוֹ עֲשֵׂה הַסָּדָר עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ז) בּוֹאֲךָ שׂוֹר, עַד אֲשֶׁר תִּבְּוֹא לְשׂוֹר. ט) וְהַמְשִׁנִּים, הַתְּפִשׁוֹת הַקִּרְאוֹת וְכִפּוּלוֹת פִּי שָׁנִים בְּעָרְבוֹ. וְכָל הַקְּרִיבִים, הַתְּפִשׁוֹת הַשְּׁמַנִּים. וְכָל הַמְּלָאכָה, וְכָל הַמִּקְנָה שֶׁמְשַׁמֵּשׁ לַמְּלָאכָה. נְמַבְּוֹה וְנִמְמָם, נִבְּוֹה וְנִשְׁחַת. יב) מְצַיֵּב לוֹ יָד, מִכֵּן

חֶסֶד עַם־כַּלְבֵּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֹלוֹתֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר קִינִי מִתוֹךְ עַמְּלָק: וַיִּנְדָּ שְׂאוּל אֶת־עַמְּלָק מִחוּלְהָ בּוֹאֲךָ שׂוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם: ה וַיִּתְּפֵשׁ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְּלָק חַי וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִימָם לְפִי־חֶרֶב: ט וַיַּחְמָל שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אַגַּג וְעַל־מֵיטֵב הַצֵּאֵן וְהַבֶּקֶר וְהַמְשָׁנִים וְעַל־הַפָּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְבְּוֹה וְנִמְמָם אֶתְּהָ הַחֲרִימוּ: י וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: יא נְחֻמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרָי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא תִקֵּם וַיַּחַר לְשְׂמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה כָּל־הַלַּיְלָה: יב וַיִּשְׁפָּם שְׂמוּאֵל לְקִרְאֵת שְׂאוּל בְּבָקֶר וַיִּגַּד לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בְּא־שְׂאוּל

עטרת מרים

כִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּדְבַרְתִּי זָכַר אֲנִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עַמְּלָק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׁם לוֹ מַאֲרִכִים וְחֵילוֹת בְּדֶרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרַיִם: ג עֵתָהּ לָךְ וְהַפִּיטָה אֶת־עַמְּלָק וְהַחֲרַמְתֶּם עֵנְוֹ כִּלְיוֹן וְכָרִיתָה אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָּו וְלֹא תִחַמַל עָלָיו וְהַמִּתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מִעַלְלֵי וְעַד־יוֹנֵק מִשׂוֹר וְעַד־יִשָּׁה מִגִּמְלֵי וְעַד־חֲמוֹר: ד וַיִּשְׁמָעֵנּי וַיֵּאסֹף שְׂאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקַדֵם מִנָּה אֹתָם בְּטוֹלָאִים מִמִּשׁ (יומא כב ב)

הפטרה לפרשת זכור לקריאה בניבוי

ולשמו"ת שמואל א טו

טו כִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פְּקֹדֵתִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עַמְּלָק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׁם לוֹ בְּדֶרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרַיִם: ג עֵתָהּ לָךְ וְהַפִּיטָה אֶת־עַמְּלָק וְהַחֲרַמְתָּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָּו וְלֹא תִחַמַל עָלָיו וְהַמִּתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מִעַלְלֵי וְעַד־יוֹנֵק מִשׂוֹר וְעַד־יִשָּׁה מִגִּמְלֵי וְעַד־חֲמוֹר: ד וַיִּשְׁמָעֵנּי שְׂאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקַדֵם בְּטוֹלָאִים מֵאֵתָם אֶלְפִי רַגְלֵי וְעֵשְׂרֵת אֵלְפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: ה וַיִּבְּא שְׂאוּל עַד־עִיר עַמְּלָק וַיִּרְבּוּ בַנְּחָל: ו וַיֵּאמְרוּ שְׂאוּל אֶל־הַקִּינֵי בְנֵי יִתְרוֹ, לִכְבוֹ שְׂרוּ רְדוּ הַפְּרוּ מִתוֹךְ עַמְּלָקֵי כִי הָיוּ יוֹשְׁבֵי כְּמֵדֵי יְהוּדָה כְּגַב עֲרַף, וְעַד הוּא עַמְּלָק פְּרִיאֲסָפְךָ עֲמוֹ בַעַת אַחֲרֵימָם וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עַם־כַּלְבֵּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יִתְרוֹ יִאמַר שְׁעִנְי לְהַעֲמִיד שׁוֹמְטִים בְּעֹלוֹתֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר קִינִי מִתוֹךְ עַמְּלָק: ז וַיִּנְדָּ שְׂאוּל אֶת־עַמְּלָק מִחוּלְהָ בּוֹאֲךָ עַד אֲשֶׁר תִּבְּוֹא לְשׂוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם: ח וַיִּתְּפֵשׁ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְּלָק חַי וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִימָם לְפִי־חֶרֶב: ט וַיַּחְמָל הַמְּלוֹ שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אַגַּג וְעַל־מֵיטֵב הַשֵּׁל הַצֵּאֵן וְהַבֶּקֶר וְהַמְשָׁנִים בְּבִשָּׁר וְשֵׁנִים וְעַל־הַקְּרִיבִים הַתְּפִשִּׁים הַשְּׁמַנִּים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה הַמִּקְנָה נִמְבְּוֹה כְּמֵדֵי וְנִמְמָם אֶתְּהָ הַחֲרִימוּ: י וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: יא נְחֻמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרָי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא תִקֵּם וַיַּחַר לְשְׂמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה כָּל־הַלַּיְלָה: יב וַיִּשְׁפָּם שְׂמוּאֵל לְקִרְאֵת שְׂאוּל בְּבָקֶר וַיִּגַּד לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בְּא־שְׂאוּל

לְפִי שְׂאסוֹר לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְנִלְחַת מֵאֵתָם אֶלְפִי רַגְלֵי הוֹלְכֵי רַגְלֵי, לֹא רַכִּבִים וְעֵשְׂרֵת אֵלְפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: ה וַיִּבְּא שְׂאוּל עַד־עִיר עַמְּלָק וַיִּרְבּוּ בַנְּחָל: ו וַיֵּאמְרוּ שְׂאוּל אֶל־הַקִּינֵי בְנֵי יִתְרוֹ, לִכְבוֹ שְׂרוּ רְדוּ הַפְּרוּ מִתוֹךְ עַמְּלָקֵי כִי הָיוּ יוֹשְׁבֵי כְּמֵדֵי יְהוּדָה כְּגַב עֲרַף, וְעַד הוּא עַמְּלָק פְּרִיאֲסָפְךָ עֲמוֹ בַעַת אַחֲרֵימָם וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עַם־כַּלְבֵּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יִתְרוֹ יִאמַר שְׁעִנְי לְהַעֲמִיד שׁוֹמְטִים בְּעֹלוֹתֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר קִינִי מִתוֹךְ עַמְּלָק: ז וַיִּנְדָּ שְׂאוּל אֶת־עַמְּלָק מִחוּלְהָ בּוֹאֲךָ עַד אֲשֶׁר תִּבְּוֹא לְשׂוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם: ח וַיִּתְּפֵשׁ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְּלָק חַי וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִימָם לְפִי־חֶרֶב: ט וַיַּחְמָל הַמְּלוֹ שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אַגַּג וְעַל־מֵיטֵב הַשֵּׁל הַצֵּאֵן וְהַבֶּקֶר וְהַמְשָׁנִים בְּבִשָּׁר וְשֵׁנִים וְעַל־הַקְּרִיבִים הַתְּפִשִּׁים הַשְּׁמַנִּים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה הַמִּקְנָה נִמְבְּוֹה כְּמֵדֵי וְנִמְמָם אֶתְּהָ הַחֲרִימוּ: י וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: יא נְחֻמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרָי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא תִקֵּם וַיַּחַר לְשְׂמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה כָּל־הַלַּיְלָה: יב וַיִּשְׁפָּם שְׂמוּאֵל לְקִרְאֵת שְׂאוּל בְּבָקֶר וַיִּגַּד לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בְּא־שְׂאוּל

כַּל־הַלֵּילָה: יב וישכם שמואל ללכת לקראת שאול בפקד ויגד לשמואל לאמר בא-שאול הפרמלה והנה מצויב מעמיד לו יד עושה שם לעצמו מקום לחלק הבנה ויסב ומשם יסוב ויעבר וירד הגלגל כל זה הונד לשמואל: יג ויבא שמואל ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה ה' יברך אותך הקימתי את-דבר יהוה אשר ציותי, והכות באה על יד: יד ויאמר שמואל ואם קמת דבר ה' ומה קול-הצאן הזה באזני וקול הפקר אשר אנכי שמע האם הזה מעמלק: טו ויאמר שאול הן אמת מעמלקי הביאום אשר המל העם על-מיטב הצאן והפקר למען זבח ליהוה אלהיו ולא להחיק לעצמו ואת-היותך שאנים ראיום לזבח החרמנו: טז ויאמר שמואל אל-שאול הרף תמות ואגידה לך את אשר דבר יהוה אלי הליה ויאמר לו דבר: יז ויאמר שמואל הלא אף אם-קמן אתה נחשב בעיניך מקום הלא ראש הראש המולך על כל שבטי ישראל אתה ועוד וימשחך יהוה למלך על-ישראל ואם בן יד תקיפה עליהם, ומויע אם בן לא מותי בדם לקחת משלל עמלק: יח הלא וישלחך יהוה בדרך הנה ויאמר לך והחרמתה את-החטאים את-עמלק ונלקמת בן עד פלותם אתם: יט ולמה לא-שמעת בקול יהוה להחרים מפל וכל, ובעבור דברי העם לא שמעת בקול ה' ותעט מהרת אל-השלל ותעש הרע בעיני יהוה: כ ויאמר שאול אל-שמואל לא פאשר האמר אתה, אלא אשר בן שמעתי בקול יהוה ואלך בדרך אשר-שלחני יהוה ואביא את-אנג מלך עמלק עם שלא הנתניו, מפלמקום לא שלחתי לנפשו ונדיו לתרו בכל עת ואת-עמלק החרמתי: כא ואף מהשלל לא לקחתי אני מאומה אלא ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם וזה לבנה טובה לזבח ליהוה

לו שם מקום להתנות את המל ולחלק את הבנה. יג) אל שאול, אל הגלגל שהיה שם שאול. טז) הרף, עוב מדבריה. יז) הלא אם קמן אתה בעיניך וגו', לפי שאמר לו שאול "אשר המל העם", כלומר העם המל ולא הוא, ולא רצה למנועם. אמר לו שמואל, הלא אם קמן אתה בעיניך, כלומר אף-על-פי שאתה קמן בעיניך ולא רצית להתפלל על העם ולמנועם, הלא ראש שבטי ישראל אתה ולפיכך משחך ה' למלך עליהם להנחיהם על הדרך הישרה ולמנועם מהעברה, ואיך תחזק אותם לעבר על דברי ה'. יח) עד פלותם אותם, עד שהעם אשר אתך יכלו אותם. כ) אשר שמעתי וגו', כלומר, לא כפי שאתה אומר, אלא שמעתי בקול וכו'. כא) ראשית החרם, מיטב החרם. כג) פי חפאת קסם מרי, כמו שחפא קסם הוא חפא גדול, פי הוא מסור בטוחו ומדקב"ה ושמ מכטחו בקסם; כה גדול

הַפִּרְמָלָה וְהַנְּה מִצִּיב לוֹ יָד וַיְסַב וַיַּעֲבַר וַיֵּרַד הַגְּלָגַל: יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימָתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל־הֶצְאָן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַפִּקֵּר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ: טו וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלָקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל־מִיטְבַּ הַצֹּאן וְהַפִּקֵּר לְמַעַן זֶבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֶר הַחֲרַמְנִי: טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הֲרָף וַאֲגִידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ דָּבַר: יז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אֵפֹא אֵם־קָמְנָךְ אֶתְּךָ נְחָשׁ בְּעֵינֶיךָ מִקֹּם הַלֵּא רֹאשׁ הָרֵאשׁ הַמּוֹלֵךְ עַל כָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וְעוֹד וַיִּמְשַׁחְךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאִם בֶּן יָד תִּקְיָפָה עֲלֵיהֶם, וְמוֹיַע אִם בֶּן לֹא מוֹתִי בְּדָם לִקְחַת מִשְׁלַל עַמְלֵק: יח הֲלֹא וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ הַנֶּה וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתִּיהָ אֶת־הַחֲטָאִים אֶת־עַמְלָק וְנִלְקַמְתָּ בֶן עַד פְּלוֹתָם אַתֶּם: יט וְלָמָּה לֹא־שִׁמַּעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשְּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלַךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְנִי יְהוָה וְאָבִיָא אֶת־אַנְגַּ מֶלֶךְ עַמְלָק וְאֶת־עַמְלָק הַחֲרַמְתִּי: כא וַיִּקַּח הָעַם מִהַשְּׁלָל צֹאן וּבֶקֶר רֹאשִׁית הַחֲרָם לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל: כב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפֵץ לַיהוָה בְּעֵלּוֹת וּזְבָחִים בְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שָׁמַעַ מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחִלֵּב אֵילִים: כג כִּי חֲפֹאת־קָסֶם מָרִי וְאֹן וְתַרְפִּים הִפְצַר יַעַן מְאֹסַתְּ

ההפץ ליהוה וכי רצו ה' בעללות וזבחים בשמע בקול יהוה לא בן הדבר הנה שמע למצות ה' הוא טוב מזבחה טוב להקשיב לדברי, טוב

הוא הטא הקורי, מי שפמרת פי ה' ואינו עושה מה שצוה. ואון ותרפים הפצור, וכמו דבר השקר ותהרו שיש בתרפים; ככה הוא בתפצור, שהוא רבוי הדבורים. (כו) ויחזק בכנף מעילו ויקרעו, שאול אהו בכנף מעילו של שמואל למענו מללכת, ואז נקרע הכנף. ולפי מדרשו, יש אומרים ששמואל קרע במעיל שאול, ורמז לו שמי שזכרת את כנף מעילו וילך תחתי. ויש אומרים ששמואל קרע המעיל של עצמו לסימן אבלות. (כט) נצח ישראל, הקב"ה שהוא נצחוני של ישראל. לא ישקר ולא ינחם, כיון שכבר נתנה המלוכה לאחר, לא ישקר מהבטחתו ולא ינחם להפך מהשקבה על זה. (ל) ויאמר הטאתי וגו', כלומר, אף-על-פי שחטאתי, כבדני נא וגו'. (לב) מעדנת, קשור בשלשלאות של ברזל. פרוש אחר, הלך אליו בשמחה וכתענוי, כי בחר מוחו בחייו. סר מר המנות, סר וקרב אליו מרירות המנות. (לג) באשר שכלה נשים חרפך, כפי שבתרפך תרנית אנשים עם בניחם, והיו נשים שכולות מבעליהן ומבניהן. כן תשכל מנשים אפך, פעז הנשים הן ודומה להן, תהיה אפך שכולה מן. וישפך, כמו ויבצע גבעת שאול, גבעת שאול.

לפני מחלב אילים על מזבח ה': כג כ' חטאת-קסם מרי חטאת המרי שאנו עושה מה שצוהו ה' שיהו חטאת קסם, כעונש של ואון ותרפים כן עונש של תפצור כמה שאתה מפציר להחזיק בדעתך וען מאסת את-דבר יהוה וימאסך ממלךך ותוסר מלכותך בעונך: כד ויאמר שאול

את-דבר יהוה וימאסך ממלךך: כד ויאמר שאול אל-שמואל חטאתי כי-עברתי את-פי-יהוה ואת-דברך פי ראתי את-העם ואשמע בקולם: כה ועתה שא נא את-חטאתי ושוב עמי ואשתתחה ליהוה: כו ויאמר שמואל אל-שאול לא אשוב עמך כי מאסתה את-דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך על-ישראל: כז ויסב שמואל ללכת מעם שאול ויחזק שאול אהו בכנף-מעילו של שמואל למענו מללכת מעמו ויקרע נקרע הכנף: כח ויאמר אליו שמואל חרעיה הויה, היא לסימן שכבר קרע יהוה את-ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב מןך זהו דוד: כט כבר נתנה לאחר וגם נצח ישראל הקדוש-ברוך-הוא שהוא נצחוני של ישראל לא ישקר מהבטחתו, ולא ינחם לאחר וכן פי לא אדם הוא להנחם: ל ויאמר אף פי חטאתי עם כל זאת עתה כבדני נא נגד זקני-עמי ונגד ישראל אחרי שאול וישתתחו שאול ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את-אנג מלך עמלק וילך אליו אנג מעדנת ויאמר אנג אכן סר מר-המנות: לג ויאמר שמואל באשר שכלה נשים חרפך כן-תשכל מנשים אפך וישפך שמואל את-אנג לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו גבעת שאול:

אל-שמואל חטאתי כי-עברתי את-פי-יהוה ואת-דברך כמה שאני מרבה דברים לסתור מאמרך ולומר אשר שמעתי וכו' פי וראתי את-העם ואשמע בקולם ועל די זה חטאתי להמרות פי ה': כה ועתה על שעברתי דברך שא נא את-חטאתי ועל שעברתי פי ה' ושוב עמי ואשתתחה ליהוה: כו ויאמר שמואל אל-שאול לא אשוב עמך ואם ה' מאם בך, איד אשוב עמך כי מאסתה את-דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך על-ישראל: כז ויסב שמואל ללכת מעם שאול ויחזק שאול אהו בכנף-מעילו של שמואל למענו מללכת מעמו ויקרע נקרע הכנף: כח ויאמר אליו שמואל חרעיה הויה, היא לסימן שכבר קרע יהוה את-ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב מןך זהו דוד: כט כבר נתנה לאחר וגם נצח ישראל הקדוש-ברוך-הוא שהוא נצחוני של ישראל לא ישקר מהבטחתו, ולא ינחם לאחר וכן פי לא אדם הוא להנחם: ל ויאמר אף פי חטאתי עם כל זאת עתה כבדני נא נגד זקני-עמי ונגד ישראל ושוב עמי וישתתחתי ליהוה אלהיך: לא וישב שמואל אחרי שאול וישתתחו שאול ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את-אנג מלך עמלק וילך אליו אנג מעדנת קשור בשלשלאות ויאמר אנג אכן באמת סר מר המנות מאל, פי בעני השרים מי

הבז והעבדות חליפות המנות קשה יותר מן המנות: לג ויאמר שמואל באשר שכלה נשים חרפך להושיבם אלמנות מבעליהן ומבניהן כן-תשכל מנשים תהיה אפך וישפך ויבצע שמואל את-אנג לשנים לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו גבעת שאול:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בכניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

שי למורא

עטרת מרים

(*) ויפלטו מעונותיהם, כי בעת שהספר להם על בנין בית המקדש העתיד, י אתה בן־אדם הגד את־בית־ישראל את־תפית את ספור בנין הבית וזכרו בבנין הראשון שגורב בעונותיהם ויפלטו בזה. ומדרו את תכנית, ומדרו על דרך שאתה מורה להם את תכן חשבון הבנין. (יא) ואם נכלמו מכל אשר עשו, אם יפלטו מכל המעשים הרעים שעשו, אז הודע להם את מה שאני עתיד לעשות להם בבנין המקדש. ותכונתו, חשבון האזו ולשבותיו. ומוצאיו ומוכאיו, מדת הפתחים, שיצאים ובאים דרכם, וכל צורותיו, צורת כל הדר וחדר. ואת כל חקותיו, מה שראוי להשתמש בכל הדר וחדר. וכל צורותיו, צורת הפתחים שעל הקירות. וכל

הפטרה לשמו"ת לפרשת תצוה
ביחזקאל פרק מג

י אתה בן־אדם הגד את־בית־ישראל את־תפית ויפלטו מעונותיהם ומדרו את־תכנית: יא ואם־נכלמו מכל אשר־עשו צורת תפית ותכונתו ומוצאיו ומוכאיו וכל־צורתיו ואת כל־חקותיו וכל־צורתיו וכל־תורתיו הודע אותם וכתב לעיניהם וישמו"ו את־כל־צורתו

שראית בני ומשוקלל ועומד נכון לפני ה' רק שעונותיהם מעכבים, ולכן ויפלטו מעונותיהם וימחרו לשוב בתשובה, ואז יראה בית העתיד בכבודו ומדרו ואז ימדרו על דרך את־תכנית את תוכן חשבון הבנין: יא ואם־נכלמו אם יהיו נכלמים מכל אשר־עשו אז הודע אותם צורת תפית מה שלפנים מחומת הר הבית בכלל ותכונתו חכונות בנינו בלשכות ובתאים ומוצאיו ומוכאיו בשערים הנקברים וכל־צורתיו צורת כל בית בני עמנו ואת כל־חקותיו מה שראוי להשתמש בבתים ובשלחנות

ובלשכות וכל צורתיו צורת הפתוחים שעל הקירות. וכל התורתיו חלק העזרות לכתנים ולשאר הודע אותם תכונות הבית וצורתו וכתב לעיניהם והם יראו כגון הבית לעתיד וישמרו בלבם את כל צורתו ואת כל חקתיו מה שראוי להשתמש בכל דבר, ואז יבנו לעמוד בתורה

ועשו אותם לעתיד: יב זאת

תורת הבית הנקראת למעלה, המיקל יהיה על ראש החרר כל גבולו סביב | סביב הוא קדש קדשים כנגד יושלים, כי יושלים פולח קדש ובהר עצמו מקום מקדש מובח והדביר הוא קדש הקדשים הנהיג את תורת הבית הנקראת למעלה כפרט: יג ואלה מדות המזבח העולה שהקראו לו באמות גדולות, שכלל אמה יש אמה אחת של חול שהיא בת חמשה טפחים ומפח אחד, והיו ונזכה עלית היסוד היה במדת האמה הפשוטה בת ח' טפחים ואמה רחב כניסת הסוכב היה באמה פשוטה ונבולת הקרנות שהיו כנבולה אל שפתה סביב בארבעת המקצועות היו זרת האחד מאמצעיתם לכל רוח, והיו אם כן אמה על אמה וזה גב המזבח מקום המערכה שהיה גבוה על המזבח אמה לפיך קראו גב: יד ומחוק הארץ מהתחלת היסוד המזבח עד העזרה התחתונה היו הפניסה המתחונה שבגם המזבח אמה והתחיל הסוכב, היה שתיים אמות נזכה היסוד, ורחב אמה אחת של

ואת כל חקתיו ועשו אותם: יב זאת תורת הבית על ראש החרר כל גבולו סביב | סביב קדש קדשים הנהיג את תורת הבית: יג ואלה מדות המזבח באמות אמה ומפח וחיק האמה ואמה רחב ונבולה אל שפתה סביב ורת האחד וזה גב המזבח: יד ומחוק הארץ עד העזרה התחתונה שתיים אמות ורחב אמה אחת ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות ורחב האמה: טו וההראל ארבע אמות ומהאריאל ולמעלה הקרנות ארבע: טז והאריאל שתיים עשרה ארך בשתיים עשרה רחב רבוע אל ארבעת רבועיו: יז והעזרה ארבע עשרה ארך בארבע עשרה רחב אל ארבעת רבועיה והגבול סביב אותה חצי האמה והחיק לה אמה

תורתו, מקום עמידת הכהנים והעם. וכתב לעיניהם, את כל הדברים האלה כתב לעיניהם, כדי שישמרו בו. (ב) סביב סביב קדש קדשים, כיון שכל המקומות של אהזות הכהנים וכלוקים נקראו "קדש", כמו שכתוב "תרומת הקדש" (יחזקאל מז.יח), לכן נקרא הר הבית "קדש קדשים" לעצמם. (ג) אמה אמה ומפח, באמה בת ששה טפחים, שהיא אמה וטפח באמה בת חמשה טפחים. וחיק האמה, אכל גבה עלית היסוד, היה במדת האמה הפשוטה בת חמשה טפחים. ואמה רחב, וכן האמה של רחב כניסת הסוכב של המזבח, היתה באמה בת חמשה טפחים. ונבולה אל שפתה סביב זרת האחד, וכן הקרנות שהיו כנבולה מסביב בארבע הפנות, היתה המדה של כל קרן זרת אחת מאמצע הקרן. ולפי זה, היו הקרנות אמה על אמה, כי האמה שתי זרות. והיו גם כן באמה בת חמשה טפחים. וזה גב המזבח, וכמה זו של אמה בת חמשה טפחים וזהו גב מובח הנהב שהוא אמה על אמה. (ד) ומחוק הארץ, מהתחלת היסוד של המזבח היצוץ מהקרקע עד העזרה התחתונה, עד סוף גבה הכליטה המתחונה של המזבח, שהוא נחשב ליסוד המזבח. ורחב אמה אחת, ורחב הכליטה של יסוד המזבח אמה אחת. ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות, מהנג של יסוד המזבח עד גב ה"סוכב"

היסוד מן הסוכב, ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה היו מהפניסה המתחונה עד הפניסה העליונה שבגם שנית אמה למעלה מן הסוכב היה ארבע אמות ורחב האמה הוא כניסת הסוכב: טז וההראל הוא נזכה גב המזבח מן הסוכב ולמעלה ארבע אמות ומהאריאל ולמעלה היו הקרנות ארבע בארבעת המקצועות: טז והאריאל שטח המזבח הוא מקום המערכה שתיים עשרה ארך בשתיים עשרה רחב והיו מאמצעיתו לכל רוח, והיה אם כן כ"ד על כ"ח. רבוע אל ארבעת רבועיו היה מרובע בארבעת רבועיו: יז והעזרה הוא רבוע גב המזבח מקום המערכה. עם מקום הפיך רגלי הכהנים והקרנות היה ארבע עשרה ארך בארבע עשרה רחב אל ארבעת רבועיה והיו מאמצעיתו לכל רוח, והיה אם כן כ"ח על כ"ח. והגבול הקרנות שהיו כנבולה סביב אותה בארבעת המקצועות חצי האמה מאמצעיתיה לכל רוח, והיו אם כן אמה על אמה והחיק לה הוא יסוד המזבח בלש כבניו שליש אמה סביב ומעלתהו הכבשים שעלו אל המזבח שלשה היו, אחד כבש הגדול ואחד פנה ליסוד ואחד פנה לסוכב, והם

של המזבח ויהי ארבע אמות גבה. ורחב האמה, ורחב הסוכב של המזבח יהיה נכנס לפניו כרחב אמה בת חמשה טפחים. טז) וההראל, הוא גבה המזבח מן הסוכב ולמעלה. ארבע אמות, כלומר, הדמים הנתינים בקרנות המזבח, נבול רשותם הוא מנג המזבח ולמטה ארבע אמות. ושם הוא "חוט הסקרא" להכדיל בין דמים הנתינים למעלה לבין דמים הנתינים למטה. ומהאריאל ולמעלה הקרנות ארבע, למעלה מנג המזבח היו ארבע קרנות בארבע הפנות. טז) והאריאל שתיים עשרה ארך, שטח המזבח שהוא מקום המערכה, היה שתיים עשרה אמה על שתיים עשרה אמה. והיו מאמצעיתו לכל צד, ואם כן היה עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע אמות. אל ארבעת רבועיו, שמהאמצע הוא מורד שתיים עשרה אמה לכל צד. (ז) והעזרה, גב המזבח עם מקום הקרנות ועם מקום רגלי הכהנים. אל ארבעת רבועיה, שהוא מורד ארבע עשרה אמה מהאמצע לכל צד. ואם כן היה עשרים ושמונה אמות על עשרים ושמונה אמות. והגבול, הקרנות שהיו כנבולה מסביב לה בארבע הפנות. חצי האמה, היו חצי אמה רחב מהאמצע

שי למורא

עטרת מרים

לכל צד, ואם פו הוי אמה על אמה. ותיחיק לה אמה סביב, כלומר, לעתיד יתה תיסוד של המזבח בולט אמה מסביב לכל הצדדים. ולא פפי שתיה מקדם שלא היה למזבח וסוד בולט בצד דרום ובצד מזרח משום שלא היה שטח זה נבטלה בגניזו. ולעתיד לא יתה מקום המקדש מחדר לשום שטח.

היו פנות קדים נתונות ברוח אשר העולה בהם יפנה אל המזבח (ובחם סב): יח ויאמר אלי בן־אדם מה אמר אדני יהוה אלה חקות המזבח ביום העשותו ביום שתשלם מלאכתו יהא הגון וראוי להעלות עליו עולה ולזרק עליו דם: יט ונתתה אל־הכהנים אשר הם מזרע צדוק הכהן הקרבים אלי שלא עבדו עבודה־זרה, בשזו

שיעמוד בתחתיה ויתנה החנוך נעשה על ידו נאם אדני יהוה לשרתני פר בן־בקר לחטאת: כ ולקחת מדמו ונתתה על־ארבע קרנתיו של המזבח ואל־ארבע פנות העזרה וג המזבח ואל־הגבול סביב וחטאת אותו בזה הטהר את המזבח וכפרתהו להקניסו בקדושה: כא ולקחת את הפר החטאת ושרפו במפקד במצות הבית במקום קדוש מחוץ למקדש מקום מוכן לשריפת הנשרפים לפני מחוטת הר הבית: כב וביום השני תקריב שעיר־עזים תמים לחטאת וחטאו וזרקי דםם וטהרו את־המזבח בזריקת דם השעיר כאשר חטאו ביום ראשון בכפר בזריקת דם הפר: כג בכלותך מחטא כאשר תשלים לטהר את המזבח בזריקת דם השעיר תקריב אל העזרה פר בן־בקר תמים מפלי מים ואיל מן־הצאן תמים: כד והקרבתם על המזבח לפני יהוה והשליכו הבהנים עליהם מלח כדכתיב על כל קרבנד תקריב מלח (ויקרא ב') והעלו אותם עלה ליהוה: כה שבעת ימים תעשה כדרך שעשו ביום השני שעיר־חטאת ליום ופר בן־בקר ואיל מן־הצאן תמימים יעשו לעולות: כו שבעת ימים וכפרו את המזבח בדם השעיר וטהרו אותו לפי שנמטא ביד גוי הארץ: ומלאו ידיו בהקרכת העולה ובה ויחכו את המזבח: כז ויכלו כאשר ישליכו הבהנים את שבעת התימים על זה

סביב ומעלתהו פנות קדים: יח ויאמר אלי בן־אדם מה אמר אדני יהוה אלה חקות המזבח ביום העשותו להעלות עליו עולה ולזרק עליו דם: יט ונתתה אל־הכהנים הלויים אשר הם מזרע צדוק הקרבים אלי נאם אדני יהוה לשרתני פר בן־בקר לחטאת: כ ולקחת מדמו ונתתה על־ארבע קרנתיו ואל־ארבע פנות העזרה ואל־הגבול סביב וחטאת אותו וכפרתהו: כא ולקחת את הפר החטאת ושרפו במפקד הבית מחוץ למקדש: כב וביום השני תקריב שעיר־עזים תמים לחטאת וחטאו את המזבח כאשר חטאו בכפר: כג בכלותך מחטא תקריב פר בן־בקר תמים ואיל מן־הצאן תמים: כד והקרבתם לפני יהוה והשליכו הבהנים עליהם מלח והעלו אותם עלה ליהוה: כה שבעת ימים תעשה שעיר־חטאת ליום ופר בן־בקר ואיל מן־הצאן תמימים יעשו: כו שבעת ימים וכפרו את המזבח וטהרו אותו ומלאו ידיו: כז ויכלו את־הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הבהנים על־המזבח את־עולותיכם ואת־שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה:

ומעלותהו פנות קדים, והכפש שעולים בו, ויתה בדרום, כדי שיתנה העולה בו פונה ("קדים") לצד מזרח, שכל הפניות הם דרך ימין. (יח) אלה חקות המזבח, אלה האמורים להלו הם משפטי המזבח להקניס ביום השלמת עשותו. (יט) הבהנים הלויים, הבהנים הבאים משבט לוי. מזרע צדוק, הוא היה הכהן הגדול הראשון ששמש בבית המקדש בימי שלמה, לפיכך נקראו על שמו. פר בן בקר לחטאת, מוכב על "נתתה אל הבהנים וגו'". כ) על ארבע קרנתיו ואל ארבע פנות העזרה, על ארבע קרנות המזבח ועל ארבע הנזיות של בגין גג המזבח. ואל הגבול סביב, יתכן שזה נאמר על הסיוד, שהוא נבבול המזבח. (מצודות דוד). וחטאת אותו וכפרתהו, בזה הטהר את המזבח ויתקנהו להקניסו בקדשה להיות ראוי לכפר עליו מפאן ולהבא. (כא) במפקד הבית, במקום שהבית בלה. כלומר, במקום קדוש מחוץ לבית. כד) והקרבתם לפני ה', זו היא ההקברה שעל המזבח והשליכו הבהנים עליהם מלח, ככתיב בתורה "על כל קרבנד תקריב מלח" (ויקרא ב'ג). (כה) תמימים יעשו, לקרבו עולה את הפר ואת האיל. כו) ומלאו ידיו, בזה יחכו את המזבח.

הסדר והיה ביום השמיני והלאה יעשו הבהנים על־המזבח את־עולותיכם ואת־שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה:

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל־עַבְדְּתָא אֱהֵל מוֹעֵד
וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לְפָנַי יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ (ישׂאל) ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ט וְעָשִׂיתָ כִּיֹּר נַחֲשֶׁת וְכָנּוּ נַחֲשֶׁת
לְרַחֲצָהּ וְנָתַתְּ אֹתוֹ בֵּין־אֱהֵל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וְנָתַתְּ שָׂמָּה מַיִם: י וְרַחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ
אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: יא בְּבֹאֲם אֶל־אֱהֵל
מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמְתּוּ אֹז בְּגִשְׁתֶּם אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: יב וְרַחֲצוּ
יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתּוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־
עוֹלָם לֹא יִזְרְעוּ לְדֹרֹתָם: פ

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
ל וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יג כִּי תִשָּׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפַקְדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ
כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בְּפָקֹד אַתֶּם וְלֹא־יְהִיָּה בְהֶם
גִּנְף בְּפָקֹד אַתֶּם: יד זֶה א ו יִתְּנוּ כָּל־הָעֶבֶר
עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה
לַיהוָה: (לוי) טו כָּל הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבְּנֵי
עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:
טז הָעֶשִׂיר לֹא־יִרְפָּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית
הַשֶּׁקֶל לְתַת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם: טז וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֶּפָּרִים מֵאֵת

תחילת זמן קידוש לבנה: יום ראשון בערב, ז' אדר
סוף זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת קודש, י"ג אדר

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השלישי ובמענה לשאלתו אם בלימודו פרק תניא בכל יום, די לצאת בזה
חיוב לימוד פנימיות התורה.

ולפלא הספק בכגון זה, שהרי כלל הוא בכל מצות התורה, שצ"ל "כמאן דבעי לו למיעבד",
ובודאי שיכול ללמוד ולהבין ולהשכיל בעוד ספרים דתורת החסידות ובפרט ע"פ המבואר ברשימת
כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל (נדפס בספר קיצורים והערות לספר התניא), שספר התניא לגבי שאר
ספרי החסידות הוא כענין תושב"כ לתושבע"פ, שמהנקודות בזה ובלשון רבנו הזקן באגה"ק שלו,
שהענינים שבתורה שבכתב ואפילו מצותי אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא ע"י תורה שבע"פ (ענין
שם ס"י כ"ט בארוכה).

שעד"ז הוא גם בנוגע לתורת החסידות, וק"ל.

ולכתבו הספרים הנמצאים ת"י וכו' - הרי דר הוא בתוככי אנ"ש בעיה"ק ירושלים ת"ו
ומפורסם מאמר חז"ל, במעלת זה שיש לו ספרים ומשאלין לאחרים.

ולכתבו בסיום מכתבו, שהרי הזהר וכתבי האריז"ל ג"כ מכונים פנימיות התורה, ומהו
ההדגשה שפנימיות התורה נתגלתה בתורת החסידות.

גם שאלה זו תמוה, שהרי הנראה במוחש אין צריך עדות וביאור, כוונתי, שכשמדמים הבנת
ענין כפי שלומדים אותו בזהר ולאחרי זה הבנתו כפי שהוא מבואר בתורת החסידות, ועד"ז בנוגע
לכתבי האריז"ל [ולדוגמה ילמוד ענין המבואר בביאורי הזהר ולפני זה בזהר עצמו, והוא בדוגמת דבר
שילמוד רק המשנה בלי הגמרא ומפרשי, ואין להאריך בדבר הפשוט.

התקוה שהשתתף בהתועדות דיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר, עשירי בשבט, שמסר
נפשו על הפצת לימוד האמור אף שאינו מזכיר במכתבו עד"ז.

בברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבת פרשת תצוה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
18:22	17:26	18:12	18:08	17:46	17:42	09:53	09:56	08:51	08:56	08:18	08:22	05:56	06:03	באר שבע (ח)
18:21	17:17	18:11	18:07	17:48	17:43	09:52	09:56	08:51	08:55	08:17	08:21	05:56	06:03	חיפה (ח)
18:20	17:08	18:10	18:06	17:49	17:45	09:51	09:54	08:50	08:54	08:16	08:20	05:54	06:02	ירושלים (ח)
18:22	17:25	18:12	18:08	17:46	17:42	09:53	09:56	08:52	08:56	08:18	08:22	05:56	06:04	תל אביב (ח)
18:40	17:35	18:27	18:18	17:54	17:45	10:09	10:14	09:08	09:15	08:24	08:31	06:16	06:28	אוסטריה, וינה (ח)
20:25	19:30	20:14	20:23	19:47	19:55	11:25	11:24	10:20	10:18	09:43	09:40	07:14	07:08	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:42	17:38	18:29	18:21	17:57	17:49	10:11	10:16	09:11	09:17	08:28	08:35	06:18	06:29	אוקראינה, אודסה (ח)
18:14	17:09	18:01	17:52	17:28	17:19	09:43	09:48	08:43	08:49	07:59	08:06	05:50	06:02	אוקראינה, דונייצק (ח)
18:25	17:20	18:12	18:03	17:39	17:30	09:54	09:59	08:54	09:01	08:10	08:16	06:01	06:13	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
18:52	17:44	18:38	18:29	18:04	17:54	10:20	10:25	09:20	09:27	08:34	08:41	06:28	06:41	אוקראינה, זיטומיר (ח)
18:45	17:37	18:31	18:21	17:56	17:46	10:12	10:18	09:12	09:20	08:26	08:34	06:20	06:33	אוקראינה, קייב (ח)
19:08	18:07	18:55	18:47	18:26	18:18	10:37	10:42	09:36	09:43	08:55	09:01	06:43	06:54	איטליה, מילאנו (ח)
18:58	18:10	18:49	18:51	18:27	18:29	10:23	10:24	09:20	09:22	08:52	08:53	06:21	06:22	אקוודור, קיטו (ח)
19:54	19:01	19:44	19:52	19:18	19:26	10:59	10:58	09:55	09:53	09:19	09:17	06:50	06:45	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:52	19:55	20:41	20:51	20:11	20:21	11:49	11:48	10:45	10:42	10:05	10:02	07:38	07:32	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:49	17:51	18:38	18:32	18:10	18:03	10:19	10:23	09:18	09:23	08:41	08:46	06:24	06:33	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:39	17:39	18:28	18:21	17:58	17:52	10:08	10:13	09:08	09:13	08:29	08:35	06:13	06:23	ארה"ב, ברוקלין (ח)
18:39	17:40	18:28	18:22	17:59	17:52	10:09	10:13	09:08	09:14	08:30	08:36	06:14	06:24	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
19:16	18:15	19:04	18:57	18:34	18:27	10:45	10:49	09:44	09:50	09:05	09:11	06:50	07:01	ארה"ב, דטרויט (ח)
19:03	18:10	18:53	18:49	18:28	18:24	10:33	10:36	09:32	09:36	08:58	09:03	06:36	06:42	ארה"ב, האוסטון (ח)
18:34	17:38	18:23	18:19	17:57	17:52	10:04	10:07	09:03	09:07	08:28	08:33	06:07	06:15	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
19:02	18:10	18:52	18:49	18:28	18:25	10:32	10:35	09:30	09:34	08:59	09:02	06:34	06:40	ארה"ב, מיאמי (ח)
18:35	17:35	18:24	18:17	17:54	17:47	10:04	10:09	09:04	09:09	08:25	08:31	06:10	06:19	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
19:03	18:04	18:52	18:45	18:23	18:16	10:33	10:37	09:32	09:37	08:54	08:59	06:38	06:47	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
18:34	17:34	18:22	18:16	17:53	17:46	10:03	10:08	09:03	09:08	08:24	08:29	06:09	06:19	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:22	18:33	19:13	19:17	18:50	18:54	10:40	10:40	09:37	09:37	09:07	09:07	06:35	06:33	בוליביה, לה-פס (ח)
19:29	18:21	19:16	19:05	18:40	18:30	10:57	11:02	09:57	10:04	09:10	09:17	07:05	07:18	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:30	18:21	19:16	19:06	18:41	18:31	10:57	11:02	09:57	10:04	09:10	09:18	07:05	07:18	בלגיה, בריסל (ח)
19:00	18:13	18:50	18:56	18:30	18:36	10:13	10:13	09:10	09:09	08:38	08:37	06:07	06:04	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:47	17:57	18:38	18:43	18:14	18:19	10:01	10:01	08:58	08:57	08:27	08:26	05:55	05:53	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
18:48	17:43	18:34	18:24	18:00	17:49	10:15	10:20	09:15	09:22	08:28	08:35	06:23	06:37	בריטניה, לונדון (ח)
18:58	17:49	18:43	18:32	18:06	17:55	10:24	10:30	09:24	09:32	08:34	08:42	06:33	06:47	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
18:54	17:45	18:40	18:29	18:05	17:54	10:21	10:27	09:21	09:29	08:33	08:41	06:30	06:44	גרמניה, ברלין (ח)
19:12	18:04	18:58	18:49	18:24	18:14	10:40	10:45	09:40	09:47	08:54	09:01	06:48	07:00	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:02	18:17	18:52	18:59	18:34	18:40	10:13	10:13	09:10	09:09	08:38	08:36	06:06	06:03	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:20	18:29	19:10	19:09	18:47	18:45	10:49	10:52	09:47	09:50	09:17	09:20	06:50	06:55	הודו, מומבאי (ח)
19:16	18:25	19:07	19:05	18:43	18:42	10:45	10:48	09:43	09:46	09:13	09:16	06:46	06:51	הודו, פונה (ח)
18:29	17:24	18:16	18:07	17:43	17:35	09:58	10:02	08:57	09:04	08:14	08:21	06:05	06:16	הונגריה, בודפשט (ח)
18:43	17:44	18:32	18:25	18:03	17:56	10:13	10:18	09:13	09:18	08:34	08:40	06:19	06:28	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:07	18:09	18:56	18:51	18:28	18:23	10:38	10:42	09:37	09:42	09:00	09:05	06:42	06:51	יוון, אתונה (ח)
18:50	17:45	18:37	18:28	18:05	17:56	10:18	10:23	09:18	09:25	08:35	08:42	06:25	06:37	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבת פרשת תצוה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:17	18:26	19:08	19:06	18:44	18:43	10:46	10:49	09:44	09:48	09:14	09:17	06:47	06:52	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:43	18:43	19:31	19:42	18:59	19:10	10:32	10:31	09:27	09:24	08:44	08:40	06:19	06:11	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
18:45	17:51	18:35	18:31	18:10	18:07	10:15	10:18	09:14	09:18	08:41	08:45	06:18	06:24	נפאל, קטמנדו (ח)
19:48	19:00	19:40	19:41	19:18	19:19	11:14	11:15	10:11	10:13	09:43	09:44	07:12	07:13	סינגפור, סינגפור (ח)
18:24	17:14	18:10	17:59	17:33	17:23	09:51	09:56	08:51	08:58	08:03	08:10	05:59	06:13	פולין, ורשא (ח)
18:56	18:07	18:47	18:51	18:24	18:28	10:16	10:17	09:13	09:13	08:44	08:44	06:12	06:11	פרו, לימה (ח)
19:25	18:22	19:13	19:05	18:41	18:33	10:54	10:59	09:54	10:00	09:12	09:18	07:01	07:12	צרפת, ליאון (ח)
19:37	18:32	19:23	19:14	18:51	18:42	11:05	11:10	10:05	10:11	09:20	09:27	07:12	07:24	צרפת, פריז (ח)
18:39	17:51	18:31	18:31	18:08	18:09	10:06	10:07	09:03	09:05	08:35	08:37	06:04	06:06	קולומביה, בוגוטה (ח)
19:02	18:03	18:50	18:42	18:22	18:14	10:31	10:35	09:30	09:36	08:50	08:56	06:36	06:47	קנדה, טורונטו (ח)
18:39	17:37	18:27	18:19	17:56	17:48	10:08	10:12	09:07	09:13	08:25	08:32	06:14	06:25	קנדה, מונטריאול (ח)
18:27	17:31	18:17	18:12	17:50	17:45	09:58	10:01	08:57	09:01	08:22	08:26	06:02	06:10	קפריסין, לרנקה (ח)
19:46	18:32	19:31	19:19	18:52	18:40	11:12	11:17	10:12	10:20	09:20	09:29	07:21	07:36	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:20	18:08	19:04	18:52	18:28	18:16	10:45	10:51	09:46	09:54	08:53	09:02	06:55	07:11	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:06	18:02	18:53	18:45	18:21	18:12	10:35	10:40	09:35	09:41	08:52	08:58	06:42	06:54	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:11	18:10	18:58	18:50	18:30	18:21	10:40	10:45	09:39	09:46	08:56	09:03	06:47	06:58	שווייץ, ציריך (ח)
19:00	18:10	18:51	18:50	18:28	18:27	10:28	10:31	09:26	09:29	08:57	09:00	06:28	06:32	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחות י"ג תשרי תשמ"ז סכ"ח - התוועדות תשמ"ז ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00568
05/03/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

